

Taittirīya-Saṃhitā

Searchable non-accented transliterated text

To search for diacritics press ALT key, then type 0 + code on numerical keypad, e.g. to search for ā, press ALT key, keep it pressed, and enter 0192 on num pad.

192	193	194	195	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	217
ā	ī	ū	ṛ	ṝ	ḷ	ṅ	ñ	ṇ	ṭ	ḍ	ś	ṣ	ṃ	ḥ	ṁ

Invitation: Should there exist an Indian, who is interested in the Vedas and willing to proofread and to correct this Yajurveda text and to provide it with Vedic svaras, he is invited to contact me. I can supply any file format of this text (ITX format etc.).

Ulrich Stiehl, January 2005

[[1-1-1-1]]

iṣe tvorje tvā
vāyava sthopāyava stha
devo vaḥ savitā prārpayatu śreṣṭhatamāya karmaṇe |
ā pyāyadhvam aghniyā devabhāgam ūrjasvatīḥ payasvatīḥ prajāvatīḥ anamīvā
ayakṣamās |
mā va stena īsata māghaśaṃsas |
rudrasya hetīḥ pari vo bahvīs |
yajamānasya paśūn pāhi vṛṇaktu
dhruvā asmin gopatau syāta ||

[[1-1-2-1]]

yajñasya ghoṣad asi
pratyuṣṭam rakṣaḥ pratyuṣṭā arātayaḥ
preyam agād dhiṣaṇā barhir acha manunā kṛtā svadhayā vitaṣṭā | ta ā vahanti
kavayaḥ purastād devebhyo juṣṭam iha barhir āsade ||
devānām pariṣūtam asi
varṣavṛddham asi
devabarhir mā tvānvaṇ mā tiryak
parva te rādhyāsam
ā chettā te mā riṣam |
devabarhiḥ śatavalśam vi roha sahasravalśāḥ ||

[[1-1-2-2]]

vi vyaṁ ruhema
pṛthivyāḥ sampṛcaḥ pāhi
susambhṛtā tvā sam bharāmi
adityai rāsnāsīndrānyai saṃnahanam
pūṣā te granthim grathnātu sa te māsthāt |

indrasya tvā bāhubhyām ud yache bṛhaspater mūrdhnā harāmi
urv antarikṣam anv ihi
devaṃgamam asi ||

[[1-1-3-1]]

śundhadhvaṃ daivyāya karmaṇe devayajyāyai
mātariśvano gharmo 'si
dyaur asi pṛthivy asi
viśvadhāyā asi parameṇa dhāmnā
dṛm̐hasva mā hvās |
vasūnāṃ pavitram asi śatadhāraṃ asi sahasradhāram |
huta stoko huto drapsas |
agnaye bṛhate nākāya | svāhā dyāvāpṛthivībhyām |
sā viśvāyuh sā viśvavyacāḥ sā viśvakarmā
sam pṛcyadhvam ṛtāvarīr ūrmiṇīr madhumattamā mandrā dhanasya sātaye
somena tvā tanacmīndrāya dadhi
viṣṇo havyaṃ rakṣasva ||

[[1-1-4-1]]

karmaṇe vāṃ devebhyaḥ śakeyam |
veśāya tvā
pratyuṣṭaṃ rakṣaḥ pratyuṣṭā arātayas |
dhūr asi
dhūrva taṃ yo 'smān dhūrvati taṃ dhūrva yaṃ vyaṃ dhūrvāmas
tvam devānām asi sasnitamam papritamaṃ juṣṭatamaṃ vahnitamaṃ devahūtamam
ahrutam asi havirdhānam |
dṛm̐hasva mā hvās |
mitrasya tvā cakṣusā prekṣe
mā bher mā saṃ vikthā mā tvā ||

[[1-1-4-2]]

hiṃsiṣam
uru vātāya
devasya tvā savituh prasave 'śvinor bāhubhyām pūṣṇo hastābhyām agnaye juṣṭam
nir vapāmy agniṣomābhyām
idaṃ devānām idam u naḥ saha
sphātyai tvā nārātyai
suvar abhi vi khyeṣam vaiśvānaram jyotis |
dṛm̐hantāṃ duryā dyāvāpṛthivyos |
urv antarikṣam anv ihi |
adityās tvopasthe sādāyāmi |
agne havyaṃ rakṣasva ||

[[1-1-5-1]]

devo vaḥ savitot punātva achidreṇa pavitreṇa vasoḥ sūryasya raśmibhis |
āpo devīr agrepuvo agreguvo 'gra imaṃ yajñam nayatāgre yajñapatiṃ dhatta
yuṣmān indro 'vṛṇīta vṛtratūrye yūyam indram avṛṇīdhvam vṛtratūrye
prokṣitā stha |
agnaye vo juṣṭam prokṣāmy agniṣomābhyām |
śundhadhvaṃ daivyāya karmaṇe devayajyāyai |
avadhūtaṃ rakṣo 'vadhūtā arātayas |
adityās tvag asi prati tvā ||

[[1-1-5-2]]

ṛthivī vettu |
adhiṣavaṇam asi vānaspatyam prati tvādityās tvag vettu |
agnes tanūr asi vāco visarjanam
devavītaye tvā gṛhṇāmi |
adriṣi asi vānaspatyaḥ
sa idaṃ devebhyo havyaṃ suśami śamiṣva |
iṣam ā vadorjam ā vada
dyumad vadata
vayaṃ saṃghātaṃ jeṣma
varṣavṛddham asi
prati tvā varṣavṛddham vettu
parāpūtaṃ rakṣaḥ parāpūtā arātayas |
rakṣasām bhāgo 'si
vāyur vo vi vinaktu
devo vaḥ savitā hiraṇyapāṇiḥ prati gṛhṇātu ||

[[1-1-6-1]]

avadhūtaṃ rakṣo 'vadhūtā arātayas |
adityās tvag asi prati tvā ṛthivī vettu
diva skambhanir asi prati tvādityās tvag vettu
dhiṣaṇāsi parvatyā prati tvā diva skambhanir vettu
dhiṣaṇāsi pārvateyī prati tvā parvatir vettu
devasya tvā savituḥ prasave 'śvinor bāhubhyām pūṣṇo hastābhyām adhi vapāmi
dhānyam asi dhinuhi devān
prāṇāya tvāpānāya tvā vyānāya tvā
dīrghām anu prasitim āyuṣe dhām |
devo vaḥ savitā hiraṇyapāṇiḥ prati gṛhṇātu ||

[[1-1-7-1]]

dhṛṣṭir asi brahma yacha |
apāgne 'gnim āmādaṃ jahi niṣ kravyādaṃ sedhā devayajaṃ vaha
nirdagdhaṃ rakṣo nirdagdhā arātayas |
dhruvam asi prāthivīm dṛṃhāyur dṛṃha prajāṃ dṛṃha sajātān asmai yajamānāya
pary ūha
dhartam asy antarikṣaṃ dṛṃha prāṇaṃ dṛṃhāpāṇaṃ dṛṃha sajātān asmai
yajamānāya pary ūha
dharuṇam asi divaṃ dṛṃha cakṣuḥ ||

[[1-1-7-2]]

dṛṃha śrotraṃ dṛṃha sajātān asmai yajamānāya pary ūha
dharmāsi diśo dṛṃha yoniṃ dṛṃha prajāṃ dṛṃha sajātān asmai yajamānāya pary
ūha
cita stha prajāṃ asmai rayiṃ asmai sajātān asmai yajamānāya pary ūha
bhṛgūṇām aṅgirasāṃ tapasā tapyadhvam |
yāni gharṃ kapālāny upacinvanti vedhasaḥ | pūṣṇas tāny api vrata indravāyū vi
muñcatām ||

[[1-1-8-1]]

saṃ vapāmi
sam āpo adbhiraḥ agmata sam oṣadhayo rasena

saṁ revatīr jagatībhir madhumatīr madhumatībhiḥ sṛjyadhvam
adbhyaḥ pari prajātā stha sam adbhiḥ pṛcyadhvam |
janayatyai tvā saṁ yaumi |
agnaye tvāgniṣomābhyām
makhasya śiro 'si
gharmo 'si viśvāyus |
uru prathasvoru te yajñapatīḥ prathatām |
tvacaṁ gṛhṇīṣva |
antaritāṁ rakṣo 'ntarītā arātayas |
devas tvā savitā śrapayatu varṣaiṣṭhe adhi nāke |
agnis te tanuvam māti dhāk |
agne havyaṁ rakṣasva
sam brahmaṇā pṛcyasva |
ekatāya svāhā dvitāya svāhā tritāya svāhā ||

[[1-1-9-1]]

ā dade |
indrasya bāhur asi dakṣiṇaḥ sahasrabhrṣṭīḥ śatatejās |
vāyur asi tigmatejāḥ
pṛthivi devayajany oṣadhyās te mūlam mā hiṁsiṣam
apahato 'raruḥ pṛthivyai
vrajaṁ gacha gosthānam |
varṣatu te dyaur
badhāna deva savitaḥ paramasyām parāvati śatena pāsair yo 'smān dveṣṭi yaṁ ca
vayaṁ dviṣmas tam ato mā mauk |
apahato 'raruḥ pṛthivyai devayajanyai
vrajam ||

[[1-1-9-2]]

gacha gosthānam |
varṣatu te dyaur
badhāna deva savitaḥ paramasyām parāvati śatena pāsair yo 'smān dveṣṭi yaṁ ca
vayaṁ dviṣmas tam ato mā mauk |
apahato 'raruḥ pṛthivyā adevayajanas |
vrajaṁ gacha gosthānam |
varṣatu te dyaus |
badhāna deva savitaḥ paramasyām parāvati śatena pāsair yo 'smān dveṣṭi yaṁ ca
vayaṁ dviṣmas tam ato mā ||

[[1-1-9-3]]

mauk |
ararus te divaṁ mā skān
vasavas tvā pari gṛhṇantu gāyatrena chandasā rudrās tvā pari gṛhṇantu
traīṣṭubhena chandasādityās tvā pari gṛhṇantu jāgatena chandasā
devasya savituḥ save karma kṛṇvanti vedhasas |
ṛtam asy ṛtasadanam asy ṛtaśrīr asi
dhā asi svadhā asi |
urvī cāsi vasvī cāsi
purā krūrasya viṣpo virapśinn udādāya pṛthivīm jīradānur yām airayañ candramasi
svadhābhis tāṁ dhīrāso anudṛśya yajante ||

[[1-1-10-1]]

pratyus̥taṃ rakṣaḥ pratyus̥tā arāṭayas |
agner vas tejiṣṭhena tejasā niṣ ṭapāmi
goṣṭham mā nir mṛkṣam vājinam tvā sapatnasahaṃ sam mārjmi
vācam prāṇam cakṣuḥ śrotram prajāṃ yonim mā nir mṛkṣam vājinim tvā
sapatnasāhiṃ sam mārjmi |
āśāsānā saumanasam prajāṃ saubhāgyam tanūm | agner anuvratā bhūtvā sam
nahye sukṛtāya kam |
suprajasas tvā vayaṃ supatnīr upa ||

[[1-1-10-2]]

sedima | agne sapatnadambhanam adabdhāso adābhyam
imaṃ vi ṣyāmi varuṇasya pāśam yam abadhniṭa savitā suketaḥ | dhātuś ca yonau
sukṛtasya loke syonam me saha patyā karomi
sam āyusā sam prajayā sam agne varcasā punaḥ | sam patnī patyāham gache sam
ātmā tanuvā mama
mahinām payo 'sy oṣadhīnām rasas tasya te 'kṣīyamāṇasya niḥ ||

[[1-1-10-3]]

vapāmi
mahinām payo 'sy oṣadhīnām raso 'dabdhena tvā cakṣuṣāvekṣe suprajāstvāya
tejo 'si tejo 'nu prehya agnis te tejo mā vi nait |
agner jihvāsi subhūr devānām |
dhāmedhāme devebhyo yajuṣeyajuṣe bhava
śukram asi jyotir asi tejo 'si
devo vaḥ savitot punātv achidreṇa pavitreṇa vasoḥ sūryasya raśmibhiḥ
śukram tvā śukrāyām dhāmedhāme devebhyo yajuṣeyajuṣe gṛhṇāmi
jyotis tvā jyotiṣy arcis tvārciṣi dhāmedhāme devebhyo yajuṣeyajuṣe gṛhṇāmi

[[1-1-11-1]]

kṛṣṇo 'sy ākhareṣṭho 'gnaye tvā svāhā
vedir asi barhiṣe tvā svāhā
barhir asi srugbhyas tvā svāhā
dive tvāntarikṣāya tvā pṛthivyai tvā
svadhā pitṛbhya ūrg bhava barhiṣadbhyas |
ūrjā pṛthivim gachata
viṣṇo stūpo 'si |
ūrṇāmradasam tvā strṇāmi svāsastham devebhyas |
gandharvo 'si viśvāvasur viśvasmād iṣato yajamānasya paridhir iḍa iḍitas |
indrasya bāhur asi ||

[[1-1-11-2]]

dakṣiṇo yajamānasya paridhir iḍa iḍitas |
mitrāvaruṇau tvottarataḥ pari dhattām dhruveṇa dharmanā yajamānasya paridhir
iḍa iḍitaḥ
sūryas tvā purastāt pātu kasyās cid abhiśastyās |
vītihoṭram tvā kave dyumantaṃ sam idhīmahy agne bṛhantam adhvare
viśo yantre sthas |
vasūnām rudrānām ādityānām sadasi sīda
juhūr upabḥḍ dhruvāsi ghṛtāci nāmnā priyeṇa nāmnā priye sadasi sīda |
etā asadant sukṛtasya loke
tā viṣṇo pāhi
pāhi yajñam pāhi yajñapatim pāhi mām yajñaniyam ||

[[1-1-12-1]]

bhuvanam asi vi prathasva |
agne yaṣṭar idam namaḥ |
juhv ehy agnis tvā hvayati devayajyāyai |
upabhṛd ehi devas tvā savitā hvayati devayajyāyai |
agnāviṣṇū mā vām ava kramiṣam |
vi jihāthām mā mā saṃ tāptam |
lokam me lokakṛtau kṛṇutam |
viṣṇo sthānam asi |
ita indro akṣṇod vīryāṇi
samārabhyordhvo adhvaro diviṣṛṣam
ahruto yajño yajñapates |
indrāvānt svāhā
bṛhad bhāḥ
pāhi māgne duṣcaritād ā mā sucarite bhaja
makhasya śiro 'si saṃ jyotiṣā jyotir aṅktām ||

[[1-1-13-1]]

vājasya mā prasavenodgrābheṇod agrabhīt | athā sapatnāṃ indro me
nigrābheṇādharāṃ akaḥ ||
udgrābham ca nigrābham ca brahma devā avivṛdhan | athā sapatnān indrāgnī me
viṣūcinān vyasyatām ||
vasubhyas tvā rudrebhyas tvādityebhyas tvā |
aktaṃ rihāṇā viyantu vayah
prajāṃ yonim mā nir mṛkṣam
ā pyāyantām āpa oṣadhayas |
marutām pṛṣataya stha
divam ||

[[1-1-13-2]]

gacha tato no vṛṣṭim eraya |
āyusṣpā agne 'sy āyur me pāhi
cakṣusṣpā agne 'si cakṣur me pāhi
dhruvāsi
yam paridhim paryadhatthā agne deva pañibhir vīyamāṇas taṃ ta etam anu joṣam
bharāmi ned eṣa tvad apacetayātai
yajñasya pātha upa sam itam |
saṃsrāvabhāgā stheṣā bṛhantaḥ prestareṣṭhā barhiṣadaś ca ||

[[1-1-13-3]]

devā imāṃ vācam abhi viśve gṛṇanta āsadyāsmin barhiṣi mādayadhvam
agner vām apanagrṛhasya sadasi sādāyāmi
sumnāya sumninī sumne ma dhattam |
dhuri dhuryau pātam
agne 'dabdhāyo 'śītanopāhi mādyā divaḥ pāhi prasityai pāhi duriṣṭyai pāhi
duradmanyai pāhi duṣcaritāt |
aviṣaṃ naḥ pituṃ kṛṇu suṣadā yoniṃ svāhā
devā gātuvido gātuṃ vittvā gātuṃ ita
manasas pata imaṃ no deva deveṣu yajñāṃ svāhā vāci svāhā vāte dhāḥ ||

[[1-1-14-1]]

ubhā vām indrāgnī āhuvadhyā ubhā rādhasaḥ saha mādayadhyai | ubhā dātārāv
iṣāṃ rayīṇām ubhā vājasya sātaye huve vām ||
aśravaṃ hi bhūridāvattarā vāṃ vijāmātur uta vā ghā syālāt | athā somasya prayatī
yuvabhyām indrāgnī stomaṃ janayāmi navyam ||
indrāgnī navatim puro dāsapatnīr adhūnutam | sākam ekena karmaṇā ||
śucim nu stomaṃ navajātaṃ adyendrāgnī vṛtrahaṇā juṣethām ||

[[1-1-14-2]]

ubhā hi vām suhavā johavīmi tā vājam sadya usate dheṣṭhā ||
vayam u tvā pathas pate rathaṃ na vājasātaye | dhiye pūṣann ayujmahi ||
pathaspathaḥ paripatiṃ vacasyā kāmēna kṛto abhy ānaḍ arkam | sa no rāsac
churudhaś candrāgrā dhiyaṃ dhiyaṃ sīśadhāti pra pūṣā ||
kṣetrasya patinā vyaṃ hitenava jayāmasi | gām aśvam poṣayitnv ā sa naḥ ||

[[1-1-14-3]]

mṛdātīdṛṣe ||
kṣetrasya pate madhumantam ūrmiṃ dhenur iva payo asmāsu dhukṣva |
madhuścutaṃ ghṛtam iva supūtam ṛtasya naḥ patayo mṛdayantu ||
agne naya supathā rāye asmān viśvāni deva vayunāni vidvān | yuyodhy asmaḥ
juhurāṇam eno bhūyiṣṭhām te namauktiṃ vidhema ||
ā devānām api panthām aganma yac chaknavāma tad anu pravodhum | agnir
vidvānt sa yajāt ||

[[1-1-14-4]]

sed u hotā so adhvarānt sa ṛtūn kalpayāti ||
yad vāhiṣṭhaṃ tad agnaye bṛhad arca vibhāvaso | mahiṣīva tvad rayis tvad vājā ud
irate ||
agne tvam pārayā navyo asmānt svastibhir ati durgāni viśvā | pūś ca pṛthvī bahulā
na urvī bhavā tokāya tanayāya śaṃ yoḥ ||
tvam agne vratapā asi deva ā martyeṣv ā | tvam yajñeṣv idyaḥ ||
yad vo vayam pramināma vratāni viduṣāṃ devā aviduṣṭarāsaḥ | agniṣ ṭad viśvam ā
pṛṇāti vidvān yebhir devāṃ ṛtubhiḥ kalpayāti ||

[[1-2-1-1]]

āpa undantu jīvase dīrghāyutvāya varcase |
oṣadhe trāyasvainam |
svadhite mainaṃ hiṃsīs |
devaśrūr etāni pra vape
svasty uttarāṇy aśīya |
āpo asmān mātaraḥ śundhantu ghṛtena no ghṛtapuvaḥ punantu | viśvam asmat pra
vahantu ripram ud ābhyaḥ śucir ā pūta emi
somasya tanūr asi tanuvam me pāhi
mahinām payo 'si varcodhā asi varcaḥ ||

[[1-2-1-2]]

mayi dhehi
vṛtrasya kanīnikāsi cakṣuṣpā asi cakṣur me pāhi
citpatis tvā punātu vākpatīs tvā punātu devas tvā savitā punātv achidreṇa pavitreṇa
vasoḥ sūryasya raśmibhis
tasya te pavitrapate pavitreṇa yasmai kam pune tac chakeyam
ā vo devāsa īmahe satyadharmāṇo adhvare yad vo devāsa āgure yajñīyāso
havāmahe |

indrāgnī dyāvāpṛthivī āpa oṣadhīs
tvam dīkṣāṇām adhipatir asiha mā santam pāhi ॥

[[1-2-2-1]]

ākūtyai prayuje 'ganaye svāhā medhāyai manase 'gnaye svāhā dīkṣāyai tapase
'gnaye svāhā sarasvatyai pūṣṇe 'gnaye svāhā |
āpo devīr bṛhatīr viśvaśambhuvo dyāvāpṛthivī urv antarikṣam bṛhaspatir no haviṣā
vṛdhātu svāhā
viśve devasya netur marto vṛṇīta sakhyam | viśve rāya iṣudhyasi dyumnam vṛṇīta
puṣyase svāhā |
ṛksāmayoḥ śilpe sthas te vām ā rabhe te mā ॥

[[1-2-2-2]]

pātam āsya yajñasyodṛcas |
imāṃ dhiyaṃ śikṣamāṇasya deva kratum dakṣam varuṇa saṃ śisādhi | yayāti viśvā
duritā tarema sutarmāṇam adhi nāvam ruhema |
ūrg asy āngirasy ūrṇamradā ūrjam me yacha pāhi mā hiṃsīs |
viṣṇoḥ śarmāsi śarma yajamāṇasya śarma me yacha
nakṣatrāṇām mātīkāśāt pāhi |
indrasya yonir asi ॥

[[1-2-2-3]]

mā mā hiṃsīḥ
kṛṣyai tvā susasyāyai
supippalābhyas tvausadhībhyah
sūpasthā devo vanaspatir ūrdhvo mā pāhy odṛcaḥ
svāhā yajñam manasā svāhā dyāvāpṛthivībhyāṃ svāhoror antarikṣāt svāhā yajñam
vātād ā rabhe ॥

[[1-2-3-1]]

daivim dhiyam manāmahe sumṛḍīkām abhiṣṭaye | varcodhām yajñavāhasam supārā
no asad vaśe ॥
ye devā manojātā manoyujaḥ sudakṣā dakṣapitāras te naḥ pāntu te no 'vantu
tebhyo namas tebhyah svāhā |
agne tvam su jāgṛhi vayam su mandiṣimahi | gopāya naḥ svastaye prabudhe naḥ
punar dadaḥ ॥
tvam agne vratapā asi deva ā martyeṣv ā tvam ॥

[[1-2-3-2]]

yajñeṣv idyah ॥
viśve devā abhi mām āvavṛtran pūṣā sanyā somo rādhasā devaḥ savitā vasor
vasudāvā
rāsveyat somā bhūyo bhara
mā pṛṇan pūrtyā vi rādhi māham āyuṣā
candram asi mama bhogāya bhava vastram asi mama bhogāya bhavosrāsi mama
bhogāya bhava hayo 'si mama bhogāya bhava ॥

[[1-2-3-3]]

chāgo 'si mama bhogāya bhava meṣo 'si mama bhogāya bhava
vāyave tvā varuṇāya tvā nirṛtyai tvā rudrāya tvā
devīr āpo apām napād ya ūrmir haviṣya indriyāvān madintamas tam vo māva
kramiṣam

achinnaṃ tantum pṛthivyā anu geṣam
bhadrād abhi śreyah prehi
bṛhaspatiḥ puraetā te astv athem ava sya vara ā pṛthivyā āre śatrūn kṛṇuhi
sarvavīras |
edam aganma devayajanam pṛthivyā viśve devā yad ajuṣanta pūrva ṛksāmābhyāṃ
yajūṣā saṃtaranto rrāyas poṣeṇa sam iṣā madema ||

[[1-2-4-1]]

iyam te śukra tanūr idam varcas tayā sam bhava bhrājam gacha
jūr asi dhṛtā manasā juṣṭā viṣṇave
tasyās te satyasavasah prasave vāco yantram aśīya svāhā
śukram asy amṛtam asi vaiśvadevaṃ haviḥ
sūryasya cakṣur āruham agner akṣṇaḥ kanīnikāṃ yad etaśebhir iyase bhrājamāno
vipāścītā
cid asi manāsi dhīr asi dakṣiṇā ||

[[1-2-4-2]]

asi yajñiyāsi kṣatriyāsy aditir asy ubhayataḥśīrṣṇī
sā naḥ suprācī supratīcī sam bhava
mitras tvā padi badhnātu
pūṣādhvanaḥ pātu |
indrāyādhyakṣāya |
anu tvā mātā manyatām anu pitānu bhrātā sagarbhyo 'nu sakhā sayūthyah
sā devi devam achedhīndrāya somam |
rudras tvā vartayatu mitrasya pathā
svasti somasakhā punar ehi saha rayyā ||

[[1-2-5-1]]

vasvy asi rudrāsy aditir asy ādityāsi śukrāsi candrāsi
bṛhaspatis tvā sumne raṇvatu rudro vasubhir ā ciketu
pṛthivyās tvā mūrdhann ā jigharmi devayajana iḍāyāḥ pade ghṛtavati svāhā
parilikhitāṃ rakṣaḥ parilikhitā arātaya idam ahaṃ rakṣaso grīvā api kṛntāmi
yo 'smān dveṣṭi yaṃ ca vyaṃ dviṣma idam asya grīvāḥ ||

[[1-2-5-2]]

api kṛntāmi |
asme rāyas tve rāyas tote rāyah
saṃ devi devyorvaśyā paśyasva
tvaṣṭimatī te sapeya suretā reto dadhānā vīram videya tava saṃdr̥ṣī
māhaṃ rāyas poṣeṇa vi yoṣam ||

[[1-2-6-1]]

aṃśunā te aṃśuḥ pṛcyatām paruṣā parur gandhas te kāmam avatu madāya raso
acyuto 'mātyo 'si śukras te grahas |
abhi tyam devaṃ savitāram ūṇyoḥ kavikratum arcāmi satyasavasam ratnadhām abhi
priyam matim | ūrdhvā yasyāmatir bhā adidyutat savīmani hiraṇyapāṇir amimita
sukratuḥ kṛpā suvaḥ ||
prajābhyas tvā prāṇāya tvā vyānāya tvā prajāṣ tvam anu prāṇihi prajāṣ tvām anu
prāṇantu ||

[[1-2-7-1]]

somaṃ te ūrjasvantam payasvantam vīryāvantam abhimātiṣāhaṃ śukraṃ te
 śukreṇa krīṇāmi candraṃ candreṇāmṛtam amṛtena samyat te gos |
 asme candrāṇi
 tapasas tanūr asi prajāpater varṇas tasyās te sahasrapoṣam puṣyantyāś carameṇa
 paśunā krīṇāmi |
 asme te bandhur mayi te rāyaḥ śrayantām
 asme jyotiḥ somavikrayiṇi tamas |
 mitro na ehi sumitradhās |
 indrasyorum ā viśa dakṣiṇam uśann uśantaṃ syonaḥ syonam |
 svāna bhrājāṅghāre bambhāre hasta suhasta kṛṣānav ete vaḥ somakrayaṇās tān
 rakṣadhvam mā vo dabhan ||

[[1-2-8-1]]

ud āyuṣā svāyuśod oṣadhīnāṃ rasenot parjanyaṣya śuṣmeṇod asthām amṛtāṃ anu |
 urv antarikṣam anv ihi |
 adityāḥ sado 'si |
 adityāḥ sada ā sīda |
 astabhnād dyām iṣabho antarikṣam amimīta varimāṇam pṛthivyā āsīdad viśvā
 bhuvanāni samrāḍ viśvet tāni varuṇasya vratāni ||
 vaneṣu vy antarikṣam tatāna vājam arvatsu payo aghniyāsu hṛtsu ||

[[1-2-8-2]]

kratuṃ varuṇo vikṣv agniṃ divi sūryam adadhāt somam adrau |
 ud u tyam jātavedasaṃ devaṃ vahanti ketavaḥ | dṛśe viśvāya sūryam ||
 usrāv etaṃ dhūrṣādāv anaśrū avīrahaṇau brahmacodanau
 varuṇasya skambhanam asi
 varuṇasya skambhasarjanam asi
 pratyasto varuṇasya pāśaḥ ||

[[1-2-9-1]]

pra cyavasva bhuvāṣ pate viśvāny abhi dhāmāni mā tvā pariparī vidan mā tvā
 paripanthino vidan mā tvā vṛkā aghāyavo mā gandharvo viśvāvasur ā daghat |
 śyeno bhūtvā parā pata yajamānasya no gṛhe devaiḥ saṃskṛtaṃ yajamānasya
 svastyayany asi |
 api panthām agasmahi svastigām anehasaṃ yena viśvāḥ pari dviṣo viṇakti vindate
 vasu
 namo mitrasya varuṇasya cakṣase maho devāya tad ṛtaṃ saparyata dūredṛśe
 devajātāya ketave divas putrāya sūryāya śaṃsata ||
 varuṇasya skambhanam asi
 varuṇasya skambhasarjanam asi |
 unmukto varuṇasya pāśaḥ ||

[[1-2-10-1]]

agner ātithyam asi viṣṇave tvā somasyātithyam asi viṣṇave tvātither ātithyam asi
 viṣṇave tvāgnaye tvā rāyaspoṣadāvne viṣṇave tvā śyenāya tvā somabhṛte viṣṇave
 tvā
 yā te dhāmāni haviṣā yajanti tā te viśvā paribhūr astu yajñam | gayasphānaḥ
 prataraṇaḥ suvīro 'vīrahā pra carā soma duryān ||
 adityāḥ sado 'sy adityāḥ sada ā ||

[[1-2-10-2]]

sīda

varuṇo 'si dhṛtavrato vāruṇam asi
śamyor devānāṃ sakhyān mā devānām apasāś chitsmahi |
āpataye tvā paripataye tvā tanūnaptre śākvarāya tvā śakmann ojiṣṭhāya tvā
gṛhṇāmi |
anādhṛṣṭam asy anādhṛṣyaṃ devānām ojo 'bhiṣastipā anabhiśastenyam
anu me dikṣāṃ dikṣāpatir manyatām anu tapas tapaspatir añjasā satyam upa geṣāṃ
suvite mā dhāḥ ||

[[1-2-11-1]]

aṃśuraṃśus te deva somā pyāyatām indrāyaikadhanavida ā tubhyam indraḥ
pyāyatām ā tvam indrāya pyāyasva |
ā pyāyaya sakhint sanyā medhayā svasti te deva soma sutyām aśīya |
eṣṭā rāyaḥ preṣe bhagāyartam ṛtavādibhyo namo dive namaḥ pṛthivyai |
agne vratapate tvaṃ vratānām vratapatir asi yā mama tanūr eṣā sā tvayi ||

[[1-2-11-2]]

yā tava tanūr iyaṃ sā mayi saha nau vratapate vratīnor vratāni
yā te agne rudriyā tanūs tayā naḥ pāhi tasyās te svāhā
yā te agne 'yāśayā rajāśayā harāśayā tanūr varṣiṣṭhā gahvare ṣṭhā |
ugraṃ vaco apāvadhīm tveṣāṃ vaco apāvadhīm svāhā ||

[[1-2-12-1]]

vittāyanī me 'si tiktāyanī me 'sy avatān mā nāthitam avatān mā vyathitam |
vider agnir nabho nāma |
agne aṅgiro yo 'syām pṛthivyām asy āyuṣā nāmnehi yat te 'nādhṛṣṭam nāma
yajñīyaṃ tena tvā dadhe |
agne aṅgiro yo dvitīyasyām ṛtīyasyām pṛthivyām asy āyuṣā nāmnehi yat te
'nādhṛṣṭam nāma ||

[[1-2-12-2]]

yajñīyaṃ tena tvā dadhe
siṃhīr asi mahiṣīr asi |
uru prathasvoru te yajñapatih prathatām |
dhruvāsi
devebhyaḥ śundhasva devebhyaḥ śumbhasva |
indraghoṣas tvā vasubhiḥ purastāt pātu manojavās tvā pitṛbhir dakṣiṇataḥ pātu
pracetās tvā rudraiḥ paścāt pātu viśvakarmā tvādityair uttarataḥ pātu
siṃhīr asi sapatnasāhī svāhā siṃhīr asi suprajāvaniḥ svāhā siṃhīḥ ||

[[1-2-12-3]]

asi rāyaspoṣavaniḥ svāhā siṃhīr asy ādityavaniḥ svāhā siṃhīr asy ā vaha devān
devayate yajamānāya svāhā
bhūtebhyaḥ tvā
viśvāyur asi pṛthivīm dṛṃha dhruvakṣid asy antarikṣam dṛṃhācyutakṣid asi divam
dṛṃha |
agner bhasmāsy agneḥ puriṣam asi ||

[[1-2-13-1]]

yuñjate mana uta yuñjate dhiyo viprā viprasya bṛhato vipaścitaḥ | vi hotrā dadhe
vayunāvid eka in mahī devasya savituḥ pariṣṭutiḥ ||
suvāg deva duryāṃ ā vada
devaśrutau deveṣv ā ghoṣethām

ā no vīro jāyatām karmaṇyo yaṁ sarve 'nujivāma yo bahūnām asad vaśī |
idaṁ viṣṇur vi cakrame tredhā ni dadhe padam | samūḍham asya ||

[[1-2-13-2]]

pāṁsure
irāvarī dhenumatī hi bhūtaṁ sūyavasini manave yaśasye | vy askabhñād rodasī
viṣṇur ete dādharma pṛthivīm abhito mayūkhaiḥ ||
prācī pretam adhvaram kalpayanti ūrdhvam yajñam nayatam mā jīhvaratam atra
ramethām varṣman pṛthivyās |
divo vā viṣṇav uta vā pṛthivyā maho vā viṣṇav uta vāntarikṣād dhastau pṛṇasva
bahubhir vasavyair ā pra yacha ||

[[1-2-13-3]]

dakṣiṇād ota svayāt ||
viṣṇor nukam vīryāṇi pra vocam yaḥ pāṛthivāni vimame rajāṁsi yo askabhāyad
uttaram sadhastham vicakramāṇas tredhorugāyas |
viṣṇo rarātam asi viṣṇoḥ pṛṣṭham asi
viṣṇoḥ śnyaptre sthas |
viṣṇoḥ syūr asi
viṣṇor dhruvam asi
vaiṣṇavam asi viṣṇave tvā ||

[[1-2-14-1]]

kṛṇuṣva pājaḥ prasitiṁ na pṛthvīm yāhi rājevāmavāṁ ibhena | tṛṣvīm anu prasitiṁ
drūṇāno 'stāsi vidhya rakṣasas tapiṣṭhaiḥ ||
tava bhramāsa āsuyā patanty anu sprśa dhṛṣatā śośucānaḥ | tapūṁṣy agne juhvā
patamgān asaṁdito vi sṛja viṣvag ulkāḥ ||
prati spaśo vi sṛja tūrṇitam bhavā pāyur viśo asyā adabdhaḥ | yo no dūre
aghaśaṁsaḥ ||

[[1-2-14-2]]

yo anty agne mākiṣ ṭe vyathir ā dadharṣīt ||
ud agne tiṣṭha praty ā tanuṣva ny amitrāṁ oṣatāt tigmahete | yo no arātiṁ
samidhāna cakre nīcā tam dhakṣy atasam na śuṣkam ||
ūrdhvo bhava prati vidhyādhy asmad āviṣ kṛṇuṣva daivyāny agne | ava sthirā tanuhi
yātujūnām ajāmim pra mṛṇīhi śatrūn ||
sa te ||

[[1-2-14-3]]

jānāti sumatiṁ yaviṣṭha ya ivate brahmaṇe gātum airat | viśvāny asmai sudināni
rāyo dyumnāny aryo vi duro abhi dyaut ||
sed agne astu subhagaḥ sudānur yas tvā nityena haviṣā ya ukthaiḥ | pipriṣati sva
āyūṣi duroṇe viśved asmai sudinā sāsad iṣṭiḥ ||
arcāmi te sumatiṁ ghoṣy arvāk sam te vāvātā jaratām ||

[[1-2-14-4]]

iyam gīḥ | svaśvās tvā surathā marjayemāsme kṣatrāṇi dhārayer anu dyūn ||
iha tvā bhūry ā cared upa tman doṣāvastar dīdivāṁsam anu dyūn | kṛḍantas tvā
sumanasah sapemābhi dyumnā tasthivāṁso janānām ||
yas tvā svaśvaḥ suhiraṇyo agna upayāti vasumatā rathena | tasya trātā bhavasi
tasya sakhā yas ta ātithyam ānuṣag jujoṣat ||
maho rujāmi ||

[[1-2-14-5]]

bandhutā vacobhis tan mā pitur gotamād anv iyāya | tvam no asya vacasaś cikiddhi
hotar yaviṣṭha suktrato damūnāḥ ||
asvapnajas taraṇayaḥ suśevā atandrāso 'vṛkā aśramiṣṭhāḥ | te pāyavaḥ sadhriyañco
niṣadyāgne tava naḥ pāntv amūra ||
ye pāyavo māmatelyam te agne paśyanto andham durityād arakṣan | rarakṣa tānt
sukṛto viśvavedā dipsanta id ripavo nā ha ||

[[1-2-14-6]]

debhuḥ ||
tvayā vyaṁ sad hanyas tvotās tava praṇity aśyāma vājān | ubhā śaṁsā sūdaya
satyatāte 'nuṣṭhuyā kṛnuhy ahrayāṇa ||
ayā te agne samidhā vidhema prati stomam śasyamānam gṛbhāya | dahāśaso
rakṣasaḥ pāhy asmān druho nido mitramaho avadyāt ||
rakṣohanaṁ vājinam ā jigharmi mitram upa yāmi śarma | śiśāno agniḥ kratubhiḥ
samiddhaḥ sa no divā ||

[[1-2-14-7]]

sa riṣaḥ pātu naktam ||
vi jyotiṣā bṛhatā bhāty agnir āvir viśvāni kṛnute mahitvā | prādevir māyāḥ sahate
durevāḥ śiśite śṛṅge rakṣase vinikṣe ||
uta svānāso divi śantv agnes tigmāyudhā rakṣase hantavā u | made cid asya pra
rujanti bhāmā na varante paribādho adeviḥ ||

[[1-3-1-1]]

devasya tvā savituḥ prasave 'śvinor bāhubhyām pūṣṇo hastābhyām ā dade bhrir asi
nāriri asi
parilikhitam rakṣaḥ parilikhitā arātaya idam aham rakṣaso grīvā api kṛntāmi
yo 'smān dveṣṭi yaṁ ca vyaṁ dviṣma idam asya grīvā api kṛntāmi
dive tvāntarikṣāya tvā pṛthivyai tvā
śundhatām lokaḥ pitṛśadanā |
yavo 'si yavayāsmad dveṣaḥ ||

[[1-3-1-2]]

yavayārātīḥ
pitṛnām sadanam asy
ud divam stabhāntarikṣam pṛṇa pṛthiviṁ dṛmha
dyutānas tvā māruto minotu mitrāvaruṇayor dhruveṇa dharmaṇā
brahmavaniṁ tvā kṣatравaniṁ suprajāvaniṁ rāyaspoṣavanim pary ūhāmi
brahma dṛmha kṣatram dṛmha prajāṁ dṛmha rāyas poṣam dṛmha
ghṛtena dyāvāpṛthivi ā pṛnethām
indrasya sado 'si viśvajanasya chāyā
pari tvā girvaṇo gira imā bhavantu viśvato vṛddhāyum anu vṛddhāyo juṣṭā bhavantu
juṣṭayas |
indrasya syūr asīndrasya dhruvam asi |
aindram asi |
indrāya tvā ||

[[1-3-2-1]]

rakṣoṇo valagahano vaiṣṇavān khanāmi |
idam aham tam valagam ud vapāmi yaṁ naḥ samāno yam asamāno nicakhāna |

idam enam adharaṃ karomi yo naḥ samāno yo 'samāno 'rātīyati
gāyatrena chandasāvabādhō valagaḥ
kim atra bhadraṃ tan nau saha
virāḍ asi sapatnahā samrāḍ asi bhrātrīvyahā svarāḍ asy abhimātihā viśvārāḍ asi
nāṣṭrāṇāṃ hantā ॥

[[1-3-2-2]]

rakṣoḥaṇo valagahanaḥ prokṣāmi vaiṣṇavān
rakṣoḥaṇo valagahano 'va nayāmi vaiṣṇavān
yavo 'si yavayāsmad dveṣo yavayārātis |
rakṣoḥaṇo valagahano 'va strṇāmi vaiṣṇavān
rakṣoḥaṇo valagahano 'bhi juhomi vaiṣṇavān
rakṣoḥaṇau valagahanāv upa dadhāmi vaiṣṇavī
rakṣoḥaṇau valagahanau pary ūhāmi vaiṣṇavī
rakṣoḥaṇau valagahanau pari strṇāmi vaiṣṇavī
rakṣoḥaṇau valagahanau vaiṣṇavī
br̥hann asi br̥hadgrāvā br̥hatīm indrāya vācam vada ॥

[[1-3-3-1]]

vibhūr asi pravāhanaḥ |
vahnir asi havyaavāhanaḥ
śvātro 'si pracetās
tutho 'si viśvavedās |
uśig asi kavis |
aṅghārīr asi bambhāris |
avasyur asi duvasvān |
śundhyūr asi mārjāliyaḥ
samrāḍ asi kṛśānuḥ
pariṣadyo 'si pavamānaḥ
pratakvasi nabhasvān
asammṛṣṭo 'si havyasūdas |
ṛtadhāmāsi suvarjyotis |
brahmajyotir asi suvardhāma |
ajo 'sy ekapād
ahir asi budhniyas |
raudreṇānikena pāhi māgne pipṛhi mā mā mā himsīḥ ॥

[[1-3-4-1]]

tvaṃ soma tanūkṛdbhyo dveṣobhyo 'nyakṛtebhya uru yantāsi varūthaṃ svāhā
juṣāṇo aptur ājyasya vetu svāhā |
ayaṃ no agnir varivaḥ kṛnotv ayam mṛdhaḥ pura etu prabhindan | ayaṃ śatrūñ
jayatu jarhṛṣāṇo 'yaṃ vājaṃ jayatu vājasātau ॥
uru viṣṇo vi kramasvoru kṣayāya naḥ kṛdhi | ghṛtaṃ ghṛtayone piba prapra
yajñapatim tira ॥
somo jigāti gātuvit ॥

[[1-3-4-2]]

devānām eti niṣkṛtam ṛtasya yonim āsadam
adityāḥ sado 'si |
adityāḥ sada ā sīda |
eṣa vo deva savitaḥ somas taṃ rakṣadhvam mā vo dabhat |

tvaṁ soma devo devān upāgā idam aham manuṣyo manuṣyānt saha prajayā saha
rāyas poṣeṇa
namo devebhyaḥ svadhā pitṛbhyas |
idam ahaṁ nir varuṇasya pāsāt suvar abhi ||

[[1-3-4-3]]

vi khyeṣaṁ vaiśvānaraṁ jyotis |
agne vratapate tvaṁ vratānāṁ vratapatir asi
yā mama tanūs tvayy abhūd iyaṁ sā mayi yā tava tanūr mayy abhūd eṣā sā tvayi
yathāyathaṁ nau vratapate vratīnor vratāni ||

[[1-3-5-1]]

aty anyān agāṁ nānyān upāgām
arvāk tvā parair avidam parovarais
taṁ tvā juṣe vaiṣṇavaṁ devayajyāyai
devas tvā savitā madhvānaktu |
oṣadhe trāyasvainam |
svadhite mainaṁ hiṁsīs |
divam agreṇa mā lekhīr antarikṣam madhyena mā hiṁsīḥ pṛthivyā sam bhava
vanaspate śatavalśo vi roha sahasravalśā vi vyaṁ ruhema
yaṁ tvāyaṁ svadhitis tetijānaḥ praṇināya mahate saubhagāyāchinnorāyaḥ suvīraḥ ||

[[1-3-6-1]]

pṛthivyai tvāntarikṣāya tvā dive tvā
śundhatāṁ lokaḥ pitṛśadanas |
yavo 'si yavayāsmad dveṣo yavayārātīḥ
pitṛnāṁ sadanam asi
svāveśo 'sy agregā netṛnāṁ vanaspatir adhi tvā sthāsyati tasya vittāt |
devas tvā savitā madhvānaktu
supippalābhyas tvausadhībhyas |
ud divaṁ stabhānāntarikṣam pṛṇa pṛthivīm upareṇa dṛṁha
te te dhāmāny uśmasi ||

[[1-3-6-2]]

gamadhye gāvo yatra bhūriśṛṅgā ayāsaḥ | atrāha tad urugāyasya viṣṇoḥ paramam
padam ava bhāti bhūreḥ ||
viṣṇoḥ karmāṇi paśyata yato vratāni paspaśe | indrasya yujyaḥ sakhā ||
tad viṣṇoḥ paramam padaṁ sadā paśyanti sūrayaḥ | divīva cakṣur ātatam ||
brahmavaniṁ tvā kṣatravaniṁ suprajāvaniṁ rāyaspoṣavanim pary ūhāmi
brahma dṛṁha kṣatram dṛṁha prajāṁ dṛṁha rāyas poṣaṁ dṛṁha
parivīr asi pari tvā daivīr viśo vyayantām parīmaṁ rāyaspoṣo yajamānam manuṣyās |
antarikṣasya tvā sānāv ava gūhāmi ||

[[1-3-7-1]]

iṣe tvā |
upavīr asi |
upo devān daivīr viśaḥ prāgur vahnīr uśijas |
bṛhaspate dhārayā vasūni
havyā te svadantām
deva tvaṣṭar vasu raṇva
revatī ramadhvam
agner janitram asi

vṛṣaṇau sthas |
urvaśy asy āyur asi purūravās |
ghṛtenākte vṛṣaṇam dadhāthām |
gāyatraṃ chando 'nu pra jāyasva traīṣṭubham jāgataṃ chando 'nu pra jāyasva
bhavatam ||

[[1-3-7-2]]

naḥ samanasau samokasāv arepasau
mā yajñam̐ hiṃsiṣṭam mā yajñapatim jātavedasau śivau bhavatam adya naḥ ||
agnāv agniś carati praviṣṭa ṛṣiṇām putro adhirāja eṣaḥ | svāhākṛtya brahmaṇā te
juhomi mā devānām mithuyā kar bhāgadheyam ||

[[1-3-8-1]]

ā dade |
ṛtasya tvā devahaviḥ pāśenārabhe
dharṣā mānuṣān
adbhyas tvauṣadhībhyaḥ prokṣāmi |
apām perur asi
svāttaṃ cit sadevaṃ havyam āpo devīḥ svadatainam |
saṃ te prāṇo vāyunā gachatāṃ saṃ yajatrair aṅgāni saṃ yajñapatir āśiṣā
ghṛtenāktau paśum̐ trāyethām |
revatīr yajñapatim priyadhā viśata |
uro antarikṣa sajūr devena ||

[[1-3-8-2]]

vātenāśya haviṣas tmanā yaja sam asya tanuvā bhava varṣiyo varṣiyasi yajñe
yajñapatim dhāḥ
pṛthivyāḥ samprcaḥ pāhi
namas ta ātāna |
anarvā prehi ghṛtasya kulyām anu saha prajayā saha rāyas poṣena |
āpo devīḥ śuddhāyuvaḥ śuddhā yūyam̐ devāṃ ūdhvam̐ śuddhā vayam pariviṣṭāḥ
pariveṣṭāro vo bhūyāsma ||

[[1-3-9-1]]

vāk ta ā pyāyatām prāṇas ta ā pyāyatām cakṣus ta ā pyāyatām śrotraṃ ta ā
pyāyatām
yā te prāṇāñ chug jagāma yā cakṣur yā śrotraṃ yat te krūram̐ yad āsthitam tat ta ā
pyāyatām tat ta etena śundhatām |
nābhis ta ā pyāyatām pāyus ta ā pyāyatām |
śuddhās caritrāḥ
śam adbhyaḥ ||

[[1-3-9-2]]

śam ośadhībhyaḥ śam pṛthivyai śam ahobhyām
ośadhe trāyasvainam |
svadhite mainam̐ hiṃsīs |
rakṣasām bhāgo 'si |
idam aham̐ rakṣo 'dhamam tamo nayāmi
yo 'smān dveṣṭi yaṃ ca vyaṃ dviṣma idam enam adhamam tamo nayāmi |
iṣe tvā
ghṛtena dyāvāpṛthivī prōṇvāthām
achinno rāyaḥ suvīras |

urv antarikṣam anv ihi
vāyo vihi stokānām |
svāhordhvanabhasam mārutam gachatam ||

[[1-3-10-1]]

saṃ te manasā manaḥ sam prāṇena prāṇas |
juṣṭam devebhyo havyaṃ ghr̥tavat svāhā |
aindraḥ prāṇo aṅgeaṅge ni dedhyad aindro 'pāno aṅgeaṅge vi bobhuvat |
deva tvaṣṭar bhūri te saṃsam etu viṣurūpā yat salakṣmāṇo bhavatha | devatrā
yantam avase sakhāyo 'nu tvā mātā pitaro madantu ||
śrīr asi |
agnis tvā śrīṇātu |
āpaḥ sam ariṇan
vātasya || tvā dhrajyai pūṣṇo raṃhyā apām oṣadhīnām rohiṣyai

[[1-3-10-2]]

ghṛtam ghṛtapāvānaḥ pibata vasāṃ vasāpāvānaḥ pibata |
antarikṣasya havir asi
svāhā tvāntarikṣāya
diśaḥ pradiśa ādiso vidiśa uddiśaḥ
svāhā digbhyas |
namo digbhyaḥ

[[1-3-11-1]]

samudram gacha svāhāntarikṣam gacha svāhā devaṃ savitāram gacha svāhāhorātre
gacha svāhā mitrāvaruṇau gacha svāhā somaṃ gacha svāhā yajñam gacha svāhā
chandāṃsi gacha svāhā dyāvāpṛthivī gacha svāhānabho divyaṃ gacha svāhāgnim
vaiśvānaram gacha svāhā |
adbhyas tvausadhībhyas |
mano me hārdi yacha
tanūṃ tvacam putram naptāram aśīya
śug asi tam abhi śoca yo 'smān dveṣṭi yaṃ ca vayaṃ dviṣmas |
dhāmnodhāmnō rājann ito varuṇa no muñca yad āpo aghniyā varuṇeti śapāmahe
tato varuṇa no muñca ||

[[1-3-12-1]]

haviṣmatir imā āpo haviṣmān devo adhvaro haviṣmām ā vivāsati haviṣmām astu
sūryaḥ ||
agner vo 'pannagṛhasya sadasi sādāyāmi sumnāya sumnimih sumne mā dhatta |
indrāgniyor bhāgadheyī stha mitrāvaruṇayor bhāgadheyī stha viśveṣam devānām
bhāgadheyī stha
yajñe jāgṛta ||

[[1-3-13-1]]

hṛde tvā manase tvā dive tvā sūryāya tvā |
ūrdhvam imam adhvaraṃ kṛdhi divi deveṣu hotrā yacha
soma rājann ehy ava roha
mā bher mā saṃ vikthās |
mā tvā hiṃsiṣam
prajāṣ tvam upāvaroha prajāṣ tvām upāvarohantu
śṛnotv agnih samidhā havam me śṛnavtv āpo dhiṣaṇās ca devīḥ | śṛnota grāvāṇo
viduṣo nu || yajñam śṛnotu devaḥ savitā havam me ||

[[1-3-13-2]]

devīr āpo apāṃ napād ya ūrmir haviṣya indriyāvān madintamas taṃ devebhyo
devatrā dhatta śukraṃ śukrapebhyo yeṣāṃ bhāga stha svāhā
kāṛṣir asy apāpāṃ mṛdhram |
samudrasya vokṣityā un naye
yam agne pṛtsu martyam āvo vājeṣu yaṃ junāḥ | sa yantā śaśvatīr iṣaḥ ||

[[1-3-14-1]]

tvam agne rudro asuro maho divas tvam śardho mārutam pṛkṣa īśiṣe | tvam vātair
aruṇair yāsi śaṃgayas tvam pūṣā vidhataḥ pāsi nu tmanā ||
ā vo rājānam adhvarasya rudraṃ hotāraṃ satyayajaṃ rodasyoḥ | agnim purā
tanayitnor acittād dhirāṇyarūpam avase kṛṇudhvam ||
agnir hotā ni śasādā yajīyān upasthe mātuḥ surabhāv u loke | yuvā kaviḥ
puruniṣṭhaḥ ||

[[1-3-14-2]]

ṛtāvā dhartā kṛṣṭinām uta madhya iddhaḥ ||
sādhvīm akar devavītiṃ no daya yajñasya jihvām avidāma guhyām | sa āyur āgāt
surabhir vasāno bhadrām akar devahūtiṃ no adya ||
akrandad agni stanayann iva dyauḥ kṣāmā rerihad vīrudhaḥ samañjan | sadyo
jajñāno vi him iddho akhyad ā rodasi bhānunā bhāty antaḥ ||
tve vasūni purvaṇīka ||

[[1-3-14-3]]

hotar doṣā vastor erire yajñiyāsaḥ | kṣāmeva viśvā bhuvanāni yajmint saṃ
saubhagāni dadhire pāvake ||
tubhyaṃ tā aṅgirastama viśvāḥ sukṣitayaḥ pṛthak | agne kāmāya yemire ||
aśyāma taṃ kāmam agne tavo 'ty aśyāma rayiṃ rayivaḥ suvīram | aśyāma vājam
abhi vājayanto 'śyāma dyumnān ajarājaraṃ te ||
śreṣṭhaṃ yaviṣṭha bhāratāgne dyumantam ā bhara ||

[[1-3-14-4]]

vaso puruspṛhaṃ rayim ||
sa śvitānas tanyatū rocanasthā ajarebhir nānadadbhir yaviṣṭhaḥ | yaḥ pāvakaḥ
purutamaḥ purūṇi pṛthūny agnir anuyāti bharvan ||
āyusṭe te viśvato dadhad ayam agnir vareṇyaḥ | punas te prāṇa āyati parā yakṣmaṃ
suvāmi te ||
āyurdā agne haviṣo juṣāṇo ghr̥tapratiko ghr̥tayonir edhi | ghr̥tam pītvā madhu cāru
gavyam piteva putram abhi ||

[[1-3-14-5]]

rakṣatād imam ||
tasmai te pratiharyate jātavedo vicarṣaṇe | agne janāmi suṣṭutim ||
divas pari prathamam jajñe agnir asmad dvitīyam pari jātavedāḥ | tṛtīyam apsu
nṛmaṇā ajasram indhāna enam jarate svādhīḥ ||
śuciḥ pāvaka vandyo 'gne bṛhad vi rocase | tvam ghr̥tebhir āhutaḥ ||
dṛśāno rukma urvyā vy adyaud durmarṣam āyusṭe śriye rucānaḥ | agnir amṛto
abhavad vayobhiḥ ||

[[1-3-14-6]]

yad enam dyaur ajanayat suretāḥ ||

ā yad iṣe nrpatim teja ānaṭ chuci reto niṣiktaṃ dyaur abhike | agniḥ śardham
anavadyaṃ yuvānaṃ svādhiyaṃ janayat sūdayac ca ||
sa tejiyasā manasā tvota uta śikṣa svapatyasya śikṣoḥ | agne rāyo nr̥tamasya
prabhūtau bhūyāma te suṣṭutayaś ca vasvaḥ ||
agne sahintam ā bhara dyumnasya prāsahā rayim | viśvā yaḥ ||

[[1-3-14-7]]

carṣaṇīr abhy āsā vājeṣu sāsahat ||
tam agne pṛtanāsahaṃ rayim sahasva ā bhara | tvaṃ hi satyo adbhuto dātā vājasya
gomataḥ ||
ukṣānnāya vaśānnāya somapṛṣṭhāya vedhase | stomair vidhemāgnaye ||
vadmaḥ hi sūno asy admasadvā cakre agnir januṣājmaṇnam | sa tvaṃ na ūrjasana
ūrjaṃ dhā rājeva jer avṛke kṣeṣy antaḥ ||
agna āyūṃṣi ||

[[1-3-14-8]]

pavasa ā suvorjam iṣaṃ ca naḥ | āre badhasva duchunām ||
agne pavasva svapā asme varcaḥ suvīryam | dadhat poṣaṃ rayim mayi ||
agne pāvaka rociṣā mandrayā deva jihvayā | ā devān vakṣi yakṣi ca ||
sa naḥ pāvaka dīdivo 'gne devāṃ ihā vaha | upa yajñāṃ haviś ca naḥ ||
agniḥ śucivratatamaḥ śucir vipraḥ śuciḥ kaviḥ | śucī rocata āhutaḥ ||
ud agne śucayas tava śukrā bhrājanta irate | tava jyotiṃṣy arcayaḥ ||

[[1-4-1-1]]

ā dade grāvāsy adhvarakṛd devebhyo gambhīram imam adhvaraṃ kṛdhy uttamena
pavinendrāya somaṃ suṣutam madhumantam payasvantam vṛṣṭivanim
indrāya tvā vṛtraghna indrāya tvā vṛtratura indrāya tvābhimātighna indrāya
tvādityavata indrāya tvā viśvadevyāvate
śvātrā stha vṛtraturō rādhogūrtā amṛtasya patnīs tā devīr devatremaṃ yajñam
dhattopahūtāḥ somasya pibatopahūto yuṣmākam ||

[[1-4-1-2]]

somaḥ pibatu
yat te soma divi jyotir yat pṛthivyām yad urāv antarikṣe tenāsmāi yajamānāyoru rāyā
kṛdhy adhi dātre vocas |
dhiṣaṇe viḍū satī viḍayethām ūrjaṃ dadhāthām ūrjaṃ me dhattam ā vām hiṃsiṣam
mā mā hiṃsiṣtam
prāg apāg udag adharāk tās tvā diśa ā dhāvantv amba ni śvara
yat te somādābhyam nāma jāgrvi tasmai te soma somāya svāhā ||

[[1-4-2-1]]

vācas pataye pavasva vājin vṛṣā vṛṣṇo amśubhyām gabhastipūto devo devānām
pavitram asi yeṣāṃ bhāgo 'si tebhyaś tvā
svāmkrto 'si madhumatīr na iṣas kṛdhi viśvebhyaś tvendriyebhyo divyebhyaḥ
pārthivebhyaś |
manas tvāṣtu |
urv antarikṣam anv ihi
svāhā tvā subhavaḥ sūryāya
devebhyaś tvā marīcipebhyaś |
eṣa te yoniḥ prāṇāya tvā ||

[[1-4-3-1]]

upayāmagr̥hīto 'si |
antar yacha maghavan pāhi somam uruṣya rāyaḥ sam iṣo yajasvāntas te dadhāmi
dyāvāpṛthivī antar urv antarikṣam̐ sajoṣā devair avaraiḥ paraiś cāntaryāme
maghavan mādayasva
svām̐kr̥to 'si madhumatīr na iṣas kṛdhi viśvebhyas tvendriyebhyo pārhivebhyas |
manas tvāṣṭu |
urv antarikṣam anv ihi
svāhā tvā subhavaḥ sūryāya
devebhyas tvā marīcipebhyas |
eṣa te yonir apānāya tvā ||

[[1-4-4-1]]

ā vāyo bhūṣa śucipā upa naḥ sahasram̐ te niyuto viśvavāra | upo te andho madyam
ayāmi yasya deva dadhiṣe pūrvapeyam ||
upayāmagr̥hīto 'si vāyave tvā |
indravāyū ime sutāḥ | upa prayobhir ā gatam indavo vām uśanti hi |
upayāmagr̥hīto 'sindravāyubhyām̐ tvaīṣa te yoniḥ sajoṣābhyām̐ tvā ||

[[1-4-5-1]]

ayaṃ vām̐ mitrāvaruṇā sutāḥ soma ṛtāvṛdhā | mamed iha śrutam̐ havam ||
upayāmagr̥hīto 'si mitrāvaruṇābhyām̐ tvaīṣa te yonir ṛtāyubhyām̐ tvā ||

[[1-4-6-1]]

yā vām̐ kaśā madhumaty aśvinā sūnṛtāvati | tayā yajñam̐ mimikṣatam ||
upayāmagr̥hīto 'sy aśvibhyām̐ tvaīṣa te yonir mādhvībhyām̐ tvā ||

[[1-4-7-1]]

prātaryujau vi mucyethām̐ aśvināv eha gachatam | asya somasya pītaye ||
upayāmagr̥hīto 'sy aśvibhyām̐ tvaīṣa te yonir aśvibhyām̐ tvā ||

[[1-4-8-1]]

ayaṃ venaś codayat pṛṣṇigarbhā jyotirjarāyū rajaso vimāne | imam apām̐ saṃgame
sūryasya śīsum̐ na viprā matibhī rihanti ||
upayāmagr̥hīto 'si śaṇḍāya tvaīṣa te yonir vīratām̐ pāhi ||

[[1-4-9-1]]

tam pratnathā pūrvathā viśvathemathā jyeṣṭhatātīm̐ barhiṣadam̐ suvarvidam |
praticīnam̐ vṛjanam̐ dohase girāsum̐ jayantam̐ anu yāsu vardhase ||
upayāmagr̥hīto 'si markāya tvaīṣa te yoniḥ prajāḥ pāhi ||

[[1-4-10-1]]

ye devā divy ekādaśa stha pṛthivyām̐ adhy ekādaśa sthāpsuṣado mahinaikādaśa
stha te devā yajñam̐ imam̐ juṣadhvam |
upayāmagr̥hīto 'sy āgrayaṇo 'si svāgrayaṇo jinva yajñam̐ jinva yajñapatīm̐ abhi
savanā pāhi viṣṇus tvām̐ pātu viśam̐ tvam̐ pāhindriyeṇaiṣa te yonir viśvebhyas tvā
devebhyāḥ ||

[[1-4-11-1]]

triṃśat trayas ca gaṇino rujanto divam̐ rudrāḥ pṛthivīm̐ ca sacante | ekādaśāso
apsuṣadaḥ sutam̐ somam̐ juṣantām̐ savanāya viśve ||

upayāmagr̥hīto 'sy āgrayaṇo 'si svāgrayaṇo jinva yajñam jinva yajñapatim abhi
savanā pāhi viṣṇus tvām pātu viśam tvam pāhīndriyenaīṣa te yonir viśvebhyas tvā
devebhyaḥ ॥

[[1-4-12-1]]

upayāmagr̥hīto 'sīndrāya tvā bṛhadvate vayasvata ukthāyuve yat ta indra bṛhad
vayas tasmai tvā viṣṇave tvaiṣa te yonir indrāya tvokthāyuve ॥

[[1-4-13-1]]

mūrdhānaṃ divo aratim pṛthivyā vaiśvānaram ṛtāya jātam agnim | kavim̐ samrājam
atithim̐ janānām āsann ā pātraṃ janayanta devāḥ ॥
upayāmagr̥hīto 'sy agnaye tvā vaiśvānarāya dhruvo 'si dhruvakṣitir dhruvānām
dhruvatamo 'cyutānām acyutakṣittama eṣa te yonir agnaye tvā vaiśvānarāya ॥

[[1-4-14-1]]

madhuś ca mādhasaś ca śukraś ca śuciś ca nabhaś ca nabhasyaś ceṣaś corjaś ca
sahaś ca sahasyaś ca tapaś ca tapasyaś ca |
upayāmagr̥hīto 'si
saṃsarpo 'si |
aṃhaspatyāya tvā ॥

[[1-4-15-1]]

indrāgnī ā gataṃ sutam gīrbhir nabho vareṇyam asya pātam dhiyeṣitā ॥
upayāmagr̥hīto 'sīndrāgnibhyām tvaiṣa te yonir indrāgnibhyām tvā ॥

[[1-4-16-1]]

omāsaś carṣaṇīdhr̥to viśve devāsa ā gata | dāśvāṃso dāśuṣaḥ sutam ॥
upayāmagr̥hīto 'si viśvebhyas tvā devebhya eṣa te yonir viśvebhyas tvā devebhyaḥ ॥

[[1-4-17-1]]

marutvantaṃ vṛṣabhaṃ vāvṛdhānam akavāriṃ divyaṃ śāsam indram | viśvāsāham
avase nūtanāyo 'graṃ sahodām iha taṃ huvema ॥
upayāmagr̥hīto 'sīndrāya tvā marutvata eṣa te yonir indrāya tvā marutvate ॥

[[1-4-18-1]]

indra marutva iha pāhi somaṃ yathā śāryāte apibaḥ sutasya | tava praṇitī tava śūra
śarmann ā vivāsanti kavayaḥ suyajñāḥ ॥
upayāmagr̥hīto 'sīndrāya tvā marutvata eṣa te yonir indrāya tvā marutvate ॥

[[1-4-19-1]]

marutvāṃ indra vṛṣabho raṇāya pibā somam anuṣvadam madāya | ā siñcasva
jaṭhare madhva ūrim̐ tvam̐ rājāsi pradivaḥ sutānām ॥
upayāmagr̥hīto 'sīndrāya tvā marutvata eṣa te yonir indrāya tvā marutvate ॥

[[1-4-20-1]]

mahāṃ indro ya ojasā parjanya vṛṣṭimāṃ iva | stomair vatsasya vāvṛdhe ॥
upayāmagr̥hīto 'si mahendrāya tvaiṣa te yonir mahendrāya tvā ॥

[[1-4-21-1]]

mahāṃ indro nṛvad ā carṣaṇiprā uta dvibarhā aminaḥ saḥobhiḥ | asmadriyag
vāvṛdhe vīryāyo 'ruḥ pṛthuḥ sukṛtaḥ kartṛbhir bhūt ॥
upayāma gr̥hīto 'si mahendrāya tvaiṣa te yonir mahendrāya tvā ॥

[[1-4-22-1]]

kadā cana starīr asi nendra saścasi dāsuṣe | upopen nu maghavan bhūya in nu te
dānaṃ devasya pṛcyate ||

upayāmagr̥hito 'sy ādityebhyas tvā

kadā cana pra yuchasy ubhe ni pāsi janmanī | turīyāditya savanaṃ ta indriyam ā
tasthāv amṛtaṃ divi ||

yajño devānām praty eti sumnaṃ ādityāso bhavatā mṛdayantaḥ | ā vo 'rvācī sumatir
vavṛtyād amhoś cid yā varivovittarāsat ||

vivasva ādityaiṣa te somapīthas tena mandasva tena tṛpya tṛpyāsmā te vayaṃ
tarpayitāro yā divyā vṛṣṭis tayā tvā śrīṇāmi ||

[[1-4-23-1]]

vāmam adya savitar vāmam u śvo divedive vāmam asmabhyam̐ sāvīḥ | vāmasya hi
kṣayasya deva bhūrer ayā dhiyā vāmabhājaḥ syāma ||

upayāmagr̥hito 'si devāya tvā savitre ||

[[1-4-24-1]]

adabdhebhiḥ savitaḥ pāyubhiḥ tvaṃ śivebhir adya pari pāhi no gayam |
hiraṇyajihvaḥ suvitāya navyase rakṣā mākir no aghaśam̐sa īsata ||

upayāmagr̥hito 'si devāya tvā savitre ||

[[1-4-25-1]]

hiraṇyapāṇim ūtaye savitāram upa hvaye | sa cettā devatā padam ||

upayāmagr̥hito 'si devāya tvā savitre ||

[[1-4-26-1]]

suśarmāsi supratīṣṭhānas |

bṛhad ukṣe namas |

eṣa te yonir viśvebhyas tvā devebhyaḥ ||

[[1-4-27-1]]

bṛhaspatisutasya ta indo indriyāvataḥ patnīvantam̐ graham̐ gṛhṇāmi |
agnā3i patnīvā3ḥ sajūr devena tvaṣṭrā somam piba svāhā ||

[[1-4-28-1]]

harir asi hāriyojano haryo sthātā vajrasya bhartā pṛśneḥ pretā tasya te deva
someṣṭayajuṣa stutastomasya śastokthasya harivantam̐ graham̐ gṛhṇāmi

harī stha haryor dhānāḥ sahasomās |

indrāya svāhā ||

[[1-4-29-1]]

agna āyūṃṣi pavasa ā suvorjam iṣam̐ ca naḥ | āre bādhasva duchunām

upayāmagr̥hito 'sy agnaye tvā tejasvata eṣa te yonir agnaye tvā tejasvate ||

[[1-4-30-1]]

uttiṣṭhann ojasā saha pītvā śipre avepayāḥ | somam indra camū sutam ||

upayāmagr̥hito 'sindrāya tvaujasvata eṣa te yonir indrāya tvaujasvate ||

[[1-4-31-1]]

taraṇir viśvadarśato jyotiṣkr̥d asi sūrya | viśvam ā bhāsi rocanam ||

upayāmagr̥hito 'si sūryāya tvā bhrājasvata eṣa te yoniḥ sūryāya tvā bhrājasvate ||

[[1-4-32-1]]

ā pyāyasva madintama soma viśvābhir ūtibhiḥ | bhavā naḥ saprathastamaḥ ||

[[1-4-33-1]]

īyuṣ ṭe ye pūrvatarām apaśyan vyuchantīm uśasam martyāsaḥ | asmābhir ū nu
praticakṣyābhūd o te yanti ye aparīṣu paśyān ||

[[1-4-34-1]]

jyotiṣmatīm tvā sādāyāmi
jyotiṣkr̥taṃ tvā sādāyāmi
jyotirvidaṃ tvā sādāyāmi
bhāsvatīm tvā sādāyāmi
jvalantīm tvā sādāyāmi
malmalābhavantīm tvā sādāyāmi
dīpyamānām tvā sādāyāmi
rocāmānām tvā sādāyāmi
ajasrām tvā sādāyāmi
bṛhajjyotiṣam tvā sādāyāmi
bodhayantīm tvā sādāyāmi
jāgratīm tvā sādāyāmi ||

[[1-4-35-1]]

prayāsāya svāhāyāsāya svāhā viyāsāya svāhā samyāsāya svāhodyāsāya
svāhāvayāsāya svāhā śuce svāhā śokāya svāhā tapyatvai svāhā tapate svāhā
brahmahatyāyai svāhā sarvasmai svāhā ||

[[1-4-36-1]]

cittaṃ samtānena bhavaṃ yaknā rudraṃ tanimnā paśupatiṃ sthūlahṛdayenāgniṃ
hṛdayena rudraṃ lohiteṇa śarvam matasnābhyām mahādevam
antaḥpārśvenaūṣiṣṭhahanam śiṅginikośyābhyām ||

[[1-4-37-1]]

ā tiṣṭha vṛtrahan rathaṃ yuktā te brahmaṇā harī | arvācīnaṃ su te mano grāvā
kr̥notu vagnunā ||
upayāmagṛthīto 'sīndrāya tvā ṣoḍāśina eṣa te yonir indrāya tvā ṣoḍāśine ||

[[1-4-38-1]]

indram id dharī vahato 'pratidhṛṣṭaśavasam ṛṣiṇām ca stutir upa yajñam ca
mānuṣānām
upayāmagṛthīto 'sīndrāya tvā ṣoḍāśina eṣa te yonir indrāya tvā ṣoḍāśine ||

[[1-4-39-1]]

asāvi soma indra te śaviṣṭha dhṛṣṇav ā gahi | ā tvā pṛṇaktv indriyaṃ rajaḥ sūryam na
raśmibhiḥ ||
upayāmagṛthīto 'sīndrāya tvā ṣoḍāśina eṣa te yonir indrāya tvā ṣoḍāśine ||

[[1-4-40-1]]

sarvasya pratiśivarī bhūmis tvopastha ādhita | syonāsmāi suśadā bhava yachāsmāi
śarma saprathāḥ ||
upayāmagṛthīto 'sīndrāya tvā ṣoḍāśina eṣa te yonir indrāya tvā ṣoḍāśine ||

[[1-4-41-1]]

mahāṁ indro vajrabāhuḥ ṣoḍaśī śarma yachatu | svasti no maghavā karotu hantu
pāpmānaṁ yo 'smān dveṣṭi ||
upayāmagr̥thīto 'sindrāya tvā ṣoḍaśina eṣa te yonir indrāya tvā ṣoḍaśine ||

[[1-4-42-1]]

sajoṣā indraḥ sagoṇo marudbhiḥ somam piba vṛtrahañ chūra vidvān | jahi śatrūṁr
apa mṛdho nudasvāthābhayaṁ kṛṇuhi viśvato naḥ ||
upayāmagr̥thīto 'sindrāya tvā ṣoḍaśina eṣa te yonir indrāya tvā ṣoḍaśine ||

[[1-4-43-1]]

ud u tyam jātavedasaṁ devaṁ vahanti ketavaḥ | dṛṣe viśvāya sūryam ||
citram devānām ud agād anīkaṁ cakṣur mitrasya varuṇasyāgneḥ | āprā dyāvāpṛthivī
antarikṣam sūrya ātmā jagatas tasthuṣaś ca ||
agne naya supathā rāye asmān viśvāni deva vayunāni vidvān | yuyodhy asmaḥ
juhurāṇam eno bhūyiṣṭhām te namauktim vidhema ||
divaṁ gacha suvaḥ pata
rūpeṇa ||

[[1-4-43-2]]

vo rūpam abhy aimi vayasā vayaḥ |
tutho vo viśvavedā vi bhajatu varṣiṣṭhe adhi nāke |
etat te agne rādha aiti somacyutam |
tan mitrasya pathā naya |
ṛtasya pathā preta candradakṣiṇā yajñasya pathā suvitā nayantī |
brāhmaṇam adya rādhyāsam ṛṣim ārṣeyam pitṛmantam paitṛmatyaṁ
sudhātudakṣiṇam |
vi suvaḥ paśya vy antarikṣam |
yatasva sadasyais |
asmaddātrā devatrā gachata madhumatīḥ pradātāram ā viśatānavahāyāsmān
devayānena patheta sukṛtām loke sīdata
tan naḥ saṁskṛtam ||

[[1-4-44-1]]

dhātā rātiḥ savitedaṁ juṣantām prajāpatir nidhipatir no agniḥ | tvaṣṭā viṣṇuḥ
prajāyā saṁraraṇo yajamānāya draviṇam dadhātu ||
sam indra ṇo manasā neṣi gobhiḥ saṁ sūribhir maghavant saṁ svastyā | sam
brahmaṇā devakṛtam yad asti saṁ devānām sumatyā yajñiyānām ||
saṁ varcasā payasā saṁ tanūbhir aganmahi manasā saṁ śivena | tvaṣṭā no atra
varivaḥ kṛnotu ||

[[1-4-44-2]]

anu mārṣṭu tanuvo yad viliṣṭam ||
yad adya tvā prayati yajñe asminn agne hotāram avṛṇimahiha | ṛdhag ayāḍ ṛdhag
utāsamiṣṭhāḥ prajānan yajñam upa yāhi vidvān ||
svagā vo devāḥ sadanam akarma ya ājagma savanedaṁ juṣāṇāḥ | jakṣivāṁsaḥ
papivāṁsaś ca viśve 'sme dhatta vasavo vasūni ||
yān āvaha usāto deva devān tān ||

[[1-4-44-3]]

preraya sve agne sadhasthe | vahamānā bharamāṇā havīmṣi vasuṁ gharmaṁ divam
ā tiṣṭhatānu ||

yajña yajñam gacha yajñapatiṃ gacha svām yoniṃ gacha svāhā |
eṣa te yajño yajñapate sahasūktavākaḥ suvīraḥ svāhā
devā gātuvido gātum vittvā gātum ita
manasas pata imaṃ no deva deveṣu yajñam svāhā vāci svāhā vāte dhāḥ ||

[[1-4-45-1]]

uruṃ hi rājā varuṇas cakāra sūryāya panthām anvetavā u | apade pādā pratidhātave
'kar utāpavaktā hṛdayāvidhas cit ||
śataṃ te rājan bhiṣajaḥ sahasram urvī gambhīrā sumatiṣ te astu | bādhasva dveṣo
nirṛtim parācaiḥ kṛtaṃ cid enaḥ pra mumugdhy asmat
abhiṣṭhito varuṇasya pāśas |
agner anīkam apa ā viveśa | apām napāt pratirakṣann asuryaṃ damedame ||

[[1-4-45-2]]

samidhaṃ yakṣy agne | prati te jihvā ghṛtam uc caraṇyet
samudre te hṛdayam apsv antaḥ | sam tvā viśantv oṣadhīr utāpo yajñasya tvā
yajñapate havirbhiḥ | sūktavāke namovāke vidhema |
avabhṛtha nicaṃkuṇa nicerur asi nicaṃkuṇāva devair devakṛtam eno 'yād ava
martyair martyakṛtam uror ā no deva riṣas pāhi
sumitrā na āpa oṣadhayaḥ ||

[[1-4-45-3]]

santu durmitrās tasmai bhūyāsura yo 'smān dveṣṭi yaṃ ca vayaṃ dviṣmas |
devīr āpa eṣa vo garbhas taṃ vaḥ supṛitām subhṛtam akarma deveṣu naḥ sukṛto
brūtāt
pratiyuto varuṇasya pāśaḥ pratyasto varuṇasya pāśas |
edho 'sy edhiṣimahi samid asi tejo 'si tejo mayi dhehi |
apo anv acāriṣam rasena sam asṛkṣmahi payasvām agna āgamaṃ tam mā sam sṛja
varcasā ||

[[1-4-46-1]]

yas tvā hṛdā kīriṇā manyamāno 'martyam martyo johavīmi | jātavedo yaśo asmāsu
dhehi prajābhir agne amṛtatvam aśyām ||
yasmai tvam sukṛte jātaveda u lokam agne kṛṇavaḥ syonam | aśvinaṃ sa putriṇam
vīravantaṃ gomantaṃ rayiṃ naśate svasti ||
tve su putra śavaso 'vṛtran kāmakātayaḥ | na tvām indrāti ricyate ||
ukthaukthe soma indram mamāda nīthenīthe maghavānam ||

[[1-4-46-2]]

sutāsaḥ | yad im sabādhaḥ pitaraṃ na putrāḥ samānadakṣā avase havante ||
agne rasena tejasā jātavedo vi rocasa | rakṣohāmīvacātanaḥ ||
apo anv acāriṣam rasena sam asṛkṣamahi | payasvām agna āgamaṃ tam mā sam sṛja
varcasā ||
vasur vasupatir hikam asy agne vibhāvasuḥ | syāma te sumatāv api ||
tvām agne vasupatiṃ vasūnām abhi pra mande ||

[[1-4-46-3]]

adhvareṣu rājan | tvayā vājaṃ vājayanto jayemābhi śyāma pṛstīr martyānām ||
tvām agne vājasātamaṃ viprā vardhanti suṣṭutam | sa no rāsva suvīryam ||
ayaṃ no agnir varivaḥ kṛnotv ayam mṛdhaḥ pura etu prabhindan | ayam śatrūṃ
jayatu jarhṛṣāno 'yaṃ vājaṃ jayatu vājasātau ||
agnināgniḥ sam idhyate kavir grhapatir yuvā | havyavād juhvāsyah ||

tvaṁ hy agne agninā vipro vipreṇa sant satā | sakhā sakhyā samidhyase ||
ud agne śucayas tava
vi jyotiṣā ||

[[1-5-1-1]]

devāsurāḥ saṁyattā āsan te devā vijayam upayanto 'gnau vāmaṁ vasu saṁ ny
adadhata |
idam u no bhavaīṣyati yadi no jeṣyantīti
tad agnir ny akāmayata tenāpākramat
tad devā vijityāvarurutsamānā anv āyan tad asya sahasāditsanta
so 'rodīd yad arodīt tad rudrasya rudratvam |
yad aśrv aśīyata tat ||

[[1-5-1-2]]

rajataṁ hiraṇyam abhavat tasmād rajataṁ hiraṇyam adakṣiṇyam aśrujaṁ hi
yo barhiṣi dadāti purāsyā saṁvatsarād gṛhe rudanti tasmād barhiṣi na deyam |
so 'gnir abravīd bhāgy asāny atha va idam iti punarādheyam te kevalam ity
abruvann ṛdhnvat khalu sa ity abravīd yo maddevatyam agnim ādadhātā iti
tam pūṣādhatta tena ||

[[1-5-1-3]]

pūṣārdhnot tasmāt pauṣṇāḥ paśava ucyante tam tvaṣṭādhatta tena tvaṣṭārdhnot
tasmāt tvāṣṭrāḥ paśava ucyante
tam manur ādhatta tena manur ārdhnot tasmān mānavyaḥ prajā ucyante
tam dhātādhatta tena dhātārdhnot saṁvatsaro vai dhātā tasmāt saṁvatsaram
prajāḥ paśavonu pra jāyante | ya evam punarādheyasyarddhiṁ veda ||

[[1-5-1-4]]

ṛdhnoty eva yo 'syaivam bandhutām veda bandhumān bhavati |
bhāgadheyam vā agnir āhita ichamānaḥ prajāṁ paśūn yajamānasyopa dodrāva |
udvāsyā punar ā dadhita bhāgadheyenaivainaṁ sam ardhayaty atho śāntir
evāsyaiṣā
punarvasvor ā dadhītaid vai punarādheyasya nakṣatraṁ yat punarvasū svāyām
evainam devatāyām ādhāya brahmavarcaṣī bhavati
darbhair ā dadhāty ayātayāmavāya
darbhair ā dadhāty adbhya evainam oṣadhībhyo 'varudhyādhatte
pañcakapālaḥ puroḍāśo bhavati pañca vā ṛtava ṛtubhya evainam avarudhyādhatte ||

[[1-5-2-1]]

parā vā eṣa yajñam paśūn vapati yo 'gnim udvāsayate |
pañcakapālaḥ puroḍāśo bhavati
pānkto yajñāḥ pānktāḥ paśavo yajñam eva paśūn avarunddhe |
vīrahā vā eṣa devānām yo 'gnim udvāsayate
na vā etasya brāhmaṇā ṛtāyavaḥ purānnam akṣan |
pānktyo yājyānuvākya bhavanti
pānkto yajñāḥ pānktāḥ puruṣo devān eva vīraṁ niravadāyāgnim punar ā ||

[[1-5-2-2]]

dhatte
śatākṣarā bhavanti śatāyuh puruṣaḥ śatendriya āyusy evendriye prati tiṣṭhati
yad vā agnir āhito nardhyate jyāyo bhāgadheyam nikāmayamāno yad āgneyam
sarvam bhavati saivāsyarddhiḥ

saṃ vā etasya gr̥he vāk sṛjyate yo 'gnim udvāsayate sa vācaṃ saṃsṛṣṭāṃ yajamāna
īśvaro 'nu parābhavitor vibhaktayo bhavanti vāco vidhṛtyai
yajamānasyāparābhāvāya ॥

[[1-5-2-3]]

vibhaktiṃ karoti brahmaiva tad akar ।

upāṃśu yajati yathā vāmaṃ vasu vividāno gūhati tādṛg evatad agnim prati
sviṣṭakṛtaṃ nir āha yathā vāmaṃ vasu vividānaḥ prakāśaṃ jigamiṣati tādṛg eva tat ।
vibhaktim uktvā prayājena vaṣaṭ karoty āyatanād evanaiti
yajamāno vai puroḍāśaḥ paśava ete āhuti yad abhitaḥ puroḍāśam ete āhuti ॥

[[1-5-2-4]]

juhoti yajamānam evobhayataḥ paśubhiḥ pari gr̥hṇāti

kṛtayajuḥ sambhṛtasambhāra ity āhur na sambhṛtyāḥ sambhārā na yajuḥ kartavyam
iti ।

atho khalu sambhṛtyā eva sambhārāḥ kartavyaṃ yajur yajñasya samṛddhyai
punarniṣkṛto ratho dakṣiṇā punarutsyūtaṃ vāsaḥ punarutsṛṣṭo 'naḍvān
punardādheyasya samṛddhyai
sapta te agne samidhaḥ sapta jihvā ity agnihotraṃ juhoti
yatrayatraivāsya nyaktaṃ tataḥ ॥

[[1-5-2-5]]

evainam ava runddhe

vīrahā vā eṣa devānām yo 'gnim udvāsayate tasya varuṇa evarṇayād āgnivāruṇam
ekādaśakapālam anu nir vaped yaṃ caiva hanti yaś cāsyarṇayāt tau bhāgadheyena
prīṇāti nārtim ārchati yajamānaḥ ॥

[[1-5-3-1]]

bhūmir bhūmnā dyaur varīṇāntarikṣam mahitvā । upasthe te devy adite 'gnim
annādam annādyāyā dadhe ॥

āyaṃ gauḥ pṛśnir akramīd asanan mātaram punaḥ । pitaraṃ ca prayant suvaḥ ॥
triṃśad dhāma vi rājati vāk patamgāya śīśriye । praty asya vaha dyubhiḥ ॥
asya prāṇād apānaty antaś carati rocanā । vy akhyan mahiṣaḥ suvaḥ ॥
yat tvā ॥

[[1-5-3-2]]

kruddhaḥ parovapa manyunā yad avartyā । sukalpam agne tat tava punas tvod
dīpayāmasi ॥

yat te manyuparoptasya pṛthivīm anu dadhvase । ādityā viśve tad devā vasavaś śa
samābharan ॥

mano jyotir juṣatām ājyaṃ vichinnaṃ yajñam sam imaṃ dadhātu । bṛhaspatis
tanutām imaṃ no viśve devā iha mādayantām ॥
sapta te agne samidhaḥ sapta jihvāḥ sapta ॥

[[1-5-3-3]]

ṛṣayaḥ sapta dhāma priyāṇi । sapta hotrāḥ saptadhā tvā yajanti sapta yonir ā
pṛṇasvā gr̥tēna ॥

punar ūrjā ni vartasva punar agna iṣāyuṣā । punar naḥ pāhi viśvataḥ ॥

saha rayyā ni vartasvāgne pinvasva dhārayā । viśvapsniyā viśvatas pari ॥

lekaḥ salekaḥ sulekas te na ādityā ājyaṃ juṣāṇā viyantu ketaḥ saketaḥ suketas te na
ādityā ājyaṃ juṣāṇā viyantu vivasvām aditir devajūtis te na ādityā ājyaṃ juṣāṇā
viyantu ॥

[[1-5-4-1]]

bhūmir bhūmnā dyaur variṇety āhāśiṣaivainam ā dhatte
sarpā vai jīryanto 'manyata sa etaṃ kasarṇīraḥ kādraveyo mantram apaśyat tato vai
te jīrṇās tanūr apāghnata
sarparājñiyā ṛgbhir gārhapatyam ā dadhāti punarnavam evainam ajaraṃ kṛtvā
dhatte |
atho pūtam eva pṛthivīm annādyam nopānamat saitam ||

[[1-5-4-2]]

mantram apaśyat tato vai tām annādyam upānamat |
yat sarparājñiyā ṛgbhir gārhapatyam ādadhāty annādyasyāvaruddhyai |
atho asyām evainam pratiṣṭhitam ā dhatte
yat tvā kruddhaḥ parovapety āhāpa hnuta evāsmāi tat
punas tvod dīpayāmasīty āha sam inddha evainam |
yat te manyuparoptasyety āha devatābhir eva ||

[[1-5-4-3]]

enaṃ sam bharati
vi vā etasya yajñāś chidyate yo 'gnim udvāsayate bṛhaspativatyarcopa tiṣṭhate
brahma vai devānām bṛhaspatir brahmaṇaiva yajñāṃ sam dadhāti
vi chinnaṃ yajñāṃ sam imaṃ dadhātv ity āha saṃtatyai
viśve devā iha mādayantām ity āha saṃtatyāiva yajñam devebhyo 'nu diśati
sapta te agne samidhaḥ sapta jihvāḥ ||

[[1-5-4-4]]

ity āha saptasapta vai saptadhāgneḥ priyās tanuvas tā evāva runddhe
punar ūrjā saha rayyety abhitaḥ puroḍāśam āhutī juhōti yajamānam evorjā ca rayyā
cobhayataḥ pari gṛhṇāti |
ādityā vā asmāl lokād amuṃ lokam āyan te 'muṣmiṃlloke vy atṛṣyan ta imaṃ lokam
punar abhyavetyāgnim ādhāyātān homān ajuhāvus ta ārdhnuvan te suvargaṃ
lokam āyan
yaḥ parācīnam punarādheyād agnim ādadhīta sa etān homāñ juhuyād yām evādityā
rddhim ārdhnuvan tām evardhnoti

[[1-5-5-1]]

adhvaram mantram vocemāgnaye | āre asme ca śṛṇvate ||
asya pratnām anu dyutaṃ śukraṃ duduhre ahrayaḥ | payaḥ sahasrasām ṛṣim ||
agnir mūrdhā divaḥ kakut patiḥ pṛthivyā ayam | apāṃ retāṃsi jinvati ||
ayam iha prathamo dhāyi dhātṛbhir hotā yajīṣtho adhvareshv īḍyaḥ | yam apnavāno
bhṛgavo virurucur vaneṣu citraṃ vibhuvam viśevīse ||
ubhā vām indrāgni āhuvadhyai ||

[[1-5-5-2]]

ubhā rādhasaḥ saha mādayadhya | ubhā dātārāv iṣāṃ rayiṇām ubhā vājasya sātaye
huve vām |
ayam te yonir ṛtviyo yato jāto arocathāḥ | tam jānann agna ā rohāthā no vardhayā
rayim |
agna āyūṃṣi pavasa ā suvojrām iṣam ca naḥ | āre bādhasva duchunām ||
agne pavasva svapā asme varcaḥ suvīryam || dadhat poṣāṃ rayim ||

[[1-5-5-3]]

mayi ||

agne pāvaka rociṣā mandrayā deva jihvayā | ā devān vakṣi yakṣi ca ||
sa naḥ pāvaka dīdivo 'gne devāṁ ihā vaha | upa yajñāṁ haviś ca naḥ ||
agniḥ śucivratatamaḥ śucir vipraḥ śuciḥ kaviḥ | śucī rocata āhutaḥ ||
ud agne śucayas tava śukrā bhrājanta irate | tava jyotiṁṣy arcayaḥ ||
āyurdā agne 'sy āyur me ||

[[1-5-5-4]]

dehi varcodā agne 'si varco me dehi tanūpā agne 'si tanuvam me pāhi |
agne yan me tanuvā ūnaṁ tan ma ā pṛṇa |
citrāvaso svasti te pāram aśīya |
indhānās tvā śataṁ himā dyumantaḥ sam idhīmahī vayasvanto vayaskṛtaṁ
yaśasvanto yaśaskṛtaṁ suvīrāso adābhyam | agne sapatnadambhanaṁ varṣiṣṭhe
adhi nāke |
saṁ tvam agne sūryasya varcasāgathāḥ sam ṛṣiṇāṁ stutena sam priyeṇa dhāmnā |
tvam agne sūryavarcā asi sam mām āyusā varcasā prajayā sṛja ||

[[1-5-6-1]]

sam paśyāmi prajā aham idaprajaso mānaviḥ | sarvā bhavantu no gṛhe ||
ambha sthāmbho vo bhakṣīya maha stha maho vo bhakṣīya saha stha saho vo
bhakṣīyorja sthorjaṁ vo bhakṣīya
revatī ramadhvam asmiṁloke 'smin goṣṭhe 'smin kṣaye 'smin yonāv ihaiva steto
māpa gāta bahvīr me bhūyāsta ||

[[1-5-6-2]]

saṁhitāsi viśvarūpīr ā morjā viśā gaupatyenā rāyas poṣeṇa
sahasrapoṣaṁ vaḥ puṣyāsam mayi vo rāyaḥ śrayantām
upa tvāgne divedive doṣāvastar dhiyā vayam | namo bharanta emasi ||
rājantam adhvarāṇām gopām ṛtasya dīdivim | vardhamānaṁ sve dame ||
sa naḥ piteva sūvave 'gne sūpāyano bhava | sacasvā naḥ svastaye ||
agne ||

[[1-5-6-3]]

tvam no antamaḥ | uta trātā śivo bhava varūthyah | taṁ tvā śociṣṭha dīdivah |
sumnāya nūnam īmahe sakhibhyaḥ | vasur agnir vasuśravāḥ | achā nakṣi
dyumattamo rayiṁ dāḥ ||
ūrjā vaḥ paśyāmy ūrjā mā paśyata rāyas poṣeṇa vaḥ paśyāmi rāyas poṣeṇa mā
paśyata |
idā stha madhukṛtaḥ syonā mā viśaterā madaḥ | sahasrapoṣaṁ vaḥ puṣyāsam ||

[[1-5-6-4]]

mayi vo rāyaḥ śrayantām ||
tat savitur vareṇyam bhargo devasya dhīmahī | dhiyo yo naḥ pracodayāt ||
somānaṁ svaraṇaṁ kṛṇuhi brahmaṇas pate | kakṣivantam ya auśijam ||
kadā cana starīr asi nendra saścasi dāśuṣe | upopen nu maghavan bhuya in nu te
dānaṁ devasya pṛcyate ||
pari tvāgne puraṁ vayam vipraṁ sahasya dhīmahī | dhṛṣadvarṇaṁ divedive
bhattāram bhaṅgurāvataḥ ||
agne gṛhapate sugṛhapatir aham tvayā gṛhapatinā bhūyāsaṁ sugṛhapatir mayā
tvam gṛhapatinā bhūyāḥ śataṁ himās tām āśiṣam ā śāse tantave jyotiṣmatim tām
āśiṣam ā śāse 'muṣmai jyotiṣmatim ||

[[1-5-7-1]]

ayajño vā eṣa yo 'sāmopaprayanto adhvaram ity āha stomam evāsmāi yunakty upety
āha prajā vai paśava upemaṃ lokam prajāṃ eva paśūn imaṃ lokam upaiti |
asya pratnām anu dyutam ity āha suvargo vai lokaḥ pratnaḥ suvargam eva lokaṃ
samārohati |
agnir mūrdhā divaḥ kakud ity āha mūrdhānam ||

[[1-5-7-2]]

evaināṃ samānānām karoty atho devalokād eva manuṣyaloke prati tiṣṭhati |
ayam iha prathamo dhāyi dhātṛbhir ity āha mukhyam evaināṃ karoti |
ubhā vām indrāgnī āhuvadhyā ity āhaujo balam evāva runddhe |
ayaṃ te yonir ṛtviya ity āha paśavo vai rayiḥ paśūn evāva runddhe
ṣaḍbhir upa tiṣṭhate ṣaḍ vai ||

[[1-5-7-3]]

ṛtava ṛtuṣv eva prati tiṣṭhati
ṣaḍbhir uttarābhir upa tiṣṭhate dvādaśa sam padyante dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsara eva prati tiṣṭhati
yathā vai puruṣo 'śvo gaur jīryaty evam agnir āhito jīryati saṃvatsarasya parastād
āgnipāvamānībhir upa tiṣṭhate punarnavam evainam ajaraṃ karoty atho punāty eva
|
upa tiṣṭhate yoga evāsyaiṣa upa tiṣṭhate ||

[[1-5-7-4]]

dama evāsyaiṣa upa tiṣṭhate yācnaivāsyaiṣopa tiṣṭhate yathā pāpīyāñ chreyasa
āhṛtya namasyati tādr̥g eva tat |
āyurdā agne 'sy āyur me dehīty āhāyurdā hy eṣa
varcodā agne 'si varco me dehīty āha varcodā hy eṣa
tanūpā agne 'si tanuvam me pāhīty āha ||

[[1-5-7-5]]

tanūpā hy eṣas |
agne yan me tanuvā ūnaṃ tan ma ā pṛṇety āha yan me prajāyai paśūnām ūnaṃ tan
ma ā pūrayeti vāvaitad āha
citrāvaso svasti te pāram asīyety āha rātrir vai citrāvasur avyūṣṭyai vā etasyai purā
brāhmaṇā abhaiṣur vyuṣṭim evāva runddhe |
indhānās tvā śatam ||

[[1-5-7-6]]

himā ity āha śatāyuh puruṣaḥ śatendriya āyūṣy evendriye prati tiṣṭhati |
eṣā vai sūrmī karṇakāvaty etayā ha sma vai devā asurāṇāṃ śatatarhāṃs tṛṃhanti
yad etayā samidham ādadhāti vajram evaitac chataghnīm yajamāno bhrātṛvyāya pra
harati sṛtyā achambaṭkāram |
saṃ tvam agne sūryasya varcasāgathā ity āhaitat tvam asīdam aham bhūyāsam iti
vāvaitad āha
tvam agne sūryavarcā asīty āhāśiṣam evaitām ā śāste ||

[[1-5-8-1]]

sam paśyāmi prajā aham
ity āha yāvanta eva grāmyāḥ paśavas tān evāva runddhe |
ambha sthāmbho vo bhakṣīya |
ity āhāmbho hy etās |

maha stha maho vo bhakṣīya |
ity āha maho hy etāḥ
ssaha stha saho vo bhakṣīya |
ity āha śaho hy etās |
ūrja sthorjaṃ vo bhakṣīya |
iti ||

[[1-5-8-2]]

āhorjo hy etās |
revatī ramadhvam
ity āha paśavo vai ravatīḥ paśūn evātman ramayate |
ihaiva steto māpa gāta |
ity āha dhruvā evainā anapagāḥ kurute |
iṣṭakacid vā anyo 'gniḥ paśucid anyāḥ samḥitāsi viśvarūpīs |
iti vatsam abhi mṛṣaty upaivainaṃ dhatte paśucitam enaṃ kurute
pra ||

[[1-5-8-3]]

vā eṣo 'smāl lokāc cyavate ya āhavanīyam upatiṣṭhate gārhapatyam upa tiṣṭhate
'sminn eva loke prati tiṣṭhati |
atho gārhapatyāyaiva ni hnute
gāyatrībhir upa tiṣṭhate tejo vai gāyatrī teja evātman dhatte |
atho yad etaṃ ṛcam anvāha samṭatyai
gārhapatyam vā anu dvipādo vīrāḥ pra jāyante
ya evaṃ vidvān dvipadābhir gārhapatyam upatiṣṭhate ||

[[1-5-8-4]]

āsya vīro jāyate |
ūrjā vaḥ paśyāmy ūrjā mā paśyata |
ity āhāśīṣam evaitām ā śāste
tat savitur vareṇyam
ity āha prasūtyai
somānaṃ svaraṇam
ity āha somapītham evāva runddhe
kṛṇuhi brahmaṇas pate |
ity āha prasūtyai
somānaṃ svaraṇam
ity āha somapītham evāva runddhe
kṛṇuhi brahmaṇas pate |
ity āha brahmavarcasam evāva runddhe
kadā cana starīr asi |
ity āha na starīm rātriṃ vasati ||

[[1-5-8-5]]

ya evaṃ vidvān agnim upatiṣṭhate
pari tvāgne puraṃ vayam
ity āha paridhim evaitam pari dadaḥty askandāya |
agne gṛhapate |
ity āha yathāyajur evaitat |
śataṃ himās |
ity āha
śataṃ tvā hemantān indhiṣīya |

ity vāvaitad āha
putrasya nāma gr̥hṇāty annādam evainam karoti
tām āśiṣam ā śāse tantave jyotiṣmatīm
iti brūyād yasya putro 'jātaḥ syāt tejasvy evāsya brahmavarcasī putro jāyate
tām āśiṣam ā śāse 'muṣmai jyotiṣmatīm
iti brūyād yasya putro jātaḥ syāt
teja evāsmin brahmavarcasam dadhāti ||

[[1-5-9-1]]

agnihotraṃ juhōti
yad eva kiṃ ca yajamānasya svam tasyaiva tat |
retaḥ siñcati prajanane prajananaṃ hi vā agnis |
athauṣadhīr antagatā dahati tās tato bhūyasīḥ pra jāyante
yat sāyaṃ juhōti reta eva tat siñcati
praiva prātastanena janayati tat |
retaḥ siktaṃ na tvaṣṭrāvīkṛtam pra jāyate yāvachcho vai retasaḥ siktasya ||

[[1-5-9-2]]

tvaṣṭā rūpāṇi vikaroti tāvaccho vai tat pra jāyata eṣa vai daivyas tvaṣṭā yo yajate
bahvībhīr upa tiṣṭhate retasa eva siktasya bahuśo rūpāṇi vi karoti
sa paraiva jāyate śvaḥśvo bhūyān bhavati ya evaṃ vidvān agnim upatiṣṭhate |
ahar devānām āsīd rātrīr asurāṇām te 'surā yad devānām vittam vedyam āsīt tena
saha ||

[[1-5-9-3]]

rātrim prāviśan
te devā hīnā amanyanta
te 'paśyan |
āgneyī rātrīr āgneyāḥ paśava imam evāgniṃ stavāma sa na stutaḥ paśūn punar
dāsyatīti
te 'gnim astuvant sa ebhya stuto rātriyā adhy ahar abhi paśūn nir ārjat te devāḥ
paśūn vittvā kāmāṃ akurvata
ya evaṃ vidvān agnim upatiṣṭhate paśumān bhavati ||

[[1-5-9-4]]

ādityo vā asmāl lokād amuṃ lokam ait
so 'muṃ lokam gatvā punar imam lokam abhy adhyāyat sa imam lokam āgatya
mṛtyor abibhen mṛtyusaṃyuta iva hy ayaṃ lokaḥ
so 'manyate |
amam evāgniṃ stavāni sa mā stutaḥ suvargaṃ lokam gamayiṣyatīti
so 'gnim astaut sa enaṃ stutaḥ suvargaṃ lokam āgamayat |
yaḥ ||

[[1-5-9-5]]

evaṃ vedvān agnim upatiṣṭhate suvargam eva lokam eti sarvam āyur eti |
abhi vā eṣo 'gnī ā rohati ya enāv upatiṣṭhate yathā khalu vai śreyān abhyārūḍhaḥ
kāmayate tathā karoti
naktam upa tiṣṭhate na prātaḥ saṃ hi naktam vratāni sṛjyante saha śreyāṃś ca
pāpīyāṃś cāsāte jyotir vā agnis tamo rātrīr yat ||

[[1-5-9-6]]

naktam upatiṣṭhate jyotiṣaiva tamas tarati |

upastheyo 'gnī3r

ity āhur manuṣyāyen nvai yo 'harahar āhr̥tyāthainam̐ yācati sa in nvai tam upārchatī
|

atha ko devān aharahar yāciṣyati |

iti tasmān nopastheyas |

atho khalv āhur āśiṣe vai kam̐ yajamāno yajate |

ity eṣā khalu vai ||

[[1-5-9-7]]

āhitāgner āsīr yad agnim upatiṣṭhate tasmād upastheyah̐

prajāpatiḥ paśūn asṛjata te sṛṣṭā ahorātre prāviśan

tāñ chandobhir anv avindad yac chandobhir upatiṣṭhate svam eva tad anv ichati

na tatra jāmy asti |

ity āhur yo 'harahar upatiṣṭhata iti

yo vā agnim pratyaññ upatiṣṭhate praty enam oṣati yaḥ parāñ viṣvañ prajāyā

paśubhir eti

kavātiryāññ ivopa tiṣṭheta nainam̐ pratyōṣati na viṣvañ prajāyā paśubhir eti ||

[[1-5-10-1]]

mama nāma prathamam̐ jātavedaḥ pitā mātā ca dadhatu yad agre | tat tvam̐ bibhṛhi
punar ā mad aitos tavāham̐ nāma bibharāṇy agne ||

mama nāma tava ca jātavedo vāsasī iva vivasānau ye carāvaḥ | āyuṣe tvam̐ jīvase

vayam̐ yathāyatham̐ vi pari dadhāvahai punas te ||

namo 'gnaye 'pratividdhāya namo 'nādhṛṣṭāya namaḥ samrāje | aṣādhaḥ ||

[[1-5-10-2]]

agnir bṛhadvayā viśvajit sahan̐tyaḥ śreṣṭho gandharvaḥ ||

tvatpitāro agne devās tvāmāhutayas tvadvivācanāḥ | sam mām̐ āyuṣā sam̐

gaupatyena suhite mā dhāḥ ||

ayam̐ agniḥ śreṣṭhatamo 'yam̐ bhagavattamo 'yam̐ sahasrasātamaḥ | asmā astu
suvīryam̐ ||

mano jyotir juṣatām̐ ājyam̐ vichinnaḥ yajñam̐ sam̐ imaḥ dadhātu | yā iṣṭā uṣaso

nimrucaś ca tāḥ sam̐ dadhāmi haviṣā gṛtēna ||

payasvatīr oṣadhayaḥ ||

[[1-5-10-3]]

payasvad vīrudhām̐ payaḥ | apām̐ payaso yat payas tena mām̐ indra sam̐ sṛja ||

agne vratapate vrataḥ cariṣyāmi tac chakeyam̐ tan me rādhyatām̐ |

agniḥ hotāram̐ iha tam̐ huve devān̐ yajñīyān̐ iha yān̐ havāmahe || ā yantu devāḥ

sumanasyamānā viyantu devā haviṣo me asya

kas tvā yunakti sa tvā yunaktu

yāni gharme kapālāny upacinvanti ||

[[1-5-10-4]]

vedhasaḥ | pūṣṇas tāny api vrata indravāyū vi muñcatām̐ ||

abhinno gharmo jīradānur yata āttas tad agan̐ punaḥ | idhmo vediḥ paridhayaś śa

sarve yajñasyāyur̐ anu sam̐ caranti ||

trayastrīṣat̐ tantavo ye vitatnīre ya imaḥ yajñam̐ svadhayā dadante teṣām̐

chinnam̐ praty etad dadhāmi svāhā gharmo devāḥ apy̐ etu ||

[[1-5-11-1]]

vaiśvānaro na ūtyā pra yātu parā vataḥ | agnir ukthēna vāhasā ||

ṛtāvānaṃ vaiśvānaraṃ ṛtasya jyotiṣas patim | ajasraṃ gharmam īmahe ||
vaiśvānarasya daṁsanābhyaḥ bṛhad ariṇād ekaḥ svapasyayā kaviḥ | ubhā pitarā
mahayann ajāyatāgnir dyāvapṛthivī bhūrietasā ||
pṛṣṭo divi pṛṣṭo agniḥ pṛthivyām pṛṣṭo viśvā oṣadhīr ā viveśa | vaiśvānaraḥ sahasā
pṛṣṭo agniḥ sa no divā saḥ ||

[[1-5-11-2]]

riṣaḥ pātu naktam |
jāto yad agne bhuvanā vyakhyaḥ paśuṃ na gopā iryaḥ parijmā | vaiśvānara
brahmaṇe vinda gātuṃ yūyam pāta svastibhiḥ sadā naḥ ||
tvam agne śociṣā śośucāna ā rodasī apṛṇā jāyamānaḥ | tvam devāṃ abhiśaster
amuñco vaiśvānara jātavedo mahitvā ||
asmākam agne maghavatsu dhārayānāmi kṣatram ajaraṃ suvīryam | vyaṃ jayema
śatināṃ sahasṛṇaṃ vaiśvānara ||

[[1-5-11-3]]

vājam agne tavo 'tibhiḥ ||
vaiśvānarasya sumatau syāma rājā hikam bhuvanānām abhiśriḥ | ito jāto viśvam
idaṃ vi caṣṭe vaiśvānaro yatate sūryeṇa ||
ava te heḍo varuṇa namobhir ava yajñebhir īmahe havirbhiḥ | kṣayann asmabhyam
asura praceto rājann enāṃsi siśrathaḥ kṛtāni ||
ud uttamaṃ varuṇa pāśam asmad avādhamam vi madhyamaṃ śrathāya | athā
vayam āditya ||

[[1-5-11-4]]

vrate tavānāgasō aditaye syāma ||
dadhikrāvṇo akāriṣam jiṣṇor aśvasya vājinaḥ | surabhi no mukhā karat pra ṇa āyūṃṣi
tāriṣat ||
ā dadhikrāḥ śavāsā pañca kṛṣṭiḥ sūrya iva jyotiṣāpas tatāna | sahasrasāḥ śatasā vājy
arvā pṛṇaktu vadhvā sam imā vacāṃsi ||
agnir mūrdhā
bhuvaḥ |
maruto yad dha vo divaḥ sumnāyanto havāmahe | ā tū naḥ ||

[[1-5-11-5]]

upa gantana ||
yā vaḥ śarma śaśamānāya santi tridhātūni dāśuṣe yachatādhi | asmabhyam tāni
maruto vi yanta rayiṃ no dhatta vṛṣaṇaḥ suvīram
aditir na uruṣyatv aditiḥ śarma yachatu | aditiḥ pātv aṃhasaḥ ||
mahim ū ṣu mātaraṃ suvratānām ṛtasya patnīm avase huvema | tuvikṣatrām
ajaranṭim urūcīm suśarmāṇam aditiṃ supraṇītim ||
sutrāmāṇam pṛthiviṃ dyām anehasaṃ suśarmāṇam aditiṃ supraṇītim | daivīm
nāvāṃ svaritrām anāgasam asravantīm ā ruhemā svastaye ||
imāṃ su nāvam āruhaṃ śatāritrām śatasphyām | achidrām pārayiṣṇum ||

[[1-6-1-1]]

saṃ tvā siñcāmi yajuṣā prajām āyur dhanam ca | bṛhaspatiprasūto yajamāna iha mā
riṣat ||
ājyam asi satyam asi satyasyādhyakṣam asi havir asi vaiśvānaraṃ vaiśvadevam
utpūtaśuṣmaṃ satyaujāḥ saho 'si sahamānam asi sahasvārātiḥ sahasvārātiyataḥ
sahasva pṛtanāḥ sahasva pṛtanyataḥ sahasravīryam asi tan mā jinvājyasyājyam asi
satyasya satyam asi satyāyuh ||

[[1-6-1-2]]

asi satyaśuṣmam asi satyena tvābhi ghārayāmi tasya te bhakṣīya
pañcānāṃ tvā vātānāṃ yantrāya dhartrāya gṛhṇāmi
pañcānāṃ tvartūnāṃ yantrāya dhartrāya gṛhṇāmi
pañcānāṃ tvā diśāṃ yantrāya dhartrāya gṛhṇāmi
pañcānāṃ tvā pañcajanānāṃ yantrāya dhartrāya gṛhṇāmi
caros tvā pañcabilasya yantrāya dhartrāya gṛhṇāmi
brahmaṇas tvā tejase yantrāya dhartrāya gṛhṇāmi
kṣatrasya tvaujase yantrāya ॥

[[1-6-1-3]]

dhartrāya gṛhṇāmi
viśe tvā yantrāya dhartrāya gṛhṇāmi
suvīryāya tvā gṛhṇāmi
suprajāstvāya tvā gṛhṇāmi
rāyas poṣāya tvā gṛhṇāmi
brahmavarcasāya tvā gṛhṇāmi
bhūr asmākaṃ havir devānām āśiṣo yajamānasya devānām tvā devatābhyo gṛhṇāmi
kāmayā tvā gṛhṇāmi ॥

[[1-6-2-1]]

dhruvo 'si dhruvo 'haṃ sajāteṣu bhūyāsam dhīraś cettā vasuvid |
ugro 'sy ugro 'haṃ sajāteṣu bhūyāsam ugraś cettā vasuvid |
abhibhūr asy abhibhūr ahaṃ sajāteṣu bhūyāsam abhibhūś cettā vasuvid |
yunajmi tvā brahmaṇā daivyena havyāyāsmāi voḍhave jātavedaḥ | indhānās tvā
suprajaśah suvīrā jyog jīvema balihṛto vayaṃ te ॥
yan me agne asya yajñasya riṣyāt ॥

[[1-6-2-2]]

yad vā skandād ājyasyota viṣṇo | tena hanmi sapatnam durmarāyum ainam dadhāmi
nirṛtyā upasthe ॥
bhūr bhuvaḥ suvar
ucchuṣmo agne yajamānāyaidhi niśuṣmo abhidāsate
agne deveddha manviddha mandrajihvāmartyasya te hotar mūrdhann ā jigharmi
rāyas poṣāya suprajāstvāya suvīryāya
mano 'si prajāpatyam manasā mā bhūtenāviśa
vāg asy aindrī sapatnakṣayaṇī ॥

[[1-6-2-3]]

vācā mendriyeṇāviśa
vasantam ṛtūnām prīṇāmi sa mā prītaḥ prīṇātu
gṛīṣmam ṛtūnām prīṇāmi sa mā prītaḥ prīṇātu
varṣā ṛtūnām prīṇāmi tā mā prītaḥ prīṇantu
śaradam ṛtūnām prīṇāmi sā mā prītā prīṇātu
hemantaśiśīrāv ṛtūnām prīṇāmi tau mā prītau prīṇitām
agnīṣomayor ahaṃ devayajyayā cakṣuṣmān bhūyāsam
agner ahaṃ devayajyayānnādo bhūyāsam ॥

[[1-6-2-4]]

dabdhir asy adabdho bhūyāsam amuṃ dabheyam
agnīṣomayor ahaṃ devayajyayā vṛtrahā bhūyāsam

indrāgniyor ahaṃ devayajyayendriyāvy annādo bhūyāsam
indrasyāhaṃ devayajyayendriyāvī bhūyāsam
mahendrasyāhaṃ devayajyayā jemānam mahimānaṃ gameyam
agneḥ sviṣṭakṛto 'haṃ devayajyayāyuṣmān yajñena pratiṣṭhāṃ gameyam ॥

[[1-6-3-1]]

agnir mā duriṣṭāt pātu savitāghaśaṃsāt |
yo me 'nti dūre 'rātiyati tam etena jeṣam |
surūpavarṣavarṇa ehimān bhadrān duryāṃ abhy ehi mām anuvratā
ny u śīrṣāṇi mṛḍhvam
iḍa ehy adita ehy sarasvaty ehi
rantir asi ramatir asi sūnary asi
juṣṭe juṣṭim te 'śīyopahūta upahavaṃ ॥

[[1-6-3-2]]

te 'śīya
sā me satyāśīr asya yajñasya bhūyāt |
areḍatā manasā tac chakeyam |
yajño divaṃ rohatu yajño divaṃ gachatu
yo devayānaḥ panthās tena yajño devāṃ apy etu |
asmāsv indra indriyaṃ dadhāt asmān rāya uta yajñāḥ sacantām asmāsu santv
āśīṣaḥ sā naḥ priyā supratūrtir maghoni
juṣṭir asi juṣasva no juṣṭā naḥ ॥

[[1-6-3-3]]

asi juṣṭim te gameyam
mano jyotir juṣatām ājyaṃ vichinnaṃ yajñāṃ sam imaṃ dadhātu | bṛhaspatis
tanutām imaṃ no viśve devā iha mādayantām ॥
bradhan pinvasva
dadato me mā kṣāyi kurvato me mopa dasat
prajāpater bhāgo 'sy ūrjasvān payasvān
prāṇāpānau me pāhi samānavyānau me pāhy udānavyānau me pāhi |
akṣito 'sy akṣityai tvā mā me kṣeṣṭhā amutrā 'muṣmimlloke ॥

[[1-6-4-1]]

barhiṣo 'haṃ devayajyayā prajāvān bhūyāsam |
narāśaṃsasyāhaṃ devayajyayā paśumān bhūyāsam
agneḥ sviṣṭakṛto 'haṃ devayajyayāyuṣmān yajñena pratiṣṭhāṃ gameyam
agner aham ujjitim anūj jeṣam |
somasāham ujjitim anūj jeṣam
agner aham ujjitim anūj jeṣam
agnīṣomayor aham ujjitim anūj jeṣam
indrāgniyor aham ujjitim anūj jeṣam
indrasyāham ॥

[[1-6-4-2]]

ujjitim anūj jeṣam
mahendrasyāham ujjitim anūj jeṣam
agneḥ sviṣṭakṛto 'ham ujjitim anūj jeṣam
vājasya mā prasavenodgrābheṇod agrabhīt | athā sapatnāṃ indro me
nigrābheṇādharāṃ akaḥ ॥

udgrābhaṃ ca nigrābhaṃ ca brahma devā avivṛdhan | athā sapatnān indrāgnī me
viṣūcinān vy asyatām ||
emā agmann āśiṣo dohakāmā indravantaḥ ||

[[1-6-4-3]]

vanāmahe dhukṣīmahe prajāṃ iṣam ||
rohitena tvāgnir devatāṃ gamayatu haribhyāṃ tvendro devatāṃ gamayatv etaśena
tvā sūryo devatāṃ gamayatu
vi te muñcāmi raśanā vi raśmīn vi yoktrā yāni paricartanāni dhattād asmāsu
draviṇaṃ yac ca bhadram pra ṇo brūtād bhāgadhān devatāsu
viṣṇoḥ śamyor ahaṃ devayajyayā yajñena pratiṣṭhāṃ gameyam |
somasyāhaṃ devayajyayā ||

[[1-6-4-4]]

suretā reto dhiṣīya
tvaṣṭur ahaṃ devayajyayā paśūnāṃ rūpam puṣeyam |
devānām patnīr agnir gṛhapatir yajñasya mithunaṃ tayor ahaṃ devayajyayā
mithunena pra bhūyāsam |
vedo 'si vittir asi videya
karmāsi karuṇam asi kriyāsam |
sanir asi sanitāsi saneyam |
ghṛtavantaṃ kulāyinaṃ rāyas poṣaṃ sahasriṇaṃ vedo dadātu vājinaṃ ||

[[1-6-5-1]]

ā pyāyatāṃ dhruvā ghṛtena yajñāmyajñam prati devayadbhyaḥ | sūryāyā ūdho 'dityā
upastha urudhārā pṛthivī yajñe asmin ||
prajāpater vibhān nāma lokas tasmīṃs tvā dadhāmi saha yajamānena
sad asi san me bhūyāḥ sarvam asi sarvam me bhūyāḥ pūrṇam asi pūrṇam me bhūyā
akṣitam asi mā me kṣeṣṭhāḥ |
prācyāṃ diśi devā ṛtvijo mārjayantāṃ dakṣiṇāyām ||

[[1-6-5-2]]

diśi māsāḥ pitaro mārjayantāṃ prācyāṃ diśi gṛhāḥ paśavo mārjayantāṃ udīcyāṃ
diśy āpa ośadhayo vanaspatayo mārjayantāṃ ūrdhvāyām diśi yajñāḥ samvatsaro
yajñapatir mārjayantāṃ |
viṣṇiḥ kramo 'sy abhimātihā gāyatrena chandasā pṛthivīm anu vi krame nirbhaktaḥ
sa yaṃ dviṣmas |
viṣṇoḥ kramo 'sy abhiśastihā traiṣṭubhena chandasāntarikṣam anu vi krame
nirbhaktaḥ sa yaṃ dviṣmas |
viṣṇoḥ kramo 'sy arātīyato hantā jāgatena chandasā divam anu vi krame nirbhaktaḥ
sa yaṃ dviṣmas |
viṣṇoḥ kramo 'si śatrūyato hantānuṣṭubhena chandasā diśo 'nu vi krame nirbhaktaḥ
sa yaṃ dviṣmaḥ ||

[[1-6-6-1]]

aganma suvaḥ suvar aganma
saṃdrśas te mā chitsi yat te tapas tasmai te mā vṛkṣi
subhūr asi śreṣṭho raśmīnām āyurdhā asy āyur me dhehi varcodhā asi varco mayi
dhehi |
idam aham amum bhrātṛvyam ābhyo digbhyo 'syai divo 'smād antarikṣād asyai
pṛthivyā asmād annādyān nir bhajāmi nirbhaktaḥ sa yaṃ dviṣmaḥ ||

[[1-6-6-2]]

sam jyotiṣābhūvam
aindrīm āvṛtam anvāvarte
sam aham prajayā sam mayā prajā
sam ahaṁ rāyas poṣeṇa sam mayā rāyas poṣaḥ |
samiddho agne me dīdhi sameddhā te agne dīdyāsam |
vasumān yajño vasiyān bhūyāsam
agna āyūṁṣi pavasa ā suvorjam iṣam ca naḥ | āre bādhasva duchunām ||
agne pavasva suvapā asme varcaḥ suvīryam ||

[[1-6-6-3]]

dadhat poṣaṁ rayim mayi ||
agne gṛhapate sugṛhapatir ahaṁ tvayā gṛhapatinā bhūyāsaṁ sugṛhapatir mayā
tvam gṛhapatinā bhūyāḥ śataṁ himās tām āśiṣam ā śāse tantave jyotiṣmatim tām
āśiṣam ā śāse 'muṣmai jyotiṣmatim |
kas tvā yunakti sa tvā vi muñcatv ||
agne vratapate vratam acāriṣam tad aśakam tan me 'rādhi
yajño babhūva sa ā ||

[[1-6-6-4]]

babhūva sa pra jajñe sa vāvṛdhe | sa devānām adhipatir babhūva so asmāṁ
adhipatīn karotu vayaṁ syāma patayo rayiṇām
gomāṁ agne 'vimāṁ aśvī yajño nṛvatsakhā sadam id apramṛṣyaḥ | iḍāvāṁ eṣo asura
prajāvān dirgho rayiḥ pṛthubudhnaḥ sabhāvān ||

[[1-6-7-1]]

yathā vai samṛtasomā evaṁ vā ete samṛtayajñā yad darsāpūrṇamāsau
kasya vāha devā yajñam āgachanti kasya vā na
bahūnām yajamānānām yo vai devatāḥ pūrvaḥ parigrhṇāti sa enāḥ śvo bhūte yajate
|
etad vai devānām āyatanam yad āhavanīyas |
antarāgnī paśūnām |
gārhapatyo manuṣyāṇām
anvāhāryapacanaḥ pitṛṇām
agnim gṛhṇāti
sva evāyatane devatāḥ pari ||

[[1-6-7-2]]

gṛhṇāti
tāḥ śvo bhūte yajate
vratena vai medhyo 'gnir vratapatis |
brāhmaṇo vratabhṛt |
vratam upaiṣyan brūyāt |
agne vratapate vratam cariṣyāmīti |
agnir vai devānām vratapatis
tasmā eva pratiprocyā vratam ā labhate
barhiṣā pūrṇamāse vratam upaiti vatsair amāvāsyāyām
etad dhy etayor āyatanam
upastīryaḥ pūrvaś cāgnir aparāś cety āhus |
manuṣyāḥ ||

[[1-6-7-3]]

in nvā upastīrṇam ichanti kim u devā yeṣāṃ navāvasānam
upāsmiñ chvo yakṣyamāṇe devatā vasanti ya evaṃ vidvān agnim upastṛṇāti
yajamānena grāmyās ca paśavo 'varudhyā āraṇyās cety āhus |
yad grāmyān upavasati tena grāmyān ava runddhe
yad āraṇyasyāśnāti tenāraṇyān
yad anāśvān upavaset pitṛdevatyah syāt |
āraṇyasyāśnāti |
indriyam ||

[[1-6-7-4]]

vā āraṇyam
indriyam evātman dhatte
yad anāśvān upavaset kṣodhukaḥ syāt |
yad aśnīyād rudro 'sya paśūn abhi manyeta |
apo 'śnāti
tan nevāśitam nevānaśitam |
na kṣodhuko bhavati
nāsyā rudraḥ paśūn abhi manyate
vajro vai yajñah
kṣut khalu vai manuṣyasya bhrātṛvyas |
yad anāśvān upavasati
vajreṇaiva sāksāt kṣudham bhrātṛvyam hanti ||

[[1-6-8-1]]

yo vai śraddhām anārabhya yajñena yajate nāsyēṣṭāya śrad dadhate |
apaḥ pra ṇayati śraddhā vā āpaḥ śraddhām evārabhya yajñena yajata ubhaye 'sya
devamanuṣyā iṣṭāya śrad dadhate tad āhur ati vā etā vartram nedanty ati vācam
mano vāvaitā nāti nedantīti
manasā pra ṇayatīyam vai manaḥ ||

[[1-6-8-2]]

anayaivaināḥ pra ṇayaty askannahavir bhavati ya evaṃ veda
yajñāyudhāni sam bhavati yajño vai yajñāyudhāni yajñam eva tat sam
yad ekamekaṃ sambharet pitṛdevatyāni syur yat saha sarvāni mānuṣāni
dvedve sam bharati yājyānuvākyayor eva rūpaṃ karoty atho mithunam eva
yo vai daśa yajñāyudhāni veda mukhato 'sya yajñah kalpate
sphyah ||

[[1-6-8-3]]

ca kapālāni cāgnihotrahavaṇi sūrpaṃ ca kṣṇājinaṃ ca śamyā colūkhalaṃ ca
musalaṃ ca dṛṣac copalā caitāni vai daśa yajñāyudhāni ya evaṃ veda mukhato 'sya
yajñah kalpate
yo vai devebhyaḥ pratiprocyā yajñena yajate juṣante 'sya devā havyam
havir nirupyamāṇam abhi mantrayetāgniṃ hotāram iha taṃ huva iti ||

[[1-6-8-4]]

devebhya eva pratiprocyā yajñena yajate juṣante 'sya devā havyam
eṣa vai yajñasya graho gṛhīvaiva yajñena yajate
tad uditvā vācam yachati yajñasya dhṛtyai |
atho manasā vai prajāpatir yajñam atanuta manasaiva tad yajñam tanute rakṣasām
ananvavacārāya
yo vai yajñam yoga āgate yunakti yuñkte yuñjāneṣu

kas tvā yunakti sa tvā yunaktv ity āha prajāpatir vai kaḥ prajāpatinaivainam yunakti
yunkte yuñjāneṣu ||

[[1-6-9-1]]

prajāpatir yajñān asṛjatāgnihotraṃ cāgniṣṭomaṃ ca paurṇamāsīm cokthyam
cāmāvāsyāṃ cātirātraṃ ca
tān ud amimīta
yāvad agnihotraṃ āsīt tāvān agniṣṭomo yāvati paurṇamāsī tāvān ukthyo yāvaty
amāvāsyā tāvān atirātras |
ya evaṃ vidvān agnihotraṃ juhōti yāvad agniṣṭomenopāpnoti tāvad upāpnoti
ya evaṃ vidvān paurṇamāsīm yajate yāvad ukthyenopāpnoti ||

[[1-6-9-2]]

tāvad upāpnoti
ya evaṃ vidvān amāvāsyāṃ yajate yāvad atirātreṇopāpnoti tāvad upāpnoti
parameṣṭhino vā eṣa yajño 'gra āsīt
tena sa paramāṃ kāṣṭhām agachat
tena prajāpatiṃ niravāsāyayat
tena prajāpatiḥ paramāṃ kāṣṭhām agachat
tenendraṃ niravāsāyayat
tenendraḥ paramāṃ kāṣṭhām agachat
tenāgniṣomau niravāsāyayat
tenāgniṣomau paramāṃ kāṣṭhām agachatām |
yaḥ ||

[[1-6-9-3]]

evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate paramāṃ eva kāṣṭhām gachati
yo vai prajātena yajñena yajate pra prajayā paśubhir mithunair jāyate
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaro dvādaśa dvaṃdvāni darśapūrṇamāsayos tāni
sarpādyānity āhus |
vatsaṃ copāvasṛjaty ukhāṃ cādhi śrayati |
ava ca hanti dṛṣadāu ca samāhanti |
adhi ca vapate kapālāni copa dadhāti
puroḍāsaṃ ca ||

[[1-6-9-4]]

adhiśrayaty ājyaṃ ca
stambayajus ca haraty abhi ca gṛhṇāti
vedim ca pari gṛhṇāti patnīm ca saṃ nahyati
prokṣaṇīś cāsādayaty ājyaṃ ca |
etāni vai dvādaśa dvaṃdvāni darśapūrṇamāsayos
tāni ya evaṃ sampādyā yajate prajātenaiva yajñena yajate pra prajayā paśubhir
mithunair jāyate ||

[[1-6-10-1]]

dhruvo 'si dhruvo 'haṃ sajāteṣu bhūyāsam ity āha dhruvān evainān kurute |
ugro 'sy ugro 'haṃ sajāteṣu bhūyāsam ity āhāprativādina evainān kurute |
abhibhūr asy abhibhūr ahaṃ sajāteṣu bhūyāsam ity āha ya evainam pratyutpipīte
tam upāsyate
yunajmi tvā brahmaṇā daivyenety āhaiṣa vā agner yogas tena ||

[[1-6-10-2]]

evainam yunakti

yajñasya vai samṛddhena devāḥ suvargaṃ lokam āyan yajñasya vyṛddhenāsuraṇ
parā bhāvayan yan me agne asya yajñasya riṣyād ity āha yajñasyaiva tat
samṛddhena yajamānaḥ suvargaṃ lokam eti yajñasya vyṛddhena bhrātṛvyān parā
bhāvayati |

agnihotram etābhir vyāhṛtibhir upa sādayed yajñamukhaṃ vā agnihotram brahmaitā
vyāhṛtayo yajñamukha eva brahma ||

[[1-6-10-3]]

kurute samvatsare paryāgata etābhir evopa sādayed brahmaṇaivobhayataḥ
samvatsaram pari gṛhṇāti

darśapūrṇamāsau cāturmāsyaṇy ālabhamāna etābhir vyāhṛtibhir havimṣy ā sādayed
yajñamukhaṃ vai darśapūrṇamāsau cāturmāsyaṇi brahmaitā vyāhṛtayo yajñamukha
eva brahma kurute samvatsare paryāgata etābhir evā sādayed

brahmaṇaivobhayataḥ samvatsaram pari gṛhṇāti
yad vai yajñasya sāmna kriyate rāṣṭram ||

[[1-6-10-4]]

yajñasyāśir gachati yad ṛcā viśam yajñasyāśir gachaty atha brāhmaṇo 'nāśirkeṇa
yajñena yajate sāmidenir anuvakṣyann etā vyāhṛtiḥ purastād dadhyād brahmaiva
pratipadam kurute tathā brāhmaṇaḥ sāsirkeṇa yajñena yajate
yaṃ kāmayeta yajamānam bhrātṛvyam asya yañasyāśir gached iti tasyaitā vyāhṛtiḥ
puro'nuvākyāyāṃ dadhyād bhrātṛvyadevatyā vai puro'nuvākyā bhrātṛvyam evāsya
yajñasya ||

[[1-6-10-5]]

āśir gachati

yān kāmayeta yajamānānt samāvaty enān yajñasyāśir ghached iti teṣāṃ etā
vyāhṛtiḥ puro'nuvākyāyā ardharca ekāṃ dadhyād yājyāyai purastād ekāṃ yājyāyā
ardharca ekāṃ tathainānt samāvati yajñasyāśir gachati

yathā vai parjanyaḥ suvṛṣṭam varṣaty evaṃ yajño yajamānasya varṣati
sthalayodakam parigrhṇanty āśiṣā yajñam yajamānaḥ pari gṛhṇāti
mano 'si prajāpatyam ||

[[1-6-10-6]]

manasā mā bhūtenā viśety āha mano vai prajāpatyam prajāpatyo yajño mana eva
yajñam ātman dhatte

vāg asy aindrī sapatnakṣayaṇī vācā mendriyeṇā viśety āhaindrī vai vāg vācam
evāndrīm ātman dhatte ||

[[1-6-11-1]]

yo vai saptadaśam prajāpatim yajñam anvāyattaṃ veda prati yajñena tiṣṭhati na
yajñād bhraṃśate |

ā śrāvayeti caturakṣaram astu śrauṣaḍ iti caturakṣaram yajeti dvyakṣaram ye
yajāmaha iti pañcākṣaram dvyakṣaro vaṣatkāras |

eṣa vai saptadaśaḥ prajāpatir yajñam anvāyattas |

ya evaṃ veda prati yajñena tiṣṭhat na yajñād bhraṃśate

yo vai yajñasya prāyaṇam pratiṣṭhām ||

[[1-6-11-2]]

udayanaṃ veda pratiṣṭhitenāriṣṭena yajñena saṃsthām gachati |

ā śrāvayāstu śrauṣaḍ yaja ye yajāmahe vaṣaṭkāra etad vai yajñasya prāyaṇam eṣā
pratiṣṭhaitad udayanam |
ya evaṃ veda pratiṣṭhitenāriṣṭena yajñena saṁsthāṃ gachati
yo vai sūnṛtāyai dohaṃ veda duha evainām |
yajño vai sūnṛtā |
ā śrāvayety aivainām ahvat |
astu ||

[[1-6-11-3]]

śrauṣaḍ ity
yajety ud anaīṣit |
ye yajāmahe ity upāsadat |
vaṣaṭkāreṇa dadghi |
eṣa vai sūnṛtāyai dohas |
ya evaṃ veda duha evainām |
devā vai sattram āsata
teṣāṃ diśo 'dasyan
ta etām ārdṛām pañktim apaśyann ā śrāvayeti purovātam ajanayann astu śrauṣaḍ ity
abhraṃ sam aplāvayan yajeti vidyutam ||

[[1-6-11-4]]

ajanayan ye yajāmahe iti prāvarṣayan abhy astanayan vaṣaṭkāreṇa
tato vai tebhya diśaḥ prāpyāyanta
ya evaṃ veda prāsmāi diśaḥ pyāyante
prajāpatim tvo veda prajāpatis tvam veda
yam prajāpatir veda sa puṇyo bhavati |
eṣa vai chandasyaḥ prajāpatir ā śrāvayāstu śrauṣaḍ yaja ye yajāmahe vaṣaṭkāras |
ya evaṃ veda puṇyo bhavati
vasantam ||

[[1-6-11-5]]

ṛtūnām priṇāmīty āha |
ṛtavo vai prayājās |
ṛtūn eva priṇāti
te 'smai prītā yathāpūrvam kalpante
kalpante 'smā ṛtavo ya evaṃ veda |
agnīṣomayor ahaṃ devayajyayā cakṣuṣmān bhūyāsam ity āha |
agnīṣomābhyāṃ vai yajñāś cakṣuṣmān
tābhyām eva cakṣur ātman dhatte |
agner ahaṃ devayajyayānnādo bhūyāsam ity āha |
agnir vai devānām annādas
tenaiva ||

[[1-6-11-6]]

annādyam ātman dhatte
dabdhir asy adabdho bhūyāsam amuṃ dabheyam ity āha |
etayā vai dabhyā devā asurān adabhnuvan
tayaiva bhrātṛvyaṃ dabhnoti |
agnīṣomayor ahaṃ devayajyayā vṛtrahā bhūyāsam ity āha |
agnīṣomābhyāṃ vā indro vṛtram ahan
tābhyām eva bhrātṛvyaṃ strṇute |
indrāgniyor ahaṃ devayajyayendriyāvya annādo bhūyāsam ity āha |

indriyāvy evānnādo bhavati |
indrasya ||

[[1-6-11-7]]

ahaṃ devayajyayendriyāvī bhūyāsam ity āha |
indriyāvy eva bhavati
mahendrasyāhaṃ devayajyayā jemānam mahimānaṃ gameyam ity āha
jemānam eva mahimānaṃ gachati |
agneḥ sviṣṭakṛto 'haṃ devayajyayāyusmān yajñena pratiṣṭhāṃ gameyam ity āha |
āyur evātman dhatte prati yajñena tiṣṭhati ||

[[1-6-12-1]]

indraṃ vo viśvatas pari havāmahe janebhyaḥ | asmākam astu kevalaḥ ||
indraṃ naro nemadhitā havante yat pāryā yunajate dhiyas tāḥ | śūro nṛṣātā śavasaś
cakāna ā gomati vraje bhajā tvam naḥ ||
indriyāṇi śatakṛato yā te janeṣu pañcasu | indra tāni ta ā vṛṇe ||
anu te dāyi maha indriyāya satrā te viśvam anu vṛtrahatye | anu ||

[[1-6-12-2]]

kṣatram anu saho yajatrendra devebhir anu te nṛṣahye ||
ā yasmint sapta vāsavās tiṣṭhanti svāruho yathā | ṛṣir ha dīrghaśruttama indrasya
gharmo atithiḥ ||
āmāsu pakvam airaya ā sūryaṃ rohayo divi | gharmāṃ na sāman tapatā suvṛktibhir
juṣṭam girvaṇase giraḥ ||
indram id gāthino bṛhad indram arkebhir arkiṇaḥ | indraṃ vāṇir anūṣata ||
gāyanti tvā gāyatriṇaḥ ||

[[1-6-12-3]]

arcanty arkam arkiṇaḥ | brahmāṇas tvā śatakṛatav ud vaṃśam iva yemire ||
aṃhomuce pra bharemā manīṣām oṣiṣṭhadāvne sumatiṃ gṛṇānāḥ | idam indra prati
havyaṃ gṛbhāya satyāḥ santu yajamānasya kāmāḥ ||
viveṣa yan mā dhiṣaṇā jajāna stavai purā pāryād indram ahnaḥ | aṃhaso yatra
pīparad yathā no nāveva yāntam ubhaye havante ||
pra samrājam prathamam adhvarāṇām ||

[[1-6-12-4]]

aṃhomucam vṛṣabhaṃ yajñiyānām | apāṃ napātam aśvinā hayantam asmin nara
indriyaṃ dhattam ojaḥ ||
vi na indra mṛdho jahi nīcā yacha pṛtanyataḥ | adhaspadaṃ tam im kṛdhi yo asmāṃ
abhidāsati ||
indra kṣatram abhi vāmam ojo 'jāyathā vṛṣabha carṣaṇinām | apānudo janam
amitrayantam uruṃ devebhyo akṛnor u lokam ||
mṛgo na bhīmaḥ kucarō giriṣṭhāḥ parāvataḥ ||

[[1-6-12-5]]

ā jagāmā parasyāḥ | śṛkaṃ saṃśāya pavim indra tigmaṃ vi śatrūn tādhi vi mṛdho
nudasva ||
vi śatrūn vi mṛdho nuda vi vṛtrasya hanū ruja | vi manyum indra bhāmīto
'mitrasyābhidāsataḥ ||
trātāram indram avitāram indraṃ havehave suhavaṃ śūram indram | huve nu
śakram puruhūtam indraṃ svasti no maghavā dhātv indraḥ ||
mā te asyām ||

[[1-6-12-6]]

sahasāvan pariṣṭāv aghāya bhūma harivaḥ parādai | trāyasva no 'vṛkebhīr varūthais
tava priyāsaḥ sūriṣu syāma ||
anavas te ratham aśvāya takṣan tvaṣṭā vajram puruhūta dyumantam | brahmāṇa
indram mahayanto arkair avarḍhayann ahaye hantavā u ||
vṛṣṇe yat te vṛṣaṇo arkam arcān indra grāvāṇo aditiḥ sajoṣāḥ | anaśvāso ye pavayo
'rathā indreṣitā abhyavartanta dasyūn ||

[[1-7-1-1]]

pākayajñam vā anv āhitāgneḥ paśava upa tiṣṭhanta idā khalu vai pākayajñāḥ
saiṣāntarā prayājānūyājān yajamānasya loke 'vahitā | tām āhriyamāṇām abhi
mantrayeta
surūpavarṣavarṇa ehiti paśavo vā idā paśūn evopa hvayate | yajñam vai devā
aduhran yajño 'surāṁ aduhat
te 'surā yajñadugdhāḥ parābhavan yo vai yajñasya doham vidvān ||

[[1-7-1-2]]

yajate 'py anyam yajamānam duhe | sā me satyāśīr asya yajñasya bhūyād ity āhaiṣa
vai yajñasya dohas
tenaivainam duhe | prattā vai gaur duhe pratteḍā yajamānāya duha ete vā idāyai
stanā idopahūteti vāyur vatso | yarhi hoteḍām upahvyayeta tarhi yajamāno hotāram
ikṣamāṇo vāyum manasā dhyāyet ||

[[1-7-1-3]]

mātre vatsam upāvasṛjati | sarveṇa vai yajñena devāḥ suvargam lokam
pākayajñena manur aśrāmyat seḍā manum upāvartata tām devāsurā vy ahvayanta
praticim devāḥ parācim asurāḥ sā devān upāvartata paśavo vai tad devān avṛṇata
paśavo 'surān ajahur | yam kāmayetāpaśuḥ syād iti parācim tasyeḍām upa
hvayetāpaśur eva bhavanti
yam ||

[[1-7-1-4]]

kāmayeta paśumānt syād iti praticim tasyeḍām upa hvayeta paśumān eva bhavati |
brahmavādinō vadanti
sa tvā idām upa hvayeta ya idām upahūyātmānam idāyām upahvayeteti | sā naḥ
priyā supratūrtir maghonīty āheḍām evopahūyātmānam idāyām upa hvayate |
vyastam iva vā etad yajñasya yad idā sāmi prāśnanti ||

[[1-7-1-5]]

sāmi mārjayanta etat prati vā asurāṇām yajño vy achidyata
brahmaṇā devāḥ sam adadhur | bṛhaspatīs tanutām imam na ity āha brahma vai
devānām bṛhaspatir brahmaṇaiva yajñam sam dadhāti | vichinam yajñam sam
imam dadhātvy ity āha
saṁtatyaiva | viśve devā iha mādayantām ity āha saṁtatyaiva yajñam devebhyo 'nu
diśati | yām vai ||

[[1-7-1-6]]

yajñe dakṣiṇam dadāti tām asya paśavo 'nu sam krāmanti
sa eṣa ijāno 'paśur bhāvuko yajamānena khalu vai tat kāryam ity āhur yathā devatrā
dattam kurvītātman paśūn ramayeteti | bradhna pinvasvety āha

yajño vai bradhno yajñam eva tan mahayaty atho devatraiva dattaṃ kuruta ātman
paśūn ramayate | dadato me mā kṣāyīty āhākṣitim evopaiti | kurvato me mopa dasad
ity āha
bhūmānam evopaiti ||

[[1-7-2-1]]

saṃśravā ha sauvarcanasas tumiṃjam aupoditim uvāca
yat sattriṇāṃ hotābhūḥ kām iḍām upāhvathā iti
tām upāhva iti hovāca yā prāṇena devān dadhāra vyānena manuṣyān apānena pitṛn
iti
chinatti sā na chinattī³ iti
chinattīti hovāca
śarīram vā asyai tad upāhvathā iti hovāca
gaur vai ||

[[1-7-2-2]]

asyai śarīram |
gāṃ vāva tau tat pary avadatām |
yā yajñe dīyate sā prāṇena devān dādihāra yayā manuṣyā jīvanti sā vyānena
manuṣyān yām pitṛbhyo ghnanti sāpānena pitṛn
ya evaṃ veda paśumān bhavati |
atha vai tām upāhva iti hovāca yā prajāḥ prabhavantīḥ praty ābhavatīti |
annaṃ vā asyai tat ||

[[1-7-2-3]]

upāhvathā iti hovāca |
oṣadhayo vā asyā annam
oṣadhayo vai prajāḥ prabhavantīḥ praty ā bhavanti
ya evaṃ vedānnādo bhavati |
atha vai tām upāhva iti hovāca yā prajāḥ parābhavantīr anugṛhṇāti praty ābhavantīr
gṛhṇātīti
pratiṣṭhāṃ vā asyai tad upāhvathā iti hovāca |
iyaṃ vā asyai pratiṣṭhā ||

[[1-7-2-4]]

iyaṃ vai prajāḥ parābhavantīr anu gṛhṇāti praty ābhavantīr gṛhṇāti
ya evaṃ veda praty eva tiṣṭhati |
atha vai tām upāhva iti hovāca yasyai nikramaṇe gṛtām prajāḥ saṃjīvantīḥ pibantīti
chinatti sā na chinattī³ iti
na chinattīti hovāca pra tu janayatīti |
eṣa vā iḍām upāhvathā iti hovāca
vṛṣṭir vā iḍā
vṛṣṭyai vai nikramaṇe gṛtām prajāḥ saṃjīvantīḥ pibanti
ya evaṃ veda praiva jāyate 'nnādo bhavati ||

[[1-7-3-1]]

paro'kṣam vā anye devā ijjante pratyakṣam anye
yad yajate ya eva devāḥ paro'kṣam ijjante tān eva tad yajati
yad anvāhāryam āharaty ete vai devāḥ pratyakṣam yad brāhmaṇās tān eva tena
prīṇāti |
atho dakṣiṇaivāsyaiṣā |
atho yajñasyaiva chidram api dadhāti

yad vai yajñasya krūram yad viliṣṭam tad anvāhāryeṇa ॥

[[1-7-3-2]]

anvāharati
tad anvāhāryasyānvāhāryatvam ।
devadūtā vā ete yad ṛtvijas ।
yad anvāhāryam āharati devadūtān eva prīṇāti
prajāpatir devebhyo yajñān vyādīśat
sa riricāno 'manyata
sa etam anvāhāryam abhaktam apaśyat
tam ātmann adhatta
sa vā eṣa prājāpatyo yad anvāhāryas ।
yasyaivaṃviduṣo 'nvāhārya āhriyate sāksād eva prajāpatim ṛdhnoti ।
aparimito nirupyas ।
aparimitaḥ prajāpatis ।
prajāpateḥ ॥

[[1-7-3-3]]

āptyai
devā vai yad yajñe 'kurvata tad asurā akurvata
te devā etam prājāpatyam anvāhāryam apaśyan
tam anvāharanta
tato devā abhavan parāsurās ।
yasyaivaṃ viduṣo 'nvāhārya āhriyate bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati
yajñena vā iṣṭi pakvena pūrti
yasyaivaṃ viduṣo 'nvāhārya āhriyate sa tv eveṣṭāpūrti
prajāpater bhāgo 'si ॥

[[1-7-3-4]]

ity āha
prajāpatim eva bhāgadheyena sam ardhayati ।
ūrjasvān payasvān ity āha ।
ūrjam evāsmiṃ payo dadhāti
prāṇāpānau me pāhi samānavyānau me pāhity āha ।
āśiṣam evaitām ā śāste ।
akṣito 'sy akṣityai tvā mā me kṣeṣṭhā amutrāmuṣmiṃlloka ity āha
kṣīyate vā amuṣmiṃlloke 'nnam
itaḥpradānaṃ hy amuṣmiṃlloke prajā upajīvanti
yad evam abhimṛsaty akṣitim evainad gamayati nāsyāmuṣmiṃlloke 'nnaṃ kṣīyate ॥

[[1-7-4-1]]

barhiṣo 'haṃ devayajyayā prajāvān bhūyāsam ity āha
barhiṣā vai prajāpatiḥ prajā asṛjata
tenaiva prajāḥ sṛjate
narāśaṃsasyāhaṃ devayajyayā paśumān bhūyāsam ity āha
narāśaṃsena vai prajāpatiḥ paśūn asṛjata
tenaiva paśūnt sṛjate ।
agneḥ sviṣṭakṛto 'haṃ devayajyayāyūsmān yajñena pratiṣṭhāṃ gameyam ity āha ।
āyur evātman dhatte prati yajñena tiṣṭhati
darsāpūrṇamāsayoḥ ॥

[[1-7-4-2]]

vai devā ujjitim anūd ajayan darśapūrṇamāsābhyām asurān apānudanta |
aner aham ujjitim anūj jeṣam ity āha
darśapūrṇamāsāyor eva devatānām yajamāna ujjitim anūj jayati
darśapūrṇamāsābhyām bhrātr̥vyān apa nudate
vājavatibhyām vy ūhati |
annaṃ vai vājas |
annam evāva runddhe
dvābhyām pratiṣṭhityai
yo vai yajñasya dvau dohau vidvān yajata ubhayataḥ ||

[[1-7-4-3]]

eva yajñam duhe purastā ccopariṣṭāc caiṣa vā anyo yajñasya doha idāyām anyas |
yarhi hotā yajamānasya nāma gṛhṇīyāt tarhi brūyāt |
emā agmann āśiṣo dohakāmā iti
saṁstutā eva devatā duhe |
atho ubhayata eva yajñam duhe purastāc copariṣṭhāc ca
rohitena tvāgnir devatām gamayatv ity āha |
ete vai devāśvāḥ ||

[[1-7-4-4]]

yajamānaḥprastaras |
yad etaḥ prastaram praharati devāśvair eva yajamānaṁ suvargaṃ lokaṃ gamayati
vi te muñcāmi raśanā vi raśmīn ity āha |
eṣa vā agner vimokas
tenaivainaṃ vi muñcati
viṣṇoḥ śamyor ahaṃ devayajyayā yajñena pratiṣṭhām gameyam ity āha
yajño vai viṣṇur yajña evāntaraḥ prati tiṣṭhati
somasāhaṃ devayajyayā suretāḥ ||

[[1-7-4-5]]

reto dhiṣīyety āha
somo vai retodhās tenaiva reta ātman dhatte
tvaṣṭur ahaṃ devayajyayā paśūnām rūpam puṣeyam ity āha
tvaṣṭā vai paśūnām mithunānām rūpakṛt
tenaiva paśūnām rūpam ātman dhatte
devānām patnīr agnir gṛhapatir yajñasya mithunaṃ tayor ahaṃ devayajyayā
mithunena pra bhūyāsam ity āha |
etasmād vai mithunāt prajāpatir mithunena ||

[[1-7-4-6]]

prājāyata
tasaṃd eva yajamāno mithunena pra jāyate
vedo 'si vittir asi videyety āha
vedena vai devā asurānām vittam vedyam avindanta
tad vedasya vedatvam |
yadyad bhrātr̥vyasyābhidhyāyet tasya nāma gṛhṇīyāt
tad evāsyā sarvaṃ vṛṅkte
ghṛtavantaṃ kulāyinaṃ rāyas poṣaṃ sahasriṇaṃ vedo dadātu vājinam ity āha
pra sahasram paśūn āpnoti |
āsya prajāyām vāji jāyate ya evaṃ veda ||

[[1-7-5-1]]

dhruvāṃ vai ricyamānāṃ yajño 'nu ricyate yajñam yajamāno yajamānam prajāḥ |
dhruvāṃ āpyāyamānāṃ yajño 'nv ā pyāyate yajñam yajamāno yajamānam prajāḥ |
ā pyāyatāṃ dhruvā ghr̥tenety āha
dhruvāṃ evā pyāyayati
tām āpyāyamānāṃ yajño 'nv ā pyāyate yajñam yajamāno yajamānam prajāḥ
prajāpater vibhān nāma lokas tasmīṃs tvā dadhāmi saha yajamāneneti ||

[[1-7-5-2]]

āha |
ayaṃ vai prajāpater vibhān nāma lokas
tasminn evainam dadhāti saha yajamānena
ricyata iva vā etad yad yajate
yad yajamānabhāgam prāśnāty ātmānam eva prīṇāti |
etāvān vai yajño yāvān yajamānabhāgas |
yajño yajamānas |
yad yajamāna bhāgam prāśnāti yajña eva yajñam prati ṣṭhāpayati |
etad vai sūyavasam̐ sodakam̐ yad barhiś cāpaś ca |
etat ||

[[1-7-5-3]]

yajamānasyāyatanaṃ yad vedis |
yad pūrṇapātram antarvedi ninayati sva evāyatane sūyavasam̐ sodakam̐ kurute
sad asi san me bhūyā ity āha |
āpo vai yajñas |
āpo 'mṛtam |
yajñam evāmṛtam ātman dhatte
sarvāṇi vai bhūtāni vratam upayantam anūpa yanti
prācyāṃ diśi devā ṛtvijo mārjayantām ity āha |
eṣa vai darśapūrṇamāsayor avabhṛthaḥ ||

[[1-7-5-4]]

yāny evainam bhūtāni vratam upayantam anūpayanti tair eva sahāvabhṛtham avaiti
viṣṇumukhā vai devāś chandobhir imāṃllokān anapajayyam abhy ajayan
yad viṣṇukramān kramate viṣṇur eva bhūtvā yajamānas |
chandobhir imāṃllokān anapajayyam abhi jayati
viṣṇoḥ kramo 'sy abhimātihety āha
gāyatrī vai pṛthivī traiṣṭubham antarikṣam̐ jāgatī dyaur ānuṣṭubhīr diśas |
chandobhir evemāṃllokān yathāpūrvam abhi jayati ||

[[1-7-6-1]]

aganma suvaḥ suvar aganmety āha suvargam eva lokam eti
saṃdr̥śas te mā chitsi yat te tapas tasmai te mā vṛkṣity āha
yathāyajur evaitat
subhūr asi śreṣṭho raśmīnām āyurdhā asy āyur me dhehity āha |
āśiṣam evaitām ā śāste pra vā eṣo 'smāl lokāc cyavate yaḥ ||

[[1-7-6-2]]

viṣṇukramān kramate suvargāya hi lokāya viṣṇukramāḥ kramyante
brahmavādino vadanti
sa tvai viṣṇukramān krameta ya imāṃllokān bhrātṛvyasya saṃvidya punar imam̐
lokam pratyavarohed iti |
eṣa vā asya lokasya pratyavaroho yad āha |

idam aham amum bhrātṛvyam ābhyo digbhyo 'syai diva iti |
imān eva lokān bhrātṛvyasya saṃvidya punar imaṃ lokam pratyavarohati
sam ||

[[1-7-6-3]]

jyotiṣābhūvam ity āha |
asminn eva loke prati tiṣṭhati |
aindrīm āvṛtam anvāvarta ity āha |
asau vā āditya indras tasyaivāvṛtam anu paryāvartate
dakṣiṇā paryāvartate svam eva vīryam anu paryāvartate tasmād dakṣiṇo 'rdha
ātmano vīryāvattaro 'tho ādityasyaivāvṛtam anu paryāvartate
sam aham prajayā sam mayā prajety āha |
āśiṣam ||

[[1-7-6-4]]

evaitām ā śāste
samiddho agne me didihi sameddhā te agne didyāsam ity āha
yathāyajur evaitat |
vasumān yajño vasiyān bhūyāsam ity āha |
āśiṣam evaitām ā śāste
bahu vai gārhapatyasyānte miśram iva caryata āgnipāvamānibhyām gārhapatyam
upa tiṣṭhate punāty evāgnim punīta ātmānaṃ dvābhyām pratiṣṭhityai |
agne gṛhapata ity āha ||

[[1-7-6-5]]

yathāyajur evaitac chataṃ himā ity āha śataṃ tvā hemantān indhiṣiyeti vāvaitad
āha
putrasya nāma gṛhṇāty annādam evainaṃ karoti
tām āśiṣam ā śāse tantave jyotiṣmatīm iti brūyād yasya putro 'jātaḥ syāt tejasvy
evāsya brahmavarcasī putro jāyate
tām āśiṣam ā śāse 'muṣmai jyotiṣmatīm iti brūyād yasya putraḥ ||

[[1-7-6-6]]

jātaḥ syāt teja evāsmin brahmavarcasaṃ dadhāti
yo vai yajñam prayujya na vimuñcaty apratiṣṭhāno vai sa bhavati
kas tvā yunakti sa tvā vi muñcatv ity āha prajāpatir vai kaḥ prajāpatinaivainaṃ
yunakti prajāpatinā vi muñcati pratiṣṭhityai |
īsvaram vai vratam avisṛṣṭam pradaho 'gne vratapate vratam acāriṣam ity āha
vratam eva ||

[[1-7-6-7]]

vi sṛjate śāntyā apradāhāya
parān vāva yajña eti na ni vartate punar yo vai yajñasya punarālabhaṃ vidvān
yajate tam abhi ni vartate
yajño babhūva sa ā babhūvety āhaiṣa vai yajñasya punarālabhas tenaivainaṃ
punar ā labhate |
anavaruddhā vā etasya virād ya āhitāgniḥ sann asabhaḥ paśavaḥ khalu vai
brāhmaṇasya sabhā |
iṣṭvā prān utkramya brūyād gomāṃ agne 'vimāṃ asvī yajña ity ava sabhāṃ rundhe
pra sahasram paśūn āpnoty āsya prajāyāṃ vājī jāyate ||

[[1-7-7-1]]

deva savitaḥ pra suva yajñam pra suva yajñapatim bhagāya divyo gandharvaḥ
ketapūḥ ketam naḥ punātu vācas patir vācam adya svadāti naḥ |
indrasya vajro 'si vārtraghnas tvayāyaṃ vṛtram vadhyāt |
vājasya nu prasave mātaram mahim aditiṃ nāma vacasā karāmahe | yasyām idaṃ
viśvam bhuvanam āviveśa tasyāṃ no devaḥ savitā dharma sāviṣat |
apsu ||

[[1-7-7-2]]

antar amṛtam apsu bheṣajam apām uta praśastiṣv aśvā bhavatha vājinaḥ ||
vāyur vā tvā manur vā tvā gandharvāḥ saptaviṃśatiḥ | te agre aśvam āyuñjan te
asmiñ javam ādadhuḥ ||
apām napād āsuheman ya ūrmiḥ kakudmān pratūrtir vājasātamas tenāyaṃ vājam
set |
viṣṇoḥ kramo 'si viṣṇoḥ krāntam asi viṣṇor vikrāntam asi |
aṅkau nyaṅkāv abhito ratham yau dhvāntam vātāgram anu saṃcarantau | dūrehetir
indriyāvān patatri te no 'gnayaḥ paprayaḥ pārayantu ||

[[1-7-8-1]]

devasyāhaṃ savituḥ prasave bṛhaspatinā vājaitā vājam jeṣam |
devasyāhaṃ savituḥ prasave bṛhaspatinā vājaitā varṣiṣṭham nākaṃ ruheyam
indrāya vācam vadatendram vājam jāpayatendro vājam ajayit |
aśvājani vājini vājeṣu vājiniṣv aśvānt samatsu vājaya |
arvāsi saptir asi vājy asi
vājino vājam dhāvata marutām prasave jayata vi yojanā mimīdhvam adhvana
skabhñita ||

[[1-7-8-2]]

kāṣṭhām gachata
vājevāje 'vata vājino no dhaneṣu viprā amṛtā ṛtajñāḥ | asya madhvaḥ pibata
mādayadhvam tṛptā yāta pathibhir devayānaiḥ ||
te no arvanto havanaśruto havam viśve śṛṇvantu vājinaḥ |
mitadravaḥ
sahasrasā medhasātā saniṣyavaḥ | maho ye rantaṃ samitheṣu jabhrire śam no
bhavantu vājino haveṣu
devatātā mitadravaḥ svarkāḥ | jambhayanto 'hiṃ vṛkaṃ rakṣāṃsi sanemy asmad
yuyavan ||

[[1-7-8-3]]

amivāḥ ||
eṣa sya vājī kṣipaniṃ turanyati grīvāyām baddho apikakṣa āsani | kratuṃ dadhikrā
anu saṃtavitvat pathām aṅkāṃsy anv āpanīphaṇat ||
uta smāsya dravatas turanyataḥ parṇam na ver anu vāti pragardhinaḥ | śyenasyeva
dhrajato aṅkasam pari dadhikrāvṇaḥ sahorjā taritrataḥ ||
ā mā vājasya prasavo jagamyād ā dyāvāpṛthivi viśvasambhū | ā mā gantām pitarā ||

[[1-7-8-4]]

mātarā cā mā somo amṛtatvāya gamyāt ||
vājino vājaito vājam sariṣyanto vājam jeṣyanto bṛhaspater bhāgam ava jighrata ||
vājino vājaito vājam sasṛvāṃso vājam jigivāṃso bṛhaspater bhāge ni mṛddhvam
iyam vaḥ sā satyā saṃdhābhūd yām indreṇa samadhaddhvam
ajjipata vanaspataya indram vājam vi mucyadhvam ||

[[1-7-9-1]]

kṣatrasyaolbam asi kṣatrasya yonir asi
jāya ehi suvo rohāva rohāva hi suvar ahaṃ nāv ubhayoḥ suvo rokṣyāmi
vājaś ca prasavaś cāpijaś ca kratuś ca suvaś ca mūrdhā ca vyaśniyaś cāntyāyanaś
cāntyāś ca bhauvanaś ca bhuvanaś cādhipatiś ca |
āyur yajñena kalpatām prāṇo yajñena kalpatām apānaḥ ||

[[1-7-9-2]]

yajñena kalpatām vyāno yajñena kalpatām cakṣur yajñena kalpatām śrotram
yajñena kalpatām mano yajñena kalpatām vāg yajñena kalpatām ātmā yajñena
kalpatām yajño yajñena kalpatām |
suvar devāṃ aganmāmṛtā abhūma prajāpateḥ prajā abhūma
sam aham prajāyā sam mayā prajā sam ahaṃ rāyas poṣeṇa sam mayā rāyas poṣas |
annāya tvānnādyāya tvā vājāya tvā vājajityāyai tvā |
amṛtam asi puṣṭir asi prajānam asi ||

[[1-7-10-1]]

vājasyemam prasavaḥ suṣuve agre somaṃ rājānam oṣadhīṣv apsu | tā asmabhyam
madhumatīr bhavantu vyaṃ rāṣṭre jāgriyāma purohitāḥ ||
vājasyedam prasava ā babhūvemā ca viśvā bhuvanāni sarvataḥ | sa virājam pary eti
prajānam prajam puṣṭim vardhayamāno asme ||
vājasyemām prasavaḥ śīśriye divam imā ca viśvā bhuvanāni samrāt | aditsantam
dāpayatu prajānam rayim ||

[[1-7-10-2]]

ca naḥ sarvavīrām ni yachatu ||
agne achā vadeha naḥ prati naḥ sumanā bhava | pra ṇo yacha bhavas pate dhanadā
asi nas tvam ||
pra ṇo yachatv aryamā pra bhagaḥ pra bṛhaspatiḥ | pra devāḥ prota sūnṛtā pra vāg
devī dadātu naḥ ||
aryamanam bṛhaspatim indram dānāya codaya | vācam viṣṇuṃ sarasvatīṃ savitāram
||

[[1-7-10-3]]

ca vājinam ||
somaṃ rājānam varuṇam agnim anvārabhāmahe | ādityān viṣṇuṃ sūryam
brahmānam ca bṛhaspatim |
devasya tvā savitūḥ prasave 'śviṇor bāhubhyām pūṣṇo hastābhyāṃ sarasvatyai
vāco yantur yantreṇāgnes tvā sāmrajyenābhi śiñcāmīndrasya bṛhaspates tvā
sāmrajyenābhi śiñcāmi ||

[[1-7-11-1]]

agnir ekākṣareṇa vācam ud ajayat |
aśvinau dvyakṣareṇa prāṇāpānav ud ajayatām |
viṣṇus tryakṣareṇa trīn lokān ud ajayat
somaś caturakṣareṇa catuspadaḥ paśūn ud ajayat
pūṣā pañcakṣareṇa pañktim ud ajayat |
dhātā ṣaḍakṣareṇa ṣaḍ ṛtūn ud ajayat |
marutaḥ saptakṣareṇa saptapadāṃ śakvarīm ud ajayan
bṛhaspatir aṣṭakṣareṇa gāyatṛm ud ajayat |
mitro navākṣareṇa trivṛtaṃ stomam ud ajayat ||

[[1-7-11-2]]

varuṇo daśākṣareṇa virājam ud ajayat |
indra ekādaśākṣareṇa triṣṭubham ud ajayat |
viśve devā dvādaśākṣareṇa jagatīm ud ajayan
vasavas trayodaśākṣareṇa trayodaśaṁ stomam ud ajayan |
rudrāś caturdaśākṣareṇa caturdaśaṁ stomam ud ajayan |
ādityāḥ pañcadaśākṣareṇa pañcadaśaṁ stomam ud ajayat
prajāpatiḥ saptadaśākṣareṇa saptadaśaṁ stomam ud ajayat ||

[[1-7-12-1]]

upayāmagr̥hito 'si nṛṣadam tvā druṣadam bhuvanasadam indrāya juṣṭam gr̥hṇāmy
eṣa te yonir indrāya tvā |
upayāmagr̥hito 'si apsuṣadam tvā ghṛtasadam vyomasadam indrāya juṣṭam
gr̥hṇāmy eṣa te yonir indrāya tvā |
upayāmagr̥hito 'si pṛthiviṣadam tvāntarikṣasadam nākasadam indrāya juṣṭam
gr̥hṇāmy eṣa te yonir indrāya tvā
ye grahāḥ pañcajaninā yeṣāṁ tisraḥ paramajāḥ | daivyaḥ kośaḥ ||

[[1-7-12-2]]

samubjitaḥ | teṣāṁ viśipriyāṇāṁ iṣam ūrjaṁ sam agrabhīm eṣa te yonir indrāya tvā |
apāṁ rasam udvayasaṁ sūryaraśmiṁ samābhṛtam | apāṁ rasasya yo rasas taṁ vo
gr̥hṇāmy uttamam eṣa te yonir indrāya tvā |
ayā viṣṭhā janayan karvarāṇi sa hi gr̥hṇir urur varāya gātuḥ | sa praty ud aid dharuṇo
madhvo agrāṁ svāyāṁ yat tanuvāṁ tanūm airayata |
upayāmagr̥hito 'si prajāpataye tvā juṣṭam gr̥hṇāmy eṣa te yoniḥ prajāpataye tvā ||

[[1-7-13-1]]

anv aha māsā anv id vanāny anv oṣadhīr anu parvatāsaḥ | anv indraṁ rodasī
vāvasāne anv āpo ājihata jāyamānam ||
anu te dāyi maha indriyāya satrā te viśvam anu vṛtrahatye | anu kṣatram anu saho
yajatrendra devebhir anu te nṛṣahye |
indrāṇīm āsu nāriṣu supatnīm aham aśravam | na hy asyā aparaṁ cana jarasā ||

[[1-7-13-2]]

marate patiḥ ||
nāham indrāṇi rāraṇa sakhyur vṛṣākaper ṛte | yasyedam apyaṁ haviḥ priyaṁ deveṣu
gachati ||
yo jāta eva prathamo manasvān devo devān kratunā paryabhūṣat | yasya śuṣmād
rodasī abhyasetām nṛmṇasya mahnā sa janāsa indraḥ ||
ā te maha indroty ugra samanyavo yat samaranta senāḥ | patāti divyun naryasya
bāhuvor mā te ||

[[1-7-13-3]]

mano viṣvadriyag vi cārīt ||
mā no mardhīr ā bhara daddhi tan naḥ pra dāsuṣe dātave bhūri yat te | navye deṣṇe
śaste asmin ta ukthe pra bravāma vayam indra stuvantaḥ ||
ā tū bhara mākir etat pari ṣṭhād vidmā hi tvā vasupatiṁ vasūnām | indra yat te
māhinam dattram asty asmabhyaṁ tad dharyaśva ||

[[1-7-13-4]]

pra yandhi ||

pradātāraṁ havāmaha indram ā haviṣā vayam | ubhā hi hastā vasunā pṛṇasvā pra
yacha dakṣiṇād ota savyāt ||
pradātā vajrī vṛṣabhas turāṣāt chuṣmī rājā vṛtrahā somapāvā | asmin yajñe barhiṣy ā
niṣadyāthā bhava yajamānāya śam yoḥ ||
indrah sutrāmā svavāṁ avobhiḥh sumṛḍīko bhavatu viśvavedāḥ | bādhatāṁ dveṣo
abhayaṁ kṛṇotu suvīryasya ||

[[1-7-13-5]]

patayaḥ syāma ||
tasya vayaṁ sumatau yajñiṣyāpi bhadre saumanase syāma | sa sutrāmā svavāṁ
indro asme ārac cid dveṣaḥ sanutar yuyotu ||
revatīr naḥ sadhamāda indre santu tuvivājāḥ | kṣumanto yābhir madema ||
pro ṣv asmai puroratham indrāya śuṣam arcata | abhīke cid u lokakṛt saṁge samatsu
vṛtrahā | asmākam bodhi coditā nabhantām anyakeṣām | jyākā adhi dhanvasu ||

[[1-8-1-1]]

anumatyai puroḍāsam aṣṭākapālam nir vapati dhenur dakṣiṇā
ye pratyañcaḥ śamyāyā avaśīyante taṁ nairītam ekakapālam kṛṣṇam vāsaḥ
kṛṣṇatūṣam dakṣiṇā
vīhi svāhāhutim juṣānas |
eṣa te nirīte bhāgo bhūte haviṣmaty asi muñcemam aṁhasaḥ
svāhā namo ya idam cakāra |
ādityam carum nir vapati varo dakṣiṇā |
āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālam vāmano vahī dakṣiṇā |
agnīṣomiyam ||

[[1-8-1-2]]

ekādaśakapālam hiraṇyam dakṣiṇā |
aindram ekādaśakapālam ṛṣabho vahī dakṣiṇā |
āgneyam aṣṭākapālam aindram dadhy ṛṣabho vahī dakṣiṇā |
aindrāṅnam dvādaśakapālam vaiśvadevam carum prathamajo vatso dakṣiṇā
saumyam śyāmākam carum vāso dakṣiṇā
sarasvate carum mithunau gāvau dakṣiṇā ||

[[1-8-2-1]]

āgneyam aṣṭākapālam nir vapati saumyam carum sāvitraṁ dvādaśakapālam
sārasvataṁ carum pauṣṇam carum mārutaṁ saptakapālam vaiśvadevīm āmikṣām
dyāvapṛthivyam ekakapālam ||

[[1-8-3-1]]

aindrāṅnam ekādaśakapālam mārutim āmikṣām vāruṇim āmikṣām kāyam
ekakapālam
praghāsyān havāmahe maruto yajñavāhasaḥ karambheṇa sajoṣasaḥ |
mo ṣū ṇa indra pṛtsu devāstu sma te śuṣminn avayā | mahī hy asya miḍhuṣo yavyā |
haviṣmato maruto vandate giḥ |
yad grāme yad araṇye yat sabhāyām yad indriye | yac chūdre yad arya enas cakṛmā
vayam | yad ekasyādhi dharmaṇi tasyāvayajanam asi svāhā |
akran karma karmakṛtaḥ saha vācā mayobhuvā | devebhyaḥ karma kṛtvāstam preta
sudānavaḥ ||

[[1-8-4-1]]

agnaye 'nikavate puroḍāsam aṣṭākapālam nir vapati sākam sūryeṇodyatā
marudbhyaḥ sām̐tapanebhyo madhyandine carum marudbhyo gṛhamedhibhyaḥ
sarvāsām̐ dugdhe sāyam̐ carum
pūrṇā darvi parā pata supūrṇā punar ā pata | vasneva vi krīṇāvahā iṣam ūrjam̐
śatakrato ||
dehi me dadāmi te ni me dhehi ni te dadhe | nihāram in ni me harā nihāram ||

[[1-8-4-2]]

ni harāmi te ||

marudbhyaḥ krīḍibhyaḥ puroḍāsam̐ saptakapālam̐ nir vapati sākam̐
sūryeṇodyatāgneyam̐ aṣṭākapālam̐ nir vapati saumyam̐ carum̐ sāvitram̐
dvādaśakapālam̐ sārasvatam̐ carum̐ pauṣnam̐ carum̐ aindrāgnam̐ ekādaśakapālam̐
aindram̐ carum̐ vaiśvakarmaṇam̐ ekakapālam̐ ||

[[1-8-5-1]]

somāya pitṛmate puroḍāsam̐ ṣaṭkapālam̐ nirvapati pitṛbhyo barhiṣadbhyo dhānāḥ
pitṛbhyo 'gniṣvāttebhyo 'bhivānyāyai dugdhe mantham̐
etat te tata ye ca tvām̐ anv etat te pitāmaha prapitāmaha ye ca tvām̐ anv atra pitaro
yathābhāgam̐ mandadhvam̐ |
susam̐dr̥ṣam̐ tvā vayam̐ maghavan̐ mandīṣimahi | pra nūnam̐ pūrṇavandhura stuto
yāsi vaśam̐ anu | yojā nv indra te harī ||

[[1-8-5-2]]

akṣann amīmadanta hy ava priyā adhūṣata | astoṣata svabhānavo viprā navīṣṭayā
matī yojā nv indra te harī ||
akṣan̐ pitaro 'mīmadanta pitaro 'tīṭṛpanta pitaro 'mīm̐ṛjanta pitarah̐
pareta pitarah̐ somyā gambhīraiḥ pathibhiḥ pūrvyaiḥ | athā pitṛnt̐ suvidatrām̐ apīta
yamena ye sadhamādāmadanti ||
mano nv ā huvāmahe nārāśam̐sena stomena pitṛṇām̐ ca manmabhiḥ |
ā ||

[[1-8-5-3]]

na etu manaḥ punaḥ kratve dakṣāya jīvase | jyok ca sūryam̐ dr̥ṣe ||
punar naḥ pitaro mano dadātu daivyo janaḥ | jīvam̐ vrātām̐ sacemahi ||
yad antarikṣam̐ pṛthivīm̐ uta dyām̐ yan̐ mātaram̐ pītaram̐ vā jihim̐sima | agnir mā
tasmād̐ enaso gārhapatyah̐ pra muñcatu dūrītā yāni cakṛma karotu mām̐ anenasam̐ ||

[[1-8-6-1]]

pratipūruṣam̐ ekakapālān̐ nir vapaty ekam̐ atiriktam̐ |
yāvanto gṛhyāḥ smas̐ tebhyaḥ kam̐ akaram̐
paśūnām̐ śarmāsi śarma yajamānasya śarma me yacha |
eka eva rudro na dvitīyāya tasthe |
ākhus te rudra paśus tam̐ juṣasva |
eṣa te rudra bhāgaḥ saha svasrāmbikayā tam̐ juṣasva
bheṣajam̐ gave 'śvāya puruṣāya bheṣajam̐ atho asmabhyam̐ bheṣajam̐ subheṣajam̐ ||

[[1-8-6-2]]

yathāsati sugam̐ meṣāya meṣyai
avāmba rudram̐ adimahy̐ ava devam̐ tryambakam̐ | yathā naḥ śreyasaḥ karad̐ yathā
no vasyasaḥ karad̐ yathā naḥ paśumataḥ karad̐ yathā no vyavasāyayāt ||
tryambakam̐ yajāmahe sugandhim̐ puṣṭivardhanam̐ | urvārukam̐ iva bandhanān̐
mṛtyor̐ mukṣīya mām̐ṛtāt |

eṣa te rudra bhāgas taṃ juṣasva tenāvasena paro mūjavato 'tīhi |
avatatadhanvā pinākahastaḥ kṛttivāsāḥ ||

[[1-8-7-1]]

aindrāṅgaṃ dvādaśakapālaṃ vaiśvadevaṃ carum indrāya śunāsīrāya puroḍāśaṃ
dvādaśakapālaṃ vāyavyaṃ payaḥ suryaṃ ekakapālaṃ dvādaśagavaṃ sīraṃ dakṣiṇā
|

āgneyaṃ aṣṭākāpālaṃ nirvapati raudraṃ gāvīdhukāṃ carum aindraṃ dadhi
vāruṅgaṃ yavamayaṃ caruṃ vahinī dhenur dakṣiṇā
ye devāḥ puraḥsado 'gninetṛā dakṣiṇasado yamanetrāḥ paścātsadaḥ savitrinetṛā
uttarasado varuṅganetrā upariśado bṛhaspatinetṛā rakṣohaṇas te naḥ pāntu te no
'vantu tebhyaḥ ||

[[1-8-7-2]]

namas tebhyaḥ svāhā
samūḍhaṃ rakṣaḥ saṃdagdhaṃ rakṣa idam ahaṃ rakṣo 'bhi saṃ dahāmi |
agnaye rakṣoghne svāhā yamāya savitre varuṅgāya bṛhaspataye duvasvate rakṣo
ghne svāhā
praṣṭivāhī ratho dakṣiṇā
devasya tvā savituḥ prasave 'śvinor bāhubhyāṃ pūṣṇo hastābhyāṃ rakṣaso vadhaṃ
juhomi hataṃ rakṣo 'vadhiṣma rakṣas |
yad vaste tad dakṣiṇā ||

[[1-8-8-1]]

dhātṛe puroḍāśaṃ dvādaśakapālaṃ nir vapati |
anumatyai carum |
rākāyai carum |
sinīvālyai carum |
kuhvai carum
mithunau gāvau dakṣiṇā |
āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālaṃ nir vapati |
aindrāvaiṣṇavam ekādaśakapālaṃ |
vaiṣṇavaṃ tṛkapālaṃ |
vāmano vahī dakṣiṇā |
agnīṣomīyam ekādaśakapālaṃ nir vapati |
indrāsomīyam ekādaśakapālaṃ |
saumyaṃ carum
babhrur dakṣiṇā
somāpauṣṇaṃ caruṃ nir vapati |
aindrāpauṣṇaṃ carum
pauṣṇaṃ carum |
śyāmo dakṣiṇā
vaiśvānaraṃ dvādaśakapālaṃ nir vapati
hiraṅyāṃ dakṣiṇā
vāruṅgaṃ yavamayaṃ carum
aśvo dakṣiṇā ||

[[1-8-9-1]]

bṛhaspatyaṃ caruṃ nir vapati brahmaṇo gṛhe śitipṛṣṭho dakṣiṇā |
aindraṃ ekādaśakapālaṃ rājanyasya gṛha ṛṣabho dakṣiṇā |
ādityaṃ carum mahiṣyai gṛhe dhenur dakṣiṇā

nairṛtaṃ carum parivṛktyai gṛhe kṛṣṇānāṃ vṛihīṇāṃ nakhanirbhinnāṃ kṛṣṇā kūṭā
dakṣiṇā |
āgneyam aṣṭākapālaṃ senānyo gṛhe hiraṇyam dakṣiṇā
vāruṇaṃ daśākapālaṃ sūtasya gṛhe mahāniraṣṭo dakṣiṇā
mārutaṃ saptākapālaṃ grāmaṇyo gṛhe pṛśnir dakṣiṇā
sāvitraṃ dvādaśākapālam ||

[[1-8-9-2]]

kṣattur gṛha upadhvasto dakṣiṇā |
āśvinaṃ dvikapālaṃ samgrahitur gṛhe savātyau dakṣiṇā
pauṣṇaṃ carum bhāgadughasya gṛhe śyāmo dakṣiṇā
raudraṃ gāvīdhukam carum akṣāvāpasya gṛhe śabala udvāro dakṣiṇā |
indrāya sutrāmṇe puroḍāsam ekādaśākapālam prati nir vapatīndrāyāṃhomuce 'yam
no rājā vṛtrahā rājā bhūtvā vṛtraṃ vadhyāt |
maitrābārhaspatyam bhavati śvetāyai śvetavatsāyai dugdhe svayammūrte
svayammathita ājya āśvatte ||

[[1-8-9-3]]

pātre catuḥsraktau svayamavapannāyai śākhāyai
karṇāṃś cākarṇāṃś ca taṇḍulān vi cinuyād ye karṇāḥ sa payasi bārhaspatyo ye
'karṇāḥ sa ājye maitraḥ
svayamkṛtā vedir bhavati svayamdinam barhiḥ svayamkṛta idhmaḥ
saiva śvetā śvetavatsā dakṣiṇā ||

[[1-8-10-1]]

agnaye gṛhapataye puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vapati kṛṣṇānāṃ vṛihīṇāṃ somāya
vanaspataye śyāmākam caruṃ savitre satyaprasavāya puroḍāsam dvādaśākapālam
āśūnāṃ vṛihīṇāṃ rudrāya paśupataye gāvīdhukam carum bṛhaspataye vācaspataye
naivāraṃ carum indrāya jyeṣṭhāya puroḍāsam ekādaśākapālam mahāvṛihīṇāṃ
mitrāya satyāyāmbānāṃ caruṃ varuṇāya dharmapataye yavamayaṃ carum |
savitā tvā prasavānāṃ suvatām agnir gṛhapatināṃ somo vanaspatināṃ rudraḥ
paśūnāṃ ||

[[1-8-10-2]]

bṛhaspatir vācām indro jyeṣṭhānāṃ mitraḥ satyānāṃ varuṇo dharmapatinām |
ye devā devasuva stha ta imam āmuṣyāyaṇam anamitrāya suvadhvam mahate
kṣatrāya mahata ādhipatyāya mahate jānarājyāya |
eṣa vo bharatā rājā somo 'smākam brāhmaṇāṇāṃ rājā
prati tyan nāma rājyam adhāyi svām tanuvaṃ varuṇo aśisrec chucer mitrasya vratyā
abhūmāmanmahi mahata ṛtasya nāma
sarve vrātā varuṇasyābhūvan vi mitra evair arātim atārīd asūṣudanta yajñiyā ṛtena
vy u trito jarimāṇaṃ na ānaḍ
viṣṇoḥ kramo 'si viṣṇoḥ krāntam asi viṣṇor vikrāntam asi

[[1-8-11-1]]

artheta sthāpām patir asi vṛṣāsy ūrmir vṛṣaseno 'si vrajakṣita stha marutām oja stha
sūryavarcasa stha sūryatvacasa stha māndā stha vāsā stha śakvarī stha viśvabhṛta
stha janabhṛta sthāgnes tejasyā sthāpām ośadhīnāṃ rasa stha |
apo devīr madhumatīr agrhṇann ūrjasvatī rājasūyāya citānāḥ | yābhir mitrāvaruṇāv
abhyaṣiṅcan yābhir indram anayann aty arātīḥ ||
stha rāṣṭraṃ datta svāhā rāṣṭradā stha rāṣṭram amuṣmai datta ||

[[1-8-12-1]]

devīr āpaḥ sam madhumatīr madhumatībhiḥ sṛjyadhvam mahi varcaḥ kṣatriyāya
vanvānās |
anādhṛṣṭāḥ sīdatorjasvatīr mahi varcaḥ kṣatriyāya dadhatī |
anibhṛṣṭam asi vāco bandhus tapojāḥ somasya dātram asi
śukrā vaḥ śukrenot punāmi candrās candreṇāmṛtā amṛtena svāhā rājasūyāya
citānāḥ
sadhamaḍo dyumninīr ūrja etā anibhṛṣṭā apasyuvo vasānaḥ | pastyāsu cakre
varuṇaḥ sadhastham apāṃ śísuḥ ||

[[1-8-12-2]]

māṛtamāsv antaḥ ||
kṣatrasyaolbam asi kṣatrasya yonir asi |
āvinno agnir gṛhapatir āvinna indro vṛddhaśravā āvinnaḥ pūṣā viśvavedā āvinnau
mitrāvaruṇav ṛtāvṛdhāv āvinne dyāvāpṛthivī dhṛtavrate āvinnā devy aditir viśvarūpy
āvinnoyam asāv āmuṣyāyaṇo 'syām viśy asmin rāṣṭre mahate kṣatrāya mahata
ādhipatyāya mahate jānarājyāya |
eṣa vo bharatā rājā somo 'smākam brāhmaṇānām rājā |
indrasya ||

[[1-8-12-3]]

vajro 'si vātraghnaḥ tvayāyaṃ vṛtram vadhyāt |
śatrubādhanā stha
pāta mā pratyāñcam pāta mā tiryāñcam anvañcam mā pāta digbhyo mā pāta
viśvābhyo mā nāṣṭrābhyaḥ pāta
hiraṇyavarṇāv uṣasām viroke 'yasthūṇāv uditau sūryasyā rohatam varuṇa mitra
gartaṃ tataś cakṣāthām aditiṃ ditiṃ ca ||

[[1-8-13-1]]

samidham ā tiṣṭha gāyatrī tvā chandasām avatu trivṛt stomo rathaṃtaram śamāgnir
devatā brahma draviṇam
ugrām ā tiṣṭha triṣṭup tvā chandasām avatu pañcadaśa stomo bṛhat sāmendro
devatā kṣatram draviṇam |
virājam ā tiṣṭha jagatī tvā chandasām avatu saptadaśa stomo vairūpaṃ sāma maruto
devatā viḍ draviṇam
udīcim ā tiṣṭhānuṣṭup tvā ||

[[1-8-13-2]]

chandasām avatv eka viṃśa stomo vairājam sāma mitrāvaruṇau devatā balaṃ
draviṇam
ūrdhvām ā tiṣṭha pañktis tvā chandasām avatu triṇavatrayastrimśau stomau
śākvararivate sāmanī bṛhaspatir devatā varco draviṇam
īḍṛṇ cānyāḍṛṇ caitāḍṛṇ ca pratidṛṇ ca mitas ca sammitas ca sabharāḥ
śukrajyotiṣ ca citrajyotiś ca satyajyotiś ca jyotiṣmāmś ca satyas cartapās ca ||

[[1-8-13-3]]

atyaṃhāḥ |
agnaye svāhā somāya svāhā savitre svāhā sarasvatyai svāhā pūṣṇe svāhā
bṛhaspataye svāhendrāya svāhā ghoṣāya svāhā ślokāya svāhāṃśāya svāhā bhagāya
svāhā kṣetrasya pataye svāhā

pr̥thivyai svāhāntarikṣāya svāhā dive svāhā sūryāya svāhā candramase svāhā
nakṣatrebhyaḥ svāhādbhyaḥ svāhausadhībhyaḥ svāhā vanaspatibhyaḥ svāhā
carācarebhyaḥ svāhā pariplavebhyaḥ svāhā sarisṛpebhyaḥ svāhā

[[1-8-14-1]]

somasya tviṣir asi taveva me tviṣir bhūyāt |
amṛtam asi mṛtyor mā pāhi
didyon mā pāhi |
aveṣṭā dandaśūkās |
nirastaṃ namuceḥ śiraḥ
somo rājā varuṇo devā dharmasuvas ca ye | te te vācaṃ suvantāṃ te te prāṇaṃ
suvantāṃ te te cakṣuḥ suvantāṃ te te śrotraṃ suvantāṃ |
somasya tvā dyumnenābhi ṣiñcāmy agneḥ ||

[[1-8-14-2]]

tejasā sūryasya varcasendrasyendriyeṇa mitrāvaruṇayor vīryeṇa marutām ojasā
kṣatrāṇāṃ kṣatrapatir asi |
ati divas pāhi
samāvavṛtrann adharāg udīcīr ahim budhniyam anu samcarantiḥ tāḥ parvatasya
vṛṣabhasya pṛṣṭhe nāvaś caranti svasica iyānāḥ ||
rudra yat te krayī paraṃ nāma tasmai hutam asi yameṣṭam asi ||
prajāpate na tvad etāny anyo viśvā jātāni pari tā babhūva | yatkāmās te juhumas tan
no astu vyaṃ syāma patayo rayiṇām ||

[[1-8-15-1]]

indrasya vajro 'si vārtraghnas tvayāyaṃ vṛtraṃ vadhyāt |
mitrāvaruṇayos tvā praśāstroḥ praśiṣā yunajmi yajñasya yogena
viṣṇoḥ kramo 'si viṣṇoḥ krāntam asi viṣṇor vikrāntam asi
marutām prasave jeṣam
āptam manaḥ
sam aham indriyeṇa vīryeṇa
paśūnām manyur asi taveva me manyur bhūyāt |
namo māt্রে pr̥thivyai māham mātaram pr̥thivīm̃ hiṃsiṣam mā ||

[[1-8-15-2]]

mām mātā pr̥thivī hiṃsīt |
iyad asy āyur asy āyur me dhehy ūrg asy ūrjam me dhehi yuññ asi varco 'si varco
mayi dhehi |
agnaye gṛha pataye svāhā somāya vanaspataye svāhendrasya balāya svāhā
marutām ojase svāhā
haṃsaḥ śuciṣad vasur antarikṣasad dhotā vediṣad atithir duroṇasat | nṛṣad varasad
ṛtasad vyomasad abjā gojā ṛtajā adrijā ṛtam bṛhat ||

[[1-8-16-1]]

mitro 'si varuṇo 'si
sam ahaṃ viśvair devaiḥ
kṣatrasya nābhir asi kṣatrasya yonir asi
syonām ā sīda suṣadām ā sīda
mā tvā hiṃsīn mā mā hiṃsīt |
ni ṣasāda dhṛtavrato varuṇaḥ pastyāsv ā sāmrajyāya sukkratus |
brahmā3n tvaṃ rājan brahmāsi savitāsi satyasavo brahmā3n tvaṃ rājan
brahmāsīndro 'si satyaujāḥ ||

[[1-8-16-2]]

brahmā3n tvaṁ rājan brahmāsi mitro 'si suśevo brahmā3n tvaṁ rājan brahmāsi
varuṇo 'si satyadharmā |
indrasya vajro 'si vārtraghnas tena me radhya
diśo 'bhy ayaṁ rājābhūt
suslokā3m̐ sumāṅgalā3m̐ satyarājā3n
apāṁ naptre svāhorjo naptre svāhāgnaye gṛhapataye svāhā ||

[[1-8-17-1]]

āgneyam aṣṭākapālam nir vapati
hiraṇyaṁ dakṣiṇā sārasvatam caruṁ vatsatarī dakṣiṇā sāvitram dvādaśakapālam
upadhvasto dakṣiṇā pauṣṇam caruṁ śyāmo dakṣiṇā bārhaspatyaṁ caruṁ śitipṛṣṭho
dakṣiṇaindrām ekadaśakapālam ṛṣabho dakṣiṇā vāruṇam daśakapālam mahāniraṣṭho
dakṣiṇā saumyaṁ caruṁ babhrur dakṣiṇā tvāṣṭram aṣṭākapālam̐ śuṅṭho dakṣiṇā
vaiṣṇavam̐ trikapālam̐ vāmano dakṣiṇā ||

[[1-8-18-1]]

sadyo dikṣayanti
sadyaḥ somam̐ krīṇanti
puṇḍarisrajām pra yachati
daśabhir vatsataraiḥ somam̐ krīṇāti
daśapeyo bhavati
śatam brāhmaṇāḥ pibanti
saptadaśam̐ stotram bhavati
prākāśāv adhvaryave dadāti
srajam udgātre
rukmaṁ hotre |
āsvam̐ prastotṛpratihartṛbhyām |
dvādaśa paṣṭhauhīr brahmaṇe
vaśām̐ maitrāvaruṇāya |
ṛṣabham̐ brāhmaṇāchaṁsine
vāsasī neṣṭāpotṛbhyām |
sthūri yavācitam̐ achāvākāya |
anaḍvāham̐ agnīdhe
bhārgavo hotā bhavati
śrāyantīyam̐ brahmasāmam̐ bhavati
vāravantīyam̐ agniṣṭomasāmam̐ |
sārasvatīr apo gṛhṇāti ||

[[1-8-19-1]]

āgneyam aṣṭākapālam̐ nir vapati hiraṇyaṁ dakṣiṇā |
aindrām̐ ekadaśakapālam̐ ṛṣabho dakṣiṇā
vaiśvadevam̐ caruṁ piśamgī paṣṭhauhī dakṣiṇā
maitrāvaruṇīm̐ āmikṣām̐ vaśā dakṣiṇā
bārhaspatyaṁ caruṁ śitipṛṣṭho dakṣiṇā |
ādityām̐ malhām̐ garbhīnim̐ ā labhate
mārutīm̐ pṛśnim̐ paṣṭhauhīm̐
āsvibhyām̐ pūṣṇe puroḍāsam̐ dvādaśakapālam̐ nir vapati sarasvate satyavāce caruṁ
savitre satyaprasavāya puroḍāsam̐ dvādaśakapālam̐ |
tirṣḍhanvaṁ̐ śuṣkadṛtir dakṣiṇā ||

[[1-8-20-1]]

āgneyam aṣṭākapālam nir vapati
saumyaṃ carum |
sāvitram dvādaśakapālam
bārhaspatyaṃ carum |
tvāṣṭram aṣṭākapālam |
vaiśvānaram dvādaśakapālam |
dakṣiṇo rathavāhanavāho dakṣiṇā
sārasvatam carum nir vapati
pauṣṇam carum
maitram carum |
vāruṇam carum |
kṣaitrapatyaṃ carum
ādityam carum
uttaro rathavāhanavāho dakṣiṇā ||

[[1-8-21-1]]

svādvīm tvā svādunā tivrām tivrenāmṛtām amṛtena sṛjāmi saṃ somena somo 'sy
aśvibhyām pacyasva sarasvatyai pacyasvendrāya sutrāmṇe pacyasva
punātu te parisrutam somaṃ sūryasya duhitā | vāreṇa śasvatā tanā ||
vāyuḥ pūtaḥ pavitreṇa pratyank somo atidrutaḥ | indrasya yujyaḥ sakhā ||
kuvid aṅga yavamanto yavam cid yathā dānty anupūrvam viyūya | ihehaiṣam kṛṇuta
bhojanāni ye barhiṣo namovṛktiṃ na jagmuḥ ||
āśvinam dhūmram ā labhate sārasvatam meṣam aindram ṛṣabham
aindram ekādaśakapālam nir vapati sāvitram dvādaśakapālam vāruṇam
daśakapālam |
somapratikāḥ pitaras tṛṇṇuta
vaḍabā dakṣiṇā ||

[[1-8-22-1]]

agnāviṣṇū mahi tad vām mahitvam vītam ghṛtasya guhyāni nāma | damedame sapta
ratnā dadhānā prati vām jihvā ghṛtam ā caraṇyet ||
agnāviṣṇū mahi dhāma priyam vām vītho ghṛtasya guhyā juṣānā | damedame
suṣṭutir vāvṛdhānā prati vām jihvā ghṛtam uc caraṇyet ||
pra ṇo devī sarasvatī vājebhir vājiniṅvatī | dhīnām avitry avatu ||
ā no divo bṛhataḥ ||

[[1-8-22-2]]

parvatād ā sarasvatī yajatā gantu yajñam | havam devī jujuṣānā ghṛtācī śagmām no
vācam uṣatī śṛṇotu ||
bṛhaspate juṣasva no havyaṇi viśvadevya | rāsva ratnāni dāśuṣe ||
evā pitre viśvadevāya vṛṣṇe yajñair vidhema namasā havirbhiḥ | bṛhaspate suprajā
vīravanto vayam syāma patayo rayiṇām ||
bṛhaspate ati yad aryo arhād dyumad vibhāti kratumaj janeṣu | yad dīdayac chavasā
||

[[1-8-22-3]]

ṛtaprajāta tad asmāsu draviṇam dhehi citram ||
ā no mitrāvaruṇā ghṛtair gavyūtim ukṣatam | madhvā rajāṃsi sukratū ||
pra bhāvā sisṛtam jīvase na ā no gavyūtim ukṣatam ghṛtena | ā no jane śravayataṃ
yuvānā śrutam me mitrāvaruṇā havemā ||

agnim vaḥ pūrvyaṃ girā devam īde vasūnām | saparyantaḥ purupriyam mitraṃ na
kṣetrasādhasam ||
makṣū devavato rathaḥ ||

[[1-8-22-4]]

śūro vā pṛtsu kāsu cit | devānāṃ ya in mano yajamāna iyakṣaty abhīd ayajvano
bhuvat ||
na yajamāna riṣyasi na sunvāna na devayo | asad atra suvīryam uta tyad āśvaśvīyam
| nakiṣ ṭaṃ karmaṇā naśan na pra yoṣan na yoṣati ||
upa kṣaranti sindhavo mayobhuva ijānaṃ ca yakṣyamāṇaṃ ca dhenavaḥ | pṛṇantaṃ
ca papuriṃ ca ||

[[1-8-22-5]]

śravasyavo ghṛtasya dhārā upa yanti viśvataḥ ||
somārudrā vi vṛhataṃ viṣūcīm amivā yā no gayam āviveśa | āre bādhetthāṃ nirṛtim
parācaiḥ kṛtaṃ cid enaḥ pra mumuktam asmat ||
somārudrā yuvam etāny asme viśvā tanūṣu bheṣajāni dhattam | ava syatam
muñcataṃ yan no asti tanūṣu baddham kṛtam eno asmat ||
somāpūṣaṇā janānā rayiṇāṃ janānā divo janānā pṛthivyāḥ | jātau viśvasya
bhuvanasya gopau devā akṛṇvann amṛtasya nābhim ||
imau devau jāyamānau juṣantemau tamāṃsi gūhatām ajuṣṭā | ābhyām indraḥ
pakvam āmāsv antaḥ somāpuṣabhyāṃ janad usriyāsu ||

[[2-1-1-1]]

vāyavyaṃ śvetam ā labheta bhūtikāmas |
vāyur vai kṣepiṣṭhā devatā
vāyum eva svena bhāgadheyenopadhāvati
sa evainam bhūtim gamayati
bhavaty eva |
atikṣiprā devatety āhuḥ sainam īśvarā pradaha iti |
etam eva santaṃ vāyave niyutvata ā labheta
niyud vā asya dhṛtis |
dhṛta eva bhūtim upaity apradāhāya
bhavaty eva ||

[[2-1-1-2]]

vāyave niyutvata ā labheta grāmakāmas |
vāyur vā imāḥ prajā nasyotā neniyate
vāyum eva niyutvantam svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi prajā nasyotā ni yachati
grāmy eva bhavati
niyutvate bhavati
dhruvā evāsmā anapagāḥ karoti
vāyave niyutvata ā labheta prajākāmas |
prāṇo vai vāyur apāno niyut
prāṇāpānau khalu vā etasya prajāyāḥ ||

[[2-1-1-3]]

apa krāmato yo 'lam prajāyai san prajāṃ na vindate
vāyum eva niyutvantam svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi prāṇāpānābhyām prajāṃ pra janayati
vindate prajāṃ |

vāyave niyutvata ā labheta jyogāmayāvī
prāṇo vai vāyur apāno niyut
prāṇāpānau khalu vā etasmād apa krāmato yasya jyog āmayati
vāyum eva niyutvantaṃ svena bhāgadheyenopa ||

[[2-1-1-4]]

dhāvati
sa evāsmiṇ prāṇāpānau dadhāti |
uta yaditāsur bhavati jīvaty eva
prajāpatir vā idam eka āsīt
so 'kāmayata
prajāḥ paśūnt sṛjeyeti
sa ātmano vapām ud akkhidat
tām agnau prāgrhṇāt
tato 'jas tūparaḥ sam abhavat
taṃ svāyai devatāyā ālabhata
tato vai sa prajāḥ paśūn asṛjata
yaḥ prajākāmaḥ ||

[[2-1-1-5]]

paśukāmaḥ syāt sa etam prajāpatyam ajaṃ tūparam ā labheta
prajāpatim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmiṇ prajāḥ paśūn pra janayati
yac chmaśruṇas tat puruṣāṇāṃ rūpam |
yat tūparas tad aśvānām
yad anyatodan tad gavām
yad avyā iva śaphās tad avīnām |
yad ajas tad ajānām
etāvanto vai grāmyāḥ paśavas
tān ||

[[2-1-1-6]]

rūpeṇaivāva runddhe
somāpauṣṇaṃ traitam ā labheta paśukāmas |
dvau vā ajāyai stanau
nānaiva dvāv abhi jāyete ūrjam puṣṭiṃ tṛtīyaḥ
somāpūṣaṇāv eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmiṇ paśūn pra janayataḥ
somo vai retodhāḥ pūṣā paśūnām prajanayitā
soma evāsmiṇ reto dadhāti pūṣā paśūn pra janayati |
audumbaro yūpo bhavati |
ūrg vā udumbara ūrk paśava ūrjaivāsmā ūrjam paśūn ava runddhe ||

[[2-1-2-1]]

prajāpatiḥ prajā asṛjata
tā asmāt sṛṣṭāḥ parācīr āyan
tā varuṇam agachan
tā anv ait
tāḥ punar ayācata
tā asmai na punar adadāt
so 'bravīt |
varam vṛṇīṣvātha me punar dehīti

tāsāṃ varam ālabhata
sa kṛṣṇa ekaśtipād abhavat |
yo varuṇagr̥hītaḥ syāt sa etaṃ vāruṇaṃ kṛṣṇaṃ ekaśtipādam ā labheta
varuṇaṃ ||

[[2-1-2-2]]

eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainaṃ varuṇapāsān muñcati
kṛṣṇa ekaśtipād bhavati
vāruṇo hy eṣa devatayā
samṛddhyai
suvarbhānur āsuraḥ sūryaṃ tamaśāvidhyat
tasmai devāḥ prāyaścittim aichan
tasya yat prathamam tamo 'pāghnant sā kṛṣṇāvir abhavat |
yad dvitīyaṃ sā phalgunī
yat tṛtīyaṃ sā bhalakṣī
yad adhyasthād apākṛntant sāvira vaśā ||

[[2-1-2-3]]

sam abhavat
te devā abruvan
devapaśur vā ayaṃ sam abhūt kasmā imam ā lapsyāmaha iti |
atha vai tarhy alpā pṛthivy āsīd ajātā ośadhayas
tām aviṃ vaśām ādityebhyaḥ kāmāyālabhanta
tato vā aprathata pṛthivy ajāyantaūśadhayas |
yaḥ kāmāyeta
pratheyā paśubhiḥ pra prajāyā jāyeyeti sa etaṃ aviṃ vaśām ādityebhyaḥ kāmāya ||

[[2-1-2-4]]

ā labheta |
ādityān eva kāmāṃ svena dhāvati
ta evainam prathayanti paśubhiḥ pra prajāyā janayanti |
asāv ādityo na vy arocata
tasmai devāḥ prāyaścittim aichan
tasmā etā malhā ālabhantāgneyiṃ kṛṣṇagr̥vīm̃ saṃhitām aindrīm̃ śvetām
bārhaspatyām |
tābhir evāsmin rucam adadhus |
yo brahmavarcasakāmaḥ syāt tasmā etā malhā ā labheta ||

[[2-1-2-5]]

āgneyiṃ kṛṣṇagr̥vīm̃ saṃhitām aindrīm̃ śvetām bārhaspatyām
etā eva devatāḥ svena bhāgadheyenopa dhāvati
tā evāsmin brahmavarcasam dadhati
brahmavarcasy eva bhavati
vasantā prātar āgneyiṃ kṛṣṇagr̥vīm̃ ā labheta gr̥ṣme madhyam̃dine saṃhitām
aindrīm̃ śarady aparāhṇe śvetām bārhaspatyām |
trīṇi vā ādityasya tejāṃsi vasantā prātar gr̥ṣme madhyam̃dine śarady aparāhṇe
yāvanty eva tejāṃsi tāny eva ||

[[2-1-2-6]]

ava runddhe
saṃvatsaram paryālabhyante

saṃvatsaro vai brahmavarcasasya pradātā
saṃvatsara evāsmāi brahmavarcasam pra yachati
brahmavarcasy eva bhavati
garbhīṇayo bhavanti |
indriyaṃ vai garbhas |
indriyam evāsmīn dadhati
sārasvatīm meṣīm ā labheta ya īsvaro vāco vaditoḥ san vācam na vadet |
vāg vai sarasvatī
sarasvatīm eva svena bhāgadheyenopa dhāvati saivāsmīn ||

[[2-1-2-7]]

vācam dadhāti pravaditā vāco bhavati |
apannadatī bhavati
tasmān manuṣyāḥ sarvāṃ vācam vadanti |
āgneyaṃ kṛṣṇagrīvam ā labheta saumyam babhruṃ jyogāmayāvī |
agniṃ vā etasya śarīraṃ gachati somaṃ raso yasya jyog āmayati |
agner evāsyā śarīraṃ niṣkrīṇāti somād rasam
uta yadītāsura bhavati jīvaty eva
saumyam babhruṃ ā labhetāgneyaṃ kṛṣṇagrīvam prajākāmāḥ
somaḥ ||

[[2-1-2-8]]

vai retodhā agniḥ prajānām prajānayatī
soma evāsmāi reto dadhāty agniḥ prajāṃ pra janayati
vindate prajāṃ
āgneyaṃ kṛṣṇagrīvam ā labheta saumyam babhruṃ yo brāhmaṇo vidyām anūcya na
viroceta
yad āgneyo bhavati teja evāsmīn tena dadhāti
yat saumyo brahmavarcasam tena
kṛṣṇagrīva āgneyo bhavati tama evāsmād apa hanti
śveto bhavati ||

[[2-1-2-9]]

rucam evāsmīn dadhāti
babhruḥ saumyo bhavati brahmavarcasam evāsmīn tviṣiṃ dadhāti |
āgneyaṃ kṛṣṇagrīvam ā labheta saumyam babhruṃ āgneyaṃ kṛṣṇagrīvam
purodhāyāṃ spardhamānas |
āgneyo vai brāhmaṇaḥ saumyo rājanyas |
abhitaḥ saumyam āgneyau bhavatas
tejasaiva brahmaṇobhayato rāṣṭram pari gṛhṇāti |
ekadhā samāvṛṅkte pura enaṃ dadhate ||

[[2-1-3-1]]

devāsurā eṣu lokeṣu aspardhanta
sa etaṃ viṣṇur vāmanam apaśyat
taṃ svāyai devatāyā ālabhata
tato vai sa imāṃllokān abhy ajayat |
vaiṣṇavaṃ vāmanam ā labheta spardhamānas |
viṣṇur eva bhūtvemāṃllokān abhi jayati
viṣama ā labheta
viṣamā iva hīme lokāḥ
samṛddhyai |

indrāya manyumate manasvate lalāmam prāśṅgam ā labheta saṃgrāme ॥

[[2-1-3-2]]

saṃyatte ।

indriyeṇa vai manyunā manasā saṃgrāmaṃ jayati ।

indram eva manyumantam manasvantaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati

sa evāsminn indriyam manyum mano dadhāti

jayati taṃ saṃgrāmaṃ

indrāya marutvate pṛṣṇisaktham ā labheta grāmakāmas ।

indram eva marutvantaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati

sa evāsmāi sajātān pra yachti

grāmy eva bhavati

yad ṛṣabhas tena ॥

[[2-1-3-3]]

aindras ।

yat pṛṣṇis tena mārutaḥ

samṛddhyai

paścāt pṛṣṇisaktho bhavati

paścādanvavasāyinīm evāsmāi viśaṃ karoti

saumyam babhrum ā labhetānnakāmaḥ

saumyaṃ vā annam ।

somam eva svena bhāgadheyenopa dhāvati

sa evāsmā annam pra yachati ।

annāda eva bhavati

babhrur bhavati ।

etad vā annasya rūpam ।

samṛddhyai

saumyam babhrum ā labheta yam alam ॥

[[2-1-3-4]]

rājyāya santaṃ rājyaṃ nopanamet

saumyaṃ vai rājyam ।

somam eva svena bhāgadheyenopa dhāvati

sa evāsmāi rājyam pra yachati ।

upainaṃ rājyaṃ namati

babhrur bhavati ।

etad vai somasya rūpam ।

samṛddhyai ।

indrāya vṛtrature lalāmam prāśṅgam ā labheta gataśrīḥ pratiṣṭhākāmaḥ

pāpmānam eva vṛtraṃ tīrtvā pratiṣṭhāṃ gachati ।

indrāyābhimātighne lalāmam prāśṅgam ā ॥

[[2-1-3-5]]

labheta yaḥ pāpmanā gṛhītaḥ syāt

pāpmā vā abhimātis ।

indram evābhimātihanaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati

sa evāsmāt pāpmānam abhimātim pra ṇudate ।

indrāya vajriṇe lalāmam prāśṅgam ā labheta yam alaṃ rājyāya santaṃ rājyaṃ

nopanamet ।

indram eva variṇaṃ svena bhāgadheyenopadhāvati

sa evāsmāi vajram pra yachati

sa enam vajro bhūtyā inddhe |
upainam̐ rājyaṃ namati
lalāmaḥ prāśrṅgo bhavati |
etad vai vajrasya rūpam |
samṛddhyai ||

[[2-1-4-1]]

asāv ādityo na vy arocata
tasmai devāḥ prāyaścittim aichan
tasmā etāṃ daśarṣabhām ālabhanta tayai vāsmin rucam adadhus |
yo brahmavarcasakāmaḥ syāt tasmā etāṃ daśarṣabhām ā labheta |
amum evādityam̐ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmiṃ brahmavarcasam̐ dadhāti
brahmavarcasy eva bhavati
vasantā prātas trīṃlālāmān ā labheta grīṣme madhyam̐dine ||

[[2-1-4-2]]

chitipṛṣṭhām̐ charady aparāhṇe trīṃ chitivārān
trīṇi vā ādityasya tejām̐si vasantā prātar grīṣme madhyam̐dine śarady aparāhṇe
yāvanty eva tejām̐si tāny evāva runddhe
trayastraya ā labhyante |
abhipūrvam evāsmiṃ tejo dadhāti
saṃvatsaram paryālabhyante
saṃvatsaro vai brahmavarcasasya pradātā
saṃvatsara evāsmiṃ brahmavarcasam̐ pra yachati
brahmavarcasy eva bhavati
saṃvatsarasya parastāt prājāpatyaṃ kadrum ||

[[2-1-4-3]]

ā labheta
prajāpatiḥ sarvā devatās |
devatāsu eva prati tiṣṭhati
yadi bibhīyāt |
duścarmā bhaviṣyām̐iti somāpauṣṇam̐ śyāmam ā labheta
saumyo vai devatayā puruṣaḥ pauṣṇāḥ paśavaḥ
svayaivāsmiṃ devatayā paśubhis tvacaṃ karoti
na duścarmā bhavati
devās ca vai yamaś cāsmiṃlloke 'spardhanta
sa yamo devānām̐ indriyaṃ vīryam̐ ayuvata
tad yamasya ||

[[2-1-4-4]]

yamatvam |
te devā amanyanta
yamo vā idam abhūd yad vayam̐ sma iti
te prajāpatim upādhan |
sa etau prajāpatir ātmana ukṣavaśau nir amim̐ta
te devā vaiṣṇāvaruṇim̐ vaśām̐ ālabhantaindram ukṣānam̐
taṃ varuṇenaiva grāhayitvā viṣṇunā yajñena prāṇudantaindreṇaivāsyendriyam̐
avṛñjata
yo bhrātṛvyavānt syāt sa spardhamāno vaiṣṇāvaruṇim̐ ||

[[2-1-4-5]]

vaśām ā labhetaindram ukṣāṇam |
varuṇenaiva bhrātṛvyam grāhayitvā viṣṇunā yajñena pra ṇudata
aindreṇaivāsyendriyam vṛṅkte
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati |
indro vṛtram ahan
taṃ vṛtro hataḥ ṣoḍaśabhir bhogair asināt
tasya vṛtrasya śīrṣato gāva ud āyan
tā vaidehyo 'bhavan
tāsām ṛṣabho jaghane 'nūd ait
tam indraḥ ||

[[2-1-4-6]]

acāyat
so 'manyata
yo vā imam ālabheta mucyetāsmāt pāpmana iti
sa āgneyam kṛṣṇagrīvam ālabhetaindram ṛṣabham |
tasyāgnir eva svena bhāgadheyenopasṛtaḥ ṣoḍaśadhā vṛtrasya bhogān apy adahad
aindreṇendriyam ātmann adhatta
yaḥ pāpmanā gr̥hītaḥ syāt sa āgneyam kṛṣṇagrīvam ā labhetaindram ṛṣabham
agnir evāsyā svena bhāgadheyenopasṛtaḥ ||

[[2-1-4-7]]

pāpmānam api dahaty andreṇendriyam ātman dhatte
mucyate pāpmanas |
bhavaty eva
dyāvāpṛthivyām dhenum ā labheta jyogaparuddhas |
anayor hi vā eṣo 'pratiṣṭhitas |
athaiṣa jyog aparuddho dyāvāpṛthivī eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
te evainam pratiṣṭhām gamayataḥ
praty eva tiṣṭhati
paryāriṇī bhavati
paryāriva hy etasya rāṣṭram yo jyogaparuddhaḥ
samṛddhayai
vāyavyam ||

[[2-1-4-8]]

vatsam ā labheta
vāyur vā anayor vatsas |
ime vā etasmai lokā apaśuṣkā viḍ apaśuṣkā |
athaiṣa jyog aparuddho vāyum eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmā imāṃllokān viśam pra dāpayati
prāsmā ime lokāḥ snuvanti
bhuñjaty enaṃ viḍ upa tiṣṭhate ||

[[2-1-5-1]]

indro valasya bilam apaurṇot
sa ya uttamaḥ paśur āsīt tam pṛṣṭham prati saṃgr̥hyod akkhidat
taṃ sahasram paśavo 'nūd āyan |
sa unnato 'bhavat |
yaḥ paśukāmaḥ syāt sa etam aindram unnatam ā labheta |
indram eva svena bhāgadheyonopa dhāvati

sa evāsmāi paśūn pra yachati
paśumān eva bhavati |
unnataḥ ||

[[2-1-5-2]]

bhavati
sāhasrī vā eṣā lakṣmī yad unnatas |
lakṣmīyaiva paśūn ava runddhe
yadā sahasram paśūn prāpnuyāt atha vaiṣṇavaṃ vāmanam ā labheta |
etasmin vai tat sahasram adhy atiṣṭhat
tasmād eṣa vāmanaḥ samīṣitaḥ paśubhya eva prajātebhyaḥ pratiṣṭhām dadhāti
ko 'rhati sahasram paśūn prāptum ity āhus |
ahorātrāṇy eva sahasraṃ sampādyā labheta
paśavaḥ ||

[[2-1-5-3]]

vā ahorātrāṇi
paśūn eva prajātān pratiṣṭhām gamayati |
oṣadhībhyo vehatam ā labheta prajākāmas |
oṣadhayo vā etam prajāyai pari bādante yo 'lam prajāyai san prajāṃ na vindate |
oṣadhayaḥ khalu vā etasyai sūtum api ghnanti yā vehad bhavati |
oṣadhīr eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tā evāsmāi svād yoneḥ prajāṃ pra janayanti
vindate ||

[[2-1-5-4]]

prajāṃ
āpo vā oṣadhayo 'sat puruṣas |
āpa evāsmā asataḥ sad dadati
tasmād āhur yaś caivaṃ veda yaś ca na |
āpas tvāvāsataḥ sad dadatīti |
aindrīm sūtavaśām ā labheta bhūtikāmas |
ajāto vā eṣa yo 'lam bhūtyai san bhūtiṃ na prāpnoti |
indram khalu vā eṣā sūtvā vaśābhavat ||

[[2-1-5-5]]

indram eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam bhūtiṃ gamayati
bhavaty eva
yaṃ sūtvā vaśā syāt tam aindram evā labheta |
etad vāva tad inriyam |
sākṣād evendriyam ava runddhe |
aindrāgnam punarutsṛṣṭam ā labheta ya ā ṛṭiyāt puruṣāt somaṃ na pibet |
vichinno vā etasya somapītho yo brāhmaṇaḥ sann ā ||

[[2-1-5-6]]

ṛṭiyāt puruṣāt somaṃ na pibati |
indrāgnī eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmāi soma pītham pra yachatas |
upainaṃ somapītho namati
yad aindro bhavatīndriyaṃ vai somapītha indriyam eva somapītham ava runddhe
yad āgneyo bhavaty āgneyo vai brāhmaṇaḥ svām eva devatām anu saṃ tanoti

punarutsṛṣṭo bhavati
punarutṛṣṭa iva hy etasya ॥

[[2-1-5-7]]

somapīthaḥ
samṛddhyai
brāhmaṇaspatyaṃ tūparam ā labhetābhīcaran
brahmaṇas patim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tasmā evainam ā vṛścati
tājag ārtim ārchati
tūparo bhavati
kṣurapavir vā eṣā lakṣmī yat tūparaḥ
samṛddhyai
sphyo yūpo bhavati vajro vai sphyo vajram evāsmāi pra harati
śaramayam barhih śṛṇāty evainam ।
vaibhīdaka idhmo bhinatty evainam ॥

[[2-1-6-1]]

bārhaspatyaṃ śītipṛṣṭham ā labheta grāmakāmo kāmāyeta
pṛṣṭhaṃ samānānāṃ syām iti
bṛhaspatim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam pṛṣṭhaṃ samānānāṃ karoti
grāmy eva bhavati
śītipṛṣṭho bhavati
bārhaspatyo hy eṣa devatayā
samṛddhayai
pauṣṇaṃ śyāmam ā labhetānnakāmas ।
annaṃ vai pūṣā
pūṣaṇam eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi ॥

[[2-1-6-2]]

anam pra yachati ।
annāda eva bhavati
śyāmo bhavati ।
etad vā annasya rūpam ।
samṛddhyai
mārutam pṛśnim ā labhetānnakāmas ।
annaṃ vai marutas ।
maruta eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evāsmā annam pra yachanti ।
annāda eva bhavati
pṛśnir bhavati ।
etad vā annasya rūpam ।
samṛddhyai ।
aindram aruṇam ā labhetendriyakāmas ।
indram eva ॥

[[2-1-6-3]]

svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsminn indriyaṃ badhāti ।
indriyāvy eva bhavati ।

aruṇo bhrūmān bhavati |
etad vā indrasya rūpam |
samṛddhyai
sāvitram upadhvastam ā labheta sanikāmaḥ
savitā vai prasavānām īse
savitāram eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmā sanim pra suvati
dānakāmā asmai prajā bhavanti |
upadhvasto bhavati
sāvitro hy eṣaḥ ||

[[2-1-6-4]]

devatayā
samṛddhyai
vaiśvadevam bahurūpam ā labhetānnakāmas |
vaiśvadevaṃ vā annam |
viśvān eva devānt svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evāsmā annam pra yachanti |
annāda eva bhavati
bahurūpo bhavati
bahurūpaṃ hy annam |
samṛddhyai
vaiśvadevam bahurūpam ā labheta grāmakāmas |
vaiśvadevā vai sajātās |
viśvān eva devānt svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evāsmā ||

[[2-1-6-5]]

sajātān pra yachanti
grāmy eva bhavati
bahurūpo bhavati
bahudevatyo hy |
samṛddhyai
prajāpatyaṃ tūparam ā labheta yasyānājñātam eva jyog āmayet
prājāpatyo vai puruṣaḥ
prajāpatiḥ khalu vai tasya veda yasyānājñātam iva jyog āmayati
prajāpatim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainaṃ tasmāt srāmān muñcati
tūparo bhavati
prājāpatyo hy eṣa devatayā
samṛddhyai ||

[[2-1-7-1]]

vaṣaṭkāro vai gāyatriyai śiro 'chinat
tasyai rasaḥ parāpatat tam bṛhaspatir upāgrhñāt sā śitipṛṣṭhā vaśābhavat |
yo dvitīyaḥ parāpatat tam mitrāvaruṇāv upāgrhñitām sā dvirūpā vaśābhavat |
yas tṛtīyaḥ parāpatat taṃ viśve devā upāgrhñant sā bahurūpā vaśābhavat |
yaś caturthaḥ parāpatat sa pṛthivīm prāviśat tam bṛhaspatir abhi ||

[[2-1-7-2]]

agṛhñāt |
astv evāyam bhogāyati sa ukṣavaśaḥ sam abhavat |

yal lohitam parāpatat tad rudra upāgr̥hñāt sã raudrī rohiṇī vaśãbhavat |
bãrhaspatyãṁ ſitipr̥ṣṭhãṁ ā labheta brahmavarcasakãmas |
br̥haspatim eva svena bhãgadheyenopa dhãvati
sa evãsm̄in brahmavarcasam̄ dadhãti
brahmavarcasy eva bhavati
chandasãṁ vã eṣa raso yad vaśã
rasa iva khalu ||

[[2-1-7-3]]

vai brahmavarcasam |
chandasãṁ eva rasena rasam brahmavarcasam ava runddhe
maitrãvaruṇim̄ dvirũpãm ā labheta vṛṣṭikãmas |
maitram̄ vã ahar vãruṇī rãtris |
ahorãtrãbhyaṁ khalu vai parjanyo varṣati
mitrãvaruṇãv eva svena bhãgadheyenopa dhãvati
tãv evãsmã ahorãtrãbhyaṁ parjanyaṁ varṣayatas |
chandasãṁ vã eṣa raso yad vaśã
rasa iva khalu vai vṛṣṭis |
chandasãṁ eva rasena ||

[[2-1-7-4]]

rasam̄ vṛṣṭim̄ ava runddhe
maitrãvaruṇim̄ dvirũpãm ā labheta prajãkãmas |
maitram̄ vã ahar vãruṇī rãtris |
ahorãtrãbhyaṁ khalu vai prajãḥ pra jãyante
mitrãvaruṇãv eva svena bhãgadheyenopa dhãvati
tãv evãsmã ahorãtrãbhyaṁ prajãṁ pra janayatas |
chandasãṁ vã eṣa raso yad vaśã
rasa iva khalu vai prajã
chandasãṁ eva rasena rasam prajãṁ ava ||

[[2-1-7-5]]

runddhe
vaiśvadevim̄ bahurũpãm ā labhetãnnakãmas |
vaiśvadevam̄ vã annam |
viśvãn eva devãnt svena bhãgadheyenopa dhãvati
ta evãsmã annam pra yachanti |
annãda eva bhavati
chandasãṁ vã eṣa raso yad vaśã
rasa iva khalu vã annam |
chandasãṁ eva rasena rasam annam ava runddhe
vaiśvadevim̄ bahurũpãm ā labheta grãmakãmas |
vaiśvadevã vai ||

[[2-1-7-6]]

sajãtãṣ |
viśvãn eva devãnt svena bhãgadheyenopa dhãvati
ta evãsmã sajãtãn pra yachanti
grãmy eva bhavati
chandasãṁ vã eṣa raso yad vaśã
rasa iva khalu vai sajãtãṣ |
chandasãṁ eva rasena rasam̄ sajãtãn ava runddhe

bārhaspatyam ukṣavaśam ā labheta brahmavarcasakāmas |
bṛhaspatim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmiṁ brahmavarcasam ||

[[2-1-7-7]]

dadhāti
brahmavarcasy eva bhavati
vaśam vā eṣa carati yad ukṣā
vaśa iva khalu vai brahmavarcasam |
vaśenaiva vaśam brahmavarcasam ava runddhe
raudrīm rohiṇīm ā labhetābhicaran
rudram eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tasmā evainam ā vṛścati
tājag ārtim ārchati
rohiṇī bhavati raudrī hy eṣā devatayā samṛddhyai
sphyo yūpo bhavati vajro vai sphyo vajram evāsmiṁ pra harati
śaramayam barhiḥ śṛṇāty evainam |
vaibhīdaka idhmo bhinatty evainam ||

[[2-1-8-1]]

asāv ādityo na vy arocata
tasmai devāḥ prāyaścittim aichan
tayaivāsmiṁ rucam adadhuh |
brahmavarcasakāmaḥ syāt tasmā etām saurīm śvetām vaśām ā labeta |
amum evādityam svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmiṁ brahmavarcasam dadhāti
brahmavarcasy eva bhavati
bailvo yūpo bhavati |
asau ||

[[2-1-8-2]]

vā ādityo yato 'jāyata tato bilva ud atiṣṭhat
sayony eva brahmavarcasam ava runddhe
brāhmaṇaspatyām babhrukarṇīm ā labhetābhicaran
vāruṇam daśakapālam purastān nir vapet |
varuṇenaiva bhrātṛvyaṁ grāhayitvā brahmaṇā strṇute
babhrukarṇī bhavati |
etad vai brahmaṇo rūpam |
samṛddhyai
sphyo yūpo bhavati vajro vai sphyo vajram evāsmiṁ pra harati
śaramayam barhiḥ śṛṇāti ||

[[2-1-8-3]]

evainam |
vaibhīdaka idhmo bhinatty evainam | vaiṣṇavam vāmanam ā labheta yaṁ yajño
nopanamet |
viṣṇur vai yajñas |
viṣṇum eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmiṁ yajñam pra yachati |
upainam yajño namati
vāmano bhavati
vaiṣṇavo hy eṣa devatayā

samṛddhyai
tvāṣṭraṃ vaḍabam ā labheta paśukāmas
tvaṣṭā vai paśūnām mithunānām ॥

[[2-1-8-4]]

prajanayitā
tvaṣṭāram eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi paśūn mithunān pra janayati
prajā hi vā etasmin paśavaḥ praviṣṭās |
athaiṣa pumānt san vaḍabaḥ sāksād eva prajāṃ paśūn ava runddhe
maitraṃ śvetam ā labheta saṃgrāme saṃyatte समयकामस |
mitram eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam mitreṇa saṃ nayati ॥

[[2-1-8-5]]

viśālo bhavati
vyavasāyayaty evainam
prājāpatyaṃ kṛṣṇam ā labheta vṛṣṭikāmaḥ
prajāpatir vai vṛṣṭyā iṣe
prajāpatim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi prajānyam varṣayati
kṛṣṇo bhavati |
etad vai vṛṣṭyai rūpam |
rūpeṇaiva vṛṣṭim ava runddhe
śabalo bhavati
vidyutam evāsmāi janayitvā varṣayati |
avāśṛṅgo bhavati
vṛṣṭim evāsmāi ni yachati ॥

[[2-1-9-1]]

varuṇaṃ suṣuvāṇam annādyam nopānamat
sa etāṃ vāruṇim kṛṣṇāṃ vaśām apaśyat
tāṃ svāyai devatāyā ālabhata tato vai tam annādyam upānamat |
yam alam annādyāya santam annādyam nopanamet sa etāṃ vāruṇim kṛṣṇāṃ vaśām
ā labheta
varuṇam eva svena bhāgadheyenopa dhāvati sa evāsmā annam pra yachaty
annādaḥ ॥

[[2-1-9-2]]

eva bhavati
kṛṣṇā bhavati
vāruṇi hy eṣā devatayā
samṛddhyai
maitraṃ śvetam ā labheta vāruṇam kṛṣṇam apāṃ cauṣadhīnām ca saṃdhāv
annakāmas |
maitrīr vā oṣadhayo vāruṇir āpas |
apāṃ ca khalu vā oṣadhīnām ca rasam upa jivāmas |
mitrāvaruṇāv eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmā annam pra yachato 'nnāda eva bhavati ॥

[[2-1-9-3]]

apāṃ cauṣadhīnām ca saṃdhāv ā labhata ubhayasyāvaruddhyai

maitraṃ śvetam ā labheta vāruṇaṃ kṛṣṇaṃ jyogāmayāvī
yan maitro bhavati mitreṇaivāsmāi varuṇaṃ śamayati
yad vāruṇaḥ sāksād evainaṃ varuṇapāsān muñcati |
uta yadītāsur bhavati jīvaty eva
devā vai puṣṭiṃ nāvindan ||

[[2-1-9-4]]

tām mithune 'paśyan
tasyām na sam arādhayan
tāv aśvināv abrūtām
āvayor vā eṣā maitasyām vadadhvam iti
sāsvīnor evābhavat |
yaḥ puṣṭikāmaḥ syāt sa etām āśvinīm yamīm vaśām ā labheta |
aśvināv eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmīn puṣṭiṃ dhattaḥ
puṣyati prajayā paśubhiḥ ||

[[2-1-10-1]]

āśvīnaṃ dhūmralalāmam ā labheta yo durbrāhmaṇaḥ somam pipāset |
aśvīnau vai devānām asomapāv āstām |
tau paścā somapītham prāpnutām
aśvināv etasya devatā yo durbrāhmaṇaḥ somam pipāsati |
aśvināv eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tav evāsmāi somapītham pra yachata upainaṃ somapītho namati
yad dhūmro bhavati dhūmrimāṇam evāsmād apa hanti
lalāmaḥ ||

[[2-1-10-2]]

bhavati mukhata evāsmīn tejo dadhāti
vāyavyaṃ gomṛgam ā labheta yam ajaghnivāṃsam abhiśaṃseyus |
apūtā vā etaṃ vāg ṛchati yam ajaghnivāṃsam abhiśaṃsanti
naiṣa grāmyaḥ paśur nāraṇyo yad gomṛgas |
nevaiṣa grāme nāraṇye yam ajaghnivāṃsam abhiśaṃsanti
vāyur vai devānām pavitram |
vāyum eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa eva ||

[[2-1-10-3]]

enam pavayati
parācī vā etasmai vyuchantī vy uchatī tamaḥ pāpmānam pra viśati yasyāśvine
śasyamāne sūryo nāvīr bhavati
sauryam bahurūpam ā labheta |
amum evādityaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāt tamaḥ pāpmānam apa hanti
praticy asmai vyuchantī vy uchaty apa tamaḥ pāpmānaṃ hate ||

[[2-1-11-1]]

indraṃ vo viśvatas pari |
indraṃ naras |
maruto yad dha vo divas |
yā vaḥ śarma

bhareṣv indraṁ suhavaṁ havāmaheṁhomucaṁ sukṛtaṁ daivyaṁ janam | agnim
mitraṁ varuṇaṁ sātaye bhagaṁ dyāvapṛthivī marutaḥ svastaye ||
mamattu naḥ pariṁ mā vasarhā mamattu vāto apāṁ vṛṣaṇvān | śīśitam indrāparvatā
yuvam nas tan no viśve varivasyantu devāḥ
priyā vo nāma ||

[[2-1-11-2]]

huve turāṇām | ā yat tṛpan maruto vāvaśānāḥ ||
śriyase kam bhānubhiḥ sam mimikṣire te raśmibhis ta ṛkvabhiḥ sukhādayaḥ | te
vāśimanta iṣmiṇo abhīravo vidre priyasya mārutasya dhāmaṇaḥ ||
agniḥ prathamo vasubhir no avyāt somo rudrebhir abhi rakṣatu tmanā | indro
marudbhir ṛtudhā kṛṇotv ādityair no varuṇaḥ saṁ śīśātu ||
saṁ no devo vasubhir agniḥ sam ||

[[2-1-11-3]]

somas tanūbhī rudriyābhiḥ | sam indro marudbhir yajñiyaiḥ sam ādityair no varuṇo
ajijñīpat ||
yathādityā vasubhiḥ sambabhūvur marudbhī rudrāḥ samajānatābhi | evā triṇāmann
ahrñīyamānā viśve devāḥ samanaso bhavantu
kutrā cid yasya samṛtau raṇvā naro nṛṣadane | arhantaś cid yam indhate
samjanayanti jantavaḥ ||
saṁ yad iṣo vanāmahe saṁ havyā mānuṣāṇām | uta dyumnasya śavasaḥ ||

[[2-1-11-4]]

ṛtasya raśmim ā dade ||
yajño devānām praty eti sumnam ādityāso bhavatā mṛḍayantaḥ | ā vo 'rvācī sumatir
vavṛtyād aṁhoś cid yā varivovittarāsat ||
śucir apaḥ sūyavasā adabdha upa kṣeti vṛddhavayāḥ suvīraḥ | nakiṣ ṭam ghnanty
antito na dūrād ya ādityānām bhavati praṇītau ||
dhārayanta ādityāso jagat sthā devā viśvasya bhuvanasya gopāḥ | dirghādhiyo
rakṣamāṇāḥ ||

[[2-1-11-5]]

asuryam ṛtāvānaś cayamānā ṛṇāni ||
tisro bhūmīr dhārayan trīṁr uta dyūn trīṇi vratā vidathe antar eṣām | ṛtenādityā
mahi vo mahitvaṁ tad aryaman varuṇa mitra cāru ||
tyān nu kṣatriyāṁ ava ādityān yāciśāmahe sumṛdikāṁ abhiṣṭaye ||
na dakṣiṇā vi cikite na savyā na prācīnam ādityā nota paścā | pākya cid vasavo
dhīryā cit ||

[[2-1-11-6]]

yuṣmānīto abhayaṁ jyotir aśyām ||
ādityānām avasā nūtanena sakṣīmahī śarmaṇā śamtamena | anāgāstve adititve
turāsa imaṁ yajñaṁ dadhatu śroṣamāṇāḥ ||
imam me varuṇa śrudhī havam adyā ca mṛḍaya | tvām avasyur ā cake ||
tat tvā yāmi brahmaṇā vandamānas tad ā śāste yajamāno havirbhiḥ | aheḍamāno
varuṇeha bodhy uruśaṁsa mā na āyuh pra moṣiḥ ||

[[2-2-1-1]]

prajāpatiḥ prajā asṛjata
tāḥ sṛṣṭā indrāgnī apāgūhatām |
so 'cāyat prajāpatis |

indrāgnī vai me prajā apāghukṣatām iti
sa etam aindrāgnam ekādaśakapālam apaśyat
taṃ nir avapat
tāv asmai prajāḥ prāsādhayatām
indrāgnī vā etasya prajāṃ apa gūhato yo 'lam prajāyai san prajāṃ na vindate |
aindrāgnam ekādaśakapālaṃ nir vapet prajākāmas |
indrāgnī ||

[[2-2-1-2]]

eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmāi prajāṃ pra sādhayatas |
vindate prajāṃ
aindrāgnam ekādaśakapālaṃ nir vapet spardhamānaḥ kṣetre vā sajāteṣu vā |
indrāgnī eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tābhyām evendriyaṃ vīryam bhrātṛvyasya vṛṅkte
vi pāpmanā bhrātṛvyeṇa jayate |
apa vā etasmād indriyaṃ vīryaṃ krāmāti yaḥ saṃgrāmam upaprayāti |
aindrāgnam ekādaśakapālaṃ niḥ ||

[[2-2-1-3]]

vapet saṃgrāmam upaprayāsyān |
indrāgnī eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsminn indriyaṃ vīryaṃ dhattaḥ
sahendriyeṇa vīryeṇopa pra yāti jayati taṃ saṃgrāmam |
vi vā eṣa indriyeṇa vīryeṇardhyate yaḥ saṃgrāmam jayati |
aindrāgnam ekādaśakapālaṃ nir vapet saṃgrāmam jivā |
indrāgnī eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsminn indriyaṃ vīryam ||

[[2-2-1-4]]

dhatto nendriyeṇa vīryeṇa vy ṛdhyate |
apa vā etasmād indriyaṃ vīryaṃ krāmāti ya eti janatām
aindrāgnam ekādaśakapālaṃ nir vaped janatām eṣyan |
indrāgnī eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsminn indriyaṃ vīryaṃ dhattaḥ
sahendriyeṇa vīryeṇa janatām eti
pauṣṇam carum anu nir vapet
pūṣā vā indriyasya vīryasyānupradātā
pūṣaṇam eva ||

[[2-2-1-5]]

svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmā indriyaṃ vīryam anu pra yachati
kṣaitrapatyam carum nir vaped janatām āgatya |
iyaṃ vai kṣetrasya patis |
asyām eva prati tiṣṭhati |
aindrāgnam ekādaśakapālam upariṣṭān nir vapet |
asyām eva pratiṣṭhāyendriyaṃ vīryam upariṣṭād ātman dhatte ||

[[2-2-2-1]]

agnaye pathikṛte puroḍāsam aṣṭākāpālaṃ nir vaped yo darśapūrṇamāsayājī sann
amāvāsyam vā paurṇamāsīm vātipādayet

patho vā eṣo 'dhy apathenaiti yo darśapūrṇamāsayājī sann amāvāyāṃ vā
paurṇamāsīm vātipādayati |
agnim eva pathikṛtaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam apathāt panthām api nayati |
anaḍvān dakṣiṇā vahī hy
samṛddhyai
agnaye vratapataye ||

[[2-2-2-2]]

puroḍāśam aṣṭākapālaṃ nir vaped ya āhitāgniḥ sann avratyam iva caret |
agnim eva vratapatiṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam vratam ā lambhayati
vratyo bhavati |
agnaye rakṣoghne puroḍāśam aṣṭākapālaṃ nir vapati yaṃ rakṣāṃsi saceran |
agnim eva rakṣohaṇaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmād rakṣāṃsy apa hanti
niśitāyāṃ nir vapet ||

[[2-2-2-3]]

niśitāyāṃ hi rakṣāṃsi prerate
samprerṇāny evaināni hanti
pariśrite yājayed rakṣasām ananvavacārāya
rakṣoghni yāyānuvākye bhavato rakṣasāṃ stṛtyai |
agnaye rudravate puroḍāśam aṣṭākapālaṃ nir vaped abhicaran |
eṣā vā asya ghorā tanūr yad rudras
tasmā evainam ā vṛscati
tājag ārtim ārchati |
agnaye surabhimate puroḍāśam aṣṭākapālaṃ nir vaped yasya gāvo vā puruṣāḥ ||

[[2-2-2-4]]

vā pramīyeran yo vā bibhiyāt |
eṣā vā asya bheṣajyā tanūr yat surabhimati
tayaivāsmāi bheṣajaṃ karoti
surabhimate bhavati pūtīgandhasyāpahatyai |
agnaye kṣāmavate puroḍāśam aṣṭākapālaṃ nir vapet saṃgrāme saṃyatte
bhāgadheyenaivainam śamayitvā parān abhi nir diśati
yam avareṣāṃ vidhyanti jīvati
yam pareṣāṃ pra sa mīyate
jayati taṃ saṃgrāmam ||

[[2-2-2-5]]

abhi vā eṣa etān ucyati yeṣāṃ pūrvāparā anvañcaḥ pramīyante
puruṣāhutir hy asya priyatamāgnaye kṣāmavate puroḍāśam aṣṭākapālaṃ nir vapet |
bhāgadheyenaivainam śamayati
naiṣāṃ purāyuso paraḥ pra mīyate |
abhi vā eṣa etasya gṛhān ucyati yasya gṛhān dahati |
agnaye kṣāmavate puroḍāśam aṣṭākapālaṃ nir vapet |
bhāgadheyenaivainam śamayati
nāsyāparaṃ gṛhān dahati ||

[[2-2-3-1]]

agnaye kāmāya puroḍāśam aṣṭākapālaṃ nir vaped yaṃ kāmo nopanamet |

agnim eva kāmam̐ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam̐ kāmēna sam ardhayati |
upainam̐ kāmo namati |
agnaye yaviṣṭhāya puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vapet spardhamānaḥ kṣetre vā
sajāteṣu vā |
agnim eva yaviṣṭham̐ svena bhāgadheyenopa dhāvati
tenaivendriyam̐ vīryam̐ bhrātṛvyasya ||

[[2-2-3-2]]

yuvate
vi pāpmanā bhrātṛvyēṇa jayate |
agnaye yaviṣṭhāya puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vaped abhicaryamāṇas |
agnim eva yaviṣṭham̐ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmād rakṣām̐si yavayati
nainam̐ abhicarant str̥ṇute |
agnaya āyusmate puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vaped yaḥ kāmayeta
sarvam̐ āyur iyām̐ iti |
agnim evāyusmantaṁ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsm̐in ||

[[2-2-3-3]]

āyur dadhāti
sarvam̐ āyur eti |
agnaye jātavedase puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vaped bhūtikāmas |
agnim eva jātavedasaṁ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam̐ bhūtiṁ gamayati
bhavaty eva |
agnaye rukmate puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vaped rukkāmas |
agnim eva rukmantaṁ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsm̐in rucam̐ dadhāti
rocata eva |
agnaye tejasvate puroḍāsam ||

[[2-2-3-4]]

aṣṭākapālam̐ nir vapet tejaskāmas |
agnim eva tejasvantaṁ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsm̐in tejo dadhāti
tejasvy eva bhavati |
agnaye sāhantyāya puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vapet sikṣamāṇas |
agnim eva sāhantyaṁ svena bhāgadheyenopa dhāvati
tenaiva sahate yaṁ sikṣate ||

[[2-2-4-1]]

agnaye 'nnavate puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vaped yaḥ kāmayetānnavānt syām̐ iti |
agnim evānnavantaṁ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam̐ annavantaṁ karoty annavān eva bhavati |
agnaye 'nnādāya puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vaped yaḥ kāmayetānnādaḥ syām̐ iti |
agnim evānnādaṁ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam̐ annādam̐ karoty annādaḥ ||

[[2-2-4-2]]

eva bhavati |

agnaye 'nnapataye puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vaped yaḥ kāmayetānnapatiḥ sayam
iti |
agnim evānnapatiṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam annapatiṃ karoty annapatir eva bhavati |
agnaye pavamānāya puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vaped agnaye pāvakāyāgnaye
śucaye jyogāmayāvī
yad agnaye pavamānāya nirvapati
prāṇam evāsmin tena dadhāti
yad agnaye ||

[[2-2-4-3]]

pāvakāya
vācam evāsmin tena dadhāti
yad agnaye śucaye |
āyur evāsmin tena dadhāty uta yadītāsur bhavati jīvaty eva |
etām eva nir vaped cakṣuṣkāmo yad agnaye pavamānāya nirvapati
prāṇam evāsmin tena dadhāti
yad agnaye pāvakāya
vācam evāsmin tena dadhāti
yad agnaye śucaye
cakṣur evāsmin tena dadhāti ||

[[2-2-4-4]]

uta yady andho bhavati praiva paśyati |
agnaye putravate puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vaped |
indrāya putriṇe puroḍāsam ekādaśakapālam prajākāmas |
agnir evāsmai prajāṃ prajanayati
vṛddhām indraḥ pra yachati |
agnaye rasavate 'jakṣīre caruṃ nir vaped yaḥ kāmayeta rasavānt syām iti |
agnim eva rasavantam svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam rasavantam karoti ||

[[2-2-4-5]]

rasavān eva bhavaty ajakṣīre bhavati |
āgneyī vā eṣā yad ajā
sākṣād eva rasam ava runddhe |
agnaye vasumate puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vaped yaḥ kāmayeta vasumānt syām
iti |
agnim vasumantam svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam vasumantam karoti vasumān eva bhavati |
agnaye vājasṛte puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vaped saṃgrāme saṃyatte
vājam ||

[[2-2-4-6]]

vā eṣa sisīrṣati yaḥ saṃgrāmam jigīṣati |
agniḥ khalu vai devānām vājasṛd agnim eva vājasṛtam svena bhāgadheyenopa
dhāvati
dhāvati vājam hanti vṛtram jayati tam saṃgrāmam
atho agnir iva na pratidhṛṣe bhavati |
agnaye 'gnivate puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vaped yasyāgnāv agnim
abhyuddhareyus |
nirdiṣṭabhāgo vā etayor anyo 'nirdiṣṭabhāgo 'nyas tau sambhavantau yajamānam ||

[[2-2-4-7]]

abhi sam bhavatas |
sa īsvara ārtim ārtor yad agnaye 'gnivate nirvapati
bhāgadheyenaivainau śamayati
nārtim ārchati yajamānas |
agnaye jyotiṣmate puroḍāśam aṣṭākapālam nir vaped yasyāgnir uddhṛto 'hute
'gnihotra udvāyed apara ādīpyānūddhṛtya ity āhus tat tathā na kāryam yad
bhāgadheyam abhi pūrva uddhriyate kim aparo 'bhy ut ||

[[2-2-4-8]]

hriyete tāny evāvakṣāṇāni saṁnidhāya manthet |
itaḥ prathamam jajñe agniḥ svād yoner adhi jātavedāḥ | sa gāyatriyā triṣṭubhā
jagatyā devebhyo havyaṁ vahatu prajānann iti
chandobhir evainam svād yoneḥ pra janayaty eṣa vāva so 'gnir ity āhur jyotis tvā
asya parāpatitam iti yad agnaye jyotiṣmate nirvapati yad evāsya jyotiḥ parāpatitam
tad evāva runddhe ||

[[2-2-5-1]]

vaiśvānaram dvādaśakapālam nir vaped vāruṇam carum dadhikrāvṇe carum
abhiśasyamānas |
yad vaiśvānaro dvādaśakapālo bhavati saṁvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ
saṁvatsareṇaivainam svadayaty apa pāpam varṇam hate vāruṇenaivainam
varuṇapāśān muñcati dadhikrāvṇā punāti
hiraṇyam dakṣiṇā pavitraṁ vai hiraṇyam punāty evainam ādyam asyānnam bhavati |
etām eva nir vapet prajākāmāḥ
saṁvatsaraḥ ||

[[2-2-5-2]]

vā etasyāśānto yonim prajāyai paśūnām nir dahati yo 'lam prajāyai san prajāṁ na
vindate
yad vaiśvānaro dvādaśakapālo bhavati saṁvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ
saṁvatsaram eva bhāgadheyena śamayati so 'smā śāntaḥ svād yoneḥ prajāṁ pra
vāruṇenaivainam varuṇapāśān muñcati dadhikrāvṇā punāti
hiraṇyam dakṣiṇā pavitraṁ vai hiraṇyam punāty evainam ||

[[2-2-5-3]]

vindate prajāṁ |
vaiśvānaram dvādaśakapālam nir vapet putre jāte
yad aṣṭākapālo bhavati gāyatriyaivainam brahmavarcasena punāti yan navakapālas
trivṛtaivāsmin tejo dadhāti yad daśakapālo virājaivāsmin annādyam dadhāti yad
ekādaśakapālas trīṣṭubhaivāsmin indriyam dadhāti yad dvādaśakapālo
jagatyaivāsmin paśūn dadhāti
yasmiṁ jāta etām iṣṭim nirvapati pūtaḥ ||

[[2-2-5-4]]

eva tejasy annāda indriyāvī paśumān bhavati |
ava vā eṣa suvargāl lokāc chidyate yo darśapūrṇamāsāyāji sann amāvāsyām vā
paurṇamāsīm vātipādayati suvargāya hi lokāya darśapūrṇamāsāv iyyete
vaiśvānaram dvādaśakapālam nir vaped amāvāsyām vā paurṇamāsīm vātipādyā
saṁvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ saṁvatsaram eva priṇāty atho saṁvatsaram
evāsmā upa dadhāti suvargasya lokasya samaṣṭyai ||

[[2-2-5-5]]

atho devatā evānvārabhya suvargaṃ lokam eti
vīrahā vā eṣa devānāṃ yo 'gnim udvāsayate na vā etasya brāhmaṇā ṛtāyavaḥ
purānnaṃ akṣaṇ |
āgneyam aṣṭākāpālaṃ nir vapet |
vaiśvānaraṃ dvādaśākāpālaṃ agnim udvāsayiṣyan
yad aṣṭākāpālo bhavaty aṣṭākṣarā gāyatrī gāyatro 'gnir yāvān evāgnis tasmā
ātithyaṃ karoti |
atho yathā janaṃ yate 'vasaṃ karoti tādr̥k ||

[[2-2-5-6]]

eva tat |
dvādaśākāpālo vaiśvānaro bhavati
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ saṃvatsaraḥ khalu vā agner yoniḥ svām evainaṃ
yoniṃ gamayati |
ādyam asyānnaṃ bhavati
vaiśvānaraṃ dvādaśākāpālaṃ nir vapen mārutaṃ saptakāpālaṃ grāmakāmas |
āhavanīye vaiśvānaram adhi śrayati gārhapatyē mārutam pāpavasyasasya vidhṛtyai
dvādaśākāpālo vaiśvānaro bhavati dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsareṇaivāsmāi sajātāṃś cyāvayati
māruto bhavati ||

[[2-2-5-7]]

maruto vai devānāṃ viśo devaviśenaivāsmāi manuṣyaviśam ava runddhe
saptakāpālo bhavati saptagaṇā vai maruto gaṇāśa evāsmāi sajātān ava runddhe |
anūcyamāna ā sādāyati
viśam evāsmā anuvartmānaṃ karoti ||

[[2-2-6-1]]

ādityaṃ caruṃ nir vapet saṃgrāmam upaprayāsyān |
iyaṃ vā aditis |
asyām eva pūrve prati tiṣṭhanti
vaiśvānaraṃ dvādaśākāpālaṃ nir vaped āyatanam gatvā
saṃvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ
saṃvatsaraḥ khalu vai devānāṃ āyatanam
etasmād vā āyatanād devā asurān ajayan
yad vaiśvānaraṃ dvādaśākāpālaṃ nirvapati
devānāṃ evāyatane yatate
jayati taṃ saṃgrāmam
etasmin vā etau mṛjāte ||

[[2-2-6-2]]

yo vidviṣāṇayor annam atti
vaiśvānaraṃ dvādaśākāpālaṃ nir vaped vidviṣāṇayor annam jagdhvā
saṃvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ
saṃvatsarasvāditam evātti
nāsmīn mṛjāte
saṃvatsarāya vā etau sam amāte yau samamāte
tayor yaḥ pūrvo 'bhidruhyati taṃ varuṇo gṛhṇāti
vaiśvānaraṃ dvādaśākāpālaṃ nir vapet samamānayoḥ pūrvo 'bhidruhya
saṃvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ

samvatsaram evāptvā nirvaruṇam ॥

[[2-2-6-3]]

parastād abhi druhyati nainaṃ varuṇo gṛhṇāti |
āvyam vā eṣa prati gṛhṇāti yo 'vim pratigṛhṇāti
vaiśvānaram dvādaśakapālam nir vaped avim pratigṛhya
saṃvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ
saṃvatsarasvādītām eva pratigṛhṇāti
nāvyam prati gṛhṇāti |
ātmano vā eṣa mātrām āpnoti ya ubhayādat pratigṛhṇāty aśvam vā puruṣam vā
vaiśvānaram dvādaśakapālam nir vaped ubhayādat ॥

[[2-2-6-4]]

pratigṛhya
saṃvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ
saṃvatsarasvādītām eva prati gṛhṇāti
nātmano mātrām āpnoti
vaiśvānaram dvādaśakapālam nir vaped sanim eṣyan |
saṃvatsaro vā agnir vaiśvānaraḥ |
yadā khalu vai saṃvatsaram janatāyām caraty atha sa dhanārgḥo bhavati
yad vaiśvānaram dvādaśakapālam nirvapati saṃvatsarasātām eva sanim abhi pra
cyavate
dānakāmā asmai prajā bhavanti
yo vai saṃvatsaram ॥

[[2-2-6-5]]

prayujya na vimuñcaty apratiṣṭhāno vai sa bhavati |
etam eva vaiśvānaram punar āgatya nir vaped |
yam eva prayuñkte tam bhāgadheyena vi muñcati pratiṣṭhityai
yayā rajjvottamām gām ājet tām bhrātṛvyāya pra hiṇuyāt |
niṛṭtim evāsmi pra hiṇoti ॥

[[2-2-7-1]]

aindraṃ caruṃ nir vaped paśukāmas |
aindrā vai paśavas |
indram eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmi paśūn pra yachati
paśumān eva bhavati
carur bhavati
svād evāsmi yoneḥ paśūn pra janayati |
indrāyendriyāvate puroḍāśam ekādaśakapālam nir vaped paśukāmas |
indriyam vai paśavas |
indram evendriyāvantaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
saḥ ॥

[[2-2-7-2]]

evāsmā indriyam paśūn pra yachati
paśumān eva bhavati |
indrāya gharmavate puroḍāśam ekādaśakapālam nir vaped brahmavarcasakāmas |
brahmavarcasaṃ vai gharmas |
indram eva gharmavantaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmi brahmavarcasaṃ dadhāti

brahmavarcasy eva bhavati |
indrāyārkavate puroḍāśam ekādaśakapālaṃ nir vaped annakāmas |
arko vai devānām annam
indram evārkavantam̐ svena bhāgadheyena ||

[[2-2-7-3]]

upa dhāvati
sa evāsmā annam pra yachati |
annāda eva bhavati |
indrāya gharmavate puroḍāśam ekādaśakapālaṃ nir vaped indrāyendriyāvata
indrāyārkavate bhūtikāmas |
yad indrāya gharmavate nirvapati śira evāsya tena karoti
yad indrāyendriyāvata ātmānam evāsya tena karoti
yad indrāyārkavate bhūta evānnādye prati tiṣṭhati bhavaty eva |
indrāya ||

[[2-2-7-4]]

aṃhomuce puroḍāśam ekādaśakapālaṃ nir vaped yaḥ pāpmanā gṛhītaḥ syāt
pāpmā vā aṃhas |
indram evāṃhomucaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam pāpmano 'm̐haso muñcati |
indrāya vaimṛdhāya puroḍāśam ekādaśakapālaṃ nir vaped yam mṛdho 'bhi
praveperan rāṣṭrāṇi vābhi samiyus |
indram eva vaimṛdham̐ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmān mṛdhaḥ ||

[[2-2-7-5]]

apa hanti |
indrāya trātre puroḍāśam ekādaśakapālaṃ nir vaped baddho vā pariyatto vā |
indram eva trātāram̐ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam trāyate |
indrāyārkāśvamedhavate puroḍāśam ekādaśakapālaṃ nir vaped yam mahāyajño
nopanamet |
ete vai mahāyajñasyāntye tanū yad arkāśvamedhau |
indram evārkāśvamedhavantaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmā antato mahāyajñaṃ cyāvayati |
upainam mahāyajño namati ||

[[2-2-8-1]]

indrāyānvṛjave puroḍāśam ekādaśakapālaṃ nir vaped grāmakāmas |
indram evānvṛjuṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmā sajātān anukān karoti
grāmy eva bhavati |
indrāṇyai caruṃ nir vaped yasya senāsam̐siteva syāt |
indrāṇi vai senāyai devatā |
indrāṇim̐ eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
saivāsya senām̐ sam̐ śyati
balbajān api ||

[[2-2-8-2]]

idhme sam̐ nahyet |
gaur yatrādhiṣṭkannā yamehat tato balbajā ud atiṣṭhan

gavāṃ evainaṃ nyāyam apiniya gā vedayati |
indrāya manyumate manasvate puroḍāsam ekādaśakapālaṃ nir vapet saṃgrāme
saṃyatte |
indriyeṇa vai manyunā manasā saṃgrāmaṃ jayati |
indram eva manyumantam manasvantaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsminn indriyam manyum mano dadhāti
jayati tam ||

[[2-2-8-3]]

saṃgrāmam
etām eva nir vaped yo hatamanāḥ svayampāpa iva syāt |
etāni hi vā etasmād apakrāntāni |
athaiṣa hatamanāḥ svayampāpa indram eva manyumantam manasvantaṃ svena
bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsminn indriyam manyum mano dadhāti
na hatamanāḥ svayampāpo bhavati |
indrāya dātre puroḍāsam ekādaśakapālaṃ nir vaped yaḥ kāmayeta
dānakāmā me prajāḥ syuḥ ||

[[2-2-8-4]]

iti |
indram eva dātāraṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi dānakāmāḥ prajāḥ karoti
dānakāmā asmai prajā bhavanti |
indrāya pradātre puroḍāsam ekādaśakapālaṃ nir vaped yasmai prattam iva san na
pradiyeta |
indram eva pradātāraṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi pra dāpayati |
indrāya sutrāmṇe puroḍāsam ekādaśakapālaṃ nir vaped aparuddho vā ||

[[2-2-8-5]]

aparudhyamāno vā |
indram eva sutrāmāṇaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainaṃ trāyate |
anaparudhyo bhavati |
indro vai sadṛṇ devatābhir āsīt
sa na vyāvṛtam agachat
sa prajāpatim upādhāvat
tasmā etam aindram ekādaśakapālaṃ nir avapat
tenaivāsminn indriyam adadhāt |
śakvari yājyānuvākye akarot |
vajro vai śakvari
sa enaṃ vajro bhūtyā aindha ||

[[2-2-8-6]]

so 'bhavat
so 'bibhed bhūtaḥ
pra mā dhakṣyatīti
sa prajāpatim punar upādhāvat
sa prajāpatiḥ śakvaryā adhi revatiṃ nir amimīta śāntyā apradāhāya
yo 'laṃ śriyai sant sadṛṇk samānaiḥ syāt tasmā etam aindram ekādaśakapālaṃ nir
vapet |

indram eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsminn indriyaṃ dadhāti
revatī puro'nuvākyā bhavati śāntyā apradāhāya
śakvarī yājyā
vajro vai śakvarī
sa enaṃ vajro bhūtyā inddhe
bhavaty eva ॥

[[2-2-9-1]]

āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālaṃ nir vaped abhicarant sarasvaty ājyabhāgā syād
bārhaspatyaś carus ।
yad āgnāvaiṣṇava ekādaśakapālo bhavati ।
agniḥ sarvā devatā viṣṇur yajño devatābhiś caivainaṃ yajñena cābhi carati
sarasvaty ājyabhāgā bhavati vāg vai sarasvatī vācaivainam abhi carati
bārhaspatyaś carur bhavati brahma vai devānām bṛhaspatir brahmaṇaivainam abhi
carati ॥

[[2-2-9-2]]

prati vai parastād abhicarantam abhi caranti
dvedve puro'nuvākye kuryād ati prayuktyai ।
etayaiva yajetābhicaryamāṇo devatābhir eva devatāḥ praticarati yajñena yajñam
vācā vācam brahmaṇā brahma sa devatāś caiva yajñam ca madhyato vyavasarpati
tasya na kutaś canopāvyādho bhavati
nainam abhicarant str̥ṇute ।
āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālaṃ nir vaped yaṃ yajño na ॥

[[2-2-9-3]]

upanamet ।
agniḥ sarvā devatā viṣṇur yajño 'gniṃ caiva viṣṇuṃ ca svena bhāgadheyenopa
dhāvati tāv evāsmāi yajñam pra yachata upainaṃ yajño namati ।
āgnāvaiṣṇavaṃ ghr̥te caruṃ nir vaped cakṣuṣkāmas ।
agner vai cakṣuṣā manuṣyā vi paśyanti yajñasya devā agniṃ caiva viṣṇuṃ ca svena
bhāgadheyenopa dhāvati
tāv eva ॥

[[2-2-9-4]]

asmiñ cakṣur dhattaś cakṣuṣmān eva bhavati
dhenvai vā etad reto yad ājyam anaḍuhas taṇḍulā mithunād evāsmāi cakṣuḥ pra
janayati
ghr̥te bhavati tejo vai ghr̥taṃ tejaś cakṣus tejasāivāsmāi tejaś cakṣur ava runddhe ।
indriyaṃ vai vīryaṃ vṛṅkte bhr̥tṛvyo yajamāno 'yajamānasyādhvarakalpām prati nir
vaped bhr̥tṛvye yajamāne nāsyendriyaṃ ॥

[[2-2-9-5]]

vīryaṃ vṛṅkte
purā vācaḥ pravador nir vaped yāvaty eva vāk tām aproditām bhr̥tṛvyasya vṛṅkte
tām asya vācam pravadantīm anyā vāco 'nu pra vadanti tā indriyaṃ vīryaṃ
yajamāne dadhati ।
āgnāvaiṣṇavam aṣṭākapālaṃ nir vaped prātaḥsavanasyākāle sarasvaty ājyabhāgā
syād bārhaspatyaś carus ।
yad aṣṭākapālo bhavaty aṣṭākṣarā gāyatrī gāyatram prātaḥsavanam prātaḥsavanam
eva tenāpnoti ॥

[[2-2-9-6]]

āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālam nir vapen mādhyam̐dinasya savanasyākāle
sarasvaty ājyabhāgā syād bārhaspatyaś carus |
yad ekādaśakapālo bhavaty ekādaśākṣarā tṛṣṭup traiṣṭubham mādhyam̐dinam̐
savanam mādhyam̐dinam eva savanam tenāpnoti |
āgnāvaiṣṇavam dvādaśakapālam nir vaped tṛtīyasavanasyākāle sarasvaty ājyabhāgā
syād bārhaspatyaś carus |
yad dvādaśakapālo bhavati dvādaśākṣarā jagati jāgataṃ tṛtīyasavanam
tṛtīyasavanam eva tenāpnoti
devatābhir eva devatāḥ ||

[[2-2-9-7]]

praticarati yajñena yajñam vācā vācam brahmaṇā brahma kapālair eva chandāṃsy
āpnoti puroḍāśaiḥ savanāni
maitrāvaruṇam ekakapālam nir vaped vaśāyai kāle
yavāsau bhratr̐vyasya vaśānubandhyā so evaiṣaitasyaikakapālo bhavati na hi
kapālaiḥ paśum arhaty āptum ||

[[2-2-10-1]]

asāv ādityo na vy arocata tasmai devāḥ prāyaścittim aichan tasmā etaṃ
somāraudraṃ caruṃ nir avapan tenaivāsmin rucam adadhus |
yo brahmavarcasakāmaḥ syāt tasmā etaṃ somāraudraṃ caruṃ nir vapet
somaṃ caiva rudraṃ ca svena bhāgadheyenopa dhāvati tāv evāsmin
brahmavarcasaṃ dhatto brahmavarcasy eva bhavati
tiṣyāpūrṇamāse nir vaped rudraḥ ||

[[2-2-10-2]]

vai tiṣyaḥ somaḥ pūrṇamāsaḥ sāksād eva brahmavarcasam ava runddhe
pariśrite yājayati brahmavarcasasya pariḡr̥hityai
śvetāyai śvetavatsāyai dugdham mathitam ājyam abhavaty ājyam prokṣaṇam ājyena
mārjayante yavad eva brahmavarcasaṃ tat sarvaṃ karoty ati brahmavarcasaṃ
kriyata ity āhus |
īśvaro duścarmā bhavitor iti mānavī ṛcau dhāyye kuryād yad vai kiṃ ca manur
avadat tad bheṣajam ||

[[2-2-10-3]]

bheṣajam evāsmāi karoti
yadi bibhiyād duścarmā bhaviṣyāmīti somāpauṣṇam caruṃ nir vapet saumyo vai
devatayā puruṣaḥ pauṣṇāḥ paśavaḥ svayaivāsmāi devatayā paśubhis tvacaṃ karoti
na duścarmā bhavati
somāraudraṃ caruṃ nir vapet prajākāmaḥ somo vai retohā agniḥ prajānām
prajanayitā soma evāsmāi reto dadhātya ganiḥ prajāṃ pra janayati vindate ||

[[2-2-10-4]]

prajāṃ |
somāraudraṃ caruṃ nir vaped abhicarant saumyo vai devatayā puruṣa eṣa rudro
yad agniḥ svāyā evainaṃ devatāyai niṣkrīya rudrāyāpi dadhāti tājag ārtim ārchati
somāraudraṃ caruṃ nir vaped jyogāmayāvī somaṃ vā etasya raso gachaty agniṃ
śarīram yasya jyog āmayati somād evāsya rasaṃ niṣkrīṇāty agneḥ śarīram uta yadi ||

[[2-2-10-5]]

itāsur bhavati jīvaty eva somārudrayor vā etaṃ grasitaṃ hotā niṣ khidati sa īśvara
ārtim ārtor anaḍvān hotrā deyo vahnir vā anaḍvān vahnir hotā vahninaiva vahnim
ātmānaṃ sṛṇoti
somāraudraṃ caruṃ nir vaped yaḥ kāmayeta sve 'smā āyatane bhrātr̥vyaṃ
janayeyam iti vedim pariḡr̥hyārdham uddhanyād ardham nārdham barhiṣa sṛṇīyād
ardham nārdham idhmasyābhyādadhyaḍ ardham na sva evāsmā āyatane
bhrātr̥vyaṃ janayati ||

[[2-2-11-1]]

aindraṃ ekādaśakapālaṃ nir vapi mārutaṃ saptakapālaṃ grāmakāmas |
indraṃ caiva marutaś ca svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evāsmā sajātān pra yachanti
grāmy eva bhavati |
āhavanīya aindraṃ adhi śrayati gārhapatyē mārutam
pāpavasyasya vidhṛtyai
saptakapālo māruto bhavati
saptagaṇā vai marutas |
gaṇaśa evāsmā sajātān ava runddhe |
anūcyamāna ā sādayati
viśam eva ||

[[2-2-11-2]]

asmā anuvartmānaṃ karoti |
etām eva nir vaped yaḥ kāmayeta
kṣatrāya ca viśe ca samadaṃ dadhyām iti |
aindrasyāvadyan brūyāt |
indrāyānu brūhīty āśrāvya brūyāt |
maruto yajeti
mārutasyāvadyan brūyāt |
marudbhyo 'nu brūhīty āśrāvya brūyāt |
indraṃ yajeti
sva evaibhyo bhāgadheye samadaṃ dadhāti
vitṛṃhānās tiṣṭhanti |
etām eva ||

[[2-2-11-3]]

nir vaped yaḥ kāmayeta
kalperann iti
yathādevatam avadāya yathādevataṃ yajet |
bhāgadheyenaivainān yathāyathaṃ kalpayati
kalpanta eva |
aindraṃ ekādaśakapālaṃ nir vaped vaiśvadevaṃ dvādaśakapālaṃ grāmakāmas |
indraṃ caiva viśvāś ca devānt svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evāsmā sajātān pra yachanti
grāmy eva bhavati |
aindrasyāvadāya vaiśvadevasyāva dyed athaindrasya ||

[[2-2-11-4]]

upariṣṭāt |
indriyenaivāsmā ubhayataḥ sajātān pari ḡr̥hṇāti |
upādhāyapūrvayaṃ vāso dakṣiṇā sajātānām upahityai
pṛṣṇīyai dugdhe praiyaṃgavaṃ caruṃ nir vapi marudbhyo grāmakāmaḥ

ṛṣṇiyai vai payaso maruto jātāḥ ṛṣṇiyai priyaṃgavas |
mārutāḥ khalu vai devatayā sajjātās |
maruta eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evāsmā sajjātān pra yachanti
grāmy eva bhavati
priyavatī yājyānuvākye ||

[[2-2-11-5]]

bhavataḥ priyam evainam samānānām karoti
dvipadā puro'nuvākyā bhavati dvipada evāva runddhe
catuṣpadā yājyā catuṣpada eva paśūn ava runddhe
devāsurāḥ saṃyattā āsan
te devā mitho vipriyā āsan
te 'nyo'nyasmai jyaiṣṭhyāyātiṣṭhamānās caturdhā vy akrāmān agnir vasubhiḥ somo
rudrair indro marudbhir varuṇa ādityaiḥ
sa indraḥ prajāpatim upādhāvat
tam ||

[[2-2-11-6]]

etayā saṃjñānyāyājayat |
agnaye vasumate puroḍāśam aṣṭākapālam nir avapat somāya rudravate carum
indrāya marutvate puroḍāśam ekādaśakapālam varuṇāyādityavate carum |
tato vā indram devā jyaiṣṭhyāyābhi sam ajānata
yaḥ samānair mitho vipriyaḥ syāt tam etayā saṃjñānyā yājayet |
agnaye vasumate puroḍāśam aṣṭākapālam nir vapet somāya rudravate carum
indrāya marutvate puroḍāśam ekādaśakapālam varuṇāyādityavate carum
indram evainam bhūtam jyaiṣṭhyāya samānā abhi saṃ jānate
vasiṣṭhaḥ samānānām bhavati ||

[[2-2-12-1]]

hirṇyagarbhas |
āpo ha yat
prajāpate
sa veda putraḥ pitaram sa mātaram sa sūnur bhuvat sa bhuvat punarmaghaḥ | sa
dyām auruḇod antarikṣam sa suvaḥ sa viśvā bhuvo abhavat sa ābhavat ||
ud u tyam |
citram
sa pratnavan navīyasāgne dyumnena saṃyatā | bṛhat tatantha bhānunā ||
ni kāvyā vedhasaḥ śasvatas kar haste dadhānaḥ ||

[[2-2-12-2]]

naryā purūṇi | agnir bhuvad rayipatī rayiṇām satrā cakrāṇo amṛtāni viśvā ||
hiraṇyapānim ūtaye savitāram upa hvaye | sa cettā devatā padam ||
vāmam adya savitar vāmam u śvo divedive vāmam asmabhyaṃ sāvīḥ | vāmasya hi
kṣayasya deva bhūrer ayā dhiyā vāmabhājaḥ syāma ||
baḍ itthā parvatānām khidram bibharṣi pṛthivi | pra yā bhūmi pravatvati mahnā
jinoṣi ||

[[2-2-12-3]]

mahini ||
stomāsas tvā vicāriṇi prati ṣṭobhanty aktubhiḥ | pra yā vājam na heṣantam prerum
asyasy arjuni ||

rdūdareṇa sakhyā saceya yo mā na riṣyed dharyaśva pītaḥ | ayam yaḥ somo
nyadhāyy asme tasmā indram pratiram emy acha ||
āpāntamanyus tṛpalaprabharmā dhuniḥ śimivāñ charumāñ ṛjīṣi | somo viśvāny atasā
vanāni nārvāg indram pratimānāni debhuḥ ||
pra ||

[[2-2-12-4]]

suvānaḥ soma ṛtayuś ciketendrāya brahma jamadagnir arcan | vṛṣā yantāsi śavasas
turyāntar yacha gṛṇate dhartram dṛmha ||
sabādhas te madam ca śuṣmayam ca brahma naro brahmakṛtaḥ saparyan | arko vā
yat turate somacakṣās tatred indro dadhate pṛsu turyām ||
vaṣaṭ te viṣṇav āsa ā kṛṇomi tan me juṣasva śipiviṣṭa havyam ||

[[2-2-12-5]]

vardhantu tvā suṣṭutayo giro me yūyam pāta svastibhiḥ sadā naḥ ||
pra tat te adya śipiviṣṭa nāmāryaḥ śaṁsāmi vayunāni vidvān | tam tvā gṛṇāmi
tavasam atavīyān kṣayantam asya rajasah parāke ||
kim it te viṣṇo paricakṣyam bhūt pra yad vavakṣe śipiviṣṭo asmi | mā varpo asmad
apa gūha etad yad anyarūpaḥ samithe babhūtha ||

[[2-2-12-6]]

agne dā dāśuṣe rayim vīravantam parīṇasam | śiśīhi naḥ sūnumataḥ ||
dā no agne śatino dāḥ sahasriṇo duro na vājam śrutyā apā vṛdhi | prācī dyāvāpṛthivī
brahmaṇā kṛdhi suvar ṇa śukram uṣaso vi didyutuḥ ||
agnir dā draviṇam vīrapeśā agnir ṛṣim yaḥ sahasrā sanoti | agnir divi havyam ā
tatānāgner dhāmāni vibhṛtā purutrā ||
mā ||

[[2-2-12-7]]

no mardhis |
ā tū bhara
ghṛtam na pūtam tanūr arepāḥ śuci hiraṇyam | tat te rukmo na rocata svadhāvaḥ
ubhe suścandra sarpiṣo darvī śrīṇiṣa āsani | uto na ut pupūryā uktheṣu śavasas pata
iṣam stotṛbhya ā bhara ||
vāyo śatam harīṇam yuvasva poṣyānām | uta vā te sahasṛṇo ratha ā yātu pājasā ||
pra yābhiḥ ||

[[2-2-12-8]]

yāsi dāśvāmsam achā niyudbhir vāyav iṣṭaye duroṇe | ni no rayim subhojasam
yuveha ni vīravat gavyam aśviyam ca rādhaḥ ||
revatīr naḥ sadhamāda indre santu tuvivājāḥ | kṣumanto yābhir madema ||
revam id revata stotā syāt tvāvato maghonaḥ | pred u harivaḥ śrutasya ||

[[2-3-1-1]]

ādityebhyo bhuvadvadbhyaś carum nir vaped bhūtikāmas |
ādityā vā etam bhūtyai prati nudante yo 'lam bhūtyai san bhūtiṃ na prāpnoti |
ādityān eva bhuvadvataḥ svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evainam bhūtiṃ gamayanti
bhavaty eva |
ādityebhyo dhārayadvadbhyaś carum nir vaped aparuddho vāparudhyamāno vā |
ādityā vā aparoddhāra ādityā avagamayitāras |
ādityān eva dhārayadvataḥ ||

[[2-3-1-2]]

svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evainam viśi dādhrati |
anaparudhyo bhavati |
adite 'nu manyasvety aparudhyamāno 'sya padam ā dadīta |
iyam vā aditis |
iyam evāsmāi rājyam anu manyate
satyāśir ity āha
satyām evāśiṣam kurute |
iha mana ity āha
prajā evāsmāi samanasaḥ karoti |
upa preta marutaḥ ||

[[2-3-1-3]]

sudānava enā viśpatinābhy amuṁ rājānam ity āha
mārutī vai
jyeṣṭho viśpatis |
viśaivainam rāṣṭrena sam ardhayati
yaḥ parastād grāmyavādī syāt tasya gṛhād vrihīn ā haret |
śuklāṁś ca kṛṣṇāṁś ca vi cinuyāt |
ye śulkāḥ syus tam ādityam carum nir vapet |
ādityā vai devatayā
viśam evāva gachati ||

[[2-3-1-4]]

avagatāsyā viḍ anavagataṁ rāṣṭram ity āhus |
ye kṛṣṇāḥ syus tam vāruṇam carum nir vapet |
vāruṇam vai rāṣṭram
ubhe eva viśam ca rāṣṭram cāva gachati
yadi nāvagached imam aham ādityebhyo bhāgam nir vapāmy āmuṣmād amuṣyai
viśo 'vagantor iti nir vapet |
ādityā evainam bhāgadheyam prepsanto viśam ava ||

[[2-3-1-5]]

gamayanti
yadi nāvagached āśvatthān mayūkhānt sapta madhyameṣāyām upa hanyāt |
idam aham ādityān badhnāmy āmuṣmād amuṣyai viśo 'vagantor iti |
ādityā evainam baddhavīrā viśam ava gamayanti
yadi nāvagached etam evādityam carum nir vapet |
idhme 'pi mayūkhānt sam nahyet |
anaparudhyam evāva gachati |
āśvatthā bhavanti
marutām vā etad ojo yad āśvatthas |
ojasaiva viśam ava gachati
sapta bhavanti
saptagaṇā vai marutas |
gaṇāśa eva viśam ava gachati ||

[[2-3-2-1]]

devā vai mṛtyor abibhayus
te prajāpatim upādhāvan

tebhya etām prājāpatyāṁ śatakr̥ṣṇalām nir avapat
tayaivaiṣv amṛtam adadhāt |
yo mṛtyor bibhīyāt tasmā etām prājāpatyāṁ śatakr̥ṣṇalām nir vapet
prajāpatim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsminn āyur dadhāti
sarvam āyur eti
śatakr̥ṣṇalā bhavati
śatāyuh puruṣaḥ śatendriyas |
āyuṣy evendriye ||

[[2-3-2-2]]

prati tiṣṭhati
ghṛte bhavati |
āyur vai ghṛtam
amṛtaṁ hiraṇyam
āyus caivāsmā amṛtaṁ ca samīcī dadhāti
catvāricatvāri kr̥ṣṇalāny ava dyati caturavattasyāptyai |
ekadhā brahmaṇa upa harati |
ekadhaiva yajamāna āyur dadhāti |
asāv ādityo na vy arocata
tasmai devāḥ prāyaścittim aichan
tasmā etaṁ sauryaṁ caruṁ nir avapan
tenaivāsmain ||

[[2-3-2-3]]

rucam adadhus |
yo brahmavarcasakāmaḥ syāt tasmā etaṁ sauryaṁ caruṁ nir vapet |
amum evādiyaṁ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmiṁ brahmavarcasaṁ dadhāti
brahmavarcasy eva bhavati |
ubhayato rukmau bhavatas |
ubhayata evāsmiṁ rucam dadhāti
prayājeprayāje kr̥ṣṇalam juhoti
digbhya evāsmiṁ brahmavarcasam ava runddhe |
āgneyam aṣṭākāpālam nir vapet sāvitram dvādaśākāpālam bhūmyai ||

[[2-3-2-4]]

caruṁ yaḥ kāmayeta
hiraṇyam vindeya hiraṇyam mopa named iti
yad āgneyo bhavaty āgneyaṁ vai hiraṇyam yasyaiva hiraṇyam tenaivainad vindate
sāvitro bhavati savitṛprasūta evainad vindate
bhūmyai carur bhavaty asyām evainad vindate |
upainam hiraṇyam namati
vi vā eṣa indriyeṇa vīryeṇardhyate yo hiraṇyam vindate |
etām ||

[[2-3-2-5]]

eva nir vaped dhirānyaṁ vittvā
nendriyeṇa vīryeṇa vy ṛdhyate |
etām eva nir vaped yasya hiraṇyam naśyet |
yad āgneyo bhavaty āgneyaṁ vai hiraṇyam yasyaiva hiraṇyam tenaivainad vindati
sāvitro bhavati savitṛprasūta evainad vindati

bhūmyai carur bhavaty asyāṃ vā etan naśyati yan naśyaty asyāṃ evainad vindati |
indraḥ ||

[[2-3-2-6]]

tvaṣṭuḥ somam abhīṣahāpibat
sa viṣvaṅ vy ārchat
sa indriyeṇa somapīthena vy ārdhyata
sa yad ūrdhvam udavamīt te śyāmākā abhavan |
sa prajāpatim upādhāvat
tasmā etaṃ somendraṃ śyāmākam carum nir avapat tenaivāsminn indriyaṃ
somapītham adadhāt |
vi vā eṣa indriyeṇa somapīthenardhyate yaḥ somam vamiti
yaḥ somavāmī syāt tasmai ||

[[2-3-2-7]]

etaṃ somendraṃ śyāmākam carum nir vapet
somaṃ caivendraṃ ca svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsminn indriyaṃ somapītham dhattas |
nendriyeṇa somapīthena vy ṛdhyate
yat saumyo bhavati somapītham evāva runddhe
yad aindro bhavatīndriyaṃ vai somapītha indriyam eva somapītham ava runddhe
śyāmāko bhavati |
eṣa vāva sa somaḥ ||

[[2-3-2-8]]

sākṣād eva somapītham ava runddhe |
agnaye dātre puroḍāśam aṣṭākapālam nir vaped indrāya pradātre puroḍāśam
ekādaśākapālam paśukāmas |
agnir evāsmāi paśūn prajanayati vṛddhān indraḥ pra yachati
dadhi madhu gṛtam āpo dhānā bhavanti |
etad vai paśūnāṃ rūpam |
rūpeṇaiva paśūn ava runddhe
pañcagṛhītam bhavati
pāṅktā hi paśavas |
bahurūpam bhavati
bahurūpā hi paśavaḥ ||

[[2-3-2-9]]

samṛddhyai
prājāpatyam bhavati
prājāpatyā vai paśavaḥ
prajāpatir evāsmāi paśūn pra janayati |
ātmā vai puruṣasya madhu
yan madhv agnau juhoty ātmānam eva tad yajamāno 'gnau pra dadhāti
paṅktyau yājyānuvākye bhavataḥ
pāṅktaḥ puruṣaḥ pāṅktāḥ paśavas |
ātmānam eva mṛtyor niṣkriya paśūn ava runddhe ||

[[2-3-3-1]]

devā vai sattram āsatarddhiparimitam yaśaskāmas
teṣāṃ somaṃ rājānam yaśa ārchat
sa girim ud ait

tam agnir anūd ait
tāv agnīsomau sam abhavatām |
tāv indro yajñavibhraṣṭho 'nu parait
tāv abravīt |
yājayatam meti
tasmā etām iṣṭim nir avapatām
āgneyam aṣṭākapālam aindram ekādaśakapālaṃ saumyaṃ carum |
tayaivāsmin tejaḥ ||

[[2-3-3-2]]

indriyam brahmavarcasam adhattām |
yo yajñavibhraṣṭaḥ syāt tasmā etām iṣṭim nir vapet |
āgneyam aṣṭākapālam aindram ekādaśakapālaṃ saumyaṃ carum |
yad āgneyo bhavati teja evāsmin tena dadhāti
yad aindro bhavatīndriyam evāsmin tena dadhāti
yat saumyo brahmavarcasaṃ tena |
āgneyasya ca saumyasya caindre samāśleṣayet
tejaś caivāsmin brahmavarcasaṃ ca samīcī ||

[[2-3-3-3]]

dadhāti |
agnīṣomiyam ekādaśakapālaṃ nir vaped yaṃ kāmo nopanamet |
āgneyo vai brāhmaṇaḥ
sa somam pibati
svām eva devatām svena bhāgadheyenopa dhāvati
saivainaṃ kāmēna sam ardhayati |
upainaṃ kāmo namati |
agnīṣomiyam aṣṭākapālaṃ nir vaped brahmavarcasakāmas |
agnīṣomāv eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmin brahmavarcasaṃ dhattas |
brahmavarcasy eva ||

[[2-3-3-4]]

bhavati
yad aṣṭākapālas tenāgneyaś |
yac chyāmākas tena saumyaḥ
samṛddhyai
somāya vājine śyāmākaṃ caruṃ nir vaped yaḥ klaivyād bibhīyāt |
reto hi vā etasmād vājinam apakrāmaty athaiṣa klaibyād bibhāya
somam eva vājinaṃ svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmin reto vājinaṃ dadhāti
na klībo bhavati
brāhmaṇaspatyam ekādaśakapālaṃ nir vaped grāmakāmaḥ ||

[[2-3-3-5]]

brahmaṇas patim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi sajātān pra yachati
grāmy eva bhavati
gaṇavatī yājyānuvākye bhavataḥ
sajātair evainaṃ gaṇavantam karoti |
etām eva nir vaped yaḥ kāmayeta
brahman viśam vi nāśayeyam iti

mārutī yājyānuvākye kuryāt |
brahmann eva viśam vi nāśayati ||

[[2-3-4-1]]

aryamṇe caruṃ nir vapet suvargakāmas |
asau vā ādityo 'ryamā |
aryamaṇam eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainaṃ suvargaṃ lokaṃ gamayati |
aryamṇe caruṃ nir vaped yaḥ kāmayeta
dānakamā me prajāḥ syur iti |
asau vā ādityo 'ryamā
yaḥ khalu vai dadāti so 'ryamā |
aryamaṇam eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa eva ||

[[2-3-4-2]]

asmai dānakāmāḥ prajāḥ karoti
dānakāmā asmai prajā bhavanti |
aryamṇe caruṃ nir vaped yaḥ kāmayeta
svasti janatām iyām iti |
asau vā ādityo 'ryamā |
aryamaṇam eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainaṃ tad gamayati yatra jīgamiṣati |
indro vai devānām ānujāvāra āsīt
sa prajāpatim upādhāvat
tasmā etam aindram ānuṣūkam ekādaśakapālaṃ niḥ ||

[[2-3-4-3]]

avapat tenaivainam agraṃ devatānām pary aṇayat |
budhnavatī agravatī yājyānuvākye akarod budhnād evainam agraṃ pary aṇayat |
yo rājanya ānujāvāraḥ syāt tasmā etam aindram ānuṣūkam ekādaśakapālaṃ nir
vapet |
indram eva svena bhāgadheyenopa dhāvati sa evainam agraṃ samānānām pari
ṇayati
budhnavatī agravatī yājyānuvākye bhavato budhnād evainam agraṃ ||

[[2-3-4-4]]

pari ṇayati |
ānuṣūko bhavaty eṣā hy etasya devatā ya ānujāvāraḥ
samṛddhyai
yo brāhmaṇa ānujāvāraḥ syāt tasmā etam bārhaspatyam ānuṣūkaṃ caruṃ nir vapet
|
bṛhaspatim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati sa evainam agraṃ samānānām pari
ṇayati
budhnavatī agravatī yājyānuvākye bhavato budhnād evainam agraṃ pari ṇayati |
ānuṣūko bhavaty eṣā hy etasya devatā ya ānujāvāraḥ
samṛddhyai ||

[[2-3-5-1]]

prajāpates trayastriṃśad duhitara āsan
tāḥ somāya rājñe 'dadāt
tāsāṃ rohiṇim upait

tā irṣyantīḥ punar agachan
tā anv ait
tāḥ punar ayācata
tā asmai na punar adadāt
so 'bravīt |
ṛtam amiṣva yathā samāvaccha upaiṣyāmy atha te punar dāsyāmiti
sa ṛtam āmīt
tā asmai punar adadāt
tāsāṃ rohiṇīm evopa ||

[[2-3-5-2]]

ait
taṃ yakṣma ārchat |
rājānaṃ yakṣma ārad iti tad rājanyakṣmasya janma yat pāpīyān abhavat tat
pāpayakṣmasya yaj jāyābhyo 'vindat taj jāyenyasya
ya evam eteṣāṃ yakṣmāṇāṃ janma veda nainam ete yakṣmā vindanti
sa etā eva namasyann upādhāvat
tā abruvan
varaṃ vṛṇāmahai samāvaccha eva na upāya iti
tasmā etam ||

[[2-3-5-3]]

ādityaṃ caruṃ nir avapan
tenaivainam pāpāt srāmād amuñcan
yaḥ pāpayakṣmagṛhītaḥ syāt tasmā etam ādityaṃ caruṃ nir vapet |
amum evainam āpyāyamānam anv ā pyāyayati
navonavo bhavati jāyamāna iti puro'nuvākyā bhavaty āyur evāsmiṃ tayā dadhāti
yam ādityā aṃsum āpyāyayantīti yājyaivainam etayā pyāyayati ||

[[2-3-6-1]]

prajāpatir devebhyo 'nnādyam vyādiśat
so 'bravīt |
yad imāṃllokān abhy atiricyāta |
etan mamāsad iti
tad imāṃllokān abhy aty aricyatendraṃ rājānam indram abhirājam indraṃ
svarājānam |
tato vai sa imāṃllokāṃs tredhāduhat
tat tridhātos tridhātutvam |
yaṃ kāmāyeta |
annādaḥ syād iti tasmā etaṃ tridhātuṃ nir vaped indrāya rājñe puroḍāsam ||

[[2-3-6-2]]

ekādaśakapālam indrāyādhirājāyendrāya svarājñe |
ayaṃ vā indro rājāyam indro 'dhirājo 'sāv indraḥ
imān eva lokānt svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evāsmā annam pra yachanti |
annāda eva bhavati
yathā vatsena prattāṃ gāṃ duha evaṃ evemāṃllokān prattān kāmam annādyam
duhe |
uttāneṣu kapāleṣv adhi śrayati |
ayātayāmatvāya
trayaḥ puroḍāśā bhavanti

traya ime lokās |
eṣāṃ lokānām āptyai |
uttarauttaro jyāyān bhavati |
evam iva hīme lokāḥ
samṛddhyai
sarveṣāṃ abhigamayann ava dyati |
achambaṭkāram |
vyatyāsam anv āha |
anirdāhāya ||

[[2-3-7-1]]

devāsurāḥ saṃyattā āsan
tān devān asurā ajayan
te devāḥ parājigyānā asurāṇāṃ vaiśyam upāyan
tebhya indriyaṃ vīryam apākrāmat
tad indro 'cāyat
tad anv apākrāmat
tad avarudhaṃ nāśaknot
tad asmād abhyardho 'carat
sa prajāpatim upādhāvat
tam etayā sarvapṛṣṭhayāyājayat
tayaivāsminn indriyaṃ vīryam adadhāt |
ya indriyakāmaḥ ||

[[2-3-7-2]]

vīryakāmaḥ syāt tam etayā sarvapṛṣṭhayā yājayet |
etā eva devatāḥ svena bhāgadheyenopa dhāvati
tā evāsminn indriyaṃ vīryam dadhati
yad indrāya rāthaṃtarāya nirvapati yad evāgnes tejas tad evāva runddhe
yad indrāya bārhatāya yad evendrasya tejas tad evāva runddhe
yad indrāya vairūpāya yad eva savitus tejas tat ||

[[2-3-7-3]]

evāva runddhe
yad indrāya vairājāya yad eva dhātus tejas tad evāva runddhe
yad indrāya śākvarāya yad eva marutāṃ tejas tad evāva runddhe
yad indrāya raivatāya yad eva bṛhaspates tejas tad evāva runddhe |
uttāneṣu kapāleṣv adhi śrayati |
ayātayāmatvāya
dvādaśakapālaḥ puroḍāśaḥ ||

[[2-3-7-4]]

bhavati
vaiśvadevatvāya
samantam paryavadyati
samantam evendriyaṃ vīryam yajamāne dadhāti
vyatyāsam anv āha |
anirdahāya |
etayaiva yajetābhiśasyamānas |
etās ced vā asya devatā anam adanty adanty uv evāsya manuṣyāḥ ||

[[2-3-8-1]]

rajano vai kauṇeyaḥ kratujitam jānakiṃ cakṣurvanyam ayāt
tasmā etām iṣṭim nir avapat |
agnaye bhrājasvate puroḍāsam aṣṭākapālaṃ sauryam carum agnaye bhrājasvate
puroḍāsam aṣṭākapālam |
tayaivāsmiṃ cakṣur adadhāt |
yaś cakṣkāmaḥ tasmā etām iṣṭim nir vapet |
agnaye bhrājasvate puroḍāsam aṣṭākapālaṃ sauryam carum agnaye bhrājasvate
puroḍāsam aṣṭākapālam
agner vai cakṣuṣā manuṣyā vi ||

[[2-3-8-2]]

paśyanti sūryasya devās |
agniṃ caiva sūryam ca svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmiṃ cakṣur dhataś cakṣuṣmān eva bhavati
yad āgneyau bhavataś cakṣuṣī evāsmiṃ tat prati dadhāti
yat sauryo nāsikāṃ tena |
abhitaḥ sauryam āgneyau bhavatas
tasmād abhito nāsikāṃ cakṣuṣī
tasmān nāsikayā cakṣuṣī vidhr̥te
samānī yājyānuvākye bhavataḥ
samānaṃ hi cakṣuḥ samṛddhyai |
ud u tyam jātavedasam |
sapta tvā harito rathe
citram devānām ud agād anīkam iti piṇḍān pra yachati
cakṣur evāsmi pra yachati
yad eva tasya tat ||

[[2-3-9-1]]

dhruvo 'si dhruvo 'haṃ sajāteṣu bhūyāsam dhīraś cettā vasuvid
dhruvo 'si dhruvo 'haṃ sajāteṣu bhūyāsam ugraś cettā vasuvid
dhruvo 'si dhruvo 'haṃ sajāteṣu bhūyāsam abhibhūś cettā vasuvid
āmanam asy āmanasya devā ye sajātāḥ kumārāḥ samanāś tām aham kāmāye hṛdā
te mām kāmāyantām hṛdā tām ma āmanāḥ kṛdhi svāhā |
āmanam asi ||

[[2-3-9-2]]

āmanasya devā yā striyaḥ samanāś tām aham kāmāye hṛdā tām mām kāmāyantām
hṛdā tām ma āmanāḥ kṛdhi svāhā
vaiśvadeviṃ sāmgrahaṇim nir vaped grāmākāmas |
vaiśvadevā vai sajātās |
viśvān eva devānt svena bhāgadheyenopa dhāvati
ta evāsmi sajātān pra yachanti
grāmy eva bhavati
sāmgrahaṇī bhavati
manograhaṇam vai sāmgrahaṇam
mana eva sajātānām ||

[[2-3-9-3]]

gr̥hṇāti
dhruvo 'si dhruvo 'haṃ sajāteṣu bhūyāsam iti paridhīn pari dadhāti |
āśiṣam evaitām ā śāste |

atho etad eva sarvaṃ saajāteṣv adhi bhavati yasyaivaṃ viduṣa ete paridhayaḥ
paridhiyante |
āmanam asy āmanasya devā iti tisra āhutīr juhōti |
etāvanto vai saajātā ye mahānto ye kṣullakā yā striyaḥ
tān evāva runddhe
ta enam avaruddhā upa tiṣṭhante ||

[[2-3-10-1]]

yan navam ait tan navanītam abhavad yad asarpat tat sarpir abhavad yad adhriyata
tad gṛhṭam abhavat |
aśvinoḥ prāṇo 'si tasya te dattāṃ yayoh prāṇo 'si svāhendrasya prāṇo 'si tasya te
dadātu yasya prāṇo 'si svāhā mitrāvaruṇayoh prāṇo 'si tasya te dattāṃ yasya prāṇo
'si svāhā viśveṣāṃ devānām prāṇo 'si ||

[[2-3-10-2]]

tasya te dadatu yeṣāṃ prāṇo 'si svāhā
gṛhṭasya dhārām amṛtasya panthām indreṇa dattāṃ prayatām marudbhiḥ | tat tvā
viṣṇuḥ pary apaśyat tat tvedā gavy airayat
pāvamānena tvā stomena gāyatrasya vartanyopāṃśor vīryeṇa devas tvā savitot
sṛjatu jīvātave jīvanasyāyai bṛhadrathantarayos tvā stomena tṛṣṭubho vartanyā
śukrasya vīryeṇa devas tvā savitot ||

[[2-3-10-3]]

sṛjatu jīvātave jīvanasyāyā agnes tvā mātrayā jagatyai vartanyāgrayaṇasya vīryeṇa
devas tvā savitot sṛjatu jīvātave jīvanasyāyai |
imam agna āyuṣe varcase kṛdhi priyaṃ reto varuṇa soma rājan | mātēvāsmā adite
śarma yacha viśve devā jaradaṣṭir yathāsat ||
agnir āyuṣmānt sa vanaspatibhir āyuṣmān tena tvāyuṣāyuṣmantam karomi soma
āyuṣmānt sa ośadhībhir yajña āyuṣmānt sa dakṣiṇābhir brahmāyuṣmat tad
brāhmaṇair āyuṣmad devā āyuṣmantas te 'mṛtena pitara āyuṣmantas te
svadhayāyuṣmantas tena tvāyuṣāyuṣmantam karomi ||

[[2-3-11-1]]

agniṃ vā etasya śarīraṃ gachati somaṃ raso varuṇa enam varuṇapāśena gṛhṇāti
sarasvatim vāg agnāvīṣṇū ātmā yasya jyog āmayati | yo jyogāmayāvī syād yo vā
kāmayeta
sarvam āyur iyām iti tasmā etām iṣṭim nir vaped
āgneyam aṣṭākapālaṃ saumyam caruṃ vāruṇam daśākapālaṃ sārsvatam caruṃ
āgnāvaiṣṇavam ekādaśākapālam
agner evāsya śarīraṃ niṣkrīṇāti somād rasam ||

[[2-3-11-2]]

varuṇenaivainaṃ varuṇapāśān muñcati sārsvatena vācam dadhāti |
agniḥ sarvā devatā viṣṇur yajño devatābhiś caivainaṃ yajñena ca bhiṣajyaty uta
yadītāsūr bhavati jīvaty eva | yan navam ait tan navanītam abhavad ity ājyam
avekṣate
rūpam evāsyaitan mahimānaṃ vyācaṣṭe |
aśvinoḥ prāṇo 'syīty āhāśvinau vai devānām ||

[[2-3-11-3]]

bhiṣajau tābhyām evāsami bheṣajam karoti |
indrasya prāṇo 'sīty āha |

indriyam evāsaminn etena dadhāti
mitrāvaruṇayoḥ prāṇo 'sīty āha
prāṇāpānāv evāsminn etena dadhāti
viśveṣāṃ devānām prāṇo 'sīty āha vīryam evāsminn etena dadhāti
ghṛtasya dhārām amṛtasya panthām ity āha
yathāyajur evaitat
pāvamānena tvā stomeneti ||

[[2-3-11-4]]

āha
prāṇam evāsminn etena dadhāti
bṛhadrathantarayos tvā stomenety āha |
oja evāsminn etena dadhāty agnes tvā mātrayety āhātmanam evāsminn etena
dadhāti |
ṛtvijaḥ pary āhur yāvanta evartvijas ta enam bhiṣajyanti
brahmaṇo hastam anvārabhya pary āhur ekadhaiva yajamāna āyur dadhati
yad eva tasya tat |
hiraṇyāt ||

[[2-3-11-5]]

ghṛtaṃ niṣ pibaty āyur vai ghṛtam amṛtaṃ hiraṇyam amṛtād evāyur niṣ pibati
śatamānam bhavati śatāyuh puruṣaḥ śatendriya āyusy evendriye prati tiṣṭhati |
atho khalu yāvatiḥ samā eṣyan manyeta tāvanmānaṃ syāt samṛddhyai |
imam agna āyuṣe varcase kṛdhīty āhāyur evāsminn varco dadhāti | viśve devā
jaradaṣṭir yathāsad ity āha
jaradaṣṭim evainaṃ karoti |
agnir āyuṣmān iti hastam gṛhṇāti |
ete vai devā āyuṣmantas ta evāsminn āyur dadhati sarvam āyur eti ||

[[2-3-12-1]]

prajāpatir varuṇāyāśvam anayat
sa svām devvatām ārchat
sa pary adīryata
sa etaṃ vāruṇam catuṣkapālam apaśyat
taṃ nir avapat
tato vai sa varuṇapāśād amucyata
varuṇo vā etaṃ gṛhṇāti yo 'śvam pratigṛhṇāti
yāvato 'śvān pratigṛhṇīyāt tāvato vāruṇāñ catuṣkapālān nir vapet |
varuṇam eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainaṃ varuṇapāśān muñcati ||

[[2-3-12-2]]

catuṣkapālā bhavanti
catuṣpād dhy aśvaḥ
samṛddhyai |
ekam atiriktaṃ nir vaped yam eva pratigṛhī bhavati yaṃ vā nādhyeti
tasmād eva varuṇapāśān mucyate
yady aparam pratigrāhī syāt sauryam ekakapālam anu nir vapet |
amum evādityam uccāraṃ kurute |
apo 'vabhṛtham avaiti |
apsu vai varuṇaḥ
sākṣād eva varuṇam ava yajate |

aponaptrīyaṃ carum punar etya nir vapet |
apsuyonir vā aśvaḥ
svām evainaṃ yoniṃ gamayati
sa enaṃ śānta upa tiṣṭhate ||

[[2-3-13-1]]

yā vām indrāvaruṇā yatavyā tanūs tayemam aṃhaso muñcatam |
yā vām indrāvaruṇā sahasyā rakṣasyā tejasyā tanūs tayemam aṃhaso muñcatam |
yo vām indrāvaruṇāv agnau srāmas taṃ vām etenāva yaje
yo vām indrāvaruṇā dvipātsu paśuṣu catuspātsu goṣṭhe gṛheṣv apsv ośadhīṣu
vanaspatiṣu srāmas taṃ vām etenāva yaje |
indro vā etasya ||

[[2-3-13-2]]

indriyeṇapa krāmati varuṇa enaṃ varuṇapāśena gṛhṇāti yaḥ pāpmanā gṛhīto
bhavati
yaḥ pāpmanā gṛhītaḥ syāt tasmā etām aindrāvaruṇīm payasyāṃ nir vaped indra
evāsmīn indriyaṃ dadhāti varuṇa enaṃ varuṇapāśān muñcati
payasyā bhavati payo hi vā etasmād apakrāmaty athaiṣa pāpmanā gṛhīto yat
payasyā bhavati paya evāsmīn tayā dadhāti
payasyāyām ||

[[2-3-13-3]]

purodāśam ava dadhāty ātmanvantam evainaṃ karoty atho āyatanavantam eva
caturdhā vy ūhati dikṣv eva prati tiṣṭhati
punaḥ sam ūhati digbhya evāsmāi bheṣajam karoti
samūhyāva dyati yathāviddham niṣkr̥ntati tādr̥g eva tat |
yo vām indrāvaruṇāv agnau srāmas taṃ vām etenāva yaja ityāha duriṣṭyā evainam
pāti
yo vām indrāvaruṇā dvipātsu paśuṣu srāmas taṃ vām etenāva yaja ity āhaitāvatir vā
āpa ośadhayo vanaspatayaḥ prajāḥ paśava upajīvanīyās tā evāsmāi varuṇapāśān
muñcati ||

[[2-3-14-1]]

sa pratnavat |
ni kāvyā |
indram vo viśvatas pari |
indram naraḥ |
tvam naḥ soma viśvato rakṣā rājann aghāyataḥ | na riṣyet tvāvataḥ sakaḥ ||
yā te dhāmāni divi yā pṛthivyāṃ yā parvateṣv ośadhīṣv apsu | tebhir no viśvaiḥ
sumanā aheḍan rājant soma prati havyā gṛbhāya ||
agnīṣomā savedasā sahūti vanataṃ girāḥ | sam devatrā babhūvathuḥ ||
yuvam ||

[[2-3-14-2]]

etāni divi rocanāny agniś ca soma sakratū adhattam | yuvaṃ sindhūṃr abhisāster
avadyād agni śomāv amuñcatam gṛbhītān ||
agnīṣomāv imaṃ su me śṛṇutaṃ vṛṣaṇā havam | prati sūktāni haryatam bhavataṃ
dāśuṣe mayaḥ ||
ānyam divo mātariśvā jabhārāmāthnād anyam pari śyeno adreḥ | agniṣomā
brahmaṇā vāvṛdhānoruṃ yajñāya cakrathur u lokam ||
agnīṣomā haviṣaḥ prasthitasya vītam ||

[[2-3-14-3]]

haryataṃ vṛṣaṇā juṣethāṃ | suśarmāṇā svavasā hi bhūtam athā dhattam
yajamānāya śaṃ yoḥ ||
ā pyāyasva
saṃ te ||
gaṇānāṃ tvā gaṇapatiṃ havāmahe kaviṃ kavīnāṃ upamaśravastamam |
jyeṣṭharājam brahmaṇām brahmaṇas pata ā naḥ śṛṇvann ūtibhiḥ sīda sādānam ||
sa ij janena sa viśā sa sa janmanā sa putrair vājam bharate dhanā nṛbhiḥ | devānām
yaḥ pitaram āvivāsati ||

[[2-3-14-4]]

śraddhāmanā haviṣā brahmaṇas patim ||
sa suṣṭubhā sa ṛkvatā gaṇena valaṃ ruvoja phaligaṃ raveṇa | bṛhaspatir usṛyā
havyasūdaḥ kanikradad vāvaśatīr ud ājat ||
maruto yad dha vo divas |
yā vaḥ śarma ||
aryamā yāti vṛṣabhas tuviṣmān dātā vasūnām puruhūto arhan | sahasrākṣo
gotrabhid vajrabāhur asmāsu devo draviṇaṃ dadhātu ||
ye te 'ryaman bahavo devayānāḥ panthānaḥ ||

[[2-3-14-5]]

rājan diva ācaranti | tebhīr no deva mahi śarma yacha śaṃ na edhi dvipade śaṃ
catuṣpade ||
budhnād agram aṅgirobhir gṛṇāno vi parvatasya dṛṃhitāny airat | rujad rodhāṃsi
kṛtrimāṇy eṣāṃ somasya tā mada indraś cakāra ||
budhnād agreṇa vi mimāya mānair vajreṇa khāny atṛṇan nadinām | vṛthāsṛjat
pathibhir dīrghayāthaiḥ somasya tā mada indraś cakāra ||

[[2-3-14-6]]

pra yo jajñe vidvāṃ asya bandhuṃ viśvāni devo janimā vivakti | brahma brahmaṇa uj
jabhāra madhyān nīcād uccā svadhayābhi pra tasthau ||
mahān mahī astabhāyad vi jāto dyāṃ sadma pārthivaṃ ca rajaḥ | sa budhnād āṣṭa
januṣābhy agram bṛhaspatir devatā yasya samrāt ||
budhnād yo agram abhyarty ojasā bṛhaspatim ā vivāsanti devāḥ | bhīnad valaṃ vi
puro dardarīti kanikradat suvar apo jagāya ||

[[2-4-1-1]]

devā amnuṣyāḥ pitaras te 'nyata āsann asurā rakṣāṃsi piśācās te 'nyatas
teṣāṃ devānām uta yad alpaṃ lohitaṃ akurvan tad rakṣāṃsi rātrībhir asubhnan
tānt subdhān mṛtān abhi vy auchat
te devā avidus |
yo vai no 'yam mriyate rakṣāṃsi vā imaṃ ghnantīti
te rakṣāṃsy upāmantrayanta tāny abruvan
varam vṛṇāmahai yat ||

[[2-4-1-2]]

asurāñ jayāma tan naḥ sahāsad iti
tato vai devā asurān ajayan
te 'surāñ jītvā rakṣāṃsy apānudanta
tāni rakṣāṃsi |
anṛtam akarteti samantaṃ devān pary aviśan

te devā agnāv anāthanta
te 'gnaye pravate puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir avapann agnaye vibādhavate 'gnaye
pratīkavate
yad agnaye pravate niravapan yāny eva purastād rakṣāṃsi ||

[[2-4-1-3]]

āsan tāni tena prāṇudanta
yad agnaye vibādhavate yāny evābhito rakṣāṃsy āsan tāni tena vy abādhanta
yad agnaye pratīkavate yāny eva paścād rakṣāṃsy āsan tāni tenāpānudanta
tato devā abhavan parāsurās |
yo bhrātṛvyavānt syāt sa spardhamāna etayeṣṭyā yajeta |
agnaye pravate puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vaped agnaye vibādhavate ||

[[2-4-1-4]]

agnaye pratīkavate
yad agnaye pravate nirvapati ya evāsmāc chreyān bhrātṛvyas taṃ tena pra ṇudate
yad agnaye vibādhavate ya evainena sadṛṇ taṃ tena vi bādhate
yad agnaye pratīkavate ya evāsmāt pāpīyān taṃ tenāpa nudate
pra śreyāṃsam bhrātṛvyam nudateti sadṛṣam krāmati nainam pāpīyān āpnoti ya
evaṃ vidvān etayeṣṭyā yajate ||

[[2-4-2-1]]

devāsurāḥ saṃyattā āsan
te devā abruvan
yo no vīryāvattamas tam anu samārabhāmahā iti
ta indram abruvan
tvaṃ no vīryāvattamo 'si tvām anu samārabhāmahā iti
so 'bravīt
tisro ma imās tanuvo vīryāvatis tāḥ prīṇitāthāsuraṇ abhi bhaviṣyatheti
tā vai brūhīty abruvan
iyam aṃho mug iyaṃ vimṛdheyam indriyāvati ||

[[2-4-2-2]]

ity abravīt
ta indrāyāṃhomuce puroḍāsam ekādaśakapālaṃ nir avapann indrāya
vaimṛdhāyendriyāvate
yad indrāyāṃhomuce niravapann aṃhasa eva tenāmucyanta
yad indrāya vaimṛdhāya mṛdha eva tenāpāghnata
yad indrāyendriyāvata indriyam eva tenātmann adadhata
trayastrīṃsatkapālam puroḍāsam nir avapan
trayastrīṃsad vai devatās tā indra ātmann anu samārambhayata bhūtyai ||

[[2-4-2-3]]

tāṃ vāva devā vijitim uttamām asurair vy ajayanta
yo bhrātṛvyavānt syāt sa spardhamāna etayeṣṭyā yajetendrāyāṃhomuce puroḍāsam
ekādaśakapālaṃ nir vaped indrāya vaimṛdhāyendriyāvate |
aṃhasā vā eṣa gṛhīto yasmāc chreyān bhrātṛvyas |
yad indrāyāṃhomuce nirvapaty aṃhasa eva tena mucyate
mṛdhā vā eṣo 'bhiṣaṇṇo yasmāt samāneṣv anyāḥ śreyān uta ||

[[2-4-2-4]]

abhrātṛvyas |

yad indrāya vaimṛdhāya mṛdha eva tenāpa hate
yad indrāyendriyāvata indriyam eva tenātman dhatte
trayastrimśatkapālam puroḍāśam nir vapati
rayastrimśad vai devatās
tā eva yajamāna ātmann anu samārambhayate bhūtyai
sā vā eṣā vijitir nāmeṣṭis |
ya evaṃ vidvān etayeṣṭyā yajata uttamām eva vijitim bhrātṛvyeṇa vi jayate ||

[[2-4-3-1]]

devāsurāḥ saṃyattā āsan
teṣāṃ gāyatri oja balam indriyaṃ vīryam prajāṃ paśūnt
saṃgr̥hyādāyāpakramyātiṣṭhat
te 'manyanta
yatarān vā iyaṃ upāvartsyati ta idam bhaviṣyantīti
tāṃ vy ahvayanta viśvakarmann iti devā dābhīty asurāḥ
sā nānyatarāṃś canopāvartata
te devā etad yajur apaśyan |
oja 'si śaho 'si balam asi ||

[[2-4-3-2]]

bhrājo 'si devānāṃ dhāma nāmāsi viśvam asi viśvāyuh sarvam asi sarvāyur
abhibhūs |
iti vāva devā asurāṇām oja balam indriyaṃ vīryam prajāṃ paśūn avṛñjata
yad gāyatri apakramyātiṣṭhat tasmād etāṃ gāyatrītiṣṭim āhuḥ
samvatsaro vai gāyatrī
saṃvatsaro vai tad apakramyātiṣṭhat |
yad etayā devā asurāṇām oja balam indriyaṃ vīryam ||

[[2-4-3-3]]

prajāṃ paśūn avṛñjata tasmād etāṃ saṃvarga itiṣṭim āhus |
yo bhrātṛvyavānt syāt sa spardhamāna etayeṣṭyā yajeta |
agnaye saṃvargāya puroḍāśam aṣṭākapālam nir vapet
taṃ śṛtam āsannam etena yajuṣābhi mṛset |
oja eva balam indriyaṃ vīryam prajāṃ paśūn bhrātṛvyasya vṛṅkte
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati ||

[[2-4-4-1]]

prajāpatih prajā asṛjata
tā asmāt sṛṣṭāḥ parācīr āyan
tā yatrāvasan tato gramud ud atiṣṭhat
tā bṛhaspatiś cānvavaitām |
so 'bravid bṛhaspatis |
anayā tvā pra tiṣṭhāny atha tvā prajā upāvartsyantīti
tam prātiṣṭhat
tato vai prajāpatim prajā upāvartanta
yaḥ prajākāmāḥ syāt tasmā etam prajāpatyaṃ gārmutaṃ caruṃ nir vapet
prajāpatim ||

[[2-4-4-2]]

eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi prajāṃ pra janayati
prajāpatih paśūn asṛjata te 'smāt sṛṣṭāḥ parāñca āyan

te yatrāvasan tato garmud ud atiṣṭhat
tān pūṣā cānvavaitām |
so 'bravīt pūṣā |
anayā mā pra tiṣṭhātha tvā paśava upāvartsyantīti
mām pra tiṣṭheti somo 'bravīn mama vai ||

[[2-4-4-3]]

akṛṣṭapacyam iti |
ubhau vām pra tiṣṭhānīty abravīt
tau prātiṣṭhat
tato vai prajāpatim paśava upāvartanta
yaḥ paśukāmaḥ syāt tasmā etaṁ somāpauṣṇam gārmuṭam caruṁ nir vapet
somāpūṣaṇāv eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmāi paśūn pra janayataḥ
somo vai retodhāḥ
pūṣā paśūnām prajanayitā
soma evāsmāi reto dadhāti pūṣā paśūn pra janayati ||

[[2-4-5-1]]

agne gobhir na ā gahīndo puṣṭyā juṣasva naḥ | indro dhartā gṛheṣu naḥ ||
savitā yaḥ sahasriyaḥ sa no gṛheṣu rāraṇat | ā puṣā etv ā vasu ||
dhātā dadātu no rayim īśāno jagatas patiḥ | sa naḥ pūrṇena vāvanat ||
tvaṣṭā yo vṛṣabho vṛṣā sa no gṛheṣu rāraṇat | sahasreṇāyutena ca ||
yena devā amṛtam ||

[[2-4-5-2]]

dirghaṁ śravo divy airayanta | rāyas poṣa tvam asmabhyam gavāṁ kulmiṁ jīvasa ā
yuvasva ||
agnir gṛhapatiḥ somo viśvavaniḥ savitā sumedhāḥ svāhā |
agne gṛhapate yas te gṛtyo bhāgas tena saha oja ākramamāṇāya dhehi śraiṣṭhyāt
patho mā yoṣam mūrdhā bhūyāsaṁ svāhā ||

[[2-4-6-1]]

citrayā yajeta paśukāmas |
iyaṁ vai citrā
yad vā asyāṁ viśvam bhūtam adhi prajāyate teneyam citrā
ya evaṁ vidvāṁś citrayā paśukāmo yajate pra prajāyā paśubhir mithunair jāyate
praivāgneyena vāpayati
retaḥ samuyena dadhāti
reta eva hitam tvaṣṭā rūpāni vi karoti
sārasvatau bhavata etad vai daivyam mithunam daivyam evāsmāi ||

[[2-4-6-2]]

mithunam madhyato dadhāti puṣṭyai prajānanāya
sinīvālyai carur bhavati vāg vai sinīvālī puṣṭiḥ khalu vai vāk puṣṭim eva vācam upaiti
|
aindra uttamo bhavati tenaiva tan mithunam |
saptaitāni havīṁsi bhavanti
sapta grāmyāḥ paśavaḥ saptāraṇyāḥ sapta chandāṁsi |
ubhayasyāvaruddhyai |
athaitā āhutir juhōti |
ete vai devāḥ puṣṭipatayas

ta evāsmiṁ puṣṭiṁ dadhati
puṣyati prajayā paśubhis |
ta evāsmiṁ puṣṭiṁ dadhati
puṣyati prajayā paśubhis |
atho yad etā āhutiḥ juhōti pratiṣṭhityai ||

[[2-4-7-1]]

mārutam asi marutām ojo 'pāṁ dhārām bhinddhi
ramayata marutaḥ śyenam āyinaṁ manojavasam vṛṣaṇaṁ suvṛktim | yena śardha
ugram avasṛṣtam eti tad aśvinā pari dhattaṁ svasti ||
purovāto varṣaṇ jinvār āvṛt svāhā vātāvad varṣann ugrar āvṛt svāhā stanayan varṣan
bhīmar āvṛt svāhānaśany avasphūrjan didyud varṣan tveṣar āvṛt svāhātirātram
varṣan pūrtir āvṛt ||

[[2-4-7-2]]

svāhā bahu hāyam avṛṣād iti śrutar āvṛt svāhātapati varṣan virāḍ āvṛt
svāhāvasphūrjan didyud varṣan bhūtar āvṛt svāhā
māndā vāsāḥ śundhyūr ajirāḥ | jyotiṣmatīs tamasvarīr undatiḥ suphenāḥ |
mitrabhṛtaḥ kṣatrabhṛtaḥ surāṣṭrā iha māvata
vṛṣṇo aśvasya saṁdānam asi vṛṣṭyai tvopa nahyāmi ||

[[2-4-8-1]]

devā vasavyā agne soma sūrya | devāḥ śarmaṇyā mitrāvaruṇāryaman | devāḥ
sapītayo 'pāṁ napād āsuheman | udno datto 'dadhim bhintta divaḥ parjanyaḍ
antarikṣāt pṛthivyās tato no vṛṣṭyāvata
divā cit tamaḥ kṛṇvanti parjanyaenodavāhena | pṛthivīm yad vyundanti ||
ā yaṁ naraḥ sudānavo dadāśuṣe divaḥ kośam acucyavuh | vi parjanyaḥ sṛjanti rodasī
anu dhanvā yanti ||

[[2-4-8-2]]

vṛṣṭayaḥ ||
ud īrayathā marutaḥ samudrato yūyaṁ vṛṣṭiṁ varṣayathā puriṣiṇaḥ | na vo dasrā
upa dasyanti dhenavaḥ śubhaṁ yātām anu rathā avṛtsata ||
sṛjā vṛṣṭiṁ diva ādbhiḥ samudram pṛṇa | abjā asi prathamajā balam asi samudriyam
||
un nambhaya pṛthivīm bhinddhidaṁ divyaṁ nabhaḥ | udno divyasya no dehīśāno vi
sṛjā dṛtim ||
ye devā divibhāgā ye 'ntarikṣabhāgā ye pṛthivibhāgāḥ | ta imaṁ yajñam avantu ta
idaṁ kṣetram ā viśantu ta idaṁ kṣetram anu vi viśantu ||

[[2-4-9-1]]

mārutam asi marutām oja iti kṛṣṇam vāsaḥ kṛṣṇatūṣam pari dhatte |
etad vai vṛṣṭyai rūpam |
sarūpa eva bhūtvā parjanyaṁ varṣayati
ramayata marutaḥ śyenam āyinaṁ iti paścādvātam prati mīvati purovātam eva
janayati varṣasyāvaruddhyai
vātanāmāni juhōti
vāyur vai vṛṣṭyā īse
vāyur eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
sa evāsmāi parjanyaṁ varṣayati |
aṣṭau ||

[[2-4-9-2]]

juhōti
catasro vai diśāś catasro 'vāntaradiśās |
digbhya eva vṛṣṭim̐ sam pra cyāvayati
kṛṣṇājine sam yauti
havir evākar
antarvedi sam yauti |
avaruddhyai
yatinām adyamānānām̐ śīrṣāṇi parāpatan
te kharjūrā abhavan
teṣām̐ rasa ūrdhvo 'patat
tāni karīraṇy abhavan |
saumyāni vai karīraṇi
saumyā khalu vā āhutir divo vṛṣṭim̐ cyāvayati
yat karīraṇi bhavanti ||

[[2-4-9-3]]

saumyayaivāhutyā divo vṛṣṭim̐ ava runddhe
madhuṣā sam yauti |
apām̐ vā eṣa oṣadhīnām̐ raso yan madhu |
adbhya evauṣadhībhyo varṣati |
atho adbhya evauṣadhībhyo vṛṣṭim̐ ni nayati
māndā vāsā iti sam yauti
nāmadheyair evainā achaiti |
atho yathā brūyāt |
asāv ehity evam evainā nāmadheyair ā ||

[[2-4-9-4]]

cyāvayati
vṛṣṇo aśvasya samdānam asi vṛṣṭyai tvopa nahyāmīty āha
vṛṣā vā aśvas |
vṛṣā parjanyaḥ
kṛṣṇa iva khalu vai bhūtvā varṣati
rūpeṇaivainām̐ sam ardhayati
varṣasyāvaruddhyai ||

[[2-4-10-1]]

devā vasavyās |
devā śarmaṇyās |
devāḥ sapītaya ity ā badhnāti devatābhir evānvahaṃ vṛṣṭim̐ ichati
yadi varṣet tāvaty eva hotavyam |
yadi na varṣec chvo bhūte havir nir vapet |
ahorātre vai mitrāvaruṇau |
ahorātrābhyām̐ khalu vai parjanyo varṣati
naktam̐ vā hi divā vā varṣati
mitrāvaruṇāv eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāv evāsmāi ||

[[2-4-10-2]]

ahorātrābhyām̐ parjanyaṃ varṣayatas |
agnaye bhāchade puroḍāsam aṣṭākapālam̐ nir vapen mārutaṃ saptakapālam̐
sauryam ekakapālam̐

agnir vā ito vṛṣṭim ud īrayati
marutaḥ sṛṣṭāṃ nayanti
yadā khalu vā asāv ādityo nyañ raśmibhiḥ paryāvartate 'tha varṣati dhāmachad iva
khalu vai bhūtvā varṣati |
etā vai devatā vṛṣṭyā īsate tā eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
tāḥ ||

[[2-4-10-3]]

evāsmāi parjanyaṃ varṣayanti |
utāvarṣiṣyan varṣaty eva
sṛjā vṛṣṭim diva ādbhiḥ samudram pṛṇety āha |
imās caivāmūs cāpaḥ sam ardhayati |
atho ābhir evāmūr achaiti |
abjā asi prathamajā balam asi samudriyam ity āha
yathāyajur evaitat |
un nambhaya pṛthivīm iti varṣāhvām juhōti |
eṣā vā oṣadhīnām vṛṣṭivanis
tayaiva vṛṣṭim ā cyāvayati
ye devā divibhāgā iti kṛṣṇājīnam ava dhūnoti |
ima evāsmāi lokāḥ pṛitā abhīṣṭā bhavanti ||

[[2-4-11-1]]

sarvāṇi chandāṃsy etasyām iṣṭyām anūcyānīty āhus
triṣṭubho vā etad vīryam yat kakud uṣṇihā jagatyai
yad uṣṇihakakubhāv anvāha tenaiva sarvāṇi chandāṃsy ava runddhe
gāyatrī vā eṣā yad uṣṇihā
yāni catvāry adhy akṣarāṇi catuṣpāda eva te paśavas |
yathā puroḍāśe puroḍāśo 'dhy evam eva tad yad ṛcy adhy akṣarāṇi
yaj jagatyā ||

[[2-4-11-2]]

paridadhyād antaṃ yajñam gamayet
triṣṭubhā pari dadhāti |
indriyam vai vīryam
indriya eva vīrye yajñam prati ṣṭhāpayati nāntaṃ gamayati |
agne trī te vājinā trī ṣadhastheti trivatyā pari dadhāti
sarūpatvāya
sarvo vā eṣa yajño yat traidhātavīyam |
kāmayakāmāya pra yujyate
sarvebhyo hi kāmebhyo yajñam prayujyate
traidhātavīyena yajetābhicaran |
sarvo vai ||

[[2-4-11-3]]

eṣa yajño yat traidhātavīyam |
sarveṇaivainaṃ yajñenābhi carati
strīṇuta evainam
etayaiva yajetābhicaryamānaḥ
sarvo vā eṣa yajño yat traidhātavīyam |
sarveṇaiva yajñena yajate
nainam abhicarant strīṇute |
etayaiva yajeta sahasreṇa yakṣyamānaḥ

prajātam evainad dadāti |
etayaiva yajeta sahasreṇjānas |
antaṃ vā eṣa paśūnāṃ gachati ||

[[2-4-11-4]]

yaḥ sahasreṇa yajate
prajāpatih̄ khalu vai paśūn asṛjata
tāṃs traidhātaviyenaivāsṛjata
ya evaṃ vidvāṃs traidhātaviyena paśukāmo yajate yasmād eva yoneḥ prajāpatih̄
paśūn asṛjata tasmād evainānt sṛjata upainam uttaraṃ sahasraṃ namati
devatābhya vā eṣa ā vṛścyate yo yakṣya ity uktvā na yajate
traidhātaviyena yajeta
sarvo vā eṣa yajñāḥ ||

[[2-4-11-5]]

yat traidhātaviyam |
sarveṇaiva yajñena yajate
na devatābhya ā vṛścyate
dvādaśakapālaḥ puroḍāśo bhavati
te trayaś catuṣkapālās
triṣṣamṛddhatvāya
trayaḥ puroḍāśā bhavanti
traya ime lokās |
eṣāṃ lokānām āptyai |
uttarauttaro jyāyān bhavati |
evam iva hīme lokās |
yavamayo madhyas |
etad vā antarikṣasya rūpam |
samṛddhyai
sarveṣāṃ abhigamayann ava dyati |
achambaṭkāram |
hiraṇyaṃ dadāti
teja eva ||

[[2-4-11-6]]

ava runddhe
tārpyaṃ dadāti
paśūn evāva runddhe
dhenuṃ dadāti |
āśiṣa evāva runddhe
sāmno vā eṣa varṇo yad dhiraṇyam |
yajusāṃ tārpyam
ukthāmadānāṃ dhenus |
etān eva sarvān varṇān ava runddhe ||

[[2-4-12-1]]

tvaṣṭā hataputro vīndraṃ somam āharat
tasminn indra upahavam aichata
taṃ nopāhvayata
putram me 'vadhīr iti
sa yajñaveśasaṃ kṛtvā prāsahā somam apibat
tasya yad atyaśiṣyata tat tvaṣṭāhavanīyam upa prāvartayat

svāhendrasātrur vardhasveti
sa yāvad ūrdhvaḥ parāvidhyati tāvati svayam eva vy aramata
yadi vā tāvat pravaṇam ||

[[2-4-12-2]]

āsīt yadi vā tāvad adhy agner āsīt
sa sambhavann agniṣomāv abhi sam abhavat
sa iṣumātram viṣvaññ avardhata
sa imāṃllokān avṛṇot |
yad imāṃllokān avṛṇot tad vṛtrasya vṛtratvam |
tasmād indro 'bibhet |
api tvaṣṭā
tasmai tvaṣṭā vajram asiñcat
tapo vai sa vajra āsīt
tam udyantum nāsaknot |
atha vai tarhi viṣṇuḥ ||

[[2-4-12-3]]

anyā devatāsīt
so 'bravīt |
viṣṇav ehīdam ā hariṣyāvo yenāyam idam iti
sa viṣṇus tredhātmānam vi ny adhatta pṛthivyām ṛṭīyam antarikṣe ṛṭīyam divi
ṛṭīyam
abhiparyāvartād dhy abibhet |
yat pṛthivyām ṛṭīyam āsīt tenendro vajram ud ayachad viṣṇvanusthitaḥ
so 'bravīt |
mā me pra hār asti vā idam ||

[[2-4-12-4]]

mayi vīryam tat te pra dāsyāmīti
tad asmai prāyachat
tat praty agr̥hṇāt |
adhā meti tad viṣṇaveti prāyachat
tad viṣṇuḥ praty agr̥hṇāt |
asmāsv indra indriyam dadhātvi iti
yad antarikṣe ṛṭīyam āsīt tenendro vajram ud ayachad viṣṇvanusthitaḥ
so 'bravīt |
mā me pra hār asti vā idam ||

[[2-4-12-5]]

mayi vīryam tat te pra dāsyāmīti
tad asmai prāyachat
tat praty agr̥hṇāt |
dvir mādḥā iti tad viṣṇaveti prāyachat
tad viṣṇuḥ praty agr̥hṇāt |
asmāsv indra indriyam dadhātvi iti
yad divi ṛṭīyam āsīt tenendro vajram ud ayachad viṣṇvanusthitaḥ
so 'bravīt |
mā me pra hār ||

[[2-4-12-6]]

idam asmi tat te pra dāsyāmīti

tvī3 ity abravīt
saṁdhāṁ tu saṁ dadhāvahai tvām eva pra viśānīti
yan mām praviśeḥ kim mā bhūñjyā ity abravīt
tvām evendhīya tava bhogāya tvām pra viśeyam ity abravīt
tam vṛtraḥ praviśat |
udaram vai vṛtraḥ
kṣut khalu vai manuṣyasya bhrātṛvyas |
yaḥ ||

[[2-4-12-7]]

evaṁ veda hanti kṣudham bhrātṛvyam |
tad asmai prāyachat
tat praty agr̥hṇāt
trir mādā iti tad viṣnaveti prā yachat
tad viṣṇuḥ praty agr̥hṇād asmāsv indra indriyaṁ dadhātvi iti
yat triḥ prāyachat triḥ pratyagr̥hṇāt tat tridhātos tridhātutvam |
yad viṣṇur anvatīṣṭhata viṣnaveti prāyachat tasmād aindrāvaiṣṇavaṁ havir bhavati
yad vā idaṁ kim ca tad asmai tat prāyachat ṛcaḥ sāmāni yajūṁṣi
sahasraṁ vā asmai tat prāyachat
tasmāt sahasradakṣiṇam ||

[[2-4-13-1]]

devā vai rājanyāj jāyamānād abibhayus
tam antar eva santaṁ dāmnāpaumbhan |
sa vā eṣo 'pobdho jāyate yad rājanyas |
yad vā eṣo 'napobdho jāyeta vṛtrān ghnāṁś caret |
yaṁ kāmayeta rājanyam
anapobdho jāyeta vṛtrān ghnāṁś cared iti tasmā etam aindrābārhaspatyaṁ caruṁ
nir vapet |
aindro vai rājanyo brahma bṛhaspatis |
brahmaṇaivainaṁ dāmnō 'pombhanān muñcati
hiraṇmayam dāma dakṣiṇā
sākṣād evainaṁ dāmnō 'pombhanān muñcati ||

[[2-4-14-1]]

navonavo bhavati jāyamāno 'hnām ketur uṣasām ety agre | bhāgaṁ devebhyo vi
dadhāty āyan pra candramās tirati dīrgham āyuh ||
yam ādityā aṁsum āpyāyanti yam akṣitam akṣitayaḥ pibanti | tena no rājā varuṇo
bṛhaspatir ā pyāyantu bhuvanasya gopāḥ ||
prācyāṁ diśi tvam indrāsi rājotodicyāṁ vṛtrahan vṛtrahāsi | yatra yanti srotyās tat ||

[[2-4-14-2]]

jītaṁ te dakṣiṇato vṛṣabha edhi havyaḥ |
indro jayāti na parā jayātā adhirājo rājasu rājayāti | viśvā hi bhūyāḥ pṛtanā abhiṣṭir
upasadyo namasyo yathāsat ||
asyed eva pra ririce mahitvaṁ divaḥ pṛthivyāḥ pary antarikṣāt | svarād indro dama ā
viśvagūrtaḥ svarir amatro vavakṣe raṇāya |
abhi tvā śūra nonumo 'dugdhā iva dhenavaḥ | iśānam ||

[[2-4-14-3]]

asya jagataḥ suvardṛśam iśānam indra tasthuṣaḥ ||

tvām id dhi havāmahe sātā vājasya kāravaḥ | tvām vṛtreṣv indra satpatiṃ naras
tvām kāṣṭhāsv arvataḥ ||
yad dyāva indra te śataṃ śatam bhūmīr uta syuḥ | na tvā vajrint sahasraṃ sūryā anu
na jātam aṣṭa rodasī ||
pibā somam indra mandatu tvā yaṃ te suṣāva haryaśvādriḥ ||

[[2-4-14-4]]

sotur bāhubhyāṃ suyato nārvā ||
revatīr naḥ sadhamāda indre santu tuvivājāḥ | kṣumanto yābhir madema ||
ud agne śucayas tava
vi jyotiṣā |
ud u tyam jātavedasam |
sapta tvā harito rathe vahanti deva sūrya | śociṣkeśam vicakṣaṇa ||
citram devānām ud agād anīkam cakṣur mitrasya varuṇasyāgneḥ | āprā dyāvāpṛthivī
antarikṣam sūrya ātmā jagatas tasthuṣaḥ ||

[[2-4-14-5]]

ca ||
viśve devā ṛtāvṛdha ṛtubhir havanaśrutaḥ | juṣantām yujyam payāḥ ||
viśve devāḥ śṛṇutemaṃ havam me ye antarikṣe ya upa dyavi ṣṭha | ye agnijihvā uta
vā yajatrā āsadyāsmin barhiṣi mādayadhvam ||

[[2-5-1-1]]

viśvarūpo vai tvāṣṭraḥ purohito devānām āsīt svasrīyo 'surāṇām |
tasya trīṇi śīrṣāṇy āsant somapānaṃ surāpānam annādanam |
sa pratyakṣam devebhyo bhāgam avadat paro'kṣam asurebhyaḥ sarvasmai vai
pratyakṣam bhāgam vadanti yasmā eva paro'kṣam vadanti tasya bhāga uditas
tasmād indro 'bibhed
īdṛṇ vai rāṣṭram vi paryāvartayatīti
tasya vajram ādāya śīrṣāṇy achinad yat somapānam ||

[[2-5-1-2]]

āsīt sa kapiñjalo 'bhavat yat surāpānaṃ sa kalaviṅko yad annādanaṃ sa tittiris |
tasyāñjalīnā bramahatyām upāgṛhṇāt tāṃ saṃvatsaram abibhas tam bhūtāny abhy
akrośan
brahmahann iti | sa pṛthivīm upāsidad
asyai brahmahatyāyai tṛṭiyam prati gṛhāṇeti
sābravīd
varam vṛṇai khātāt parābhaviṣyantī manye tato mā parā bhūvam iti
purā te ||

[[2-5-1-3]]

saṃvatsarād api rohād ity abravīt tasmāt purā saṃvatsarāt pṛthiviyai khātam api
rohāti vārevṛtaṃ hy asyai
tṛṭiyam brahmahatyāyai praty agṛhṇāt tat svakṛtam iriṇam abhavat tasmād
āhitāgniḥ śraddhādevaḥ svakṛta iriṇe nāva syed brahmahatyāyai hy eṣa varṇaḥ | sa
vanaspatīn upāsidad
asyai brahmahatyāyai tṛṭiyam prati gṛhṇītetī
te 'bruvan
varam vṛṇāmahai vṛkṇāt ||

[[2-5-1-4]]

parābhaviṣyānto manyāmahe tato mā parā bhūmeti |
āvraścanād vo bhūyāṁsa ut tiṣṭhān ity abravīt tasmād āvraścanād vṛkṣāṅgām
bhūyāṁsa ut tiṣṭhanti vārevṛtaṁ hy eṣām |
ṛṭīyam brahmahatyāyai praty agr̥hṇant sa niryāso 'bhavat tasmān niryāsasya
nāśyam brahmahatyāyai hy eṣa varṇo 'tho khalu ya eva lohito yo vāvraścanān
niryeṣati tasya nāśyam ||

[[2-5-1-5]]

kāmam anyasya | sa strīṣaṁsādā upāsīdad
asyai brahmahatyāyai ṛṭīyam prati gr̥hṇītetī
tā abruvan
varaṁ vṛṇāmahā ṛtviyāt prajāṁ vindāmahai kāmam ā vijanitoḥ sam bhavāmeti
tasmād ṛtviyāt striyaḥ prajāṁ vindante kāmam ā vijanitoḥ sam bhavanti vārevṛtaṁ
hy āsām |
ṛṭīyam brahmahatyāyai praty agr̥hṇant sā malavadvāsā abhavat tasmān
malavadvāsasā na saṁ vadeta ||

[[2-5-1-6]]

na sahāsīta nāsyā annam adyād brahmahatyāyai hy eṣā varṇam pratimucyāste |
atho khalv āhur
abhyañjanaṁ vāva striyā annam abhyañjanam eva na pratigr̥hyaṁ kāmam anyad iti |
yām malavadvāsasāṁ sambhavanti yas tato jāyate so 'bhiśasto yām araṇye tasyai
steno yām parācīm tasyai hr̥itamukhy apagalbho yā snāti tasyā apsu mārūko yā ||

[[2-5-1-7]]

abhyañkte tasyai duścarmā yā pralikhate tasyai khalatir apamārī yāñkte tasyai kāṇo
yā dato dhāvate tasyai śyāvadan yā nakhāni nikṛntate tasyai kunakhī yā kṛṇatti
tasyai klībo yā rajjuṁ sṛjati tasyā udbandhuko yā parṇena pibati tasyā unmāduko yā
kharveṇa pibati tasyai kharvas
tisro rātrīr vratam̐ cared añjalīnā vā pibed akharveṇa vā pātreṇa prajāyai gopīthāya ||

[[2-5-2-1]]

tvaṣṭā hataputro vīndraṁ somam āharat
tasminn indra upahavam aichata
taṁ nopāhvayata
putram me 'vadhīr iti
sa yajñaveśasam̐ kṛtvā prāsahā somam apibat
tasya yad atyaśiṣyata tat tvaṣṭāhavanīyam upa prāvartayat
svāhendraśatrur vardhasveti
yad avartayat tad vṛtrasya vṛtratvam |
yad abravīt
svāhendraśatrur vardhasveti tasmād asya ||

[[2-5-2-2]]

indraḥ śatrur abhavat
sa sambhavann agniṣomāv abhi sam abhavat
sa iṣumātram̐ iṣumātram̐ viṣvaññ avaradhata
sa imāṁllokān avṛṇot |
yad imāṁllokān avṛṇot tad vṛtrasya vṛtratvam |
tasmād indro 'bibhet
sa prajāpatim upādhāvat |
śatrur me 'janīti

tasmai vajraṁ siktvaṁ prāyachat |
etena jahīti tenābhy āyata
tāv abrūtām agniṣomau
mā ||

[[2-5-2-3]]

pra hār āvam antaḥ sva iti
mama vai yuvaṁ stha ity abravīn mām abhy etam iti
tau bhāgadheyam aichetām |
tābhyām etam agniṣomīyam ekādaśakapālam pūrṇamāse prāyachat
tāv abrūtām
abhi saṁdaṣṭau vai svo na śaknuva aitum iti
sa indra ātmanaḥ śītarūrāv ajanayat
tac chītarūrāyor janma
ya evaṁ śītarūrāyor janma veda ||

[[2-5-2-4]]

nainaṁ śītarūrau hatas
tābhyām enam abhy anayat
tasmāj jañjabhyamānād agniṣomau nir akrāmatām
prāṇāpānau vā enam tad ajahitām
prāno vai dakṣo 'pānaḥ kratus
tasmāj jañjabhyamāno brūyāt |
mayi dakṣakratū iti
prāṇāpānāv evātman dhatte
sarvam āyur eti
sa devatā vṛtrān nirhūya vārtraghnaṁ haviḥ pūrṇamāse nir avapat |
ghnanti vā enam pūrṇamāsa ā ||

[[2-5-2-5]]

amāvāsyāyām pyāyayanti
tasmād vārtraghni pūrṇamāse 'nūcyete vṛdhanvatī amāvāsyāyām |
tat saṁsthāpya vārtraghnaṁ havir vajram ādāya punar abhy āyata
te abrūtām dyāvāpṛthivī
mā pra hār āvāyor vai śrita iti
te abrūtām |
varam vṛṇāvahai nakṣatravihitāham asānīty asāv abravīc citravihitāham itīyam |
tasmān nakṣatravihitāsau citravihite 'yam |
ya evaṁ dyāvāpṛthivyoh ||

[[2-5-2-6]]

varam vedainaṁ varo gachati
sa ābhyām eva prasūta indro vṛtram ahan
te devā vṛtraṁ hatvāgniṣomāv abruvan
havyaṁ no vahatam iti
tāv abrūtām
apatejasau vai tyau vṛtre vai tyayos teja iti
te 'bruvan
ka idam achaitīti
gaur ity abruvan gaur vāva sarvasya mitram iti
sābravīt ||

[[2-5-2-7]]

varam vṛṇai mayy eva sato 'bhayena bhunajādhvā iti
tad gaur āharat
tasmād gavi sato 'bhayena bhuñjate |
etad vā agnes tejo yad ghṛtam
etat somasya yat payas |
ya evam agniṣomayos tejo veda tejasvy eva bhavati
brahmavādino vadanti
kimdevatyam paurṇamāsam iti
prājāpatyam iti brūyāt
tenendram jyeṣṭham putram niravāsāyayad iti
tasmāj jyeṣṭham putram dhanena niravasāyayanti ||

[[2-5-3-1]]

indram vṛtram jaghanivāmsam mṛdho 'bhi prāvepanta sa etam vaimṛdham
pūṇamāse 'nunirvāpyam apaśyat tam nir avapat tena vai sa mṛdho 'pāhata yad
vaimṛdhaḥ pūṇamāse 'nunirvāpyo bhavati mṛdha eva tena yajamāno 'pa hate |
indro vṛtram hatvā devatābhis cendriyeṇa ca vy ārdhyata sa etam āgneyam
aṣṭākapālam amāvāsyaṅam apaśyad aindram dadhi ||

[[2-5-3-2]]

tam nir avapat tena vai sa devatās cendriyam cāvārunddha
yad āgneyo 'ṣṭākapālo 'māvāsyaṅam bhavaty aindram dadhi devatās caiva
tenendriyam ca yajamāno 'va runddhe |
indrasya jaghnuṣa indriyam vīryam pṛthivīm anu vy ārchat tad oṣadhayo vīrudho
'bhavan
sa prajāpatim upādhāvad
vṛtram me jaghnuṣa indriyam vīryam ||

[[2-5-3-3]]

pṛthivīm anu vy ārat tad oṣadhayo vīrudho 'bhūvan iti
tat paśava oṣadhībhyo 'dhy ātmant sam anayan tat praty aduhan yat samanayan tat
sāmnāyyasya sāmnāyyatvam yat pratyaduhan tat pratidhuṣaḥ pratidhuktvam |
sam anaiṣuḥ praty adhukṣan na tu mayi śrayata ity abravīd etad asmai ||

[[2-5-3-4]]

śṛtam kurutety abravīt tad asmai śṛtam akurvann indriyam vāvāsmin vīryam tad
aśrayan tac chṛtasya śṛtatvam |
sam anaiṣuḥ praty adhukṣaṅ chṛtam akran na tu mā dhinotīty abravīd etad asmai
dadhi kurutety abravīt tad asmai dadhy akurvan tad enam adhinot tad dadhno
dadhitvam
brahmavādino vadanti dadhnaḥ pūrvasyāvadeyam ||

[[2-5-3-5]]

dadhi hi pūrvam kriyata ity anādr̥tya tac chṛtasyaiva pūrvasyāva dyed inriyam
evāsmin vīryam śritvā dadhnopariṣṭād dhinoti yathāpūrvam upaiti
yat pūtikair vā parṇavalkair vātañcyāt saumyam tad yat kvalai rākṣasam tad yat
taṇḍulair vaiśvadevam tad yad ātañcanena mānuṣam tad yad dadhnā tat sendram
dadhnā tanakti ||

[[2-5-3-6]]

sendratvāya |

agnihotrocheṣaṇam abhyātanakti yajñasya saṃtatyai |
indro vṛtraṃ hatvā parām parāvataṃ agachad apārādham iti manyamānas taṃ
devatāḥ praīṣam aichant so 'bravīt prajāpatir yaḥ prathamo 'nuvindati tasya
prathamam bhāgadheyam iti taṃ pitaro 'nv avindan tasmāt pitṛbhyaḥ pūrvedyuh
kriyate
so 'māvāsyām praty āgachat taṃ devā abhi sam agachantāmā vai naḥ ||

[[2-5-3-7]]

adya vasu vasatītindro hi devānām vasu tad amāvāsyāyā amāvāsyatvam
brahmavādino vadanti kiṃdevatyam sāmnyam iti vaiśvadevam iti brūyād viśve hi
tad devā bhāgadheyam abhi samagachantety atho khalv aindram ity eva brūyād
indram vāva te tad bhiṣajyanto 'bhi sam agachanteti ||

[[2-5-4-1]]

brahmavādino vadanti
sa tvai darśapūrṇamāsau yajeta ya enau sendrau yajeteti
vaimṛdhaḥ pūrṇamāse 'nunirvāpyo bhavati tena pūrṇamāsaḥ sendra aindram dadhy
amāvāsyāyām tenāmāvāsyā sendrā ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate
sendrāv evainau yajate śvaḥśvo 'smā ijānāya vasiyo bhavati
devā vai yad yajñe 'kurvata tad asurā akurvata te devā etām ||

[[2-5-4-2]]

iṣṭim apaśyan |
āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālaṃ sarasvatyai caruṃ sarasvate caruṃ tām
paurṇamāsaṃ saṃsthāpyānu nir avapan tato devā abhavan parāsurās |
yo bhrātṛvyavānt syāt sa paurṇamāsaṃ saṃsthāpyaitām iṣṭim anu nir vapet
paurṇamāsenaiiva vajram bhrātṛvyāya prahrtyāgnāvaiṣṇavena devatās ca yajñam ca
bhrātṛvyasya vṛṅkte
mithunān paśūnt sārāsvatābhyām yāvad evā syāsti tat ||

[[2-5-4-3]]

sarvaṃ vṛṅkte
paurṇamāsīm eva yajeta bhrātṛvyavān nāmāvāsyām hatvā bhrātṛvyam nā pyāyayati
sākamprasthāyiyena yajeta paśukāmas |
yasmai vā alpenāharanti nātmanā tṛpyati nānyasmai dadāti yasmai mahatā tṛpyaty
ātmanā dadāty anyasmai mahatā pūrṇam hotavyam |
tṛpta evainam indraḥ prajāyā paśubhis tarpayati
dārupātṛeṇa juhōti
na hi mṛṇmayam āhutiṃ ānaśe |
audumbaram ||

[[2-5-4-4]]

bhavaty ūrg vā udumbara ūrk paśava ūrjaivāsmā ūrjam paśūn ava runddhe
nāgataśrīr mahendraṃ yajeta
trayo vai gataśriyaḥ śuśruvān grāmaṇī rājanyas teṣām mahendro devatā yo vai svām
devatām atiyajate prasvāyai devatāyai cyavate na parām prāpnoti pāpiyān bhavati
saṃvatsaram indraṃ yajeta saṃvatsaram hi vratam nāti svā ||

[[2-5-4-5]]

evainam devatejyamānā bhūtyā inddhe vasiyān bhavati
saṃvatsarasya parastād agnaye vratapataye puroḍāsam aṣṭākapālaṃ nir vapet
saṃvatsaram evainam vṛtraṃ jaghnivāṃsam agnir vratapatir vratam ā lambhayati

tato 'dhi kāmam yajeta ||

[[2-5-5-1]]

nāsomayājī sam nayed anāgataṃ vā etasya payo yo 'sodayājī
yad asodayājī samnayet parimoṣa eva so 'nṛtaṃ karoti |
atho paraiva sicyate
sodayājy eva sam nayet payo vai somaḥ payaḥ sāmṇāyyam payasaiva paya ātman
dhatte
vi vā etam prajayā paśubhir ardhayati vardhayaty asya bhrātrvyam yasya havir
niruptam purastāc candramāḥ ||

[[2-5-5-2]]

abhy udeti
tredhā taṇḍulān vi bhajed
ye madhyamāḥ syus tān agnaye dātre puroḍāśam aṣṭākapālam kuryād
ye sthaviṣṭhās tān indrāya pradātre dadhamś carum |
ye 'niṣṭhās tān viṣṇave śipiviṣṭāya śrte carum
agnir evāsmaiprajām prajanayati vṛddhām indraḥ pra yachati
yajño vai viṣṇuḥ paśavaḥ śipir yajña eva paśuṣu prati tiṣṭhati
na dve ||

[[2-5-5-3]]

yajeta
yat pūrvayā samprati yajetottarayā chambaṭ kuryād
yad uttarayā samprati yajeta pūrvayā chambaṭ kuryān neṣṭir bhavati na yajñas tad
anu hṛita mukhy apagalbho jāyate |
ekām eva yajeta pragalbho 'sya jāyate |
anādṛtya tad dve eva yajeta
yajñamukham eva pūrvayālabhate yajata uttarayā devatā eva pūrvayāvarundha
indriyam uttarayā devalokam eva ||

[[2-5-5-4]]

pūrvayābhijayati manuṣyalokam uttarayā
bhūyaso yajñakratūn upaiti |
eṣā vai sumanā nāmeṣṭir yam adyejānam paścāc candramā abhy udeety asminn
evāsmāi loke 'rdhukam bhavati
dākṣāyaṇayajñena suvargakāmo yajeta
pūrṇamāse sam nayan maitrāvaruṇyāmikṣayāmāvāsyāyām yajeta
pūrṇamāse vai devānām sutas teṣām etam ardhmāsam prasutas
teṣām maitrāvaruṇī vaśāmāvāsyāyām anūbandhyā yat ||

[[2-5-5-5]]

pūrvedyur yajate vedim eva tat karoti
yad vatsān apākaroti sadohavirdhāne eva sam minoti
yad yajate devair eva sutyām sam pādayati sa etam ardhmāsam sadhamādam
devaiḥ somam pibati
yan maitrāvaruṇyāmikṣayāmāvāsyāyām yajate yaivāsau devānām vaśānūbandhyā
so evaiṣaitasya
sākṣād vā eṣa devān abhyārohati ya eṣam yajnam ||

[[2-5-5-6]]

abhyārohati yathā khalu vai śreyān abhyārūḍhaḥ kāmāyate tathā karoti

yady avavidhyati pāpīyān bhavati yadi nāvavidhyati sadṛṅ vyāvṛtkāma etena
yajñena yajeta kṣurapavir hy eṣa yajñas tājak puṅyo vā bhavati pra vā miyate
tasyaitad vratam |
nānṛtaṃ vaden na māṃsam aśnīyān na striyam upeyān nāsya palpūlanena vāsaḥ
palpūlayeyur etad dhi devāḥ sarvaṃ na kurvanti ||

[[2-5-6-1]]

eṣa vai devaratho yad darśapūrṇamāsau
yo darśapūrṇamāsāv iṣṭvā somena yajate rathaspaṣṭa evāvasāne vare devānām ava
syati |
etāni vā aṅgāparūṃṣi saṃvatsarasya yad darśapūrṇamāsau
ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate 'ṅgāparūṃṣy eva saṃvatsarasya prati
dadhāti |
ete vai saṃvatsarasya cakṣuṣī yad darśapūrṇamāsau
ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate tābhyām eva suvargaṃ lokam anu paśyati
||

[[2-5-6-2]]

eṣā vai devānām vikrāntir yad darśapūrṇamāsau
ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate devānām eva vikrāntim anu vi kramate |
eṣa vai devayānaḥ panthā yad darśapūrṇamāsau
ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate ya eva devayānaḥ panthās taṃ samārohati
|
etau vai devānām harī yad darśapūrṇamāsau
ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate yāv eva devānām harī tābhyām ||

[[2-5-6-3]]

evaibhyo havyaṃ vahati |
etad vai devānām āsyaṃ yad darśapūrṇamāsau
ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate sāksād eva devānām āsye juhōti |
eṣa vai havirdhānī yo darśapūrṇamāsayājī
sāyamprātar agnihotraṃ juhōti yajate darśapūrṇamāsāv aharahar havirdhāninām
sutas |
ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate havirdhāny asmīti sarvaṃ evāsya
barhiṣyaṃ dattam bhavati
devā vā ahaḥ ||

[[2-5-6-4]]

yajñīyaṃ nāvindan te darśapūrṇamāsāv apunan
tau vā etau pūtau medhyau yad darśapūrṇamāsau
ya evaṃ vidvān darśapūrṇamāsau yajate pūtāv evainau medhyau yajate
nāmāvāsyāyaṃ ca paurṇamāsyāyaṃ ca striyam upeyāt |
yad upeyān nirindriyaḥ syāt
somasya vai rājño 'rdhamāsasya rātrayaḥ patnaya āsan
tāsām amāvāsyāyaṃ ca paurṇamāsīm ca nopait ||

[[2-5-6-5]]

te enam abhi sam anahyetām |
taṃ yakṣma ārchat |
rājānaṃ yakṣma ārad iti tad rājanyakṣmasya janma
yat pāpīyān abhavat tat pāpayakṣmasya
yaj jāyābhyām avindat taj jāyenyasya

ya evam eteṣām yakṣmāṇām janma veda nainam ete yakṣmā vindanti
sa ete eva namasyann upādhāvat
te abrūtām |
varam vṛṇāvahā āvaṃ devānām bhāgadhe asāva ||

[[2-5-6-6]]

āvad adhi devā ijjāntā iti
tasmāt sadṛśīnām rātrīnām amāvāsyāyām ca paurṇamāsyām ca devā ijjante |
ete hi devānām bhāgadhe
bhāgadhā asmai manuṣyā bhavanti ya evaṃ veda
bhūtāni kṣudham aghnant sadyo manuṣyā ardhmāse devā māsi pitarāḥ saṃvatsare
vanaspatayas
tasmād aharahar manuṣyā aśanam ichante 'rdhmāse devā ijjante māsi pitṛbhyaḥ
kriyate saṃvatsare vanaspatayaḥ phalaṃ gṛhṇanti
ya evaṃ veda hanti kṣudham bhrātrīvyam ||

[[2-5-7-1]]

devā vai narci na yajuṣy aśrayanta
te sāmān evāśrayanta
hiṃ karoti sāmāivākar
hiṃ karoti yatraiva devā aśrayanta tata evainān pra yuṅkte
hiṃ karoti vāca evaiṣa yogas |
hiṃ karoti prajā eva tad yajamānaḥ sṛjate
trīḥ prathamām anv āha trīr uttamām |
yajñasyaiva tad barsam ||

[[2-5-7-2]]

nahyatya aprasraṃsāya
saṃtatam anv āha prāṇānām annādyasya saṃtatyai |
atho rakṣasām apahatyai
rāthaṃtarīm prathamām anv āha
rāthaṃtaro vā ayam lokas |
imam eva lokam abhi jayati
trīr vi gṛhṇāti
traya ime lokās |
imān eva lokān abhi jayati
bārhatīm uttamām anv āha
bārhatō vā asau lokas |
amum eva lokam abhi jayati
pra vaḥ ||

[[2-5-7-3]]

vājā ity aniruktām prājāpatyām anv āha
yajño vai prajāpatis |
yajñam eva prajāpatim ā rabhate
pra vo vājā ity anv āha |
annaṃ vai vājas |
annam evāva runddhe
pra vo vājā ity anv āha
tasmāt prācīnaṃ reto dhīyate |
agna ā yāhi vītaya ity āha
tasmāt praticīḥ prajā jāyante

pra vo vājāḥ ॥

[[2-5-7-4]]

ity anv āha

māsā vai vājā ardhmāsā abhidyo devā haviṣmanto gaur ghṛtācī yajño devāñ jigāti
yajamānaḥ sumnayus ।

idam asīdam asīty eva yajñasya priyaṃ dhāmāva runddhe
yaṃ kāmāyeta

sarvam āyur iyād iti pra vo vājā iti tasyānūcyāgna ā yāhi vītaya iti saṃ tatam
uttaram ardharcam ā labheta ॥

[[2-5-7-5]]

prāṇenaivāsyāpānaṃ dadhāra sarvam āyur eti

yo vā aratniṃ sāmīdhenīnām vedāratnāv eva bhrātṛvyam kurute ।

ardharcau saṃ dadhāti ।

eṣa vā aratniḥ sāmīdhenīnām ।

ya evaṃ vedāratnāv eva bhrātṛvyam kurute ।

ṛṣerṛṣer vā etā nīrmitā yat sāmīdhenyas

tā yad asaṃyuktāḥ syuḥ prajayā paśubhir yajamānasya vi tiṣṭheran ।

ardharcau saṃdadhāti

saṃ yunakty evainās

tā asmaī saṃyuktā avaruddhāḥ sarvām āśiṣaṃ duhre ॥

[[2-5-8-1]]

ayajño vā eṣa yo 'sāmā ।

agna ā yāhi vītaya ity āha rāthaṃtarasyaiṣa varṇas

taṃ tvā samīdbhir āngira ity āha vāmādevyasyaiṣa varṇas ।

bṛhad agne suvīryam ity āha bṛhata eṣa varṇas ।

yad etaṃ tṛcam anvāha yajñam eva tat sāmānvantaṃ karoti ।

agnir amuṣmīṃlloka āsīd ādityo 'smin

tāv imau lokāv aśāntau ॥

[[2-5-8-2]]

āstām ।

te devā abruvan ।

etemaṃ vi pary ūhāmeti ।

agna ā yāhi vītaya ity asmiṃlloke 'gnim adadhur bṛhad agne suvīryam ity

amuṣmīṃlloka ādityam ।

tato vā imau lokāv aśāmyatām ।

yad evaṃ anvāhānāyor lokayoḥ śāntyai

śāmyato 'smā imau lokau ya evaṃ veda

pañcadaśa sāmīdhenīr anv āha

pañcadaśa ॥

[[2-5-8-3]]

vā ardhmāsasya rātrayas ।

ardhmāsasaḥ saṃvatsara āpyate

tāsāṃ tṛṇi ca śatāni ṣaṣṭiś cākṣarāṇi

tāvatiḥ saṃvatsarasya rātrayas ।

akṣaraśa eva saṃvatsaram āpnoti

nṛmedhaś ca paruchepaś ca brahmavādyam avadetām

asmin dārāv ārdre 'gnim janayāva yataro nau brahmīyān iti

nṛmedho 'bhy avadat sa dhūmam ajanayat
paruchepo 'bhy avadat so 'gnim ajanayat |
ṛṣa ity abravīt ||

[[2-5-8-4]]

yat samāvad vidva kathā tvam agnim ajijano nāham iti
sāmīdhenīnām evāhaṃ varṇaṃ vedety abravīt |
yad ghr̥tavat padam anūcyate sa āsāṃ varṇas
taṃ tvā samīdbhir aṅgira ity āha sāmīdhenīṣv eva taj jyotir janayati
striyas tena yad ṛca striyas tena yad gāyatriya striyas tena yat sāmīdhenyas |
vṛṣaṇvatīm anv āha ||

[[2-5-8-5]]

tena puṃsvatīṣ tena sendrās tena mithunās |
agnir devānām dūta āsīd uśanā kāvyo 'surāṇām |
tau prajāpatim praśnam aitām
sa prajāpatir agniṃ dūtaṃ vṛṇīmaha ity abhi paryāvartata
tato devā abhavan parāsurās |
yasyaivaṃ viduṣo 'gnim dūtaṃ vṛṇīmaha ity anvāha bhavaty ātmanā parāsyā
bhrātṛvyo bhavati |
adhvaravatīm anv āha
bhrātṛvyam evaitayā ||

[[2-5-8-6]]

dhvarati
śociṣkeśas tam imaha ity āha
pavitram evaitat |
yajamānam evaitayā pavayati
samiddho agna āhutety āha
paridhim evaitam pari dadhāty askandāya
yad ata ūrdhvam abhyādadyād yathā bahiḥparidhi skandati tādr̥g eva tat
trayo vā agnayo havyvāhano devānām kavyavāhanaḥ pitṛṇāṃ saharakṣā asurāṇām
|
ta etarhy ā śaṃsante
mām variṣyate mām ||

[[2-5-8-7]]

iti
vṛṇīdhvaṃ havyvāhanam ity āha
ya eva devānām taṃ vṛṇīte |
ārṣeyaṃ vṛṇīte
bandhor eva naiti |
atho saṃtatyai
parastād arvāco vṛṇīte
tasmāt parastād arvāñco manuṣyān pitaro 'nu pra pipate ||

[[2-5-9-1]]

agne mahāṃ asīty āha mahān hy eṣa yad agnis |
brāhmaṇety āha brāhmaṇo hy
bhāratety āhaiṣa hi devebhyo havyam bharati
deveddha ity āha devā hy etam aindhata
manviddha ity āha manur hy etam uttaro devebhya ainddha |

ṛṣiṣṭuta ity āharṣayo hy etam astuvan
viprānumadita ity āha ||

[[2-5-9-2]]

viprā hy ete yac chuśruvāṁsaḥ
kaviśasta ity āha kavayo hy ete yac chśruvāṁsas |
brahmasaṁśita ity āha brahmasaṁśito hy
ghṛtāhavana ity āha ghṛtāhutir hy asya priyatamā
praṇir yajñānām ity āha praṇir hy eṣa yajñānām |
rathir adhvarāṇām ity āhaiṣa hi devarathas |
atūrto hotety āha na hy etaṃ kaś cana ||

[[2-5-9-3]]

tarati
tūrṇir havyvāḍ ity āha
sarvaṁ hy eṣa tarati |
āspātraṃ juhūr devānām ity āha juhūr hy eṣa devānām |
camaso devapāna ity āha camaso hy eṣa devapānas |
arāṁ ivāgne nemir devāṁs tvam paridhūr asīty āha devān hy eṣa paribhūs |
yad brūyāt |
ā vaha devān devayate yajamānāyeti bhrātṛvyam asmai ||

[[2-5-9-4]]

janayet |
ā vaha devān yajamānāyety āha yajamānam evaitena vardhayati |
agnim agna ā vaha somam ā vahety āha devatā eva tad yathāpūrvam upa hvayate |
ā cāgne devān vaha suyajā ca yaja jātaveda ity āha |
agnim eva tat saṁ śyati
so 'sya saṁśito devebhyo havyaṃ vahati |
agnir hotā ||

[[2-5-9-5]]

ity āha |
agnir vai devānāṁ hotā
ya eva devānāṁ hotā taṃ vṛṇīte
sma vayam ity āhātmānam eva sattvaṃ gamayati
sādhu te yajamāna devatety āhāśiṣam evaitām ā śāste
yad brūyāt |
yo 'gniṁ hotāram avṛthā ity agnino 'bhayato yajamānam pari gṛhṇīyāt
pramāyukaḥ syāt |
yajamānadevatyā vai juhūr bhrātṛvyadevatyo 'pabhṛt ||

[[2-5-9-6]]

yad dve iva brūyād bhrātṛvyam asmai janayet |
ghṛtavatim adhvaryo srucam āsyasvety āha yajamānam evaitena vardhayati
devāyuvam ity āha devān hy eṣāvati
viśvavārām ity āha viśvaṁ hy eṣāvati |
īḍamahai devāṁ īḍenyān namasyāma vā īḍenyāḥ pitaro namasyā devā yajñīyās |
devatā eva tad yathābhāgaṃ yajati ||

[[2-5-10-1]]

ṭṛcān anu brūyād rājanyasya

trayo vā anye rājanyāt puruṣā brāhmaṇo vaiśyaḥ śūdras tān evāsmā anukān karoti
pañcadaśānu brūyād rājanyasya
pañcadaśo vai rājanyaḥ
sva evainaṃ stome prati ṣṭhāpayati
tṛṣṭubhā pari dadhyāt |
indriyaṃ vai
indriyakāmaḥ khalu vai rājanyo yajate
triṣṭubhaivāsmā indriyaṃ pari gṛhṇāti
yadi kāmayeta ||

[[2-5-10-2]]

brahmavarcasam astv iti gāyatriyā pari dadhyāt |
brahmavarcasam vai gāyatrī
brahmavarcasam eva bhavati
saptadaśānu brūyād vaiśyasya
saptadaśo vai vaiśyaḥ
sva evainaṃ stome prati ṣṭhāpayati
jagatyā pari dadhyāt |
jāgatā vai paśavaḥ
paśukāmaḥ khalu vai vaiśyo yajate
jagatyaivāsmā paśūn pari gṛhṇāti |
ekaviṃśatim anu brūyāt pratiṣṭhākāmasya |
ekaviṃśa stomānām pratiṣṭhā
pratiṣṭhityai ||

[[2-5-10-3]]

caturviṃśatim anu brūyād brahmavarcasakāmasya
caturviṃśatyakṣarā gāyatrī
gāyatrī brahmavarcasam |
gāyatriyaivāsmā brahmavarcasam ava runddhe
triṃśatam anu brūyād annakāmasya
triṃśadakṣarā
annaṃ
virājivāsmā annādyam ava runddhe
dvātriṃśatam anubrūyāt pratiṣṭhākāmasya
anuṣṭup chandasām pratiṣṭhā
pratiṣṭhityai
ṣaṭtriṃśatam anu brūyāt paśukāmasya
ṣaṭtriṃśadakṣarā bṛhatī
bārhatāḥ paśavas |
bṛhatyaivāsmā paśūn ||

[[2-5-10-4]]

ava runddhe
catuṣcatvāriṃśatam anu brūyād indriyakāmasya
catuṣcatvāriṃśadakṣarā
indriyaṃ
triṣṭubhaivāsmā indriyaṃ ava runddhe |
aṣṭācatvāriṃśatam anu brūyāt paśukāmasya |
aṣṭācatvāriṃśadakṣarā jagatī
jāgatāḥ paśavas |
jagatyaivāsmā paśūn ava runddhe

sarvāṇi chandāṁsy anu brūyād bahuyājinaḥ
sarvāṇi vā etasya chandāṁsy avarunddhāni yo bahuyājī |
aparimitam anu brūyāt |
aparimitasyāvaruddhyai ||

[[2-5-11-1]]

nivītam manuṣyāṇām
prācīnāvītam piṭṛṇām
upavītaṃ devānām
upa vyayate
devalakṣmam eva tat kurute
tiṣṭhann anv āha
tiṣṭhan hy āśrutataraṃ vadati
tiṣṭhann anv āha
suvargasya lokasyābhijityai |
āsīno yajati |
asminn eva loke prati tiṣṭhati
yat krauñcam anvāhāsuraṃ tat |
yan mandram mānuṣaṃ tat |
yad antarā tat sadevam
antarānūcyam |
sadevatvāya
vidvāṁso vai ||

[[2-5-11-2]]

purā hotāro 'bhūvan
tasmād vidhṛtā adhvāno 'bhūvan na panthānaḥ sam arukṣan |
antarvedy anyāḥ pādo bhavati bahirvedy anyas |
athānv āha |
adhvanām vidhṛtyai pathām asaṁrohāya |
atho bhūtaṃ caiva bhaviṣyac cāva runddhe |
atho parimitaṃ caivāparimitaṃ cāva runddhe |
atho grāmyāṁś caiva paśūn āraṇyāṁś cāva runddhe |
atho ||

[[2-5-11-3]]

devalokaṃ caiva manuṣyalokaṃ cābhi jayati
devā vai sāmīdhenīr anūcya yajñam nānv apaśyan |
sa prajāpatis tūṣṇīm āghāram āghārayat
tato vai devā yajñam anv apaśyan
yat tūṣṇīm āghāram āghārayati yajñasyānukhyātyai |
atho sāmīdhenīr evābhy anakti |
alūkṣo bhavati ya evaṃ veda |
atho tarpayatya evainās
prajayā paśubhiḥ ||

[[2-5-11-4]]

ya evaṃ veda
yad ekayāghārayed ekām priṇīyāt |
yad dvābhyām dve priṇīyāt |
yat tiṣṭhir ati tad recayet |
manasā ghārayati manasā hy anāptam āpyate

tiryāṅcam ā ghārayaty achambaṭkāram |
vāk ca manaś cārtiyetām
ahaṃ devebhyo havyaṃ vahāmiti vāg abravīd ahaṃ devebhya iti manas
tau prajāpatim praśnam aitām |
so 'bravīt ||

[[2-5-11-5]]

prajāpatis |
dūtīr eva tvam manaso 'si yad dhi manasā dhyāyati tad vācā vadatīti
tat khalu tubhyaṃ na vācā juhavann ity abravīt
tasmān manasā prajāpataye juhvati
mana iva hi prajāpatiḥ
prajāpater āptyai
paridhīnt sam mārṣṭi
punāty evainān
trir madhyamaṃ trayo vai prāṇāḥ ||

[[2-5-11-6]]

ime lokā imān eva lokān abhi jayati
trir uttarārdhyaṃ trayo vai devayānāḥ panthānas tān evābhi jayati
trir upa vājayati trayo vai devalokā devalokān evābhi jayati
dvādaśa sam padyante dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaram eva prīṇāti |
atho saṃvatsaram evāsmā upa dadhāti
suvargasya lokasya samaṣṭyai |
āghāram ā ghārayati
tira iva ||

[[2-5-11-7]]

vai suvargo lokaḥ
suvargam evāsmāi lokam pra rocayati |
ṛjum ā ghārayaty ṛjur iva hi prāṇāḥ
saṃtatam ā ghārayati prāṇānām annādyasya saṃtatyai |
atho rakṣasām apahatyai
yaṃ kāmayeta
pramāyukaḥ syād iti jihmaṃ tasyā ghārayet
prāṇam evāsmāj jihmaṃ nayati
tājak pra mīyate
śiro vā etad yajñasya yad āghāra ātmā dhruvā ||

[[2-5-11-8]]

āghāram āghārya dhruvāṃ sam anakti |
ātmann eva yajñasya śiraḥ prati dadhāti |
agnir devānām dūta āsīd daivyo 'surāṇām |
tau prajāpatim praśnam aitām |
sa prajāpatir brāhmaṇam abravīt |
etad vi brūhīti |
ā śrāvayetidaṃ devāḥ śṛṇuteti vāva tad abravīd agnir devo hoteti
ya eva devānām tam avṛṇīta
tato ||

[[2-5-11-9]]

abhavan parāsurās |
yasyaivaṃ viduṣaḥ pravaram pravṛṇate bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati
yad brāhmaṇas̄ cābrāhmaṇas̄ ca praśnam eyātām brāhmaṇāyādhi brūyāt |
yad brāhmaṇāyādhyāhātmane 'dhy āha
yad brāhmaṇam parāhātmanam parāha
tasmād brāhmaṇo na parocyāḥ ||

[[2-5-12-1]]

āyus̄ te |
āyurdā agne |
ā pyāyasva
saṃ te |
ava te heḍas |
ud uttamam
pra ṇo devī |
ā no divas |
agnāviṣṇū
agnāviṣṇū
imaṃ me varuṇa
tat tvā yāmi |
ud u tyam |
citram
apām napād ā hy asthād upasthaṃ jihmānām ūrdhvo vidyutaṃ vasānaḥ | tasya
jyeṣṭham mahimānaṃ vahantīr hiraṇyavarṇāḥ pari yanti yahviḥ
sam ||

[[2-5-12-2]]

anyā yanty upa yanty anyāḥ samānam ūrvaṃ nadyaḥ pṛṇanti | tam ū śuciṃ śucayo
dīdivāṃsam apām napātam pari tasthur āpaḥ ||
tam asmerā yuvatayo yuvānam marmṛjyamānāḥ pari yanty āpaḥ | sa śukreṇa
śikvanā revad agnir dīdāyānidhmo ghṛtanirṇig apsu ||
indrāvaruṇayor ahaṃ samrājor ava ā vṛṇe | tā no mṛdāta idṛṣe ||
indrāvarunā yuvam adhvarāya naḥ ||

[[2-5-12-3]]

viśe janāya mahi śarma yachatam | dīrghaprayajyum ati yo vanuṣyati vyaṃ jayema
pṛtanāsu dūḍhyaḥ ||
ā no mitrāvaruṇā
pra bāhavā
tvam no agne varuṇasya vidvān devasya hedo 'va yāsisīṣṭhāḥ | yajīṣṭho vahnitamaḥ
śośucāno viśvā dveṣāṃsi pra mumugdhy asmat
sa tvam no agne 'vamo bhavotī nediṣṭho asyā uṣaso vyuṣṭau | ava yakṣva no
varuṇam ||

[[2-5-12-4]]

rarāṇo vīhi mṛḍīkaṃ suhavo na edhi
praprāyam agnir bhāratasya śṛṇve vi yat sūryo na rocate bṛhad bhāḥ | abhi yaḥ
pūrum pṛtanāsu tasthau dīdāya daivyo atithiḥ śivo naḥ
pra te yakṣi pra ta iyarmi manma bhuvo yathā vandyo no haveṣu | dhanvann iva
prapā asi tvam agna iyakṣave pūrave pratna rājan ||

[[2-5-12-5]]

vi pājasā
vi jyotiṣā
sa tvam agne pratikena praty oṣa yātudhānyaḥ | urukṣayeṣu dīdyat
taṁ supratikaṁ sudṛśaṁ svañcam avidvāṁso viduṣṭaraṁ sapema | sa yakṣad viśvā
vayunāni vidvān pra havyam agnir amṛteṣu vocat ||
aṁhomuce
viveṣa yan mā
vi na indra |
indra kṣatram
indriyāni śatakrato
anu te dāyi ||

[[2-6-1-1]]

samidho yajati vasantam evartūnām ava runddhe
tanūnapātaṁ yajati grīṣmam evāva runddhe |
iḍo yajati varṣā evāva runddhe
barhir yajati śaradam evāva runddhe
svāhākāraṁ yajati hemantam evāva runddhe tasmāt svāhākṛtā heman paśavo 'va
sīdanti
samidho yajaty uṣasa eva devatānām ava runddhe
tanūnapātaṁ yajati yajñam evāva runddhe ||

[[2-6-1-2]]

iḍo yajati paśūn evāva runddhe
barhir yajati prajām evāva runddhe
samānayata upabhṛtas
tejo vā ājyam prajā barhiḥ
prajāsv eva tejo dadhāti
svāhākāraṁ yajati
vācam evāva runddhe
daśa sam padyante
daśākṣarā
virajāivānnādyam ava runddhe
samidho yajaty asminn eva loke prati tiṣṭhati
tanūnapātaṁ yajati ||

[[2-6-1-3]]

yajña evāntarikṣe prati tiṣṭhati |
iḍo yajati paśuṣv eva prati tiṣṭhati
barhir yajati ya eva devayānāḥ panthānas teṣv eva prati tiṣṭhati
svāhākāraṁ yajati suvarga eva loke prati tiṣṭhati |
etāvanto vai devalokās teṣv eva yathāpūrvam prati tiṣṭhati
devāsura eṣu lokeṣv aspardhanta
te devāḥ prayājair ebhyo lokebhyo 'surān prāṇudanta
tat prayājānām ||

[[2-6-1-4]]

prayājatvam |
yasyaivam viduṣaḥ prayājā ijjante prairbhyo lokebhyo bhrātṛvyān nudate |
abhikrāmaṁ juhote |
abhijityai
yo vai prayājānām mithunaṁ veda pra prajāyā paśubhir mithunair jāyate

samidho bahvīr iva yajati
tanūnapātam ekam iva
mithunaṃ tat |
iḍo bahvīr iva yajati barhir ekam iva
mithunaṃ tat |
etad vai prayājānām mithunam |
ya evaṃ veda pra ||

[[2-6-1-5]]

prajayā paśubhir mithunair jāyate
devānāṃ vā aniṣṭā devatā āsan |
athāsura jājñam ajighāṃsan
te devā gāyatrīm vy auhan
pañcākṣarāṇi prācīnāni trīṇi pracīcīnāni
tato varma jājñāyābhavad varma yajamānāya
yat prayājānūyājā ijjante varmaiva tad jājñāya kriyate varma yajamānāya
bhrātrvyābhibhūtyai
tasmād varūtham purastād varṣīyaḥ paścād dhrasīyas |
devā vai purā rakṣobhyaḥ ||

[[2-6-1-6]]

iti svāhākāreṇa prayājeṣu jājñam samsthāpyam apaśyan
tam svāhākāreṇa prayājeṣu sam asthāpayan
vi vā etad jājñam chindanti yat svāhākāreṇa prayājeṣu samsthāpayanti
prayājān iṣṭvā havīmṣy abhi ghārayati jājñasya samtatyai |
atho havir evākar
atho yathāpūrvam upaiti
pitā vai prayājāḥ prajānūyājās |
yat prayājān iṣṭvā havīmṣy abhighārayati pitaiva tat putreṇa sādharmaṇam ||

[[2-6-1-7]]

kurute
tasmād āhur yaś caivaṃ veda yaś ca na
kathā putrasya kevalam kathā sādharmaṇam pitur iti |
askannam eva tad yat prayājeṣv iṣṭeṣu skandati
gāyatri eva tena garbham dhatte
sā prajāṃ paśūn yajamānāya pra janayati ||

[[2-6-2-1]]

cakṣuṣī vā ete jājñasya yad ājyabhāgau
yad ājyabhāgau yajati cakṣuṣī eva tad jājñasya prati dadhāti
pūrvārdhe juhōti
tasmāt pūrvārdhe cakṣuṣī
prabāhug juhōti
tasmāt prabāhuk cakṣuṣī
devalokam vā agnīnā yajamāno 'nu paśyati pitṛlokaṃ somena |
uttarārdhe 'gnaye juhōti dakṣiṇārdhe somāya |
evam iva hīmau lokāv anayor lokayor anukhyātyai
rājānau vā etau devatānām ||

[[2-6-2-2]]

yad agniṣomau |

antarā devatā iyyete devatānām vidhr̥tyai
tasmād rājñā manuṣyā vidhr̥tās |
brahmavādino vadanti
kiṃ tad yajñe yajamānaḥ kurute yenānyatodatas ca paśūn dād̥hāro 'bhayatodatas
ceti |
ṛcam anūcyājyabhāgasya juṣāṇena yajati tenānyatodato dād̥hāra |
ṛcam anūcyā haviṣa ṛcā yajati tenobhayatodato dād̥hāra
mūrdhanvatī puro'nuvākyā bhavati mūrdhānam evainam samānānām karoti ||

[[2-6-2-3]]

niyutvatyā yajati bhr̥tṛvyasyaiva paśūn ni yuvate
keśinam ha dār̥bhyaṃ keśi sāt̥yakāmir uvāca
saptapadām te śakvarim̃ s̥vo yajñe prayoktāse yasyai vīryeṇa pra jātān bhr̥tṛvyān
nudate prati janiṣyamānān yasyai vīryeṇobhayor lokayor jyotir dhatte yasyai vīryeṇa
pūrvārdhenānaḍvān bhunakti jaghanārdhena dhenur iti
purastāllakṣmā puro'nuvākyā bhavati jātān eva bhr̥tṛvyān pra nudate |
upariṣṭāllakṣmā ||

[[2-6-2-4]]

yājyā janiṣyamānān eva prati nudate
purastāllakṣmā puro'nuvākyā bhavaty asminn eva loke jyotir dhatte |
upariṣṭāllakṣmā yājyāmuṣminn eva loke jyotir dhatte
jyotiṣmantāv asmā imau lokau bhavato ya evaṃ veda
purastāllakṣmā puro'nuvākyā bhavati tasmāt pūrvārdhenānaḍvān bhunakti |
upariṣṭāllakṣmā yājyā tasmāj jaghanārdhena dhenus |
ya evaṃ veda bhun̄kta enam etau
vajra ājyaṃ vajra ājyabhāgau ||

[[2-6-2-5]]

vajro vaṣaṭkāras
trivṛtam eva vajram̃ sambhr̥tya bhr̥tṛvyāya pra haraty achambaṭkāram
apagūrya vaṣaṭ karoti str̥tyai
gāyatrī puro'nuvākyā bhavati triṣṭug yājyā
brahmann eva kṣatram anvārambhayati
tasmād brāhmaṇo mukhyas |
mukhyo bhavati ya evaṃ veda
praivainam puro'nuvākyayāha
pra ṇayati yājyayā
gamayati vaṣaṭkāreṇa |
aivainam puro'nuvākyayā datte
pra yachati yājyayā
prati ||

[[2-6-2-6]]

vaṣaṭkāreṇa sthāpayati
tripadā puro'nuvākyā bhavati
traya ime lokās |
eṣv eva lokeṣu prati tiṣṭhati
catuṣpadā yājyā
catuṣpada eva paśūn ava runddhe
dvyakṣaro vaṣaṭkāro dvipād yajamānaḥ paśuṣv evopariṣṭāt prati tiṣṭhati
gāyatrī puro'nuvākyā bhavati triṣṭug yājyā |

eṣā vai saptapadā śakvarī
yad vā etayā devā aśikṣan tad aśaknuvan
ya evaṃ veda śaknoty eva yac chikṣati ||

[[2-6-3-1]]

prajāpatir devebhyo yajñān vyādiśat sa ātmann ājyam adhatta taṃ devā abruvann
eṣa vāva yajño yad ājyam apy eva notrāstv iti so 'bravīd yajān va ājya bhāgāv upa
strñān abhi ghārayān iti tasmād yajanty ājyabhāgāv upa strñanty abhi ghārayanti
brahmavādino vadanti kasmāt satyād yātayāmāny anyāni havimṣy ayātayāmam
ājyam iti prajāpatyam iti brūyād ayātayāmā hi devānām prajāpatir iti
chandām̐si devebhyo 'pākrāman na vo 'bhāgāni havyaṃ vakṣyāma iti tebhya etac
caturavattam adhārayan puro'nuvākyāyai yājyāyai devatāyai vaṣaṭkārāya yac
caturavattaṃ juhōti chandām̐sy eva tat prīṇāti tāny asya prītāni devebhyo havyaṃ
vahanti |
aṅgirasō vā ita uttamāḥ suvargaṃ lokam āyan tad ṛṣayo yajñavāstv abhyavāyan te ||

[[2-6-3-2]]

apaśyan puroḍāśaṃ kūrmaṃ bhūtaṃ sarpaṃ tam abruvann indrāya dhryasva
br̥haspataye dhryasva viśvebhyo devebhyo dhryasveti sa nādhryata tam abruvann
agnaye dhryasveti so 'gnaye 'dhryata yad āgneyo 'ṣṭākāpālo 'māvāsyāyāṃ ca
paurṇamāsyāṃ cācyuto bhavati suvargasya lokasyābhijityai
tam abruvan kathāhāsthā ity anupākto 'bhūvam ity abravīd yathākṣo 'nupāktaḥ ||

[[2-6-3-4]]

avārchaty evaṃ avāram ity upariṣṭād abhyajyād hastād upānakti suvargasya lokasya
samaṣṭyai
sarvāni kapālāny abhi prathayati tāvataḥ puroḍāśān amuṣmimlloke 'bhi jayati
yo vidagdhaḥ sa nairṛto yo 'ṣṛtaḥ sa raudro yaḥ ṣṛtaḥ sa sadevas tasmād avidahatā
ṣṛtamkr̥tyaḥ sadevatvāya
bhasmanābhi vāsayati tasmān mām̐śenāsthī channaṃ vedenābhi vāsayati tasmāt ||

[[2-6-3-5]]

keśaiḥ śiraś channaṃ
pracyutaṃ vā etad asmāl lokād agataṃ devalokaṃ yac chṛtaṃ havir anabhighāritam
abhighāryod vāsayati devatraivainad gamayati
yady ekaṃ kapālaṃ naśyed eko māsaḥ saṃvatsarasyānavetaḥ syād atha yajamānaḥ
pra miyeta yad dve naśyetāṃ dvau māsau saṃvatsarasyānavetau syātām atha
yajamānaḥ pra miyeta saṃkhyāyod vāsayati yajamānasya ||

[[2-6-3-6]]

gopīthāya
yadi naśyed āśvinaṃ dvikapālaṃ nir vaped dyāvāpṛthivyām ekakapālam āśvinau vai
devānām bhiṣajau tābhyām evāsmāi bheṣajaṃ karoti
dyāvāpṛthivya ekakapālo bhavaty anayor vā etan naśyati yan naśyaty anayor
evainad vindati pratiṣṭhityai ||

[[2-6-4-1]]

devasya tvā savituḥ prasava iti sphyam ā datte prasūtyai |
āśvinor bāhubhyām ity āhāśvinau hi devānām adhvaryū āstām
pūṣṇo hastābhyām ity āha yatyai |
śatabhr̥ṣṭir asi vānaspatyo dviṣato vadha ity āha vajram eva tat saṃ śyati
bhr̥tr̥vyāya prahariṣyant |

stambayajur haraty etāvati vai pṛthivī yāvati vedis tasyā etāvata eva bhrātṛvyaṃ nir bhajati ||

[[2-6-4-2]]

tasmān nābhāgaṃ nir bhajanti |
trir harati traya ime lokā ebhya evainaṃ lokebhyo nir bhajati
tūṣṇīm caturthaṃ haraty aparimitād evainaṃ nirbhajati |
ud dhanti yad evāsyā amedhyaṃ tad apa hanti |
ud dhanti tasmād oṣadhayaḥ parā bhavanti
mūlaṃ chinatti bhrātṛbyasyaiva mūlaṃ chinatti
pitṛdevatyātikhāteyatīm khanati prajāpatinā ||

[[2-6-4-3]]

yajñamukhena sammitām
ā pratiṣṭhāyai khanati yajamānam eva pratiṣṭhāṃ gamayati
dakṣiṇato varṣiyasīm karoti devayajanasyaiva rūpam akaḥ
purīṣavatīm karoti prajā vai paśavaḥ purīṣam prajayaivainam paśubhiḥ
purīṣavantam karoti |
uttaram pariḡrāham pari ḡṛhṇāty etāvati vai pṛthivī yāvati vedis tasyā etāvata eva
bhrātṛvyaṃ nirbhajyātmana uttaram pariḡrāham pari ḡṛhṇāti
krūram iva vai ||

[[2-6-4-4]]

etat karoti yad vedim karoti
dhā asi svadhā asīti yoyupyate śāntyai
prokṣaṇir ā sādāyaty āpo vai rakṣoghnī rakṣasām apahatyai
sphyasya vartmant sādāyati yajñasya samṭatyai
yaṃ dviṣyāt taṃ dhyāyec chucaivainam arpayati ||

[[2-6-5-1]]

brahmavādino vadanti |
adbhir havīm̐ṣi praukṣiḥ kenāpa iti
brahmaṇeti brūyāt |
adbhir hy eva havīm̐ṣi prokṣati brahmaṇāpas |
idhmābarhiḥ prokṣati
medhyam evainat karoti
vedim prokṣati |
ṛkṣā vā eṣālomakāmedhyā yad vedis |
medhyām evainām karoti
dive tvāntarikṣāya tvā pṛthivyai tveti barhir āsādya pra ||

[[2-6-5-2]]

ukṣati |
ebhya evainal lokebhyaḥ prokṣati
krūram iva vā etat karoti yat khanati |
apo ni nayati śāntyai
purastāt prastaram ḡṛhṇāti mukhyam evainaṃ karoti |
iyantaṃ ḡṛhṇāti prajāpatinā yajñamukhena sammitam
barhi str̥ṇāti
prajā vai barhiḥ pṛthivī vedih
prajā eva pṛthivyām prati ṣṭhāpayati |
anatiḍṛśnaṃ str̥ṇāti

prajayaivainam paśubhir anatiḍṛśnaṃ karoti ॥

[[2-6-5-3]]

uttaram barhiṣaḥ prastaraṃ sādayati
prajāvai barhir yajamānaḥ prastaras |
yajamānam evāyajamānād uttaram karoti
tasmād yajamāno 'yajamānād uttaras |
antar dadhāti
vyāvṛtṭyai |
anakti
haviṣkṛtam evainaṃ suvargaṃ lokaṃ gamayati
tredhānakti
traya ime lokās |
ebhya evainaṃ lokebhyo 'nakti
na prati śṛṇāti
yat pratiśṛṇiyād anūrdhvambhāvukaṃ yajamānasya syāt |
uparīva pra harati ॥

[[2-6-5-4]]

uparīva hi suvargo lokas |
ni yachati
vṛṣṭim evāsmāi ni yachati
nātyagram pra haret |
yad atyagram prahared atyāsāriṇy adhvaryor nāsukā syāt |
na purastāt praty asyet |
yat purastāt pratyasyāt suvargāl lokād yajamānam prati nudet
prāñcam pra harati
yajamānam eva suvargaṃ lokaṃ gamayati
na viṣvañcaṃ vi yuyāt |
yad viṣvañcaṃ viyuyāt ॥

[[2-6-5-5]]

stry asya jāyeta |
ūrdhvam ud yauti |
ūrdhvam iva hi puṃsaḥ pumān evāsya jāyate
yat sphyena vopaveṣeṇa vā yoyupyeta strītir evāsya sā
hastena yoyupyate yajamānasya gopīthāya
brahmavādino vadanti
kiṃ yajñasya yajamāna iti
prastara iti
tasya kva suvargo loka iti |
āhavanīya iti brūyāt |
yat prastaram āhavanīye praharati yajamānam eva ॥

[[2-6-5-6]]

suvargaṃ lokaṃ gamayati
vi vā etad yajamāno liśate yat prastaram yoyupyante
barhir anu praharati śāntyai |
anārambhaṇa iva vā etarhy adhvaryuḥ
sa īśvaro vepano bhavitos |
dhruvāsītīmām abhi mṛśati |
iyam vai dhruvā |

asyām eva prati tiṣṭhati
na vepano bhavati |
agāṣṇ agnīd ity āha
yad brūyāt |
agann agnir ity agnāv agniṃ gamayen nir yajamānaṃ suvargāl lokād bhajet |
agann ity eva brūyād yajamānam eva suvargaṃ lokaṃ gamayati ||

[[2-6-6-1]]

agnes trayo jyāyāṃso bhrātara āsan te devebhyo havyaṃ vahantaḥ prāmiyanta
so 'gnir abibhed itthaṃ vāva sya ārtim āriṣyatīti sa nilāyata so 'paḥ prāviśat taṃ
devatāḥ praīṣam aichan
tam matsyaḥ prābravīt tam aśapad dhiyādhiyā tvā vadhyāsur yo mā prāvoca iti
tasmān matsyaṃ dhiyādhiyā ghnanti śaptaḥ ||

[[2-6-6-2]]

hi
tam anv avindan tam abruvann upa na ā vartasva havyaṃ no vaheti
so 'bravīd varam vṛṇai yad eva gṛhītasyaḥutasya bahiḥparidhi skandāt tan me
bhrātrṇām bhāgadheyam asad iti tasmād yad gṛhītasyaḥutasya bahiḥparidhi
skandati teṣāṃ tad bhāgadheyam tān eva tena prīṇāti
paridhīn pari dadhāti rakṣasām apahatyai
saṃ sparśayati ||

[[2-6-6-3]]

rakṣasām ananvavacārāya
na purastāt pari dadhāty ādityo hy evodyan purastād rakṣāṃsy apahanti |
ūrdhve samidhāv ā dadhāty upariṣṭād eva rakṣāṃsy apa hanti
yajusānyām tūṣṇīm anyām mithuna tvāya
dve ā dadhāti dvipād yajamānaḥ pratiṣṭhityai
brahmavādino vadanti
sa tvai yajeta yo yajñasyārtyā vasiyant syād iti
bhūpataye svāhā bhuvanapataye svāhā bhūtānām ||

[[2-6-6-4]]

pataye svāheti skannam anu mantrayeta
yajñasyaiva tad ārtiyā yajamāno vasiyān bhavati bhūyasīr hi devatāḥ prīṇāti
jāmi vā etad yajñasya kriyate yad anvañcau puroḍāśau |
upāṃśuyājam antarā yajaty ajāmitvāyātho mithunatvāya |
agnir amuṣmiṃlloka āsīd yamo 'smin
te devā abruvann etemau vi pary ūhāmeti |
annādyena devā agnim ||

[[2-6-6-5]]

upāmantrayanta rājyena pitaro yamaṃ tasmād agnir devānām annādo yamaḥ
pitṛṇāṃ rājā
ya evaṃ veda pra rājyam annādyam āpnoti
tasmā etad bhāgadheyam prāyachan yad agnaye sviṣṭakṛte 'vadyanti
yad agnaye sviṣṭakṛte 'vadyati bhāgadheyenaiva tad rudraṃ sam ardhayati
sakṛtsakṛd ava dyati sakṛd iva hi rudras |
uttarārdhād ava dyaty eṣā vai rudrasya ||

[[2-6-6-6]]

dik svāyām eva diśi rudraṃ niravadayate
dvir abhi ghārayati caturavattasyāptyai
paśavo vai pūrvā āhutayas |
eṣa rudro yad agnis |
yat pūrvā āhutir abhi juhuyād rudrāya paśūn api dadhyāt |
apaśur yajamānaḥ syāt |
atihāya pūrvā āhutir juhoti paśūnāṃ gopīthāya ||

[[2-6-7-1]]

manuḥ pṛthivyā yajñiyam aichat
sa ghṛtaṃ niṣiktam avindat
so 'bravīt
ko 'syeśvaro yajñe 'pi kartor iti
tāv abrūtām mitrāvaruṇau
gor evāvam īśvarau kartoḥ sva iti
tau tato gāṃ sam airayatām |
sā yatrayatā nyakrāmat tato ghṛtam apīdyata
tasmād ghṛtapady ucyate
tad asyai janma |
upahūtaṃ rathaṃtaram saha pṛthivyety āha ||

[[2-6-7-2]]

iyam vai rathaṃtaram
imām eva sahānnādyenopa hvayate |
upahūtaṃ vāmadevyam sahāntarikṣeṇety āha
paśavo vai vāmadevyam
paśūn eva sahāntarikṣeṇopa hvayate |
upahūtam bṛhat saha divety āha |
airam vai bṛhat |
irām eva saha divopa hvayate |
upahūtā dhenuḥ ||

[[2-6-7-3]]

sahaṣabhety āha
mithunam evopa hvayate |
upahūto bhakṣaḥ sakhety āha
somapītham evopa hvayate |
upahūtāḥ ho ity āha |
ātmānam evopa hvayate |
ātmā hy upahūtānāṃ vasiṣṭhas |
idām upa hvayate
paśavo vā idā
paśūn evopa hvayate
catur upa hvayate
catuṣpādo hi paśavas |
mānavīty āha manur hy etām ||

[[2-6-7-4]]

agre 'paśyat |
ghṛtapadīty āha yad evāsyai padād ghṛtam apīdyata tasmād evam āha
maitrāvaruṇīty āha mitrāvaruṇau hy enām samairayatām
brahma devakṛtam upahūtam ity āha

bramaivopa hvayate
daivyā adhvaryava upahūtā upahūtā manuṣyā ity āha
devamanuṣyān evopa hvayate
ya imaṃ yajñam avān ye yajñapatiṃ vardhān ity āha ॥

[[2-6-7-5]]

yajñāya caiva yajamānāya cāśiṣam ā śāste |
upahūte dyāvāpṛthivī ity āha
dyāvāpṛthivī evopa hvayate
pūrvaje ṛtāvarī ity āha pūrvaje hy ete ṛtāvarī
devā devaputre ity āha devī hy ete devaputre
upahūto 'yaṃ yajamāna ity āha
yajamānam evopa hvayate |
uttarasyāṃ devayajyāyām upahūto bhūyasi haviṣkaraṇa upahūto divye dhāmann
upahūtaḥ ॥

[[2-6-7-6]]

ity āha
prajā vā uttarā devayajyā paśavo bhūyo haviṣkaraṇaṃ suvargo loko divyaṃ dhāma |
idam asīdam asīty eva yajñasya priyaṃ dhāmopa hvayate
viśvam asya priyam upahūtam ity āha |
achambaṭkāram evopa hvayate ॥

[[2-6-8-1]]

paśavo vā idā svayam ā datte kāmam evātmanā paśūnām ā datte na hy anyah
kāmam paśūnām prayachati
vācas pataye tvā hutam prāśnāmīty āha vācam eva bhāgadheyena prīṇāti sadasas
pataye tvā hutam prāśnāmīty āha svagākṛtyai
caturavattam bhavati havir vai caturavattam paśavaś caturavattam |
yad dhotā prāśnīyād dhotā ॥

[[2-6-8-2]]

ārtim ārched yad agnau juhuyād rudrāya paśūn api dadhyād apaśur yajamānaḥ syāt
|
vācas pataye tvā hutam prāśnāmīty āha paro'kṣam evainaj juhوتي sadasas pataye tvā
hutam prāśnāmīty āha svagākṛtyai
prāśnanti tīrtha eva prāśnanti dakṣiṇām dadāti tīrtha eva dakṣiṇām dadāti
vi vā etad yajñam ॥

[[2-6-8-3]]

chindanti yan madhyataḥ prāśnanty adbhīr mārjayanta āpo vai sarvā devatā
devatābhīr eva yajñam saṃ tanvanti
devā vai yajñād rudram antar āyant sa yajñam avidhyat taṃ devā abhi sam
agachanta
kalpatām na idam iti te 'bruvant sviṣṭam vai na idam bhaviṣyati yad imaṃ
rādhayiṣyāma iti tat sviṣṭakṛtaḥ sviṣṭakṛttvam |
tasyāviddham niḥ ॥

[[2-6-8-4]]

akṛntan yavena sammitam tasmād yavamātram ava dyed yaj jyāyo 'vadyed ropayet
tad yajñasya yad upa ca strīyād abhi ca ghārayed ubhayataḥ samśvāyi kuryāt |
avadāyābhi ghārayati dviḥ sam padyate dvipād yajamānaḥ pratiṣṭhityai

yat tiraścīnam atihared anabhividdham yajñasyābhi vidhyet |
agreṇa pari harati tirthenaiva pari harati tat pūṣṇe pary aharan
tat ||

[[2-6-8-5]]

pūṣā prāśya dato 'ruṇat tasmāt pūṣā prapiṣṭabhāgo 'dantako hi
taṃ devā abruvan
vi vā ayam ardhya aprāśitriyo vā ayam abhūd iti
tad bṛhaspataye pary aharant so 'bibhed bṛhaspatir itthaṃ vāva sya ārtim āriṣyatīti
sa etam mantram apaśyat sūryasya tvā cakṣuṣā prati paśyāmīty abravīn na hi
sūryasya cakṣuḥ ||

[[2-6-8-6]]

kiṃ cana hinasti
so 'bibhet pratigrhṇantam mā hiṃsiṣyatīti devasya tvā savituḥ prasave 'śvinor
bāhubhyām pūṣṇo hastābhyām prati grhṇāmīty abravīt savitṛprasūta evainad
brahmaṇā devatābhiḥ praty agrhṇāt
so 'bibhet prāśnantam mā hiṃsiṣyatīty agnes tvāsyena prāśnāmīty abravīn na hy
agner āsyam kiṃ cana hinasti
so 'bibhet ||

[[2-6-8-7]]

prāśitam mā hiṃsiṣyatīti brāhmaṇasyodareṇety abravīn na hi brāhmaṇasyodaram
kiṃ cana hinasti bṛhaspater brahmaṇeti sa hi brahmiṣṭhas |
apa vā etasmāt prāṇāḥ krāmanti yaḥ prāśitram prāśnāti |
adbhir mārjayitvā prāṇānt sam mṛśate |
amṛtaṃ vai prāṇā amṛtam āpaḥ prāṇān eva yathāsthānam upa hvayate ||

[[2-6-9-1]]

agnīdha ā dadhāty agnimukhān evartūn prīṇāti
samidham ā dadhāty uttarāsām āhutinām pratiṣṭhityā atho samidvaty eva juhōti
paridhīnt sam mārṣṭi punāty evainānt sakṛtsakṛt sam mārṣṭi parān iva hy etarhi
yajñas |
catuḥ sam padyate catuspādaḥ paśavaḥ paśūn evāva runddhe
brahman pra sthāsyāma ity āhātra vā etarhi yajñaḥ śritaḥ ||

[[2-6-9-2]]

yatra brahmā yatraiva yajñaḥ śritas tata evainam ā rabhate
yad dhastena pramīved vepanaḥ syād yac chīrṣṇā śīrṣaktivānt syād yat tūṣṇīm
āsītāsampratto yajñaḥ syāt
pra tiṣṭhety eva brūyād
vāci vai yajñaḥ śrito yatraiva yajñaḥ śritas tata evainam sam pra yachati
deva savitar etat te pra ||

[[2-6-9-3]]

āhety āha prasūtyai
bṛhaspatir brahmety āha sa hi brahmiṣṭhaḥ
sa yajñam pāhi sa yajñapatim pāhi sa mām pāhīty āha
yajñāya yajamānāyātmane tebhya evāśīṣam ā śāste 'nārtyā
āśrāvyāha
devān yajeti

brahmavādino vadantiṣṭā devatā atha katama ete devā iti chandāṁsīti brūyād
gāyatrīṃ triṣṭubham ॥

[[2-6-9-4]]

jagatīm ity
atho khalv āhur
brāhmaṇā vai chandāṁsīti
tān eva tad yajati
devānāṃ vā iṣṭā devatā āsann athāgnir nod aжалat taṃ devā āhutībhīr anūyājeṣv
anv avindan
yad anūyājān yajati ।
agnim eva tat sam inddhe ।
etadur vai nāmāsura āsīt
sa etarhi yajñasyāśiṣam avṛṅkta
yad brūyād etat ॥

[[2-6-9-5]]

u dyāvāpṛthivī bhadram abhūd ity etadum evāsuram yajñasyāśiṣam gamayed
idaṃ dyāvāpṛthivī bhadram abhūd ity eva brūyād yajamānam eva yajñasyāśiṣam
gamayaty
ārdhma sūktavākam uta namovākam ity āhedam arātsmeti vāvaitad āha ।
upaśrito divaḥ pṛthivyor ity āha dyāvāpṛthivyor hi yajña upaśritas ।
omanvatī te 'smin yajñe yajamāna dyāvāpṛthivī ॥

[[2-6-9-6]]

stām ity āhāśiṣam evaitām ā śāste
yad brūyāt sūpāvasānā ca svadhyavasānā ceti pramāyuko yajamānaḥ syād yadā hi
pramīyate ।
athemām upāvasyati
sūpacaraṇā ca svadhicaraṇā cety eva brūyād varīyasīm evāsmāi gavyūtim ā śāste na
pramāyuko bhavati
tayo āvidy agnir idaṃ havir ajuṣatety āha yā ayākṣma ॥

[[2-6-9-7]]

devatās tā arīradhāmeti vāvaitad āha
yan na nirdiśet prativeśam yajñasyāśīr gached
ā śāste 'yaṃ yajamāno 'sāv ity āha nirdiśyaivainam suvargaṃ lokaṃ gamayati ।
āyur ā śāste suprajāstvam ā śāsta ity āhāśiṣam evaitām ā śāste
sajātavanasyām ā śāsta ity āha prāṇā vai sajātāḥ prāṇān eva ॥

[[2-6-9-8]]

nāntar eti
tad agnir devo devebhyo vanate vayam agner mānuṣā ity āhāgnir devebhyo vanute
vayam manuṣyebhya iti vāvaitad āha ।
iha gatiṃ vāmasyedaṃ ca namo devebhya ity āha yās caiva devatā yajati yās ca na
tābhya evobhyayībhyo namas karoty ātmano 'nārtyai ॥

[[2-6-10-1]]

devā vai yajñasya svagākartāraṃ nāvindan
te śamyum bārhaspatyam abruvan ।
imaṃ no yajñam svagā kurv iti
so 'bravīt ।

varam vṛṇai yad evābrāhmaṇokto 'śraddadhāno yajātai sā me yajñasyāśir asad iti
tasmād yad abrāhmaṇokto 'śraddadhāno yajate śamyum eva tasya bārhaspatyaṃ
yajñasyāśir gachati |
etan mamety abravīt kim me prajāyāḥ ||

[[2-6-10-2]]

iti
yo 'pagurātai śatena yātayāt |
yo nihanat sahasreṇa yātayāt |
yo lohitaṃ karavad yāvataḥ praskadya pāṃsūnt samgr̥hṇāt tāvataḥ samvatsarān
pitṛlokaṃ na pra jānād iti
tasmād brāhmaṇāya nāpa gureta na ni hanyān na lohitaṃ kuryāt |
etāvatā hainasā bhavati
tac chamyor ā vṛṇīmaha ity āha
yajñam eva tat svagā karoti
tat ||

[[2-6-10-3]]

śamyor ā vṛṇīmaha ity āha
śamyum eva bārhaspatyam bhāgadheyena sam ardhayati
gātum yajñāya gātum yajñapataya ity āha |
āśiṣam evaitām ā śāste
somaṃ yajati reta eva tad dadhāti
tvaṣṭāraṃ yajati reta eva hitaṃ tvaṣṭā rūpāṇi vi karoti
devānām patnīr yajati mithunatvāya |
agniṃ gr̥hapatim yajati pratiṣṭhityai
jāmi vā etad yajñasya kriyate ||

[[2-6-10-4]]

yad ājyena prayājā ijjanta ājyena patnīsamājās |
ṛcam anūcya patnīsamājānām ṛcā yajati |
ajāmitvāyātho mithunatvāya
pañktiprāyaṇo vai yajñāḥ pañktyudayanaḥ
pañca prayājā ijjante
catvāraḥ patnīsamājāḥ samīṣṭayajuḥ pañcamam
pañktim evānu prayanti pañktim yanti ||

[[2-6-11-1]]

yukṣvā devahūtamāṃ aśvāṃ agne rathīr iva | ni hotā pūrvyaḥ sadaḥ ||
uta no deva devāṃ achā voco viduṣṭaraḥ | śrad viśvā vāryā kṛdhi ||
tvaṃ ha yad yaviṣṭhya sahasaḥ sūnav āhuta | ṛtāvā yajñīyo bhuvaḥ ||
ayam agniḥ sahasriṇo vājasya śatinas patiḥ | mūrdhā kavī rayiṇām ||
taṃ nemim ṛbhavo yathā namasva sahūtibhiḥ | nedīyo yajñam ||

[[2-6-11-2]]

aṅgiraḥ ||
tasmai nūnam abhidyave vācā virūpa nityayā | vṛṣṇe codasva suṣṭutim ||
kam u ṣvid asya senayāgner apākacakṣasaḥ | paṇim goṣu starāmahe ||
mā no devānām viśaḥ prasnātīr ivosrāḥ | kṛśaṃ na hāsura aghniyāḥ ||
mā naḥ samasya dūḍhyaḥ paridveṣaso aṃhatiḥ ūrmir na nāvam ā vadhīt ||
namas te agna ojase gr̥ṇanti deva kṛṣṭayaḥ | amaiḥ ||

[[2-6-11-3]]

amitram ardaya ||

kuvit su no gaviṣṭaye 'gne saṃveṣiṣo rayim | urukṛd uru ṇas kṛdhi ||

mā no asmin mahādhanē parā varḡ bhārabhṛd yathā | saṃvargaṃ saṃ rayim̐ jaya ||

anyam asmad bhiyā iyam agne siṣaktu duchunā | vardhā no amavac chavaḥ ||

yasyājuṣan namasvinaḥ śamim adurmakhasya vā | taṃ ghed agnir vṛdhāvati ||

parasyā adhi ||

[[2-6-11-4]]

saṃvato 'varāṃ abhy ā tara | yatrāham asmi tāṃ ava ||

vidmā hi te purā vayam agne pitur yathāvasaḥ | adhā te sumnam imahe |

ya ugra iva śaryahā tigmaśṛṅgo na vaṃsagaḥ | agne puro ruojitha ||

sakhāyaḥ saṃ vaḥ samyañcam iṣaṃ stomaṃ cāgnaye | varṣiṣṭhāya kṣitinām ūrjo

naptre sahasvate ||

saṃsam id yuvase vṛṣann agne viśvāny aya ā | iḍas pade sam idhyase sa no vasūny

ā bhara ||

prajāpate

sa veda

somāpūṣaṇā |

imau devau ||

[[2-6-12-1]]

uśantas tvā havāmaha uśantaḥ sam idhīmahī | uśann uśata ā vaha pitṛn haviṣe

attave ||

tvaṃ soma pracikito manīṣā tvaṃ rajiṣṭham anu neṣi panthām | tava praṇitī pitaro na

indo deveṣu ratnam abhajanta dhīrāḥ ||

tvayā hi naḥ pitarāḥ soma pūrve karmāṇi cakruḥ pavamāna dhīrāḥ | vanvann avātaḥ

paridhīm̐r aporṇu virebhir aśvair maghavā bhava ||

[[2-6-12-2]]

naḥ ||

tvaṃ soma pitṛbhiḥ saṃvidāno 'nu dyāvapṛthivī ā tatantha | tasmai ta indo haviṣā

vidhema vyaṃ syāma patayo rayiṇām ||

agniṣvāttāḥ pitara eha gachata sadaḥsadaḥ sadata supraṇitayaḥ | attā haviṃṣi

prayatāni barhiṣy athā rayim̐ sarvavīraṃ dadhātana ||

barhiṣadaḥ pitara ūty arvāg imā vo havayā cakṛmā juṣadhvam | ta ā gatāvasā

śaṃtamenāthāsmabhyam ||

[[2-6-12-3]]

śaṃ yor arapo dadhāta ||

āham pitṛnt suvidatrāṃ avitsi napātam ca vikramaṇam ca viṣṇoḥ | barhiṣado ye

svadhayā sutasya bhajanta pitvas ta ihāgamīṣṭhāḥ ||

upahūtāḥ pitarāḥ somyāso barhiṣyeṣu nidhiṣu priyeṣu | ta ā gamantu ta iha śruvantv

adhi bruvantu te avantv asmān ||

ud iratām avara ut parāsa un madhyamāḥ pitarāḥ somyāsaḥ | asum ||

[[2-6-12-4]]

ya iyur avṛkā ṛtajñās te no 'vantu pitaro haveṣu ||

idam pitṛbhyo namo astv adya ye pūrvāso ya uparās iyuḥ | ye pārthive rajasy ā

niṣattā ye vā nūnaṃ suvrjanāsu vikṣu ||

adhā yathā naḥ pitarāḥ parāsaḥ pratnāso agna ṛtam āśuṣāṇāḥ | śucid ayan dīdhitim

ukthaśāsaḥ kṣamā bhindanto aruṇir apa vran ||

yad agne ॥

[[2-6-12-5]]

kavyavāhana pitṛn yakṣy ṛtāvṛdhaḥ | pra ca havyaṇi vakṣyasi devebhyaś ca pitṛbhya
ā ॥

tvam agna īdīto jātavedo 'vāḍ ḍhavyāni surabhīni kṛtvā | prādāḥ pitṛbhyaḥ svadhayā
te akṣann addhi tvam deva prayatā havīm̐ṣi ॥
mātālī kavyair yamo aṅgirobhir bṛhaspatir ṛkvabhir vāvṛdhānaḥ | yām̐ś ca devā
vāvṛdhur ye ca devānt svāhānye svadhayānye madanti ॥

[[2-6-12-6]]

imaṃ yama prastaram ā hi sīdāṅgirobhiḥ pitṛbhiḥ samvidānaḥ | ā tvā mantrāḥ
kaviśastā vahantv enā rājan haviṣā mādayasva ॥
aṅgirobhir ā gahi yajñiyebhir yama vairūpair iha mādayasva | vivasvantaṃ huve yaḥ
pitā te 'smin yajñe barhiṣy ā niṣadya ॥
aṅgirasō naḥ pitaro navagvā atharvāṇo bhṛgavaḥ soṃyāsaḥ | teṣāṃ vayaṃ sumatau
yajñiyānām api bhadre saumanase syāma ॥

[[3-1-1-1]]

prajāpatir akāmayata prajāḥ sṛjeyeti
sa tapo 'tapyata sa sarpaṇ asṛjata
so 'kāmayata prajāḥ sṛjeyeti
sa dvitīyam atapyata sa vayāṃsy asṛjata
so 'kāmayata prajāḥ sṛjeyeti
sa tṛtīyam atapyata sa etaṃ dikṣitavādam apaśyat tam avadat tato vai sa prajā
asṛjata
yat tapas taptvā dikṣitavādam vadati prajā eva tad yajamānaḥ ॥

[[3-1-1-2]]

sṛjate
yad vai dikṣito 'medhyam paśyaty apāsmād dikṣā krāmāti nīlam asya haro vy eti |
abaddham mano daridraṃ cakṣuḥ sūryo jyotiṣāṃ śreṣṭho dikṣe mā mā hāsīs |
ity āha
nāsmād dikṣāpa krāmāti nāsya nīlam na haro vy eti
yad vai dikṣitam abhivarṣati divyā āpo 'śāntā ojo balaṃ dikṣām ॥

[[3-1-1-3]]

tapo 'sya nir ghnanti |
undatīr balaṃ dhattaujo dhatta balaṃ dhatta mā me dikṣām mā tapo nir vadhiṣṭa |
ity āha |
etad eva sarvam ātman dhatte
nāsyaujo balaṃ na dikṣām na tapo nir ghnanti |
agnir vai dikṣitasya devatā
so 'smād etarhi tira iva yarhi yāti tam īsvaram rakṣāṃsi hantoḥ ॥

[[3-1-1-4]]

bhadrād abhi śreyāḥ prehi bṛhaspatiḥ puraetā te astv ity āha brahma vai devānām
bṛhaspatis tam evānvārabhate sa enaṃ sam pārayati |
edam aganma devayajanam pṛthivyā ity āha
devayajanaṃ hy eṣa pṛthivyā āgachati yo yajate
viśve devā yad ajuṣanta pūrva ity āha viśve hy etad devā joṣayante yad brāhmaṇā
ṛkṣāmābhyāṃ yajuṣā samtaranta ity āha |

ṛksāmābhyāṃ hy eṣa yajuṣā samtarati yo yajate
rāyas poṣeṇa sam iṣā mademety āhāsiṣam evaitām ā śāste ॥

[[3-1-2-1]]

eṣa te gāyatro bhāga iti me somāya brūtāt |
eṣa te traiṣṭubho jāgato bhāga iti me somāya brūtāt |
chandomānāṃ sāmrajyaṃ gacheti me somāya brūtāt |
yo vai somaṃ rājānaṃ sāmrajyaṃ lokaṃ gamayitvā krīṇāti gachati svānāṃ
sāmrajyaṃ chandāṃsi khalu vai somasya rājñāḥ sāmrajyo lokaḥ
purastāt somasya krayād evam abhi mantrayeta
sāmrajyam eva ॥

[[3-1-2-2]]

enam lokaṃ gamayitvā krīṇāti gachati svānāṃ sāmrajyam
yo vai tātūnaptrasya pratiṣṭhāṃ veda praty eva tiṣṭhati
brahmavādino vadanti
na prāśnanti na juhvaty atha kva tātūnaptram prati tiṣṭhatīti prajāpatau manasīti
brūyāt
trir ava jigret
prajāpatau tvā manasi juhomi |
ity eṣā vai tātūnaptrasya pratiṣṭhā ya evaṃ veda praty eva tiṣṭhati
yaḥ ॥

[[3-1-2-3]]

vā adhvaryoḥ pratiṣṭhāṃ veda praty eva tiṣṭhati
yato manyetānabhikramya hoṣyāmīti tat tiṣṭhann ā śrāvayet
eṣā vā adhvaryoḥ pratiṣṭhā ya evaṃ veda praty eva tiṣṭhati
yad abhikramya juhuyāt pratiṣṭhāyā iyāt tasmāt samānatra tiṣṭhatā hotavyam
pratiṣṭhityai
yo vā adhvaryoḥ svaṃ veda svavān eva bhavati
srug vā asya svaṃ vāvyam asya ॥

[[3-1-2-4]]

svaṃ camaso 'sya svaṃ yad vāvyam vā camasaṃ vānanvārabhyāśrāvayet svād
iyāt tasmād anvārabhyāśrāvyaṃ svād eva naiti
yo vai somam apratiṣṭhāpya stotram upākaroty apratiṣṭhitaḥ somo bhavaty
apратиṣṭhitaḥ stomo 'pratiṣṭhitāny ukthāny apratiṣṭhito yajamāno 'pratiṣṭhito
'dhvaryus |
vāvyam vai somasya pratiṣṭhā camaso 'sya pratiṣṭhā somaḥ stomasya stoma
ukthānāṃ grahaṃ vā gṛhitvā camasaṃ vonniya stotram upākuryāt
praty eva somaṃ sthāpayati prati stomam praty ukthāni prati yajamānas tiṣṭhati
praty adhvaryuḥ ॥

[[3-1-3-1]]

yajñam vā etat sam bharanti yat somakrayanyai padam |
yajñamukhaṃ havirdhāne
yarhi havirdhāne prācī pravartayeyus tarhi tenākṣam upāñjyāt |
yajñamukha eva yajñam anu saṃ tanoti
prāncam agnim pra haranty ut patnīm ā nayanty anv anāṃsi pra vartayanti |
atha vā asyaiṣa dhiṣṇiyo hiyate so 'nu dhyāyati sa īśvaro rudro bhūtvā ॥

[[3-1-3-2]]

prajām paśūn yajamānasya śamayitos |
 yarhi paśum āpṛitam udañcam nayanti tarhi tasya paśuśrapaṇam haret tenaivainam
 bhāginam karoti
 yajamāno vā āhavanīyas |
 yajamānam vā etad vi karṣante yad āhavanīyāt paśuśrapaṇam haranti
 sa vaiva syān nirmanthyaṃ vā kuryād yajamānasya sātmatvāya
 yadi paśor avadānam naśyed ājyasya pratyākhyāyam ava dyet
 saiva tataḥ prāyaścittis |
 ye paśum vimathnīran yas tān kāmayeta |
 ārtim ārcheyur iti kuvid aṅgeti namovṛktivatyarcāgnīdhre juhuyāt |
 namovṛktim evaiśam vṛṅkte tājag ārtim ārchanti ||

[[3-1-4-1]]

prajāpater jāyamānāḥ prajā jātās ca yā imāḥ | tasmai prati pra vedaya cikitvām anu
 manyatām ||
 imam paśum paśupate te adya badhnāmy agne sukṛtasya madhye | anu manyasva
 suyajā yajāma juṣṭam devānām idam astu havyam ||
 prajānantaḥ prati gṛhṇanti pūrve prānam aṅgebhyaḥ pary ācarantam | suvargaṃ
 yāhi pathibhir devayānair ośadhīṣu prati tiṣṭhā śarīraiḥ ||
 yeśam īse ||

[[3-1-4-2]]

paśupatiḥ paśūnām catuṣpadām uta ca dvipadām | niṣkrīto 'yaṃ yajñiyam bhāgam
 etu rāyas poṣā yajamānasya santu ||
 ye badhyamānam anu badhyamānā abhyaikṣanta manasā cakṣuṣā ca | agnis tām
 agre pra mumoktu devaḥ prajāpatiḥ prajāyā saṃvidānaḥ ||
 ya āraṇyāḥ paśavo viśvarūpā virūpāḥ santo bahudhaikarūpāḥ | vāyus tām agre pra
 mumoktu devaḥ prajāpatiḥ prajāyā saṃvidānaḥ ||
 pramuñcamānāḥ ||

[[3-1-4-3]]

bhuvanasya reto gātum dhatta yajamānāya devāḥ | upākṛtam śāsamānam yad asthāj
 jīvaṃ devānām apy etu pāthāḥ ||
 nānā prāṇo yajamānasya paśunā yajño devebhiḥ saha devayānaḥ | jīvaṃ devānām
 apy etu pāthaḥ satyāḥ santu yajamānasya kāmāḥ ||
 yat paśur māyum akṛtoro vā padbhir āhate | agnir mā tasmād enaso viśvān muñcatv
 aṃhasaḥ ||
 śamitāra upetana yajñam ||

[[3-1-4-4]]

devebhir invitam | pāsāt paśum pra muñcata bandhād yajñapatim pari ||
 aditiḥ pāsam pra mumoktv etaṃ namaḥ paśubhyaḥ paśupataye karomi | arātīyantam
 adharam kṛṇomi yaṃ dviṣmas tasmin prati muñcāmi pāsam ||
 tvām u te dadhire havyvāhaṃ śṛtamkartāram uta yajñiyam ca | agne sadakṣaḥ
 satanur hi bhūtvātha havya jātavedo juṣasva ||
 jātavedo vapayā gacha devān tvaṃ hi hotā prathamo babhūtha | gṛtēna tvaṃ
 tanuvo vardhayasva svāhākṛtam havir adantu devāḥ ||
 svāhā devebhyo devebhyaḥ svāhā ||

[[3-1-5-1]]

pājāpatyā vai paśavas teṣāṃ rudro 'dhipatis |
 yad etābhyām upākaroti tābhyām evainam pratiprocyā labhata ātmano 'nāvrasakāya

dvābhyām upākaroti
dvipād yajamānaḥ
pratiṣṭhityai |
upākṛtya pañca juhōti
pāṅktāḥ paśavaḥ
paśūn evāva runddhe
mṛtyave vā eṣa nīyate yat paśus
taṃ yad anvārabheta pramāyuko yajamānaḥ syāt |
nānā prāṇo yajamānasya paśunety āha vyāvṛtṭyai ||

[[3-1-5-2]]

yat paśur māyūm akṛteti juhōti śāntyai
śamitāra upetanety āha
yathāyajur evaitat |
vapāyāṃ vā āhriyamāṇāyām agner medho 'pa krāmāti
tvām u te dadhire havyvāham iti vapām abhi juhōti |
agner eva medham ava runddhe |
atho śṛtatvāya
purastātsvāhākṛtayo vā anye devā 'nye
svāhā devebhyo devebhyaḥ svāhety abhito vapām juhōti
tān evobhayān priṇāti ||

[[3-1-6-1]]

yo vā ayathādevataṃ yajñam upacaraty ā devatābhyo vṛścyate pāpiyān bhavati yo
yathādevataṃ na devatābhya ā vṛścyate vasiyān bhavati |
āgneyyarcāgnīdhram abhi mṛśed vaiṣṇavyā havirdhānam āgneyyā sruco vāyavyayā
vāyavyāny aindriyā sado yathādevataṃ eva yajñam upa carati na devatābhya ā
vṛścyate vasiyān bhavati
yunajmi te pṛthivīm jyotiṣā saha yunajmi vāyūm antarikṣeṇa ||

[[3-1-6-2]]

te saha yunajmi vācam̐ saha sūryeṇa te yunajmi tisro vipṛcaḥ sūryasya te
agnir devatā gāyatṛī chanda upāṃśoḥ pātram asi somo devatā triṣṭup chando
'ntaryāmasya pātram asīndro devatā jagatī chanda indravāyuvoḥ pātram asi
bṛhaspatir devatānuṣṭup chando mitrāvaruṇayoḥ pātram asy aśvinau devatā paṅktiś
chando 'śvinoḥ pātram asi sūryo devatā bṛhatī ||

[[3-1-6-3]]

chandaḥ śukrasya pātram asi candramā devatā satobṛhatī chando manthinaḥ
pātram asi viśve devā devatoṣṇihā chanda āgrayaṇasya pātram asīndro devatā
kakuc chanda ukthānām pātram asi pṛthivī devatā virāṭ chando dhruvasya pātram
asi ||

[[3-1-7-1]]

iṣṭargo vā adhvaryur yajamānasyeṣṭargaḥ khalu vai pūrvo 'rṣṭuḥ kṣiyate |
āsanyān mā mantrāt pāhi kasyās cid abhiśastyās |
iti purā prātaranuvākāj juhuyād ātmana eva tad adhvaryuḥ purastāc charma
nahyate 'nārtiyai
saṃvesāya tvopavesāya tvā gāyatṛiyās tiriṣṭubho jagatyā abhibhūtyai svāhā
prāṇāpānau mṛtyor mā pātam prāṇāpānau mā mā hāsiṣṭam devatāsu vā ete
prāṇāpānayoḥ ||

[[3-1-7-2]]

vyāyachante yeṣāṃ somaḥ samṛchate
saṃveśāya tvopaveśāya tvā |
ity āha chandāṃsi vai saṃveśa upaveśas chandobhir evāsyā chandāṃsi vṛṅkte
pretivanty ājyāni bhavanty abhijityai marutvatīḥ pratipado vijityai |
ubhe bṛhadrathantare bhavatas |
iyam vāva rathaṃtaram asau bṛhad ābhyām evainam antar eti |
adya vāva rathaṃtaraṃ śvo bṛhad adyāśvād evainam antar eti
bhūtam ||

[[3-1-7-3]]

vāva rathaṃtaram bhaviṣyad bṛhad bhūtās caivainam bhaviṣyataś cāntar eti
parimitam vāva rathaṃtaram aparimitam bṛhat parimitāc caivainam aparimitāc
cantar eti
viśvāmitrajamadagnī vasiṣṭhenāspardhetāṃ sa etaj jamadagnir vihavyam apaśyat
tena vai sa vasiṣṭhasyendriyam vīryam avṛṅkta
yad vihavyaṃ śsyata indriyam eva tad vīryam yajamāno bhrātṛvyasya vṛṅkte
yasya bhūyāṃso yajñakratava ity āhuḥ
sa devatā vṛṅkta iti
yady agniṣṭomaḥ somaḥ parastāt syād ukthyaṃ kurvīta yady ukthyaḥ syād
atirātram kurvīta yajñakratubhir evāsyā devatā vṛṅkte vasiyān bhavati ||

[[3-1-8-1]]

nigrābhyā stha devaśruta āyur me tarpayata prāṇam me tarpayatāpānam me
tarpayata vyānam me tarpayata cakṣur me tarpayata śrotram me tarpayata mano
me tarpayata vācam me tarpayatātmānam me tarpayatāṅgāni me tarpayata prajām
me tarpayata paśūn me tarpayata gṛhān me tarpayata gaṇān me tarpayata
sarvagaṇam mā tarpayata tarpayata mā ||

[[3-1-8-2]]

gaṇā me mā vi tṛṣan |
oṣadhayo vai somasya viśo viśaḥ khalu vai rājñāḥ pradātor īśvarā aindraḥ somas |
avivṛdham vo manasā sujātā ṛtaprajātā bhaga id vaḥ syāma | indreṇa devīr vīrudhaḥ
saṃvidānā anu manyantāṃ savanāya somam
ity āhaṣadhībhya evaināṃ svāyai viśaḥ svāyai devatāyai niryācyābhi ṣuṇoti
yo vai somasyābhiṣūyamāṇasya ||

[[3-1-8-3]]

prathamo 'm̐su skandati sa īśvara indriyam vīryam prajām paśūn yajamānasya
nirhantos tam abhi mantrayeta |
ā māskānt saha prajayā saha rāyas poṣeṇendriyam me vīryam mā nir vadhīs |
ity āśiṣam evaitām ā śāsta indriyasya vīryasya prajāyai paśūnām anirghātāya
drapsas caskanda pṛthivīm anu dyām imaṃ ca yonim anu yaś ca pūrvaḥ | tṛtīyam
yonim anu saṃcarantaṃ drapsam juhomy anu sapta hotrāḥ ||

[[3-1-9-1]]

yo vai devān devayaśasenārpayati manuṣyān manuṣyayaśasena devayaśasy eva
deveṣu bhavati manuṣyayaśasī manuṣyeṣu
yān prācinam āgrayaṇād grahān gṛhṇīyāt tān upāṃsu gṛhṇīyād yān ūrdhvāṃs tān
upabdimato devān eva tad devayaśasenārpayati manuṣyān manuṣyayaśasena
devayaśasy eva deveṣu bhavati manuṣyayaśasī manuṣyeṣu |

agniḥ prātaḥsavane pātv asmān vaiśvānaro mahinā viśvaśambhūḥ | sa naḥ pāvako
draviṇaṃ dadhātu ||

[[3-1-9-2]]

āyusṃantaḥ sahabhakṣāḥ syāma ||
viśve devā maruta indro asmān asmin dviṭiye savane na jahyuḥ | āyusṃantaḥ priyam
eṣāṃ vadanto vyaṃ devānāṃ sumatau syāma ||
idaṃ tritiyaṃ savanaṃ kavīnāṃ ṛtena ye camasam airayanta | te saudhanvanāḥ
suvar ānaśānāḥ sviṣṭiṃ no abhi vasiyo nayantu ||
āyatanavatīr vā anyā āhutayo hūyante 'nāyatanā anyās |
yā āghāravatīr tā āyatanavatīr yāḥ ||

[[3-1-9-3]]

saumyās tā anāyatanā aindravāyavam ādāyāghāram ā ghārayet |
adhvaro yajño 'yam astu devā oṣadhībhyaḥ paśave no janāya viśvasmai
bhūtāyādhvaro 'si sa pinvasva gṛtavat deva soma |
iti
saumyā eva tad āhutīr āyatanavatīḥ karoty āyatanavān bhavati ya evaṃ veda |
atho dyāvāpṛthivī eva gṛtena vy unatti
te vyunatte upajivāniye bhavata upavivaniyo bhavati ||

[[3-1-9-4]]

ya evaṃ veda |
eṣa te rudra bhāgo yaṃ nirayācathās taṃ juṣasva vider gaupatyāṃ rāyas suvīryāṃ
saṃvatsarīnāṃ svastim
manuḥ putrebhyo dāyaṃ vy abhajat sa nābhānediṣṭham brahmacaryaṃ vasantaṃ
nir abhajat sa āgachat so 'bravīt
kathā mā nir abhāg iti
na tvā nir abhākṣam ity abravīd aṅgīrasa ime sattam āsate te ||

[[3-1-9-5]]

suvargaṃ lokaṃ na pra jānanti tebhya idam brāhmaṇam brūhi te suvargaṃ lokaṃ
yanto ya eṣāṃ paśavas tāṃs te dāsyantīti
tad ebhyo 'bravīt te suvargaṃ lokaṃ yanto ya eṣāṃ paśava āsan tān asmā adadus
tam paśubhiś carantaṃ yajñavāstau rudra āgachat so 'bravīn mama vā ime paśava
ity adur vai ||

[[3-1-9-6]]

mahyam imān ity aravīn na vai tasya ta īsata ity abravīd yad yajñavāstau hīyate
mama vai tad iti tasmād yajñavāstu nābhyaṅvetyam |
so 'bravīd yajñe mā bhajātha te paśūn nābhi maṃsya iti
tasmā etam manthinaḥ saṃsrāvam ajuhota tato vai tasya rudraḥ paśūn nābhy
amanyata
yatraitam evaṃ vidvān manthinaḥ saṃsrāvam juhota na tatra rudraḥ paśūn abhi
manyate ||

[[3-1-10-1]]

juṣṭo vāco bhūyāsam juṣṭo vācas pataye devi vāk | yad vāco madhumat tasmin mā
dhāḥ svāhā sarasvatyai ||
ṛcā stomaṃ sam ardhaya gāyatrena rathaṃtaram | bṛhad gāyatravartani ||
yas te drapsa skandati yas te aṃsur bāhucyuto dhiṣaṇayor upasthāt | adhvaryor vā
pari yas te pavitrāt svāhākṛtam indrāya taṃ juhomi ||

yo drapso amśuḥ patitaḥ prathivyām parivāpāt ॥

[[3-1-10-2]]

puroḍāsāt karambhāt | dhānāsomān manthina indra śukrāt svāhākṛtam indrāya taṃ
juhoti ॥
yas te drapso madhumāṃ indriyāvānt svāhākṛtaḥ punar apyeti devān | divaḥ
pṛthivyāḥ pary antarikṣāt svāhākṛtam indrāya taṃ juhomi ॥
adhvaryur vā ṛtvijām prathamo yujyate tena stomo yoktavyas |
ity āhus |
vāg agregā agra etv ṛjugā devebhyo yaśo mayi dadhatī prāṇān paśuṣu prajāṃ mayi ॥

[[3-1-10-3]]

ca yajamāne ca |
ity āha vācam eva tad yajñamukhe yunakti
vāstu vā etad yajñasya kriyate yad grahān gṛhītvā bahiṣpavamānaṃ sarpanti
parāñco hi yanti parācibhi stuvate vaiṣṇavyarcā punar etyopa tiṣṭhate yajño vai
viṣṇur yajñam evākar
viṣṇo tvam no antamaḥ śarma yacha sahintya | pra te dhārā madhuścuta utsam
duhrata akṣitam
ity āha yad evāsyā śayānasyopaśuṣyati tad evāsyaitenā pyāyyati ॥

[[3-1-11-1]]

agninā rayim aśnavat poṣam eva dive dive | yaśasaṃ vīravattamam ॥
gomāṃ agne 'vimāṃ aśvī yajño nṛvatsakhā sadam id apramṛṣyaḥ | idāvāṃ eṣo asura
prajāvān dīrgho rayiḥ pṛthubudhnaḥ sabhāvān ॥
ā pyāyasva
sam te ॥
iha tvaṣṭāram agriyaṃ viśvarūpam upa hvaye | asmākam astu kevalaḥ ॥
tan nas turīpam adha poṣayitnu deva tvaṣṭar vi rarāṇaḥ syasva | yato vīraḥ ॥

[[3-1-11-2]]

karmaṇyaḥ sudakṣo yuktagrāvā jāyate devakāmaḥ ॥
śivas tvaṣṭar ihā gahi vibhuḥ poṣa uta tmanā | yajñeyajñe na ud ava ॥
piśamgarūpaḥ subharo vayodhāḥ śruṣṭi vīro jāyate devakāmaḥ | prajāṃ tvaṣṭā vi
ṣyatu nābhim asme athā devānām apy etu pāthaḥ ॥
pra no devī |
ā no divaḥ ॥
pīpivāṃsam sarasvata stanam yo viśvadarśataḥ | dhukṣīmahī prajāṃ iṣam ॥

[[3-1-11-3]]

ye te sarasva ūrmayo madhumanto gṛhtaścutaḥ | teṣāṃ te sumnam īmahe ॥
yasya vratam paśavo yanti sarve yasya vratam upatiṣṭhanta āpaḥ | yasya vrata
puṣṭipatir niviṣṭas taṃ sarasvantam avase huvema ॥
divyaṃ suparṇam vayasam bṛhantam apāṃ garbham vṛṣabham ośadhīnām |
abhīpato vṛṣṭyā tarpayantaṃ taṃ sarasvantam avase huvema ॥
sinīvālī pṛthuṣṭuke yā devānām asi svasā | juṣasva havyam ॥

[[3-1-11-4]]

āhutam prajāṃ devī didiḍḍhi naḥ ॥
yā supāṇiḥ svaṅguriḥ suṣūmā bahusūvarī | tasyai viśpatniyai haviḥ sinīvālyai
juhotana ॥
indram vo viśvatas pari |

indram naraḥ ॥

asitavarṇā harayaḥ suparṇā miho vasānā divam ut patanti | ta āvavṛtrant sadanāni
kṛtvād it pṛthivī gṛtair vy udyate ॥
hiraṇyakeśo rajaso visāre 'hir dhunir vāta iva dhrajīmān | śucibhrājā uśasaḥ ॥

[[3-1-11-5]]

navedā yaśasvatīr apasyuvo na satyāḥ ॥
ā te supraṇā aminanta evaiḥ kṛṣṇo nonāva vṛṣabho yadīdam | śivābhir na
smayamānābhir āgāt patanti miha stanayanty abhrā ॥
vāśreva vidyun mimāti vatsam na mātā siṣakti | yad eṣāṃ vṛṣṭir asarji ॥
parvataś cin mahi vṛddho bibhāya divaś cit sānu rejata svane vaḥ | yat krīḍatha
marutaḥ ॥

[[3-1-11-6]]

ṛṣṭimanta āpa iva sadhriyañco dhavadhve ॥
abhi kranda stanaya garbham ā dhā udanvatā pari dīyā rathena | dṛtiṃ su karṣa
viṣitaṃ nyañcaṃ samā bhavantūdvatā nipādāḥ ॥
tvam tyā cid acyutāgne paśur na yavase | dhāmā ha yat te ajara vanā vṛścanti
śikvasaḥ ॥
agne bhūrīṇi tava jātavedo deva svadhāvo 'mṛtasya dhāma | yāś ca ॥

[[3-1-11-7]]

māyā māyināṃ viśvaminva tve pūrvīḥ saṃdadhuḥ pṛṣṭabandho ॥
divo no vṛṣṭim maruto rarīdhvam pra pinvata vṛṣṇo aśvasya dhārāḥ | arvān etena
stanayitnutehy apo niṣiñcann asuraḥ pitā naḥ ॥
pinvanty apo marutaḥ sudānavaḥ payo gṛtavat vidatheṣv ābhavaḥ | atyaṃ na mihe
vi nayanti vājinam utsaṃ duhanti stanayantam akṣitam ॥
udapruto marutas tāṃ iyarta vṛṣṭim ॥

[[3-1-11-8]]

ye viśve maruto junanti | krośāti gardā kanyeva tunnā peruṃ tuñjānā patyeva jāyā ॥
gṛtēna dyāvāpṛthivī madhunā sam ukṣata payasvatīḥ kṛṇutāpa oṣadhīḥ | ūrjam ca
tatra sumatiṃ ca pinvatha yatrā naro marutaḥ siñcathā madhu ॥
ud u tyam |
citram ॥
aurvabhṛguvac chucim apnavānavad ā huve | agniṃ samudravāśasam ॥
ā savāṃ savitur yathā bhagasyeva bhujim huve | agniṃ samudravāśasam ॥
huve vātasvanam kavim parjanyaḥkrandyaṃ sahaḥ | agniṃ samudravāśasam ॥

[[3-2-1-1]]

yo vai pavamānānām anvārohān vidvān yajate 'nu pavamānān ā rohati na
pavamānebhyo 'va chidyate
śyeno 'si gāyatrachandā anu tvā rabhe svasti mā sam pārāya
suparṇo 'si triṣṭupchandā anu tvā rabhe svasti mā sam pārāya
saghāsi jagatīchandā anu tvā rabhe svasti mā sam pārāya |
ity āha |
ete ॥

[[3-2-1-2]]

vai pavamānānām anvārohās
tān ya evaṃ vidvān yajate 'nu pavamānān ā rohati na pavamānebhyo 'va chidyate

yo vai pavamānasya saṃtatiṃ veda sarvam āyur eti na purāyusaḥ pra miyate
paśumān bhavati vindate prajām
pavamānasya grahā gṛhyante |
atha vā asyaite 'gṛhītā droṇakalaśa ādhavanīyaḥ pūtabhṛt tān yad agṛhītvopākuryāt
pavamānaṃ vi ||

[[3-2-1-3]]

chidyāt taṃ vichidyamānam adhvaryoḥ prāṇo 'nu vi chidyeta |
upayāmagṛhīto 'si prajāpataye tvā |
iti droṇakalaśam abhi mṛśet |
indrāya tvā |
ity ādhavanīyam |
viśvebhyas tvā devebhyas |
iti pūtabhṛtam pavamānam eva tat saṃ tanoti sarvam āyur eti na purāyusaḥ pra
miyate paśumān bhavati vindate prajām ||

[[3-2-2-1]]

trīṇi vāva savanāyi |
atha ṛtīyaṃ savanam ava lumpanty anamśu kurvanta upamśum hutvopamśupātre
'mśum avāsyā taṃ ṛtīyasavane 'piṣṛjyābhi ṣuṇuyād yad āpyāyayati tenāmśumad
yad abhiṣuṇoti tenarjīṣi
sarvaṇy eva tat savanāny amśumanti śukravanti samāvadviryāṇi karoti
dvau samudrau vitatāv ajūryau paryāvartete jaṭhareva pādāḥ | tayoḥ paśyanto ati
yanty anyam apaśyantaḥ ||

[[3-2-2-2]]

setunāti yanty anyam ||
dve dradhasī satatī vasta ekaḥ keśī viśvā bhuvanāni vidvān | tirodhāyaity asitam
vasānaḥ śukram ā datte anuhāya jāryai ||
devā vai yad yajñe 'kurvata tad asurā akurvata
te devā etam mahāyajñam apaśyan
tam atanvata |
agnihotraṃ vratam akurvata
tasmād dvivrataḥ syāt |
dvir hy agnihotraṃ juhvati
paurṇamāsaṃ yajñam agniṣomīyam ||

[[3-2-2-3]]

paśum akurvata
dāśyaṃ yajñam āgneyam paśum akurvata
vaiśvadevam prātaḥsavanam akurvata
varuṇapraghāsān mādhyamdinam savanam sākamedhān pitṛyajñam tryambakāmś
ṛtīyasavanam akurvata
tam eṣām asurā yajñam anvavajigāmsan taṃ nānvavāyan
te 'bruvann adhvartavyā vā ime devā abhūvann iti
tad adhvarasyādhvaratvam |
tato devā abhavan parāsurās |
ya evaṃ vidvānt somena yajate bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati ||

[[3-2-3-1]]

paribhūr agnim paribhūr indram paribhūr viśvān devān paribhūr māṃ saha
brahmavarcasena sa naḥ pavasva śaṃ gave śaṃ janāya śaṃ arvate śaṃ rājann

oṣadhībhyo 'chinnasya te rayipate suvīryasya rāyas poṣasya daditāraḥ syāma | tasya
me rāsva tasya te bhakṣīya tasya ta idam un mṛje ||
prāṇāya me varcodā varcase pavasva |
apāṇāya
vyānāya
vāce ||

[[3-2-3-2]]

dakṣakratubhyām |
cakṣurbhyām me varcodau varcase pavethām |
śrotrāya |
ātmane |
aṅgebhyas |
āyuṣe
vīryāya
viṣṇos |
indrasya
viśveṣāṃ devānāṃ jaṭharam asi varcodā me varcase pavasva
ko 'si ko nāma kasmai tvā kāya tvā yaṃ tvā somenātīrpaṃ yaṃ tvā
somenāmimadaṃ suprajāḥ prajayā bhūyāsaṃ suvīro vīraiḥ suvarcā varcasā supoṣaḥ
poṣair
viśvebhyo me rūpebhyo varcodāḥ ||

[[3-2-3-3]]

varcase pavasva tasya me rāsva tasya te bhakṣīya tasya ta idam un mṛje ||
bubhūṣann avekṣetaiṣa vai pātriyāḥ prajāpatir yajñāḥ prajāpatis tam eva tarpayati
sa enaṃ tṛpto bhūtyābhipavate
brahmavarcasakāmo 'vekṣetaiṣa vai pātriyāḥ prajāpatir yajñāḥ prajāpatis tam eva
tarpayati sa enaṃ tṛpto brahmavarcasenābhi pavata
āmayāvī ||

[[3-2-3-4]]

avekṣetaiṣa vai pātriyāḥ prajāpatir yajñāḥ prajāpatis tam eva tarpayati sa enaṃ
tṛpta āyuṣābhi pavate |
abhicarann avekṣetaiṣa vai pātriyāḥ prajāpatir yajñāḥ prajāpatis tam eva tarpayati
sa enaṃ tṛptaḥ prāṇāpānābhyām vāco dakṣakratubhyām cakṣurbhyām śrotrābhyām
ātmano 'ṅgebhya āyuṣo 'ntar eti tājak pra dhanvati ||

[[3-2-4-1]]

sphyāḥ svastir vighanaḥ svastiḥ parśur vedīḥ paraśur naḥ svastiḥ | yajñīyā yajñakṛta
stha te māsmin yajña upa hvayadhvam
upa mā dyāvāpṛthivī hvayetām upāstāvaḥ kalāśaḥ somo agnir upa devā upa yajña
upa mā hotrā upahave hvayantām
namo 'gnaye makhaghne makhasya mā yaśo 'ryāt |
ity āhavanīyam upa tiṣṭhate yajño vai makhaḥ ||

[[3-2-4-2]]

yajñāṃ vāva sa tad ahan tasmā eva namaskṛtya sadaḥ pra sarpaty ātmano 'nārtyai
namo rudrāya makhaghne namaskṛtyā mā pāhi |
ity āgnīdhraṃ tasmā eva namaskṛtya sadaḥ pra sarpaty ātmano 'nārtyai
nama indrāya makhaghna indriyam me vīryam mā nir vadhīs |
iti hotrīyam āśiṣam evaitām ā sāsta indriyasya vīryasyānirghātāya

yā vai ॥

[[3-2-4-3]]

devatāḥ sadasy ārtim ārpayanti yas tā vidvān prasarpanti na sadasy ārtim ārchati
namo 'gnaye makhaghne |
ity āhaitā vai devatāḥ sadasy ārtim ārchati
ḍrdhe sthaḥ śithire samīci māḥhasas pātam |
sūryo mā devo divyād aḥhasas pātu vāyur antarikṣāt ॥

[[3-2-4-4]]

agniḥ pṛthivyā yamaḥ pitṛbhyaḥ sarasvatī manuṣyebhyas |
devī dvārau mā mā saṃ tāptam
namaḥ sadase namaḥ sadasas pataye namaḥ sakhināṃ purogāṇāṃ cakṣuṣe namo
dive namaḥ pṛthivyai |
ahe daidhiṣavyod atas tiṣṭhānyasya sadane sīda yo 'smat pākataras |
un nivata ud udvataś ca geṣam
pātam mā dyāvāpṛthivī adyāhnaḥ
sado vai prasarpantam ॥

[[3-2-4-5]]

pitaro 'nu pra sarpanti ta enam īśvarā hiṃsitoḥ sadaḥ prasṛpya dakṣiṇārdham
parekṣeta |
āganta pitarāḥ pitṛmān ahaṃ yuṣmābhir bhūyāsaṃ suprajaso mayā yūyam bhūyāsta
|
iti tebhya eva namaskṛtya sadaḥ pra sarpaty ātmano 'nārtyai ॥

[[3-2-5-1]]

bhakṣehi mā viśa dīrghāyutvāya śamtanutvāya rāyas poṣāya varcase
suprajāstvēyehi vaso purovaso priyo me hṛdo 'si |
aśvinos tvā bāhubhyāṃ saghyāsam |
nṛcakṣasaṃ tvā deva soma sucakṣā ava khyeṣam
mandrābhibhūtiḥ ketur yajñānāṃ vāg juṣāṇā somasya tṛpyatu mandrā svarvācy
aditir anāhataśīrṣṇi vāg juṣāṇā somasya tṛpyatu |
ehi vaśvacarṣaṇe ॥

[[3-2-5-2]]

śambhūr mayobhūḥ svasti mā harivarṇa pra cara kratve dakṣāya rāyas poṣāya
suvīratāyai
mā mā rājan vi bībhiṣo mā me hārdi tviṣā vadhiḥ | vṛṣaṇe śuṣmāyāyuṣe varcase ॥
vasumadgaṇasya soma deva te matividaḥ prātaḥsavanasya gāyatrachandasa
indrapītasya narāśaṃsapītasya pitṛpītasya madhumata upahūtasypahūto
bhakṣayāmi
rudravadgaṇasya soma deva te mativido mādhyamādinasya savanasya
tṛṣṭupchandasa indrapītasya narāśaṃsapītasya ॥

[[3-2-5-3]]

pitṛpītasya madhumata upahūtasypahūto bhakṣayāmi |
ādityavadgaṇasya soma deva te matividas tṛtīyasya savanasya jagatīchandasa
indrapītasya narāśaṃsapītasya pitṛpītasya madhumata upahūtasypahūto
bhakṣayāmi ॥
ā pyāyasva sam etu te viśvataḥ soma vṛṣṇiyam | bhavā vājasya saṃgathe ॥

hinva me gātrā harivo gaṇān me mā vi tītrṣaḥ | śivo me saptarṣin upa tiṣṭhasva mā
mevān nābhim ati ||

[[3-2-5-4]]

gāḥ ||

apāma somam amṛtā abhūmādarśma jyotir avidāma devān | kim asmān kṛṇavad
arātiḥ kim u dhūrtir amṛta martyasya ||

yan ma ātmano mindābhūd agnis tat punar āhār jātavedā vicarṣaṇiḥ | punar agniś
cakṣur adāt punar indro bṛhaspatiḥ | punar me aśvinā yuvaṃ cakṣur ā dhattam
akṣyoḥ ||

iṣṭayajuṣas te deva soma stutastomasya ||

[[3-2-5-5]]

śastokthasya harivata indrapītasya madhumata upahūtasypahūto bhakṣayāmi ||
āpūryā sthā mā pūrayata prajayā ca dhanena ca ||

etat te tata ye ca tvām anv etat te pitāmaha prapitāmaha ye ca tvām anu |

atra pitaro yathābhāgam mandadhvam |

namo vaḥ pitaro rasāya namo vaḥ pitaraḥ śuṣmāya namo vaḥ pitaro jīvāya namo vaḥ
pitaraḥ ||

[[3-2-5-6]]

svadhāyai namo vaḥ pitaro manyave namo vaḥ pitaro ghorāya pitaro namo vas |
ya etasmiṃlloke stha yuṣmāṃs te 'nu ye 'smiṃlloke māṃ te 'nu

ya etasmiṃlloke stha yūyaṃ teṣāṃ vasiṣṭhā bhūyāsta ye 'smiṃlloke 'haṃ teṣāṃ
vasiṣṭho bhūyāsam

prajāpate na tvad etāny anyo viśvā jātāni pari tā babhūva ||

[[3-2-5-7]]

yatkāmās te juhumas tan no astu vayaṃ syāma patayo rayiṇām ||

devakṛtasyainaso 'vayajanam asi manuṣyakṛtasyainaso 'vayajanam asi

pitṛkṛtasyainaso 'vayajanam asi |

apsu dhautasya soma deva te nṛbhiḥ sutasyeṣṭayajuṣa stutastomasya śastokthasya
yo bhakṣo aśvasanir yo gosanis tasya te pitṛbhir bhakṣaṃkṛtasyopahūtasypahūto
bhakṣayāmi ||

[[3-2-6-1]]

mahinām payo 'si viśveṣāṃ devānām tanūr ṛdhyāsam adya pṛṣatinām graham
pṛṣatinām graho 'si viṣṇor hṛdayam asy ekam iṣa viṣṇus tvānu vi cakrame bhūtir

dadhnā ghrtena vardhatām tasya meṣṭasya vītasya draviṇam ā gamyāj jyotir asi
vaiśvānaram pṛśniyai dugdham |

yāvatī dyāvāpṛthivī mahitvā yāvaca ca sapta sindhavo vitasthuḥ | tāvantam indra te ||

[[3-2-6-2]]

grahaṃ sahorjā gṛhṇāmy astṛtam ||

yat kṛṣṇaśakunaḥ pṛṣadājyam avapṛṣec chūdrā asya pramāyukāḥ syur yac

chvāvamṛsec catuṣpādo 'sya paśavaḥ pramāyukāḥ syur yat skanded yajamānaḥ
pramāyukaḥ syāt

paśavo vai pṛṣadājyam paśavo vā etasya skandanti yasya pṛṣadājyaṃ skandati yat
pṛṣadājyam punar gṛhṇāti paśūn evāsmāi punar gṛhṇāti

prāṇo vai pṛṣadājyam prāṇo vai ||

[[3-2-6-3]]

etasya skandati yasya pṛṣadājyaṃ skandati yat pṛṣadājyam punar gṛhṇāti prāṇam
evāsmāi punar gṛhṇāti
hiraṇyam avadhāya gṛhṇāty amṛtaṃ vai hiraṇyam prāṇaḥ pṛṣadājyam amṛtam
evāsya prāṇe dadhāti
śatamānam bhavati śatāyuh puruṣaḥ śatendriya āyuṣy evendriye prati tiṣṭhati |
āsvam ava ghrāpayati prājāpatyo vā āsvaḥ prājāpatyaḥ prāṇaḥ svād evāsmāi yoneḥ
prāṇaṃ nir mimite
vi vā etasya yajñāś chidyate yasya pṛṣadājyaṃ skandati vaiṣṇavyarcā punar gṛhṇāti
yajño vai viṣṇur yajñenaiva yajñāṃ saṃ tanoti ||

[[3-2-7-1]]

deva savitar etat te prāha tat pra ca suva pra ca yaja
bṛhaspatir brahmā |
āyusmatyā ṛco māgāta tanūpāt sāmnaḥ
satyā va āśiṣaḥ santu satyā ākūtayas |
ṛtaṃ ca satyaṃ ca vadata
stuta devasya savituh prasave
stutasya stutam asy ūrjam mahyaṃ stutaṃ duhām ā mā stutasya stutaṃ gamyāt |
śastrasya śastram ||

[[3-2-7-2]]

asy ūrjam mahyaṃ śastram duhām ā mā śastrasya śastram gamyāt |
indriyāvanto vanāmahe dhuḥśimahi prajām iṣam |
sā me satyāśir deveṣu bhūyāt |
brahmavarcasam māgamyāt ||
yajño babhūva sa ā babhūva sa pra jajñe sa vāvṛdhe | sa devānām adhipatir babhūva
so asmāṃ adhipatīn karotu vayaṃ syāma patayo rayiṇām ||
yajño vā vai ||

[[3-2-7-3]]

yajñapatim duhe yajñapatir vā yajñam duhe
sa ya stutaśastrayor doham avidvān yajate taṃ yajño duhe sa iṣtvā pāpīyān bhavati
ya enayor doham vidvān yajate sa yajñam duhe sa iṣtvā vasiyān bhavati
stutasya stutam asy ūrjam mahyaṃ stutaṃ duhām ā mā stutasya stutaṃ gamyāc
chastasya śastram asy ūrjam mahyaṃ śastram duhām ā mā śastrasya śastram
gamyād ity āhaiṣa vai stutaśastrayo dohas taṃ ya evaṃ vidvān yajate duha eva
yajñam iṣtvā vasiyān bhavati ||

[[3-2-8-1]]

śyenāya patvane svāhā vaṭ svayamabhogūrtāya namo viṣṭambhāya dharme svāhā
vaṭ svayamabhogūrtāya namo paridhaye janaprathanāya svāhā vaṭ
svayamabhogūrtāya nama ūrje hotrāṇāṃ svāhā vaṭ svayamabhogūrtāya namaḥ
payase hotrāṇāṃ svāhā vaṭ svayamabhogūrtāya namaḥ prajāpataye manave svāhā
vaṭ svayamabhogūrtāya nama ṛtam ṛtapāḥ suvarvāṭ svāhā vaṭ svayamabhogūrtāya
namas
ṭṛmpantāṃ hotrā madhor ghṛtasya
yajñapatim ṛṣaya enasā ||

[[3-2-8-2]]

āhuḥ prajā nirbhaktā anutapyamānā madhavyau stokāv apa tau rarādha saṃ nas
tābhyāṃ sṛjatu viśvakarmā

ghorā ṛṣayo namo astv ebhyaḥ | cakṣuṣa eṣām manasaś ca saṃdhau bṛhaspataye
mahi śad dyuman namaḥ | namo viśvakarmaṇe sa u pātv asmān
ananyānt somapān manyamānaḥ | prāṇasya vidvānt samare na dhīra enaś cakṛvān
mahi baddha eṣām | taṃ viśvakarman ||

[[3-2-8-3]]

pra muñcā svastaye
ye bhakṣayanto na vasūny ānṛhuḥ | yān agnayo 'nvatapyanta dhiṣṇiyā iyaṃ teṣām
avayā duriṣṭyai sviṣṭiṃ nas tām kṛṇotu viśvakarmā
namaḥ pitṛbhyo abhi ye no akhyan yajñakṛto yajñakāmāḥ sudevā akāmā vo
dakṣiṇām na nīnima mā nas tasmād enasaḥ pāpayiṣṭa
yāvanto vai sadasyas te sarve dakṣiṇyas tebhyo yo dakṣiṇām na ||

[[3-2-8-4]]

nayed aibhyo vṛṣcyeta yad vaiśvakarmaṇāni juhōti sadasyān eva tat prīṇāti |
asme devāso vapuṣe cikitsata yaṃ āśirā dampatī vāmam aśnutaḥ | pumān putro
jāyate vindate vasv atha viśve arapā edhate gṛhaḥ ||
āśirdāyā dampatī vāmam aśnutām ariṣṭo rāyaḥ sacatām samokṣā | ya āsīcat
saṃdugdham kumbhyā saheṣṭena yāmann amatim jahātu saḥ ||
sarpigrīvī ||

[[3-2-8-5]]

pīvary asya jāyā pīvānaḥ putrā akṛśāso asya | saha jānir yaḥ sumakhasyamāna
indrāyāśiraṃ saha kumbhyādāt ||
āśir ma ūrjam uta suprajāstvam iṣaṃ dadhātu draviṇaṃ savarcasam | saṃjayan
kṣetrāni sahasāham indra kṛṇvāno anyāṃ adharānt sapatnān ||
bhūtam asi bhūte ma dhā mukham asi mukham bhūyāsam |
dyāvapṛthivībhyāṃ tvā pari gṛhṇāmi
viśve tvā devā vaiśvānarāḥ ||

[[3-2-8-6]]

pra cyāvayantu
divi devān dṛṃhāntarikṣe vayāṃsi pṛthivyām pāṛthivān
dhruvaṃ dhruveṇa haviṣāva somam nayāmasi | yathā naḥ sarvam ij jagad
ayaḥkṣmaṃ sumanā asat ||
yathā na indra id viśaḥ kevaliḥ sarvāḥ samanasaḥ karat | yathā naḥ sarvā id diśo
'smākam kevalīr asan ||

[[3-2-9-1]]

yad vai hotādhvaryum abhyāhvayate vajram enam abhi pra vartayati |
ukthaśā ity āha prātaḥsavanam pratigīrya trīṇy etāny akṣarāni tripadā gāyatrī
gāyatram prātaḥsavanam gāyatriyaiva prātaḥsavane vajram antar dhatte |
uktham vācīty āha mādhyamdinam savanam pratigīrya catvāry etāny akṣarāni
catuṣpadā triṣṭup traiṣṭubham mādhyamdinam savanam triṣṭubhaiva mādhyamdine
savane vajram antar dhatte ||

[[3-2-9-2]]

uktham vācīndrāyety āha tṛtīyasavanam pratigīrya saptaitāny akṣarāni saptapadā
śakvarī śakvaro vajro vajreṇaiva tṛtīyasavane vajram antar dhatte
brahmavādino vadanti
sa tvā adhvaryuḥ syād yo yathāsavanam pratigare chandāṃsi sampādayet tejaḥ
prātaḥsavana ātman dadhītendriyam mādhyamdine savane paśūṃs tṛtīyasavana iti |

ukthaśā ity āha prātaḥsavanam pratigīrya trīṇy etāny akṣarāṇi ||

[[3-2-9-3]]

tripadā gāyatrī gāyatrām prātaḥsavanam prātaḥsavana eva pratigare chandāṃsi sam pādayati |

atho tejo vai gāyatrī tejaḥ prātaḥsavanam teja eva prātaḥsavana ātman dhatte |

uktham vācity āha mādhyamdinam savanam pratigīrya catvāry etāny akṣarāṇi

catuṣpadā triṣṭup traīṣṭubham mādhyamdinam savanam mādhyamdaya eva savane pratigare chandāṃsi sam prādayati |

atho indriyam vai triṣṭug indriyam mādhyamdinam savanam ||

[[3-2-9-4]]

indriyam eva mādhyamdaye savana ātman dhatte |

uktham vācīndrāyety āha trītyasavanam pratigīrya saptaitāny akṣarāṇi saptapadā

śakvarī śakvarāḥ paśavo jāgataṁ trītyasavanam trītyasavana eva pratigare

chandāṃsi sam pādayati |

atho paśavo vai jagatī paśavas trītyasavanam paśūn eva trītyasavana ātman dhatte

yad vai hotādhvaryum abhyāhvayata āvyam asmin dadhāti tad yan na ||

[[3-2-9-5]]

apahanīta purāsyā samvatsarād gṛha ā vevīran |

śoṃsā moda iveti pratyāhvayate tenaiva tad apa hate

yathā vā āyatām pratikṣata evam adhvaryuḥ pratigaram pratikṣate

yad abhipratigṛṇīyād yathāyatayā samṛchate tādṛg eva tat |

yad ardharcāl lupyeta yathā dhāvadbhyo hīyate tādṛg eva tat

prabāhug vā ṛtvijām udgīthā udgītha evodgātṛṇām ||

[[3-2-9-6]]

ṛcaḥ praṇava ukthaśaṃsinām pratigaro 'dhvaryūṇām |

ya evam vidvān pratigṛṇāty annāda eva bhavaty āsya prajāyām vājī jāyate |

iyam vai hotāsāv adhvaryus |

yad āsīnaḥ śaṃsati asyā eva tad dhotā naity āsta iva hīyam atho imām eva tena

yajamāno duhe

yat tiṣṭhan pratigṛṇāty amuṣyā eva tad adhvaryur naiti ||

[[3-2-9-7]]

tiṣṭhatīva hy asāv atho amūm eva tena yajamāno duhe

yad āsīnaḥ śaṃsati tasmād itaḥpradānam devā upa jīvanti yat tiṣṭhan pratigṛṇāti

tasmād amutaḥpradānam manuṣyā upa jīvanti

yat prān āsīnaḥ śaṃsati pratyān tiṣṭhan pratigṛṇāti tasmāt prācīnam reto dhīyate

praticīḥ prajā jāyante

yad vai hotādhvaryum abhyāhvayate vajram enam abhi pra vartayati parān ā vartate

vajram eva tan ni karoti ||

[[3-2-10-1]]

upayāmagṛhīto 'si vākṣasad asi vākpābhyām tvā kratupābhyām asya yajñasya

dhruvasyādhyakṣābhyām gṛhṇāmi |

upayāmagṛhīto 'sy ṛtasad asi cakṣuṣpābhyām tvā kratupābhyām asya yajñasya

dhruvasyādhyakṣābhyām gṛhṇāmi |

upayāmagṛhīto 'si śrutasad asi śrotrapābhyām tvā kratupābhyām asya yajñasya

dhruvasyādhyakṣābhyām gṛhṇāmi

devebhyas tvā

viśvadevebhyas tvā
viśvebhyas tvā devebhyas |
viṣṇav urukramaiṣa te somas taṁ rakṣasva ||

[[3-2-10-2]]

taṁ te duścakṣā māva khyat |
mayi vasuḥ purovasur vākpā vācam me pāhi
mayi vasur vidadvasuś cakṣuṣpās cakṣur me pāhi
mayi vasuḥ saṁyadvasuḥ śrotrapāḥ śrotram me pāhi
bhūr asi śreṣṭho raśmīnām prāṇapāḥ prāṇam me pāhi
dhūr asi śreṣṭho raśmīnām apānapā apānam me pāhi
yo na indravāyū
mitrāvaruṇau |
aśvināv abhidāsati bhrātṛvya utpipite śubhas patī idam ahaṁ tam adharam
pādayāmi yathendrāham uttamaś cetayāni ||

[[3-2-11-1]]

pra so agne tavotibhiḥ suvīrābhis tarati vājakarmabhiḥ | yasya tvam sakhyam āvitha
||
pra hotre pūrvyam vaco 'gnaye bharatā bṛhat | vipāṁ jyotīmṣi bibhrate na vedhase ||
agne trī te vājinā trī ṣadhasṭhā tistras te jihvā ṛtajāta pūrvīḥ | tistra u te tanuvo
devavātās tābhir naḥ pāhi giro aprayuchan ||
saṁ vām karmaṇā sam iṣā ||

[[3-2-11-2]]

hinomīndrāviṣṇū apasas pāre asya | juṣethāṁ yajñam draviṇam ca dhattam ariṣṭair
naḥ pathibhiḥ pārayantā ||
ubhā jigyathur na parā jayethe na parā jigye kataras canainoḥ | indras ca viṣṇo yad
apasṛdhethāṁ tredhā sahasraṁ vi tad airayethāṁ ||
trīṅy āyūṁṣi tava jātavedas tistra ājānīr uṣasas te agne | tābhir devānām avo yakṣi
vidvān atha ||

[[3-2-11-3]]

bhava yajamānāya śaṁ yoḥ ||
agnis trīṅi tridhātūny ā kṣeti vidathā kavīḥ | sa trīmṛ ekādaśāṁ iha | yakṣac ca
piprayac ca no vipro dūtaḥ pariṣkṛtaḥ | nabhantām anyake same ||
indrāviṣṇū dṛṁhitāḥ śambarasya nava puro navatiṁ ca śnathiṣṭam | śataṁ varcinaḥ
sahasraṁ ca sākāṁ hatho apraty asurasya vīrān ||
uta mātā mahiṣam anv avenad amī tvā jahati putra devāḥ | athābravid vṛtram indro
haniṣyant sakhe viṣṇo vitaraṁ vi kramasva ||

[[3-3-1-1]]

agne tejasvin tejasvī tvam deveṣu bhūyās tejasvantam mām āyuṣmantam
varcasvantam manuṣyeṣu kuru dīkṣāyai ca tvā tapasaś ca tejase juhomi
tejovid asi tejo mā mā hāsīn māham tejo hāsiṣam mā mām tejo hāsīt |
indraujasvinn ojasvī tvam deveṣu bhūyā ojasvantam mām āyuṣmantam
varcasvantam manuṣyeṣu kuru brahmaṇas ca tvā kṣatrasya ca ||

[[3-3-1-2]]

ojase juhomi |
ojovid asy ojo mā mā hāsīn māham ojo hāsiṣam mā mām ojo hāsīt

sūrya bhrājasvin bhrājasvī tvam deveṣu bhūyā bhrājasvantam mām āyuṣmantam
varcasvantam manuṣyeṣu kuru vāyoś ca tvāpāṃ ca bhrājase juhomi
suvarvid asi suvar mā mā hāsīn māhaṃ suvar hāsiṣam mā māṃ suvar hāsīt |
mayi medhām mayi prajāṃ mayy agnis tejo dadhātu mayi medhām mayi prajāṃ
mayīndra indriyaṃ dadhātu mayi medhām mayi prajāṃ mayi sūryo bhrājo dadhātu ||

[[3-3-2-1]]

vāyur himkartāgniḥ prastotā prajāpatiḥ sāma bṛhaspatir udgātā viśve devā
upagātāro marutaḥ pratihartāra indro nidhanam te devāḥ prāṇabhṛtaḥ prāṇam mayi
dadhatu |
etad vai sarvam adhvaryur upākurvann udgātṛbhya upākaroti te devāḥ prāṇabhṛtaḥ
prāṇam mayi dadhatv ity āhaitad eva sarvam ātman dhatte |
iḍā devahūr manur yajñanīs |
bṛhaspatir ukthāmadāni śaṃsiṣat |
viśve devāḥ ||

[[3-3-2-2]]

suktavācas |
pṛthivi mātā mā mā hiṃsīs |
madhu maṇiṣye madhu jaṇiṣye madhu vakṣyāmi madhu vadiṣyāmi madhumatīm
devebhyo vācam udyāsaṃ śuśrūṣeṇyām manuṣyebhyas
tam mā devā avantu śobhāyai pitaro 'nu madantu ||

[[3-3-3-1]]

vasavas tvā pra bṛhantu gāyatreṇa chandasāgneḥ priyam pātha upehi
rudrās tvā pra bṛhantu traiṣṭubhena chandasendrasya priyam pātha upehi |
ādityās tvā pra bṛhantu jāgatena chandasā viśveṣāṃ devānām priyam pātha upehi
māndāsu te śukra śukram ā dhunomi
bhandanāsu
kotanāsu
nūtanāsu
reśīṣu
meṣīṣu
vāśīṣu
viśvabhṛtsu
mādhviṣu
kakuḥāsu
śakvarīṣu ||

[[3-3-3-2]]

śukrāsu te śukra śukram ā dhūnomi
śukram te śukreṇa gṛhṇāmy ahno rūpeṇa sūryasya raśmibhiḥ |
āsminn ugrā acucyavur divo dhārā asaścata
kakuḥā rūpaṃ vṛṣabhasya rocate bṛhat somaḥ somasya purogāḥ śukraḥ śukrasya
purogāḥ |
yat te somādābhyam nāma jāgrvi tasmai te soma somāya svāhā |
uśik tvam deva soma gāyatreṇa chandasāgneḥ ||

[[3-3-3-3]]

priyam patho apīhi
vaśī tvam deva soma traiṣṭubhena chandasendrasya priyam pātho apīhi |

asmatsakhā tvaṃ deva soma jāgatena chandasā viśveṣāṃ devānām priyam pātho
apīhi |
ā naḥ prāṇa etu parāvata āntarikṣād divas pari | āyuh pṛthivyā adhy amṛtam asi
prāṇāya tvā |
indrāgnī me varcaḥ kṛṇutām varcaḥ somo bṛhaspatiḥ | varco me viśve devā varco me
dhattam aśvinā ||
dadhanve vā yad im anu vocad brahmāṇi ver u tat | pari viśvāni kāvyā nemiś cakram
ivābhavat ||

[[3-3-4-1]]

etad vā apāṃ nāmadheyam guhyam yad ādhāvās |
māndāsu te śukra śukram ā dhūnomīty āha |
apāṃ eva nāmadheyena guhyena divo vṛṣṭim ava runddhe
śukram te śukreṇa gṛhṇāmīty āha |
etad vā ahno rūpaṃ yad rātriḥ
sūryasya raśmayo vṛṣṭyā īsate |
ahna eva rūpeṇa sūryasya raśmibhir divo vṛṣṭim cyāvayati |
āsminn ugrāḥ ||

[[3-3-4-2]]

acucyavur ity āha
yathāyajur evaitat
kakuhaṃ rūpaṃ vṛṣabhasya rocate bṛhad ity āha |
etad vā asya kakuhaṃ rūpaṃ yad vṛṣṭis |
rūpeṇaiva vṛṣṭim ava runddhe
yat te somādābhyam nāma jāgrvīty āha |
eṣa ha vai haviṣā havir yajati yo 'dābhyam gṛhītvā somāya juhoti
parā vā etasyāyuh prāṇa eti ||

[[3-3-4-3]]

yo 'mśum gṛhṇāti |
ā naḥ prāṇa etu parāvata ity āha |
āyur eva prāṇam ātman dhatte |
amṛtam asi prāṇāya tveti hiraṇyam abhi vy aniti |
amṛtam vai hiraṇyam āyuh prāṇas |
amṛtenaivāyur ātman dhatte
śatamānam bhavati
śatāyuh puruṣaḥ śatendriyas |
āyus evendriye prati tiṣṭhati |
apa upa spṛṣati
bheṣajam vā āpas |
bheṣajam eva kurute ||

[[3-3-5-1]]

vāyur asi prāṇo nāma savitur ādhipatyē 'pānam me dās |
cakṣur asi śrotram nāma daḥtur ādhipatyā āyur me dās |
rūpaṃ asi varṇo nāma bṛhaspater ādhipatyē prajāṃ me dās |
ṛtam asi satyam nāmen drasyā dhipatyē kṣatram me dās |
bhūtam asi bhavyam nāma apitṛṇām ādhipatyē 'pām oṣadhīnām garbham dhās |
ṛtasya tvā vyomane |
ṛtasya ||

[[3-3-5-2]]

tvā vibhūmane |
ṛtasya tvā vidharmaṇe |
ṛtasya tvā satyāya |
ṛtasya tvā jyotiṣe
prajāpatir virājam apaśyat tayā bhūtaṃ ca bhavyaṃ cāsṛjata tām ṛṣibhyas tiro
'dadhāt tām jamadagnis tapasāpaśyat tayā vai sa ṛṣnīn kāmān asṛjata tat ṛṣnīnām
ṛṣnitvam |
yat ṛṣnayo gṛhyante ṛṣnīn eva taiḥ kāmān yajamāno 'va runddhe
vāyur asi prāṇaḥ ||

[[3-3-5-3]]

nāmety āha prāṇāpānāv evāva runddhe
cakṣur asi śrotraṃ nāmety āhāyur evāva runddhe
rūpam asi varṇo nāmety āha prajāṃ evāva runddhe |
ṛtam asi satyaṃ nāmety āha kṣatram evāva runddhe
bhūtam asi bhavyaṃ nāmety āha paśavo vā apām ośadhīnām garbhaḥ paśūn eva ||

[[3-3-5-4]]

ava runddhe |
etāvad vai puruṣam paritas tad evāva runddhe |
ṛtasya tvā vyomana ity āheyaṃ vā ṛtasya vyomemām evābhi jayati |
ṛtasya tvā vibhūmana ity āhāntarikṣam vā ṛtasya vibhūmāntarikṣam evābhi jayati |
ṛtasya tvā vidharmaṇa ity āha dyaur vā ṛtasya vidharma divam evābhi jayati |
ṛtasya ||

[[3-3-5-5]]

tvā satyāyety āha diśo vā ṛtasya satyaṃ diśa evābhi jayati |
ṛtasya tvā jyotiṣa ity āha suvargo vai loka ṛtasya jyotiḥ suvargam eva lokam abhi
jayati |
etāvanto vai devalokās tān evābhi jayati
daśa sam padyante daśākṣarā virāḍ annaṃ virāḍ virāḍ evānnādye prati tiṣṭhati ||

[[3-3-6-1]]

devā vai yad yajñena nāvārundhata tat parair avārundhata
tat parāṇām paratvam |
yat pare gṛhyante yad eva yajñena nāvarunddhe tasyāvaruddhyai
yam prathamam gṛhṇātīmam eva tena lokam abhi jayati
yam dvitīyam antarikṣam tena
yam tṛtīyam amum eva tena lokam abhi jayati
yad ete gṛhyanta eṣām lokānām abhijityai ||

[[3-3-6-2]]

uttareṣv ahaṣv amuto 'rvāñco gṛhyante |
abhijityaivemāṃllokān punar imaṃ lokam pratyavarohanti
yat pūrveṣv ahaṣv itaḥ parāñco gṛhyante tasmād itaḥ parāñca ime lokās |
yad uttareṣv ahaṣv amuto 'rvāñco gṛhyante tasmād amuto 'rvāñca ime lokās
tasmād ayātayāmnō lokān manuṣyā upa jīvanti
brahmavādino vadanti
kasmāt satyād adbhya ośadhayaḥ sam bhavanty ośadhayaḥ ||

[[3-3-6-3]]

manuṣyāṇām annam prajāpatim prajā anu pra jāyanta iti
parān anv iti brūyāt |
yad gṛhṇāti |
adbhyas tvauṣadhībhyo gṛhṇāmīti tasmād adbhya oṣadhayaḥ sam bhavanti
yad gṛhṇāti |
oṣadhībhyas tvā prajābhyo gṛhṇāmīti tasmād oṣadhayo manuṣyāṇām annam |
yad
prajābhyas tvā prajāpataye gṛhṇāmīti tasmāt prajāpatim prajā anu pra jāyante ||

[[3-3-7-1]]

prajāpatir devāsurān asṛjata
tad anu yajño 'sṛjyata yajñam chandāṁsi
te viṣvañco vy akrāman |
so 'surān anu yajño 'pākrāmad yajñam chandāṁsi
te devā amanyanta |
amī vā idam abhūvan yad vayaṁ sma iti
te prajāpatim upādhāvan |
so 'bravīt prajāpatis |
chandasām vīryam ādāya tad vaḥ pra dāsyāmīti
sa chandasām vīryam ||

[[3-3-7-2]]

ādāya tad ebhyaḥ prāyachat
tad anu chandāṁsy apākrāmañ chandāṁsi yajñas
tato devā abhavan parāsurās |
ya evaṁ chandasām vīryam vedā śrāvayāstu śrausaḍ yaja ye yajamāhe vaṣaṭkāro
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati
brahmavādino vadanti
kasmai kam adhvaryur ā śrāvayatīti
chandasām vīryāyeti brūyāt |
etad vai ||

[[3-3-7-3]]

chandasām vīryam ā śrāvayāstu śrausaḍ yaja ye yajamāhe vaṣaṭkāras |
ya evaṁ veda savīryair eva chandobhir arcāti yat kiṁ cārcāti
yad indro vṛtram ahan amedhyam tad yad yatīn apāvapad amedhyam tad atha
kasmād aindro yajña ā saṁsthātor ity ahus |
indrasya vā eṣā yajñiyā tanūr yad yajñas
tām eva tad yajanti
ya evaṁ vedopainam yajño namati ||

[[3-3-8-1]]

āyurdā agne haviṣo juṣāṇo ghṛtaprathīko ghṛtayonir edhi | ghṛtam pītṛvā madhu cāru
gavyam piteva putram abhi rakṣatād imam ||
ā vṛscyate vā etad yajamāno 'gnibhyām yad enayoḥ śṛtamkrtyāthānyatrāvabhṛtham
avaiti |
āyurdā agne haviṣo juṣāṇa ity avabhṛtham avaiṣyañ juhuyād āhutyavainau
śamayati
nārtim ārchati yajamānas |
yat kusīdam ||

[[3-3-8-2]]

apratittam mayi yena yamasya balinā carāmi | ihaiva san niravadaye tad etat tad
agne anṛṇo bhavāmi ||
viśvalopa viśvadāvasya tvāsañ juhomy agdhād eko 'hutād ekaḥ samasanād ekaḥ | te
naḥ kṛṇvantu bheṣajam̐ sadaḥ saho vareṇyam ||
ayaṃ no nabhasā puraḥ saṃsphāno abhi rakṣatu | gṛhāṇām asamartyai bahavo no
gṛhā asan ||
sa tvam̐ naḥ ||

[[3-3-8-3]]

nabhasas pata ūrjam̐ no dhehi bhadrayā | punar no naṣtam̐ ā kṛdhi punar no rayim̐ ā
kṛdhi
deva saṃsphāna sahasrapoṣasyeśiṣe sa no rāsvājyāniṃ rāyas poṣam̐ suvīram̐
saṃvatsariṇām̐ svastim̐ ||
agnir vāva yama iyam̐ yamī
kusīdam̐ vā etad yamasya yajamāna ā datte yad oṣadhībhīr vedim̐ str̥ṇāti
yad anupauṣya prayāyād grīvabaddham̐ enam̐ ||

[[3-3-8-4]]

amuṣmiṃlloke nenīyeran
yat kusīdam̐ apratittam̐ mayīty upauṣatīhaiva san yamaṃ kusīdam̐ niravadāyānṛṇaḥ
suvargam̐ lokam̐ eti
yadi miśram̐ iva cared añjalīnā saktūn pradāvye juhuyāt |
eṣa vā agnir vaiśvānaro yat pradāvyaḥ sa evainam̐ svadayati |
ahnām̐ vidhānyām̐ ekāṣṭakāyām̐ apūpaṃ catuḥśarāvam̐ paktvā prātar etena kakṣam̐
upauṣet |
yadi ||

[[3-3-8-5]]

dahati puṇyasamam̐ bhavati yadi na dahati pāpasamam̐
etena ha sma vā ṛṣayaḥ purā vijñānena dīrghasattram̐ upa yanti
yo vā upadraṣṭāram̐ upaśrotāram̐ anukhyātāram̐ vidvān yajate sam amuṣmiṃlloka
iṣṭāpurtena gachate |
agnir vā upadraṣṭā vayur upaśrotādityo 'nukhyātā
tān ya evam̐ vidvān yajate sam amuṣmiṃlloka iṣṭāpūrtena gachate |
ayaṃ no nabhasā puraḥ ||

[[3-3-8-6]]

itya ahāgnir vai nabhasā puro 'gnim̐ eva tad āha |
etan me gopāyeti
sa tvam̐ no nabhasas pata ity āha
vāyur vai nabhasas patir vāyum̐ eva tad āha
etan me gopāyeti
deva saṃsphānety āha
asau vā ādityo devaḥ saṃsphāna ādityam̐ eva tad āha
etan me gopāyeti ||

[[3-3-9-1]]

etaṃ yuvānam̐ pari vo dadāmi tena kriḍantiś carata priyeṇa | mā naḥ śāpta januṣā
subhāgā rāyas poṣeṇa sam iṣā madema ||
namo mahimna uta cakṣuṣe te marutām̐ pitas tad aham̐ gṛṇāmi | anu manyasva
suyajā yajāma juṣtam̐ devānām̐ idam̐ astu havyam̐ ||

devānām eṣa upanāha āsīd apāṃ garbha oṣadhīṣu nyaktaḥ | somasya drapsam
avṛṇīta pūṣā ||

[[3-3-9-2]]

bṛhann adrir abhavat tad eṣām ||
pitā vatsānām patir aghniyānām atho pitā mahatām gargarāṇām | vatso jarāyu
pratidhuk piyūṣa āmikṣā mastu ghṛtam asya retaḥ ||
tvām gāvo 'vṛṇata rājyāya tvām havanta marutaḥ svarkāḥ | varṣman kṣatrasya
kakubhi śīśriyāṇas tato na ugro vi bhajā vasūni ||
vyṛddhena vā eṣa paśunā yajate yasyaitāni na kriyanta eṣa ha tvai samṛddhena
yajate yasyaitāni kriyante ||

[[3-3-10-1]]

sūryo devo diviṣadbhyo dhātā kṣatrāya vāyuḥ prajābhyaḥ | bṛhaspatis tvā
prajāpataye jyotiṣmatīm juhutu ||
yasyās te harito garbho 'tho yonir hiraṇyayī | aṅgāny ahrutā yasyai tām devaiḥ sam
ajīgamam ||
ā vartana vartaya ni nivartana vartayendra nardabuda | bhūmyās catasraḥ pradiśas
tābhir ā vartayā punaḥ ||
vi te bhinadmi takarīm vi yoniṃ vi gavīnyau | vi ||

[[3-3-10-2]]

mātaraṃ ca putraṃ ca vi garbhaṃ ca jarāyu ca |
bahis te astu bāl iti |
urudrapso viśvarūpa induḥ pavamāno dhīra ānañja garbham
ekapadī dvipadī tripadī catuṣpadī pañcapadī ṣaṭpadī saptapady aṣṭāpadī bhuvanānu
prathatām svāhā
mahī dyauḥ pṛthivī ca na imaṃ yajñam mimikṣatām | pipṛtām no bharimabhiḥ ||

[[3-3-11-1]]

idaṃ vām āsye haviḥ priyam indrābṛhaspatī | uktham madaś ca śasyate ||
ayaṃ vām pari śicyate soma indrābṛhaspatī | cārur madāya pītaye ||
asme indrābṛhaspatī rayiṃ dhattaṃ śatagvinam | aśvāvantaṃ sahasriṇam ||
bṛhaspatir naḥ pari pātu paścād utottarasmād adharād aghāyoḥ | indraḥ purastād
uta madhyato naḥ sakhā sakhibhyo varivaḥ kṛṇotu ||
vi te viṣvag vātajūtāso agne bhāmāsaḥ ||

[[3-3-11-2]]

śuce śucayaś caranti | tuvimrakṣāso divyā navagvā vanā vananti dhr̥ṣatā rujantaḥ ||
tvām agne mānuṣīr īdate viśo hotrāvidaṃ viviciṃ ratnadhātāmam | guhā santaṃ
subhaga viśvadarśataṃ tuviṣmaṇasaṃ suyajaṃ ghṛtaśriyam ||
dhātā dadātu no rayim īśāno jagatas patiḥ | sa naḥ pūrṇena vāvanat ||
dhātā prajāyā uta rāya īse dhātedaṃ viśvam bhuvanāṃ jajāna | dhātā putraṃ
yajamānāya dātā ||

[[3-3-11-3]]

tasmā u havyaṃ ghṛtavād vidhema ||
dhātā dadātu no rayim prāciṃ jīvātum akṣitām | vayaṃ devasya dhīmahi sumatiṃ
satyarādhasaḥ ||
dhātā dadātu dāsūṣe vasūni prajākāmāya miḍhuṣe durone | tasmai devā amṛtāḥ sam
vyayantām viśve devāso aditiḥ sajoṣāḥ ||

anu no 'dyānumatir yajñam deveṣu manyatām | agniś ca havyvāhano bhavatām
dāśuṣe mayah ||
anv id anumate tvam ||

[[3-3-11-4]]

manyāsai śam ca naḥ kṛdhi | kratve dakṣāya no hinu pra ṇa āyūṁṣi tāriṣaḥ ||
anu manyatām anumanyamānā prajāvantam rayim akṣiyamānam | tasyai vayam
heḍasi māpi bhūma sā no devī suhavā śarma yachatu ||
yasyām idam pradīśi yad virocate 'numatim prati bhūṣanty āyavaḥ | yasyā upastha
urv antarikṣam sā no devī suhavā śarma yachatu ||

[[3-3-11-5]]

rākām aham suhavām suṣṭutī huve śṛnotu naḥ subhaḡā bodhatu tmanā | sīvyatv
apaḥ sūcyāchidyamānayā dadātu vīram śatadāyam ukthyam ||
yās te rāke sumatayaḥ supeśaso yābhir dadāsi dāśuṣe vasūni | tābhir no adya
sumanā upāgahi sahasrapoṣam subhage rarāṇā ||
sinīvāli
yā supāṇiḥ |
kuhūm aham subhaḡam vidmanāpasam asmin yajñe suhavām johavīmi | sā no
dadātu śravaṇam pitṛṇam tasyās te devi haviṣā vidhema ||
kuhūr devānām amṛtasya patnī havya no asya haviṣaś ciketu | sam dāśuṣe kiratu
bhūri vāmaḥ rāyas poṣam cikituṣe dadhātu ||

[[3-4-1-1]]

vi vā etasya yajña ṛdhyate yasya havir atiricyate
sūryo devo diviṣadbhya ity āha
bṛhaspatinā caivāsya prajāpatinā ca yajñasya vyṛddham api vapati
rakṣāṁsi vā etat paśum sacante yad ekadevatya ālabdho bhūyān bhavati
yasyās te harito garbha ity āha
devatraivainam gamayati rakṣasām apahatyai |
ā vartana vartayety āha ||

[[3-4-1-2]]

brahmaṇaivainam ā vartayati
vi te bhinadmi takarim ity āha
yathāyajur evaitat |
urudrapso viśvarūpa indur ity āha
prajā vai paśava induḥ
prajayaivainam paśubhiḥ sam ardhayati
divam vai yajñasya vyṛddham gachati
pṛthivīm atiriktam |
tad yan na śamayed ārtim ārched yajamānas |
mahī dyauḥ pṛthivī ca na iti ||

[[3-4-1-3]]

āha
dyāvāpṛthivībhyām eva yajñasya vyṛddham cātiriktam ca śamayati nārtim ārchati
yajamānas |
bhasmanābhi sam ūhati svagākṛtyai |
atho anayor vā eṣa garbho 'nayor evainam dadhāti
yad avadyed ati tad recayet |
yan nāvadyet paśor ālabdhasya nāva dyet

purastān nābhya anyad avadyed upariṣṭād anyat
purastād vai nābhya ॥

[[3-4-1-4]]

prāṇa upariṣṭād apānas ।
yāvān eva paśus tasyāva dyati
viṣṇave śipiviṣṭāya juhōti
yad vai yajñasyātiricyate yaḥ paśor bhūmā yā puṣṭis tad viṣṇuḥ śipiviṣṭas ।
atirikta evātiriktaṃ dadhāty atiriktasya śāntyai ।
aṣṭāprūḍ ḍhiraṇyaṃ dakṣiṇā ।
aṣṭāpadī hy eṣā ।
ātmā navamaḥ
paśor āptyai ।
antarakośa uṣṇiṣeṇāviṣṭitam bhavati ।
evam iva hi paśur ulbam iva carmeva māṃsam ivāsthīva
yāvān eva paśus tam āptvāva runddhe
yasyaiṣā yajñe prāyaścittiḥ kriyata iṣṭvā vasīyān bhavati ॥

[[3-4-2-1]]

ā vāyo bhūṣa śucipā upa naḥ sahasraṃ te niyuto viśvavāra । upo te andho madyam
ayāmi yasya deva dadhiṣe pūrvapeyam ॥
ākūtyai tvā kāmāya tvā samṛdhe tvā kikkiṭā te manaḥ prajāpataye svāhā kikkiṭā te
prāṇaṃ vāyave svāhā kikkiṭā te cakṣuḥ sūryāya svāhā kikkiṭā te śrotraṃ
dyāvāpṛthivībhyāṃ svāhā kikkiṭā te vācam sarasvatyai svāhā ॥

[[3-4-2-2]]

tvam tuṛiyā vaśinī vaśāsi sakṛd yat tvā manasā garbha āśayat । vaśā tvam vaśinī
gacha devānt satyāḥ santu yajamānasya kāmāḥ ॥
ajāsi rayiṣṭhā pṛthivyāṃ sīdordhvāntarikṣam upa tiṣṭhasva divi te bṛhad bhāḥ ।
tantuṃ tanvan rajaso bhānum anv ihi jyotiṣmataḥ patho rakṣa dhiyā kṛtān ।
anulbaṇaṃ vayata jognvām apo manur bhava janayā daivyaṃ janam ॥
manaso havir asi prajāpater varṇo gātrāṇaṃ te gātrabhājo bhūyāsmā ॥

[[3-4-3-1]]

ime vai sahāstām ।
te vāyur vy avāt
te garbham adadhātām ।
taṃ somaḥ prājanayad agnir agrasata
sa etam prajāpatir āgneyam aṣṭākapālam apaśyat
taṃ nir avapat
tenaivainām agner adhi nir akrīṇāt
tasmād apy anyadevatyām ālabhamāna āgneyam aṣṭākapālam purastān nir vapet ।
agner evainām adhi niṣkriyā labhate
yat ॥

[[3-4-3-2]]

vāyur vyavāt tasmād vāyavyā
yad ime garbham adadhātām tasmād dyāvāpṛthivyā
yat somaḥ prājanayad agnir agrasata tasmād agniṣomīyā
yad anayor viyatyor vāg avadat tasmāt sārāsvatī
yat prajāpatir agner adhi nirakrīṇāt tasmāt prajāpatyā
sā vā eṣā sarvadevatyā yad ajā vaśā

vāyavyām ā labheta bhūtikāmas |
vāyur vai kṣepiṣṭhā devatā
vāyum eva svena ||

[[3-4-3-3]]

bhāgadheyenopa dhāvati
sa evainam bhūtiṃ gamayati
dyāvāpṛthivyām ā labheta kṛṣamāṇaḥ pratiṣṭhākāmas |
diva evāsmāi parjanya varṣati vy asyām oṣadhayo rohanti samardhukam asya
sasyam bhavati |
agnīṣomiyām ā labheta yaḥ kāmāyeta |
annavān annādaḥ syām iti |
agninaivānnam ava runddhe somenānnādyam
annavān evānnādo bhavati
sārasvatim ā labheta yaḥ ||

[[3-4-3-4]]

īśvaro vāco vaditoḥ san vācaṃ na vadet |
vāg vai sarasvatī
sarasvatim eva svena bhāgadheyenopa dhāvati
saivāsmiṃ vācaṃ dadhāti
prājāpatyām ā labheta yaḥ kāmāyeta |
anabhijitam abhi jayeyam iti
vāyavyayopākaroti
vāyor evainām avarudhyā labhate |
ākūtyai tvā kāmāya tvā ||

[[3-4-3-5]]

ity āha
yathāyajur evaitat
kikkiṭākāraṃ juhōti
kikkiṭākāreṇa vai grāmyāḥ paśavo ramante prāranyāḥ patanti
yat kikkiṭākāraṃ juhōti grāmyāṇām paśūnām dhṛtyai
paryagnau kriyamāṇe juhōti
jīvantim evainām suvargaṃ lokam gamayati
tvaṃ turiyā vaśinī vaśāsity āha
devatraivainām gamayati
satyāḥ santu yajamānasya kāmā ity āha |
eṣa vai kāmāḥ ||

[[3-4-3-6]]

yajamānasya yad anārta udṛcaṃ gachati
tasmād evam āha |
ajāsi rayiṣṭhety āha |
eṣv evainām lokeṣu prati ṣṭhāpayati
divi te bṛhad bhā ity āha
suvarga evāsmāi loke jyotir dadhāti
tantuṃ tanvan rajaso bhānum anv ihīty āha |
imān evāsmāi lokāñ jyotiṣmataḥ karoti |
anulbaṇaṃ vayata joguvām apa iti ||

[[3-4-3-7]]

āha

yad eva yajña ulbaṇaṃ kriyate tasyaivaiṣā śāntis |
manur bhava jañayā daivyaṃ janam ity āha
mānavyo vai prajāś tā evādyāḥ kurute
manaso havir asīty āha
svagākṛtyai
gātrāṇaṃ te gātrabhājo bhūyāsmety āha |
āśiṣam evaitāṃ ā śāste
tasyai vā etasyā ekam evādevayajanaṃ yad ālabdhāyām abhraḥ ||

[[3-4-3-8]]

bhavati

yad ālabdhāyām abhraḥ syād apsu vā praveśayet sarvāṃ vā prāśnīyāt |
yad apsu praveśayed yajñaveśasaṃ kuryāt
sarvāṃ eva prāśnīyād indriyam evātman dhatte
sā vā eṣa trayāṇāṃ evāvaruddhā saṃvatsarasadaḥ sahasrayājino gṛhamedhinas
ta evaitayā yajeran
teṣāṃ evaiṣāptā ||

[[3-4-4-1]]

cittaṃ ca cittiś cākūtaṃ cākūtiś ca vijñātaṃ ca vijñānaṃ ca manaś ca śakvariś ca
darśaś ca pūrṇamāsaś ca bṛhac ca rathaṃtaraṃ ca
prajāpatir jayān indrāya vṛṣṇe prāyachad ugraḥ pṛtanājyeṣu tasmai viśaḥ sam
anamanta sarvāḥ sa ugraḥ sa hi havyo babhūva
devāsurāḥ saṃyattā āsant sa indraḥ prajāpatim upādhāvat tasmā etāñ jayān
prāyachat tān ajuhot
tato vai devā asurān ajayan
yad ajayan taj jayānāṃ jayatvam |
spardhamānenaite hotavyā jayaty eva tām pṛtanām ||

[[3-4-5-1]]

agnir bhūtānāṃ adhipatiḥ sa māvatv indro jyeṣṭhānāṃ yamaḥ pṛthivyā vāyur
antarikṣasya sūryo divaś candramā nakṣatrāṇāṃ bṛhaspatir brahmaṇo mitraḥ
satyānāṃ varuṇo 'pāñ samudraḥ srotyānāṃ annaṃ sāmṛājyānāṃ adhipati tan
māvatu soma oṣadhināṃ savitā prasavānāṃ rudraḥ paśūnāṃ tvaṣṭā rūpānāṃ
viṣṇuḥ parvatānāṃ maruto gaṇānāṃ adhipatayas te māvantu
pitarāḥ pitāmahāḥ pare 'vare tatāś tatāmahā iha māvata |
asmin brahmann asmin kṣatre 'syām āśiṣy asyām purodhāyām asmin karmann
asyām devahūtyām ||

[[3-4-6-1]]

devā vai yad yajñe 'kurvata tad asurā akurvata
te devā etān abhyātānān apaśyan
tān abhyātanvata
yad devānāṃ karmāsīd ārdhyata tat |
yad asurānāṃ na tad ārdhyata
yena karmanertset tatra hotavyāś |
ṛdhnoty eva tena karmanā
yad viśve devāḥ samabharan tasmād abhyātānā vaiśvadevāś |
yad prajāpatir jayān prāyachat tasmāj jayāḥ prajāpatyāḥ ||

[[3-4-6-2]]

yad rāṣṭrabhṛdbhī rāṣṭram ādadata tad rāṣṭrabhṛtām rāṣṭrabhṛttvam |
te devā abhyātānair asurān abhyātanvata jayair ajayan rāṣṭrabhṛdbhī rāṣṭram
ādadata
yad devā abhyātānair asurān abhyātanvata tad abhyātānānām abhyātānatvam |
yaj jayair ajayan taj javānām jayatvam |
yad rāṣṭrabhṛdbhī rāṣṭram ādadata tad rāṣṭrabhṛtām rāṣṭrabhṛttvam |
tato devā abhavan parāsuras |
yo bhrātrvyavānt syāt sa etāñ juhuyāt |
abhyātānair eva bhrātrvyān abhyātanute jayair jayati rāṣṭrabhṛdbhī rāṣṭram ā datte
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātrvyo bhavati ||

[[3-4-7-1]]

ṛtāṣāḍ ṛtadhāmāgnir gandharvas tasyauśadhayo 'psarasa ūrjo nāma sa idam brahma
kṣatram pātu tā idam brahma kṣatram pāntu tasmai svāhā tābhyaḥ svāhā
saṁhito viśvasāmā sūryo gandharvas tasya marīcayo 'psarasa āyuvāḥ
suṣumnaḥ sūryaraśmīś candramā gandharvas tasya nakṣatrāṅy apsaraso bekurayas
|
bhujuḥ suparṇo yajño gandharvas tasya dakṣiṇā apsarasa stavāḥ
prajāpatir viśvakarmā manaḥ ||

[[3-4-7-2]]

gandharvas tasyarksāmāny apsaraso vahnayas |
iṣiro viśvavyacā vāto gandharvas tasyāpo 'psaraso mudās |
bhuvanasya pate yasya ta upari gṛhā iha ca | sa no rāsvājyāniṁ rāyas poṣaṁ
suvīryaṁ saṁvatsariṇāṁ svastim
parameṣṭhy adhipatir mṛtyur gandharvas tasya viśvam apsaraso bhuvāḥ
sukṣitih subhūtir bhadrakṛt suvarvān parjanyo gandharvas tasya vidyuto 'psaraso
rucas |
dūrehetir amṛdayaḥ ||

[[3-4-7-3]]

mṛtyur gandharvas tasya prajā apsaraso bhīruvas |
cāruḥ kṛpaṅakāśī kāmō gandharvas tasyādhayo 'psarasaḥ śocayantīr nāma sa idam
brāhma kṣatram pātu tā idam brahma kṣatram pāntu tasmai svāha tābhyaḥ svāhā
sa no bhuvanasya pate yasya ta upari gṛhā iha ca | uru brahmaṇe 'smai kṣatrāya
mahi śarma yacha ||

[[3-4-8-1]]

rāṣṭrakāmāya hotavyā rāṣṭram vai rāṣṭrabhṛto rāṣṭreṇaivāsmāi rāṣṭram ava runddhe
rāṣṭram eva bhavati |
ātmane hotavyā rāṣṭram vai rāṣṭrabhṛto rāṣṭram prajā rāṣṭram paśavo rāṣṭram yac
chreṣṭho bhavati rāṣṭreṇaiva rāṣṭram ava runddhe vasiṣṭhaḥ samānānām bhavati
grāmakāmāya hotavyā rāṣṭram vai rāṣṭrabhṛto rāṣṭraṁ sajātā rāṣṭreṇaivāsmāi
rāṣṭraṁ sajātān ava runddhe grāmī ||

[[3-4-8-2]]

eva bhavati |
adhidevane juhoty adhidevana evāsmāi sajātān ava runddhe ta enam avaruddhā
upa tiṣṭhante
rathamukha ojakāmasya hotavyā ojo vai rāṣṭrabhṛta ojo ratha ojasāivāsmā ojo 'va
runddha ojasvy eva bhavati

yo rāṣṭrād apabhūtaḥ syāt tasmai hotavyā yāvanto 'sya rathāḥ syus tām brūyād
yungdhvam iti rāṣṭram evāsmāi yunakti ॥

[[3-4-8-3]]

āhutayo vā etasyākṣiptā yasya rāṣṭram na kalpate svarathasya dakṣiṇam cakram
pravṛhya nāḍim abhi juhuyād āhutir evāsyā kalpayati tā asya kalpamānā rāṣṭram
anu kalpate

saṃgrāme saṃyatte hotavyā rāṣṭram vai rāṣṭrabhr̥to rāṣṭre khalu vā ete
vyāyachante ye saṃgrāmaṃ saṃyanti yasya pūrvasya juhvati sa eva bhavati jayati
taṃ saṃgrāmaṃ māndhuka idhmaḥ ॥

[[3-4-8-4]]

bhavaty aṅgārā eva prativeṣṭamānā amitṛāṇām asya senām prati veṣṭayanti
ya unmādyet tasmai hotavyā gandharvāpsaraso vā etam un mādayanti ya
unmādyaty ete khalu vai gandharvāpsaraso yad rāṣṭrabhr̥tas tasmai svāhā tābhyah
svāheti juhote tenaivaināñ chamayati
naiyagrodha audumbara āśvatthaḥ plākṣa itidhmo bhavaty ete vai
gandharvāpsarasāṃ gṛhāḥ sva evainān ॥

[[3-4-8-5]]

āyatane śamayati ।

abhicaratā pratilomaṃ hotavyāḥ prāṇān evāsyā praticāḥ prati yauti taṃ tato yena
kena ca str̥ṇute

svakṛta iriṇe juhote pradare vaitad vā asyai nirṛtigṛhitaṃ nirṛtigṛhita evainam nirṛtyā
grāhayati yad vācaḥ krūram tena vaṣaṭ karoti vāca evainam krūreṇa pra vṛscati tājag
ārtim ārchati

yasya kāmāyettānnādyam ॥

[[3-4-8-6]]

ā dadiyeti tasya sabhāyām uttāno nipadya bhuvanasya pata iti tṛṇāni saṃ gṛhṇiyāt
prajāpatir vai bhuvanasya patiḥ prajāpatinaivāsyānnādyam ā datta idam aham
amuṣyāmuṣyāyaṇasyānnādyam harāmīty āhānnādyam evāsyā harati ṣaḍbhir harati
ṣaḍ vā ṛtavaḥ prajāpatinaivāsyānnādyam ādāyartavo 'smā anu pra yachanti ॥

[[3-4-8-7]]

yo jyeṣṭhabandhur apabhūtaḥ syāt taṃ sthale 'vasāyā brahmaudanam
catuḥśarāvam paktvā tasmai hotavyā varṣma vai rāṣṭrabhr̥to varṣma sthalaṃ
varṣmaṇaivainam varṣma samānānām gamayati catuḥśarāvo bhavati dikṣv eva prati
tiṣṭhati kṣīre bhavati rucam evāsmiṇ dadhāty ud dharati śṛtatvāya sarpiṣvān bhavati
medhyatvāya catvāra ārṣeyāḥ prāśnanti diśām eva jyotiṣi juhote ॥

[[3-4-9-1]]

devikā nir vapet prajākāmāś chandāṃsi vai devikāś chandāṃsīva khalu vai prajāś
chandobhir evāsmāi prajāḥ pra janayati

prathamam dhātāram karoti mithuni eva tena karoty anv evāsmā anumatir manyate
rāte rākā pra sinivalī janayati prajāsv eva prajātāsu kuhvā vācam dadhāti ।
etā eva nir vapet paśukāmāś chandāṃsi vai devikāś chandāṃsi ॥

[[3-4-9-2]]

iva khalu vai paśavaś chandobhir evāsmāi paśūn pra janayati prathamam dhātāram
karoti praiva tena vāpayaty anv evāsmā anumatir manyate rāte rākā pra sinivalī
janayati paśūn eva prajātān kuhvā prati ṣṭhāpayati ।

etā eva nir vaped grāmakāmas chandāṁsi vai devikāś chandāṁsīva khalu vai
grāmas chandobhir evāsmi grāmam ||

[[3-4-9-3]]

ava runddhe madhyato dhātāraṃ karoti madhyata evainam grāmasya dadhāti |
etā eva nir vaped jyogāmayāvī chandāṁsi vai devikāś chandāṁsi khalu vā etam abhi
manayante yasya jyog āmayati chandobhir evainam agadam karoti madhyato
dhātāraṃ karoti madhyato vā etasyākṣiptam yasya jyog āmayati madhyata evāsyā
tena kalpayati |
etā eva niḥ ||

[[3-4-9-4]]

vaped yaṃ yajño nopanamec chandāṁsi vai devikāś chandāṁsi khalu vā etaṃ nopa
namanti yaṃ yajño nopanamati prathamam dhātāraṃ karoti mukhata evāsmi
chandāṁsi dadhāty upainam yajño namati |
etā eva nir vaped ijānaś chandāṁsi vai devikā yātayāmānīva khalu vā etasya
chandāṁsi ya ijāna uttamam dhātāraṃ karoti ||

[[3-4-9-5]]

upariṣṭād evāsmi chandāṁsy ayātayāmāny ava runddha upainam uttaro yajño
namati |
etā eva nir vaped yam medhā nopanamec chandāṁsi vai devikāś chandāṁsi khalu
vā etaṃ nopa namanti yam medhā nopanamati prathamam dhātāraṃ karoti
mukhata evāsmi chandāṁsi dadhāty upainam medhā namati |
etā eva nir vaped ||

[[3-4-9-6]]

rukkāmas chandāṁsi vai devikāś chandāṁsīva khalu vai ruk chandobhir evāsmi
rucam dadhāti kṣīre bhavanti rucam evāsmi dadhati madhyato dhātāraṃ karoti
madhyata evainam ruco dadhāti
gāyatrī vā anumatis tṛṣṭug rākā jagatī sinīvāly anuṣṭup kuhūr dhātā vaṣaṭkāraḥ
pūrvapakṣo rākāparapakṣaḥ kuhūr amāvāsyā sinīvalī paurṇamāsy anumatis
candramā dhātā |
aṣṭau ||

[[3-4-9-7]]

vasavo 'ṣṭākṣarā gāyatrī ekādaśa rudrā ekādaśākṣarā triṣṭub dvādaśādityā
dvādaśākṣarā jagatī prajāpatir anuṣṭub dhātā vaṣaṭkāras |
etad vai devikāḥ sarvāṇi ca chandāṁsi sarvāś ca devatā vaṣaṭkāras tā yat saha sarvā
nirvaped īśvarā enam pradaho dve prathame nirupya dhātus tṛtīyam nir vaped tatho
evottare nir vaped tathainam na pra dahanty atho yasmai kāmāya nirupyante tam
evābhir upāpnoti ||

[[3-4-10-1]]

vāstoṣ pate prati jānihy asmānt svāveśo anamīvo bhavā naḥ | yat tvemahe prati tan
no juṣasva śam na edhi dvipade śam catuṣpade ||
vāstoṣ pate śagmayā saṁsadā te sakṣimahi raṇvayā gātumatyā | āvaḥ kṣema uta
yoge varam no yūyam pāta svastibhiḥ sadā naḥ ||
yat sāyamprātar agnihotraṃ juhoty āhutīṣṭakā eva tā upa dhatte ||

[[3-4-10-2]]

yajamāno 'horātrāṇi vā etasyeṣṭakā ya āhitāgnir yat sāyamprātar juhoty ahorātrāṇy evāptveṣṭakāḥ kṛtvopa dhatte
daśa samānatra juhoti daśākṣarā virāḍ virājam evāptveṣṭakāṃ kṛtvopa dhatte |
atho virājy eva yajñam āpnoti cityaścityo 'sya bhavati tasmād yatra daśoṣitvā
prayāti tad yajñavāstv avāstv eva tad yat tato 'rvācīnam ||

[[3-4-10-3]]

rudraḥ khalu vai vāstoṣpatir yad ahutvā vāstoṣpatīyam prayāyād rudra enam
bhūtvāgnir anūthhāya hanyād vāstoṣpatīyaṃ juhoti bhāgadheyenaivainam śamayati
nārtim ārchati yajamānas |
yad yukte juhuyād yathā prayāte vāstāv āhutiṃ juhoti tādr̥g eva tad yad ayukte
juhuyād yathā kṣema āhutiṃ juhoti tādr̥g eva tad ahutam asya vāstoṣpatīyaṃ syāt ||

[[3-4-10-4]]

dakṣiṇo yukto bhavati savyo 'yuktas |
atha vāstoṣpatīyaṃ juhoty ubhayam evākar aparivargam evainam śamayati
yad ekayā juhuyād darvihomam kuryāt puro'nuvākyām anūcya yājyayā juhoti
sadevatvāya
yad dhuta ādadhyād rudram gr̥hān anvārohayed yad avakṣāṇāny asamprakṣāpya
prayāyād yathā yajñaveśasam vādahanam vā tādr̥g eva tat |
ayam te yonir ṛtviya ity arāṇyoḥ samārohayati ||

[[3-4-10-5]]

eṣa vā agner yoniḥ sva evainam yonau samārohayati |
atho khalv āhur yad arāṇyoḥ samārūḍho naśyed ud asyāgniḥ sīdet punarādheyah
syād iti
yā te agne yajñiyā tanūs tayehy ā rohety ātmant samārohayate
yajamāno vā agner yoniḥ svāyām evainam yonyāṃ samārohayate ||

[[3-4-11-1]]

tvam agne bṛhad vayo dadhāsi deva dāśuṣe | kavir gr̥hapatir yuvā ||
havyavāḍ agnir ajaraḥ pitā no vibhur vibhāvā sudṛśīko asme | sugārhapatyāḥ sam
iṣo didīhy asmadriyak sam mimīhi śravāṃsi ||
tvam ca soma no vaśo jīvātum na marāmahe | priyastotro vanaspatiḥ ||
brahmā devānām padaviḥ kavīnām ṛṣir viprāṇām mahiṣo mṛgāṇām | śyeno
gr̥dhrāṇāṃ svadhitiḥ vanānāṃ somaḥ ||

[[3-4-11-2]]

pavitram aty eti rebhan ||
ā viśvadevaṃ satpatiṃ sūktair adyā vṛṇīmahe | satyasavaṃ savitāram ||
ā satyena rajasā vartamāno niveśayann amṛtam martyam ca | hirṇyayena savitā
rathenā devo yāti bhuvanā vipāśyan ||
yathā no aditiḥ karat paśve nṛbhyo yathā gave | yathā tokāya rudriyam ||
mā nas toke tanaye mā na āyuṣi mā no goṣu mā ||

[[3-4-11-3]]

no aśveṣu rīriṣaḥ | vīrān mā no rudra bhāmito vadhīr haviṣmanto namasā vidhema te
||
udapruto na vayo rakṣamāṇā vāvadato abhriyasyeva ghoṣāḥ | giribhrajō normayo
madanto bṛhaspatim abhy arkā anāvan ||
haṃsair iva sakhibhir vāvadadbhir aśmanmayāni nahanā vyasyan | bṛhaspatir
abhikanikradad gā uta prāstaud uc ca vidvān agāyat ||

endra sānasim rayim ॥

[[3-4-11-4]]

sajitvānaṁ sadāsaham | varṣiṣṭham ūtaye bhara ॥
pra sasāhiṣe puruhūta śatrūñ jyeṣṭhas te śuṣma iha rātir astu | indrā bhava
dakṣiṇenā vasūni patiḥ sindhūnām asi revatinām ॥
tvam sutasya pītaye sadyo vṛddho ajāyathāḥ | indra jyaiṣṭhyāya sukrato ॥
bhavas tvam indra brahmaṇā mahān bhuvo viśveṣu savaneṣu yajñiyaḥ | bhuvo nṛmś
cyautno viśvasmin bhare jyeṣṭhas ca mantraḥ ॥

[[3-4-11-5]]

viśvacarṣaṇe ॥
mitrasya carṣaṇidhṛtaḥ śravo devasya sānasim | satyaṁ citraśravastamam ॥
mitro janān yātayati prajānan mitro dādihāra pṛthivīm uta dyām | mitraḥ kṛṣṭir
animiṣābhi caṣṭe satyāya havyaṁ ghṛtavad vidhema ॥
pra sa mitra marto astu prayasvān yas ta āditya śikṣati vratena | na hanyate na
jīyate tvoto nainam aṁho aśnoty antito na dūrāt ॥
yat ॥

[[3-4-11-6]]

cid dhi te viśo yathā pra deva varuṇa vratam | mimīmasi dyavidyavi ॥
yat kiṁ cedam varuṇa daivye jane 'bhidroham manuṣyās carāmasi | acitti yat tava
dharmā yuyopima mā nas tasmād enaso deva rīriṣaḥ ॥
kitavāso yad riripur na dīvi yad vā ghā satyaṁ uta yan na vidma | sarvā tā vi ṣya
śithireva devāthā te syāma varuṇa priyāsaḥ ॥

[[3-5-1-1]]

pūrṇā paścād uta pūrṇā purastād un madhyataḥ paurṇamāsī jigāya | tasyāṁ devā
adhi saṁvasanta uttame nāka iha mādayantām ॥
yat te devā adadhur bhāgadheyam amāvāsye saṁvasanto mahitvā | sā no yajñam
piṛhi viśvavāre rayim no dhehi subhage suvīram ॥
niveśanī saṁgamanī vasūnām viśvā rūpāni vasūny āveśayanti | sahasrapoṣam
subhagā rarāṇā sā na ā gan varcasā | saṁvidānā ॥

[[3-5-1-2]]

agnīṣomau prathamau vīryeṇa vasūn rudrān ādityān iha jinvatam | mādhyam hi
paurṇamāsam juṣethām brahmaṇā vṛddhau sukṛtena sātāv athāsmabhyam
sahavīrām rayim ni yachataṁ ॥
ādityās cāṅgirasas cāgnīn ādadhata te darśapūrṇamāsau paripsan
teṣām aṅgirasam niruptam havir āsīd athādityā etau homāv apaśyan tāv ajuhavus
tato vai te darśapūrṇamāsau ॥

[[3-5-1-3]]

pūrva ālabhanta
darśapūrṇamāsāv ālabhamāna etau homau purastāj juhuyāt sākṣād eva
darśapūrṇamāsāv ā labhate
brahmavādino vadanti
sa tvai darśapūrṇamāsāv ālabheta ya enayor anulomaṁ ca pratilomaṁ ca vidyād iti |
amāvāsya yā ūrdhvaṁ tad anulomam paurṇamāsyai praticīnaṁ tat pratilomam |
yat paurṇamāsīm pūrvām ālabheta pratilomam enāv ā labhetāmum apakṣiyamāṇam
anv apa ॥

[[3-5-1-4]]

kṣīyeta

sārasvatau homau purastāj juhuyād amāvāsya vai sarasvaty anulomam evaināv ā labhate 'mum āpyāyamānam anv ā pyāyate |

āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālam purastān nir vapet sarasvatyai caruṁ sarasvate dvādaśakapālam |

yad āgneyo bhavaty agnir vai yajñamukhaṁ yajñamukham evarddhim purastād dhatte

yad vaiṣṇavo bhavati yajño vai viṣṇur yajñam evārabhya pra tanute

sarasvatyai carur bhavati sarasvate dvādaśakapālo 'māvāsya vai sarasvatī pūrṇamāsaḥ sarasvān tāv eva sākṣād ā rabhata ṛdhnoty ābhyām |

dvādaśakapālaḥ sarasvate bhavati mithunatvāya prajātyai

mithunau gāvau dakṣiṇā samṛddhyai ||

[[3-5-2-1]]

ṛṣayo vā indram pratyakṣam nāpaśyan

taṁ vasiṣṭhaḥ pratyakṣam paśyat

so 'bravīd brāhmaṇam te vakṣyāmi yathā tvatpurohitāḥ prajāḥ prajāniṣyante 'tha metarebhya ṛṣibhyo mā pra voca iti

tasmā etānt stomabhāgān abravīt

tato vasiṣṭhapurohitāḥ prajāḥ prajāyanta

tasmād vasiṣṭho brahmā kāryaḥ praiva jāyate

raśmir asi kṣayāya tvā kṣayaṁ jinveti ||

[[3-5-2-2]]

āha devā vai kṣayo devebhya eva yajñam prāha

pretir asi dharmāya tvā dharmam jinvety āha manuṣyā vai dharmo manuṣyebhya eva yajñam prāhān vitir asi dive tvā divam jinvety āhaibhya eva lokebhyo yajñam

prāha

viṣṭambho 'si vṛṣṭyai tvā vṛṣṭim jinvety āha vṛṣṭim evāva ||

[[3-5-2-3]]

runddhe

pravāsy anuvāsīty āha mithunatvāya |

uśig asi vasubhyas tvā vasūñ jinvety āhāṣṭau vasava ekādaśa rudrā dvādaśādityā etāvanto vai devās tebhya eva yajñam prāha |

ojo 'si pitṛbhyas tvā pitṛñ jinvety āha devān eva pitṛn anu sam tanoti

tantur asi prajābhyas tvā prajā jinva ||

[[3-5-2-4]]

ity āha pitṛn eva prajā anu sam tanoti

ṛtanāśād asi paśubhyas tvā paśūñ jinvety āha prajā eva paśūn anu sam tanoti

revad asy ośadhībhyas tvausadhīr jinvety āhausadhīṣv eva paśūn prati ṣṭhāpayati |

abhijid asi yuktagrāvendrāya tvendram jinvety āhābhijityā adhipatir asi prāṇāya tvā prāṇam ||

[[3-5-2-5]]

jinvety āha prajāsv eva prāṇān dadhāti

trivṛd asi pravṛd asīty āha mithunatvāya

saṁroho 'si niroho 'sīty āha prajātyai

vasuko 'si veṣāsrir asi vasyaṣṭir asīty āha pratiṣṭhityai ||

[[3-5-3-1]]

agninā devena pṛtanā jayāmi gāyatrena chandasā tṛvṛtā stomena rathamtareṇa
sāmnā vaṣaṭkāreṇa vajreṇa pūrvajān bhrātrivṛyān adharān pādayāmy avainān bādhe
praty enān nude 'smin kṣaye 'smin bhūmiloke yo 'smān dveṣṭi yaṃ ca vyaṃ dviṣmo
viṣṇoḥ krameṇāty enān krāmāmi |
indreṇa devena pṛtanā jayāmi traistubhena chandasā pañcadaśena stomena bṛhatā
sāmnā vaṣaṭkāreṇa vajreṇa ||

[[3-5-3-2]]

sahajān
viśvebhir devebhiḥ pṛtanā jayāmi jāgatena chandasā saptadaśena stomena
vāmadevyena sāmnā vaṣaṭkāreṇa vajreṇāparajān
indreṇa sayujo vyaṃ sāsahyāma pṛtanyataḥ | ghnanto vṛtrāny aprati
yat te agne tejas tenāhaṃ tejasvī bhūyāsaṃ yat te agne varcas tenāhaṃ vacasvī
bhūyāsaṃ yat te agne haras tenāhaṃ harasvī bhūyāsaṃ ||

[[3-5-4-1]]

ye devā yajñahano yajñamuṣaḥ pṛthivyām adhy āsate | agnir mā tebhyo rakṣatu
gachema sukṛto vyaṃ ||
āganma mitrāvaruṇā vareṇyā rātrīṇām bhāgo yuvayor yo asti | nākaṃ gṛhṇānāḥ
sukṛtasya loke tṛtiye pṛṣṭhe adhi rocane divaḥ ||
ye devā yajñahano yajñamuṣo 'ntarikṣe 'dhy āsate | vāyur mā tebhyo rakṣatu
gachema sukṛto vyaṃ ||
yās te rātrīḥ savitaḥ ||

[[3-5-4-2]]

devayānir antarā dyāvāpṛthivī viyanti | gṛhaiś ca sarvaiḥ prajayā nv agre suvo
ruhāṇās taratā rajāṃsi ||
ye devā yajñahano yajñamuṣo divy adhy āsate | sūryo mā tebhyo rakṣatu gachema
sukṛto vyaṃ ||
yenendrāya samabharaḥ payāṃsy uttamena haviṣā jātavedaḥ | tenāgne tvam uta
vardhayemaṃ sajātānāṃ śraīṣṭhya ā dhehy enam ||
yajñahano vai devā yajñamuṣaḥ ||

[[3-5-4-3]]

santi ta eṣu lokeṣv āsata ādadāna vimathnānā yo dadāti yo yajate tasya | ye devā
yajñahanaḥ pṛthivyām adhy āsate ye antarikṣe ye divīty āhemān eva lokāṃs tīrtvā
sagṛhaḥ sapaśuḥ suvargaṃ lokam eti |
apa vai somenejānād devatās ca yajñas ca krāmanty āgneyam pañcakapālam
udavasāniyaṃ nir vaped agniḥ sarvā devatāḥ ||

[[3-5-4-4]]

pānkto yajño devatās caiva yajñaṃ cāva runddhe
gāyatro vā agnir gāyatrachandās taṃ chandasā vy ardhayati yat pañcakapālam
karoty aṣṭākāpālaḥ kāryo 'ṣṭākṣarā gāyatrī gāyatro 'gnir gāyatrachandāḥ
svenaivainam chandasā sam ardhayati
pānktyau yājyānuvākye bhavataḥ pānkto yajñas tenaiva yajñān naiti ||

[[3-5-5-1]]

sūryo mā devo devebhyaḥ pātu vāyur antarikṣād yajamāno 'gnir mā pātu cakṣuṣaḥ |
sakṣa śūṣa savitar viśvacarṣaṇa etebhiḥ soma nāmabhir vidhema te tebhiḥ soma
nāmabhir vidhema te |

aham parastād aham avastād ahaṃ jyotiṣā vi tamo vavāra | yad antarikṣaṃ tad u me
pitābhūd ahaṃ sūryam ubhayato dadarśāham bhūyāsam uttamaḥ samānānam ||

[[3-5-5-2]]

ā samudrād āntarikṣāt prajāpatir udadhiṃ cyāvayātīndraḥ pra snautu maruto
varṣayantu |
un nambhaya pṛthivīm bhinddhīdaṃ divyaṃ nabhaḥ | udno divyasya no dehīśāno vi
srjā dṛtim ||
paśavo vā ete yad āditya eṣa rudro yad agnir oṣadhīḥ prāsyāgnāv ādityaṃ juhōti
rudrād eva paśūn antar dadhāty atho oṣadhīṣv eva paśūn ||

[[3-5-5-3]]

prati ṣṭhāpayati
kavir yajñasya vi tanoti panthām nākasya pṛṣṭhe adhi rocane divaḥ | yena havaḥ
vahasī yāsi dūta itaḥ pracetā amutaḥ sanīyān ||
yās te viśvāḥ samidhaḥ santy agne yāḥ pṛthivyām barhiṣi sūrye yāḥ | tās te
gachantv āhutiṃ gṛhṭasya devāyate yajamānāya śarma ||
āśāsānaḥ suvīryaṃ rāyas poṣaṃ svaśvīyam | bṛhaspatinā rāyā svagākṛto mahyaṃ
yajamānāya tiṣṭha ||

[[3-5-6-1]]

saṃ tvā nahyāmi payasā gṛhṭena saṃ tvā nahyāmy apa oṣadhībhiḥ | saṃ tvā
nahyāmi prajayāham adya sā dīkṣitā sanavo vājam asme ||
praitu brahmaṇas patnī vediti varṇena sīdatu |
athāham anukāminī sve loke viśā iha |
suprajasas tvā vayaṃ supatnīr upa sedima | agne sapatnadambhanam adabdhāso
adābhyam ||
imaṃ vi ṣyāmi varuṇasya pāsam ||

[[3-5-6-2]]

yam abadhnīta svitā suketaḥ | dhātuś ca yonau sukṛtasya loke syonam me saha
patyā karomi ||
prehy udehy ṛtasya vāmīr anv agnis te 'graṃ nayatv aditir madhyaṃ dadatām
rudrāvasṛṣṭāsi yuvā nāma mā mā hiṃsīs |
vasubhyo rudrebhya ādityebhyo viśvebhyo vo devebhyaḥ pannejanīr gṛhṇāmi
yajñāya vaḥ pannejanīḥ sādāyāmi
viśvasya te viśvāvato vṛṣṇiyāvataḥ ||

[[3-5-6-3]]

tavāgne vāmīr anu samdṛśi viśvā retāṃsi dhiṣīya |
agan devān yajño ni devīr devebhyo yajñam aśiṣann asmint sunvati yajamāna āśiṣaḥ
svāhākṛtāḥ samudreṣṭhā gandharvam ā tiṣṭhatānu | vātasya patmann iḍa iḍitāḥ ||

[[3-5-7-1]]

vaṣaṭkāro vai gāyatriyai śiro 'chinat tasyai rasaḥ parāpatat sa pṛthivīm prāviśat sa
khadiro 'bhavad yasya khādiraḥ sruvo bhavati chandasām eva rasenāva dyati sarasā
asyāhutayo bhavanti
tṛtīyasyām ito divi soma āsīt taṃ gāyatri āharat tasya praṇam achidyata tat parṇo
'bhavat tat parṇasya praṇatvaṃ yasya praṇamayī juhūḥ ||

[[3-5-7-2]]

bhavati saumyā asyāhutayo bhavanti juṣante 'sya devā āhutiś |

devā vai brahmann avadanta tat parṇa upāśṛṇot suśravā vai nāma yasya parṇamayī
juhūr bhavati na pāpaṃ ślokaṃ śṛṇoti
brahma vai parṇo viṇ maruto 'nnaṃ viṇ māruto 'śvattho yasya parṇamayī juhūr
bhavaty āśvatthy upabhṛd brahmaṇaivānnaṃ ava runddhe 'tho brahma ॥

[[3-5-7-3]]

eva viśy adhy ūhati
rāṣṭram vai parṇo vid āśvattho yat parṇamayī juhūr bhavaty āśvatthy upabhṛd
rāṣṭram eva viśy adhy ūhati
prajāpatir vā ajuhota sā yatrāhutiḥ pratyatiṣṭhat tato vikaṅkata ud atiṣṭhat tataḥ
prajā asṛjata yasya vaikaṅkatī dhruvā bhavati praty evāsyāhutayas tiṣṭhanty atho
praiva jāyate ।
etad vai sruvāṃ rūpaṃ yasyaivaṃrūpāḥ sruco bhavanti sarvāṅy evaināṃ rūpāṇi
paśūnāṃ upa tiṣṭhante nāsyāparūpam ātmaṃ jāyate ॥

[[3-5-8-1]]

upayāmagṛhīto 'si prajāpataye tvā jyotiṣmate jyotiṣmantam gṛhṇāmi dakṣāya
dakṣavṛdhe rātam devebhyo 'gnijihvebhyas tvartāyubhya indrajyeṣṭhebhyo
varuṇarājabhyo vātāpibhyaḥ parjanyaātmabhyo dive tvāntarikṣāya tvā pṛthivyai tvā ।
apendra dviṣato mano 'pa jijyāsato jahy apa yo no 'rātīyati taṃ jahi
prāṇāya tvāpānāya tvā vyānāya tvā sate tvāsate tvādbhyas tvauṣadhībhyo
viśvebhyas tvā bhutebhyo yataḥ prajā 1 ajāyanta tasmai tvā prajāpataye
vibhūdāvne jyotiṣmate jyotiṣmantam juhomi ॥

[[3-5-9-1]]

yāṃ vā adhvaryuś ca yajamānaś ca devatām antaritas tasyā ā vṛscyete
prajāpatyaṃ dadhigrahaṃ gṛhṇīyāt
prajāpatiḥ sarvā devatās ।
devatābhyā eva ni hnuvāte
jyeṣṭho vā eṣa grahāṇām ।
yasyaiṣa gṛhyate jyaiṣṭhyam eva gachati
sarvāsāṃ vā etad devatānāṃ rūpaṃ yad eṣa grahas ।
yasyaiṣa gṛhyate sarvāṅy evaināṃ rūpāṇi paśūnāṃ upa tiṣṭhante ।
upayāmagṛhītaḥ ॥

[[3-5-9-2]]

asi prajāpataye tvā jyotiṣmate jyotiṣmantam gṛhṇāmīty āha
jyotir evaināṃ samānānāṃ karoti ।
agnijihvebhyas tvartāyubhya ity āha ।
etāvatiṛ vai devatās
tābhyā evaināṃ sarvābhyo gṛhṇāti ।
apendra dviṣato mana ity āha
bhrātṛvyāpanuttyai
prāṇāya tvāpānāya tvety āha
prāṇān eva yajamāne dadhāti
tasmai tvā prajāpataye vibhūdāvne jyotiṣmate jyotiṣmantam juhomi ॥

[[3-5-9-3]]

ity āha
prajāpatiḥ sarvā devatāḥ
sarvābhyā evaināṃ devatābhyo juhomi ।
ājyagrahaṃ gṛhṇīyāt tejaskāmasya

tejo vā ājyam |
tejasvy eva bhavati
somagraham ḡṛhṇīyād brahmavarcasakāmasya
brahmavarcasam vai somas |
brahmavarcasy eva bhavati
dadhigraham ḡṛhṇīyāt paśukāmasya |
ūrg vai dadhi |
ūrka paśavas |
ūrjaivāsmā ūrjam paśūn ava runddhe ||

[[3-5-10-1]]

tve kratum api vṛñjanti viśve dvir yad ete trir bhavanty ūmāḥ | svādoḥ svādīyaḥ
svādunā sṛjā sam ata ū ṣu madhu madhunābhi yodhi ||
upayāmagṛhīto 'si prajāpataye tvā juṣṭam ḡṛhṇāmy eṣa te yoniḥ prajāpataye tvā |
prāṇagrahān ḡṛhṇāty etāvad vā asti yāvad ete grahā stomās chandāmsi pṛṣṭhāni
diśo yāvad evāsti tat ||

[[3-5-10-2]]

ava runddhe
jyeṣṭhā vā etān brāhmaṇāḥ purā vidvām akran tasmāt teṣāṃ sarvā diśo 'bhijitā
abhūvan yasyaite ḡṛhyante jyaiṣṭhyam eva gachaty abhi diśo jayati
pañca ḡṛhyante pañca diśaḥ sarvāsv eva dikṣv ṛdhnuvanti
navanava ḡṛhyante nava vai puruṣe prāṇāḥ prāṇān eva yajamāneṣu dadhati
prāyaṇīye codayaṇīye ca ḡṛhyante prāṇā vai prāṇagrahāḥ ||

[[3-5-10-3]]

prāṇair eva prayanti prāṇair ud yanti
daśame 'han ḡṛhyante prāṇā vai prāṇagrahāḥ prāṇebhyaḥ khalu vā etat prajā yanti
yad vāmadevyam yoneś cyavate daśame 'han vāmadevyam yoneś cyavate yad
daśame 'han ḡṛhyante prāṇebhya eva tat prajā na yanti ||

[[3-5-11-1]]

pra devam devyā dhiyā bharatā jātavedasam | havayā no vakṣad ānuṣak ||
ayam u ṣya pra devayur hotā yajñāya nīyate | ratho na yor abhivṛto ḡṛhṇivān cetati
tmanā ||
ayam agnir uruṣyaty amṛtād iva janmanaḥ | sahasaś cit sahiyān devo jīvātave kṛtaḥ ||
idāyās tvā pade vayam nābhā pṛthivyā adhi | jātavedo ni dhīmahy agne havayāya
voḍhave ||

[[3-5-11-2]]

agne viśvebhiḥ svaṇīka devair ūrṇāvantam prathamāḥ sīda yonim | kulāyinaḥ
ḡṛtavantaṃ savitre yajñam naya yajamānāya sādhu ||
sīda hotaḥ sva u loke cikivānt sādāyā yajñam sukṛtasya yonau | devāvīr devān
haviṣā yajāsy agne bṛhad yajamāne vayo dhāḥ ||
ni hotā hotṛṣadane vidānas tveṣo dīdivāṃ asadat sudakṣaḥ | adabdhavratapramatir
vasiṣṭhaḥ sahasrambharaḥ śucijihvo agniḥ ||
tvam dūtas tvam ||

[[3-5-11-3]]

u naḥ paraspās tvam vasya ā vṛṣabha praṇetā | agne tokasya nas tane tanūnām
aprayuchan dīdyad bodhi gopāḥ ||
abhi tvā deva savitar iśānam vāryāṇām | sadāvan bhāgam īmahe ||

mahī dyauḥ pṛthivī ca na imaṃ yajñam mimikṣatām | pipṛtām no bharīmabhiḥ ||
tvām agne puṣkarād adhy atharvā nir amanthata | mūrdhno viśvasya vāghataḥ ||
tam u ||

[[3-5-11-4]]

tvā dadhyaññ ṛṣiḥ putra īdhe atharvaṇaḥ | vṛtrahaṇam puramḍaram ||
tam u tvā pāthyo vṛṣā sam īdhe dasyuhantamam dhanamjayam raṇeraṇe ||
uta bruvantu jantava ud agnir vṛtrahājani | dhanamjayo raṇeraṇe ||
ā yaṃ haste na khādinam śiśuṃ jātam na bibhrati | viśām agniṃ svadhvaram ||
pra devaṃ devavitaye bharatā vasuvittamam | ā sve yonau ni śidatu ||
ā ||

[[3-5-11-5]]

jātam jātavedasi priyam śiśītātithim | syona ā gṛhapatim ||
agnināgniḥ sam idhyate kavir gṛhapatir yuvā | havyavād juhvāsyah ||
tvaṃ hy agne agninā vipro vipreṇa sant satā | sakaḥ sakhyā samidhyase ||
tam marjayanta sukratum puroyāvānam ājiṣu | sveṣu kṣayeṣu vājinam ||
yajñena yajñam ayajanta devās tāni dharmāni prathamāny āsan | te ha nākam
mahimānaḥ sacante yatra pūrve sādhyāḥ santi devāḥ ||

[[4-1-1-1]]

yuñjanaḥ prathamam manas tatvāya savitā dhiyaḥ | agniṃ jyotir nicāyya pṛthivyā
adhy ābharat ||
yuktvāya manasā devānt suvar yato dhiyā divam | bṛhaj jyotiḥ kariṣyataḥ savitā pra
suvati tām ||
yuktena manasā vyaṃ devasya savituḥ save | suvargeyāya śaktyai ||
yuñjate mana uta yuñjate dhiyo viprā viprasya bṛhato vipaścitaḥ | vi hotrā dadhe
vayunāvid eka it ||

[[4-1-1-2]]

mahī devasya savituḥ pariṣṭutiḥ ||
yuje vām brahma pūrvyam namobhir vi ślokā yanti pathyeva sūrāḥ | śṛṇvanti viśve
amṛtasya putrā ā ye dhāmāni divyāni tasthuḥ ||
yasya prayānam av anya id yayur devā devasya mahimānam arcataḥ | yaḥ pārthivāni
vimame sa etaśo rajāṃsi devaḥ savitā mahitvanā ||
deva savitaḥ pra suva yajñam pra suva ||

[[4-1-1-3]]

yajñapatim bhagāya divyo gandharvaḥ ketapūḥ ketam naḥ punātu vācas patir
vācam adya svadāti naḥ ||
imaṃ no deva savitar yajñam pra suva devāyuvam sakhividaṃ satrājitaṃ
dhanajitaṃ suvarjitam ||
ṛcā stomaṃ sam ardhaya gāyatrena rathamtaram | bṛhad gāyatravartani ||
devasya tvā savituḥ prasave 'śvinor bāhubhyām pūṣṇo hastābhyām gāyatrena
chandasā dade 'ngirasvat |
abhrir asi nāriḥ ||

[[4-1-1-4]]

asi pṛthivyāḥ sadhasthād agniṃ puriṣyam aṅgirasvad ā bhara traiṣṭubhena tvā
chandasā dade 'ngirasvat |
babhrir asi nārir asi tvayā vyaṃ sadhastha āgniṃ śakema khanitum puriṣyam
jāgatena tvā chandasā dade 'ngirasvat |

hasta ādhāya savitā bibhrad abhriṁ hiraṇyayīm | tayā jyotir ajasram id agniṁ khātvī
na ā bharānuṣṭubhena tvā chandasā dade 'ngirasvat ||

[[4-1-2-1]]

imām aṅṛbhṇan raśanām ṛtasya pūrva āyūṣi vidatheṣu kavyā | tayā devāḥ sutam ā
babhūvur ṛtasya sāmant saram ārapantī ||
pratūrtam ā drava variṣṭhām anu saṁvatam | divi te janma paramam antarikṣe
nābhiḥ pṛthivyām adhi yoniḥ ||
yuñjāthām rāsabham yuvam asmin yāme vṛṣaṇvasū | agniṁ bharantam asmayum ||
yogeyoge tavastaram vājevāje havāmahe | sakhāya indram ūtaye ||
pratūrvan ||

[[4-1-2-2]]

ehy avakrāmān aśastī rudrasya gāṇapatyān mayobhūr ehi | urv antarikṣam anv ihi
svastigavyūtir abhayāni kṛṇvan ||
pūṣṇā sayujā saha pṛthivyāḥ sadhasthād agniṁ puriṣyam aṅgirasvad achehi |
agniṁ puriṣyam aṅgirasvad achemas |
agniṁ puriṣyam aṅgirasvad bharīṣyāmas |
agniṁ puriṣyam aṅgirasvad bharāmaḥ |
anv agnir uṣasām agram akhyad anv ahāni prathamō jātavedāḥ | anu sūryasya ||

[[4-1-2-3]]

purutrā ca raśmīn anu dyāvāpṛthivī ā tatāna ||
āgatya vājy adhvanaḥ sarvā mṛdho vi dhūnute | agniṁ sadhasthe mahati cakṣuṣā ni
cikīṣate ||
ākramya vājin pṛthivīm agniṁ icha rucā tvam | bhūyā vṛtvāya no brūhi yataḥ
khanāma taṁ vayam ||
dyaus te pṛṣṭham pṛthivī sadhastham ātmāntarikṣam samudras te yoniḥ | vikhyāya
cakṣuṣā tvam abhi tiṣṭha ||

[[4-1-2-4]]

pṛtanyataḥ ||
ut krāma mahate saubhagāyāsmād āsthānād draviṇodā vājin | vyaṁ syāma
sumatau pṛthivyā agniṁ khaniṣyanta upasthe asyāḥ ||
ud akramīd draviṇodā vājy arvākaḥ sa lokaṁ sukṛtam pṛthivyāḥ | tataḥ khanema
supratikam agniṁ suvo ruhāṇā adhi nāka uttame ||
devīr upa sṛja madhumatīr ayakṣmāya prajābhyaḥ | tāsām sthānād uj jihatām
oṣadhayaḥ supippalāḥ ||
jigharmi ||

[[4-1-2-5]]

agniṁ manasā ghr̥tena pratikṣyantam bhuvanāni viśvā | pṛthum tiraścā vayasā
bṛhantam vyaciṣṭham annam rabhasam vidānam ||
ā tvā jigharmi vacasā ghr̥tenārakṣasā manasā taj juṣasva | maryaśrī spṛhayadvarṇo
agnir nābhimṛse tanuvā jarhṛṣāṇaḥ ||
pari vājapatiḥ kavir agnir havyāny akramīt | dadhad ratnāni dāśuṣe ||
pari tvāgne puram vayam vipram sahasya dhīmahi | dhṛṣadvarṇam divedive
bhattāram bhaṅgurāvataḥ ||
tvam agne dyubhis tvam āśusukṣaṇis tvam adbhyas tvam aśmanasa pari | tvam
vanebhyas tvam oṣadhībhyas tvam nṛṇām nṛpate jāyase śuciḥ ||

[[4-1-3-1]]

devasya tvā savituḥ prasave 'śvinor bāhubhyām pūṣṇo hastābhyām pṛthivyāḥ
sadhasthe 'gnim puriṣyam aṅgirasvat khanāmi ||
jyotiṣmantam tvāgne supratīkam ajasreṇa bhānunā dīdyānam | śivam prajābhyo
'hiṁsantam pṛthivyāḥ sadhasthe 'gnim puriṣyam aṅgirasvat khanāmi ||
apām pṛṣṭham asi saprathā urv agnim bhariṣyad aparāvapiṣṭham | vardhamānam
maha ā ca puṣkaram divo mātrayā varīṇā prathasva ||
śarma ca sthaḥ ||

[[4-1-3-2]]

varma ca stho achidre bahule ubhe | vyacasvatī saṃ vasāthām bhartam agnim
puriṣyam ||
saṃ vasāthām suvarvidā samīcī urasā tmanā | agnim antar bhariṣyantī jyotiṣmantam
ajasram it ||
puriṣyo 'si viśvabharāḥ | atharvā tvā prathamo nir amanthad agne
tvām agne puṣkarād adhy atharvā nir amanthata | mūrdhno viśvasya vāghataḥ ||
tam u tvā dadhyaññ ṛṣiḥ putra īdhe ||

[[4-1-3-3]]

atharvaṇaḥ | vṛtrahaṇam puram daram ||
tam u tvā pāthyo vṛṣā sam īdhe dasyuhantamam | dhanamjayam raṇerane ||
sīda hotaḥ sva u loke cikivānt sādāyā yajñam sukṛtasya yonau | devāvīr devān
haviṣā yajāsy agne bṛhad yajamāne vayo dhāḥ ||
ni hotā hotṛṣadane vidānas tveṣo dīdivām asadat sudakṣaḥ | adabdhavratapramatir
vasiṣṭhaḥ sahasrambharaḥ śucijihvo agniḥ ||
saṃ sīdasva mahām asi śocasva ||

[[4-1-3-4]]

devavītamah | vi dhūmam agne aruṣam miyedhya sṛja praśasta darśatam ||
janiṣvā hi jenyo agre ahnām hito hiteṣv aruṣo vaneṣu | damedame sapta ratnā
dadhāno 'gnir hotā ni ṣasādā yajiyān ||

[[4-1-4-1]]

saṃ te vāyur mātariśvā dadhātūttānāyai hṛdayam yad viliṣṭam | devānām yaś carati
prāṇathena tasmai ca devi vaṣaḍ astu tubhyam ||
sujāto jyotiṣā saha śarma varūtham āsadaḥ suvaḥ | vāso agne viśvarūpaṃ saṃ
vyayasva vibhāvaso ||
ud u tiṣṭha svadhvarāvā no devyā kṛpā | dṛṣe ca bhāsā bṛhatā suśukvanir āgne yāhi
suśastibhiḥ ||

[[4-1-4-2]]

ūrdhva ū ṣu ṇa ūtaye tiṣṭhā devo na savitā | ūrdhvo vājasya sanitā yad añjibhir
vāghadbhir vihveyāmahe ||
sa jāto garbho asi rodasyor agne cārur vibhṛta oṣadhīṣu | citraḥ śīśuḥ pari tamāṃsy
aktaḥ pra mātr̥bhyo adhi kanikradad gāḥ ||
sthiro bhava vīdvaṅga āśur bhava vājy arvan | pṛthur bhava suśadas tvam agneḥ
puriṣavāhanaḥ ||
śivo bhava ||

[[4-1-4-3]]

prajābhyo mānuṣibhyas tvam aṅgiraḥ | mā dyāvāpṛthivī abhi sūśuco māntarikṣam
mā vanaspatīn ||

praitu vāji kanikradan nānadad rāsabhaḥ patvā | bharann agnim puriṣyam mā pādy
āyusaḥ purā ||
rāsabho vām kanikradat suyukto vṛṣaṇā rathe | sa vām agnim puriṣyam āsur dūto
vahād itaḥ ||
vṛṣāgnim vṛṣaṇam bharann apām garbhaṁ samudriyam | agna ā yāhi ||

[[4-1-4-4]]

vītaya ṛtaṁ satyam ||
oṣadhayaḥ prati gṛhṇītāgnim etaṁ śivam āyantam abhy atra yuṣmān | vyasyan viśvā
amatir arātir niṣidan no apa durmatim hanat ||
oṣadhayaḥ prati modadhvam enam puṣpāvatiḥ supippalāḥ | ayam vo garbha ṛtviyaḥ
pratnaṁ sadhastham āsadat ||

[[4-1-5-1]]

vi pājasā pṛthunā śośucāno bādhasva dviṣo rakṣaso amīvāḥ | suśarmaṇo bṛhataḥ
śarmaṇi syām agner ahaṁ suhavyasya praṇītau ||
āpo hi ṣṭhā mayobhuvas tā na ūrje dadhātana | mahe raṇāya cakṣase ||
yo vaḥ śivatamo rasas tasya bhājayate 'ha naḥ | uśatir iva mātaraḥ ||
tasmā aram gamāma vo yasya kṣayāya jinvatha | āpo janayathā ca naḥ ||
mitraḥ ||

[[4-1-5-2]]

saṁsṛjya pṛthivīm bhūmiḥ ca jyotiṣā saha | sujātam jātavedasam agnim
vaiśvānaram vibhum ||
ayakṣmāya tvā saṁ sṛjāmi prajābhyaḥ | viśve tvā devā vaiśvānarāḥ saṁ sṛjantv
ānuṣṭubhena chandasāṅgirasvat ||
rudrāḥ sambhṛtya pṛthivīm bṛhaj jyotiḥ sam idhire | teṣām bhānur ajasra ic chukro
deveṣu rocate ||
saṁsṛṣṭām vasubhī rudrair dhīraiḥ karmaṇyām mṛdam | hastābhyām mṛdvīm kṛtvā
sinivālī karotu ||

[[4-1-5-3]]

tām ||
sinivālī sukapardā sukrīrā svaupaśā | sā tubhyam adite maha okhām dadhātu
hastayoḥ ||
ukhām karotu śaktyā bāhubhyām aditir dhiyā | mātā putram yathopasthe sāgnim
bibhartu garbha ā ||
makhasya śiro 'si
yajñasya pade sthaḥ |
vasavas tvā kṛṇvantu gāyatrena chandasāṅgirasvat pṛthivy asi rudrās tvā kṛṇvantu
traīṣṭubhena chandasāṅgirasvad antarikṣam asi ||

[[4-1-5-4]]

ādityās tvā kṛṇvantu jāgatena chandasāṅgirasvad dyaur asi viśve tvā devā
vaiśvānarāḥ kṛṇvantv ānuṣṭubhena chandasāṅgirasvad diśo 'si dhruvāsi dhārayā
mayi prajāṁ rāyas poṣam gaupatyam surīryam sajātān yajamānāya |
adityai rāsnāsi |
aditis te bilaḥ gṛhṇātu pānktena chandasāṅgirasvat |
kṛtvāya sā mahim ukhām mṛnmayim yonim agnaye | tām putrebhyaḥ sam prāyachad
aditiḥ śrapayān iti ||

[[4-1-6-1]]

vasavas tvā dhūpayantu gāyatreṇa chandasāṅgirasvad rudrās tvā dhūpayantu
traīṣṭubhena chandasāṅgirasvad ādityās tvā dhūpayantu jāgatena
chandasāṅgirasvad viśve tvā devā vaiśvānarā dhūpayantv ānuṣṭubhena
chandasāṅgirasvad indras tvā dhūpayatv aṅgirasvad viṣṇus tvā dhūpayatv
aṅgirasvad varuṇas tvā dhūpayatv aṅgirasvat |
aditis tvā devī viśvadevyāvātī pṛthivyāḥ sadhasthe 'ṅgirasvat khanatv avaṭa
devānāṃ tvā patnīḥ ||

[[4-1-6-2]]

devīr viśvadevyāvātīḥ pṛthivyāḥ sadhasthe 'ṅgirasvad dadhatūkhe
dhiṣaṇās tvā devīr viśvadevyāvātīḥ pṛthivyāḥ sadhasthe 'ṅgirasvad abhīndhatām
ukhe gnās tvā devīr viśvadevyāvātīḥ pṛthivyāḥ sadhasthe 'ṅgirasvac
chrapayantūkhe varūtrayo janayas tvā devīr viśvadevyāvātīḥ pṛthivyāḥ sadhasthe
'ṅgirasvat pacantūkhe |
mitraitām ukhām pacaiṣā mā bhedi |
etām te pari dadāmy abhittyai
abhīmām ||

[[4-1-6-3]]

mahinā divam mitro babhūva saprathāḥ | uta śravasā pṛthivīm ||
mitrasya carṣaṇīdhṛtaḥ śravo devasya sānasim | dyumnaṃ citraśravastamam ||
devas tvā savitod vapatu supāṇīḥ svaṅguriḥ | subāhur uta śaktyā ||
apadyamānā pṛthivy āsā diśā ā pṛṇa | ut tiṣṭha bṛhatī bhavordhvā tiṣṭha dhruvā
tvam ||
vasavas tvā chṛndantu gāyatreṇa chandasāṅgirasvad rudrās tvā chṛndantu
traīṣṭubhena chandasāṅgirasvad ādityās tvā chṛndantu jāgatena chandasāṅgirasvad
viśve tvā devā vaiśvānarā ā chṛndantv ānuṣṭubhena chandasāṅgirasvat ||

[[4-1-7-1]]

samās tvāgna ṛtavo vardhayantu saṃvatsarā ṛṣayo yāni satyā | saṃ divyena dīdhi
rocanena viśvā ā bhāhi pradiśaḥ pṛthivyāḥ ||
saṃ cedhyasvāgne pra ca bodhayainam uc ca tiṣṭha mahate saubhagāya | mā ca
ṛṣad upasattā te agne brahmāṇas te yaśasaḥ santu mānye ||
tvām agne vṛṇate brāhmaṇā ime śivo agne ||

[[4-1-7-2]]

saṃvaraṇe bhavā naḥ | sapatnahā no abhimātijic ca sve gaye jāgṛhy aprayuchan ||
ihaivāgne adhi dhārayā rayim mā tvā ni kran pūrvacito nikāriṇaḥ | kṣatram agne
suyamam astu tubhyam upasattā vardhatām te aniṣṭṛtaḥ ||
kṣatreṇāgne svāyuhḥ saṃ rabhasva mitreṇāgne mitradheye yatasva | sajātānām
madhyamasthā edhi rājñām agne vihavyo dīdhiha ||
ati ||

[[4-1-7-3]]

nibo ati sridho 'ty acittim aty arātim agne | viśvā hy agne duritā
sahasvāthāsmabhyaṃ saḥavīrām rayim dāḥ ||
anādhr̥ṣyo jātavedā aniṣṭṛto virāḍ agne kṣatrabhṛd dīdhiha | viśvā āśāḥ pramuñcan
mānuṣīr bhīyaḥ śivābhir adya pari pāhi no vṛdhe ||
bṛhaspate savitar bodhayainam saṃśitam cit saṃtarām saṃ śisādhi | vardhayainam
mahate saubhagāya ||

[[4-1-7-4]]

viśva enam anu madantu devāḥ ॥
amutrabhūyād adha yad yamasya bṛhaspate abhiśaster amuñcaḥ | praty auhatām
aśvinā mṛtyum asmād devānām agne bhiṣajā śacībhiḥ ॥
ud vayam tamasaḥ pari paśyanto jyotir uttaram | devam devatrā sūryam aganma
jyotir uttamam ॥

[[4-1-8-1]]

ūrdhvā asya samidho bhavanty ūrdhvā śukrā śociṃṣy agneḥ | dyumattamā
supratikasya sūnoḥ ॥
tanūnapād asuro viśvavedā devo deveṣu devaḥ | patha ānakti madhvā ghṛtena ॥
madhvā yajñam nakṣase pṛṇāno narāśaṃso agne | sukṛd devaḥ savitā viśvavāraḥ ॥
achāyam eti śavasā ghṛteneḍāno vahnir namasā | agniṃ sruco adhvaṛeṣu prayatsu ॥
sa yakṣad asya mahimānam agneḥ saḥ ॥

[[4-1-8-2]]

ī mandrāsu prayasaḥ | vasuś cetiṣṭho vasudhātamaś ca ॥
dvāro devīr anv asya viśve vratā dadante agneḥ | uruvyacaso dhāmnā patyamānāḥ ॥
te asya yoṣaṇe divye na yonāv uṣāsānaktā | imam yajñam avatām adhvaram naḥ ॥
daivyā hotārāv ūrdhvam adhvaram no 'gner jihvām abhi gṛṇitam | kṛṇutam naḥ
sviṣṭim ॥
tisro devīr barhir edaṃ sadantv idā sarasvatī ॥

[[4-1-8-3]]

bhāratī mahī gṛṇānā ॥
tan nas turīpam adbhutam purukṣu tvaṣṭā suvīram | rāyas poṣam vi ṣyatu nābhim
asme ॥
vanaspate 'va sṛjā rarāṇas tmanā deveṣu | agnir havyaṃ śamitā sūdayāti ॥
agne svāhā kṛṇuhi jātaveda indrāya havyam | viśve devā havir idam juṣantām ॥
hiraṇyagarbhaḥ sam avartatāgre bhūtasya jātaḥ patir eka āsīt | sa dādāra pṛthivīm
dyām ॥

[[4-1-8-4]]

utemām kasmai devāya haviṣā vidhema ॥
yaḥ pṛṇato nimiṣato mahitvaika id rājā jagato babhūva | ya īse asya dvipadaś
catuṣpadaḥ kasmai devāya haviṣā vidhema ॥
ya ātmadā baladā yasya viśva upāsate praśiṣam yasya devāḥ | yasya chāyāmṛtam
yasya mṛtyuḥ kasmai devāya haviṣā vidhema ॥
yasyeme hima vanto mahitvā yasya samudraṃ rasayā saha ॥

[[4-1-8-5]]

āhuḥ | yasyemāḥ pradiśo yasya bāhū kasmai devāya haviṣā vidhema ॥
yam krandasī avasā tastabhāne abhyaikṣetām manasā rejamāne | yatrādhi sūra
uditau vyeti kasmai devāya haviṣā vidhema ॥
yena dyaur ugrā pṛthivī ca dṛḍhe yena suva stabhitam yena nākaḥ | yo antarikṣe
rajaso vimānaḥ kasmai devāya haviṣā vidhema ॥
āpo ha yan mahatīr viśvam ॥

[[4-1-8-6]]

āyan dakṣam dadhānā janayantīr agnim | tato devānām nir avartatāsur ekaḥ kasmai
devāya haviṣā vidhema ॥
yaś cid āpo mahinā paryapaśyad dakṣam dadhānā janayantīr agnim | yo deveṣv adhi
deva eka āsīt kasmai devāya haviṣā vidhema ॥

[[4-1-9-1]]

ākūtim agnim prayujaṁ svāhā mano medhām agnim prayujaṁ svāhā cittam
vijñātam agnim prayujaṁ svāhā vāco vidhṛtim agnim prayujaṁ svāhā prajāpataye
manave svāhāgnaye vaiśvānarāya svāhā
viśve devasya netur marto vṛṇīta sakhyam viśve rāya iṣudhyasi dyumnam vṛṇīta
puṣyase svāhā
mā su bhithā mā su riṣo dṛmhasva vīdayasva su | amba dhṛṣṇu vīrayasva ||

[[4-1-9-2]]

agniś cedam kariṣyathaḥ ||
dṛmhasva devi pṛthivi svastaya āsurī māyā svadhayā kṛtāsi | juṣtam devānām idam
astu havyam ariṣṭā tvam ud ihi yajñe asmin ||
mitraitām ukhām tapaiṣā mā bhedi |
etām te pari dadāmy abhityai |
drvannaḥ sarpirāsutiḥ pratno hotā vareṇyaḥ | sahasas putro adbhutaḥ ||
parasyā adhi saṁvato 'varāṁ abhy ā ||

[[4-1-9-3]]

tara | yatrāham asmi tāṁ ava ||
paramasyāḥ parāvato rhidaśva ihā gahi | puriṣyaḥ purupriyo 'gne tvam tarā mṛdhaḥ
||
sīda tvam mātūr asyā upasthe viśvāny agne vayunāni vidvān | mainām arciṣā mā
tapasābhi śūśuco 'ntar asyāṁ śukrajyotir vi bhāhi ||
antar agne rucā tvam ukhāyai sadane sve | tasyās tvam harasā tapan jātavedaḥ śivo
bhava ||
śivo bhūtvā mahyam agne 'tho sīda śivas tvam | śivāḥ kṛtvā diśaḥ sarvāḥ svām
yonim ihāsadaḥ ||

[[4-1-10-1]]

yad agne yāni kāni cā te dārūṇi dadhmasi | tad astu tubhyam id ghṛtam taj juṣasva
yaviṣṭhya ||
yad atty upajihvikā yad vamro atisarpati | sarvam tad astu te ghṛtam taj juṣasva
yaviṣṭhya ||
rātriṁrātrim aprayāvam bharatno 'svāyeva tiṣṭhate ghāsam asmai | rāyas poṣeṇa
sam iṣā madanto 'gne mā te prativeśā riṣāma ||
nābhā ||

[[4-1-10-2]]

pṛthivyāḥ samidhānam agniṁ rāyas poṣāya bṛhate havāmahe | irammadam
bṛhaduktham yajatram jetāram agnim pṛtanāsu sāsahim ||
yāḥ senā abhīvarir āvyādhinir ugaṇā uta | ye stenā ye ca taskarās tāṁs te agne 'pi
dadhāmy āsye ||
daṁṣṭrābhyām malimlūñ jambhyais taskarāṁ uta | hanūbhyām stenān bhagavas
tāṁs tvam khāda sukhādītān ||
ye janeṣu malimlava stenāsas taskarā vane | ye ||

[[4-1-10-3]]

kakṣeṣv aghāyavas tāṁs te dadhāmi jambhayoḥ ||
yo asmabhyam arātiyād yaś ca no dveṣate janaḥ | nindād yo asmān dipsāc ca sarvam
tam masmasā kuru ||

saṁśitam me brahma saṁśitaṁ vīryam balam | saṁśitam kṣatraṁ jiṣṇu yasyāham
asmi purohitaḥ ||
ud eṣāṁ bāhū atiram ud varca ud ū balam | kṣiṇomi brahmaṇāmitrān un nayāmi ||

[[4-1-10-4]]

svāṁ aham |
dṛśāno rukma urvyā vy adyaud durmarṣam āyuh śriye rucānaḥ | agnir amṛto
abhavad vayobhir yad enaṁ dyaur ajanayat suretāḥ ||
viśvā rūpāṇi prati muñcate kaviḥ prāsāvīd bhadraṁ dvipade catuṣpade | vi nākam
akhyat savitā vareṇyo 'nu prayāṇam uṣaso vi rājati ||
naktoṣāsā samanasā virūpe dhāpayete śiśum ekaṁ samīci | dyāvā kṣāmā rukmaḥ ||

[[4-1-10-5]]

antar vi bhāti devā agniṁ dhārayan draviṇodāḥ ||
suparṇo 'si garutmān trivṛt te śiro gāyatram cakṣu stoma ātmā sāma te tanūr
vāmadevyam bṛhadrathantare pakṣau yajñāyajñiyam puchaṁ chandāṁsy aṅgāni
dhiṣṇiyāḥ śaphā yajūṁṣi nāma |
suparṇo 'si garutmān divaṁ gacha suvaḥ pata ||

[[4-1-11-1]]

agne yaṁ yajñam adhvaraṁ viśvataḥ paribhūr asi | sa id deveṣu gachati ||
soma yās te mayobhuva ūtayaḥ santi dāsuṣe | tābhir no 'vitā bhava ||
agnir mūrdhā
bhuvaḥ |
tvaṁ naḥ soma
yā te dhāmāni |
tat savitur vareṇyam bhargo devasya dhīmahi | dhiyo yo naḥ pracodayāt ||
acitti yac cakṛmā daivye jane dīnair dakṣaiḥ prabhūti pūruṣatvatā ||

[[4-1-11-2]]

deveṣu ca savitar mānuṣeṣu ca tvaṁ no atra suvatād anāgasah ||
codayitri sūnṛtānām cetanti sumatinām | yajñam dadhe sarasvatī ||
pāvīravī kanyā citrāyuh sarasvatī vīrapatnī dhiyaṁ dhāt | gnābhir achidraṁ śaraṇam
sajoṣā durādharṣam gṛṇate śarma yaṁsat ||
pūṣā gā anv etu naḥ pūṣā rakṣatv arvataḥ | pūṣā vājam sanotu naḥ ||
śukraṁ te anyad yajataṁ te anyat ||

[[4-1-11-3]]

viṣurūpe ahanī dyaur ivāsi | viśvā hi māyā avasi svadhāvo bhadrā te pūṣann iha rātir
astu ||
te 'vardhanta svatavaso mahitvanā nākaṁ tasthur uru cakrire sadaḥ | viṣṇur yad
dhāvad vṛṣaṇam madacyutaṁ vayo na sīdann adhi barhiṣi priye |
pra citram arkaṁ gṛṇate turāya mārūtāya svatavase bharadhvam | ye sahāṁsi
sahasā sahante ||

[[4-1-11-4]]

rejate agne pṛthivī makhebhyaḥ ||
viśve devās |
viśve devāḥ |
dyāvā naḥ pṛthivī imaṁ sidhram adya divisṛṣam | yajñam deveṣu yachatām ||
pra pūrvaje pitarā navyasībhir gīrbhiḥ kṛṇudhvaṁ sadane ṛtasya | ā no dyāvāpṛthivī
daivvena janena yātam mahi vām varūtham ||

agniṁ stomena bodhaya samidhāno amartyam | havyā deveṣu no dadhat ||
sa havyavāḍ amartya usig dūtaś canohitaḥ | agnir dhiyā sam ṛṇvati ||
śaṃ no bhavantu
vājevāje ||

[[4-2-1-1]]

viṣṇoḥ kramo 'sy abhimātihā gāyatraṃ chanda ā roha pṛthivīm anu vi kramasva
nirbhaktaḥ sa yaṃ dviṣmo viṣṇoḥ kramo 'sy abhiśastihā traiṣṭubhaṃ chanda ā
rohāntarikṣam anu vi kramasva nirbhaktaḥ sa yaṃ dviṣmo viṣṇoḥ kramo 'sy
arātiyato hantā jāgataṃ chanda ā roha divam anu vi kramasva nirbhaktaḥ sa yaṃ
dviṣmo viṣṇoḥ ||

[[4-2-1-2]]

kramo 'si śatrūyato hantānuṣṭubhaṃ chanda ā roha diśo 'nu vi kramasva nirbhaktaḥ
sa yaṃ dviṣmaḥ |
akrandad agni stanayann iva dyauḥ kṣāmā rerihad vīrudhaḥ samañjan | sadyo
jajñāno vi hīm iddho akhyad ā rodasī bhānunā bhāty antaḥ ||
agne 'bhyāvartinn abhi na ā vartasvāyusā varcasā sanyā medhayā prajayā dhanena
||
agne ||

[[4-2-1-3]]

aṅgiraḥ śataṃ te santv āvṛtaḥ sahasraṃ ta upāvṛtaḥ | tāsām poṣasya poṣeṇa punar
no naṣtam ā kṛdhi punar no rayim ākṛdhi ||
punar ūrjā ni vartasva punar agna iṣāyusā | punar naḥ pāhi viśvataḥ ||
saha rayyā ni vartasvāgne pinvasva dhārayā | viśvapsniyā viśvatas pari ||
ud uttamaṃ varuṇa pāsam asmad avādhamam ||

[[4-2-1-4]]

vi madhyamaṃ śrathāya | athā vayam āditya vrata tavānāgaso aditaye syāma ||
ā tvāhārṣam antar abhūr dhruvas tiṣṭhāvicācaliḥ | viśas tvā sarvā vāñchantv asmin
rāṣṭram adhi śraya ||
agre bṛhann uṣasām ūrdhvo asthān nirjagmivān tamaso jyotiṣāgāt | agnir bhānunā
ruśatā svaṅga ā jāto viśvā sadmāny aprāḥ ||
sīda tvam mātur asyāḥ ||

[[4-2-1-5]]

upasthe viśvāny agne vayunāni vidvān | mainām arcīṣā mā tapasābhi sūśuco 'ntar
asyāṃ śukrajyotir vi bhāhi ||
antar agne rucā tvam ukhāyai sadane sve | tasyās tvam harasā tapañ jātavedaḥ śivo
bhava ||
śivo bhūtvā mahyam agne 'tho sīda śivas tvam | śivāḥ kṛtvā diśaḥ sarvāḥ svām
yonim ihāsadaḥ ||
haṃsaḥ śuciṣad vasur antarikṣasad dhotā vediṣad atithir duroṇasat | nṛṣad varasad
vyomasad abjā gojā ṛtajā adriajā ṛtam bṛhat ||

[[4-2-2-1]]

divas pari prathamam jajñe agnir asmad dviṭiyam pari jātavedāḥ | tṛṭiyam apsu
nṛmaṇā ajasram indhāna enam jarate svādhīḥ ||
vidmā te agne tredhā trayāṇi vidmā te sadma vibhṛtam purutrā | vidmā te nāma
paramam guhā yad vidmā tam utsam yata ājagantha ||
samudre tvā nṛmaṇā apsv antar nṛcakṣā idhe divo agna ūdhan | tṛṭiye tvā ||

[[4-2-2-2]]

rajasi tasthivāmsam ṛtasya yonau mahiṣā ahinvan ॥
akrandad agni stanayann iva dyauḥ kṣāmā rerihad vīrudhaḥ samañjan । sadyo
jajñāno vi him iddho akhyad ā rodasī bhānunā bhāty antaḥ ॥
uśik pāvako aratiḥ sumedhā marteṣv agnir amṛto nidhāyi । iyarti dhūmam aruṣam
bharibhrad uc chukreṇa śociṣā dyām inakṣat ॥
viśvasya ketur bhuvanasya garbha ā ॥

[[4-2-2-3]]

rodasī aprñāj jāyamānaḥ । viḍum cid adrim abhinat parāyañ janā yad agnim ayajanta
pañca ॥
śrīṇām udāro dharuṇo rayīṇām mahiṣāṇām prārpaṇaḥ somagopāḥ । vasoḥ sūnuḥ
sahasō apsu rājā vi bhāty agra uṣasām idhānaḥ ॥
yas te adya kṛṇavad bhadrāsoce 'pūpaṃ deva ghr̥tavantam agne । pra taṃ naya
pratarāṃ vasyo achābhi dyumnaṃ devabhaktaṃ yaviṣṭha ॥
ā ॥

[[4-2-2-4]]

tam bhaja sauśravaseṣv agna ukthauktha ā bhaja śasyamāne । priyaḥ sūrye priyo
agnā bhavāty uj jātena bhinadad uj janitvaiḥ ॥
tvām agne yajamānā anu dyūn viśvā vasūni dadhire vāryāni । tvayā saha draviṇam
ichamānā vrajaṃ gomantam uśijo vi vavruḥ ॥
dṛśāno rukma urvyā vy adyaud durmarṣam āyuh śriye rucānaḥ । agnir amṛto
abhavad vayobhir yad enaṃ dyaur ajanayat suretāḥ ॥

[[4-2-3-1]]

annapate 'nnasya no dehy anamīvasya śuṣmīṇaḥ । pra pradātāraṃ tāriṣa ūrjaṃ no
dhehi dvīpade catuṣpade ॥
ud u tvā viśve devā agne bharantu cittibhiḥ । sa no bhava śivatamaḥ supratiko
vibhāvasuḥ ॥
pred agne jyotiṣmān yāhi śivebhir arcibhis tvam । bṛhadbhir bhānubhir bhāsan mā
hiṃsīs tanuvā prajāḥ ॥
samidhāgniṃ duvasyata ghr̥tair bodhayatātithim । ā ॥

[[4-2-3-2]]

asmin havyā juhōtana ॥
praprāyam agnir bhāratasya śṛṇve vi yat sūryo na rocate bṛhad bhāḥ । abhi yaḥ
pūrum pṛtanāsu tasthau dīdāya daivyo atithiḥ śivo naḥ ॥
āpo devīḥ prati gṛhṇīta bhasmaitat syone kṛṇudhvaṃ surabhāv u loke । tasmai
namantāṃ janayaḥ supatnīr māteva putram bibhṛtā sv enam ॥
apsv agne sadhiṣ ṭava ॥

[[4-2-3-3]]

sauśadhīr anu rudhyase । garbhe sañ jāyase punaḥ ॥
garbho asy ośadhīnāṃ garbho vanaspatīnāṃ । garbho viśvasya bhūtasyāgne garbho
apām asi ॥
prasadya bhasmanā yonim apaś ca pṛthivīm agne । saṃsṛjya mātṛbhis tvam
jyotiṣmān punar āsadaḥ ॥
punar āsadya sadanam apaś ca pṛthivīm agne । śeṣe mātur yathopasthe 'ntar asyāṃ
śivatamaḥ ॥
punar ūrjā ॥

[[4-2-3-4]]

ni vartasva punar agna iṣāyuṣā | punar naḥ pāhi viśvataḥ ||
saha rayyā ni vartasvāgne pinvasva dhārayā | viśvapsniyā viśvatas pari ||
punas tvādityā rudrā vasavaḥ sam indhatām punar brahmāṇo vasunītha yajñaiḥ |
ghṛtena tvam tanuvo vardhayasva satyāḥ santu yajamānasya kāmāḥ ||
bodhā no asya vacaso yaviṣṭha maṁhiṣṭhasya prabhṛtasya svadhāvaḥ | pīyati tvo
anu tvo gṛṇāti vandārus te tanuvam vande agne ||
sa bodhi sūrīr maghavā vasudāvā vasupatiḥ | yuyodhy asmad dveṣāṁsi ||

[[4-2-4-1]]

apeta vīta vi ca sarpatāto ye 'tra stha purāṇā ye ca nūtanāḥ | adād idaṁ yamo
'vasānam pṛthivyā akrann imam pitaro lokam asmai ||
agner bhasmāsy agneḥ purīṣam asi
samjñānam asi kāmadharaṇam mayi te kāmadharaṇam bhūyāt
sam yā vaḥ priyās tanuvaḥ sam priyā hṛdayāni vaḥ | ātmā vo astu ||

[[4-2-4-2]]

sampriyaḥ sampriyās tanuvo mama ||
ayaṁ so agnir yasmint somam indraḥ sutam dadhe jaṭhare vāvaśānaḥ | sahasriyam
vājam atyam na saptim sasavānt sant stūyase jātavedaḥ ||
agne divo arṇam achā jigāsy achā devāṁ ūciṣe dhiṣṇiyā ye | yāḥ parastād rocane
sūryasya yās cāvastād upatiṣṭhanta āpaḥ ||
agne yat te divi varcaḥ pṛthivyām yad oṣadhīṣu ||

[[4-2-4-3]]

apsu vā yajatra | yenāntarikṣam urv ātatantha tveṣaḥ sa bhānur arṇavo nṛcākṣāḥ ||
purīṣyāso agnayaḥ prāvaṇebhiḥ sajośasaḥ | juṣantām havyam āhutam anamīvā iṣo
mahīḥ ||
idām agne purudamśam sanim goḥ śaśvattamaṁ havamānāya sādha | syān naḥ
sunus tanayo vijāvāgne sā te sumatir bhūtv asme ||
ayam te yonir ṛtviyo yato jāto arocathāḥ | tam jānan ||

[[4-2-4-4]]

agna ā rohāthā no vardhayā rayim ||
cid asi tayā devatayāṅgiravad dhruvā sīda
paricid asi tayā devatayāṅgirasvad dhruvā sīda
lokam pṛṇa chidram pṛṇātho sīda śivā tvam | indrāgni tvā bṛhaspatir asmin yonāv
asiṣadan ||
tā asya sūdadohasaḥ somaṁ śrīṇanti pṛṣnayaḥ | janman devānām viśas triṣv ā
rocane divaḥ ||

[[4-2-5-1]]

sam itam sam kalpetham sampriyau rociṣṇū sumanasyamānau | iṣam ūrjam abhi
samvasānau śam vām manāṁsi sam vratā sam u cittāny ākaram ||
agne purīṣyādhipā bhavā tvam naḥ | iṣam ūrjam yajamānāya dhehi ||
purīṣyas tvam agne rayimān puṣṭimāṁ asi | śivāḥ kṛtvā diśaḥ sarvāḥ svām yonim
ihāsadaḥ ||
bhavataṁ naḥ samanasaḥ samokasau ||

[[4-2-5-2]]

arepasau | mā yajñam̐ hiṁsiṣṭam̐ mā yajñapatiṁ jātavedasau śivau bhavatam adya
naḥ ||
māteva putram pṛthivī puriṣyam agniṁ sve yonāv abhār ukhā | tāṁ viśvair devair
ṛtubhiḥ saṁvidānaḥ prajāpatir viśvakarmā vi muñcatu ||
yad asya pāre rajasah śukraṁ jyotir ajāyata | tan naḥ parśad ati dviśo 'gne
vaiśvānara svāhā ||
namaḥ su te nirṛte viśvarūpe ||

[[4-2-5-3]]

ayasmayaṁ vi cṛtā bandham etam | yamena tvam̐ yamyā saṁvidānottamaṁ nākam
adhi rohayemam ||
yat te devī nirṛtir ābabandha dāma grīvāsv avicartyam | idaṁ te tad vi śyāmy āyūṣo
na madhyād athā jīvaḥ pitum addhi pramuktaḥ ||
yasyās te asyāḥ krūra āsañ juhomy eṣāṁ bandhānām avasarjanāya | bhūmir iti tvā
janā vidur nirṛtiḥ ||

[[4-2-5-4]]

iti tvāham pari veda viśvataḥ ||
asunvantam ayajamānam icha stenasyetyāṁ taskarasyānv eṣi | anyam asmad icha
ṣa ta ityā namo devi nirṛte tubhyam astu ||
devīm aham̐ nirṛtiṁ vandamānaḥ piteva putraṁ dasaye vacobhiḥ | viśvasya yā
jāyamānasya veda śiraḥśiraḥ prati sūrī vi caṣṭe ||
niveśanaḥ saṁgamano vasūnām viśvā rūpābhi caṣṭe ||

[[4-2-5-5]]

śacibhiḥ | deva iva savitā satyadharmendro na tasthau samare pathinām ||
saṁ varatrā dadhātana nir āhāvān kṛṇotana | siñcāmāhā avaṭam udriṇam̐ vyaṁ
viśvāhādastam akṣitam ||
niṣkṛtāhāvam̐ avaṭam̐ suvaratraṁ suṣecanam | udriṇam̐ siñce akṣitam ||
sīrā yuñjanti kavayo yugā vi tanvate pṛthak | dhīrā deveṣu sumnayā
yunakta sīrā vi yugā tanota kṛte yonau vapateha ||

[[4-2-5-6]]

bijam | girā ca śruṣṭiḥ sabharā asan no nedīya it sṛṇyā pakvam̐ āyat ||
lāṅgalam pavīraṁ suśevaṁ sumatitsaru | ud it kṛṣati gām avim prapharvayaṁ ca
pīvarīm | prasthāvad rathavāhanam ||
śunam̐ naḥ phālā vi tudantu bhūmiṁ śunam̐ kīnāsā abhi yantu vāhān | śunam
parjanyo madhunā payobhiḥ śunāsīrā śunam̐ asmāsu dhattam ||
kāmaṁ kāmāduḡhe dhukṣva mitrāya varuṇāya ca | indrāyāgnaye pūṣṇa
oṣadhībhyaḥ prajābhyaḥ ||
ghṛtena sitā madhunā samaktā viśvair devair anumatā marudbhiḥ | ūrjasvatī payasā
pinvamānāsmānt site payasābhyāvavṛtsva ||

[[4-2-6-1]]

yā jātā oṣadhayo devebhyas triyugam purā | mandāmi babhrūṇām aham̐ śataṁ
dhāmāni sapta ca ||
śataṁ vo amba dhāmāni sahasram uta vo ruhaḥ | athā śatakratvo yūyam imam me
agadaṁ kṛta ||
puṣpāvatiḥ prasūvatīḥ phalinīr aphalā uta | aśvā iva sajitvarīr vīrudhaḥ pārayiṣṇavaḥ
||
oṣadhīr iti mātaraḥ tad vo devīr upa bruve | rapāṁsi vighnatīr ita rapaḥ ||

[[4-2-6-2]]

cātayamānāḥ ॥
aśvatthe vo niṣadanam parṇe vo vasatiḥ kṛtā | gobhāja it kilāsatha yat sanavatha
pūruṣam ॥
yad ahaṃ vājayann imā oṣadhīr hasta ādadhe | ātmā yakṣmasya naśyati purā
jīvaḡṛbho yathā ॥
yad oṣadhayaḥ saṃgachante rājānaḥ samitāv iva | vipraḥ sa ucyate bhiṣag
rakṣohāmīvacānaḥ ॥
niṣkṛtir nāma vo mātāthā yūyaṃ stha saṃkṛtīḥ | sarāḥ patatrinīḥ ॥

[[4-2-6-3]]

sthana yad āmayati niṣ kṛta ॥
anyā vo anyām avatv anyānyasyā upāvata | tāḥ sarvā oṣadhayaḥ saṃvidānā idam
me prāvata vacaḥ ॥
uc chuṣmā oṣadhīnāṃ gāvo goṣṭhād iverate | dhanam sanīṣyantīnām ātmānaṃ tava
pūruṣa ॥
ati viśvāḥ pariṣṭhā stena iva vrajam akramuḥ | oṣadhayaḥ prācucyavur yat kiṃ ca
tanuvāṃ rapaḥ ॥
yāḥ ॥

[[4-2-6-4]]

ta ātasthur ātmānaṃ yā āviviśuḥ paruḥparuḥ | tās te yakṣmaṃ vi bādhanām ugro
madhyamaśīr iva ॥
sākaṃ yakṣma pra pata śyenena kikiḍvīnā | sākaṃ vātasya dhrājyā sākaṃ naśya
nihākayā ॥
aśvāvatīm somavatīm ūrjayantīm udojasam | ā vitsi sarvā oṣadhīr asmā ariṣṭatātaye
॥
yāḥ phalinīr yā aphalā apuṣpā yās ca puṣpiṇīḥ | bṛhaspatiprasūtās tā no muñcantv
amḥasaḥ ॥
yāḥ ॥

[[4-2-6-5]]

oṣadhayaḥ somarājñīḥ praviṣṭāḥ pṛthivīm anu | tāsām tvam asy uttamā pra ṇo
jīvātave suva ॥
avapatantīr avadan diva oṣadhayaḥ pari | yaṃ jīvam aśnavāmahai na sa riṣyāti
pūruṣaḥ ॥
yās cedam upaśṛṇvanti yās ca dūram parāgatāḥ | iha saṃgatya tāḥ sarvā asmai saṃ
datta bheṣajam ॥
mā vo riṣat khanitā yasmai cāhaṃ khanāmi vaḥ | dvipac catuṣpad asmākaṃ sarvam
astv anāturam ॥
oṣadhayaḥ saṃ vadante somena saha rājñā | yasmai karoti brāhmaṇas taṃ rājan
pārayāmasi ॥

[[4-2-7-1]]

mā no hiṃsīj janitā yaḥ pṛthivyā yo vā divam satyadharmā jajāna | yaś cāpaś candrā
bṛhatīr jajāna kasmai devāya haviṣā vidhema ॥
abhyāvartasva pṛthivi yajñena payasā saha | vapāṃ te agnir iṣito 'va sarpatu ॥
agne yat te śukraṃ yac candraṃ yat pūtaṃ yad yajñiyam | tad devebhyo bhārāmasi
॥
iṣam ūrjam aham ita ā ॥

[[4-2-7-2]]

dada ṛtasya dhāmno amṛtasya yoneḥ | ā no goṣu viśatv auṣadhīṣu jahāmi sedim
anirām amivām ||
agne tava śravo vayo mahi bhrājanty arcayo vibhāvaso | bṛhadbhāno śavasā vājam
ukthyam dadhāsi dāsuse kave ||
irajyann agne prathayasva jantubhir asme rāyo amartya | sa darśatasya vapuṣo vi
rājasi pṛṇakṣi sānasim rayim ||
ūrjo napāj jātavedaḥ suśastibhir mandasva ||

[[4-2-7-3]]

dhītibhir hitaḥ | tve iṣaḥ sam dadhur bhūriretasaś citrotayo vāmajātāḥ ||
pāvakavarcāḥ śukravarcā anūnavarcā ud iyarṣi bhānunā | putraḥ pitarā vicarann
upāvasy ubhe pṛṇakṣi rodasī ||
ṛtāvānam mahiṣam viśvacarṣanim agniṁ sumnāya dadhire puro janāḥ | śrutkarṇam
saprathastamam tvā girā daivyam mānuṣā yugā ||
niṣkartāram adhvarasya pracetasam kṣayantaṁ rādhasē mahe | rātim bhṛgūṇam
uśijam kavikratum pṛṇakṣi sānasim ||

[[4-2-7-4]]

rayim ||
cita stha paricita ūrdhvacitaḥ śrayadhvam tayā devatayāṅgirasvad dhruvāḥ sīdata ||
ā pyāyasva sam etu te viśvataḥ soma vṛṣṇiyam | bhavā vājasya samgathe ||
sam te payāṁsi sam u yantu vājāḥ sam vṛṣṇiyāny abhimātiśāhaḥ | āpyāyamāno
amṛtāya soma divi śravānsy uttamāni dhiṣva ||

[[4-2-8-1]]

abhy asthād viśvāḥ pṛtanā arātis tad agnir āha tad u soma āha | bṛhaspatiḥ savitā
tan ma āha puṣā mādhat sukṛtasya loke ||
yad akrandaḥ prathamam jāyamāna udyant samudrād uta vā puriṣāt | śyenasya
pakṣā hariṇasya bāhū upastutam janima tat te arvan ||
apām pṛṣṭham asi yonir agneḥ samudram abhitaḥ pinvamānam | vardhamānam
mahaḥ ||

[[4-2-8-2]]

ā ca puṣkaram divo mātrayā varṇā prathasva ||
brahma jajñānam prathamam purastād vi sīmataḥ suruco vena āvaḥ | sa budhniyā
upamā asya viṣṭhāḥ sataś ca yonim asataś ca vivaḥ ||
hiraṇyagarbhaḥ sam avartatāgre bhūtasya jātaḥ patir eka āsīt | sa dādharma pṛthivim
dyām utemām kasmai devāya haviṣā vidhema ||
drapsaś caskanda pṛthivim anu ||

[[4-2-8-3]]

dyām imam ca yonim anu yaś ca pūrvaḥ | tṛtīyam yonim anu samcarantaṁ drapsam
juhomy anu sapta hotrāḥ ||
namo astu sarpebhyo ye ke ca pṛthivim anu | ye antarikṣe ye divi tebhyaḥ sarpebhyo
namaḥ ||
ye 'do rocane divo ye vā sūryasya raśmiṣu | yeṣām apsu sadaḥ kṛtam tebhyaḥ
sarpebhyo namaḥ ||
yā iṣavo yātudhānānām ye vā vanaspatim anu | ye vāvaṭeṣu śerate tebhyaḥ
sarpebhyo namaḥ ||

[[4-2-9-1]]

dhruvāsi dharuṇāstṛtā viśvakarmaṇā sukritā | mā tvā samudra ud vadhīn mā
suparṇo 'vyathamānā pṛthivīm dṛmha ||
prajāpatis tvā sādāyatu pṛthivyāḥ pṛṣṭhe vyacasvatīm prathasvatīm pratho 'si
pṛthivy asi bhūr asi bhūmir asy aditir asi viśvadhāyā viśvasya bhuvanasya dhartrī
pṛthivīm yacha pṛthivīm dṛmha pṛthivīm mā hiṁsīr viśvasmai prāṇāya
vyānāyodānāya pratiṣṭhāyai ||

[[4-2-9-2]]

caritrāyāgnis tvābhi pātu mahyā svastyā chardiṣā śaṁtamena tayā
devatayāṅgirasvad dhruvā sīda
kāṇḍātkāṇḍāt prarohantī paruṣaḥparuṣaḥ pari | evā no dūrve pra tanu sahasreṇa
śatena ca ||
yā śatena pratanoṣi sahasreṇa virohasi tasyās te devīṣṭake vidhema haviṣā vayam ||
aṣādhāsi sahamānā sahasvārātīḥ sahasvārātīyataḥ
sahasva pṛtanāḥ sahasva pṛtanyataḥ sahasravīryā ||

[[4-2-9-3]]

asi sā mā jinva ||
madhu vātā ṛtāyate madhu kṣaranti sindhavaḥ | mādhvīr naḥ santv oṣadhīḥ ||
madhu naktam utoṣasi madhumat pāṛthivaṁ rajaḥ | madhu dyaur astu naḥ pitā ||
madhumān no vanaspatir madhumāṁ astu sūryaḥ | mādhvīr gāvo bhavantu naḥ ||
mahī dyauḥ pṛthivī ca na imaṁ yajñam mimikṣatām | pipṛtām no bharīmabhiḥ ||
tad viṣṇoḥ paramam ||

[[4-2-9-4]]

padaṁ sadā paśyanti sūryaḥ | divīva cakṣur ātatam ||
dhruvāsi pṛthivi sahasva pṛtanyataḥ | syūtā devebhir amṛtenāgāḥ ||
yās te agne sūrye ruca udyato divam ātanvanti raśmibhiḥ | tābhiḥ sarvābhī ruce
janāya nas kṛdhi ||
yā vo devāḥ sūrye ruco goṣv aśveṣu yā rucaḥ | indrāgnī tābhiḥ sarvābhī rucam no
dhatta bṛhaspate
virāt ||

[[4-2-9-5]]

jyotir adhārayat samrād jyotir adhārayat svarād jyotir adhārayat
agne yukṣvā hi ye tavāśvāso deva sādharmaḥ | araṁ vahanty āśavaḥ ||
yukṣvā hi devahūtamāṁ aśvāṁ agne rathīr iva | ni hotā pūrvaḥ sadaḥ ||
drapsaś caskanda pṛthivīm anu dyām imaṁ ca yonim anu yaś ca pūrvaḥ | ṛtīyaṁ
yonim anu samcarantaṁ drapsaṁ juhomy anu sapta ||

[[4-2-9-6]]

hotrāḥ ||
abhūd idam viśvasya bhuvanasya vājinam agner vaiśvānarasya ca | agnir jyotiṣā
jyotiṣmān rukmo varcasā varcasvān ||
ṛce tvā ruce tvā
sam it sravanti sarito na dhenāḥ | antar hṛdā manasā pūyamānāḥ | ghṛtasya dhārā
abhi cākaśīmi | hiraṇyayo vetaso madhya āsām ||
tasmint suparṇo madhukṛt kulāyī bhajann āste madhu devatābhyaḥ | tasyāsate
harayaḥ sapta tīre svadhām duhānā amṛtasya dhārām ||

[[4-2-10-1]]

ādityaṃ garbham payasā samañjant sahasrasya pratimāṃ viśvarūpam | pari vṛṅgdhi
harasā mābhi mṛkṣaḥ śatāyuṣaṃ kṛṇuhi cīyamānaḥ ||
imam mā hiṃsīr dvipādam paśūnāṃ sahasrākṣa medha ā cīyamānaḥ | mayum
āraṇyam anu te diśāmi tena cinvānas tanuvo ni ṣīda ||
vātasya dhrājiṃ varuṇasya nābhim aśvaṃ jajñānaṃ sarirasya madhye | śiśuṃ
nadināṃ harim adribuddham agne mā hiṃsīḥ ||

[[4-2-10-2]]

parame vyoman ||

imam mā hiṃsīr ekaśapham paśūnāṃ kanikradam vājinam vājineṣu | gauram
āraṇyam anu te diśāmi tena cinvānas tanuvo ni ṣīda ||
ajasram indum aruṣam bhuraṇyūm agnim īde pūrvacittau namobhiḥ | sa parvabhir
ṛtuśaḥ kalpamāno gām mā hiṃsīr aditiṃ virājam ||
imaṃ samudraṃ śatadhāram utsaṃ vyacyamānam bhuvanasya madhye | ghṛtaṃ
duhānām aditiṃ janāyāgne mā ||

[[4-2-10-3]]

hiṃsīḥ parame vyoman | gavayam āraṇyam anu te diśāmi tena cinvānas tanuvo ni
ṣīda ||

varūtriṃ tvaṣṭur varuṇasya nābhim aviṃ jajñānāṃ rajasā parasmāt | mahiṃ
sahasrīm asurasya mayām agne mā hiṃsīḥ parame vyoman ||
imām ūrṇāyūṃ varuṇasya māyām tvacam paśūnāṃ dvipadāṃ catuṣpadām | tvaṣṭuḥ
prajānām prathamam janitram agne mā hiṃsīḥ parame vyoman | uṣtram āraṇyam
anu ||

[[4-2-10-4]]

te diśāmi tena cinvānas tanuvo ni ṣīda ||

yo agnir agnes tapaso 'dhi jātaḥ śocāt pṛthivyā uta vā divas pari | yena prajā
viśvakarmā vyānaḥ tam agne heḍaḥ pari te vṛṇaktu ||
ajā hy agner ajaniṣṭa garbhāt sā vā apaśyāj janitāram agre | tayā roham āyann upa
medhyāsaḥ tayā devā devatām agra āyan | śarabham āraṇyam ānu te diśāmi tena
cinvānas tanuvo ni ṣīda ||

[[4-2-11-1]]

indrāgnī rocanā divaḥ pari vājeṣu bhūṣathaḥ | tad vām ceti pra rīvyam ||
śnathad vṛtram uta sanoti vājam indrā yo agnī sahurī saparyāt | irajyantā vasavyasya
bhūreḥ sahasamā sahasā vājayantā ||
pra carṣaṇibhyaḥ pṛtanā haveṣu pra pṛthivyā riricāthe divas ca | pra sindhubhyaḥ
pra giribhyo mahitvā predrāgnī viśvā bhuvanāty anyā ||
maruto yasya hi ||

[[4-2-11-2]]

kṣaye pāthā divo vimahasāḥ | sa sugopātamo janaḥ ||
yajñair vā yajñavāhaso viprasya vā matinām | marutaḥ śriṇutā havam ||
śriyase kam bhānubhiḥ sam mimikṣire te raśmibhis ta ṛkvabhiḥ sukhādayaḥ | te
vāśimanta iṣmiṇo abhīravo vidre priyasya mārutasya dhāmnaḥ ||
ava te heḍa
ud uttamam |
kayā naś citra ā bhuvad ūti sadāvṛdhaḥ sakhā | kayā śaciṣṭhayā vṛtā ||

[[4-2-11-3]]

ko adya yuñkte dhuri gā ṛtasya śimivato bhāmīno durhṛṇāyūn | āsanniṣūn hṛtsvaso
 mayobhūn ya eṣām bhṛtyām ṛṇadhat sa jivāt ||
 agne naya |
 ā devānām |
 śaṃ no bhavantu
 vājevāje
 apsv agne sadhiṣ ṭava sauṣadhīr anu rudhyase garbhe sañ jāyase punaḥ ||
 vṛṣā soma dyumāñ asi vṛṣā deva vṛṣavrataḥ | vṛṣā dharmāṇi dadhiṣe ||
 imam me varuṇa
 tat tvā yāmi
 tvaṃ no agne
 sa tvaṃ no agne ||

[[4-3-1-1]]

apāṃ tvemant sādāyāmy apāṃ tvodmant sādāyāmy apāṃ tvā bhasmant sādāyāmy
 apāṃ tvā jyotiṣi sādāyāmy apāṃ tvāyane sādāyāmi |
 arṇave sadane sīda samudre sadane sīda salile sadane sīdāpāṃ kṣaye sīdāpāṃ
 sadhiṣi sīda |
 apāṃ tvā sadane sādāyāmy apāṃ tvā sadhasthe sādāyāmy apāṃ tvā puriṣe
 sādāyāmy apāṃ tvā yonau sādāyāmy apāṃ tvā pāthasi sādāyāmi
 gāyatrī chandas triṣṭup chando jagatī chando 'nuṣṭup chandaḥ pañktiś chandaḥ ||

[[4-3-2-1]]

ayam puro bhuvā tasya prāṇo bhāvāyano vāsanāḥ prāṇāyano gāyatrī vāsantī
 gāyatriyai gāyatraṃ gāyatrād upāñśur upāñśos trivṛt trivṛto ratham̐taram̐
 ratham̐tarād vasiṣṭha ṛṣiḥ prajāpatigr̥hīṭayā tvayā prāṇaṃ gr̥hṇāmi prajābhyas |
 ayam dakṣiṇā viśvakarmā tasya mano vaiśvakarmaṇaṃ gr̥ṣmo mānasas triṣṭug
 graiṣmī triṣṭubha aiḍam aiḍād antaryāmo 'ntaryāmāt pañcadaśaḥ pañcadaśād bṛhad
 bṛhato bharadvāja ṛṣiḥ prajāpatigr̥hīṭayā tvayā manaḥ ||

[[4-3-2-2]]

gr̥hṇāmi prajābhyas |
 ayam paścād viśvavyācās tasya cakṣur vaiśvavyacasam varṣāṇi cākṣuṣāṇi jagatī
 vārṣi jagatyā ṛkṣamam ṛkṣamāc chakraḥ śukrāt saptadaśaḥ saptadaśād vairūpam
 vairūpād viśvāmitra ṛṣiḥ prajāpatigr̥hīṭayā tvayā cakṣur gr̥hṇāmi prajābhyas |
 idam uttarāt suvas tasya śrotraṃ sauvaṃ śarac chautry anuṣṭup śārady
 anuṣṭubhaḥ svāraṃ svārān manthī manthina ekaviṃśa ekaviṃśād vairājam̐ vairājāḥ
 jamadagnir ṛṣiḥ prajāpatigr̥hīṭayā ||

[[4-3-2-3]]

tvayā śrotraṃ gr̥hṇāmi prajābhyas |
 iyam upari matis tasyai vāñ māti hemanto vācyāyanaḥ pañktir haimantī pañktyai
 nidhanavan nidhanavata āgrayaṇa āgrayaṇāt triṇavatrayastrim̐śau
 triṇavatrayastrim̐śābhyāñ śākvararavate śākvararavatābhyāñ viśvakarmarṣiḥ
 prajāpatigr̥hīṭayā tvayā vācam̐ gr̥hṇāmi pr

[[4-3-3-1]]

prāci diśāṃ vāsanta ṛtūnām agnir devatā brahma draviṇaṃ trivṛt stomaḥ sa u
 pañcadaśavartanis tryavir vayaḥ kṛtam ayānām purōvāto vātaḥ sānaga ṛṣis |
 dakṣiṇā diśāṃ gr̥ṣma rtūnām indro devatā kṣatraṃ draviṇam̐ pañcadaśa stomaḥ sa
 u saptadaśavartanir dityavāḍ vayas tretāyānām dakṣiṇādvāto vātaḥ sanātana ṛṣiḥ
 prāticī diśāṃ varṣā ṛtūnām viśve devā devatā viṭ ||

[[4-3-3-2]]

draviṇam̐ saptadaśa stomaḥ su uv ekaviṁśavartanis trivatso vayo dvāparo 'yānām paścādvāto vāto 'habhūna ṛṣis |
udicī diśāṁ śarad ṛtūnām mitrāvaruṇau devatā puṣṭam̐ draviṇam̐ ekaviṁśa stomaḥ sa u triṇavavartanis turyavāḍ vayo āskando 'yānām uttarādvāto vātaḥ pratna ṛṣis |
ūrdhvā diśāṁ hemantaśisīrāv ṛtūnām bṛhaspatir devatā varco draviṇam̐ triṇava stomaḥ sa u trayastriṁśavartaniḥ paṣṭhavād vayo 'bhibhūr ayānām viṣvāgvāto vātaḥ suparna ṛṣiḥ
pitarah̐ pitāmahaḥ pare 'vare te naḥ pāntu te no 'vantv asmin brahmann asmin kṣatre 'syām āśiṣy asyām purodhāyām asmin karmann asyām devahūtyām ||

[[4-3-4-1]]

dhruvakṣitir dhruvayonir dhruvāsi dhruvām̐ yonim ā sīda sādhyā | ukhyasya ketum prathamam purastād aśvinādhvaryū sādayatām iha tvā ||
sve dakṣe dakṣapiteha sīda devatrā pṛthivī bṛhatī rarāṇā | svāsasthā tanuvā sam viśasva pitevaiddhi sūnava āsuśevāśvinādhvaryū sādayatām iha tvā ||
kulāyini vasumatī vayodhā rayim̐ no vardha bahulaṁ suvīram ||

[[4-3-4-2]]

apāmatim̐ durmatim̐ bādhamānā rāyas poṣe yajñapatim̐ ābhajantī suvar dhehi yajamānāya poṣam̐ aśvinādhvaryū sādayatām iha tvā ||
agneḥ puriṣam̐ asi devayānī tām̐ tvā viśve abhi gṛṇantu devāḥ | stomapṛṣṭhā ghṛtavatiha sīda prajāvad asme draviṇāyajasvāśvinādhvaryū sādayatām iha tvā ||
divo mūrdhāsi pṛthivyā nābhir viṣṭambhanī diśām̐ abhipatnī bhuvanānām ||

[[4-3-4-3]]

ūrmir drapso apām̐ asi viśvakarmā ta ṛṣir̐ aśvinādhvaryū sādayatām iha tvā ||
sajūr ṛtubhiḥ sajūr vidhābhiḥ sajūr vasubhiḥ sajū rudraiḥ sajūr ādityaiḥ sajūr viśvair̐ devaiḥ sajūr devaiḥ sajūr devair̐ vayonādhair̐ agnaye tvā vaiśvānarāyāśvinādhvaryū sādayatām iha tvā
prāṇam̐ me pāhy apānam̐ me pāhi vyānam̐ me pāhi cakṣur̐ ma urvyā vi bhāhi śrotam̐ me ślokaya |
apas pinvaṣadhīr̐ jinva dvipāt̐ pāhi catuṣpād̐ ava divo vṛṣṭim̐ eraya ||

[[4-3-5-1]]

tryavir̐ vayas triṣṭup̐ chandas |
dityavāḍ vayo virāṭ̐ chandaḥ
pañcāvīr̐ vayo gāyatrī̐ chandas
trivatso vayo uṣṇihā̐ chandas
turyavāḍ vayo 'nuṣṭup̐ chandaḥ
paṣṭhavād vayo bṛhatī̐ chandas |
ukṣā̐ vayah̐ satobṛhatī̐ chandas |
ṛṣabho vayah̐ kakuc̐ chandas |
dhenur̐ vayo jagatī̐ chandas |
anaḍvān̐ vayah̐ paṅktiś̐ chandas |
basto vayo vivalam̐ chandas |
vṛṣṇir̐ vayo viśālam̐ chandaḥ
puruṣo vayas tandram̐ chandas |
vyāghro vayo 'nādhṛṣṭam̐ chandaḥ
siṁho vayas̐ chanidś̐ chandas |
viṣṭambho vayo 'dhipatiś̐ chandaḥ

kṣatram vayo mayamdam chandas |
viśvakarmā vayah parameṣṭhī chandas |
mūrdhā vayah prajāpatiś chandaḥ ||

[[4-3-6-1]]

indrāgnī avyathamānām iṣṭakām dṛmhatam yuvam | pṛṣṭhena dyāvāpṛthivī
antarikṣam ca vi bādhatām ||
viśvakarmā tvā sādavatv antarikṣasya pṛṣṭhe vyacasvatim prathasvatim bhāsvatim
sūrimatim ā yā dyām bhāsy ā pṛthivim orv antarikṣam antarikṣam yachāntarikṣam
dṛmāntarikṣam mā himsīr viśvasmai prāṇāyāpānāya vyānāyodānāya pratiṣṭhāyai
caritrāya vāyus tvābhi pātu mahyā svastyā chardiṣā ||

[[4-3-6-2]]

śamtamena tayā devatayāṅgirasvad dhruvā sīda |
rājñy asi prācī dig virāḍ asi dakṣiṇā dik samrāḍ asipraticī dik svarāḍ asy udicī dig
adhipatny asi bṛhatī |
āyur me pāhi prāṇam me pāhy apānam me pāhi vyānam me pāhi cakṣur me pāhi
śrotram me pāhi mano me jinva vācam me pinvātmānam me pāhi jyotir me yacha ||

[[4-3-7-1]]

mā chandaḥ pramā chandaḥ pratimā chando 'srīviś chandaḥ praṅktiś chanda uṣṇihā
chando bṛhatī chando 'nuṣṭup chando virāḍ chando gāyatṛi chandas triṣṭup chando
jagatī chandaḥ pṛthivī chando 'ntarikṣam chando dyauś chandaḥ samāś chando
nakṣatrāṇi chando manāś chando vāk chandaḥ kṛṣiś chando hiraṇyam chando gauś
chando 'jā chando 'śvaś chandaḥ |
agnir devatā ||

[[4-3-7-2]]

vāto devatā sūryo devatā candramā devatā vasavo devatā rudrā devatādityā devatā
viśve devā devatā maruto devatā bṛhaspatir devatendro devatā varuṇo devatā |
mūrdhāsi rāḍ dhruvāsi dharuṇā yantry asi yamitrīṣe tvorje tvā kṛṣyai tvā kṣemāya
tvā yantrī rāḍ dhruvāsi dharaṇī dhartry asi dharitry āyuṣe tvā varcase tvaujase tvā
balāya tvā ||

[[4-3-8-1]]

āsus trvṛt |
bhāntaḥ pañcadaśas |
vyoma saptadaśaḥ
pratūrtir aṣṭādaśas
tapo navadaśas |
abhivartaḥ savimśas |
dharuṇa ekavimśas |
varco dvāvimśaḥ
sambharaṇas trayovimśas |
yonis caturvimśas |
garbhāḥ pañcavimśas |
ojas triṇavaḥ
kratur ekatrimśaḥ
pratiṣṭhā trayastriṃśas |
bradhnasya viṣṭapam catustriṃśas |
nākaḥ ṣaṭtriṃśas |
vivarto 'ṣṭācatvārimśas |

dhartṛāś catuṣṭomaḥ ॥

[[4-3-9-1]]

agner bhāgo 'si dikṣāyā ādhipatyam brahma spṛtam tvṛt stomas |
indrasya bhāgo 'si viṣṇor ādhipatyam kṣatram spṛtam pañcadaśa stomas |
nṛcakṣasām bhāgo 'si dhātur ādhipatyam janitram spṛtam saptadaśa stomas |
mitrasya bhāgo 'si varuṇasyādhipatyam divo vṛṣṭir vātā spṛtā ekaviṃśa stomas |
adityai bhāgo 'si pūṣṇa ādhipatyam oja spṛtam triṇava stomas |
vasūnām bhāgo 'si ॥

[[4-3-9-2]]

rudrānām ādhipatyam catuṣpāt spṛtam caturviṃśa stomas |
ādityānām bhāgo 'si marutām ādhipatyam garbhā spṛtāḥ pañcaviṃśa stomas |
devasya savitur bhāgo 'si bṛhaspater dāhipatyam samīcīr diśa spṛtās catuṣṭoma
stomas |
yāvānām bhāgo 'sy ayāvānām ādhipatyam prajā spṛtās catuṣcatvāriṃśa stomas |
ṛbhūnām bhāgo 'si viśveṣām devānām ādhipatyam bhūtam niśāntam spṛtam
trayastrīṃśa stomaḥ ॥

[[4-3-10-1]]

ekayāstuvata prajā adhiyanta prajāpatir adhipatir āsīt
tisṛbhīr astuvata brahmāsṛjyata brahmaṇas patir adhipatir āsīt
pañcabhir astuvata bhūtāny asṛjyanta bhūtānām patir adhipatir āsīt
saptabhir astuvata saptarṣayo 'sṛjyanta dhātādhipatir āsīt |
navabhir astuvata pitaro 'sṛjyantāditir adhipatny āsīt |
ekādaśabhir astuvatartavo 'sṛjyantārtavo 'dhipatir āsīt
trayodaśabhir astuvata māsā asṛjyanta saṃvatsaro 'dhipatiḥ ॥

[[4-3-10-2]]

āsīt
pañcadaśabhir astuvata kṣatram asṛjyatendro 'dhipatir āsīt
saptadaśabhir astuvata paśavo 'sṛjyanta bṛhaspatir adhipatir āsīt |
navadaśabhir astuvata sūdrāryāv asṛjyetām ahorātre adhipatnī āstām
ekaviṃśatyāstuvataikaśaphāḥ paśavo 'sṛjyanta varuṇo 'dhipatir āsīt
trayoviṃśatyāstuvata kṣudrāḥ paśavo 'sṛjyanta pūṣādhipatir āsīt
pañcaviṃśatyāstuvatāraṇyāḥ paśavo 'sṛjyanta vāyur adhipatir āsīt
saptaviṃśatyāstuvata dyāvapṛthivī vi ॥

[[4-3-10-3]]

aitam vasavo rudrā ādityā anu vy āyan teṣām ādhipatyam āsīt |
navaviṃśatyāstuvata vanaspatayo 'sṛjyanta somo 'dhipatir āsīt |
ekatriṃśatāstuvata prajā asṛjyanta yāvānām cāyāvānām cādhipatyam āsīt
trayastrīṃśatāstuvata bhūtāny asāmyan prajāpatiḥ parameṣṭhy adhipatir āsīt ॥

[[4-3-11-1]]

iyam eva sā yā prathamā vyauchad antar asyām carati praviṣṭā | vadhūr jajāna
navagaj janitri traya enām mahimānaḥ sacante ॥
chandasvatī uśasā pepisāne samānaṃ yonim anu saṃcaratnī | sūryapatnī vi carataḥ
prajānati ketum kṛṇvāne ajare bhūriretasā ॥
ṛtasya panthām anu tisra āgus trayo gharmāso anu yotiṣāguḥ | prajām ekā rakṣaty
ūrjam ekā ॥

[[4-3-11-2]]

vratam ekā rakṣati devayūnām ॥
catuṣṭomo abhavad yā turīyā yajñasya pakṣāv ṛṣayo bhavanti | gāyatrīm triṣṭubhaṃ
jagatīm anuṣṭubhaṃ bṛhad arkaṃ yuñjānāḥ suvar ābharann idam ॥
pañcabhir dhātā vi dadhāv idam yat tāsāṃ svasṛ ajanayat pañcapañca | tāsām u
yanti prayaveṇa pañca nānā rūpāni kratavo vasānāḥ ॥
triṃśat svasāra upa yanti niṣkṛtaṃ samānaṃ ketum pratimuñcamānāḥ ॥

[[4-3-11-3]]

ṛtūṃs tanvate kavayaḥ prajānatīr madhyechandasaḥ pari yanti bhāsvatīḥ ॥
jyotiṣmatī prati muñcate nabho rātrī devī sūryasya vratāni | vi paśyanti paśavo
jāyamānā nānārūpā mātur asyā upasthe ॥
ekāṣṭakā tapasā tapyamānā jajāna garbham mahimānam indram | tena dasyūn vy
asahanta devā hantāsurañām abhavad chacībhiḥ ॥
anānujām anujām mām akarta satyaṃ vadanty anv icha etat | bhūyāsam ॥

[[4-3-11-4]]

asya sumatau yathā yūyam anyā vo anyām ati mā pra yukta ॥
abhūn mama sumatau viśvavedā āṣṭa pratiṣṭhām avidad dhi gādham | bhūyāsam
asya sumatau yathā yūyam anyā vo anyām ati mā pra yukta ॥
pañca vyuṣṭīr anu pañca dohā gām pañcanāmnīm ṛtavo 'nu pañca | pañca diśaḥ
pañcadaśena kṛtāḥ samānamūrdhnīr abhi lokam ekam ॥

[[4-3-11-5]]

ṛtasya garbhaḥ prathamā vyūṣuṣy apām ekā mahimānam bibharti | sūryasyaikā
carati niṣkṛteṣu gharmasyaikā savitaikāṃ ni yachati ॥
yā prathamā vyauchat sā dhenur abhavad yame | sā naḥ payasvatī
dhukṣvottarāmuttarāṃ samām ॥
śukrarābhā nabhasā jyotiṣāgād viśvarūpā śabalīr agniketuḥ | samānam arthaṃ
svapasyamānā bibhratī jarām ajara uṣa āgāḥ ॥
ṛtūnām patnī prathameyam āgād ahnāṃ netrī janitrī prajānām | ekā satī bahudhoṣo
vy uchasy ajirṇā tvam jarayasi sarvam anyat ॥

[[4-3-12-1]]

agne jātān pra ṇudā naḥ sapatnān praty ajātān jātavedo nudasva | asme dīdhi
sumanā aheḍan tava syāṃ śarman trivarūtha udbhit ॥
sahasā jātān pra ṇudā naḥ sapatnān praty ajātān jātavedo nudasva | adhi no brūhi
sumanasyamāno vyaṃ syāma pra ṇudā naḥ sapatnān ॥
catuṣcatvāriṃśa stomo varco draviṇam |
ṣoḍaśa stoma ojo dravinam
pṛthivyāḥ purīṣam asi ॥

[[4-3-12-2]]

apso nāma |
evaś chando varivaś chandaḥ śambhūś chandaḥ paribhūś chanda āchac chando
manaś chando vyacaś chandaḥ sindhuś chandaḥ samudraṃ chandaḥ salilaṃ
chandaḥ saṃyac chando viyac chando bṛhac chando rathamtaraṃ chando nikāyaś
chando vivadhaś chando giraś chando bhrajaś chandaḥ saṣṭup chando 'nuṣṭup
chandaḥ kakuc chandas trikakuc chandaḥ kāvyaṃ chando 'ñkupam chandaḥ ॥

[[4-3-12-3]]

padapañktiś chando 'kṣarapañktiś chando viṣṭārapañktiś chandaḥ kṣuro bhṛjvāñ
chandaḥ prachac chandaḥ pakṣas chanda evas chando varivas chando vayas chando
vayaskṛc chando viśālam chando viṣpardhās chandaś chandiś chando dūrohaṇam
chandas tandram chando 'ñkāṅkam chandaḥ ||

[[4-3-13-1]]

agnir vṛtrāṇi jaṅghanad draviṇasyur vipanyayā | samiddhaḥ śukra āhutaḥ ||
tvaṁ somāsi satpatis tvaṁ rājota vṛtrahā | tvam bhadro asi kratuḥ ||
bhadrā te agne svanika samdṛg ghorasya sato viṣuṇasya cāruḥ | na yat te śocis
tamasā varanta na dhvasmānas tanuvi repa ā dhuḥ ||
bhadram te agne sahasinn anikam upāka ā rocate sūryasya ||

[[4-3-13-2]]

ruśad dṛṣe dadṛṣe naktayā cid arūkṣitam dṛśa ā rūpe annam ||
sainānikena suvidatro asme yaṣṭā devāñ āyajiṣṭhaḥ svasti | adabdho gopā uta naḥ
paraspā agne dyumad uta revad didihi ||
svasti no divo agne pṛthivyā viśvāyur dhehi yajathāya deva | yat sīmahi divijāta
praśastam tad asmāsu draviṇam dhehi citram ||
yathā hotar manuṣaḥ ||

[[4-3-13-3]]

devatātā yajñebhiḥ sūno sahaso yajāsi | evāno adya samanā samānān usann agna
usato yakṣi devān ||
agnim iḍe purohitam yajñasya devam ṛtvijam | hotāram ratnadhātāmam ||
vṛṣā soma dyumāñ asi vṛṣā deva vṛṣavrataḥ | vṛṣā dharmāni dadhiṣe ||
sāmtapanā idam havir marutas taj jujuṣṭana | yuṣmākotī riśādasaḥ ||
yo no marto vasavo durhṛṇāyus tiraḥ satyāni marutaḥ ||

[[4-3-13-4]]

jighāṁsāt | druhaḥ pāsam prati sa mucīṣṭa tapiṣṭhena tapasā hantanā tam ||
samvatsarīṇā marutaḥ svarkā urukṣayāḥ saganā mānuṣeṣu | te 'smat pāsān pra
muñcantv amhasaḥ sāmtapanā madirā mādayiṣṇavaḥ ||
piprihi devāñ usato yaviṣṭha vidvāñ ṛtūmṛ ṛtupate yajeha | ye daivyā ṛtvijas tebhīr
agne tvaṁ hotṛṇām asy āyajiṣṭhaḥ ||
agne yad adya viśo adhvarasya hotaḥ pāvaka ||

[[4-3-13-5]]

śoce veṣ tvaṁ hi yajvā | ṛtā yajāsi mahinā vi yad bhūr havvyā vaha yaviṣṭha yā te
adya ||
agninā rayim aśnavat poṣam eva dive dive | yaśasaṁ vīravattāmam ||
gayaspāno amivahā vasuvit puṣṭivardhanaḥ | sumitraḥ soma no bhava ||
gṛhamedhāsa ā gata maruto māpa bhūtana | pramuñcanto no amhasaḥ ||
pūrvībhīr hi dadāśima śaradbhir maruto vayam | mahobhiḥ ||

[[4-3-13-6]]

carṣaṇinām ||
pra budhniyā irate vo mahāñsi pra ṇāmāni prayajyavas tiradhvam | sahasriyam
damyam bhāgam etaṁ gṛhamedhiyam maruto juṣadhvam ||
upa yam eti yuvatīḥ sudakṣam doṣā vastor haviṣmatī ghṛtācī | upa svainam aramatir
vasūyuḥ ||
imo agne vītatamāni havvyājasro vakṣi devatātim acha | prati na im̐ surabhīni viyantū
krīdam vaḥ śardho mārutam anarvāṇam ratheśubham ||

[[4-3-13-7]]

kaṇvā abhi pra gāyata ॥

atyāso na ye marutaḥ svañco yakṣadr̥śo na śubhayanta maryāḥ | te harmyeṣṭhāḥ

śiśavo na śubhrā vatsāso na prakr̥ḍinaḥ payodhāḥ ॥

praiṣām ajmeṣu vithureva rejate bhūmir yāmeṣu yad dha yuñjate śubhe | te kr̥ḍayo

dhunayo bhr̥jadṛṣṭayaḥ svayam mahitvam panayanta dhūtayaḥ ॥

upahvareṣu yad acidhvaṃ yayim̐ vaya iva marutaḥ kena ॥

[[4-3-13-8]]

cit pathā | ścotanti kośā upa vo ratheṣv ā ghṛtam ukṣatā madhuvarṇam arcate ॥

agnimagniṃ havimabhiḥ sadā havanta viśpatim | havyavāham purupriyam ॥

taṃ hi śaśvanta iḍate srucā devaṃ ghṛtaścutā | agniṃ havyāya voḍhave ॥

indrāgni rocanā divaḥ

śnathad vṛtram

indram vo viśvatas pari |

indram naras |

viśvakarman haviṣā vāvṛdhānas |

viśvakarman haviṣā vardhanena ॥

[[4-4-1-1]]

raśmir asi kṣayāya tvā kṣayaṃ jinva pretir asi dharmāya tvā dharmam̐ jinvānvitir asi

dive tvādivam̐ jinva saṃdhir asy antarikṣāya tvāntarikṣam̐ jinva pratidhir asi

pṛthivyai tvā pṛthivim̐ jinva viṣṭambho 'si vṛṣṭyai tvā vṛṣṭim̐ jinva pravāsy ahne

tvāhar jinva |

anuvāsi rātriyai tvā rātrim̐ jinvośig asi ॥

[[4-4-1-2]]

vasubhyas tvā vasūñ jinva tantur asi prajābhyas tvā prajā jinva pṛtanāṣād asi

paśubhyas tvā paśūñ jinva

revad asy ośadhībhyas tvausadhīr jinvābhijid asi yuktagrāvendrāya tvendram̐

jinvādhīpatir asi prāñāya ॥

[[4-4-1-3]]

tvā prāṇam̐ jinva yantāsy apānāya tvāpānam̐ jinva saṃsarpo 'si cakṣuṣe tvā cakṣur

jinva vayodhā asi śrotrāya tvā śrotram̐ jinva trivṛd asi

pravṛd asi saṃvṛd asi vivṛd asi saṃroho 'si nīdroho 'si praroho 'si anuroho 'si

vasuko 'si veṣaśrir asi vasyaṣṭir asi ॥

[[4-4-2-1]]

rājñy asi prācī dig vasavas te devā adhipatayo 'gnir hetinām̐ pratidhartā trivṛt tvā

stomaḥ pṛthivyāñ śrayatv ājyam uktham̐ avyathayat stabhnātu ratham̐taram̐ sāma

pratiṣṭhityai

virāḍ asi dakṣiṇā dig rudrās te devā adhipataya indro hetinām̐ pratidhartā

pañcadaśas tvā stomaḥ pṛthivyāñ śrayatu praugam uktham̐ avyathayat stabhnātu

bṛhat sāma pratiṣṭhityai

samrāḍ asi prācīcī dik ॥

[[4-4-2-2]]

ādityās te devā adhipatayaḥ somo hetinām̐ pratidhartā saptadaśas tvā stomaḥ

pṛthivyāñ śrayatu marutvatīyam uktham̐ avyathayat stabhnātu vairūpañ sāma

pratiṣṭhityai

svarād asy udicī dig viśve te devā adhipatayo varuṇo hetinām pratidhartaikaviṁśas
tvā stomah pṛthivyāṁ śrayatu niṣkevalyam uktham avyathayat stabhnātu vairājaṁ
sāma pratiṣṭhityai |
adhipatny asi bṛhatī diṅ marutas te devā adhipatayaḥ ||

[[4-4-2-3]]

bṛhaspatir hetinām pratidhartā triṇavatrayastriṁśau tvā stomau pṛthivyāṁ
śrayatām vaiśvadevāgnimārute ukthe avyathayantī stabhnitāṁ śākvararivate
sāmanī pratiṣṭhityai |
antarikṣāyarsayas tvā prathamajā deveṣu divo mātrayā varinā prathantu vidhartā
cāyam adhipatiś ca te tvā sarve saṁvidānā nākasya pṛṣṭhe suvarge loke yajamānaṁ
ca sādayantū ||

[[4-4-3-1]]

ayam puro harikeśaḥ sūryaraśmis tasya rathagr̥tsaś ca rathaujās ca
senānigrāmaṇyau puñjikasthalā ca kṛtasthalā cāpsarasau yātudhānā hetī rakṣāṁsi
prahetis |
ayam dakṣiṇā viśvakarmā tasya rathasvanaś ca rathecitraś ca senānigrāmaṇyau
menakā ca sahajanyā cāpsarasau daṅkṣṇavaḥ paśavo hetih pauruṣeyo vadhaḥ
prahetis |
ayam paścād viśvavyacās tasya ratheprotaś cāsamarathaś ca senānigrāmaṇyau
pramlocanti ca ||

[[4-4-3-2]]

anumlocanti cāpsarasau sarpā hetir vyāghrāḥ prahetis |
ayam uttarāt saṁyadvasus tasya senajic ca suṣeṇaś ca senānigrāmaṇyau viśvācī ca
ghṛtācī cāpsarasāv āpo hetir vātaḥ prahetis |
ayam upary arvāgvasus tasya tārkṣyaś cāriṣṭhanemiś ca senānigrāmaṇyāv urvaśī ca
pūrvacittiś cāpsarasau vidyud dhetir avasphūrjan prahetis
tebhyo namas te no mṛḍayantū te yaṁ ||

[[4-4-3-3]]

dviṣmo yaś ca no dveṣṭi taṁ vo jambhe dadhāmi |
āyos tvā sadane sādāyāmy avataś chāyāyāṁ namaḥ samudrāya namaḥ samudrasya
cakṣase
parameṣṭhī tvā sādāyatu divaḥ pṛṣṭhe vyacasvatīm prathasvatīm vibhūmatīm
prabhūmatīm paribhūmatīm divaṁ yacha divaṁ dṛṁha divam mā hiṁsīr viśvasmai
prāṇāyāpānāya vyānāyodānāya pratiṣṭhāyai caritrāya sūryas tvābhi pātu mahyā
svastyā chardiṣā śamtamena tayā devatayāṅgirasvad dhruvā sīda
prothead aśvo na yavase aṁṣyan yadā mahaḥ saṁvaraṇād vyasthā | ād asy vāto anu
vāti śocir adha sma te vrajanaṁ kṛṣṇam asti ||

[[4-4-4-1]]

agnir mūrdhā divaḥ kakut patiḥ pṛthivyā ayam | apāṁ retāṁsi jinvati ||
tvām agne puṣkarād adhy atharvā nir amanthata | mūrdhno viśvasya vāghataḥ ||
ayam agniḥ sahasriṇo vājasya śatinas patiḥ | mūrdhā kavī rayiṇām ||
bhuvo yajñasya rajasaś ca netā yatrā niyudbhiḥ sacase śivābhiḥ | divi mūrdhānaṁ
dadhiṣe suvarṣam jihvām agne cakṛṣe havyavāham ||
abodhy agniḥ samidhā janānām ||

[[4-4-4-2]]

prati dhenum ivāyatīm uṣāsam | yahvā iva pra vayām ujjihānāḥ pra bhānavaḥ sistrate
nākam acha ||
avocāma kavaye medhyāya vaco vandāru vṛṣabhāya vṛṣṇe | gaviṣṭhiro namasā
stomam agnau divīva rukmam urvyāñcam aśret ||
janasya gopā ajaniṣṭa jāgṛvir agniḥ sudakṣaḥ suvitāya navyase | ghṛtapratīko bṛhatā
divisṛṣā dyumad vi bhāti bharatebhyaḥ śuciḥ ||
tvām agne āngirasaḥ ||

[[4-4-4-3]]

guhā hitam anv avindañ chiśriyāṇaṃ vanevane | sa jāyase mathyamānaḥ saho
mahat tvām āhuḥ sahasas putram āngiraḥ ||
yajñasya ketum prathamam putohitam agniṃ naras triṣadhasthe sam indhate |
indreṇa devaiḥ sarathaṃ sa barhiṣi sidan ni hotā yajathāya sukratuḥ ||
tvām citraśravastama havante vikṣu jantavaḥ | śociṣkeśam purupriyāgne havyāya
voḍhave ||
sakhāyaḥ saṃ vaḥ samyañcam iṣam ||

[[4-4-4-4]]

stomam cāgnaye | varṣiṣṭhāya kṣitīnām ūrjo naptre sahasvate ||
saṃsam id yuvase vṛṣann agne viśvāny arya ā | iḍas pade sam idhyase sa no vasūny
ā bhara ||
enā vo agniṃ namasorjo napātam ā huve | priyaṃ cetiṣṭham aratiṃ svadhvaraṃ
viśvasya dūtam amṛtam ||
sa yojate aruṣo viśvabhōjasā sa dudravat svāhutaḥ | subrahmā yajñāḥ suśamī ||

[[4-4-4-5]]

vasūnām devaṃ rādho janānām ||
ud asya śocir asthād ājuhvānasya mīdhuṣaḥ | ud dhumāso aruṣāso divisṛṣaḥ sam
agniṃ indhate naraḥ ||
agne vājasya gomata iśānaḥ sahaso yaho | asme dhehi jātavedo mahi śravaḥ ||
sa idhāno vasuḥ kavir agnir iḍenyo girā | revad asmabhyam purvaṇīka dīdihi ||
kṣapo rājann uta tmanāgne vastor utośasaḥ | sa tigmajambha ||

[[4-4-4-6]]

rakṣaso daha prati ||
ā te agna idhīmahi dyumantaṃ devājaram | yad dha syā te pañiyasī samid dīdayati
dyaviṣaṃ stotṛbhya ā bhara ||
ā te agna ṛcā haviḥ śukrasya jyotiṣas tape | suścandra dasma viśpate havyaṅvāt
tubhyaṃ hūyata iṣaṃ stotṛbhya ā bhara ||
ubhe suścandra sarpiṣo darvī śrīṇiṣa āsani | uto na ut pupūryāḥ ||

[[4-4-4-7]]

uktheṣu śavasas pata iṣaṃ stotṛbhya ā bhara ||
agne tam adyāśvam na stomaiḥ kratuṃ na bhadraṃ ḥṛdisṛṣam | ṛdhyāmā ta ohaiḥ ||
adhā hy agne krator bhadrasya dakṣasya sādhoḥ | rathīr ṛtasya bṛhato babhūtha ||
ābhiṣ ṭe adya gīrbhir gṛṇanto 'gne dāśema | pra te divo na stanayanti śuśmāḥ ||
ebhir no arkair bhavā no arvāñ ||

[[4-4-4-8]]

suvar na jyotiḥ | agne viśvebhiḥ sumanā anikaiḥ ||
agniṃ hotāram manye dāsvantam vasoḥ sūmuṃ sahaso jātavedasam | vipraṃ na
jātavedasam ||

ya ūrdhvayā svadhvaro devo devācyā kṛpā | ghṛtasya vibhrāṣṭim anu śukraśociṣa
ājuhvanasya sarpiṣaḥ ||
agne tvam no antamaḥ | uta trātā śivo bhava varūthyaḥ ||
taṃ tvā śociṣṭha dīdivaḥ | sumnāya nūnam īmahe sakhībhyaḥ ||
vasur agnir vasuśravāḥ | achā nakṣi dyumattamo rayiṃ dāḥ ||

[[4-4-5-1]]

indrāgnibhyāṃ tvā sayujā yujā yunajmy āghārābhyāṃ tejasā varcasokthebhi
stomebhiś chandobhī rayyai poṣāya sajātānām madhyamastheyāya mayā tvā sayujā
yujā yunajmi |
ambā dulā nitatnir abhrayanti meghayanti varṣayanti cupuṇikā nāmāsi prajāpatinā
tvā viśvābhir dhībhir upa dadhāmi
pṛthivy upapuram annena viṣṭā manuṣyās te goptāro 'gnir viyatto 'syāṃ tām aham
pra padye sā ||

[[4-4-5-2]]

me śarma ca varma cāstu |
adhidyaur antarikṣam brahmaṇā viṣṭā marutas te goptāro vāyur viyatto 'syāṃ tām
aham pra padye sā me śarma ca varma cāstu
dyaur aparājītām ṛtena viṣṭādityās te goptāraḥ sūryo viyatto 'syāṃ tām aham pra
padye sā me śarma ca varma cāstu ||

[[4-4-6-1]]

bṛhaspatis tvā sādāyatu pṛthivyāḥ pṛṣṭhe jyotiṣmatīm viśvasmai prāṇāyāpānāya
viśvaṃ jyotir yachāgnis te 'dhipatis |
viśvakarmā tvā sādāyatv antarikṣasya pṛṣṭhe jyotiṣmatīm viśvasmai prāṇāyāpānāya
viśvaṃ jyotir yacha vāyus te 'dhipatiḥ
prajāpatis tvā sādāyatu divaḥ pṛṣṭhe jyotiṣmatīm viśvasmai prāṇāyāpānāyaviśvaṃ
jyotir yacha parameṣṭhī te 'dhipatiḥ
purovātasānir asy abhrasanir asi vidyutsaniḥ ||

[[4-4-6-2]]

asi stanayitnusanir asi vṛṣṭisanir asi |
agner yāny asi devānām agneyāny asi
vāyor yāny asi devānām vāyoyāny asi |
antarikṣasya yāny asi devānām antarikṣayāny asi |
antarikṣam asy antarikṣāya tvā
salilāya tvā sarṇikāya tvā satīkāya tvā ketāya tvā pracetase tvā vivasvate tvā divas
tvā jyotiṣa ādityebhyas tvā |
ṛce tvā ruce tvā dyute tvā bhāse tvā jyotiṣe tvā
yaśodāṃ tvā yaśasi tejodāṃ tvā tejasi payodāṃ tvā payasi varcodāṃ tvā varcasi
draviṇodāṃ tvā draviṇe sādāyāmi tenarṣiṇā tena brahmaṇā tayā devatayāṅgirasvad
dhruvā sīda ||

[[4-4-7-1]]

bhūyaskṛd asi varivaskṛd asi prācy asy ūrdhvāsy antarikṣasad asy antarikṣe sīda |
apsuṣad asi śyenasad asi gṛdhrasad asi suparṇasad asi nākasad asi
pṛthivyās tvā draviṇe sādāyāmy antarikṣasya tvā draviṇe sādāyāmi divas tvā
draviṇe sādāyāmi diśāṃ tvā draviṇe sādāyāmi draviṇodāṃ tvā draviṇe sādāyāmi
prāṇam me pāhy apānam me pāhi vyānam me ||

[[4-4-7-2]]

pāhy āyur me pāhi viśvāyur me pāhi sarvāyur me pāhi |
agne yat te paraṃ ḥṛn nāma tāv ehi saṃ rabhāvahai pāñcajanyaḥ apy edhy agne
yāvā ayāvā evā ūmāḥ sabdaḥ sagaraḥ sumekaḥ ||

[[4-4-8-1]]

agninā viśvāṣāt
sūryeṇa svarāt
kratvā śacīpatis |
ṛṣabheṇa tvaṣṭā
yajñeṇa maghavān
dakṣiṇayā suvargas |
manyunā vṛtrahā
sauhārdyena tanūdhād |
annena gayaḥ
pṛthivyāsanot |
ṛgbhir annādas |
vaṣatkāreṇarddhaḥ
sāmanā tanūpās |
virājā jyotiṣmān
brahmaṇā somapās |
gobhir yajñaṃ dādḥāra kṣatreṇa manuṣyān
asvena ca rathena ca vajrī |
ṛtubhiḥ prabhuh
saṃvatsareṇa paribhūs
tapasānādhṛṣṭaḥ
sūryaḥ san tanūbhiḥ ||

[[4-4-9-1]]

prajāpatir manasā |
andho 'chetas |
dhātā dikṣāyām |
savitā bhṛtyām
pūṣā somakrayaṇyām |
varuṇa upanaddhas |
asuraḥ kṛiyamāṇas |
mitraḥ kṛitaḥ
śipiviṣṭa āsāditas |
naraṃdhiṣaḥ prohyamānas |
adhipatir āgataḥ
prajāpatiḥ praṇīyamānas |
agnir āgnīdhre
bṛhaspatir āgnīdhrāt praṇīyamānas |
indro havirdhāne |
aditir āsāditas |
viṣṇur upāvahriyamāṇas |
atharvopottas |
yamo 'bhiṣutas |
apūtapā ādhūyamānas |
vāyuḥ pūyamānas |
mitraḥ kṣīraśrīs |
manthī saktuśrīs |
vaiśvadeva unnītas |

rudra āhutas |
vāyur āvṛttas |
nṛcakṣāḥ pratikhyātas |
bhakṣa āgataḥ
pitṛṇām nārāśaṃsas |
asur āttaḥ
sindhur avabhṛtham avaprayan |
samudro 'vagataḥ
salilaḥ praplutaḥ
suvar udṛcam gataḥ ||

[[4-4-10-1]]

kṛttikā nakṣatram agnir devatāgne ruca stha prajāpater dhatuḥ somasyarce tvā ruce
tvā dyute tvā bhāse tvā jyotiṣe tvā
rohiṇī nakṣatram prajāpatir devatā mṛgaśīrṣam nakṣatram somo devatādrā
nakṣatram rudro devatā punarvasū nakṣatram aditir devatā tiṣyo nakṣatram
bṛhaspatir devatāśreṣā nakṣatram sarpā devatā maghā nakṣatram pitaro devatā
phalgunī nakṣatram ||

[[4-4-10-2]]

aryamā devatā phalgunī nakṣatram bhago devatā hasto nakṣatram savitā devatā
citrā nakṣatram indro devatā svatī nakṣatram vāyur devatā viśākhe nakṣatram
indrāgnī devatā anūrādhā nakṣatram mitro devatā rohiṇī nakṣatram indro devatā
vicṛtau nakṣatram pitaro devatāśādhā nakṣatram āpo devatāśādhā nakṣatram viśve
devā devatā śroṇā nakṣatram viṣṇur devatā śraviṣṭhā nakṣatram vasavaḥ ||

[[4-4-10-3]]

devatā śatabhiṣaṇ nakṣatram indro devatā proṣṭhapadā nakṣatram aja ekapād
devatā proṣṭhapadā nakṣatram ahir budhniyo devatā revatī nakṣatram pūṣā
devatāśvayujau nakṣatram aśvinau devatāpabharaṇīr nakṣatram yamo devatā
pūrṇā paścād yat te devā adadhuḥ ||

[[4-4-11-1]]

madhuś ca mādhas ca vāsantikāv ṛtū
śukraś ca śuciś ca graiṣmāv ṛtū
nabhaś ca nabhasyaś ca vārṣikāv ṛtū
iṣaś corjaś ca śāradāv ṛtū
sahaś ca sahasyaś ca haimantikāv ṛtū
tapaś ca tapasyaś ca śaiśīrāv ṛtū
agner antaḥśleṣo 'si kalpetām dyāvāpṛthivī kalpantām āpa oṣadhīḥ kalpantām
agnayaḥ pṛthaṇ mama jyaiṣṭhyāya savratāḥ ||

[[4-4-11-2]]

ye 'gnayaḥ samanaso 'ntarā dyāvāpṛthivī śaiśīrāv ṛtū abhi kalpamānā indram iva
devā abhi saṃ viśantu
saṃyac ca pracetās cāgneḥ somasya sūryasya |
ugrā ca bhīmā ca pitṛṇām yamasyendrasya
dhruvā ca pṛthivī ca devasya savitur marutām varuṇasya
dhartrī ca dharitrī ca mitrāvaruṇayor mitrasya dhātuḥ
prācī ca prāticī ca vasūnām rudrāṇām ||

[[4-4-11-3]]

ādityānām |

te te 'dhipatayas tebhyo namas te no mṛḍayantu te yaṃ dviṣmo yaś ca no dveṣṭi taṃ
vo jambhe dadhāmi
sahasrasya pramā asi sahasrasya pratimā asi sahasrasya vimā asi sahasrasyonmā
asi sāhasro 'si sahasrāya tvā |
imā me agna iṣṭakā dhenavaḥ santv ekā ca śataṃ ca sahasraṃ cāyutaṃ ca ||

[[4-4-11-4]]

niyutaṃ ca prayutaṃ cārbudam ca nyarbudam ca samudraś ca madhyam cāntaś ca
parārdhaś cemā me agna iṣṭakā dhenavaḥ santu ṣaṣṭhiḥ sahasram ayutam
akṣiyamāṇā ṛtasthā sthartāvṛdho ghṛtaścuta madhuścuta ūrjasvatiḥ svadhāvinis tā
me agna iṣṭakā dhenavaḥ santu virājo nāma kāmādughā amutrāmuṣmimlloke ||

[[4-4-12-1]]

samid diśām āśayā naḥ suvarvin madhor ato mādhaveḥ pātv asmān | agnir devo
duṣṭaritur adābhya idam kṣatram rakṣatu pātv asmān ||
rathamtaram sāmabhiḥ pātv asmān gāyatrī chandasām viśvarūpā | trivṛn no viṣṭhayā
stomo ahnām samudro vāta idam ojaḥ pipartu ||
ugrā diśām abhibhūtir vayodhāḥ śuciḥ śukre ahany ojasinā | indrādhipatiḥ pipṛtād
ato no mahi ||

[[4-4-12-2]]

kṣatram viśvato dhārayedam ||
bṛhat sāma kṣatrabḥṛd vṛddhavṛṣṇiyam triṣṭubhaujaḥ śubhitam ugravīram | indra
stomena pañcadaśena madhyam idam vātena sagareṇa rakṣa ||
prācī diśām sahayaśā yaśasvatī viśve devāḥ prāvṛṣāhnām suvarvatī | idam kṣatram
duṣṭaram astv oja 'nādhṛṣṭam sahasriyam sahasvat ||
vairūpe sāmān iha tac chakema jagatyainaṃ vikṣv ā veśayāmaḥ | viśve devāḥ
saptadaśena ||

[[4-4-12-3]]

varca idam kṣatram salilavātam ugram ||
dhartrī diśām kṣatram idam dādharopasthāsānām mitravat astv ojaḥ | mitrāvaruṇā
śaradāhnām cikitnū asmai rāṣṭrāya mahi śarma yachatam ||
vairāje sāmān adhi me manīṣānuṣṭubhā sambhṛtam vīryam sahaḥ | idam kṣatram
mitravat ārdradānu mitrāvaruṇā rakṣatam ādhipatyaiḥ ||
samrāḍ diśām sahasāmni sahasvaty ṛtur hemanto viṣṭhayā naḥ pipartu |
avasyuvātāḥ ||

[[4-4-12-4]]

bṛhatir nu śakvarīr imam yajñam avantu no ghṛtācīḥ ||
suvarvatī sudughā naḥ payasvatī diśām devy avatu no ghṛtācī | tvam gopāḥ
puraetota paścād bṛhaspate yāmyām yuṅgdhi vācam ||
ūrdhvā diśām rantir āśauśadhīnām samvatsareṇa savitā no ahnām | revat
sāmātichandā u chandojātaśatruḥ syonā no astu ||
stomatrayastrimśe bhuvanasya patni vivasvadvāte abhi naḥ ||

[[4-4-12-5]]

gṛṇāhi | ghṛtavatī savitar ādhipatyaiḥ payasvatī rantir āśā no astu ||
dhruvā diśām viṣṇupatny aghorāsyēśānā sahaso yā manotā | bṛhaspatir mātariśvota
vāyuḥ samdhuvānā vātā abhi no gṛṇantu ||

viṣṭambho divo dharuṇaḥ pṛthivyā asyeśānā jagato viṣṇupatnī | viśvavyacā iṣayanti
subhūtiḥ śivā no astv aditir upasthe ||
vaiśvānaro na ūtyā
pṛṣṭo divi |
anu no 'dyānumatis |
anv id anumate tvam |
kayā naś citra ā bhuvat
ko adya yuñkte ||

[[4-5-1-1]]

namas te rudra manyava uto ta iṣave namaḥ | namas te astu dhanvane bāhubhyām
uta te namaḥ ||
yā ta iṣuḥ śivatamā śivam babhūva te dhanuḥ | śivā śaravyā yā tava tayā no rudra
mṛḍaya ||
yā te rudra śivā tanūr aghorāpāpakāśinī | tayā nas tanuvā śaṃtamayā giriśantābhi
cākaśīhi ||
yām iṣuṃ giriśanta haste ||

[[4-5-1-2]]

bibharṣy astave | śivāṃ giritra tām kuru mā hiṃsīḥ puruṣaṃ jagat ||
śivena vacasā tvā giriśāchā vadāmasi | yathā naḥ sarvam ij jagad ayakṣmañ sumanā
asat ||
adhy avocad adhivaktā prathamo daivyo bhiṣak | ahimś ca sarvāñ jambhayant sarvās
ca yātu dhānyaḥ ||
asau yas tāmro aruṇa uta babhruḥ sumaṅgalaḥ | ye cemāñ rudrā abhito dikṣu ||

[[4-5-1-3]]

śritāḥ sahasraśo 'vaiṣāñ heḍa īmahe ||
asau yo 'vasarpati nīlagrīvo vilohitaḥ | utainam gopā adṛśann adṛśann udahāryaḥ |
utainam viśvā bhūtāni sa dṛṣṭo mṛḍayāti naḥ ||
namo astu nīlagrīvāya sahasrākṣāya mīḍuṣe | atho ye asya satvāno 'haṃ tebhyo
'karam namaḥ ||
pra muñca dhanvanas tvam ubhayor ārtniyor jyām | yās ca te hasta iṣavaḥ ||

[[4-5-1-4]]

parā tā bhagavo vapa ||
avatatyā dhanus tvam sahasrākṣa śateṣudhe | niśīrya śalyānām mukhā śivo naḥ
sumanā bhava ||
vijyam dhanuḥ kapardino viśalyo bānavāñ uta | aneśann asyeṣava ābhur asya
niṣaṅgathiḥ ||
yā te hetir mīḍhuṣṭama haste babhūva te dhanuḥ | tayāsmān viśvatas tvam
ayakṣamayā pari bhujā ||
namas te astv āyudhāyānātātāya dhṛṣṇave | ubhābhyām uta te namo bāhubhyām
tava dhanvane ||
pari te dhanvano hetir asmān vṛṇaktu viśvataḥ | atho ya iṣudhis tavāre asman ni
dhehi tam ||

[[4-5-2-1]]

namo hiraṇyabāhave senānye diśāṃ ca pataye namas |
namo vṛkṣebhyo harikeśebhyaḥ paśūnām pataye namas |
namaḥ saspiñjarāya tviṣimate pathīnām pataye namas |
namo babhluśāya vivyādhine 'nnānām pataye namas |

namo harikeśāyopavitine puṣṭānām pataye namas |
namo bhavasya hetyai jagatām pataye namas |
namo rudrāyātātāvine kṣetrāṇām pataye namas |
namaḥ sūtāyāhantyaāya vanānām pataye namas |
namaḥ ||

[[4-5-2-2]]

rohitāya sthapataye vṛkṣāṇām pataye namas |
namo mantriṇe vāṇijāya kakṣāṇām pataye namas |
namo bhuvantaye vārivaskṛtāya uṣadhīnām pataye namas |
nama uccairghoṣāyākrandayate pattinām pataye namas |
namaḥ kṛtsnavitāya dhāvate satvanām pataye namaḥ ||

[[4-5-3-1]]

namaḥ sahamānāya nivādina āvyādhinīnām pataye namas |
namaḥ kakubhāya niṣaṅgiṇe stenānām pataye namas |
namo niṣaṅgiṇa eṣudhimate taskarāṇām pataye namas |
namo vañcate parivañcate stāyūnām pataye namas |
namo nicerave paricarāyāraṇyānām pataye namas |
namaḥ ṣṛkā vibhyo jighāṃsadbhyo muṣṇatām pataye namas |
namo 'simadbhyo ṅaktaṃ caradbhyaḥ prakṛtānām pataye namas |
nama uṣṇiṣiṇe giricarāya kuluñcānām pataye namas |
namaḥ ||

[[4-5-3-2]]

iṣumadbhyo dhanvāvibhyaś ca vo namas |
nama ātanvānebhyaḥ pratidadhānebhyaś ca vo namas |
nama āyachadbhyo viṣṛjadbhyaś ca vo namas |
namo 'syadbhyo vidhyadbhyaś ca vo namas |
nama āsīnebhyaḥ śayānebhyaś ca vo namas |
namaḥ svapadbhyo jāgradbhyaś ca vo namas |
namas tiṣṭhadbhyo dhāvadbhyaś ca vo namas |
namaḥ sabhābhyaḥ sabhāpatibhyaś ca vo namas |
namo aśvebhyo 'śvapatibhyaś ca vo namaḥ ||

[[4-5-4-1]]

nama āvyādhinībhyo vividhyantībhyaś ca vo namas |
nama ugaṇābhyas tṛṃhatībhyaś ca vo namas |
namo gṛtsebhyo gṛtsapatibhyaś ca vo namas |
namo vrātebhyo vrātapatibhyaś ca vo namas |
namo gaṇebhyo gaṇapatibhyaś ca vo namas |
namo virūpebhyo viśvarūpebhyaś ca vo namas |
namo mahadbhyaḥ kṣullakebhyaś ca vo namas |
namo rathibhyo 'rathebhyaś ca vo namas |
namo rathebhyaḥ ||

[[4-5-4-2]]

rathapatibhyaś ca vo namas |
namaḥ senābhyaḥ senānībhyaś ca vo namas |
namaḥ kṣattrībhyaḥ saṃgrahītrībhyaś ca vo namas |
namas takṣabhyo rathakārebhyaś ca vo namas |
namaḥ kulālebhyaḥ karmārebhyaś ca vo namas |

namaḥ puñjiṣṭebhyo niṣādebhyaś ca vo namas |
nama iṣukṛdbhyo dhanvakṛdbhyaś ca vo namas |
namo mṛgayubhyaḥ śvanibhyaś ca vo namas |
namaḥ śvabhyaḥ śvapatibhyaś ca vo namaḥ ||

[[4-5-5-1]]

namo bhavāya ca rudrāya ca
namaḥ śarvāya ca paśupataye ca
namo nīlagrīvāya ca śitikaṅṭhāya ca
namaḥ kapardine ca vyuptakeśāya ca
namaḥ sahasrākṣāya ca śatadhanvane ca
namo giriśāya ca śipiviṣṭāya ca
namo mīdhuṣṭamāya ceṣumate ca
namo hrasvāya ca vāmanāya ca
namo bṛhate ca varṣiyase ca
namo vṛddhāya ca saṃvṛdhvane ca ||

[[4-5-5-2]]

namo agriyāya ca prathamāya ca
nama āśave cājirāya ca
namaḥ śīghriyāya ca śibhyāya ca
nama ūrmyāya cāvasvanyāya ca
namaḥ srotasyāya ca dvīpyāya ca ||

[[4-5-6-1]]

namo jyeṣṭhāya ca kaniṣṭhāya ca
namaḥ pūrvajāya cāparajāya ca
namo madhyamāya cāpagalbhāya ca
namo jaghanyāya ca budhniyāya ca
namaḥ sobhyāya ca pratisaryāya ca
namo yāmyāya ca kṣemyāya ca
nama urvaryāya ca khalyāya ca
namaḥ ślokyāya cāvasānyāya ca
namo vanyāya ca kakṣyāya ca
namaḥ śravāya ca pratiśravāya ca ||

[[4-5-6-2]]

nama āsuṣeṇāya cāsurathāya ca
namaḥ śūrāya cāvabhindate ca
namo varmiṇe ca varūthine ca
namo bilmine ca kavacine ca
namaḥ śrutāya ca śrutasenāya ca ||

[[4-5-7-1]]

namo dundubhyāya cāhanavyāya ca
namo dhṛṣṇave ca pramṛśāya ca
namo dūtāya ca prahitāya ca
namo niṣaṅgiṇe ceṣudhimate ca
namas tikṣṇeṣave cāyudhine ca
namaḥ svāyudhāya ca sudhanvane ca
namaḥ srutyāya ca pathyāya ca
namaḥ kāṭyāya ca nīpyāya ca

namaḥ sūdyāya ca sarasyāya ca
namo nādyāya ca vaiśantāya ca ॥

[[4-5-7-2]]

namaḥ kūpyāya cāvaṭyāya ca
namo varṣyāya cāvarṣyāya ca
namo meghyāya ca vidyutyāya ca
nama idhriyāya cātapyāya ca
namo vātyāya ca reṣmiyāya ca
namo vāstavyāya ca vāstupāya ca ॥

[[4-5-8-1]]

namaḥ somāya ca rudrāya ca
namas tāmṛāya cāruṇāya ca
namaḥ śaṃgāya ca paśupataye ca
nama ugrāya ca bhīmāya ca
namo agrevadhāya ca dūrevadhāya ca
namo hantre ca hanīyase ca
namo vṛkṣebhyo harikeśebhyas |
namas tārāya
namaḥ śambhave ca mayobhave ca
namaḥ śaṃkarāya ca mayaskarāya ca
namaḥ śivāya ca śivatarāya ca ॥

[[4-5-8-2]]

namas tīrthyāya ca kūlyāya ca
namaḥ pāryāya cāvartyāya ca
namaḥ prataraṇāya cottaraṇāya ca
nama ātāryāya cālāṭyāya ca
namaḥ śaṣpyāya ca phenyāya ca
namaḥ sikatyāya ca pravāhyāya ca ॥

[[4-5-9-1]]

nama iriṇyāya ca prapathyāya ca
namaḥ kiṃśilāya ca kṣayaṇāya ca
namaḥ kapardine ca pulastaye ca
namo goṣṭhyāya ca gṛhyāya ca
namas talpyāya ca gehyāya ca
namaḥ kāṭyāya ca gahvareṣṭhāya ca
namo hradayyāya ca niveṣyyāya ca
namaḥ pāṃsavyāya ca rajasyāya ca
namaḥ śuṣkyāya ca harityāya ca
namo lopyāya colapyāya ca ॥

[[4-5-9-2]]

nama ūrvyāya ca sūrmyāya ca
namaḥ parṇyāya ca parṇaśadyāya ca
namo 'paguramāṇāya cābhighnate ca
nama ākkhidate ca prakkhidate ca
namo vaḥ kirikebhyo devānāṃ hṛdayebhyas |
namo vikṣiṇakebhyas |
namo vicinvatkebhyas |

nama ānirhatebhyas |
nama āmīvatkebhyaḥ ||

[[4-5-10-1]]

drāpe andhasas pate daridran nīlahita | eṣām puruṣāṇām eṣām paśūnām mā bher
māro mo eṣām kiṃ canāmamat ||
yā te rudra śivā tanūḥ śivā viśvābheṣajī | śivā rudrasya bheṣajī tayā no mṛḍa jīvase
||
imāṃ rudrāya tavase kapardine kṣayadvīrāya pra bharāmahe matim | yathā naḥ śam
asad dvipade catuṣpade viśvam puṣtam grāme asmin ||

[[4-5-10-2]]

anāturam ||
mṛḍā no rudrota no mayas kṛdhi kṣayadvīrāya namasā vidhema te | yac chaṃ ca yoś
ca manur āyaje pitā tad aśyāma tava rudra praṇītau ||
mā no mahāntam uta mā no arbhakam mā na ukṣantam uta mā na ukṣitam | mā no
vadhīḥ pitaram mota mātaram priyā mā nas tanuvaḥ ||

[[4-5-10-3]]

rudra rīṣaḥ ||
mā nas toke tanaye mā na āyuṣi mā no goṣu mā no aśveṣu rīṣaḥ | vīrān mā no rudra
bhāmito vadhīr haviṣmanto namasā vidhema te ||
ārāt te goghna uta pūruṣaghne kṣayadvīrāya sumnam asme te astu | rakṣā ca no
adhi ca deva brūhy adhā ca naḥ śarma yacha dvibarhāḥ ||
stuhi ||

[[4-5-10-4]]

śrutam gartasadam yuvānam mīgam na bhīmam upahatnum ugram | mṛḍā jaritre
rudra stavāno anyam te asman ni vapantu senāḥ ||
pari ṇo rudrasya hetir vṛṇaktu pari tveṣasya durmatir aghāyoḥ | ava sthirā
maghavadbhyas tanuṣva mīdhvas tokāya tanayāya mṛḍaya ||
mīduṣṭama śivatama śivo naḥ sumanā bhava | parame vṛkṣa āyudham nidhāya
kṛttim vasāna ā cara pinākam ||

[[4-5-10-5]]

bibhrad ā gahi ||
vikirida vilohita namas te astu bhagavaḥ | yās te sahasraṃ hetayo 'nyam asman ni
vapantu tāḥ ||
sahasrāṇi sahasradhāḥ bāhuvos tava hetayaḥ | tāsām īśāno bhagavaḥ parācīnā
mukhā kṛdhi ||

[[4-5-11-1]]

sahasrāṇi sahasraśo ye rudrā adhi bhūmyām | teṣāṃ sahasrayojane 'va dhanvāni
tanmasi ||
asmin mahaty arṇave 'ntarikṣe bhavā adhi |
nīlagrīvāḥ śitikaṇṭhāḥ śarvā adhaḥ kṣamācarāḥ ||
nīlagrīvāḥ śitikaṇṭhā divaṃ rudrā upaśritāḥ |
ye vṛkṣeṣu saspīṅjarā nīlagrīvā vilohitāḥ |
ye bhūtānām adhipatayo viśikhāsaḥ kapardinaḥ |
ye anneṣu vividhyanti pātreṣu pibato janān |
ye pathām pathirakṣaya ailabḍḍā yavyudhaḥ |
ye tīrthāni ||

[[4-5-11-2]]

pracaranti sṛkāvantō niṣaṅgiṇaḥ |

ya etāvantaś ca bhūyāṁśaś ca diśo rudrā vitasthire | teṣāṁ sahasrayojane 'va
dhanvāni tanmasi ||

namo rudrebhyo ye pṛthivyāṁ ye 'ntarikṣe ye divi yeṣāṁ annaṁ vāto varṣam iṣavas
tebhyo daśa prācīr daśa dakṣiṇā daśa prācīr daśodīcīr daśordhvās tebhyo namas te
no mṛdayantu te yaṁ dviṣmo yaś ca no dveṣṭi taṁ vo jambhe dadhāmi ||

[[4-6-1-1]]

aśmann ūrjāṁ parvate śiśriyāṇāṁ vāte parjanya varuṇasya śuṣme | adbhya
oṣadhībhyo vanaspatībhyo 'dhi sambhṛtāṁ tām na iṣam ūrjāṁ dhatta marutaḥ
saṁraraṇāḥ ||

aśmaṁś te kṣud amuṁ te śug ṛchatu yaṁ dviṣmaḥ

samudrasya tvāvākayāgne pari vyayāmasi | pāvako asmabhyaṁ śivo bhava ||
himasya tvā jarāyuṇāgne pari vyayāmasi | pāvako asmabhyaṁ śivo bhava ||
upa ||

[[4-6-1-2]]

jmann upa vetase 'vattaraṁ nadiṣv ā | agne pittam apām asi ||

maṇḍūki tābhir ā gahi semaṁ no yajñam | pāvakavarṇaṁ śivaṁ kṛdhi ||

pāvaka ā citayantyā kṛpā | kṣāman ruruca uṣaso na bhānunā ||

tūrvan na yāmann etaśasya nū raṇa ā yo ghr̥ṇe | na tatṛṣāṇo ajaraḥ ||

agne pāvaka rociṣā mandrayā deva jihvayā | ā devān ||

[[4-6-1-3]]

vakṣi yakṣi ca ||

sa naḥ pāvaka dīdivo 'gne devāṁ ihā vaha | upa yajñāṁ haviś ca naḥ ||

apām idaṁ nyayanaṁ samudrasya niveśanam | anyam te asmat tapantu hetayaḥ

pāvako asmabhyaṁ śivo bhava ||

namas te harase śociṣe namas te astv arcīṣe | anyam te asmat tapantu hetayaḥ

pāvako asmabhyaṁ śivo bhava ||

nṛṣade vaḥ ||

[[4-6-1-4]]

apsuṣade vaḥ vanasade vaḥ barhiṣade vaḥ suvarvide vaḥ ||

ye devā devānāṁ yajñiyā yajñiyānāṁ saṁvatsariṇam upa bhāgam āsate | ahutādo

haviṣo yajñe asmint svayaṁ juhudhvam madhuno ghr̥tasya ||

ye devā deveṣv adhi devatvam āyan ye brahmaṇaḥ puraetāro asya | yebhyo narte

pavate dhāma kiṁ cana na te divo na pṛthivyā adhi snuṣu ||

prānadāḥ ||

[[4-6-1-5]]

apānadā vyānadāś cakṣurdā varcodā varivodāḥ | anyam te asmat tapantu hetayaḥ
pāvako asmabhyaṁ śivo bhava ||

agnis tigmena śociṣā yaṁśad viśvaṁ ny atriṇam | agnir no vaṁśate rayim ||

suvidatro asme yaṣṭā devāṁ āyajiṣṭhaḥ svasti | adabdho gopā uta naḥ paraspā agne

dyumad uta revad didīhi ||

[[4-6-2-1]]

ya imā viśvā bhuvanāni juhvad ṛṣir hotā niṣasādā pitā naḥ | sa āśiṣā draviṇam

ichamānaḥ paramachado vara ā viveśa ||

viśvakarmā manasā yad viḥyā dhātā vidhātā paramota samdṛk | teṣām iṣṭāni sam
iṣā madanti yatra saptarṣin para ekam āhuḥ ||
yo naḥ pitā janitā yo vidhātā yo naḥ sato abhy ā saj jajāna ||

[[4-6-2-2]]

yo devānāṃ nāmadhā eka eva taṃ sampraśnam bhuvanā yanty anyā ||
ta āyajanta draviṇaṃ sam asmā ṛṣayaḥ pūrve jaritāro na bhūnā | asūrtā sūrtā rajaso
vimāne ye bhūtāni samakṛṇvann imāni ||
na taṃ vidātha ya idaṃ jajānānyad yuṣmākam antaram bhavāti | nihāreṇa prāvṛtā
jalpyā cāsutṛpa ukthaśāśaś caranti ||
paro divā para enā ||

[[4-6-2-3]]

prṥthivyā paro devebhir asurair guhā yat | kaṃ svid garbham prathamam dadhra āpo
yatra devāḥ samagachanta viśve ||
tam id garbham prathamam dadhra āpo yatra devāḥ samagachanta viśve | ajasya
nābhāv adhy ekam arpitam yasminn idaṃ viśvam bhuvanam adhi śritam ||
viśvakarmā hy ajaniṣṭa deva ād id gandharvo abhavad dvitīyaḥ | tṛtīyaḥ pitā
janitauśadhīnām ||

[[4-6-2-4]]

apāṃ garbham vy adadhāt purutrā ||
cakṣuṣaḥ pitā manasā hi dhīro gṛtam ene ajanan naṃnamāne | yaded antā
adadṛmḥanta pūrva ād id dyāvāpṛthivī aprathetām ||
viśvataścakṣur uta viśvatomukho viśvatohasta uta viśvataspat | sam bāhubhyāṃ
namati sam patatir dyāvāpṛthivī janayan deva ekaḥ ||
kiṃ svid āsīd adhiṣṭhānam ārambhaṇam katamat svit kim āsīt | yadī bhūmiṃ
janayan ||

[[4-6-2-5]]

viśvakarmā vi dyām aurṇon mahinā viśvacakṣāḥ ||
kiṃ svid vanaṃ ka u sa vṛkṣa āsīd yato dyāvāpṛthivī niṣṭatakṣuḥ | manīṣiṇo manasā
pṛchated u tad yad adhyatiṣṭhad bhuvanāni dhārayan ||
yā te dhāmāni paramāṇi yāvamā yā madhyamā viśvakarmann utemā | śikṣā
sakhibhyo haviṣi svadhāvaḥ svayaṃ yajasva tanuvaṃ juṣāṇaḥ ||
vācas patim viśvakarmāṇam ūtaye ||

[[4-6-2-6]]

manoyuṃ vāje adyā huvema | sa no nediṣṭhā havanāni joṣate viśvaśambhūr avase
sādhukarmā ||
viśvakarman haviṣā vāvṛdhānaḥ svayaṃ yajasva tanuvaṃ juṣāṇaḥ | muhyantv anye
abhitaḥ sapatnā ihāsmākam maghavā sūrir astu ||
viśvakarman haviṣā vardhanena trātāram indram akṛṇor avadhyam | tasmai viśaḥ
sam anamanta pūrvīr ayam ugro vihavyo yathāsat ||
samudrāya vayunāya sindhūnām pataye namaḥ | nadināṃ sarvāsām pitre juhutā
viśvakarmaṇe viśvāhāmartyaṃ haviḥ ||

[[4-6-3-1]]

ud enam uttarāṃ nayāgne gṛtenāhuta | rāyas poṣeṇa saṃ sṛja prajayā ca dhanena
ca ||
indremam pratarāṃ kṛdhi sajātānām asad vaśī | sam enaṃ varcasā sṛja devebhyo
bhāgadhā asat ||

yasya kurmo havir gr̥he tam agne vardhayā tvam | tasmai devā adhi bravann ayam
ca brahmaṇas patih̥ ||
ud u tvā viśve devāḥ ||

[[4-6-3-2]]

agne bharantu cittibhiḥ | sa no bhava śivatamaḥ supratīko vibhāvasuḥ ||
pañca diśo daivīr yajñam avantu devīr apāmatim̄ durmatim̄ bādhamānāḥ | rāyas poṣe
yajñapatim̄ ābhajantīḥ ||
rāyas poṣe adhi yajño asthāt samiddhe agnāv adhi māmahānaḥ | ukthapattra īdyo
gr̥bhītas taptam̄ gharmam̄ parigr̥hyāyajanta ||
ūrjā yad yajñam̄ aśamanta devā daivyāya dhartre joṣtre | devaśrīḥ śrīmaṇāḥ
śatapayāḥ ||

[[4-6-3-3]]

parigr̥hya devā yajñam̄ āyan ||
sūryaśmīr harikeśaḥ purastāt savitā jyotir ud ayāṁ̄ ajasram | tasya pūṣā prasavam̄
yāti devaḥ sampaśyan viśvā bhuvanāni gopāḥ ||
devā devebhyo adhvaryanto asthur vītaṁ̄ śamitre śamitā yajadhyai | turīyo yajño
yatra havyam̄ eti tataḥ pāvakā aśīṣo no juṣantām̄ ||
vimāna eṣa divo madhya āsta āpaprivān rodasī antarikṣam | sa viśvācīr abhi ||

[[4-6-3-4]]

caṣṭe ghṛtācīr antarā pūrvam̄ aparam̄ ca ketum̄ ||
ukṣā samudro aruṇaḥ suparṇaḥ pūrvasya yonim̄ pitur ā viveśa | madhye divo nihitaḥ
pṛśnir aśmā vi cakrame rajasāḥ pāty antau ||
indram̄ viśvā avivṛdhant samudravycasam̄ giraḥ | rathītamaṁ̄ rathinām̄ vājānām̄
satpatim̄ patim̄ ||
sumnahūr yajño devāṁ̄ ā ca vakṣad yakṣad agnir devo devāṁ̄ ā ca vakṣat |
vājasya mā prasavenodgrābheṇod agrabhīt | athā sapatnām̄ indro me
nigrābheṇādharām̄ akaḥ ||
udgrābham̄ ca nigrābham̄ ca brahma devā avivṛdhan | athā sapatnān̄ indrāgnī me
viśūcīnān̄ vy asyatām̄ ||

[[4-6-4-1]]

āsuḥ śīsāno vṛṣabho na yudhmo ghanāghanaḥ kṣobhanaś carṣaṇinām̄ |
saṁkrandano 'nimiṣa ekavīraḥ śataṁ̄ senā ajayat sākam̄ indraḥ ||
saṁkrandanenānimiṣeṇa jiṣṇunā yutkāreṇa duścyavanena dhṛṣṇunā | tad indreṇa
jayata t at sahadhvam̄ yudho nara iṣuhastena vṛṣṇā ||
sa iṣuhastaiḥ sa niṣaṅgibhir vāśī saṁsraṣṭā sa yudha indro gaṇena | saṁsṛṣṭajit
somapā bāhuśardhy ūrdhavadhanvā pratihitābhir astā ||
bṛhaspate pari dīya ||

[[4-6-4-2]]

rathena rakṣohāmitrām̄ apabādhamānaḥ | prabhañjant senāḥ pramṛṇo yudhā jayann
asmākam̄ edhy avitā rathānām̄ ||
gotrabhidam̄ govidam̄ vajrabāhum̄ jayantam̄ ajma pramṛnantam̄ ojasā | imaṁ̄ sajātā
anu vīrayadhvam̄ indram̄ sakhāyo 'nu saṁ rabhadhvam̄ ||
balavijñāya sthaviraḥ pravīraḥ sahasvān vājī sahamāna ugraḥ | abhivīro abhisatvā
sahojā jaitram̄ indra ratham̄ ā tiṣṭha govit ||
abhi gotrāṇi sahasā gāhamāno 'dāyaḥ ||

[[4-6-4-3]]

vīraḥ śatamanyur indraḥ | duścyavanaḥ pṛtanāśāḍ ayudhyo 'smākaṃ senā avatu pra
yutsu ||
indra āsāṃ netā bṛhaspatir dakṣiṇā yajñāḥ pura etu somaḥ | devasenānām
abhibhañjatinām jayantīnām maruto yantv agre ||
indrasya vṛṣṇo varuṇasya rājña ādityānām marutāṃ śardha ugram | mahāmanasām
bhuvanacyavānām ghoṣo devānām jayatām ud asthāt ||
asmākam indraḥ samṛteṣu dhvajeṣv asmākam yā iṣavas tā jayantu ||

[[4-6-4-4]]

asmākam vīrā uttare bhavantv asmān u devā avatā haveṣu ||
ud dharṣaya maghavann āyudhāny ut satvanām māmakānām mahāṃsi | ud vṛtrahan
vājinām vājināny ud rathānām jayatām etu ghoṣaḥ ||
upa preta jayatā nara sthirā vaḥ santu bāhavaḥ | indro vaḥ śarma yachatv anādhṛṣyā
yathāsatha ||
avasīṣṭā parā pata śaravye brahmasaṃśītā | gachāmitrān pra ||

[[4-6-4-5]]

viśa maiśām kaṃ canoc chiṣaḥ ||
marmāṇi te varmabhiś chādayāmi somas tvā rājāmṛtenābhi vastām | uror variyo
varivas te astu jayantaṃ tvām anu madantu devāḥ ||
yatra bānāḥ sampatanti kumārā viśikhā iva | indro nas tatra vṛtrahā viśvāhā śarma
yachatu ||

[[4-6-5-1]]

prācīm anu prādisam prehi vidvān agner agne puroagnir bhavedha | viśvā āsā dīdyāno
vi bhāhy ūrjaṃ no dhehi dvipade catuṣpade ||
kramadhvam agninā nākam ukhyaṃ hasteṣu bibhrataḥ | divaḥ pṛṣṭhaṃ suvar gatvā
miśrā devebhir ādhvam ||
pṛthivyā aham ud antarikṣam āruham antarikṣād divam āruham | divo nākasya
pṛṣṭhāt suvar jyotir agām ||

[[4-6-5-2]]

aham ||
suvar yanto nāpekṣanta ā dyāṃ rohanti rodasī | yajñam ye viśvatodhāraṃ
suvidvāṃso vitenire ||
agne prehi prathamō devayatāṃ cakṣur devānām uta martyānām | iyakṣamāṇā
bhṛgubhiḥ sajoṣaḥ suvar yantu yajamānāḥ svasti ||
naktoṣāsā samanasā virūpe dhāpayete śīsum ekaṃ samīci | dyāvā kṣamā rukmo
antar vibhāti devā agniṃ dhārayan draviṇodāḥ ||
agne sahasrākṣa ||

[[4-6-5-3]]

śatamūrdhañ chatam te prānāḥ sahasram apānāḥ | tvaṃ sāhasrasya rāya īśiṣe
tasmai te vidhema vājāya svāhā ||
suparṇo 'si garutmān pṛthivyāṃ sīda pṛṣṭhe pṛthivyāḥ sīda bhāsāntarikṣam ā pṛṇa
jyotiṣā divam ut tabhāna tejasā diśa ud dṛmha ||
ājuhvānaḥ supratīkaḥ purastād agne svām yonim ā sīda sādhyā | asmint sadhasthe
adhy uttarasmin viśve devāḥ ||

[[4-6-5-4]]

yajamānās ca sīdata ||

preddho agne dīdhi puro no 'jasrayā sūrmyā yaviṣṭha | tvāṁ śasvanta upa yanti
vājāḥ ||

vidhema te parame janmann agne vidhema stomair avare sadhasthe | yasmād yoner
udārithā yaje tam pra tve havim̃ṣi juhure samiddhe ||

tāṁ savitur vareṇyasya citrām āhaṁ vṛṇe sumatiṁ viśvajanyām | yām asya kaṇvo
aduhat prapīnām sahasradhārām ||

[[4-6-5-5]]

payasā mahim̃ gām ||

sapta te agne samidhaḥ sapta jihvāḥ saptarṣayaḥ sapta dhāma priyāṇi | sapta
hotrāḥ saptadhā tvā yajanti sapta yonir ā pṛṇasvā ghr̥tena ||

īdṛṇ cānyāḍṛṇ caitāḍṛṇ ca pratidṛṇ ca mitas̃ ca sammitas̃ ca sabharāḥ |

śukrajyotis̃ ca citrajyotis̃ ca satyajyotis̃ ca jyotiṣmāṁś ca satyas̃ cartapās̃ cātyaṁhāḥ
||

[[4-6-5-6]]

ṛtajic ca satyajic ca senajic ca suṣeṇas̃ cāntyamitras̃ ca dūreamitras̃ ca gaṇaḥ |
ṛtas̃ ca satyas̃ ca dhruvas̃ ca dharuṇas̃ ca dhartā ca vidhartā ca vidhārayaḥ |

īdṛkṣāsa etādṛkṣāsa ū ṣu ṇaḥ sadṛkṣāsaḥ pratisadṛkṣāsa etana |

mitāsas̃ ca sammitāsas̃ ca na ūtaye sabharaso maruto yajñe asmin |

indram̃ daivir̃ viśo maruto 'nuvartmāno yathendram̃ daivir̃ viśo maruto 'nuvartmāna
evam̃ imaṁ yajamānaṁ daivis̃ ca viśo mānuṣis̃ cānuvartmāno bhavantu ||

[[4-6-6-1]]

jīmūtasyeva bhavati pratikaṁ yad varmī yāti samadām upasthe | anāviddhayā
tanuvā jaya tvaṁ sa tvā varmaṇo mahimā pipartu ||

dhanvanā gā dhanvanājim̃ jayema dhanvanā tivrāḥ samado jayema | dhanuḥ śator
apakāmaṁ kṛṇoti dhanvanā sarvāḥ pradiśo jayema ||

vakṣyantived ā ganiganti karṇam̃ priyam̃ sakhāyam̃ pariṣasvajānā | yoṣeva śin̄kte
vitatādhi dhanvan ||

[[4-6-6-2]]

jiyā iyaṁ samane pārayanti ||

te ācaranti samaneva yoṣā māteva putram̃ bibhṛtām upasthe | apa śatrūn̄ vidhyatām̃
saṁvidāne ārtñi ime viṣphuranti amitrān̄ ||

bahvinām̃ pitā bahur̃ asya putras̃ ciścā kṛṇoti samanāvagatya | iṣudhiḥ saṅkāḥ
pṛtanās̃ ca sarvāḥ pṛṣṭhe ninaddho jayati prasūtaḥ ||

rathe tiṣṭhan̄ nayati vājinaḥ puro yatrayatra kāmāyate suṣārathiḥ | abhisūnām̃
mahimānam̃ ||

[[4-6-6-3]]

panāyata manaḥ paścād anu yachanti raśmayāḥ ||

tivrān̄ ghoṣān̄ kṛṇvate vṛṣapāṇayo 'śvā rathebhīḥ saha vājayantaḥ | avakrāmantaḥ
prapadair̃ amitrān̄ kṣiṇanti śatrūṁr̃ anapavyayantaḥ ||

rathavāhanaṁ havir̃ asya nāma yatrāyudham̃ nihitam̃ asya varma | tatrā ratham̃ upa
śagmaṁ sadema viśvāhā vayaṁ sumanasyamānāḥ ||

svāduṣaṁsadaḥ pitaro vayodhāḥ kṛchreśritaḥ śaktivanto gabhīrāḥ | citrasenā iṣubalā
amṛdhrāḥ satovirā uravo vrātasāhāḥ ||

brāhmaṇāsaḥ ||

[[4-6-6-4]]

pitarah somyāsaḥ śive no dyāvapṛthivī anehasā | pūṣā naḥ pātu duriṭād ṛtāvṛdho
rakṣā mākir no aghaśaṁsa īsata ||
suparṇaṁ vaste mṛgo asyā danto gobhiḥ saṁnaddhā patati prasūtā | yatrā naraḥ
saṁ ca vi ca dravanti tatrāsmabhyam iṣavaḥ śarma yaṁsan ||
ṛjite pari vṛṅgdhi no 'śmā bhavatu nas tanūḥ | somo adhi bravītu no 'ditiḥ ||

[[4-6-6-5]]

śarma yachatu ||
ā jaṅghanti sānv eṣāṁ jaghanāṁ upa jighnate | aśvājani pracetaso 'śvānt samatsu
codaya ||
ahir iva bhogaiḥ pary eti bāhuṁ jyāyā hetim paribādhamānaḥ | hastaghno viśvā
vayunāni vidvān pumān pumāṁsam pari pātu viśvataḥ ||
vanaspate vidvaṅgo hi bhūyā asmatsakhā prataranaḥ suvīraḥ | gobhiḥ saṁnaddho
asi viḍayasvāsthātā te jayatu jetvāni ||
divaḥ pṛthivyāḥ pari ||

[[4-6-6-6]]

oja udbhṛtaṁ vanaspatibhyaḥ pary ābhṛtaṁ sahaḥ | apām ojmānam pari gobhir
āvṛtam indrasya vajraṁ haviṣā rathaṁ yaja ||
indrasya vajro marutām anīkam mitrasya garbho varuṇasya nābhiḥ | semāṁ no
havyadātim juṣāṅgo deva ratha prati havyaḥ ḡrbhāya ||
upa śvāsaya pṛthivīm uta dyām purutrā te manutām viṣṭhitam jagat | sa dundubhe
sajūr indreṇa devair dūrāt ||

[[4-6-6-7]]

davīyo apa sedha śatrūn ||
ā krandaya balam ojo na ā dhā ni ṣṭanihi duriṭā bādhamānaḥ | apa protha dundubhe
duhunāṁ ita indrasya muṣṭir asi viḍayasva ||
āmūr aja pratyāvartaye 'māḥ ketumad dundubhir vāvaditi | sam aśvaparnāś caranti
no naro 'smākam indra rathino jayantu ||

[[4-6-7-1]]

yad akrandaḥ prathamam jāyamāna udyant samudrād uta vā puriṣāt | śyenasya
pakṣā hariṇasya bāhū upastutyam mahi jātam te arvan ||
yamena dattam trita enam āyunag indra eṇam prathamo adhy atiṣṭhat | gandharvo
asya raśanām aḡrbhṇāt sūrād aśvam vasavo nir ataṣṭa ||
asi yamo asy ādityo arvann asi trito guhyena vratena | asi somena samayā vipṛktaḥ ||

[[4-6-7-2]]

āhus te trīni divi bandhanāni ||
trīni ta āhur divi bandhanāni trīṇy apsu trīṇy antaḥ samudre | uteva me varuṇas
chantisy arvan yatrā ta āhuḥ paramam janitram ||
imā te vājinn avamārjanānimā śaphānāṁ sanitur nidhānā | atrā te bhadrā raśanā
apaśyam ṛtasya yā abhirakṣanti gopāḥ ||
ātmānam te manasārād ajānām avo divā ||

[[4-6-7-3]]

patayantam patamgam | śiro apaśyam pathibhiḥ sugebhir areṇubhir jehamānam
patatri ||
atrā te rūpam uttamam apaśyam jigīṣamāṇam iṣa ā pade goḥ | yadā te marto anu
bhogam ānaḍ ād id grasiṣṭha oṣadhīr ajīgaḥ ||

anu tvā ratho anu maryo arvann anu gāvo 'nu bhagaḥ kaninām | anu vrātāsaḥ tava sakhyam iyur anu devā mamire vīryam ||

[[4-6-7-4]]

te ||

hiraṇyaśrṅgo 'yo asya pādā manojavā avara indra āsīt | devā id asya haviradyam āyan yo arvantam prathamo adhyatiṣṭhat ||

irmāntāsaḥ silikamadhyamāsaḥ saṁ śūraṇāso divyāso atyāḥ | haṁsā iva śreṇīso yatante yad ākṣiṣur divyam ajmam aśvāḥ ||

tava śarīram patayiṣṇv arvan tava cittam vāta iva dhrajīmān | tava śrṅgāṇi viṣṭhitā purutrāraṇyeṣu jarbhurāṇā caranti ||

upa ||

[[4-6-7-5]]

prāgāc chasanaṁ vājy arvā devadricā manasā dīdhyaṇaḥ | ajaḥ puro nīyate nābhir asyānu paścāt kavayo yanti rebhāḥ ||

upa prāgāt paramaṁ yat sadhastham arvāṁ achā pitaram mātaram ca | adyā devāñ juṣṭatamo hi gamyā athā śāste dāsūṣe vāryāṇi ||

[[4-6-8-1]]

mā no mitro varuṇo aryamāyur indra ṛbhukṣā marutaḥ pari khyan | yad vājino devajātasya sapteḥ pravakṣyāmo vidathe vīryāṇi ||

yan nirṇijā rekṇasā prāvṛtasya rātiṁ gṛbhītām mukhato nayanti | suprān ajo memyad viśvarūpa indrāpūṣṇoḥ priyam apy eti pāthaḥ ||

eṣa chāgaḥ puro aśvena vājina pūṣṇo bhāgo nīyate viśvadevyaḥ | abhipriyaṁ yat puroḍāśam arvatā tvaṣṭet ||

[[4-6-8-2]]

enaṁ sauśravasāya jinvati

yad dhaviṣyam ṛtuśo devayānaṁ trir mānuṣāḥ pary aśvaṁ nayanti | atrā pūṣṇaḥ prathamo bhāga eti yajñam devebhyaḥ prativedayann ajaḥ ||

hotādhvaryur āvayā agnimindho grāvagrābha uta śaṁstā suvipraḥ | tena yajñena svaramkṛtena sviṣṭena vakṣaṇā ā pṛṇadhvam ||

yūpavraskā uta ye yūpavāhās caṣālam ye aśvayūpāya takṣati | ye cārvate pacanaṁ sambharanty uto ||

[[4-6-8-3]]

teṣām abhigūrtir na invatu ||

upa prāgāt suman me 'dhāyi manma devānām āśā upa vītapṛṣṭhaḥ | anv enaṁ viprā ṛṣayo madanti devānām puṣṭe cakṛmā subandhum ||

yad vājino dāma saṁdānaṁ arvato yā śīrṣaṇyā raśanā rajjur asya | yad vā ghāsya prabhṛtam āsye tṛṇaṁ sarvā tā te api deveṣv astu ||

yad aśvasya kraviṣaḥ ||

[[4-6-8-4]]

makṣikāśa yad vā svarau svadhītau riptam asti | yad dhastayoḥ śamitur yan nakheṣu sarvā tā te api deveṣv astu ||

yad ūvadyam udarasyāpavāti ya āmasya kraviṣo gandho asti | sukṛtā tac chamitāraḥ kṛṇvantūta medhaṁ śṛtapākam pacantu ||

yat te gātrād agninā pacyamānād abhi śūlam nihatasyāvadhāvati | mā tad bhūmyām ā śriṣan mā tṛṇeṣu devebhyas tad uśadbhyo rātam astu ||

[[4-6-9-1]]

ye vājinam paripaśyanti pakvaṃ ya im āhuḥ surabhir nir hreti | ye cārvato
māṃsabhikṣām upāsata uto teṣām abhigūrtir na invatu ||
yan nikṣaṇam māṃspacanyā ukhāyā yā pātrāṇi yūṣṇa āsecanāni | ūṣmaṇyāpidhānā
carūṇām aṅkāḥ sūnāḥ pari bhūṣanty aśvam ||
nikramaṇaṃ niṣadanaṃ vivartanaṃ yac ca paḍbīsam arvataḥ | yac ca papau yac ca
ghāsim ||

[[4-6-9-2]]

jaghāsa sarvā tā te api deveṣv astu ||
mā tvāgnir dhvanayid dhūmagandhir mokhā bhrājanty abhi vikta jaghriḥ | iṣṭam
vītam abhigūrtam vaṣaṭkṛtam tam devāsaḥ prati gṛbhṇanty aśvam ||
yad aśvāya vāsa upaṣṭṇanty adhivāsaṃ yā hiraṇyāny asmai | saṃdānam arvantam
paḍbīsam priyā deveṣv ā yāmayanti ||
yat te sāde mahasā śūkṛtasya pārṣṇiyā vā kaśayā ||

[[4-6-9-3]]

vā tutoda | sruceva tā haviṣo adhvaṛeṣu sarvā tā te brahmaṇā sūdayāmi ||
catustriṃśad vājino devabandhor vaṅkrīr aśvasya svadhitiḥ sam eti | achidrā gātrā
vayunā kṛṇota paruṣparur anughuṣyā vi śasta ||
ekas tvaṣṭur aśvasyā viśastā dvā yantārā bhavatas tathartuḥ | yā te gātrāṇām ṛtuthā
kṛṇomi tātā piṇḍānām pra juhomy agnau ||
mā tvā tapat ||

[[4-6-9-4]]

priya ātmāpiyantam mā svadhitis tanuva ā tiṣṭhipat te | mā te gṛdhnur
aviśastātihāya chidrā gātrāṇy asinā mithū kaḥ ||
na vā uv etan mriyase na riṣyasi devāṃ id eṣi pathibhiḥ sugebhiḥ | harī te yuñjā
pṛṣṭatī abhūtām upāsthād vājī dhuri rāsabhasya ||
sugavyaṃ no vājī svaśviyam puṃsaḥ putrāṃ uta viśvāpuṣaṃ rayim | anāgāstvaṃ no
aditiḥ kṛṇotu kṣatram no aśvo vanatāṃ haviṣmān ||

[[4-7-1-1]]

agnāviṣṇū sajoṣasemā vardhantu vāṃ giraḥ | dyumnair vājebhir āgatam ||
vājaś ca me prasavaś ca me prayatiś ca me prasitiś ca me dhītiś ca me kratuś ca me
svaraś ca me ślokaś ca me śrāvaś ca me śrutiś ca me jyotiś ca me suvaś ca me
prāṇaś ca me 'pānaḥ ||

[[4-7-1-2]]

ca me vyānaś ca me 'suś ca me cittam ca ma ādhītam ca me vāk ca me manaś ca me
cakṣuś ca me śrotram ca me dakṣaś ca me balaṃ ca ma ojaś ca me sahaś ca ma āyuś
ca me jarā ca ma ātmā ca me tanuś ca me śarma ca me varma ca me 'ṅgāni ca me
'sthāni ca me parūṃṣi ca me śarīrāṇi ca me ||

[[4-7-2-1]]

jyaiṣṭhyam ca ma ādhipatyam ca me manyuś ca me bhāmas ca me 'maś ca me
'mbhaś ca me jemā ca me mahimā ca me varimā ca me prathimā ca me varṣmā ca
me drāghuyā ca me vṛddham ca me vṛddhiś ca me satyam ca me śraddhā ca me
jagac ca ||

[[4-7-2-2]]

me dhanam ca me vaśaś ca me tviṣiś ca me kriḍā ca me modaś ca me jātaṃ ca me
janiṣyamāṇam ca me sūktaṃ ca me sukṛtaṃ ca me vittaṃ ca me vedyam ca me
bhūtaṃ ca me bhaviṣyac ca me sugaṃ ca me supathaṃ ca ma ṛddham ca ma ṛddhiś
ca me klptaṃ ca me klptiś ca me matiś ca me sumatiś ca me ॥

[[4-7-3-1]]

śaṃ ca me mayaś ca me priyaṃ ca me 'nukāmaś ca me kāmaś ca me saumanasaś ca
me bhadraṃ ca me śreyaś ca me vasyaś ca me yaśaś ca me bhagaś ca me draviṇam
ca me yantā ca me dhartā ca me kṣemaś ca me dhṛtiś ca me viśvam ca ॥

[[4-7-3-2]]

me mahaś ca me saṃvic ca me jñātraṃ ca me sūs ca me prasūs ca me sīraṃ ca me
layaś ca ma ṛtaṃ ca me 'mṛtaṃ ca me 'yakṣmaṃ ca me 'nāmayac ca me jīvātuś ca
me dīrghāyutvaṃ ca me 'namitraṃ ca me 'bhayaṃ ca me sugaṃ ca me śayanam ca
me sūṣā ca me sudinaṃ ca me ॥

[[4-7-4-1]]

ūrka ca me sūnṛtā ca me payaś ca me rasaś ca me ghṛtaṃ ca me madhu ca me
sagdhiś ca me śapitiś ca me kṛṣiś ca me vṛṣṭiś ca me jaitraṃ ca ma audbhidyam ca
me rayiś ca me rāyaś ca me puṣtaṃ ca me puṣṭiś ca me vibhu ca ॥

[[4-7-4-2]]

me prabhu ca me bahu ca me bhūyaś ca me pūrṇam ca me pūrṇataraṃ ca me 'kṣitiś
ca me kūyavāś ca me 'nnaṃ ca me 'kṣuc ca me vṛihayaś ca me yavāś ca me māṣāś ca
me tilāś ca me mudgāś ca me khalvāś ca me godhūmāś ca me masurāś ca me
priyaṃgavaś ca me 'ṇavaś ca me śyāmākāś ca me nivārāś ca me ॥

[[4-7-5-1]]

aśmā ca me mṛttikā ca me girayaś ca me parvatāś ca me sikatāś ca me vanaspatayaś
ca me hiraṇyam ca me 'yaś ca me sīsaṃ ca me trapuś ca me śyāmaṃ ca me lohaṃ ca
me 'gniś ca ma āpaś ca me vīrudhaś ca ma oṣadhayaś ca me kṛṣṭapacyam ca ॥

[[4-7-5-2]]

me 'kṣiṣṭapacyam ca me grāmyāś ca me paśava āraṇyāś ca yajñena kalpantām |
vittaṃ ca me vittīś ca me bhūtaṃ ca me bhūtiś ca me vasu ca me vasatiś ca me
karma ca me śaktiś ca me 'rthaś ca ma emaś ca ma itiś ca me gatiś ca me ॥

[[4-7-6-1]]

agniś ca ma indraś ca me
somaś ca ma indraś ca me
savitā ca ma indraś ca me
sarasvatī ca ma indraś ca me
pūṣā ca ma indraś ca me
bṛhaspatiś ca ma indraś ca me
mitraś ca ma indraś ca me
varuṇāś ca ma indraś ca me
tvaṣṭā ca ॥

[[4-7-6-2]]

ma indraś ca me
dhātā ca ma indraś ca me
viṣṇuś ca ma indraś ca me |

aśvinau ca ma indraś ca me
marutaś ca ma indraś ca me
viśve ca me devā indraś ca me
pṛthivī ca ma indraś ca me |
antarikṣam ca ma indraś ca me
dyauś ca ma indraś ca me
diśaś ca ma indraś ca me
mūrdhā ca ma indraś ca me
prajāpatiś ca ma indraś ca me ||

[[4-7-7-1]]

aṁśuś ca me raśmiś ca me 'dābhyaś ca me 'dhipatiś ca ma upāṁśuś ca me
'ntaryāmaś ca ma aindravāyavaś ca me maitrāvaruṇaś ca ma āśvinaś ca me
pratiprasthānaś ca me śukraś ca me manthī ca ma āgrayaṇaś ca me vaiśvadevaś ca
me dhruvaś ca me vaiśvānaraś ca ma ṛtugrahāś ca ||

[[4-7-7-2]]

me 'tigrāhyāś ca ma aindrāgnaś ca me vaiśvadevaś ca me marutvatīyāś ca me
mahendraś ca ma ādityaś ca me sāvitraś ca me sārasvataś ca me pauṣṇaś ca me
pātnīvataś ca me hāriyojanaś ca me ||

[[4-7-8-1]]

idhmaś ca me barhiś ca me vediś ca me dhiṣṇiyāś ca me srucaś ca me camasāś ca
me grāvāṇaś ca me svaravaś ca ma uparavāś ca me 'dhiṣavaṇe ca me droṇakalaśaś
ca me vāyavyāni ca me pūtabhṛc ca ma ādhavanīyaś ca ma āgnīdhraṃ ca me
havirdhānaṃ ca me gṛhāś ca me sadaś ca me puroḍāśāś ca me pacantāś ca me
'vabhṛthaś ca me svagākāraś ca me ||

[[4-7-9-1]]

agniś ca me gharmaś ca me 'rkaś ca me sūryaś ca me prāṇaś ca me 'śvamedhaś ca
me pṛthivī ca me 'ditiś ca me ditiś ca me dyauś ca me śakvarīr aṅgulayo diśaś ca me
yajñena kalpatām
ṛk ca me sāma ca me stomaś ca me yajuś ca me dikṣā ca me tapaś ca ma ṛtuś ca me
vratam ca me 'horātrayor vṛṣṭyā bṛhadrathantare ca me yajñena kalpetām ||

[[4-7-10-1]]

garbhāś ca me vatsāś ca me
tryaviś ca me tryavī ca me
dityavāṭ ca me dityauhī ca me
pañcāviś ca me pañcāvī ca me
trivatsaś ca me trivatsā ca me
turyavāṭ ca me turyauhī ca me
paṣṭhavāc ca me paṣṭhauhī ca me |
ukṣā ca me vaśā ca me |
ṛṣabhaś ca ||

[[4-7-10-2]]

me vehac c ame 'naḍvāñ ca me dhenuś ca me |
āyur yajñena kalpatām
prāṇo yajñena kalpatām
apāno yajñena kalpatām |
vyāno yajñena kalpatām |

cakṣur yajñena kalpatām |
śrotraṃ yajñena kalpatām
mano yajñena kalpatām |
vāg yajñena kalpatām
ātmā yajñena kalpatām |
yajño yajñena kalpatām ||

[[4-7-11-1]]

ekā ca me tisraś ca me pañca ca me sapta ca me nava ca ma ekādaśa ca me
trayodaśa ca me pañcadaśa ca me saptadaśa ca me navadaśa ca ma ekaviṃśatiś ca
me trayoviṃśatiś ca me pañcaviṃśatiś ca me saptaviṃśatiś ca me navaviṃśatiś ca
ma ekatriṃśc ca me trayastriṃśac ca ||

[[4-7-11-2]]

me
catasraś ca me 'ṣṭau ca me dvādaśa ca me ṣoḍaśa ca me viṃśatiś ca me
caturviṃśatiś ca me 'ṣṭāviṃśatiś ca me dvātriṃśac ca me ṣaṭtriṃśac ca me
catvāriṃśac ca me catuṣcatvāriṃśac ca me 'ṣṭācatvāriṃśac ca me
vājaś ca prasavaś cāpijaś ca kratuś ca suvaś ca mūrdhā ca vyaśniyaś cāntyāyanaś
cāntyāś ca bhauvanaś ca bhuvanaś cādhipatiś ca ||

[[4-7-12-1]]

vājo naḥ sapta pradiśaś catasro vā parāvataḥ | vājo no viśvair devair dhanasātāv
ihāvatu ||
viśve adya maruto viśva ūtī viśve bhavantv agnayaḥ samiddhāḥ | viśve no devā
avasā gamantu viśvaṃ astu draviṇaṃ vājo asme ||
vājasya prasavaṃ devā rathair yātā hiraṇyayaiḥ | agnir indro bṛhaspatir marutaḥ
somaṇīyate ||
vājevāje 'vata vājino no dhaneṣu ||

[[4-7-12-2]]

viprā amṛtā ṛtajñāḥ | asya madhvaḥ pibata mādayadhvaṃ tṛptā yāta pathibhir
devayānaiḥ ||
vājaḥ purastād uta madhyato no vājo devāṃ ṛtubhiḥ kalpayāti | vājasya hi prasavo
naṃnamīti viśvā āsā vājapatir bhaveyam ||
payaḥ pṛthivyām paya ośadhīṣu payo divy antarikṣe payo dhām | payasvatīḥ
pradiśaḥ santu mahyam ||
sam mā sṛjāmi payasā gṛtēna sam mā sṛjāmy apaḥ ||

[[4-7-12-3]]

ośadhībhiḥ | so 'haṃ vājaṃ saneyam agne ||
naktośāsā samanasā virūpe dhāpayete śiśum ekaṃ samīci | dyāvā kṣāmā rukmo
antar vi bhāti devā agniṃ dhārayan draviṇodāḥ ||
samudro 'si nabhasvān ārdradānuḥ śambhūr mayobhūr abhi mā vāhi svāhā māruto
'si marutāṃ gaṇaḥ śambhūr mayobhūr abhi mā vāhi svāhāvasyur asi duvasvān
chambhūr mayobhūr abhi mā vāhi svāhā ||

[[4-7-13-1]]

agniṃ yunajmi śavasā gṛtēna divyaṃ suparṇaṃ vayasā bṛhantam | tena vayam
patema bradhnasya viṣṭapaṃ suvo ruhānā adhi nāka uttame ||
imau te pakṣāv ajarau patatriṇo yābhyāṃ rakṣāṃsy apahaṃsy agne | tābhyām
patema sukṛtām u lokaṃ yatrarṣayaḥ prathamajā ye purāṇāḥ ||

cid asi samudrayonir indur dakṣaḥ śyena ṛtāvā | hiraṇyapakṣaḥ śakuno bhuraṇyur
mahānt sadhasthe dhruvaḥ ||

[[4-7-13-2]]

ā niṣattaḥ ||
namas te astu mā mā hiṃsīr viśvasya mūrdhann adhi tiṣṭhasi śritaḥ | samudre te
hṛdayam antar āyur dyāvāpṛthivī bhuvaneṣv arpita ||
udno dattodadhim bhintta divaḥ parjanyaḍ antarikṣāt pṛthivyās tato no vṛṣṭyāvata |
divo mūrdhāsi pṛthivyā nābhir ūrg apām oṣadhīnām | viśvāyuh śarma saprathā
namas pathe ||
yenaṣayas tapasā sattram ||

[[4-7-13-3]]

āsatendhānā agniṃ suvar ābharantaḥ | tasminn ahaṃ ni dadhe nāke agnim etaṃ
yam āhur manava stīrṇabarhiṣam ||
tam patnībhir anu gachema devāḥ putrair bhrātṛbhir uta vā hiraṇyaiḥ | nākaṃ
gṛhṇānāḥ sukṛtasya loke tṛṭīye pṛṣṭhe adhi rocane divaḥ ||
ā vaco madhyam aruhad bhuraṇyur ayam agniḥ satpatiś cekitānaḥ | pṛṣṭhe pṛthivyā
nihito davidyutad adhaspadaṃ kṛṇute ||

[[4-7-13-4]]

ye pṛtanyavaḥ ||
ayam agniṃ vīratamo vayodhāḥ sahasriyo dīpyatām aprayuchan | vibhrājamānaḥ
sarirasya madhya upa pra yāta divyāni dhāma ||
sam pra cyavadhvam anu sam pra yātāgne patho devayānān kṛṇudhvam | asmint
sadhasthe adhy uttarasmin viśve devā yajamānaś ca sīdata ||
yenā sahasraṃ vahasī yenaḥgne sarvavedasam | tenemaṃ yajñam no vaha devayāno
yaḥ ||

[[4-7-13-5]]

uttamaḥ ||
ud budhyasvāgne prati jāgṛhy enam iṣṭāpūrte saṃ sṛjethām ayaṃ ca | punaḥ
kṛṇvaṃś tvā pitaraṃ yuvānam anvātāṃsīt tvayi tantum etaṃ ||
ayaṃ te yonir ṛtviyo yato jāto arocathāḥ | taṃ jānann agna ā rohāthā no vardhayā
rayim ||

[[4-7-14-1]]

mamāgne varco vihaveṣv astu vayaṃ tvendhānās tanuvam puṣema | mahyaṃ
namantām pradiśaś catasras tvayādhyakṣeṇa pṛtanā jayema ||
mama devā vihave santu sarva indrāvanto maruto viṣṇur agniḥ | mamāntarikṣam uru
gopam astu mahyaṃ vātaḥ pavatām kāme asmin ||
mayi devā draviṇam ā yajantām mayy āsīr astu mayi devahūtiḥ | daivyā hotārā
vaniṣanta ||

[[4-7-14-2]]

pūrverīṣṭāḥ syāma tanuvā suvīrāḥ ||
mahyaṃ yajantu mama yāni havyākūtiḥ satyā manaso me astu | eno mā ni gām
katamac canāhaṃ viśve devāso adhi vocatā me ||
devīḥ ṣaḍurvīr uru naḥ kṛṇota viśve devāsa iha vīrayadvam | mā hāsmahi prajayā
mā tanūbhir mā radhāma dviṣate soma rājan ||
agnir manyum pratinudan purastāt ||

[[4-7-14-3]]

adabdho gopāḥ pari pāhi nas tvam | pratyañco yantu nigutaḥ punas te 'maiṣāṃ
cittam prabudhā vi neśat ||
dhātā dhātṛṇām bhuvanasya yas patir devaṃ savitāram abhimātiṣāham | imaṃ
yajñam aśvinobhā bṛhaspatir devāḥ pāntu yajamānaṃ nyarthāt ||
uruvyacā no mahiṣaḥ śarma yaṃsad asmin have puruhūtaḥ purukṣu | sa naḥ
prajāyai haryaśva mṛdayendra mā ||

[[4-7-14-4]]

no rīriṣo mā parā dāḥ ||
ye naḥ sapatnā apa te bhavantv indrāgnibhyām ava bādḥāmahe tām | vasavo rudrā
ādityā upariṣṛsam mograṃ cettāram adhirājam akran ||
arvāñcam indram amuto havāmahe yo gojid dhanajid aśvajid yaḥ | imaṃ no yajñam
vihave juṣasvāsya kurmo harivo medinaṃ tvā ||

[[4-7-15-1]]

agner manve prathamasya pracetaso yam pāñcajanyaṃ bahavaḥ samindhate |
viśvasyāṃ viśi praviviśivāṃsam īmahe sa no muñcatv aṃhasaḥ ||
yasyedam prāṇan nimiṣad yad ejati yasya jātaṃ janamānaṃ ca kevalam | staumy
agniṃ nāthito jōhavīmi sa no muñcatv aṃhasaḥ ||
indrasya manve prathamasya pracetaso vṛtraghna stomā upa mām upāguḥ | yo
dāśuṣaḥ sukṛto havam upa gantā ||

[[4-7-15-2]]

sa no muñcatv aṃhasaḥ ||
yaḥ saṃgrāmaṃ nayati saṃ vāśi yudhe yaḥ puṣṭāni saṃsṛjati trayāṇi | satumīndram
nāthito jōhavīmi sa no muñcatv aṃhasaḥ ||
manve vām mitrāvaruṇā tasya vittaṃ satyaujasā dṛmhaṇā yaṃ nudethe | yā rājānaṃ
sarathaṃ yātha ugrā tā no muñcatam āgasāḥ ||
yo vām ratha ṛjuraśmiḥ satyadharmā mithuś carantam upayāti dūṣayan | staumi ||

[[4-7-15-3]]

mitrāvaruṇā nāthito jōhavīmi tau no muñcatam āgasāḥ ||
vāyoḥ savitur vidathāni manmahe yāv ātmanvad bibhṛto yau ca rakṣataḥ | yau
viśvasya paribhū babhūvatus tau no muñcatam āgasāḥ ||
upa śreṣṭhā na āśiṣo devayor dharme asthīran | staumi vāyuṃ savitāraṃ nāthito
jōhavīmi tau no muñcatam āgasāḥ ||
rathītamau rathīnām ahva ūtaye śubhaṃ gamiṣṭhau suyamebhir aśvaiḥ | yayoḥ ||

[[4-7-15-4]]

vām devau deveṣv anīśitam ojas tau no muñcatam āgasāḥ ||
yad ayātaṃ vahatuṃ sūryāyās tricakreṇa saṃsadam ichamānau | staumi devāv
aśvinau nāthito jōhavīmi tau no muñcatam āgasāḥ ||
marutām manve adhi no bruvantu premām vācaṃ viśvām avantu viśve | āsūn huve
suyamān ūtaye te no muñcantv enasaḥ ||
tigmam āyudhaṃ vīditaṃ sāhasvad divyaṃ śardhaḥ ||

[[4-7-15-5]]

ṛtanāsu jiṣṇu | staumi devān maruto nāthito jōhavīmi te no muñcantv enasaḥ ||
devānām manve adhi no bruvantu premām vācaṃ viśvām avantu viśve | āsūn huve
suyamān ūtaye te no muñcantv enasaḥ ||

yad idam mābhiśocati pauruṣeyena daivyena | satumi viśvān devān nāthito jōhavīmi
te no muñcantv enasaḥ ||
anu no 'dyānumatis |
anu ||

[[4-7-15-6]]

id anumate tvam |
vaiśvānaro na ūtyā
pṛṣṭo divi
ye aprathetām amitebhir ojobhir ye pratiṣṭhe abhavatām vasūnām | staumi
dyāvāpṛthivī nāthito jōhavīmi te no muñcatam aṁhasaḥ ||
urvī rodasī varivaḥ kṛṇotam kṣetrasya patnī adhi no brūyātam | staumi dyāvāpṛthivī
nāthito jōhavīmi te no muñcatam aṁhasaḥ ||
yat te vayam puruṣatrā yaviṣṭhāvidvāmsaś cakṛmā kac cana ||

[[4-7-15-7]]

āgaḥ | kṛdhī sv asmāṁ aditer anāgā vy enāṁsi śísratho viṣvag agne ||
yathā ha tad vasavo gauryam cit padi śitām amuñcatā yajatrāḥ | evā tvam asmat pra
muñcā vy aṁhaḥ prātāry agne pratarām na āyuh ||

[[5-1-1-1]]

sāvitṛāṇi juhōti
prasūtyai
caturgṛhītena juhōti
catuṣpādaḥ paśavaḥ
paśūn evāva runddhe
catasro diśas |
dikṣv eva prati tiṣṭhati
chandāṁsi devebhyo 'pākrāman
na vo 'bhāgāni havyaṁ vakṣyāma iti
tebhya etac caturgṛhītam adhārayan
puro'nuvākyāyai yājyāyai devatāyai vaṣaṭkārāya
yac caturgṛhītam juhōti chandāṁsy eva tat pṛiṇāti
tāny asya pṛitāni devebhyo havyaṁ vahanti
yaṁ kāmayeta ||

[[5-1-1-2]]

pāpiyānt syād ity ekaikaṁ tasya juhuyāt |
āhutībhir evainam apa gṛhṇāti pāpiyān bhavati
yaṁ kāmayeta
vasiyānt syād iti sarvāṇi tasyānudrutya juhuyāt |
āhutyavainam abhi kramayati vasiyān bhavati |
atho yajñasyaivaiśābhikrāntis |
eti vā eṣa yajñamukhād ṛddhyā yo 'gner devatāyā eti |
aṣṭāv etāni sāvitṛāṇi bhavanti |
aṣṭākṣarā gāyatrī
gāyatraḥ ||

[[5-1-1-3]]

agnis
tenaiva yajñamukhād ṛddhyā agner devatāyai naiti |
aṣṭau sāvitṛāṇi bhavanty āhutir navamī

trivṛtam eva yajñamukhe vi yātayati
yadi kāmayeta
chandāṁsi yajñayaśasenārpayeyam ity ṛcam antamāṃ kuryāt |
chandāṁsy eva yajñayaśasenārpayati
yadi kāmayeta
yajamānaṃ yajñayaśasenārpayeyam iti yajur antamaṃ kuryāt |
yajamānam eva yajñayaśasenārpayati |
ṛcā stomaṃ sam ardhayeti ||

[[5-1-1-4]]

āha
samṛddhyai
caturbhir abhrim ā datte
catvāri chandāṁsi
chandobhir eva
devasya tvā savituḥ prasava ity āha
prasūtyai |
agnir devebhyo nilāyata
sa veṇum prāviśat
sa etām ūtim anu sam acarad yad veṇoḥ suṣiram |
suṣirābhrir bhavati sayonitvāya
sa yatrayatṛāvasat tat kṛṣṇam abhavat
kalmāsī bhavati rūpasamṛddhyai |
ubhayataḥkṣṇūr bhavati |
itaś cāmutaś cārkasyāvaruddhyai
vyāmamātrī bhavati |
etāvad vai puruṣe vīryam |
vīryasammitā |
aparimitā bhavati |
aparimitasyāvaruddhyai
yo vanaspatinām phalagrahiḥ sa eṣāṃ vīryāvān
phalagrahir veṇus |
vaiṇavī bhavati vīryasyāvaruddhyai ||

[[5-1-2-1]]

vyṛddhaṃ vā etad yajñasya yad ayajuṣkeṇa kriyate |
imām aḡṛbhṇan raśanām ṛtasyety aśvābhidhānīm ā datte
yajjuṣkṛtyai yajñasya samṛddhyai
pratūrtaṃ vājinn ā dravety aśvam abhi dadhāti
rūpam evāsyaitan mahimānaṃ vyācaṣṭe
yuñjāthāṃ rāsabhaṃ yuvam iti gardabham
asaty eva gardabham prati ṣṭhāpayati
tasmād aśvād gardabho 'sattaras |
yogeyoge tavastaram ity āha ||

[[5-1-2-2]]

yoge yoga evainaṃ yuñkte
vājevāje havāmaha ity āha |
annaṃ vai vājas |
annaṃ evāva runddhe
sakhāya indram ūtaya ity āha |
indriyam evāva runddhe |

agnir devebhyo nilāyata
tam prajāpatir anv avindat
prajāpatyo 'śvas |
asvena sam bharaty anuvittyai
pāpavasyasam vā etat kriyate yac chreyasā ca pāpiyasā ca samānam karma kurvanti
pāpiyān ||

[[5-1-2-3]]

hy asvād gardabhas |
asvam pūrvaṃ nayanti pāpavasyasasya vyāvṛtṭyai
tasmāc chreyāṃsam pāpiyān paścād anv eti
bahur vai bhavato bhrātṛvyas |
bhavatīva khalu vā eṣa yo 'gnim cinute
vajry asvaḥ
pratūrvann ehy avakrāmān asastīr ity āha
vajreṇaiva pāpmānam bhrātṛvyam ava krāmati
rudrasya gāṇapatyād ity āha
raudrā vai paśavo rudrād eva ||

[[5-1-2-4]]

paśūn niryācyātmane karma kurute
pūṣṇā sayujā sahetya āha
pūṣā vā adhvanāṃ samnetā
samaṣṭyai
purīṣāyatano vā eṣa yad agnis |
aṅgirasō vā etam agre devatānāṃ sam abharan
pṛthivyāḥ sadhasthād agnim purīṣyam aṅgirasvad acchēhity āha
sāyatanam evainam devatābhiḥ sam bharati |
agnim purīṣyam aṅgirasvad achema ity āha
yena ||

[[5-1-2-5]]

saṅgachate vājam evāsya vṛṅkte
prajāpataye pratiprocyāgniḥ sambhṛtya ity āhus |
iyaṃ vai prajāpatis
tasyā etac chrotraṃ yad valmikas |
agnim purīṣyam aṅgirasvad bhariṣyāma iti valmīkavapām upa tiṣṭhate
sākṣād eva prajāpataye pratiprocyāgniṃ sam bharati |
agnim purīṣyam aṅgirasvad bharāma ity āha
yena saṅgachate vājam evāsya vṛṅkte |
anv agnir uṣasām agram ||

[[5-1-2-6]]

akhyad ity āha |
anukhyātyai |
āgatya vājy adhvana ākramya vājin pṛthivīm ity āha |
ichaty evainam pūrvayā vindaty uttarayā
dvābhyām ā kramayati
pratiṣṭhityai |
anurūpābhyām |
tasmād anurūpāḥ paśavaḥ pra jāyante
dyaus te pṛṣṭham pṛthivī sadhastham ity āha |

ebhyo vā etaṃ lokebhyaḥ prajāpatiḥ sam airayat |
rūpam evāsyaitan mahimānaṃ vyācaṣṭe
vajrī vā eṣa yad aśvas |
dadbhir anyatodadbhyo bhūyāṃllomabhir ubhayādadbhyas |
yaṃ dviṣyāt tam adhaspadaṃ dhyāyet |
vajreṇaivainaṃ str̥ṇute ||

[[5-1-3-1]]

ut krāmīd akramīd iti dvābhyām ut kramayati
pratiṣṭhityai |
anurūpābhyām |
tasmād anurūpāḥ paśavaḥ pra jāyante |
apa upa sṛjati
yatra vā āpa upagachanti tad oṣadhayaḥ prati tiṣṭhanti |
oṣadhīḥ pratitiṣṭhantiḥ paśavo 'nu prati tiṣṭhanti
paśūn yajñas |
yajñam yajamānas |
yajamānam prajās
tasmād apa upa sṛjati
pratiṣṭhityai
yad adhvaryur anagnāv āhutiṃ juhuyād andho 'dhvaryuḥ ||

[[5-1-3-2]]

syād rakṣāṃsi yajñam hanyus |
hiraṇyam upāsyā juhōti |
agnivaty eva juhōti
nāndho 'dhvaryur bhavati na yajñam rakṣāṃsi ghnanti
jīgharmy agnim manasā ghṛtenety āha
manasā hi puruṣo yajñam abhigachati
pratikṣyantam bhuvanāni viśvety āha
sarvaṃ hy eṣa pratyāṅ kṣeti
pṛthum tiraścā vayasa bṛhantam ity āha |
alpo hy eṣa jāto mahān ||

[[5-1-3-3]]

bhavati
vyaciṣṭham annam rabhasam vidānam ity āha |
annam evāsmāi svadayati
sarvam asmai svadate ya evaṃ veda |
ā tvā jīgharmi vacasā ghṛtenety āha
tasmād yat puruṣo manasābhigachati tad vācā vadati |
arakṣasety āha
rakṣasām apahatyai
martyaśrī sṛhayadvarṇo agnir ity āha |
apacitim evāsmīn dadhāti |
apacitimān bhavati ya evaṃ ||

[[5-1-3-4]]

veda
manasā tvai tām āptum arhati yām adhvaryur anagnāv āhutiṃ juhōti
manasvatībhyām juhōti |
āhutyor āptyai

dvābhyām
pratiṣṭhityai
yajñamukheyajñamukhe vai kriyamāṇe yajñam rakṣāṃsi jighāṃsanti |
etarhi khalu vā etad yajñamukhaṃ yarhy enad āhutir aśnute
pari likhati
rakṣasām apahatyai
tiṣṭubhiḥ pari likhati
trivṛd vā agnis |
yāvān evāgnis tasmād rakṣāṃsy apa hanti ||

[[5-1-3-5]]

gāyatriyā pari likhati
tejo vai gāyatrī
tejasaivainam pari gṛhṇāti
triṣṭubhā pari likhati |
indriyaṃ vai
indriyeṇaivainam pari gṛhṇāti |
anuṣṭubhā pari likhati |
anuṣṭup sarvāṇi chandāṃsi paribhūḥ paryāptyai
madhyato 'nuṣṭubhā
vāg vā
tasmān madhyato vācā vadāmas |
gāyatriyā prathamayā pari likhaty athānuṣṭubhātha triṣṭubhā
tejo vai gāyatrī yajño 'nuṣṭug indriyaṃ
tejasā caivendriyeṇa cobhayato yajñam pari gṛhṇāti ||

[[5-1-4-1]]

devasya tvā savituḥ prasava iti khanati prasūtyā atho dhūmam evaitena janayati
jyotiṣmantam tvāgne supratīkam ity āha jyotir evaitena janayati
so 'gnir jātaḥ prajāḥ śucārpayat tam devā ardharacenāśamayan |
śivam prajābhyo 'hiṃsantam ity āha prajābhya evainam śamayati
dvābhyām khanati pratiṣṭhityai |
apām pṛṣṭham asīti puṣkarapaṇam ā ||

[[5-1-4-2]]

haraty apām vā etat pṛṣṭham yat puṣkarapaṇam rūpeṇaivainad ā harati
puṣkarapaṇena sam bharati yonir vā agneḥ puṣkarapaṇam sayonim evāgniṃ sam
bharati
kṛṣṇājīnena sam bharati yajño vai kṛṣṇājīnam yajñenaiva yajñam sam bharati
yad grāmyāṇām paśūnām carmaṇā sambhared grāmyān paśūn chucārpayat
kṛṣṇājīnena sam bharaty āraṇyān eva paśūn ||

[[5-1-4-3]]

śucārpayati
tasmāt samāvat paśūnām prajāyamānānām āraṇyāḥ paśavaḥ kanīyāṃsaḥ śucā hy
ṛtās |
lomataḥ sam bharaty ato hy asya medhyam |
kṛṣṇājīnam ca puṣkarapaṇam ca sam strṇātiyaṃ vai kṛṣṇājīnam asau
puṣkarapaṇam ābhyām evainam ubhayataḥ pari gṛhṇāti |
agnir devebhyo nilāyata tam atharvānv apaśyat |
atharvā tvā prathamam nir amanthad agna iti ||

[[5-1-4-4]]

āha ya evainam anvapaśyat tenaivainaṃ sam bharati
tvām agne puṣkarād adhīty āha puṣkaraparṇe hy enam upaśritam avindat
tam u tvā dadhyaññ ṛṣir ity āha dadhyaññ vā ātharvaṇas tejasvy āsīt teja evāsmin
dadhāti
tam u tvā pāthyō vṛṣety āha pūrvam evoditam uttarenābhi gṛṇāti ||

[[5-1-4-5]]

cataṣṛbhiḥ sam bharati catvāri chandāṃsi chandobhir eva
gāyatrībhir brāhmaṇasya gāyatro hi brāhmaṇas
triṣṭugbhī rājanyasya traiṣṭubho hi rājanyo
yaṃ kāmayeta vasiyānt syād ity ubhayibhis tasya sam bharet tejaś caivāsmā
indriyaṃ ca samīci dadhāty
aṣṭābhiḥ sam bharaty aṣṭākṣarā gāyatrī gāyatro 'gnir yāvān evāgnis taṃ sam bharati
sīda hotar ity āha devatā evāsmā sam sādāyati
ni hoteti manuṣyānt sam sīdasveti vayāṃsi
janiṣvā hi jenyō agre ahnām ity āha devamanuṣyān evāsmā sam sannān pra janayati
||

[[5-1-5-1]]

krūram iva vā asyā etat karoti yat khanati |
apa upa sṛjati |
āpo vai śāntāḥ
śāntābhir evāsyai śucaṃ śamayati
saṃ te vāyur mātariśvā dadhāt v ity āha
prāṇo vai vāyuḥ
prāṇenaivāsyai prāṇaṃ saṃ dadhāti
saṃ te vāyur ity āha
tasmād vāyupracyutā divo vṛṣṭir īrte
tasmai ca devi vaṣaḍ astu ||

[[5-1-5-2]]

tubhyam ity āha
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtuṣv eva vṛṣṭim dadhāti
tasmāt sarvān ṛtūn varṣati
yad vaṣaṭkuryād rakṣāṃsi yajñāṃ hanyus |
vaḍ ity āha
paro'kṣam eva vaṣaṭ karoti
nāsyā yātayāmā vaṣaṭkāro bhavati na yajñāṃ rakṣāṃsi ghanati
sujāto jyotiṣā sahetya anuṣṭubhopa nahyati |
anuṣṭup ||

[[5-1-5-3]]

sarvāṇi chandāṃsi
chandāṃsi khalu vā agneḥ priyā tanūḥ
priyayaivainam tanuvā pari dadhāti
veduko vāso bhavati ya evaṃ veda vāruṇo vā agnir upanaddhas |
ud u tiṣṭha svadhvarordhva ū ṣu ṇa ūtaya iti sāvitrībhyām ut tiṣṭhati
savitṛprasūta evāsyordhvām varuṇa menim ut sṛjati
dvābhyām
pratiṣṭhityai

sa jāto garbho asi ॥

[[5-1-5-4]]

rodasyor ity āha ।
ime vai rodasī
tayor eṣa garbho yad agnis
tasmād evam āha ।
agne cārur vibhṛta oṣadhīṣv ity āha
yadā hy etam vibharanty atha cārutarō bhavati
pra mātṛbhyo adhi kanikradad gā ity āha ।
oṣadhayo vā asya mātaraś
tābhya evainam pra cyāvayati
sthiro bhava viḍvaṅga iti gardabha ā sādāyati ॥

[[5-1-5-5]]

saṃ nahyaty evainam etayā sthemne
gardabhena sam bharati
tasmād gardabhaḥ paśūnām bhārabhāritamaś ।
gardabhena sam bharati
tasmād gardabho 'py anāleśety anyān paśūn medyati ।
annaṃ hy enenārkaṃ sambharanti
gardabhena sam bharati
tasmād gardabho dviretāḥ san kaniṣṭham paśūnām pra jāyate ।
agnir hy asya yoniṃ nirdahati
prajāsu vā eṣa etarhy ārūḍhaḥ ॥

[[5-1-5-6]]

sa īśvaraḥ prajāḥ śucā pradahaḥ
śivo bhava prajābhya ity āha
prajābhya evainam śamayati
mānuṣībhyas tvam aṅgira ity āha
mānavyo hi prajāś ।
mā dyāvāpṛthivī abhi sūśuco māntarikṣam mā vanaspatīn ity āha ।
ebhya evainam lokebhyaḥ śamayati
praitu vājī kanikradad ity āha
vājī hy
nānadad rāsabhaḥ patveti ॥

[[5-1-5-7]]

āha
rāsabha iti hy etam ṛṣayo 'vadan
bharann agnim purīṣyam ity āha ।
agniṃ hy eṣa bharati
mā pādy āyusaḥ purety āha ।
āyur evāsmīn dadhāti
tasmād gardabhaḥ sarvam āyur eti
tasmād gardabhe purāyusaḥ pramīte bibhyati
vṛṣāgniṃ vṛṣaṇam bharann ity āha
vṛṣā hy
vṛṣāgnis ।
apāṃ garbham ॥

[[5-1-5-8]]

samudriyam ity āha |
apāṁ hy eṣa garbho yad agnis |
agna ā yāhi vītaya iti vā imau lokau vy aitām
agna ā yāhi vītaya iti yad āha |
anayor lokayor vītyai
pracyuto vā eṣa āyatanād agataḥ pratiṣṭhām |
sa etarhy adhvaryuṃ ca yajamānaṃ ca dhyāyati |
ṛtaṁ satyam ity āha |
iyaṃ vā ṛtam asau ||

[[5-1-5-9]]

satyam
anayor evainam prati ṣṭhāpayati nārtim ārchaty adhvaryur na yajamānas |
varuṇo vā eṣa yajamānam abhy aiti yad agnir upanaddhas |
oṣadhayaḥ prati gṛhṇītāgnim etam ity āha
śāntyai
vyasyan viśvā amatīr arātīr ity āha
rakṣasām apahatyai
niṣīdan no apa durmatim hanad ity āha
pratiṣṭhityai |
oṣadhayaḥ prati modadhvam ||

[[5-1-5-10]]

enam ity āha |
oṣadhayo vā agner bhāgadheyam |
tābhir evainam sam ardhayati
puṣpāvatiḥ supippalā ity āha
tasmād oṣadhayaḥ phalaṃ gṛhṇanti |
ayaṃ vo garbha ṛtviyaḥ pratnaṁ sadhastham āsadaḥ ity āha
yābhya evainam pracyāvayati tāsṃ evainam prati ṣṭhāpayati
dvābhyām upāvaharati
pratiṣṭhityai ||

[[5-1-6-1]]

vāruṇo vā agnir upanaddhas |
vi pājaseti vi sraṁsayati
savitṛprasūta evāsya viṣūcīm varuṇamenim vi sṛjati |
apa upa sṛjati |
āpo vai śāntāḥ
śāntābhir evāsya śucaṁ śamayati
tiṣṭbhir upa sṛjati
trivṛd vā agnis |
yāvān evāgnis tasya śucaṁ śamayati
mitraḥ saṁsṛjya pṛthivīm ity āha
mitro vai śivo devānām |
tenaiva ||

[[5-1-6-2]]

enaṁ saṁ sṛjati
śāntyai
yad grāmyāṇām pātrāṇām kapālaiḥ saṁsṛjed grāmyāṇi pātrāṇi śucārpayet |

armakapālaiḥ saṁ sṛjati |
etāni vā anupajīvanīyāni
tāny eva śucārpayati
śarkarābhiḥ saṁ sṛjati
dhṛtyai |
atho śaṁtvāya |
ajalomaiḥ saṁ sṛjati |
eṣā vā agneḥ priyā tanūr yad ajā
priyayaivainam tanuvā saṁ sṛjaty atho tejasā
kṛṣṇājinasya lomabhiḥ sam ||

[[5-1-6-3]]

sṛjati
yajño vai kṛṣṇājinam |
yajñenaiva yajñam saṁ sṛjati
rudrāḥ sambhṛtya pṛthivīm ity āha |
etā vā etaṁ devatā agre sam abharan
tābhir evainam sam bharati
makhasya śiro 'sīty āha
yajño vai makhasa
tasyaitac chiro yad ukhā
tasmād evam āha
yajñasya pade stha ity āha
yajñasya hy ete ||

[[5-1-6-4]]

pade
atho pratiṣṭhityai
prānyābhir yachaty anv anyair mantrayate
mithunatvāya
tryuddhiṁ karoti traya ime lokā eṣāṁ lokānām āptyai
chandobhiḥ karoti
vīryam vai chandāṁsi
vīryeṇaivainām karoti
yajusā bilaṁ karoti
vyāvṛtṭyayai |
iyatīṁ karoti
prajāpatinā yajñamukhena sammitām |
dvistanām karoti
dyāvāpṛthivyor dohāya
catustanām karoti
paśūnām dohāya |
aṣṭāstanām karoti
chandasām dohāya
navāśrim abhicarataḥ kuryāt
trivṛtam eva vajram sambhṛtya bhrātṛvyāya pra harati
strṛtyai
kṛtvāya sa mahīm ukhām iti ni dadhāti
devatāsv evainām prati ṣṭhāpayati ||

[[5-1-7-1]]

saptabhir dhūpayati

sapta vai śiṛṣaṇyāḥ prāṇāḥ
śira etad yajñasya yad ukhā
śiṛṣann eva yajñasya prāṇān dadhāti
tasmāt sapta śiṛṣan prāṇās |
aśvaśakena dhūpayati
prājāpatyo vā aśvaḥ
sayonitvāya |
aditis tvety āha |
iyam vā aditis |
adityaivādityāṃ khanaty asyā akrūraṃkārāya
na hi svaḥ svaṃ hinasti
devānāṃ tvā patnī ity āha
devānām ||

[[5-1-7-2]]

vā etām patnayo 'gre 'kurvan
tābhir evaināṃ dadhāti
dhiṣaṇās tvety āha
vidyā vai dhiṣaṇās |
vidyābhir evaināṃ abhīnddhe
gnās tvety āha
chandāṃsi vai gnās |
chandobhir evaināṃ śrapayati
varūtrayas ttvety āha
hotrā vai varūtrayas |
hotrābhir evaināṃ pacati
janayas tvety āha
devānāṃ vai patnīḥ ||

[[5-1-7-3]]

janayas
tābhir evaināṃ pacati
ṣaḍbhiḥ pacati
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evaināṃ pacati
dviḥ pacantv ity āha
tasmād dviḥ saṃvatsarasya sasyam pacyate
vāruṇy ukhābhiddhā
maitriyopaiti
śāntyai
devas tvā savitod vapatv ity āha
savitṛprasūta evaināṃ brahmaṇā devatābhir ud vapati |
apadyamānā pṛthivy āsā diśa ā pṛṇa ||

[[5-1-7-4]]

ity āha
tasmād agniḥ sarvā diśo 'nu vi bhāti |
ut tiṣṭha bṛhatī bhavordhvā tiṣṭha dhruvā tvam ity āha
pratiṣṭhityai |
asuryam pātram anāchṛṇṇam
ā chṛṇatti devatrākar
ajakṣireṇā chṛṇatti

paramam vā etat payo yad ajakṣīram
parameṇaivainam payasā chṛṇatti
yajusā
vyāvṛtṭyai
chandobhir ā chṛṇatti
chandobhir vā eṣā kriyate
chandobhir eva chandāṁsy ā chṛṇatti ॥

[[5-1-8-1]]

ekaviṁśatyā māṣaiḥ puruṣaśīrṣam achaiti |
amedhyā vai māṣā amedhyam puruṣaśīrṣam
amedhyair evāsyāmedhyam niravadāya medhyam kṛtvā harati |
ekaviṁśatir bhavanti |
ekaviṁśo vai puruṣaḥ
puruṣasyāptyai
vyṛddham vā etat prāṇair amedhyam yat puruṣaśīrṣam |
saptadhā vitṛṇṇām valmikavapām prati ni dadhāti
sapta vai śīrṣaṇyāḥ prāṇāḥ
prāṇair evainat sam ardhayati
medhyatvāya
yāvantaḥ ॥

[[5-1-8-2]]

vai mṛtyubandhavas teṣāṃ yama ādhipatyam pariṇyāya
yamagāthābhiḥ pari gāyati
yamād evainad vṛṅkte
tisṛbhiḥ pari gāyati
traya ime lokās |
ebhya evainal lokebhyo vṛṅkte
tasmād gāyate na deyam |
gāthā hi tad vṛṅkte |
agnibhyaḥ paśūn ā labhate
kāmā vā agnayaḥ
kāmān evāva runddhe
yat paśūn nālabhetānavaruddhā asya ॥

[[5-1-8-3]]

paśavaḥ syus |
yat paryagnikṛtān utsṛjed yajñaveśasam kuryāt |
yat saṁsthāpayed yātayāmāni śīrṣāṇi syus |
yat paśūn ālabhate tenaiva paśūn ava runddhe
yat paryagnikṛtān utsṛjati śīrṣṇām ayātayāmatvāya
prājāpatyena saṁ sthāpayati yajño vai prajāpatir yajña eva yajñam prati ṣṭhāpayati
prajāpatih prajā asṛjata
sa riricāno 'manyata
sa etā āprīr apaśyat
tābhir vai sa mukhataḥ ॥

[[5-1-8-4]]

ātmānam āprīṇita
yad etā āpriyo bhavanti
yajño vai prajāpatis |

yajñam evaitābhir mukhata ā prīṇāti |
aparimitachandaso bhavanti |
aparimitaḥ prajāpatiḥ
prajāpater āptyai |
ūnātiriktā mithunāḥ
prajātyai
lomaśam vai nāmaitac chandaḥ prajāpateḥ
paśavo lomaśāḥ
paśūn evāva runddhe
sarvāṇi vā etā rūpāṇi
sarvāṇi rūpāṇy agnau citye kriyante
tasmād etā agneś cityasya ||

[[5-1-8-5]]

bhavanti |
ekaviṃśatiṃ sāmīdhenīr anv āha
rug vā ekaviṃśo rucam eva gachati |
atho pratiṣṭhām eva pratiṣṭhā hy ekaviṃśas |
caturviṃśatiṃ anv āha
caturviṃśatir ardhamāsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaro 'gnir vaiśvānaraḥ
sākṣād eva vaiśvānaram ava runddhe
parācīr anv āha
parāñ iva hi suvargo lokaḥ
samās tvāgna ṛtavo vardhayantv ity āha
samābhir evāgniṃ vardhayati ||

[[5-1-8-6]]

ṛtubhiḥ saṃvatsaram |
viśvā ā bhāhi pradiśaḥ pṛthivyā ity āha
tasmād agniḥ sarvā diśo 'nu vi bhāti
praty auhatām aśvinā mṛtyum asmād ity āha
mṛtyum evāsmād apa nudati |
ud vyaṃ tamasaḥ parīty āha
pāpmā vai tamaḥ
pāpmānam evāsmād apa hanti |
aganma jyotir uttamam ity āha |
asau vā ādityo jyotir uttamam
ādityasyaiva sāyujyaṃ gachati
na saṃvatsaras tiṣṭhati nāsya śrīs tiṣṭhati yasyaitāḥ kriyante
jyotiṣmatim uttamām anv āha
jyotir evāsmā upariṣṭād dadhāti
suvargasya lokasyānukhyātyai ||

[[5-1-9-1]]

ṣaḍbhir dīkṣayati
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evainam dīkṣayati
saptabhir dīkṣayati
sapta chandāṃsi
chandobhir evainam dīkṣayati
viśve devasya netur ity anuṣṭubhottamayā juhōti

vāg vā
tasmāt prāṇānāṃ vāg uttamā |
ekasmād akṣarād anāptam prathamam padam |
tasmād yad vāco 'nāptam tan manuṣyā upa jīvanti
pūrṇayā juhōti
pūrṇa iva hi prajāpatiḥ ||

[[5-1-9-2]]

prajāpater āpatyai
nyūnayā juhōti
nyūnād dhi prajāpatiḥ prajā asṛjata
prajānāṃ sṛṣṭyai
yad arcīṣi pravṛṇjyād bhūtam ava rundhita
yad aṅgāreṣu bhaviṣyat |
aṅgāreṣu pra vṛṇakti
bhaviṣyad evāva runddhe
bhaviṣyad dhi bhūyo bhūtāt |
dvābhyām pra vṛṇakti
dvīpād yajamānaḥ
pratiṣṭhityai
brahmaṇā vā eṣā yajuṣā sambhṛtā yad ukhā
sā yad bhidyetārtim ārchet ||

[[5-1-9-3]]

yajamāno hanyetāsya yajñas |
mitraitām ukhāṃ tapety āha
brahma vai mitras |
brahmann evainām prati ṣṭhāpayati
nārtim ārchati yajamāno nāsya yajño hanyate
yadi bhidyeta tair eva kapālaiḥ saṃ sṛjet
saiva tataḥ prāyaścittis |
yo gataśrīḥ syān mathitvā tasyāva dadhyāt |
bhūto vā
sa svām ||

[[5-1-9-4]]

devatām upaiti yo bhūtikāmaḥ syāt |
ya ukhāyai sambhavet sa eva tasya syāt |
ato hy eṣa sambhavati |
eṣa vai svayambhūr nāma
bhavaty eva
yaṃ kāmayeta
bhrātṛvyam asmaī janayeyam ity anyatas tasyāhṛtyāva dadhyāt
sākṣād evāsmāī bhrātṛvyam janayati |
ambarīṣād annakāmasyāva dadhyāt |
ambarīṣe vā annam bhriyate
sayony evānnam ||

[[5-1-9-5]]

ava runddhe
muñjān ava dadhāti |
ūrg vai muñjās |

ūrjam evāsmā api dadhāti |
agnir devebhyo nilāyata
sa krumukam prāviśat
krumukam ava dadhāti
yad evāsyā tatra nyaktaṃ tad evāva runddhe |
ājyena saṃ yauti |
etad vā agneḥ priyaṃ dhāma yad ājyam
priyeṇaivainaṃ dhāmnā sam ardhayatya atho tejasā ||

[[5-1-9-6]]

vaikaṃkarīm ā dadhāti
bhā evāva runddhe
śamīmayīm ā dadhāti
śāntyai
sīda tvam mātur asyā upastha iti tiṣṭhir jātam upa tiṣṭhate
traya ime lokās |
eṣv eva lokeṣv āvidaṃ gachati |
atho prāṇān evātman dhatte ||

[[5-1-10-1]]

na ha sma vai purāgnir aparāśuvṛkṇaṃ dahati
tad asmai prayoga evarṣir asvadayat |
yad agne yāni kāni ceti samidham ā dadhāti |
aparāśuvṛkṇaṃ evāsmā svadayati
sarvam asmai svadate ya evaṃ veda |
audumbarīm ā dadhāti |
ūrg vā udumbaras |
ūrjam evāsmā api dadhāti
prajāpatir agnim asṛjata
taṃ sṛṣṭaṃ rakṣāṃsi ||

[[5-1-10-2]]

ajighāṃsan |
sa etad rākṣoghnān apaśyat
tena vai sa rakṣāṃsy apāhata
yad rākṣoghnān bhavaty agner eva tena jātād rakṣāṃsy apa hanti |
āśvatthīm ā dadhāti |
āśvattho vai vanaspatināṃ sapatnasāho vijityai
vaikaṅkatīm ā dadhāti
bhā evāva runddhe
śamīmayīm ā dadhāti
śāntyai
saṃśitam me brahmod eṣāṃ bāhū atiram ity uttame audumbarī ||

[[5-1-10-3]]

vācayati
brahmaṇaiva kṣatraṃ saṃ śayati kṣatreṇa brahma
tasmād brāhmaṇo rājanyavān aty anyam brāhmaṇaṃ tasmād rājanyo brāhmaṇavān
aty anyam rājanyam
mṛtyur vā eṣa yad agnis |
amṛtaṃ hiraṇyam |
rukmaṃ antaram prati muñcate |

amṛtam eva mṛtyor antar dhatte |
ekaviṁśatinirbādho bhavati |
ekaviṁśatir vai devalokā dvādaśa māsāḥ pañcartavas traya ime lokā asāv ādityaḥ ||

[[5-1-10-4]]

ekaviṁśa etāvanto vai devalokās
tebhya eva bhrātṛvyam antar eti
nirbādhair vai devā asurān nirbādhe 'kurvata
tan nirbādhānām nirbādhatvam |
nirbādhī bhavati
bhrātṛvyān eva nirbādhe kurute
sāvitriyā prati muñcate
prasūtyai
naktośāsety uttarayā |
ahorātrābhyām evainam ud yachate
devā agniṁ dhārayan draviṇodā ity āha
prāṇā vai devā draviṇodās |
ahorātrābhyām evainam udyatya ||

[[5-1-10-5]]

prāṇair dādihāra |
āsinaḥ prati muñcate
tasmād āsināḥ prajāḥ pra jāyante
kṛṣṇājinam uttaram |
tejo vai hiraṇyam brahma kṛṣṇājinam |
tejasā caivainam brahmaṇā cobhayataḥ pari gṛhṇāti
ṣaḍudyāmaṁ śikyam bhavati
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evainam ud yachate
yad dvādaśodyāmaṁ saṁvatsareṇaiva
mauñjam bhavati |
ūrg vai muñjās |
ūrjaivainaṁ sam ardhayati
suparṇo 'si garutmān ity avekṣate
rūpam evāsyaitan mahimānaṁ vyācaṣṭe
divaṁ gacha suvaḥ patety āha
suvargam evainaṁ lokam gamayati ||

[[5-1-11-1]]

samidddho añjan kṛdaram matinām ghṛtam agne madhumat pinvamānaḥ | vāji vahan
vājinam jātavedo devānām vakṣi piryam ā sadhastham ||
ghṛtenāñjant sam patho devayānān prajānan vājy apy etu devān | anu tvā sapte
pradiśaḥ sacantāṁ svadhām asmaḥ yajamānāya dhehi ||
īḍyaś cāsi vandyāś ca vājinn āśuś cāsi medhyaś ca sapte | agniṣ ṭvā ||

[[5-1-11-2]]

devair vasubhiḥ sajośāḥ pṛitam vahnim vahatu jātavedāḥ ||
stīrṇam barhiḥ suṣṭarimā juṣāṇoru pṛthu prathamānam pṛthivyām | devebhir yuktam
aditiḥ sajośāḥ syonaṁ kṛṇvānā suvite dadhātu ||
etā u vaḥ subhagā viśvarūpā vi pakṣobhiḥ śrayamāṇā ud ātaiḥ | ṛṣvāḥ satih kavaṣaḥ
śumbhamānā dvāro devih supṛāyaṇā bhavantu ||
antarā mitrāvaruṇā carantī mukhaṁ yajñānām abhi saṁvidāne | uṣāsā vām ||

[[5-1-11-3]]

suhiraṅye suśilpe ṛtasya yonāv iha sādāyāmi ||
prathamā vāṁ sarathinā suvarṇā devau paśyantau bhuvanāni viśvā | apiprayaṃ
codanā vāṃ mimānā hotārā jyotiḥ pradiśā diśantā ||
ādityair no bhārati vaṣṭu yajñāṃ sarasvatī saha rudrair na āvit | idopahūtā vasubhiḥ
sajoṣā yajñāṃ no devīr amṛteṣu dhatta ||
tvaṣṭā vīraṃ devakāmaṃ jajāna tvaṣṭur arvā jāyata āśur āsvaḥ ||

[[5-1-11-4]]

tvaṣṭedaṃ viśvam bhuvanaṃ jajāna bahoḥ kartāram iha yakṣi hotaḥ ||
āśvo gṛtēna tmānyā samakta upa devāṃ ṛtuśaḥ pātha etu | vanaspatir devalokam
prajānann agninā havyā svaditāni vakṣat ||
prajāpates tapasā vāvṛdhānaḥ sadyo jāto dadhiṣe yajñam agne | svāhākṛtēna haviṣā
purogā yāhi sādhyā havir adantu devāḥ ||

[[5-2-1-1]]

viṣṇumukhā vai devās chandobhir imāṃllokān anapajayyam abhy ajayan
yad viṣṇukramān kramate viṣṇur eva bhūtvā yajamānaś chandobhir imāṃllokān
anapajayyam abhi jayati
viṣṇoḥ kramo 'sy abhimātihety āha
gāyatrī vai pṛthivī
traīṣṭhubham antarikṣam |
jāgatī dyaus |
ānuṣṭubhīr diśas |
chandobhir evemāṃllokān yathāpūrvam abhi jayati
prajāpatir agnim asṛjata
so 'smāt sṛṣṭaḥ ||

[[5-2-1-2]]

parān ait
tam etayānv ait |
akrandat iti
tayā vai so 'gneḥ priyaṃ dhāmāvārunddha
yad eṭam anvāhāgner evaitayā priyaṃ dhāmāva runddhe |
īśvaro vā eṣa parān pradagho yo viṣṇukramān kramate
cataṣṭbhir ā vartate
catvāri chandāṃsi
chandāṃsi khalu vā agneḥ priyā tanūḥ
priyāṃ evāsya tanuvam abhi ||

[[5-2-1-3]]

paryāvartate
dakṣiṇā paryāvartate
svam eva vīryam anu paryāvartate
tasmād dakṣiṇo 'rdha ātmano vīryāvattaras |
atho ādityasyaivāvṛtam anu paryāvartate
śunaḥśepam ājigartim varuṇo 'gṛhṇāt
sa etām vāruṇim apaśyat
tayā vai sa ātmānaṃ varuṇapāsād amuñcat |
varuṇo vā etaṃ gṛhṇāti ya ukhām pratimuñcate |
ud uttamaṃ varuṇa pāsām asmad ity āha |

ātmānam evaitayā ॥

[[5-2-1-4]]

varuṇapāśān muñcati ।
ā tvāhārṣam ity āha ।
ā hy enaṁ harati
dhruvas tiṣṭhāvicācalir ity āha
pratiṣṭhityai
viśas tvā sarvā vāñchantv ity āha
viśaivainaṁ sam ardhayati ।
asmin rāṣṭram adhi śrayety āha
rāṣṭram evāsmiṁ dhruvam akar
yaṁ kāmayera
rāṣṭraṁ syād iti tam manasā dhyāyet ।
rāṣṭram eva bhavati ॥

[[5-2-1-5]]

agre bṛhann uṣasām ūrdhvo asthād ity āha ।
agram evainaṁ samānānāṁ karoti
nirjagmivān tamasa ity āha
tama evāsmād apa hanti
jyotiṣāgād ity āha
jyotir evāsmiṁ dadhāti
catasṛbhiḥ sādāyati
catvāri chandāṁsi
chandobhir eva ।
atichandasottamayā
varṣma vā eṣa chandasāṁ yad atichandās ।
varṣmaivainaṁ samānānāṁ karoti
sadvatī ॥

[[5-2-1-6]]

bhavati
sattvam evainaṁ gamayati
vātsapreṇopa tiṣṭhate ।
etena vai vatsaprīr bhālandano 'gneḥ priyaṁ dhāmāvārunddha ।
agner evaitena priyaṁ dhāmāva runddhe ।
ekādaśam bhavati ।
ekadhaiva yajamāne vīryaṁ dadhāti
stomena vai devā asmiṁloka ārdhnuvañ chandobhir amuṣmin ।
stomasyeva khalu vā etad rūpaṁ yad vātsapram ।
yad vātsapreṇopatiṣṭhate ॥

[[5-2-1-7]]

imam eva tena lokam abhi jayati
yad viṣṇukramān kramate 'mum eva tair lokam abhi jayati
pūrvedyuh pra krāmaty uttaredyur upa tiṣṭhate
tasmād yoge 'nyāsām prajānām manaḥ kṣeme 'nyāsām ।
tasmād yāyāvaraḥ kṣemyasyeṣe
tasmād yāyāvaraḥ kṣemyam adhyavasyati
muṣṭī karoti
vācam yachati

yajñasya dhr̥tyai ॥

[[5-2-2-1]]

annapate 'nnasya no dehīty āha ।
agnir vā annapatiḥ
sa evāsmā annam pra yachati ।
anamīvasya śuṣmīṇa ity āha ।
ayakṣmasyeti vāvaitad āha
pra pradātāraṃ tāriṣa ūrjaṃ no dhehi dvipade catuṣpada ity āha ।
āśiṣam evaitām ā śāste ।
ud u tvā viśve devā ity āha
prāṇā vai viśve devāḥ ॥

[[5-2-2-2]]

prāṇair evainam ud yachate ।
agne bharantu cittibhir ity āha
yasmā evainaṃ cittāyodyachate tenaivainaṃ sam ardhayati
catasṛbhir ā sādāyati
catvāri chandāṃsi
chandobhir eva ।
atichandasottamayā
varṣma vā eṣā chandasāṃ yad atichandā
varṣmaivainaṃ samānānāṃ karoti
sadvatī bhavati
sattvam evainaṃ gamayati
pred agne jyotiṣmān ॥

[[5-2-2-3]]

yāhīty āha
jyotir evāsmīn dadhāti tanuvā vā eṣa hinasti yaṃ hinasti
mā hiṃsis tanuvā prajā ity āha
prajābhya evainaṃ śamayati
rakṣāṃsi vā etad yajñāṃ sacante yad ana utsarjati ।
akrandad ity anv āha
rakṣasāṃ apahatyai ।
anasā vahanti ।
apacitim evāsmīn dadhāti
tasmād anasvī ca rathī cātithīnām apacitatamau ॥

[[5-2-2-4]]

apacitimān bhavati ya evaṃ veda
samidhāgniṃ duvasyateti ghṛtānuṣiktām avasite samidham ā dadhāti
yathātithaya āgatāya sarpiṣvad ātithyaṃ kriyate tādṛg eva tat ।
gāyatriyā brāhmaṇasya gāyatro hi brāhmaṇas
triṣṭubhā rājanyasya traiṣṭubho hi rājanyas ।
apsu bhasma pra veśayati ।
apsuyonir vā agniḥ
svām evainaṃ yoniṃ gamayati
tisṛbhiḥ pra veśayati
trivṛd vai ॥

[[5-2-2-5]]

agnis |
yāvān evāgnis tam pratiṣṭhāṃ gamayati
parā vā eṣo 'gniṃ vapati yo 'psu bhasma praveśayati
jyotiṣmatibhyām ava dadhāti
jyotir evāsmiṃ dadhāti
dvābhyām pratiṣṭhityai
parā vā eṣa prajāṃ paśūn vapati yo 'psu bhasma praveśayati
punar ūrjā saha rayyati punar udaiti
prajāṃ eva paśūn ātman dhatte
punas tvādityāḥ ||

[[5-2-2-6]]

rudrā vasavaḥ sam indhatām ity āha |
etā vā etaṃ devatā agre sam aindhata
tābhir evainam̐ sam inddhe
bodhā sa bodhīty upa tiṣṭhate
bodhayaty evainam |
tasmāt suptvā prajāḥ pra budhyante
yathāsthānam upa tiṣṭhate
tasmād yataḥsthānam paśavaḥ punar etyopa tiṣṭhante ||

[[5-2-3-1]]

yāvati vai pṛthivī tasyai yama ādhipatyam pariṃyāya
yo vai yamaṃ devayajanam asyā aniryācyāgniṃ cinute yamāyainam̐ sa cinute |
apetety adhyavasāyayati
yamam eva devayajanam asyai niryācyātmane 'gniṃ cinute |
iṣvagreṇa vā asyā anāmṛtam ichanto nāvindan
te devā etad yajur apaśyan |
apeteti
yad etenādhyavasāyayati ||

[[5-2-3-2]]

anāmṛta evāgniṃ cinute |
ud dhanti
yad evāsyā amedhyaṃ tad apa hanti |
apo 'vokṣati
śāntyai
sikatā ni vapati |
etad vā agner vaiśvānarasya rūpam |
rūpenaiva vaiśvānaram ava runddhe |
ūṣān ni vapati
puṣṭir vā eṣā prajānanam yad ūṣāḥ
puṣṭyām eva prajānane 'gniṃ cinute |
atho saṃjñāna eva
saṃjñānam̐ hy etat ||

[[5-2-3-3]]

paśūnām yad ūṣās |
dyāvāpṛthivī sahāstām |
te viyati abrūtām
astv eva nau saha yajñiyam iti
yad amuṣyā yajñiyam āsit tad asyām adadhāt ta ūṣā abhavan

yad asyā yajñiyam āsīt tad amuṣyām adadhāt tad adaś candramasi kṛṣṇam
ūśān nivapann ado dhyāyed dyāvāpṛthivyor eva yajñiye 'gnim cinute |
ayaṁ so agnir iti viśvāmitrasya ||

[[5-2-3-4]]

sūktam bhavati |
etena vai viśvāmitro 'gneḥ priyaṁ dhāmāvārunddha |
agner evaitena priyaṁ dhāmāva runddhe
chandobhir vai devāḥ suvargaṁ lokam
catasraḥ prācīr upa dadhāti
catvāri chandāṁsi
chandobhir eva tad yajamānaḥ suvargaṁ lokam eti
teṣāṁ suvargaṁ lokam yatāṁ diśaḥ sam avliyanta
te dve purastāt samīcī upādadhata dve ||

[[5-2-3-5]]

paścāt samīcī
tābhir vai te diśo 'dṛmhan
yad dve purastāt samīcī upadadhāti dve paścāt samīcī
diśāṁ vidhṛtyai |
atho paśavo vai chandāṁsi
paśūn evāsmāi samīco dadhāti |
aṣṭāv upa dadhāti |
aṣṭākṣarā gāyatrī
gāyatro 'gnir yāvān evāgnis taṁ cinute |
aṣṭāv upa dadhāti |
aṣṭākṣarā gāyatrī
gāyatrī suvargaṁ lokam añjasā veda
suvargasya lokasya ||

[[5-2-3-6]]

prajñātyai
trayodaśa lokamṛṇā upa dadhāti |
ekaviṁśatiḥ sam padyante
pratiṣṭhā vā ekaviṁśaḥ pratiṣṭhā gārhapatyas |
ekaviṁśasyaiva pratiṣṭhāṁ gārhapatyam anu prati tiṣṭhati
praty agniṁ cikyānas tiṣṭhati ya evaṁ veda
pañcacitikaṁ cinvīta prathamam cinvānaḥ
pāṅkto yajñāḥ
pāṅktāḥ paśavas |
yajñam eva paśūn ava runddhe
tricitikaṁ cinvīta dvitīyaṁ cinvānas
traya ime lokās |
eṣv eva lokeṣu ||

[[5-2-3-7]]

prati tiṣṭhanti |
ekacitikaṁ cinvīta tṛtīyaṁ cinvānas |
ekadhā vai suvargo lokas |
ekavṛtaiva suvargaṁ lokam eti
purīṣeṇābhy ūhati
tasmān māṁsenāsthi channam |

na duścarmā bhavati ya evaṃ veda
pañca citayo bhavanti
pañcabhiḥ puriṣair abhy ūhati
daśa sam padyante
dasākṣarā
annaṃ
virājy evānnādye prati tiṣṭhati ॥

[[5-2-4-1]]

vi vā etau dviṣāte yaś ca purāgnir yaś cokhāyām ।
sam itam iti catasṛbhiḥ saṃ ni vapati
catvāri chandāṃsi
chandāṃsi khalu vā agneḥ priyā tanūḥ
priyayaivainau tanuvā saṃ śāsti
sam itam ity āha
tasmād brahmaṇā kṣatraṃ sam eti
yat saṃnyupya viharati
tasmād brahmaṇā kṣatraṃ vy eti ।
ṛtubhiḥ ॥

[[5-2-4-2]]

vā etaṃ dikṣayanti
sa ṛtubhir eva vimucyas ।
māteva putram pṛthivī puriṣyam ity āha ।
ṛtubhir evainaṃ dikṣayaitvartubhir vi muñcati
vaiśvānaryā śikyam ā datte
svadayaty evainad ।
nairṛtiḥ kṛṣṇās tisras tuṣapakvā bhavanti
nirṛtyai vā etad bhāgadheyam yat tuṣā nirṛtyai rūpaṃ kṛṣṇam ।
rūpeṇaiva nirṛtiṃ niravadayate ।
imāṃ diśaṃ yanti ।
eṣā ॥

[[5-2-4-3]]

vai nirṛtyai
svāyām eva diśi nirṛtiṃ niravadayate
svakṛta iriṇa upa dadhāti pradare vā ।
etad vai nirṛtyā āyatanam ।
sva evāyatane nirṛtiṃ niravadayate
śikyam abhy upa dadhāti
nairṛto vai pāśaḥ
sākṣād evainaṃ nirṛtipāśān muñcati
tisra upa dadhāti
tredhāvihito vai puruṣas ।
yāvān eva puruṣas tasmān nirṛtim ava yajate
parācīr upa ॥

[[5-2-4-4]]

dadhāti
parācīm evāsmān nirṛtim pra ṇudate ।
apratikṣam ā yanti
nirṛtyā antarhityai

mārjayitvopa tiṣṭhante
medhyatvāya
gārhapatyam upa tiṣṭhante
nirṛtiloka eva caritvā pūtā devalokam upāvartante |
ekayopa tiṣṭhante |
ekadhaiva yajamāne vīryam dadhati
niveśanaḥ saṅgamano vasūnām ity āha
prajā vai paśavo vasu
prajayaivainam paśubhiḥ sam ardhayanti ||

[[5-2-5-1]]

puruṣamātreṇa vi mimīte
yajñena vai puruṣaḥ sammitas |
yajñaparūṣaivainam vi mimīte
yāvān puruṣa ūrdhva bāhus tāvān bhavati |
etāvad vai puruṣe vīryam |
vīryeṇaivainam vi mimīte
pakṣi bhavati
na hy apakṣaḥ patitum arhati |
aratninā pakṣau drāghiyāṁsau bhavatas
tasmāt pakṣaprayāṁsi vayāṁsi
vyāmamātrau pakṣau ca pucham ca bhavati |
etāvad vai puruṣe vīryam ||

[[5-2-5-2]]

vīryasammitas |
veṇunā vi mimīte |
āgneyo vai venuḥ
sayonitvāya
yajusā yunakti
yajusā kṛṣati
vyāvṛtṭyai
ṣaḍgavena kṛṣati
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evainam kṛṣati
yad dvādaśagavena saṁvatsarenaiveyam vā agner atidāhād abibhet
saitad dviguṇam apaśyat kṛṣtam cākṛṣtam ca
tato vā imān nāty adahat |
yat kṛṣtam cākṛṣtam ca ||

[[5-2-5-3]]

bhavaty asyā anātidāhāya
dviguṇam tvā agnim udyantum arhatīty āhus |
yat kṛṣtam cākṛṣtam ca bhavati |
agner udyatṭyai |
etāvanto vai paśavo dvipādaś ca catuṣpādaś ca
tān yat prāca utsṛjed rudrāyāpi dadhyāt |
yad dakṣiṇā piṭṛbhyo ni dhuvet |
yat pratīco rakṣāṁsi hanyus |
udīca ut sṛjati |
eṣā vai devamanuṣyāṇāṁ śāntā dik ||

[[5-2-5-4]]

tām evainān anūt sṛjati |
atho khalv imāṃ diśam ut sṛjati |
asau vā ādityaḥ prāṇaḥ
prāṇam evainān anūt sṛjati
dakṣiṇā paryāvartante
svam eva vīryam anu paryāvartante
tasmād dakṣiṇo 'rdha ātmano vīryāvattaras |
atho ādityasyaivāvṛtam anu paryāvartante
tasmāt parāñcaḥ paśavo vi tiṣṭhante pratyañca ā vartante
tisrastisraḥ sītāḥ ||

[[5-2-5-5]]

kṛṣati
trivṛtam eva yajñamukhe vi yātayati |
oṣadhīr vapati
brahmañānam ava runddhe |
arke 'rkaś cīyate
caturdaśabhir vapati
sapta grāmyā oṣadhayaḥ saptāraṇyās |
ubhayiṣām avaruddhyai |
annasyānnasya vapati |
annasyānnasyāvaruddhayi
kṛṣṭe vapati
kṛṣṭe hy oṣadhayaḥ pratitiṣṭhanti |
anusītaṃ vapati
prajātyai
dvādaśasu sītāsu vapati
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsareṇaivāsmā annam pacati
yad agnicit ||

[[5-2-5-6]]

anavaruddhasyāśnīyād avaruddhena vy ṛdhyeta
ye vanaspatīnām phalagrahayas tān idhme 'pi prokṣet |
anavaruddhasyāvaruddhyai
digbhyo loṣṭānt sam asyati
diśām eva vīryam avarudhya diśāṃ vīrye 'gnim cinute
yaṃ dviṣyād yatra sa syāt tasyai diśo loṣṭam ā haret |
iṣam ūrjam aham ita ā dada itīṣam evorjam tasyai diśo 'va runddhe
kṣodhuko bhavati yas tasyāṃ diśi bhavati |
uttaravedim upa vapati |
uttaravedyāṃ hy agniś cīyate |
atho paśavo vā uttaravediḥ
paśūn evāva runddhe |
atho yajñaparūṣo 'nantarityai ||

[[5-2-6-1]]

agne tava śravo vaya iti sikatā ni vapati |
etad vā agner vaiśvānarasya sūktam |
sūktenaiva vaiśvānaram ava runddhe
ṣaḍbhir ni vapati

ṣaḍ vā ṛtavaṅ samvatsaraḥ
samvatsaro 'gnir vaiśvānaraḥ
sākṣād eva vaiśvānaram ava runddhe
samudraṃ vai nāmaitac chandaḥ
samudram anu prajāḥ pra jāyante
yad etena siktā nivapati
prajānām prajānanāya |
indraḥ ||

[[5-2-6-2]]

vṛtrāya vajram prāharat
sa tredhā vy abhavat sphyas ṛṭiyam̐ rathas ṛṭiyam̐ yūpas ṛṭiyam |
ye 'ntaḥsarā aśīryanta tāḥ śarkarā abhavan
tac charkarāṇām̐ śarkaratvam |
vajro vai śarkarāḥ
paśur agnis |
yac charkarābhir agnim pariminoti vajreṇaivāsmai paśūn pari gṛhṇāti
tasmād vajreṇa paśavaḥ parigr̥hītās
tasmāt stheyān astheyaso nopā harate
trisaptābhiḥ ||

[[5-2-6-3]]

paśukāmasya pari minuyāt
sapta vai śīrṣaṇyāḥ prāṇāḥ
prāṇāḥ paśavaḥ
prāṇair evāsmai paśūn ava runddhe
triṇavābhir bhrātṛvyavatas
trivṛtam eva varjam̐ sambhṛtya bhrātṛvyāya pra harati
stṛtyai |
aparimitābhiḥ pari minuyād aparimitasyāvaruddhyai
yam̐ kāmāyeta paśuḥ syād ity aparimītya tasya śarkarāḥ siktā vy ūhet |
aparigr̥hīta evāsya viṣūcīnam̐ retaḥ parā siñcati |
apaśur eva bhavati ||

[[5-2-6-4]]

yam̐ kāmāyeta
paśumānt syād iti parimītya tasya śarkarāḥ siktā vy
parigr̥hīta evāsmai samīcīnam̐ retaḥ siñcati
paśumān eva bhavati
saumyā vy ūhati
somo vai retodhās |
reta eva tad dadhāti
gāyatriyā brāhmaṇasya gāyatro hi brāhmaṇas
triṣṭubhā rājanyasya traiṣṭubho hi rājanyaḥ
śamyum bārhaspatyam̐ medho nopānamat
so 'gnim prāviśat ||

[[5-2-6-5]]

so 'gneḥ kṛṣṇo rūpaṃ kṛtvod āyata
so 'śvam prāviśat
so 'śvasyāvāntaraśapho 'bhavat |
yad aśvam ākramayati ya eva medho 'śvam prāviśat tam evāva runddhe

prajāpatināgniś cetavya ity āhuḥ
prājāpatyo 'śvas |
yad aśvam ākramayati prajāpatinaivāgniṃ cinute
puṣkaraparṇam upa dadhāti
yonir vā agneḥ puṣkaraparṇam |
sayonim evāgniṃ cinute |
apām pṛṣṭham asīty upa dadhāti |
apām vā etat pṛṣṭham puṣkaraparṇam |
rūpeṇaivainad upa dadhāti ||

[[5-2-7-1]]

brahma jajñānam iti rukmam upa dadhāti
brahmamukhā vai prajāpatiḥ prajā asṛjata
brahmamukhā eva tat prajā yajamānaḥ sṛjate
brahma jajñānam ity āha
tasmād brāhmaṇo mukhyas |
mukhyo bhavati ya evaṃ veda
brahmavādino vadanti
na pṛthivyām nāntarikṣe na divy agniś cetavya iti
yat pṛthivyām cinvīta pṛthivīm śucārpayet |
nauśadhayo na vanaspatayaḥ ||

[[5-2-7-2]]

pra jāyeran
yad antarikṣe cinvītāntarikṣam śucārpayet |
na vayāṁsi pra jāyeran
yad divi cinvīta divam śucārpayet |
na parjanya varṣet |
rukmam upa dadhāti |
amṛtaṃ vai hiraṇyam
amṛta evāgniṃ cinute
prajātyai
hiraṇmayam puruṣam upa dadhāti
yajamānalokasya vidhṛtyai
yad iṣṭakāyā ātṛṇṇam anūpadadhyāt paśūnām ca yajamānasya ca prāṇam api
dadhyāt |
dakṣiṇataḥ ||

[[5-2-7-3]]

prāñcam upa dadhāti
dādhāra yajamānalokam |
na paśūnām ca yajamānasya ca prāṇam api dadhāti |
atho khalv iṣṭakāyā ātṛṇṇam anūpa dadhāti
prāñānām utsṛṣṭyai
drapsaś caskandety abhi mṛsati
hotrāsv evainam prati ṣṭhāpayati
srucāv upa dadhāti |
ājyasya kārṣmaryamayim dadhnaḥ pūrṇām audumbarim
iyam vai kārṣmaryamayy asāv audumbari |
ime evopa dhatte
tūṣṇim upa dadhāti
na hīme yajuṣāptum arhati

dakṣiṇām kārṣmaryamayīm uttarām audumbarīm |
tasmād asyā asāv uttarā |
ājyasya pūrṇām kārṣmaryamatīm |
vajro vā ājyaṃ vajraḥ kārṣmaryas |
vajreṇaiva yajñasya dakṣiṇato rakṣāṃsy apa hanti
dadhnaḥ pūrṇām audumbarīm
paśavo vai dadhy ūrg udumbaraḥ
paśuṣv evorjaṃ dadhāti
pūrṇe upa dadhāti
pūrṇe evainam ||

[[5-2-7-4]]

amuṣmimlloka upa tiṣṭhete
virājy agniś cetavya ity āhuḥ
srug vai
yat srucāv upadadhāti virājy evāgniṃ cinute
yajñamukheyajñamukhe vai kriyamāṇe yajñam rakṣāṃsi jighāṃsanti
yajñamukham rukmas |
yad rukmaṃ vyāghārayati yajñamukhād eva rakṣāṃsy apa hanti
pañcabhir vyāghārayati
pāṅkto yajñas |
yāvān eva yajñas tasmād rakṣāṃsy apa hanti
akṣṇayā vyāghārayati
tasmād akṣṇayā paśavo 'ṅgāni pra haranti pratiṣṭhityai ||

[[5-2-8-1]]

svayamātrṇṇām upa dadhāti |
iyaṃ vai svayamātrṇṇā |
imām evopa dhatte |
āśvam upa ghrāpayati
prāṇam evāsyām dadhāti |
atho prājāpatyo vā āśvaḥ
prajāpatinaivāgniṃ cinute
prathameṣṭakopadhīyamānā paśūnām ca yajamānasya ca prāṇam api dadhāti
svayamātrṇṇā bhavati
prāṇānām utsrṣṭyā atho suvargasya lokasyānukhyātyai |
agnāv agniś cetavya ity āhus |
eṣa vai ||

[[5-2-8-2]]

agnir vaiśvānaro yad brāhmaṇas
tasmai prathamām iṣṭakām yajuṣkṛtām pra yachet
tām brāhmaṇas copa dadhyātām
agnāv eva tad agniṃ cinute |
īśvaro vā eṣa ārtim ārtor yo 'vidvān iṣṭakām upadadhāti
trīn varān dadyāt
trayo vai prāṇaḥ
prāṇānām sprṭyai
dvāv eva deyau
dvau hi prāṇau |
eka eva deyas |
eko hi prāṇaḥ

paśuḥ ॥

[[5-2-8-3]]

vā eṣa yad agnis ।
na khalu vai paśava āyavase ramante
dūrveṣṭakām upa dadhāti paśūnām dhṛtyai
dvābhyām pratiṣṭhityai
kāṇḍātkāṇḍāt prarohantīty āha
kāṇḍenakāṇḍena hy eṣā pratitiṣṭhai ।
evā no dūrve pra tanu sahasreṇa śatena cety āha
sāhasraḥ prajāpatiḥ
prajāpater āptyai
devalakṣmaṃ vai tryālikhitā
tām uttaralakṣmāṇaṃ devā upādadhātādharalakṣmāṇam asurās ।
yam ॥

[[5-2-8-4]]

kāmayeta
vasīyānt syād ity uttaralakṣmāṇaṃ tasyopa dadhyāt ।
vasīyān eva bhavati
yaṃ kāmayeta
pāpīyānt syād ity adharalakṣmāṇaṃ tasyopa dadhyāt ।
asurayonim evainam anu parā bhāvayati
pāpīyān bhavati
tryālikhitā bhavati ।
ime vai lokās tryālikhitā ।
ebhya eva lokebhyo bhrātṛvyam antar eti ।
aṅgiraṣaḥ suvargaṃ lokam vataḥ puroḍāśaḥ kūrmo bhūtvānu prāsarpāt ॥

[[5-2-8-5]]

yat kūrmaṃ upadadhāti yathā kṣetraivid añjasā nayaty evam evainam kūrmaḥ
suvargaṃ lokam añjasā nayati
medho vā eṣa paśūnām yat kūrmas ।
yat kūrmaṃ upadadhāti svam eva medham paśyantaḥ paśava upa tiṣṭhante
śmaśānaṃ vā etat kriyate yan mṛtānām paśūnām śīrṣāṇy upadhiyante
yaj jīvantaṃ kūrmaṃ upadadhāti tenāśmaśānacit ।
vāstavyo vā eṣa yat ॥

[[5-2-8-6]]

kūrmas ।
madhu vātā ṛtāyata iti dadhnā madhumiśreṇābhy anakti
svadayaty evainam ।
grāmyaṃ vā etad annaṃ yad dadhy āraṇyam madhu
yad dadhnā madhumiśreṇābhyanakty ubhayasyāvaruddhyai
mahī dyauḥ pṛthivī ca na ity āha ।
ābhyām evainam ubhayataḥ pari gṛhṇāti
prāñcam upa dadhāti
tasmāt ॥

[[5-2-8-7]]

purastāt pratyañcaḥ paśavo medham upa tiṣṭhante
yo vā apanābhīm agniṃ cinute yajamānasya nābhīm anu pra viśati

sa enam īsvaro hiṁsitos |
ulūkhalam upa dadhāti |
eṣā vā agner nābhiḥ
sanābhim evāgniṃ cinute 'hiṁsāyai |
audumbaram bhavati |
ūrg vā udumbaras |
ūrjam evāva runddhe
madhyata upa dadhāti
madhyata evāsmā ūrjam dadhāti
tasmān madhyata ūrjā bhujate |
iyad bhavati
prajāpatinā yajñamukhena sammitam
ava hanti |
annam evākar
vaiṣṇavyarcopa dadhāti
viṣṇur vai yajñas |
vaiṣṇavā vanaspatayas |
yajña eva yajñam prati ṣṭhāpayati ||

[[5-2-9-1]]

eṣāṃ vā etal lokānāṃ jyotiḥ sambhṛtaṃ yad ukhā
yad ukhām upadadhāty ebhya evā lokebhyo jyotir ava runddhe
madhyata upa dadhāti
madhyata evāsmā jyotir dadhāti
tasmān madhyato jyotir upāasmahe
sikatābhiḥ pūrayati |
etad vā agner vaiśvānarasya rūpam |
rūpeṇaiva vaiśvānaram ava runddhe
yaṃ kāmāyeta
kṣodhukaḥ syād ity ūnāṃ tasyopa ||

[[5-2-9-2]]

dadhyāt
kṣodhuka eva bhavati
yaṃ kāmāyeta |
anupadasyad annam adyād iti pūrṇāṃ tasyopa dadhyāt |
anupadasyad evānnam atti
sahasraṃ vai prati puruṣaḥ paśūnāṃ yachati sahasram anye paśavas |
madhye puruṣaśīrṣam upa dadhāti
savīryatvāya |
ukhāyām api dadhāti
pratiṣṭhām evainad gamayati
vyṛddhaṃ vā etat prāṇair amedhyaṃ yat puruṣaśīrṣam
amṛtaṃ khalu vai prāṇāḥ ||

[[5-2-9-3]]

amṛtaṃ hiraṇyam
prāṇeṣu hiraṇyaśalkān praty asyati
pratiṣṭhām evainad gamayitvā prāṇaiḥ sam ardhayati
dadhnā madhumiśreṇa pūrayati |
madhvyo 'sāniti
śṛtātāṅkyena medhyatvāya

grāmyaṃ vā etad annaṃ yad dadhy āraṇyam madhu
 yad dadhnā madhumiśreṇa pūrayaty ubhayasyāvaruddhyai
 paśuśīrṣāṇy upa dadhāti
 paśavo vai paśuśīrṣāṇi
 paśūn evāva runddhe
 yaṃ kāmayera |
 apaśuḥ syād iti
 viṣūcināni tasyopa dadhyāt |
 viṣūca evāsmāt paśūn dadhāti |
 apaśur eva bhavati
 yaṃ kāmayera
 paśumānt syād iti samīcināni tasyopa dadhyāt
 samīca evāsmāi paśūn dadhāti
 paśumān eva bhavati
 purastāt prācīnam aśvasyopa dadhāti paścāt prācīnam ṛṣabhasya |
 apaśavo vā anye gośvebhyaḥ paśavas |
 gośvān evāsmāi samīco dadhāti |
 etāvanto vai paśavaḥ ||

[[5-2-9-4]]

dvipādaś ca catuṣpādaś ca
 tān vā etad agnau pra dadhāti yat paśuśīrṣāṇy upadadhāti |
 amum āraṇyam anu te diśāmīty āha
 grāmyebhya eva paśubhya āraṇyān paśūñ chucam anūt sṛjati
 tasmāt samāvat paśūnām prajāyamānānām āraṇyāḥ paśavaḥ kanīyāṃsaḥ
 śucā hy ṛtāḥ
 sarpaśīrṣam upa dadhāti
 yaiva sarpe tviṣis tām evāva runddhe ||

[[5-2-9-5]]

yat samīcinam paśuśīrṣair upadadhyād grāmyān paśūn daṃśukāḥ syus |
 yad viṣūcinam āraṇyān
 yajur eva vadet |
 ava tāṃ tviṣim runddhe yā sarpe
 na grāmyān paśūn hinasti nāraṇyān
 atho khalūpadheyam eva
 yad upadadhāti tena tāṃ tviṣim ava runddhe yā sarpe
 yad yajur vadati tena śāntam ||

[[5-2-10-1]]

paśur vā eṣa yad agnis |
 yoniḥ khalu vā eṣā paśor vi kriyate yat prācīnam aiṣṭakād yajuḥ kriyate
 reto 'pasyās |
 apasyā upa dadhāti
 yonāv eva reto dadhāti
 pañcopa dadhāti
 pāṅktāḥ paśavaḥ
 paśūn evāsmāi pra janayati
 pañca dakṣiṇatas |
 vajro vā apasyās |
 vajreṇaiva yajñasya dakṣiṇato rakṣāṃsy apa hanti
 pañca paścāt ||

[[5-2-10-2]]

prācīr upa dadhāti
paścād vai prācīnaṃ reto dhīyate
paścād evāsmāi prācīnaṃ reto dadhāti
pañca purastāt prācīr upa dadhāti pañca paścāt prācīs
tasmāt prācīnaṃ reto dhīyate prācīḥ prajā jāyante
pañcōttarataś chandasyāḥ
paśavo vai chandasyāḥ
paśūn eva prajānt svam āyatanam abhi pary ūhate |
iyam vā agner atidāhād abibhet
saitāḥ ||

[[5-2-10-3]]

apasyā apaśyat
tā upādhatta
tato vā imān nāty adahat |
yad apasyā upadadhāty asyā anātidāhāya
uvāca heyam
adad it sa brahmaṇānnaṃ yasyaitā upadhīyāntai ya u cainā evaṃ vedad iti
prāṇabhṛta upa dadhāti
retasy eva prāṇān dadhāti
tasmād vadan prāṇan paśyañ chṛṇvan paśur jāyate |
ayam puraḥ ||

[[5-2-10-4]]

bhuva iti purastād upa dadhāti
prāṇam evaitābhir dādihāra |
ayam dakṣiṇā viśvakarmeti dakṣiṇatas |
mana evaitābhir dādihāra |
ayam paścād viśvavyacā iti paścāt |
cakṣur evaitābhir dādihāra |
idam uttarāt suvar ity uttarataḥ
śrotram evaitābhir dādihāra |
iyam upari matir ity upariṣṭāt |
vācam evaitābhir dādihāra
daśadaśopa dadhāti savīryatvāya |
akṣṇayā ||

[[5-2-10-5]]

upa dadhāti
tasmād akṣṇayā paśavo 'ngāni pra haranti
pratiṣṭhityai
yāḥ prācīs tābhir vasiṣṭha ārdhnot |
yā dakṣiṇā tābhir bharadvājas |
yāḥ prācīs tābhir viśvāmitras |
yā udicīs tābhir jamadagnis |
yā ūrdhvās tābhir viśvakarmā
ya evam etāsām ṛddhiṃ vedardhnoty eva
ya āsām evam bandhutām veda bandhumān bhavati
ya āsām evam kṛptiṃ veda kalpate ||

[[5-2-10-6]]

asmai
ya āsām evam āyatanam vedāyatanavān bhavati
ya āsām evam pratiṣṭhām veda praty eva tiṣṭhati
prāṇabhṛta upadhāya saṃyata upa dadhāti
prāṇān evāsmiṃ dhritvā saṃyadbhiḥ saṃ yachati
tat saṃyatāṃ saṃyattvam
atho prāṇa evāpānaṃ dadhāti
tasmāt prāṇāpānau saṃ caratas |
viṣūcīr upa dadhāti
tasmād viṣvañcau prāṇāpānau
yad vā agner asaṃyatam ||

[[5-2-10-7]]

asuvargyam asya tat
suvargyo 'gnis |
yat saṃyata upadadhāti sam evainam yachati suvargyam evākas
tryavir vayaḥ kṛtam ayānām ity āha
vayobhir evāyān ava runddhe |
ayair vayāṃsi
sarvato vāyumatīr bhavanti
tasmād ayaṃ sarvataḥ pavate ||

[[5-2-11-1]]

gāyatrī triṣṭub jagaty anuṣṭuk paṅktyā saha | bṛhaty uṣṇihā kakut sūcībhiḥ śimyanu
tvā ||
dvipadā yā catuṣpadā tripadā yā ca ṣaṭpadā | sachandā yā ca vichandāḥ sūcībhiḥ
śimyanu tvā ||
mahānāmnī revatayo viśvā āśāḥ prasūvarīḥ | meghyā vidyuto vācaḥ sūcībhiḥ
śimyanu tvā ||
rajatā hariṇīḥ sīsā yujo yujyante karmabhiḥ | aśvasya vājinas tvaci sūcībhiḥ śimyanu
tvā ||
nārīḥ ||

[[5-2-11-2]]

te patnayo loma vi cinvantu maṇiṣayā | devānām patnīr diśaḥ sūcībhiḥ śimyanu tvā
||
kuvid aṅga yavamanto yavaṃ cid yathā dānty anupūrvam viyūya | ihehaiṣāṃ kṛṇuta
bhojanāni ye barhiṣo namovṛkṭim na jagmuḥ ||

[[5-2-12-1]]

kas tvā chyati kas tvā vi śāsti kas te gātrāṇi śimiyati | ka u te śamitā kavīḥ ||
ṛtavas ta ṛtudhā paruḥ śamitāro vi śāsatu | saṃvatsarasya dhāyasā śimībhiḥ
śimyanu tvā ||
daivyā adhvaryavas tvā chyantu vi ca śāsatu | gātrāṇi parvaśas te śimāḥ kṛṇvantu
śimyantaḥ ||
ardhamāsāḥ parūṃṣi te māsās chyantu śimyantaḥ | ahorātrāṇi maruto viliṣṭam ||

[[5-2-12-2]]

sūdayantu te ||
pṛthivī te 'ntarikṣeṇa vāyuś chidram bhiṣajyatu | dyaus te nakṣatrainiḥ saha rūpaṃ
kṛṇotu sādhuḥ ||

śam te parebhyo gātrebhyaḥ śam astv avarebhyaḥ | śam asthabhyo majjabhyaḥ śam
u te tanuve bhuvat ||

[[5-3-1-1]]

utsannayajño vā eṣa yad agniḥ
kiṃ vāhaitasya kriyate kiṃ vā na
yad vai yajñasya kriyamāṇasyāntaryanti pūyati vā asya tat |
āśvinīr upa dadhāti |
āśvinau vai devānām bhiṣajau
tābhyām evāsmāi bheṣajam karoti
pañcopa dadhāti
pāṅkto yajñas |
yāvān eva yajñas tasmai bheṣajam karoti |
ṛtavā upa dadhāti |
ṛtūnām klṛtyai ||

[[5-3-1-2]]

pañcopa dadhāti
pañca vā ṛtavas |
yāvanta evartavas
tān kalpayati
samānaprabhṛtayo bhavanti samānodarkās
tasmāt samānā ṛtavas |
ekena padena vyāvartante
tasmād ṛtavo vyāvartante
prāṇabhṛta upa dadhāti |
ṛtuṣv eva prāṇān dadhāti
tasmāt samānāḥ santa ṛtavo na jīryanti |
atho pra janayaty evainān
eṣa vai vāyur yat prāṇas |
yad ṛtavā upadhāya prāṇabhṛtaḥ ||

[[5-3-1-3]]

upadadhāti tasmāt sarvān ṛtūn anu vāyur ā varīvartti
vṛṣṭisanīr upa dadhāti
vṛṣṭim evāva runddhe yad ekadhopaadhyād ekam ṛtuṃ varṣet |
anuparihāraṃ sādāyati tasmāt sarvān ṛtūn varṣati
yat prāṇabhṛta upadhāya vṛṣṭisanīr upadadhāti tasmād vāyupracyutā divo vṛṣṭir irte
paśavo vai vayasyās |
nānāmanasaḥ khalu vai paśavo nānāvratās te 'pa evābhi samanasaḥ ||

[[5-3-1-4]]

yaṃ kāmāyeta |
apaśuḥ syād iti vayasyās tasyopadhāyāpasyā upa dadhyād asaṃjñānam evāsmāi
paśubhiḥ karoti |
apaśur eva bhavati
yaṃ kāmāyeta
paśumānt syād ity apasyās tasyopadhāya vayasyā upa dadhyāt saṃjñānam evāsmāi
paśubhiḥ karoti
paśumān eva bhavati
catasraḥ purastād upa dadhāti
tasmāc catvāri cakṣuṣo rūpāṇi dve śukle dve kṛṣṇe ||

[[5-3-1-5]]

mūrdhanvatīr bhavanti
tasmāt purastān mūrdhā
pañca dakṣiṇāyāṃ śroṇyām upa dadhāti pañcōttarasyāṃ tasmāt paścād varṣiyān
purastātpravaṇaḥ paśus |
basto vāya iti dakṣiṇe 'm̐sa upa dadhāti vṛṣṇir vāya ity uttare |
aṃsāv eva prati dadhāti
vyāghro vāya iti dakṣiṇe pakṣa upa dadhāti sim̐ho vāya ity uttare
pakṣayor eva vīryaṃ dadhāti
puruṣo vāya iti madhye tasmāt puruṣaḥ paśūnām adhipatiḥ ||

[[5-3-2-1]]

indrāgnī avyathamānām iti svayamātr̥ṇṇām upa dadhāti |
indrāgnibhyāṃ vā imau lokau vidhṛtau |
anayor lokayor vidhṛtyai |
adhṛteva vā eṣā yan madhyamā citis |
antarikṣam iva vā eṣā |
indrāgnī ity āha |
indrāgnī vai devānām ojobhṛtau |
ojasaivainām antarikṣe cinute
dhṛtyai
svayamātr̥ṇṇām upa dadhāti |
antarikṣam vai svayamātr̥ṇṇā |
antarikṣam evopa dhatte |
āsvam upa ||

[[5-3-2-2]]

ghrāpayati
prāṇam evāsyāṃ dadhāti |
atho prājāpatyo vā āsvaḥ
prajāpatinaivāgniṃ cinute
svayamātr̥ṇṇā bhavati
prāṇānām utsṛṣṭyai |
atho suvargasya lokasyānukhyātyai |
devānām vai suvargaṃ lokaṃ yatām diśaḥ sam avlīyanta
ta etā diśyā apaśyan
tā upādadhata
tābhir vai te diśo 'dṛm̐han
yad diśyā upadadhāti
diśaṃ vidhṛtyai
daśa prāṇabhṛtaḥ purastād upa ||

[[5-3-2-3]]

dadhāti
nava vai puruṣe prāṇā nābhir daśamī
prāṇān eva purastād dhatte
tasmāt purastāt prāṇās |
jyotiṣmatim uttamām upa dadhāti
tasmāt prāṇānām vāg jyotir uttamās |
daśopa dadhāti
daśākṣarā

virāṭ chandasāṃ jyotis |
jyotr eva purastād dhatte
tasmāt purastāj jyotir upāsmahe
chandāṃsi paśuṣv ājim ayus
tān bṛhaty ud ajayat
tasmād bārhatāḥ ||

[[5-3-2-4]]

paśava ucyante
mā chanda iti dakṣiṇata upa dadhāti tasmād dakṣiṇāvṛto māṣāḥ
pṛthivī chanda iti paścāt pratiṣṭhityai |
agnir devatety uttarata ojo vā agnir oja evottarato dhatte tasmād
uttarato'bhiprayāyī jayati
ṣaṭtriṃśat sam padyante
ṣaṭtriṃśadakṣarā bṛhatī
bārhatāḥ paśavas |
bṛhatyaivāsmāi paśūn ava runddhe
bṛhatī chandasāṃ svārājyam pariṃyāya
yasyaitāḥ ||

[[5-3-2-5]]

upadhiyante gacchti svārājyam |
sapta vālakhiyāḥ purastād upa dadhāti sapta paścāt
sapta vai śiṛṣaṇyāḥ prāṇā dvāv avāñcau prāṇānāṃ savīryatvāya
mūrdhāsi rāḍ iti purastād upa dadhāti yantrī rāḍ iti paścāt
prāṇān evāsmāi samīco dadhāti ||

[[5-3-3-1]]

devā vai yad yajñe 'kurvata tad asurā akurvata
te devā etā akṣṇayāstomīyā apaśyan
tā anyathānūcyānyathopādadhata
tad asurā nānvavāyan
tato devā abhavan parāsurās |
yad akṣṇayāstomīyā anyathānūcyānyathopadadhāti bhrātrivyaḥbhibhūtyai
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātrivyo bhavati |
āsus trivṛd iti purastād upa dadhāti
yajñamukhaṃ vai trivṛt ||

[[5-3-3-2]]

yajñamukham eva purastād vi yātayati
vyoma saptadaśa iti dakṣiṇatas |
annaṃ vai vyoma |
annaṃ saptadaśas |
annam eva dakṣiṇato dhatte
tasmād dakṣiṇenānam adyate
dharuṇa ekaviṃśa iti paścāt pratiṣṭhā vā ekaviṃśaḥ
pratiṣṭhityai
bhāntaḥ pañcadaśa ity uttaratas |
ojo vai bhāntas |
ojaḥ pañcadaśas |
oja evottarato dhatte
tasmād uttarato'bhiprayāyī jayati

pratūrtir aṣṭādaśa iti purastāt ॥

[[5-3-3-3]]

upa dadhāti
dvau trivṛtāv abhipūrvam yajñamukhe vi yātayati ।
abhivartaḥ savimśa iti dakṣiṇatas ।
annaṃ vā abhivartas ।
annaṃ savimśas ।
annam eva dakṣiṇato dhatte
tasmād dakṣiṇenānnam adyate
varco dvāvimśa iti paścāt ।
yad vimśatir dve tena virājau
yad dve pratiṣṭhā tena
virājor evābhipūrvam annādye prati tiṣṭhati
tapo navadaśa ity uttaratas
tasmāt savyaḥ ॥

[[5-3-3-4]]

hastayos tapasvitaras ।
yonis caturvimśa iti purastād upa dadhāti
caturvimśatyakṣarā gāyatrī
gāyatrī yajñamukham ।
yajñamukham eva purastād vi yātayati
garbhāḥ pañcaviṃśa iti dakṣiṇatas ।
annaṃ vai garbhās ।
annam pañcaviṃśas ।
annam eva dakṣiṇato dhatte
tasmād dakṣiṇenānnam adyate ।
ojas triṇava iti paścāt ।
ime vai lokās triṇavas ।
eṣv eva lokeṣu prati tiṣṭhati
sambharaṇas trayovimśa iti ॥

[[5-3-3-5]]

uttaratas
tasmāt savyo hastayoḥ sambhāryataraḥ
kratur ekatrimśa iti purastād upa dadhāti
vāg vai kratus ।
yajñamukham vāc ।
yajñamukham eva purastād vi yātayati
bradhnyasya viṣṭapam catustrimśa iti dakṣiṇatas ।
asau vā ādityo bradhnyasya viṣṭapam
brahmavarcasam eva dakṣiṇato dhatte
tasmād dakṣiṇo 'rdho brahmavarcasitarāḥ
pratiṣṭhā trayastrimśa iti paścāt
pratiṣṭhityai
nākaḥ ṣaṭtrimśa ity uttarataḥ
suvargo vai loko nākaḥ
suvargasya lokasya samaṣṭyai ॥

[[5-3-4-1]]

agner bhāgo 'siti purastād upa dadhāti

yajñamukhaṃ vā agnis |
yajñamukhaṃ dikṣā
yajñamukhaṃ brahma
yajñamukhaṃ trivṛt |
yajñamukhaṃ eva purastād vi yātayati
nṛcakṣasām bhāgo 'sīti dakṣiṇataḥ
śuśruvāṃso vai nṛcakṣasas |
annaṃ dhātā
jātāyaivāsmā annam api dadhāti
tasmā jāto 'nnam atti
janitram spṛtam saptadaśa stoma ity āha |
annaṃ vai janitram ||

[[5-3-4-2]]

annaṃ saptadaśas |
annam eva dakṣiṇato dhatte
tasmād dakṣiṇenānnam adyate
mitrasya bhāgo 'sīti paścāt
prāṇo vai mitro 'pāno varuṇaḥ
prāṇāpānāv evāsmiṃ dadhāti
divo vṛṣṭir vātā spṛtā ekaviṃśa stoma ity āha
pratiṣṭhā vā ekaviṃśaḥ
pratiṣṭhityai |
indrasya bhāgo 'sīty uttaratas |
ojo vā indras |
ojo viṣṇus |
ojaḥ kṣatram
ojaḥ pañcadaśaḥ ||

[[5-3-4-3]]

oja evottarato dhatte
tasmād uttarato 'bhiprayāyī jayati
vasūnām bhāgo 'sīti purastād upa dadhāti
yajñamukhaṃ vai vasavas |
yajñamukhaṃ rudrās |
yajñamukhaṃ caturviṃśas |
yajñamukhaṃ eva purastād vi yātayati |
ādityānām bhāgo 'sīti dakṣiṇatas |
annaṃ vā ādityās |
annaṃ marutas |
annaṃ garbhās |
annaṃ pañcaviṃśas |
annam eva dakṣiṇato dhatte
tasmād dakṣiṇenānnam adyate |
adityai bhāgaḥ ||

[[5-3-4-4]]

asīti paścāt
pratiṣṭhā vā aditiḥ
pratiṣṭhā pūṣā
pratiṣṭhā triṇavaḥ
pratiṣṭhityai

devasya savitur bhāgo 'sīty uttaratas |
brahma vai devaḥ savitā
brahma bṛhaspatis |
brahma catuṣṭomas |
brahmavarcasam evottarato dhatte
tasmād uttaro 'rdho brahmavarcasitaraḥ
sāvitratvati bhavati
prasūtyai
tasmād brāhmaṇānām udīci saniḥ prasūtā
dhartraś catuṣṭoma iti purastād upa dadhāti
yajñamukhaṃ vai dhartraḥ ||

[[5-3-4-5]]

yajñamukhaṃ catuṣṭomas |
yajñamukham eva purastād vi yātayati
yāvānām bhāgo 'sīti
dakṣiṇatas |
māsā vai yāvā ardhamāsā ayāvās
tasmād dakṣiṇāvṛto māsās |
annaṃ vai yāvās |
annam prajās |
annam eva dakṣiṇato dhatte
tasmād dakṣiṇenānnam adyate |
ṛbhūṇām bhāgo 'sīti paścāt
pratiṣṭhityai
vivarto 'ṣṭācatvāriṃśa ity uttaratas |
anayor lokayoḥ savīryatvāya
tasmād imau lokau samāvadvīryau ||

[[5-3-4-6]]

yasya mukhyavatīḥ purastād upadhīyante mukhya eva bhavati |
āsyā mukhyo jāyate
yasyānnavatīr dakṣiṇato 'tty annam
āsyānnādo jāyate
yasya pratiṣṭhāvatīḥ paścāt praty eva tiṣṭhati
yasyaujasvatīr uttarata ojasvy eva bhavati |
āsyaujasvī jāyate |
arko vā eṣa yad agnis
tasyaitad eva stotram etac chastram |
yad eṣa vidhā ||

[[5-3-4-7]]

vidhīyate 'rka eva tad arkyam anu vi dhīyate |
atty annam āsyānnādyo jāyate yasyaiṣā vidhā vidhīyate ya u cainām evaṃ veda
sṛṣṭīr upa dadhāti
yathāsṛṣṭam evāva runddhe
na vā idaṃ divā na naktam āsīd avyāvṛttam |
te devā etā vyuṣṭīr apaśyan
tā upādadhata
tato vā idaṃ vy auchat |
yasyaitā upadhīyante vy evāsmā uchatī |
atho tama evāpa hate ||

[[5-3-5-1]]

agne jātān pra ṇudā naḥ sapatnān iti purastād upa dadhāti
jātān eva bhrātr̥vyān pra ṇudate
sahasā jātān iti paścāt |
janiṣyamāṇān eva prati nudate
catuṣcatvāriṃśa stoma iti dakṣiṇatas |
brahmavarcasam vai catuṣcatvāriṃśas |
brahmavarcasam eva dakṣiṇato dhatte
tasmād dakṣiṇo 'rdho brahmavarcasitarah
ṣoḍaśa stoma ity uttaratas |
ojo vai ṣoḍaśas |
oja evottarato dhatte
tasmāt ||

[[5-3-5-2]]

uttarato'bhiprayāyī jayati
vajro vai catuṣcatvāriṃśo vajraḥ ṣoḍaśas |
yad ete iṣṭake upadadhāti jātāṃś caiva janiṣyamāṇāṃś ca bhrātr̥vyān praṇudya
vajram anu pra harati
str̥tyai
puriṣavatīm madhya upa dadhāti
puriṣam vai madhyam ātmanaḥ
sātmānam evāgniṃ cinute
sātmāmuṣmiṃlloke bhavati ya evaṃ veda |
etā vā asapatnā nāmeṣṭakās |
yasyaitā upadhīyante ||

[[5-3-5-3]]

nāsyā sapatno bhavati
paśur vā eṣa yad agnis |
virāja uttamāyāṃ cityām upa dadhāti
virājam evottamām paśuṣu dadhāti
tasmāt paśumān uttamām vācaṃ vadati
daśadaśopa dadhāti savīryatvāya |
akṣṇayopa dadhāti
tasmād akṣṇayā paśavo 'ngāni pra haranti pratiṣṭhityai
yāni vai chandāṃsi suvargyāṇy āsan tair devāḥ suvargaṃ lokam āyan
tenarṣayaḥ ||

[[5-3-5-4]]

aśrāmyan
te tapo 'tapyanta
tāni tapasāpaśyan
tebhya etā iṣṭakā nir
levaś chando varivaś chanda iti
tā upādadhata
tābhir vai te suvargaṃ lokam āyan
yad etā iṣṭakā upadadhāti
yāny eva chandāṃsi suvargyāṇi tair eva yajamānaḥ suvargaṃ lokam eti
yajñena vai prajāpatiḥ prajā asṛjata
tā stomabhāgair evāsṛjata

yat ॥

[[5-3-5-5]]

stomabhāgā upadadhāti prajā eva tad yajamānaḥ sṛjate
bṛhaspatir vā etad yajñasya tejaḥ sam abharad yad stomabhāgās |
yat stomabhāgā upadadhāti satejasam evāgniṃ cinute
bṛhaspatir vā etāṃ yajñasya pratiṣṭhām apaśyad yat stomabhāgās |
yat stomabhāgā upadadhāti yajñasya pratiṣṭhityai
saptasaptopa dadhāti savīryatvāya
tisro madhye pratiṣṭhityai ॥

[[5-3-6-1]]

raśmir ity evādityam asṛjata
pretir iti dharmam
anvitir iti divam |
saṃdhir ity antarikṣam
pratidhir iti pṛthivīm |
viṣṭambha iti vṛṣṭim
pravety ahar
anuveti rātrim
uśig iti vasūn
praketa iti rudrān |
sudītir ity ādityān
oja iti pitṛn |
tantur iti prajāḥ
pṛtanāṣād iti paśūn
revad ity ośadhīs |
abhijid asi yuktagrāvā ॥

[[5-3-6-2]]

indrāya tvendram jinvety eva dakṣiṇato vajram pary auhad abhijityai
tāḥ prajā apaprāṇā asṛjata
tāsv adhipatir asīty eva prāṇam adadhāt |
yantety apānam |
saṃsarpa iti cakṣus |
vayodhā iti śrotram |
tāḥ prajāḥ prāṇatīr apānatīḥ paśyantīḥ śṛṇvatīr na mithunī abhavan
tāsu trivṛd asīty eva mithunam adadhāt
tāḥ prajā mithunī ॥

[[5-3-6-3]]

bhavantīr na prājāyanta
tāḥ saṃroho 'si nīroho 'sīty eva prājanayat
tāḥ prajāḥ prajātā na praty atiṣṭhan
tā vasuko 'si veṣāsrīr asi vasyaṣṭīr asīty evaiṣu lokeṣu praty asthāpayat |
yad āha
vasuko 'si veṣāsrīr asi vasyaṣṭīr asīti prajā eva prajātā eṣu lokeṣu prati ṣṭhāpayati
sātmāntarikṣaṃ rohati
saprāṇo 'muṣmiṃlloke prati tiṣṭhati |
avyardhukaḥ prāṇāpānābhyām bhavati ya evaṃ veda ॥

[[5-3-7-1]]

nākasadbhir vai devāḥ suvargaṃ lokam āyan
tan nākasadāṃ nākasattvam |
yan nākasada upadadhāti nākasadbhir eva tad yajamānaḥ suvargaṃ lokam eti
suvargo vai loko nākas |
yasyaitā upadhīyante nāsmā akam bhavati
yajamānāyatanam vai nākasadas |
yan nākasada upadadhāty āyatanam eva tad yajamānaḥ kurute
pṛṣṭhānām vā etat tejaḥ sambhṛtaṃ yan nākasadas |
yan nākasadaḥ ||

[[5-3-7-2]]

upadadhāti pṛṣṭhānām eva tejo 'va runddhe
pañcacoḍā upa dadhāti |
apsarasa evainam etā bhūtā amuṣmiṃlloka upa śere |
atho tanūpānīr evaitā yajamānasya
yaṃ dviṣyāt tam upadadhad dhyāyet |
etābhya evainam devatābhya ā vṛścati
tājag ārtim ārchati |
uttarā nākasadbhya upa dadhāti
yathā jāyām āniya gṛheṣu niṣādayati tādṛg eva tat ||

[[5-3-7-3]]

paścāt prācīm uttamām upa dadhāti tasmāt paścāt prācī patny anv āste
svayamātrṇṇām ca vikarṇīm cottame upa dadhāti
prāṇo vai svayamātrṇṇāyur vikarṇī
prāṇam caivāyus ca prāṇānām uttamau dhatte
tasmāt prāṇas cāyus ca prāṇānām uttamau
nānyām uttarām iṣṭakām upa dadhyāt |
yad anyām uttarām iṣṭakām upadadhyāt paśūnām ||

[[5-3-7-4]]

ca yajamānasya ca prāṇam cāyus cāpi dadhyāt
tasmān nānyottareṣṭakopadheyā
svayamātrṇṇām upa dadhāti |
asau vai svayamātrṇṇāmūm evopa dhatte |
āsvam upa ghrāpayati prāṇam evāsyām dadhāti |
atho prājāpatyo vā āsvaḥ prajāpatinaivāgniṃ cinute
svayamātrṇṇā bhavati prāṇānām utsṛṣṭyā atho suvargasya lokasyānukhyātyai |
eṣā vai devānām vikrāntir yad vikarṇī
yad vikarṇīm upadadhāti devānām eva vikrāntim anu vi kramate |
uttarata upa dadhāti
tasmād uttarataupacāro 'gnis |
vāyumatī bhavati
samiddhyai ||

[[5-3-8-1]]

chandāṃsy upa dadhāti
paśavo vai chandāṃsi
paśūn evāva runddhe
chandāṃsi vai devānām vāmam paśavas |
vāmam eva paśūn ava runddhe |
etāṃ ha vai yajñasenas caitriyāyaṇas citim vidam cakāra

tayā vai sa paśūn avārunddha
yad etām upadadhāti paśūn evāva runddhe
gāyatriḥ purastād upa dadhāti
tejo vai gāyatrī
teja eva ॥

[[5-3-8-2]]

mukhato dhatte
mūrdhanvatīr bhavanti
mūrdhānam evainam̐ samānānām karoti
triṣṭubha upa dadhāti |
indriyaṃ vai
indriyam eva madhyato dhatte
jagatīr upa dadhāti
jāgatā vai paśavaḥ
paśūn evāva runddhe |
anuṣṭubha upa dadhāti
prāṇā vā
prāṇānām utsrṣṭyai
bṛhatīr uṣṇihāḥ paṅktīr akṣarapaṅktīr iti viṣurūpāṇi chandāṃsy upa dadhāti
viṣurūpā vai paśavaḥ
paśavaḥ ॥

[[5-3-8-3]]

chandāṃsi
viṣurūpān eva paśūn ava runddhe
viṣurūpam asya gṛhe dṛśyate yasyaitā upadhīyante ya u cainā evaṃ veda |
atichandasam upa dadhāti |
atichandā vai sarvāṇi chandāṃsi
sarvebhir evainam̐ chandobhiś cinute
varṣma vā eṣā chandasām yad atichandās |
yat atichandasam upadadhāti varṣmaivainam̐ samānānām karoti
dvipadā upa dadhāti
dvipād yajamānaḥ
pratiṣṭhityai ॥

[[5-3-9-1]]

sarvābhyo vai devatābhyo 'gnīś cīyate
sayujo nopadadhyād devatā asyāgnim̐ vṛñjīran
yat sayuja upadadhāty ātmanaivainam̐ sayujam̐ cinute nāgninā vy ṛdhyate |
atho yathā puruṣaḥ snāvabhiḥ saṃtata evam evaitābhir agniḥ saṃtatas |
agninā vai devāḥ suvargam̐ lokam āyan tā amūḥ kṛttikā abhavan
yasyaitā upadhīyante suvargam eva ॥

[[5-3-9-2]]

lokam eti gachati prakāśam citram eva bhavati
maṇḍaleṣṭakā upa dadhāti |
ime vai lokā maṇḍaleṣṭakās |
ime khalu vai lokā devapurās |
devapurā eva pra viśati nārtim ārchaty agnim̐ cikyānas |
viśvajyotiṣa upa dadhāti |
imān evaitābhir lokāñ jyotiṣmataḥ kurute |

atho prāṇān evaitā yajamānasya dādhrati |
etā vai devatāḥ suvargyās
tā evānvārabhya suvargaṃ lokam eti ||

[[5-3-10-1]]

vṛṣṭisanīr upa dadhāti
vṛṣṭim evāva runddhe
yad ekadhōpadadhyād ekam ṛtuṃ varṣet |
anuparihāraṃ sādāyati tasmāt sarvān ṛtūn varṣati
purovātasānir asīty āha |
etad vai vṛṣṭyai rūpam |
rūpeṇaiva vṛṣṭim ava runddhe
saṃyānībhir vai devā imāṃllokānt sam ayus
tat saṃyānīnāṃ saṃyānitvam |
yat saṃyānīr upadadhāti yathāpsu nāvā saṃyāty evam ||

[[5-3-10-2]]

evaitābhir yajamāna imāṃllokānt saṃ yāti
plavo vā eṣo 'gner yat saṃyānīs |
yat saṃyānīr upadadhāti plavam evaitam agnaya upa dadhāti |
uta yasyaitāsūpahitāsv āpo 'gñiṃ haranty ahr̥ta evāsyāgnīs |
ādityeṣṭakā upa dadhāti |
ādityā vā etam bhūtyai prati nudante yo 'lam bhūtyai san bhūtiṃ na prāpnoti |
ādityāḥ ||

[[5-3-10-3]]

evainam bhūtiṃ gamayanti |
asau vā etasyādityo rucam ā datte yo 'gñiṃ citvā na rocate
yad ādityeṣṭakā upadadhāy asāv evāsminn ādityo rucam dadhāti
yathāsau devānāṃ rocata evam evaiṣa manuṣyāṇāṃ rocate
ghṛteṣṭakā upa dadhāti |
etad vā agneḥ priyaṃ dhāma yad ghṛtam
priyeṇaivainam dhāmnā sam ardhayati ||

[[5-3-10-4]]

atho tejasā |
anuparihāraṃ sādāyati |
aparivargam evāsmiṃ tejo dadhāti
prajāpatir agnim acinuta
sa yaśasā vy ārdhyata
sa etā yaśodā apaśyat
tā upādhatta
tābhir vai sa yaśa ātmann adhatta
yad yaśodā upadadhāti yaśa eva tābhir yajamāna ātman dhatte
pañcopa dadhāti
pāṅktaḥ puruṣas |
yāvān eva puruṣas tasmin yaśo dadhāti ||

[[5-3-11-1]]

devāsurāḥ saṃyattā āsan
kanīyāṃso devā āsan bhūyāṃso 'surās
te devā etā iṣṭakā apaśyan

tā upādadhata
bhūyaskṛd asīty eva bhūyāṁso 'bhavan vanaspatibhir oṣadhībhis |
varivaskṛd asītimām ajayan
prācy asīti prācīm diśam ajayan |
ūrdhvāsīty amūm ajayan |
antarikṣasad asy antarikṣe sīdety antarikṣam ajayan
tato devā abhavan ||

[[5-3-11-2]]

parāsurās |
yasyaitā upadhīyante bhūyān eva bhavati |
abhīmāṁllokāñ jayati
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati |
apsuṣad asi śyenasad asīty āha |
etad vā agne rūpam |
rūpeṇaivāgnim ava runddhe
pṛthivyās tvā draviṇe sādāyāmīty āha |
imān evaitābhir lokān draviṇāvataḥ kurute |
āyusyā upa dadhāti |
āyur eva ||

[[5-3-11-3]]

asmin dadhāti |
agne yat te paraṁ hṛn nāmety āha |
etad vā agneḥ priyaṁ dhāma
priyam evāsyā dhāmopāpnoti
tāv ehi saṁ rabhāvahā ity āha
vy evainena pari dhatte
pāñcajanyaḥ apy edhy agna ity āha |
eṣa vā agniḥ pāñcajanyaḥ yaḥ pañcacitikas
tasmād evam āha |
ṛtvayā upa dadhāti |
etad vā ṛtūnām priyaṁ dhāma yad ṛtavyās |
ṛtūnām eva priyaṁ dhāmāva runddhe
sumeka ity āha
saṁvatsaro vai sumekaḥ
saṁvatsarasyaiva priyaṁ dhāmopāpnoti ||

[[5-3-12-1]]

prajāpater akṣy aśvayat
tat parāpatat
tad aśvo 'bhavat |
yad aśvayat tad aśvasyāśvatvam |
tad devā aśvamedhenaiva praty adadhus |
eṣa vai prajāpatiḥ sarvaṁ karoti yo 'śvamedhena yajate
sarva eva bhavati
sarvasya vā eṣā prāyaścittiḥ sarvasya bheṣajam |
sarvaṁ vā etena pāpmānaṁ devā ataran |
api vā etena brahmahatyām ataran |
sarvaṁ pāpmānam ||

[[5-3-12-2]]

tarati tarati brahmahatyām yo 'śvamedhena yajate ya u cainam evaṃ veda |
uttaraṃ vai tat prajāpater akṣya aśvayat
tasmād aśvasyottarato 'va dyanti dakṣiṇato 'nyeṣāṃ paśūnām |
vaitasaḥ kaṭo bhavati |
apsuyonir vā aśvas |
apsujo vetasaḥ
sva evainaṃ yonau prati ṣṭhāpayati
catuṣṭoma stomo bhavati
saraḍ dha vā aśvasya sakthy āvṛhat
tad devās catuṣṭomenaiva praty adadhus |
yac catuṣṭoma stomo bhavaty aśvasya sarvatvāya ||

[[5-4-1-1]]

devāsuraḥ saṃyattā āsan
te na vy ajayanta
sa etā indras tanūr apaśyat
tā upādhatta
tābhir vai sa tanuvam indriyaṃ vīryam ātmann adhatta
tato devā abhavan parāsuras |
yad indratanūr upadadhāti tanuvam eva tābhir indriyaṃ vīryaṃ yajamāna ātman
dhatte |
atho sendram evāgniṃ satanuṃ cinute
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyaḥ ||

[[5-4-1-2]]

bhavati
yajño devebhyo 'pākrāmat
tam avarudhaṃ nāsaknuvan
ta etā yajñatanūr apaśyan
tā upādadhata
tābhir vai te yajñam avārundhata
yad yajñatanūr upadadhāti yajñam eva tābhir yajamāno 'va runddhe
trayastrīṃśatam upa dadhāti
trayastrīṃśad vai devatās |
devatā evāva runddhe |
atho sātmanam evāgniṃ satanuṃ cinute
sātmāmuṣmiṃloke ||

[[5-4-1-3]]

bhavati ya evaṃ veda
jyotiṣmatir upa dadhāti
jyotir evāsmin dadhāti |
etābhir vā agniś cito jvalati
tābhir evainaṃ sam inddhe |
ubhayor asmai lokayor jyotir bhavati
nakṣatreṣṭakā upa dadhāti |
etāni vai divo jyotiṃṣi
tāny evāva runddhe
sukṛtāṃ vā etāni jyotiṃṣi yan nakṣatrāṇi
tāny evāpnoti |
atho anūkāśam evaitāni ||

[[5-4-1-4]]

jyotīm̃ṣi kurute suvargasya lokasyānukhyātyai
yat saṁspr̥ṣṭā upadadhyād vṛṣṭyai lokam api dadhyād avarṣukaḥ parjanyaḥ syāt |
asaṁspr̥ṣṭā upa dadhāti vṛṣṭyā eva lokam karoti varṣukaḥ parjanyo bhavati
purastād anyāḥ pracīcīr upa dadhāti paścād anyāḥ prācīs
tasmāt prācīnāni ca pracīcīnāni ca nakṣatrāṇy ā vartante ||

[[5-4-2-1]]

ṛtavyā upa dadhāti |
ṛtūnām kl̥ptyai
dvaṁdvam upa dadhāti
tasmād dvaṁdvam ṛtavas |
adhṛteva vā eṣā yan madhyamā citis |
antarikṣam iva vā eṣā
dvaṁdvam anyāsu citiṣūpa dadhāti catasro madhye dhṛtyai |
antaḥśleṣaṇam vā etās citinām yad ṛtavyās |
yad ṛtavyā upadadhāti citinām vidhṛtyai |
avakām anūpa dadhāti |
eṣā vā agner yoniḥ
sayonim ||

[[5-4-2-2]]

evāgniṁ cinute |
uvāca ha viśvāmitras |
adad it sa brahmaṇānam yasyaitā upadhīyāntai ya u cainā evaṁ vedad iti
saṁvatsaro vā etam pratiṣṭhāyai nudate yo 'gniṁ citvā na pratitiṣṭhati
pañca pūrvās citayo bhavanty atha ṣaṣṭhīm citiṁ cinute
ṣaḍ vā ṛtavaḥ saṁvatsaras |
ṛtuṣv eva saṁvatsare prati tiṣṭhati |
etā vai ||

[[5-4-2-3]]

adhipatnīr nāmeṣṭakās |
yasyaitā upadhīyante 'dhipatir eva samānānām bhavati
yaṁ dviṣyāt tam upadadhad dhyāyet |
etābhya evainam devatābhya ā vṛscati
ārtim ārchati |
aṅgirasah suvargaṁ lokam yanto yā yajñasya niṣkṛtir āsīt tām ṛṣibhyaḥ praty auhan
tad dhiraṇyam abhvat |
yad dhiraṇyaśalkaiḥ prokṣati yajñasya niṣkṛtyai |
atho bheṣajam evāsmāi karoti ||

[[5-4-2-4]]

atho rūpeṇaivainam sam ardhayati |
atho hiraṇyajyotiṣaiva suvargaṁ lokam eti
sāhasravatā prokṣati
sāhasraḥ prajāpatiḥ
prajāpater āptyai |
imā me agna iṣṭakā dhenavaḥ santv ity āha |
dhenūr evaināḥ kurute
tā enam kāmādughā amutrāmuṣmilloka upa tiṣṭhante ||

[[5-4-3-1]]

rudro vā eṣa yad agniḥ
sa etarhi jāto yarhi sarvaś citaḥ
sa yathā vatso jāta stanam prepsaty evaṃ vā eṣa etarhi bhāgadheyam prepsati
tasmai yad āhutiṃ na juhuyād adhvaryuṃ ca yajamānaṃ ca dhyāyet |
śatarudriyaṃ juhōti
bhāgadheyenaivainaṃ śamayati
nārtim ārchaty adhvaryur na yajamānas |
yad grāmyāṇām paśūnām ||

[[5-4-3-2]]

payasā juhuyād grāmyān paśūn chucārpayet |
yad āraṇyānām āraṇyān |
jartilayavāgvā vā juhuyād gavīdhukayavāgvā vā
na grāmyān paśūn hinasti nāraṇyān
atho khalv āhus |
anāhutir vai jartilās ca gavīdhukās ceti |
ajakṣireṇa juhōti |
āgneyī vā eṣā yad ajā |
āhutyaiḥ juhōti
na grāmyān paśūn hinasti nāraṇyān
aṅgirasah suvargaṃ lokaṃ yantaḥ ||

[[5-4-3-3]]

ajāyāṃ gharmam prāsiñcan |
sā śocanti parṇam parājihīta
so 'rko 'bhavat
tad arkasyārkatvam
arkaparṇena juhōti sayonitvāya |
udañ tiṣṭhañ juhōti |
eṣā vai rudrasya
svāyām eva diśi rudraṃ niravadayate
caramāyām iṣṭakāyāṃ juhōti |
antata eva rudraṃ niravadayate
tredhāvibhaktam juhōti
traya ime lokās |
imān eva lokānt samāvadviryan karoti |
iyaty agre juhōti ||

[[5-4-3-4]]

atheyaty atheyati
traya ime lokās |
ebhya evainaṃ lokebhyaḥ śamayati
tisra uttarā āhūtīr juhōti
ṣaṭ sam padyante
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evainaṃ śamayati
yad anuparikrāmaṃ juhuyād antaravacāriṇaṃ rudraṃ kuryāt |
atho khalv āhuḥ
kasyām vāha diśi rudraḥ kasyām veti |
anuparikrāmam eva hotavyam
aparivargam evainaṃ śamayati ||

[[5-4-3-5]]

etā vai devatāḥ suvargyā yā uttamās
tā yajamānaṃ vācayati
tābhir evainaṃ suvargaṃ lokaṃ gamayati
yaṃ dviṣyāt tasya saṃcare paśūnāṃ ny asyet |
yaḥ prathamāḥ paśur abhitiṣṭhati sa ārtim ārchati ||

[[5-4-4-1]]

aśmann ūrjam iti pari ṣiñcati
mārjayaty evainam
atho tarpayaty eva
sa enaṃ tṛpto 'kṣudhyann aśocann amuṣmimlloka upa tiṣṭhate
tṛpyati prajayā paśubhir ya evaṃ veda
tāṃ na iṣam ūrjaṃ dhatta marutaḥ saṃrarāṇā ity āha |
annaṃ vā ūrj |
annam marutas |
annam evāva runddhe |
aśmaṃs te kṣudh |
amuṃ te śuk ||

[[5-4-4-2]]

ṛchatu yaṃ dviṣma ity āha
yam eva dveṣṭi tam asya kṣudhā ca śucā cārpayati
triḥ pariṣiñcan pary eti
trivṛd vā agnis |
yāvān evāgnis tasya śucaṃ śamayati
triḥ punaḥ pary eti
ṣaṭ sam padyante
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evāsyā śucaṃ śamayati |
apāṃ vā etat puṣpaṃ yad vetasas |
apāṃ ||

[[5-4-4-3]]

śaro 'vakās |
vetasaśākhayā cāvakābhiś ca vi karṣati |
āpo vai śāntāḥ
śāntābhir evāsyā śucaṃ śamayati
yo vā agniṃ citam prathamāḥ paśur adhikrāmatīśvaro vai taṃ śucā pradahas |
maṇḍūkena vi karṣati |
eṣa vai paśūnāṃ anupajīvanīyas |
na vā eṣa grāmyeṣu paśuṣu hito nāraṇyeṣu
tam eva śucārpayati |
aṣṭābhir vi karṣati ||

[[5-4-4-4]]

aṣṭākṣarā gāyatrī
gāyatro 'gnis |
yāvān evāgnir tasya śucaṃ śamayati
pāvakaivatībhis |
annaṃ vai pāvakas |

annenaivāsyā śucaṁ śamayati
mṛtyur vā eṣa yad agnis |
brahmaṇa etad rūpaṁ yat kṛṣṇājinam |
kārṣṇi upānahāv upa muñcate
brahmaṇaiva mṛtyor antar dhatte
antar mṛtyor dhatte |
antar annādyād ity āhus |
anyām upamuñcate 'nyām nāntaḥ ||

[[5-4-4-5]]

eva mṛtyor dhatte vānnādyāṁ runddhe
namas te harase śociṣa ity āha
namaskṛtya hi vasiyāṁsam upacaranti |
anyaṁ te asmat tapantu hetaya ity āha
yam eva dveṣṭi tam asya śucārpayati
pāvako asmabhyaṁ śivo bhavety āha |
annaṁ vai pāvakas |
annam evāva runddhe
dvābhyām adhi krāmāti pratiṣṭhityai |
apasyavatībhyāṁ śāntyai ||

[[5-4-5-1]]

nṛṣade vaḍ iti vyāghārayati
paṅktyāhutyā yajñamukham ā rabhate |
akṣṇayā vyāghārayati
tasmād akṣṇayā paśavo 'ngāni pra haranti pratiṣṭhityai
yad vaṣaṭkuryād yātayāmāsyā vaṣaṭkāraḥ syāt |
yan na vaṣaṭkuryād rakṣāṁsi yajñāṁ hanyus |
vaḍ ity āha paro'kṣam eva vaṣaṭ karoti
nāsyā yātayāmā vaṣaṭkāro bhavati na yajñāṁ rakṣāṁsi ghnanti
hutādo vā anye devāḥ ||

[[5-4-5-2]]

ahutādo 'nye
tān agnicid evobhayān prīṇāti
ye devā devānām iti dadhnā madhumiśreṇāvokṣati
hutādaś caiva devān ahutādaś ca yajamānaḥ prīṇāti
te yajamānam prīṇanti
dadhnaiva hutādaḥ prīṇāti madhuśāhutādas |
grāmyaṁ vā etad annaṁ yad dadhy āraṇyam madhu
yad dadhnā madhumiśreṇāvokṣaty ubhayasyāvaruddhyai
grumuṣṭināvokṣati
prājāpatyaḥ ||

[[5-4-5-3]]

vai grumuṣṭiḥ sayonitvāya
dvābhyām pratiṣṭhityai |
anuparicāram avokṣati |
aparivargam evainān prīṇāti
vi vā eṣa prānaiḥ prajayā paśubhir ṛdhyate yo 'gnim cinvann adhikrāmāti
prāṇadā apānadā ity āha
prāṇān evātman dhatte

varcodā varivodā ity āha
prajā vai varcaḥ paśavo varivaḥ
prajām eva paśūn ātman dhatte |
indro vṛtram ahan
taṃ vṛtraḥ ||

[[5-4-5-4]]

hataḥ ṣoḍaśabhir bhogair asināt
sa etām agnaye 'nikavata āhutim apaśyat
tām ajuhot
tasyāgnir anīkavānt svena bhāgadheyena pṛītaḥ ṣoḍaśadhā vṛtrasya bhogān apy
adaha |
vaiśvakarmaṇena pāpmano nir amucyata
yad agnaye 'nikavata āhutim juhoty agnir evāsyānikavānt svena bhāgadheyena
pṛītaḥ pāpmānam api dahati
vaiśvadarmaṇena pāpmano nir mucyate
yaṃ kāmayeta
ciram pāpmanaḥ ||

[[5-4-5-5]]

nir mucyety ekaikaṃ tasya juhuyāt |
ciram eva pāpmano nir mucyate
yaṃ kāmayeta
tājak pāpmano nir mucyety sarvāṇi tasyānudrutya juhyāt
tājag eva pāpmano nir mucyate |
atho khalu nānaiva sūktābhyāṃ juhōti
nānaiva sūktayor vīryaṃ dadhāti |
atho pratiṣṭhityai ||

[[5-4-6-1]]

ud enam uttarām nayeti samidha ā dadhāti
yathā janaṃ yate 'vasaṃ karoti tādr̥g eva tat
tisra ā dadhāti
trivṛd vā agnis |
yāvān evāgnis tasmai bhāgadheyaṃ karoti |
audumbarīr bhavanti |
ūrg vā udumbaras |
ūrjam evāsmā api dadhāti |
ud u tvā viśve devā ity āha
prāṇā vai viśve devāḥ
prāṇaiḥ ||

[[5-4-6-2]]

evainam ud yachate |
agne bharantu cittibhir ity āha
yasmā evainaṃ cittāyodyachate tenaivainaṃ sam ardhayati
pañca diśo daivīr yajñam avantu devīr ity āha
diśo hy eṣo 'nu pracyavate |
apāmatim durmatim bādhamānā ity āha rakṣasām apahatyai
rāyas poṣe yajñapatim ābhajantīr ity āha
paśavo vai rāyas poṣaḥ ||

[[5-4-6-3]]

paśūn evāva runddhe
ṣaḍbhir harati
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evainaṁ harati
dve pariḡṛhyavatī bhavato rakṣasām apahatyai
sūryaraśmir harikeśaḥ purastād ity āha
prasūtyai
tataḥ pāvakā āśiṣo no juṣantām ity āha |
annaṃ vai pāvakas |
annam evāva runddhe
devāsurāḥ saṃyattā āsan
te devā etad apratiratham apaśyan
tenaiva te 'prati ||

[[5-4-6-4]]

asurān ajayan
tad apratirathasyāpratirathatvam |
yad apratiratham dvitīyo hotānvāhāpraty eva tena yajamāno bhrātṛvyāñ jayati |
atho anabhijitam evābhi jayati
daśarcam bhavati
daśākṣarā
virājemau lokau vidhṛtau |
anayor lokayor vidhṛtyai |
atho daśākṣarā
annaṃ
virājy evānnādye prati tiṣṭhati |
asad iva vā antarikṣam
antarikṣam ivāgnīdhram
āgnīdhre ||

[[5-4-6-5]]

aśmānaṃ ni dadhāti
sattvāya
dvābhyām
pratiṣṭhityai
vimāna eṣa divo madhya āsta ity āha
vy evaitayā mimīte
madhye divo nihitaḥ pṛṣnir aśmety āha |
annaṃ vai pṛṣni |
annam evāva runddhe
catasṛbhir ā puchād eti
catvāri chandāṁsi
chandobhir eva |
indram viśvā avivṛdhann ity āha
vṛddhim evopāvartate
vājānāṃ satpatim patim ||

[[5-4-6-6]]

ity āha |
annaṃ vai vājas |
annam evāva runddhe

sumnahūr yajño devāṃ ā ca vakṣad ity āha
prajā vai paśavaḥ sumnam
prajām eva paśūn ātman dhatte
yakṣad agnir devo devāṃ ā ca vakṣad ity āha
svagākṛtyai
vājasya mā prasavenodgrābheṇod agrabhīd ity āha |
asau vā āditya udyann udgrābha eṣa nimrocān nigrābhas |
brahmaṇaivātmānam udgr̥hṇāti brahmaṇā bhrātṛvyaṃ ni gr̥hṇāti ||

[[5-4-7-1]]

prācīm anu pradiśam prehi vidvān ity āha
devalokam evaitayopāvartate
kramadhvam agninā nākam ity āha |
imān evaitayā lokān kramate
pṛthivyā aham ud antarikṣam āruham ity āha |
imān evaitayā lokānt samārohati
suvar yanto nāpekṣanta ity āha
suvargam evaitayā lokam eti |
agne prehi ||

[[5-4-7-2]]

prathamo devayatām ity āha |
ubhayeṣv evaitayā devamanuṣyeṣu cakṣur dadhāti
pañcabhir adhi krāmati
pān̄kto yajñas |
yāvān eva yajñas tena saha suvargam lokam eti
naktoṣāseti puro'nuvākyām anv āha
prattiyai |
agne sahasrākṣety āha
sāhasraḥ prajāpatiḥ
prajāpater āptyai
tasmai te vidhema vājāya svāhety āha |
annaṃ vai vājas |
annam evāva ||

[[5-4-7-3]]

runddhe
dadhnaḥ pūrṇām audumbarīm svayamātr̥ṇṇāyām juhōti |
ūrg vai dadhi |
ūrg udumbaras |
asau svayamātr̥ṇṇā |
amuṣyām evorjam dadhāti
tasmād amuto 'rvācīm ūrjam upa jīvāmas
tisṛbhiḥ sādayati
trivṛd vā agnis |
yāvān evāgnis tam pratiṣṭhām gamayati
preddho agne dīdhi puro na ity audumbarīm ā dadhāti |
eṣa vai sūrmī karṇakāvātī |
etayā ha sma ||

[[5-4-7-4]]

vai devā asurāṇāṃ śatatarhāṃs tr̥ṃhanti

yad etayā samidham ādadhāti vajram evaitac chatagnīm yajamāno bhrātṛvyāya pra
harati sṛṣṭyai |
achambaṭkāram |
vidhema te parame janmann agna iti vaikaṅkatīm ā dadhāti
bhā evāva runddhe
tām savitur vareṇyasya citrām iti śamīmayīm śāntyai |
agnir vā ha vā agnicitaṃ duhe 'gnicid vāgniṃ duhe
tām ||

[[5-4-7-5]]

savitur vareṇyasya citrām ity āha |
eṣa vā agner dohas
tam asya kaṇva eva śrāyaso 'vet
tena ha samainaṃ sa duhe
yad etayā samidham ādadhāty agnicid eva tad agniṃ duhe
sapta te agne samidhaḥ sapta jihvā ity āha
saptaivāsya saptāni prīṇāti
pūrṇayā juhوتي
pūrṇa iva hi prajāpatiḥ
prajāpateḥ ||

[[5-4-7-6]]

āptyai
nyūnayā juhوتي
nyūnād dhi prajāpatiḥ prajā asṛjata
prajānām sṛṣṭyai |
agnir devebhyo nilāyata
sa diśo 'nu prāviśat |
juhvan manasā diśo dhyāyet |
digbhya evainam ava runddhe
dadhnā purastāj juhuty ājyenopariṣṭāt
tejaś caivāsmā indriyaṃ ca samīcī dadhāti
dvādaśakapālo vaiśvānaro bhavati
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaro 'gnir vaiśvānaraḥ
sākṣāt ||

[[5-4-7-7]]

eva vaiśvānaram ava runddhe
yat prayājānūyājān kuryād vikastiḥ sā yajñasya
darvihomaṃ karoti yajñasya pratiṣṭhityai
rāṣṭraṃ vai vaiśvānaro viṇ marutas |
vaiśvānaram hutvā mārutāñ juhوتي
rāṣṭra eva viśam anu badhnāti |
uccair vaiśvānaryā śrāvayaty upāṃśu mārutāñ juhوتي
tasmād rāṣṭraṃ viśam ati vadati
mārutā bhavanti
maruto vai devānām viśas |
devaviśenaivāsmāi manuṣya viśam ava runddhe
sapta bhavanti
saptagaṇā vai marutas |
gaṇāśa eva viśam ava runddhe

gaṇena gaṇam anudrutya juhōti
viśam evāsmā anu vartmānaṃ karōti ॥

[[5-4-8-1]]

vasor dhārāṃ juhōti
vasor me dhārāsad iti vā eṣā hūyate
ghṛtasya vā enam eṣā dhārāmuṣmiṃlloke pinvamānopa tiṣṭhate ।
ājyena juhōti
tejo vā ājyaṃ tejo vasor dhārā
tejasaivāsmāi tejo 'va runddhe ।
atho kāmā vai vasor dhārā
kāmān evāva runddhe
yaṃ kāmayeta
prāṇān asyānnādyāṃ vi ॥

[[5-4-8-2]]

chindyām iti vigrāhaṃ tasya juhuyāt
prāṇān evāsyānnādyāṃ vi chinatti
yaṃ kāmayeta
prāṇān asyānnādyāṃ saṃ tanuyām iti saṃtatām tasya juhuyāt
prāṇān evāsyānnādyāṃ saṃ tanoti
dvādaśa dvādaśāni juhōti dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsareṇaivāsmā annam ava runddhe ।
annam ca me 'kṣuc ca ma ity āha ।
etad vai ॥

[[5-4-8-3]]

annasya rūpam ।
rūpeṇaivānnam ava runddhe ।
agniś ca ma āpaś ca ma ity āha ।
eṣā vā annasya yoniḥ
sayony evānnam ava runddhe ।
ardhendrāṇi juhōti
devatā evāva runddhe
yat sarveṣāṃ ardham indraḥ prati tasmād indro devatānām bhūyiṣṭhabhāktamas ।
indram uttaram āha ।
indriyam evāsminn upariṣṭād dadhāti
yajñāyudhāni juhōti
yajñāḥ ॥

[[5-4-8-4]]

vai yajñāyudhāni
yajñam evāva runddhe ।
atho etad vai yajñasya rūpam ।
rūpeṇaiva yajñam ava runddhe ।
avabhṛthaś ca me svagākāraś ca ma ity āha
svagākṛtyai ।
agniś ca me gharmaś ca ma ity āha ।
etad vai brahmavarcasasya rūpam ।
rūpeṇaiva brahmavarcasam ava runddhe ।
ṛk ca me sāmā ca ma ity āha ॥

[[5-4-8-5]]

etad vai chandasāṁ rūpam |
rūpeṇaiva chandāṁsy ava runddhe
garbhās ca me vatsās ca ma ity āha |
etad vai paśūnāṁ rūpam |
rūpeṇaiva paśūn ava runddhe
kalpāñ juhōti |
akṣptasya kṣptyai
yugmadayuje juhōti
mithunatvāya |
uttarāvati bhavatas |
abhikrāntyai |
ekā ca me tistrās ca ma ity āha
devachandasam vā ekā ca tistrās ca ||

[[5-4-8-6]]

manuṣyachandasam catasrās cāṣṭau ca
devachandasam caiva manuṣyachandasam cāva runddhe |
ā trayastriṁśato juhōti
trayastriṁśad vai devatās |
devatā evāva runddhe |
āṣṭācatvāriṁśato juhōti |
āṣṭācatvāriṁśadakṣarā jagatī
jāgatāḥ paśavas |
jagatyaivāsmāi paśūn ava runddhe
vājaś ca prasavaś ceti dvādaśam juhōti
dvādaśa māsāḥ saṁvatsaraḥ
saṁvatsara eva prati tiṣṭhati ||

[[5-4-9-1]]

agnir devebhyo 'pākrāmad bhāgadheyam ichamānas
taṁ devā abruvan |
upa na ā vartasva havyaṁ no vaheti
so 'bravīt |
varam vṛṇai mahyam eva vājaprasavīyaṁ juhavann iti
tasmād agnaye vājaprasavīyaṁ juhvati
yad vājaprasavīyaṁ juhōty agnim eva tad bhāgadheyena sam ardhayati |
atho abhiṣeka evāsya
caturdaśabhir juhōti
sapta grāmyā oṣadhayaḥ sapta ||

[[5-4-9-2]]

āraṇyās |
ubhayiṣām avaruddhyai |
annasyānnasya juhōti |
annasyānnasyāvaruddhyai |
audumbareṇa sruveṇa juhōti |
ūrg vā udumbara ūrg annam
ūrjaivāsmā ūrjam annam ava runddhe |
agnir vai devānām abhiṣikto 'gnicin manuṣyāṇām |
tasmād agnicid varṣati na dhāvet |
avaruddham hy asyānnam

annam iva khalu vai varṣam |
yad dhāved annādyād dhāvet |
upāvarteta |
annādyam evābhi ||

[[5-4-9-3]]

upāvartate
naktoṣāseti kṛṣṇāyai śvetavatsāyai payasā juhōti |
ahnaiṅvāsmāi rātrim pra dāpayati rātriyāhar
ahorātre evāsmāi pratte kāmam annādyam duhāte
rāṣṭrabhṛto juhōti
rāṣṭram evāva runddhe
ṣaḍbhir juhōti
sād vā ṛtavas |
ṛtuṣv eva prati tiṣṭhati
bhuvanasya pata iti rathamukhe pañcāhutir juhōti
vajro vai rathas |
vajreṅnaiva diśaḥ ||

[[5-4-9-4]]

abhi jayati |
agnicitaṁ ha vā amuṣmimlloke vāto 'bhi pavate
vātanāmāni juhōti |
abhy evainam amuṣmimlloke vātaḥ pavate
trīṇi juhōti
traya ime lokās |
ebhya eva lokebhyo vātam ava runddhe
samudro 'si nabhasvān ity āha |
etad vai vātasya rūpam |
rūpeṅnaiva vātam ava runddhe |
aṅjalīnā juhōti
na hy eteṣām anyathāhutir avakalpate ||

[[5-4-10-1]]

suvarḡāya vai lokāya devaratho yujyate yatrākūtāya manuṣyaratha eṣa khalu vai
devaratho yad agnir agniṁ yunajmi śavasā ghṛtenety āha yunakty evainam sa enam
yuktaḥ suvarḡam lokam abhi vahati
yat svarvābhiḥ pañcabhir yuñjyād yukto 'syāgniḥ pracyutaḥ syād apratiṣṭhitā
āhutayaḥ syur apratiṣṭhitā stomā apratiṣṭhitāny ukthāni tisṛbhiḥ prātaḥsavane 'bhi
mṛṣati trivṛt ||

[[5-4-10-2]]

vā agnir yāvān evāgnis taṁ yunakti yathānasi yukta ādhiyata evam eva tat praty
āhutayas tiṣṭhanti prati stomāḥ praty ukthāni
yajñāyajñiyasya stotre dvābhyām abhi mṛṣaty etāvān vai yajño yāvān agniṣṭomo
bhūmā tvā asyāta ūrdhvaḥ kriyate yāvān eva yajñas tam antato 'nvārohati
dvābhyām pratiṣṭhityā ekayāprastutam bhavaty atha ||

[[5-4-10-3]]

abhi mṛṣaty upainam uttaro yajño namaty atho samṭatyai
pra vā eṣo 'smāl lokāc cyavate yo 'gniṁ cinute na vā etasyāniṣṭaka āhutir ava
kalpate yām vā eṣo 'niṣṭaka āhutiṁ juhōti

sravati vai sã tãṃ sravantim yajño 'nu parã bhavati yajñam yajamãno yat punaścitiṃ
cinuta āhutinām pratiṣṭhityai praty āhutayas tiṣṭhanti ||

[[5-4-10-4]]

na yajñah parābhavati na yajamānas |
aṣṭāv upa dadhāty aṣṭākṣarā gāyatrī gāyatreṇaivainam chandasā cinute yad
ekādaśa traiṣṭubhena yad dvādaśa jāgatena chandobhir evainam cinute
napātko vai nāmaiṣo 'gnir yat punaścitiṃ ya evam vidvān punaścitiṃ cinuta ā tṛtiyāt
puruṣād annam atti
yathā vai punarādheya evam punaścitiṃ yo 'gnyādheyena na ||

[[5-4-10-5]]

ṛdhnoti sa punarādheyam ā dhatte yo 'gniṃ citvā nardhnoti sa punaścitiṃ cinute yat
punaścitiṃ cinuta ṛddhyai |
atho khalv āhur na cetavyeti rudro vā eṣa yad agnir yathā vyāghraṃ suptam
bodhayati tādr̥g eva tat |
atho khalv āhuṣ cetavyeti yathā vasiyāṃsam bhāgadheyena bodhayati tādr̥g eva tat
|
manur agnim acinuta tena nārdhnot sa etām punaścitiṃ apaśyat tām acinuta tayā
vai sa ārdhnod yat punaścitiṃ cinuta ṛddhyai ||

[[5-4-11-1]]

chandaścitiṃ cinvīta paśukāmaḥ paśavo vai chandāṃsi paśumān eva bhavati
śyenacitiṃ cinvīta suvargakāmaḥ śyeno vai vayasām patiṣṭhaḥ śyena eva bhūtvā
suvargaṃ lokam patati
kaṅkacitiṃ cinvīta yaḥ kāmayeta śīrṣaṇvān amuṣmimlloke syām iti śīrṣaṇvān
evāmuṣmimlloke bhavati |
alajacitiṃ cinvīta catuṣsītān pratiṣṭhākāmas catasro diśo dikṣv eva prati tiṣṭhati
praugacitiṃ cinvīta bhrātr̥vyavān pra ||

[[5-4-11-2]]

eva bhrātr̥vyān nudate |
ubhayataḥpraugaṃ cinvīta yaḥ kāmayeta pra jātān bhrātr̥vyān nudeya
pratijaniṣyamānān iti praiva jātān bhrātr̥vyān nudate prati janiṣyamānān
rathacakracitiṃ cinvīta bhrātr̥vyavān vajro vai ratho vajram eva bhrātr̥vyebhyaḥ pra
harati
droṇacitiṃ cinvītānnakāmo droṇe vā annam bhriyate sayony evānnam ava runddhe
samūhyaṃ cinvīta paśukāmaḥ paśumān eva bhavati ||

[[5-4-11-3]]

paricāyyaṃ cinvīta grāmakāmo grāmy eva bhavati
śmaśānacitiṃ cinvīta yaḥ kāmayeta pitṛloka ṛdhnuyām iti pitṛloka evardhnoti
viśvāmitrajamadagnī vasiṣṭhenāspardhetāṃ sa etā jamadagnir vihavyā apaśyat tā
upādhatta tābhir vai sa vasiṣṭhasyendriyaṃ vīryam avṛṅkta yad vihavyā
upadadhātindriyam eva tābhir vīryaṃ yajamāno bhrātr̥vyasya vṛṅkte
hotur dhiṣṇiya upa dadhāti yajamānāyatanaṃ vai ||

[[5-4-11-4]]

hotā sva evāsmā āyatana indriyaṃ vīryam ava runddhe
dvādaśopa dadhāti dvādaśākṣarā jagatī jāgatāḥ paśavo jagatyaivāsmāi paśūn ava
runddhe |
aṣṭāvaṣṭāv anyeṣu dhiṣṇiyeṣu upa dadhāty aṣṭāśaphāḥ paśavaḥ paśūn evāva runddhe

ṣaṅ mārjāliye ṣaḍ vā ṛtava ṛtavaḥ khalu vai devāḥ pitara ṛtūn eva devān pitṛn prīṇāti
॥

[[5-4-12-1]]

pavasva vājasātaya ity anuṣṭuk pratipad bhavati
tirso 'nuṣṭubhaś catarso gāyatriyas ।
yat tisro 'nuṣṭubhas tasmād aśvas tribhis tiṣṭhaṃs tiṣṭhati
yac catasro gāyatriyas tasmāt sarvāṃś caturaḥ padaḥ pratidadhat palāyate
paramā vā eṣā chandasām yad
paramaś catuṣṭoma stomānām
paramas trirātro yajñānām
paramo 'śvaḥ paśūnām
parameṇaivainam paramatām gamayati ।
ekaviṃśam ahar bhavati ॥

[[5-4-12-2]]

yasminn aśva ālabhyate
dvādaśa māsāḥ pañcartavas traya ime lokā asāv āditya ekaviṃśa eṣa prajāpatiḥ
prajāpatyo 'śvas
tam eva sākṣād ṛdhnoti
śakvarayaḥ pṛṣṭham bhavanti ।
anyadanyac chandas ।
anye'nye vā ete paśava ā labhyanta uteva grāmyā utevāraṇyās ।
yac chakvarayaḥ pṛṣṭham bhavanty aśvasya sarvatvāya
pārthuraśmam brahmasāmam bhavati
raśminā vā aśvaḥ ॥

[[5-4-12-3]]

yatas ।
īśvaro vā aśvo 'yato 'pratiṣṭhitaḥ parām parāvataṃ gantos ।
yat pārthuraśmam brahmasāmam bhavaty aśvasya yatyai dhṛtyai
saṃkṛty achāvākasāmam bhavati ।
utsannayajño vā eṣa yad aśvamedhaḥ
kas tad vedety āhur yadi sarvo vā kriyate na vā sarva iti
yat saṃkṛty achāvākasāmam bhavaty aśvasya sarvatvāya paryāptyā anantarāyāya
sarvastomo 'tirātra uttamam ahar bhavati sarvasyāptyai sarvasya jityai
sarvam eva tenāpnoti sarvaṃ jayati ॥

[[5-5-1-1]]

yad ekena saṃsthāpayati yajñasya saṃtatyā avichedāya ।
aindrāḥ paśavo ye muṣkarās ।
yad aindrāḥ santo 'gnibhya ālabhyante devatābhyaḥ samadam dadhāti ।
āgneyīs triṣṭubho yājyānuvākyaḥ kuryāt ।
yad agneyīs tenāgneyās ।
yat triṣṭubhas tenaindrāḥ
saṃrddhyai
na devatābhyaḥ samadam dadhāti
vāyave niyutave tūparam ā labhate tejo 'gner vāyus
tejasa eṣa ā labhyate
tasmād yadriyaṃ vāyuḥ ॥

[[5-5-1-2]]

vāti tadriyaññ agnir dahati
svam eva tat tejo 'nv eti
yan na niyutvate syād un mādyed yajamānas |
niyutvate bhavati yajamānasyānunmādāya
vāyumatī śvetavatī yājyānuvākye bhavataḥ
satejastvāya
hiraṇyagarbhaḥ avartatāgra ity āghāram ā ghārayati
prajāpatir vai hiraṇyagarbhaḥ
prajāpater anurūpatvāya
sarvāṇi vā eṣa rūpāṇi paśūnām praty ā labhyate
yac chmaśruṇas tat ||

[[5-5-1-3]]

puruṣāṇām rūpam |
yat tūparas tad aśvānām |
yad anyatodan tad gavām |
yad avyā iva śaphās tad avīnām |
yad ajas tad ajānām |
vāyur vai paśūnām priyaṃ dhāma
yad vāyavyo bhavaty etam evainam abhi saṃjānānāḥ paśava upa tiṣṭhante
vāyavyaḥ kāryāḥ prajāpatyā ity āhus |
yad vāyavyaṃ kuryāt prajāpater iyāt |
yat prajāpatyaṃ kuryād vāyoḥ ||

[[5-5-1-4]]

iyāt |
yad vāyavyaḥ paśur bhavati tena vāyor naiti
yat prajāpatyaḥ puroḍāśo bhavati tena prajāpater naiti
yad dvādaśakapālas tena vaiśvānarān naiti |
āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālaṃ nir vapati dikṣiṣyamāṇas |
agniḥ sarvā devatā viṣṇur yajñas |
devatās caiva yajñam cā rabhate |
agnir avamo devatānām viṣṇuḥ paramas |
yad āgnāvaiṣṇavam ekādaśakapālaṃ nirvapati devatāḥ ||

[[5-5-1-5]]

evobhayataḥ pariḡṛhya yajamāno 'va runddhe
puroḍāśena vai devā amuṣmiṃlloka ārdhvañ caruṇāsmiṃ
yaḥ kāmayeta |
amuṣmiṃlloka ṛdhnyām iti sa puroḍāśaṃ kurvīta |
amuṣminn eva lika ṛdhnoti
yad aṣṭākāpālas tenāgneyas |
yat trikapālas tena vaiṣṇavaḥ
samṛddhyai
yaḥ kāmayeta |
asmimlloka ṛdhnyām iti sa caruṃ kurvīta |
agner ghṛtaṃ viṣṇos taṇḍulās
tasmāt ||

[[5-5-1-6]]

caruḥ kāryas |
asminn eva loka ṛdhnoti |

ādityo bhavati |
iyaṃ vā aditis |
asyām eva prati tiṣṭhaty atho asyām evādhi yajñam tanute
yo vai saṃvatsaram ukhyam abhṛtvāgniṃ cinute yathā sāmi garbho 'vapadyate
tādṛg eva tat |
ārtim ārchet |
vaiśvānaram dvādaśakapālam purastān nir vapet
saṃvatsaro vā agnir vaiśvānaras |
yathā saṃvatsaram āptvā ||

[[5-5-1-7]]

kāla āgate vijāyata evam eva saṃvatsaram āptvā kāla āgate 'gniṃ cinute
nārtim ārchati |
eṣā vā agneḥ priyā tanūr yad vaiśvānaraḥ
priyām evāsyā tanuvam ava runddhe
trīṇy etāni havīm̐ṣi bhavanti
traya ime lokās |
eṣāṃ lokānām̐ rohāya ||

[[5-5-2-1]]

prajāpatiḥ prajāḥ sṛṣṭvā preṇānu prāviśat
tābhyaḥ punaḥ sambhavitum nāsaknot
so 'bravīt |
ṛdhnavad it sa yo me 'taḥ punaḥ saṃciñavad iti
taṃ devāḥ sam acinvan
tato vai ta ārdhnuvan
yat samacinvan tac cityasya cityatvam |
ya evaṃ vidān agniṃ cinuta ṛdhnoty eva
kasmai kam agniś cīyata ity āhus |
agnivān ||

[[5-5-2-2]]

asānīti vā agniś cīyate |
agnivān eva bhavati
kasmai kam agniś cīyata ity āhus |
devā mā vedann iti vā agniś cīyate
vidur enaṃ devāḥ
kasmai kam agniś cīyata ity āhus |
gṛhy asānīti vā agniś cīyate
gṛhy eva bhavati
kasmai kam agniś cīyata ity āhuḥ
paśumān asānīti vā agniḥ ||

[[5-5-2-3]]

cīyate
paśumān eva bhavati
kasmai kam agniś cīyata ity āhuḥ
sapta mā puruṣā upa jīvān iti vā agniś cīyate
trayaḥ prāñcas trayaḥ pratyañca ātmā saptama etāvanta evainam amuṣmim̐lloka
upa jīvanti
prajāpatir agnim acikīṣata
tam pṛthivy abravīt |

na mayy agniṃ ceṣyaseti mā dhakṣyati sã tvãtidahyamãnã vi dhaviṣye ||

[[5-5-2-4]]

sa pãpīyãn bhaviṣyasīti
so 'bravīt
tathã vã ahaṃ kariṣyãmi yathã tvã nãtidhakṣyatīti
sa imãm abhy amṛṣat
prajãpatīs tvã sãdayatu tayã devatayãngirasvad dhruvã sīda |
iti |
imãm eveṣṭakãṃ kṛtvopãdhattãnatidãhãya
yat praty agniṃ cinvīta tad abhi mṛṣet
prajãpatīs tvã sãdayatu tayã devatayãngirasvad dhruvã sīda ||

[[5-5-2-5]]

iti |
imãm evaṣṭakãṃ kṛtvopa dhatte 'natidãhãya
prajãpatir akãmayata
pra jãyeyeti
sa etam ukhyam apaśyat
taṃ saṃvatsaram abibhas
tato vai sa prãjãyata
tasmãt saṃvatsaram bhãryaḥ praiva jãyate
taṃ vasavo 'bruvan
pra tvam ajanīṣṭhã vayam pra jãyãmahã iti
taṃ vasubhyaḥ prãyachat
taṃ trīṇy ahãny abibharus
tena ||

[[5-5-2-6]]

trīṇi ca śatãny asṛjanta trayastriṃśataṃ ca
tasmãt tryaham bhãryaḥ praiva jãyate
tãn rudrã abruvan
pra yūyam ajanīḍhvaṃ vayam pra jãyãmahã iti
taṃ rudrebhyaḥ prãyachan
taṃ ṣaḍ ahãny abibharus
tena trīṇi ca śatãny asṛjanta trayastriṃśataṃ ca
tasmãt ṣaḍaham bhãryaḥ praiva jãyate
tãnãdityã abruvan
pra yūyam ajanīḍhvaṃ vayam ||

[[5-5-2-7]]

pra jãyãmahã iti
tamãdityebhyaḥ prãyachan
taṃ dvãdaśãhãny abibharus
tena trīṇi ca śatãny asṛjanta trayastriṃśataṃ ca
tasmãd dvãdaśãham bhãryaḥ praiva jãyate
tenaiva te sahasram asṛjantokhãṃ sahasratamīm |
ya evam ukhyaṃ sãhasraṃ veda pra sahasram paśũnãpnoti ||

[[5-5-3-1]]

yajuṣã eṣã kriyate yajuṣã pacyate yajuṣã vi mucyate yad ukhã
sã vã eṣaitarhi yãtayãmnĩ sã na punaḥ prayujyetyãhus |

agne yukṣvā hi ye tava yukṣvā hi devahūtamāṃ ity ukhāyāṃ juhōti
tenaivaināṃ punaḥ pra yuṅkte tenāyātayāṃnī
yo vā agniṃ yoga āgate yuṅkte yuṅkte yuñjāneṣu |
agne ||

[[5-5-3-2]]

yukṣvā hi ye tava yukṣvā hi devahūtamāṃ ity āha |
eṣa vā agner yogas
tenaivaināṃ yuṅkte yuṅkte yuñjāneṣu
brahmavādino vadanti
nyaññ agniś cetavyā³ uttānā³ iti
vayasāṃ vā eṣa pratimayā cīyate yad agnis |
yan nyañcaṃ cinuyāt pṛṣṭita enam āhutaya ṛcheyus |
yad uttānaṃ na patitum śaknuyād asuvargyo 'sya syāt
prācīnam uttānam ||

[[5-5-3-3]]

puruṣaśiṣam upa dadhāti mukhata evainam āhutaya ṛchanti nottānaṃ cinute
suvargyo 'sya bhavati
sauryā juhōti cakṣur evāsmiṃ prati dadhāti
dvir juhōti dve hi cakṣuṣī
samānyā juhōti samānaṃ hi cakṣuḥ samṛddhyai
devāsuraḥ saṃyattā āsan
te vāmaṃ vasu saṃ ny adadhata
tad devā vāmabhṛtāvṛñjata
tad vāmabhṛto vāmabhṛttvam |
yad vāmabhṛtam upadadhāti vāmam eva tayā vasu yajamāno bhrātṛvyasya vṛñkte
hiraṇyamūrdhnī bhavati
jyotir vai hiraṇyaṃ jyotir vāmam |
jyotiṣaivāsya jyotir vāmam vṛñkte
dviyajur bhavati pratiṣṭhityai ||

[[5-5-4-1]]

āpo varuṇasya patnaya āsan tā agnir abhy adhyāyat tāḥ sam abhavat tasya retaḥ
parāpatat tad iyam abhavad yad dvitīyam parāpatat tad asāv abhavad iyam vai virāḍ
asau
yad virājāv upadadhātīme evopa dhatte
yad vā asau retaḥ siñcati tad asyām prati tiṣṭhati tat pra jāyate tā oṣadhayaḥ ||

[[5-5-4-2]]

vīrudho bhavanti tā agnir atti ya evaṃ veda praiva jāyate 'nnādo bhavati yo retasvī
syāt prathamāyāṃ tasya cityām ubhe upa dadhyād ime evāsmi samīcī retaḥ siñcato
yaḥ siktaretāḥ syāt prathamāyāṃ tasya cityām anyām upa dadhyād uttamāyāṃ
anyāṃ reta evāsya siktam ābhyām ubhayataḥ pari gṛhṇāti
saṃvatsaraṃ na kam ||

[[5-5-4-3]]

cana pratyavarohen na hīme kaṃ cana pratyavarohatas tad enayor vratam |
yo vā apaśiṛṣāṇam agniṃ cinute 'paśiṛṣāmuṣmiṃlloke bhavati yaḥ saśiṛṣāṇam cinute
saśiṛṣāmuṣmiṃlloke bhavati

cittim juhomi manasā ghr̥tena yathā devā ihāgaman vītihoṭrā ṛtāvṛdhaḥ samudrasya
vayunasya patmañ juhomi viśvakarmaṇe viśvāhāmartyaṃ havir iti svayamātr̥ṇṇām
upadhāya juhōti ॥

[[5-5-4-4]]

etad vā agneḥ śiraḥ saśīrṣāṇam evāgniṃ cinute saśīrṣāmuṣmiṃlloke bhavati ya
evaṃ veda
suvarḡāya vā eṣa lokāya cīyate yad agnis tasya yad ayathāpūrvam kriyate
'suvarḡyam asya tat suvarḡyo 'gnis |
citim upadhāyābhi mṛṣet |
cittim acittim cinavad vi vidvān pṛṣṭheva vītā vṛjinā ca martān rāye ca naḥ
svapatyāya deva ditim ca rāsvāditim uruṣyeti yathāpūrvam evainām upa dhatte
prāñcam enaṃ cinute suvarḡyo 'sya bhavati ॥

[[5-5-5-1]]

viśvakarmā diśām patiḥ sa naḥ paśūn pātu so 'smān pātu tasmai namaḥ
prajāpati rudro varuṇo 'gnir diśām patiḥ sa naḥ paśūn pātu so 'smān pātu tasmai
namas |
etā vai devatā eteṣām paśūnām adhipatayas
tābhyo vā eṣa ā vṛṣcyate yaḥ paśuśīrṣāṇy upadadhāti
hiraṇyeṣṭakā upa dadhāti |
etābhya eva devatābhyo namas karoti
brahmavādinaḥ ॥

[[5-5-5-2]]

vadanti |
agnau grāmyān paśūn pra dadhāti śucāranyān arpayati kiṃ tata uc chiṃṣatīti
yad dhiraṇyeṣṭakā upadadhāty amṛtaṃ vai hiraṇyam amṛtenaiva grāmyebhyaḥ
paśubhyo bheṣajam karoti nainān hinasti
prāṇo vai prathamā svayamātr̥ṇṇā vyāno dvitīyāpānas tṛtīyā |
anu prāṇyāt prathamāṃ svayamātr̥ṇṇām upadhāya
prāṇenaiva prāṇaṃ sam ardhayati
vy anyāt ॥

[[5-5-5-3]]

dvitīyām upadhāya
vyānenaiva vyānaṃ sam ardhayati |
apānyāt tṛtīyām upadhāya |
apānenaivāpānaṃ sam ardhayati |
atho prāṇair evainaṃ sam inddhe
bhūr bhuvaḥ suvar iti svayamātr̥ṇṇā upa dadhati |
ime vai lokāḥ svayamātr̥ṇṇās |
etābhiḥ khalu vai vyāhṛtibhiḥ prajāpatiḥ prajāyata
yad etābhir vyāhṛtibhiḥ svayamātr̥ṇṇā upadadhātīmān eva lokān upadhāyaiṣu ॥

[[5-5-5-4]]

lokeṣv adhi pra jāyate
prāṇāya vyānāyāpānāya vāce tvā cakṣuṣe tvā tayā devatayāṅgirasvad dhruvā sīda |
agninā vai devāḥ suvarḡam lokam ajigāṃsan
tena patitum nāsaknuvan
ta etās catasraḥ svayamātr̥ṇṇā apaśyan
tā dikṣūpādadhata

tena sarvataścakṣuṣā suvargaṃ lokam āyan
yac catasraḥ svayamātr̥ṇṇā dikṣūpadadhāti sarvataścakṣuṣaiva tad agninā
yajamānaḥ suvargaṃ lokam eti ॥

[[5-5-6-1]]

agna ā yāhi vītaye ।
ity āhāhvataivainam
agniṃ dūtaṃ vṛṇīmahe ।
ity āha hutvaivainam vṛṇīte ।
agnināgniḥ sam idhyate ।
ity āha sam inddha evainam
agnir vṛtrāṇi jaṅghanat ।
ity āha samiddha evāsminn indriyaṃ dadhāti ।
agne stomam manāmahe ।
ity āha manuta evainam
etāni vā ahnāṃ rūpāṇi ॥

[[5-5-6-2]]

anvahaṃ evainam cinute ।
avāhnāṃ rūpāṇi runddhe
brahmavādino vadanti
kasmāt satyād yātayāmnir anyā iṣṭakā ayatayāmnī lokamṛṇety aindrāgnī hi
bārhaspatyeti brūyāt ।
indrāgnī ca hi devānām bṛhaspatīś cāyātayāmānas ।
anucaravatī bhavati ।
ajāmitvāya ।
anuṣṭubhānu carati ।
ātmā vai lokamṛṇā prāṇo 'nuṣṭup tasmāt prāṇaḥsarvāṅy aṅgāny anu carati
tā asya sūdadohasaḥ ॥

[[5-5-6-3]]

ity āha
tasmāt paruṣiparuṣi rasaḥ
somaṃ śrīṇanti pṛsunaya ity āha ।
annaṃ vai pṛśny annam evāva runddhe ।
arko vā agnir akro 'nnam annam evāva runddhe
janman devānām viśas tṛṣv ā rocane diva ity āha ।
imān evāsmāi lokāñ jyotiṣmataḥ karoti
yo vā iṣṭakānām pratiṣṭhāṃ veda praty eva tiṣṭhati
tayā devatayāṅgirasvad dhruvā sīdety āha ।
eṣā vā iṣṭakānām pratiṣṭhā ya evaṃ veda praty eva tiṣṭhati ॥

[[5-5-7-1]]

suvargāya vā eṣa lokāya cīyate yad agnis ।
vajra ekādaśinī
yad agnāv ekādaśinīm minuyād vajreṇainam suvargāl lokād antar dadhyāt ।
yan na minuyāt svarubhiḥ paśūn vy ardhayet ।
ekayūpam minoti
nainam vajreṇa suvargāl lokād antardadhāti na svarubhiḥ paśūn vy ardhayati
vi vā eṣa indriyeṇa vīryeṇardhyate yo 'gniṃ cinvann adhikrāmati ।
aindriyā ॥

[[5-5-7-2]]

ṛcākramaṇam pratīṣṭakām upa dadhyāt |
nendriyeṇa vīryeṇa vy ṛdhyate
rudro vā eṣa yad agnis
tasya tisraḥ śaravyāḥ praticī tiraścy anūcī
tābhyo vā eṣa ā vṛścyate yo 'gniṃ cinute |
agniṃ citvā tiṣṭhanvam ayācitam brāhmaṇāya dadyāt
tābhya eva namas karoti |
atho tābhya evātmānam niṣ krīṇite
yat te rudra puraḥ ||

[[5-5-7-3]]

dhanus tad vāto anu vātu te
tasmai te rudra saṃvatsareṇa namas karomi
yat te rudra dakṣiṇā dhanus tad vāto anu vātu te
tasmai te rudra parivatsareṇa namas karomi
yat te rudra paścād dhanus tad vāto anu vātu te
tasmai te rudredāvatsareṇa namas karomi
yat te rudrottarād dhanus tat ||

[[5-5-7-4]]

vāto anu vātu te
tasmai te rudreduvatsareṇa namas karomi
yat te rudropari dhanus tad vāto anu vātu te
tasmai te rudra vatsareṇa namas karomi
rudro vā eṣa yad agniḥ
sa yathā vyāghraḥ kruddhas tiṣṭhaty evaṃ vā eṣa etarhi
saṃcitam etair upa tiṣṭhate
namaskārair evainam śamayati
ye 'gnayaḥ ||

[[5-5-7-5]]

purīṣyāḥ praviṣṭāḥ pṛthivīm anu |
teṣāṃ tvam asy uttamaḥ pra ṇo jīvātave suva ||
āpaṃ tvāgne manasā |
āpaṃ tvāgne tapasā |
āpaṃ tvāgne dikṣayā |
āpaṃ tvāgna upasadbhis |
āpaṃ tvāgne sutayā |
āpaṃ tvāgne dakṣiṇābhis |
āpaṃ tvāgne 'vabhṛthena |
āpaṃ tvāgne vaśayā |
āpaṃ tvāgne svagākāreṇety āha |
eṣā vā agner āptis
tayaivainam āpnoti ||

[[5-5-8-1]]

gāyatreṇa purastād upa tiṣṭhate prāṇam evāsmin dadhāti
bṛhadrathamtarābhyām pakṣāv oja evāsmin dadhāti |
ṛtusthāyajñāyajñiyena pucham ṛtuṣv eva prati tiṣṭhati
pṛṣṭhair upa tiṣṭhate
tejo vai pṛṣṭhāni

teja evāsmiṇ dadhāti
prajāpatir agniṁ asṛjata
so 'smāt sṛṣṭaḥ parāṅ ait
taṁ vāravantiyenāvārayata tad vāravantiyasya vāravantiyatvam |
śyaitena śyētī akuruta tac chyaitasya śyaitatvam ||

[[5-5-8-2]]

yad vāravantiyenopatiṣṭhate vārayata evainam |
śyaitena śyētī kurute
prajāpater hr̥dayenāpipakṣam praty upa tiṣṭhate
premāṇam evāsyā gachati
prācyā tvā diśā sādāyāmi gāyatreṇa chandasāgninā devatayāgneḥ śirṣṇāgneḥ śira
upa dadhāmi
dakṣiṇayā tvā diśā sādāyāmi traiṣṭubhena chandasendreṇa devatayāgneḥ
pakṣeṇāgneḥ pakṣam upa dadhāmi
praticyā tvā diśā sādāyāmi ||

[[5-5-8-3]]

jāgatena chandasā savitrā devatayāgneḥ puchenāgneḥ pucham upa dadhāmi |
udīcyā tvā diśā sādāyāmy ānuṣṭubhena chandasā mitrāvaruṇābhyāṁ devatayāgneḥ
pakṣeṇāgneḥ pakṣam upa dadhāmi |
ūrdhvayā tvā diśā sādāyāmi pāṅktena chandasā bṛhaspatinā devatayāgneḥ
pṛṣṭhenāgneḥ pṛṣṭham upa dadhāmi
yo vā apātmānam agniṁ cinute 'pātmāmuṣmiṁlloke bhavati
yaḥ sātmānam sātmāmuṣmiṁlloke bhavati |
ātmeṣṭakā upa dadhāti |
eṣa vā agner ātmā
sātmānam evāgniṁ cinute
sātmāmuṣmiṁlloke bhavati ya evaṁ veda ||

[[5-5-9-1]]

agna udadhe yā ta iṣur yuvā nāma tayā no mṛḍa tasyās te namas tasyās ta upa
jīvanto bhūyāsama |
agne dudhra
gahya
kiṁśīla
vanya yā ta iṣur yuvā nāma tayā no mṛḍa tasyās te namas tasyās ta upa jīvanto
bhūyāsma
pañca vā ete 'gnayo yac citaya udadhir eva nāma prathamo dudhraḥ ||

[[5-5-9-2]]

dvitīyo gahyas tṛtīyaḥ kiṁśīlās caturtho vanyaḥ pañcamas tebhyo yad āhutir na
juhuyād adhvaryuṁ ca yajamānam ca pra daheyur yad etā āhutir juhoti
bhāgadheyenaivaināñ chamayati nārtim ārchaty adhvaryur na yajamānas |
vān ma āsan nasoḥ prāṇo 'kṣyoś cakṣuḥ karṇayoḥ śrotram bāhuvor balam ūruvor ojo
'riṣṭā viśvāny aṅgāni tanūḥ ||

[[5-5-9-3]]

tanuvā me saha namas te astu mā mā hiṁsīs |
apa vā etasmāt prāṇaḥ krāmanti yo 'gniṁ cinvann adhikrāmati vān ma āsan nasoḥ
prāṇas |
ity āha prāṇān evātman dhatte

yo rudro agnau yo apsu ya oṣadhīṣu yo rudro viśvā bhuvanāviveśa tasmai rudrāya
namo astu |
āhutibhāgā vā anye rudrā havirbhāgāḥ ||

[[5-5-9-4]]

anye śatarudrīyaṃ hutvā gāvīdhukam carum etena yajuṣā caramāyām iṣṭakāyām ni
dadhyād bhāgadheyenaivainaṃ śamayati tasya tvai śatarudrīyaṃ hutam
ity āhur yasyaitad agnau kriyata iti
vasavas tvā rudraiḥ purastāt pāntu pitaras tvā yamarājānaḥ pitrbhir dakṣiṇataḥ
pāntv ādityās tvā viśvair devaiḥ paścāt pāntu dyutānas tvā māruto marudbhir
uttarataḥ pātu | devās tvendrajyeṣṭhā varuṇarājāno 'dhastāc copariṣṭhāc ca pāntu

[[5-5-9-5]]

na vā etena pūto na medhyo na prokṣito yad enam ataḥ prācīnam prokṣati yat
saṃcitam ājyena prokṣati tena pūtas tena medhyas tena prokṣitaḥ ||

[[5-5-10-1]]

samīcī nāmāsi prācī
tasyās te 'gnir adhipatir asito rakṣitā
yaś cādhipatir yaś ca goptā tābhyāṃ namas tau no mṛdayatām |
te yaṃ dviṣmo yaś ca no dveṣṭi taṃ vāṃ jambhe dadhāmi |
ojasvinī nāmāsi dakṣiṇā
tasyās ta indro 'dhipatiḥ pṛdākuḥ
prācī nāmāsi prācī
tasyās te ||

[[5-5-10-2]]

somo 'dhipatiḥ svajas |
avasthāvā nāmāsy udīcī
tasyās te varuṇo 'dhipatis tiraścarājis |
adhipatnī nāmāsi bṛhatī
tasyās te bṛhaspatir adhipatiḥ śvitras |
vaśinī nāmāsiyaṃ
tasyās te yamo 'dhipatiḥ kalmāṣagrīvo rakṣitā
yaś cādhipatir yaś ca goptā tābhyāṃ namas tau no mṛdayatām |
te yaṃ dviṣmo yaś ca ||

[[5-5-10-3]]

no dveṣṭi taṃ vāṃ jambhe dadhāmi |
etā vai devatā agniṃ citaṃ rakṣanti
tābhyo yad āhutir na juhuyād adhvaryuṃ ca yajamānaṃ ca dhyāyeyus |
yad etā āhutir juhōti bhāgadheyenaivaināñ chamayati
nārtim ārchaty adhvaryur na yajamānas |
hetayo nāma stha
teṣāṃ vaḥ puro gṛhās |
agnir va iṣavaḥ salilas |
nilimpā nāma ||

[[5-5-10-4]]

stha
teṣāṃ vo dakṣiṇā gṛhāḥ
pitaro va iṣavaḥ sagaras |

vajriṇo nāma stha
teṣāṃ vaḥ paścād gṛhāḥ
svapno va iṣavo gahvaras |
avasthāvāno nāma stha
teṣāṃ va uttarād gṛhās |
āpo va iṣavaḥ samudras |
adhipatayo nāma stha
teṣāṃ va upari gṛhās |
varṣaṃ va iṣavo 'vasvān
kravyā nāma stha pāṛthivās
teṣāṃ va iha gṛhāḥ ||

[[5-5-10-5]]

annaṃ va iṣavo nimiṣo vātanāmam |
tebhyo vo namas
te no mṛḍayata
te yaṃ dviṣmo yaś ca no dveṣṭi taṃ vo jambhe dadhāmi
hutādo vā anye devā ahutādo 'nye
tān agnicid evobhayān pṛiṇāti
dadhnā madhumisreṇaitā āhutīr juhوتي
bhāgadheyenaivainān pṛiṇāti |
atho khalv āhus |
iṣṭakā vai devā ahutāda iti ||

[[5-5-10-6]]

anuparikrāmaṃ juhوتي |
aparivargam evainān pṛiṇāti |
imaṃ stanam ūrjasvantam dhayāpām prapyātam agne sarirasya madhye |
utsaṃ juṣasva madhumantam ūrva samudriyaṃ sadanam ā viśasva ||
yo vā agnim prayujya na vimuñcati yathāsvo yukto 'vimucyamānaḥ kṣudhyan
parābhavaty evam asyāgniḥ parā bhavati
tam parābhavantam yajamāno 'nu parā bhavati
so 'gniṃ citvā lūkṣaḥ ||

[[5-5-10-7]]

bhavati |
imaṃ stanam ūrjasvantam dhayāpām ity ājyasya pūrṇāṃ srucaṃ juhوتي |
eṣa vā agner vimokas |
vimucyaivāsmā annam api dadhāti
tasmād āhur yaś caivaṃ veda yaś ca na
sudhāyaṃ ha vai vājī suhito dadhātīti |
agnir vāva vājī
tam eva tat pṛiṇāti
sa enam pṛitaḥ pṛiṇāti vasiyān bhavati ||

[[5-5-11-1]]

indrāya rājñe sūkaras |
varuṇāya rājñe kṛṣṇas |
yamāya rājña ṛśyas |
ṛṣabhāya rājñe gavayaḥ
śārdūlāya rājñe gaurah
puruṣarājāya markataḥ

kṣipraśyenasya vartikā
nīlaṃgoḥ krimiḥ
somasya rājñāḥ kulūṃgaḥ
sindhoh śimśumāras |
himavato hastī ||

[[5-5-12-1]]

mayuḥ prājāpatyas |
ūlo halikṣṇo vṛṣadaṃśas te dhātuḥ
sarasvatyai śāriḥ śyetā puruṣavāc |
sarasvate śukaḥ śyetaḥ puruṣavāc |
āraṇyo 'jo nakulaḥ śakā te pauṣṇās |
vāce krauñcaḥ ||

[[5-5-13-1]]

apāṃ naptre jaśas |
nākro makaraḥ kulikayas te 'kūpārasya
vāce paiṅgarājas |
bhagāya kuṣitakas |
āti vāhaso darvidā te vāyavyās |
digbhyaś cakravākaḥ ||

[[5-5-14-1]]

balāyājaḡaras |
ākhuḥ sṛjayā śayaṅḡakas te maitrās |
mṛtyave 'sitas |
manyave svajaḥ
kumbhīnaṣaḥ puṣkarasādo lohitāhis te tvāṣṭrāḥ
pratiśrutkāyai vāhasaḥ ||

[[5-5-15-1]]

puruṣamṛḡasā candramase
godhā kālakā dārvāḡhāṡas te vanaspatinām
eṇy ahne kṛṣṇo rātriyai
pikaḥ kṣvīnkā nīlaśīrṣṇī te 'ryamṇe
dhātuḥ katkaṡaḥ ||

[[5-5-16-1]]

saurī balākā |
ṛśyo mayūraḥ śyenas te gandharvāṇām |
vasūnām kapiñjālas |
rudrāṇām tittiris |
rohit kuṅḡṇācī golattikā tā apsarasām
araṇyāya sṛmaraḥ ||

[[5-5-17-1]]

prṣato vaiśvadevaḥ
pitvo nyaṅkuḥ kaśas te 'numatyai |
anyavāpo 'rdhamāsānām
māsām kaśyapaḥ
kvaiḡ kuṡarur dātyauhas te sinivālyai
bṛhaspataye śitpuṡaḥ ||

[[5-5-18-1]]

śakā bhaumī
pānktraḥ kaśo mānthilavas te pitṛṇām
ṛtūnām jahakā
saṃvatsarāya lopā
kapota ulūkaḥ śaśas te nairṛtāḥ
kṛkavākuḥ sāvitrah ॥

[[5-5-19-1]]

rurū raudrah
kṛkalāsaḥ śakuniḥ pippakā te śaravyāyai
hariṇo mārutas |
brahmaṇe śārgas
tarakṣuḥ kṛṣṇaḥ śvā caturakṣo gardabhas ta itarajanānām
agnaye dhūṅkṣṇā ॥

[[5-5-20-1]]

alaja āntarikṣas |
udro madguḥ plavas te 'pām
adityai haṁsasācis |
indrāṇyai kīrsā
gṛdhrah śitikakṣī vārdhrāṇasas te divyās |
dyāvāpṛthivyā śvāvit ॥

[[5-5-21-1]]

suparṇaḥ pārjanyas |
haṁso vṛko vṛṣadaṁśas ta aindrās |
apām udras |
aryamṇe lopāśaḥ
siṁho nakulo vyāghras te mahendrāya
kāmāya parasvān ॥

[[5-5-22-1]]

āgneyaḥ kṛṣṇagrīvaḥ
sārasvatī meṣī
babhruḥ saumyaḥ
pauṣṇaḥ śyāmaḥ
śitipṛṣṭho bārhaspatyaḥ
śilpo vaiśvadevas |
aindro 'ruṇas |
mārutaḥ kalmāśas |
aindrāgnaḥ saṁhitas |
adhoraṁaḥ sāvitras |
vāruṇaḥ petvaḥ ॥

[[5-5-23-1]]

aśvas tūparo gomṛgas te prājāpatyās |
āgneyau kṛṣṇagrīvau
tvāṣṭrau lomaśasakthau
śitipṛṣṭhau bārhaspatyau
dhātre pṛṣodarah

sauryo balakṣaḥ petvaḥ ॥

[[5-5-24-1]]

agnaye 'nikavate rohitāñjir anaḍvān
adhorāmau sāvitrau
pauṣṇau rajatanābhī
vaiśvadevau piśaṅgau dūparau
mārutaḥ kalmāṣas |
āgneyaḥ kṛṣṇo 'jaḥ
sārasvatī meṣī
vāruṇaḥ kṛṣṇa ekaśitipāt petvaḥ ॥

[[5-6-1-1]]

hiraṇyavarṇāḥ śucayaḥ pāvakā yāsu jātaḥ kaśyapo yāsv indraḥ | agniṃ garbham
dadhire virūpās tā na āpaḥ śaṃ syonā bhavantu ॥
yāsāṃ rājā varuṇo yāti madhye satyāñṛte avapaśyañ janānām | madhuścutaḥ śucayo
yāḥ pāvakās tā na āpaḥ śaṃ syonā bhavantu ॥
yāsāṃ devā divi kṛṇvanti bhakṣaṃ yā antarikṣe bahudhā bhavanti | yāḥ pṛthivīm
payaso 'ndanti ॥

[[5-6-1-2]]

śukrās tā na āpaḥ śaṃ syonā bhavantu ॥
śivena mā cakṣuṣā paśyatāpaḥ śivayā tanuvo 'pa sprśata tvacam me | sarvāṃ
agnīṃr apsuṣado huve vo mayi varco balam ojo ni dhatta ॥
yad adaḥ samprayatīr ahāv anadatā hate | tasmād ā nadyo nāma stha tā vo nāmāni
sindhavaḥ ॥
yat preṣitā varuṇena tāḥ śībhaṃ samavalgata ॥

[[5-6-1-3]]

tad āpnod indro vo yatīś tasmād āpo anu sthana ॥
apakāmañ syandamānā avīvarata vo hikam | indro vaḥ śaktibhir devīś tasmād vār
nāma vo hitam ॥
eko devo apy atiṣṭhat syandamānā yathāvaśam | ud āniṣur mahīr iti tasmād udakam
ucyate ॥
āpo bhadrā gṛṭam id āpa āsur agniṣomau bibhraty āpa it tāḥ | tīvro raso
madhupṛcām ॥

[[5-6-1-4]]

araṅgama ā mā prāṇena saha varcasā gan ॥
ād it paśyāmy uta vā śṛṇomy ā mā ghoṣo gachati vān na āsām | manye bhejāno
amṛtasya tarhi hiraṇyavarṇā atṛpaṃ yad vaḥ ॥
āpo hi ṣṭhā mayobhuvas tā na ūrje dadhātana | mahe raṇāya cakṣase ॥
yo vaḥ śivatamo rasas tasya bhājayateha naḥ | uśatīr iva mātaraḥ ॥
tasmā araṃ gamāma vo yasya kṣayāya jinvatha | āpo janayathā ca naḥ ॥
divi śrayasvāntarikṣe yatasva pṛthivyā sam bhava brahmavarcasam asi
brahmavarcasāya tvā ॥

[[5-6-2-1]]

apāṃ grahān gṛhṇāti |
etad vāva rājasūyaṃ yad ete grahāḥ savo 'gnis |
varuṇasavo rājasūyam agnisavaś cityas
tābhyām eva sūyate |

atho ubhāv eva lokāv abhi jayati yaś ca rājasūyenejānasya yaś cāgnicite |
āpo bhavanti |
āpo vā agner bhrātṛvyās |
yad apo 'gner adhasād upadadhāti bhrātṛvyābhibhūtyai
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati |
amṛtam ||

[[5-6-2-2]]

vā āpas
tasmād adbhir avatāntam abhi śiñcanti
nārtim ārchati sarvam āyur eti yasyaitā upadhīyante ya u cainā evaṃ veda |
annaṃ vā āpaḥ
paśava āpas |
annaṃ paśavas |
annādaḥ paśumān bhavati yasyaitā upadhīyante ya u cainā evaṃ veda
dvādaśa bhavanti
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsarenaivāsmāi ||

[[5-6-2-3]]

annaṃ ava runddhe
pātrāṇi bhavanti
pātre vā annam adyate
sayony evānnam ava runddhe |
ā dvādaśāt puruṣād annam atty atho pātrān na chidyate yasyaitā upadhīyante ya u
cainā evaṃ veda
kumbhās ca kumbhīs ca mithunāni bhavanti
mithunasya prajātyai
pra prajāyā paśubhir mithunair jāyate yasyaitā upadhīyante ya u ||

[[5-6-2-4]]

cainā evaṃ veda
śug vā agniḥ
so 'dhvaryuṃ yajamānam prajāḥ śucārpayati
yad apa upadadhāti śucam evāsya śamayati
nārtim ārchaty adhvaryur na yajamānaḥ śāmyanti prajā yatraitā upadhīyante |
apāṃ vā etāni hṛdayāni yad etā āpas |
yad etā apa upadadhāti divyābhir evaināḥ saṃ sṛjati varṣukaḥ parjanyaḥ ||

[[5-6-2-5]]

bhavati
yo vā etāsām āyatanam kṛptim vedāyatanavān bhavati kalpate 'smāi |
anusītam upa dadhāti |
etat vā āsām āyatanam eṣā kṛptis |
ya evaṃ vedāyatanavān bhavati kalpate 'smāi
dvamdvam anyā upa dadhāti catasro madhye dhṛtyai |
annaṃ vā iṣṭakās |
etat khalu vai sāksād annaṃ yad eṣa carus |
yad etaṃ carum upadadhāti sāksāt ||

[[5-6-2-6]]

evāsmā annam ava runddhe

madhyata upa dadhāti
madhyata evāsmā annam dadhāti
tasmān madhyato 'nnam adyate
bārhaspatyo bhavati
brahma vai devānām bṛhaspatis |
brahmaṇaivāsmā annam ava runddhe
brahmavarcasam asi brahmavarcasāya tvety āha
tejasvī brahmavarcasī bhavati yasyaiṣa upadhīyate ya u cainam evaṃ veda ||

[[5-6-3-1]]

bhūteṣṭakā upa dadhāti |
atrātra vai mṛtyur jāyate
yatrayatraiva mṛtyur jāyate tata evainam ava yajate
tasmād agnicit sarvam āyu eti sarve hy asya mṛtyavo 'veṣṭās
tasmād agnicin nābhicaritavai pratyag enam abhicāra str̥ṇute
sūyate vā eṣa yo 'gniṃ cinute
devasuvām etāni havīm̐ṣi bhavanti |
etāvanto vai devānām savās
ta eva ||

[[5-6-3-2]]

asmai savān pra yachanti
ta enaṃ suvante
savo 'gnir varuṇasavo rājasūyam brahmasavaś cityas |
devasya tvā savituḥ prasava ity āha
savitṛprasūta evainam brahmaṇā devatābhir abhi ṣiñcati |
annasyānnasyābhi ṣiñcati |
annasyānnasyāvaruddhyai
purastāt pratyāñcam abhi ṣiñcati
purastād dhi pracīnam annam adyate
śīrṣato 'bhi ṣiñcati
śīrṣato hy annam adyate |
ā mukhād anvavasrāvayati ||

[[5-6-3-3]]

mukhata evāsmā annādyam dadhāti |
agnes tvā sāmrajyenābhi ṣiñcāmīty āha |
eṣa vā agneḥ savas
tenaivainam abhi ṣiñcati
bṛhaspates tvā sāmrajyenābhi ṣiñcāmīty āha
brahma vai devānām bṛhaspatis |
brahmaṇaivainam abhi ṣiñcati |
indrasya tvā sāmrajyenābhi ṣiñcāmīty āha |
indriyam evāsminn upariṣṭād dadhāti |
etat ||

[[5-6-3-4]]

vai rājasūyasya rūpam |
ya evaṃ vidvān agniṃ cinuta ubhāv eva lokāv abhi jayati yaś ca rājasūyenejānasya
yaś cāgnicitas |
indrasya suṣuvānasya daśadhendriyam vīryam parāpatat
tad devāḥ sautrāmaṇyā sam abharan |

sūyate vā eṣa yo 'gnim cinute |
agnim citvā sautrāmanya yajetendriyam eva vīryam sambhṛtyātman dhatte ||

[[5-6-4-1]]

sajūr abdo 'yāvabhiḥ
sajūr uṣā aruṇibhiḥ
sajūḥ sūrya etaścena
sajoṣāv aśvinā daṁsobhiḥ
sajūr agnir vaiśvānara idābhis |
ghṛtena svāhā
saṁvatsaro vā abdas |
māsā ayāvās |
uṣā aruṇi
sūrya etaśas |
ime aśvinā
saṁvatsaro 'gnir vaiśvānaraḥ
paśava idā
paśavo ghṛtam |
saṁvatsaram paśavo 'nu pra jāyante
saṁvatsareṇaivāsmāi paśūn pra janayati
darbhastambe juhōti
yat ||

[[5-6-4-2]]

vā asyā amṛtam yad vīryam tad darbhās
tasmiṅ juhōti
praiva jāyate 'nnādo bhavati yasyaivam juhvati |
etā vai devatā agneḥ purastādbhāgās
tā eva prīṇāti |
atho cakṣur evāgneḥ purastāt prati dadhāti |
anandho bhavati ya evam veda |
āpo vā idam agre salilam āsīt
sa prajāpatiḥ puṣkaraparṇe vāto bhūto 'lelāyat
saḥ ||

[[5-6-4-3]]

pratiṣṭhām nāvindata
sa etad apām kulāyam apaśyat
tasminn agnim acinuta
tad iyam abhavat
tato vai sa praty atiṣṭhat |
yām purastād upādadhāt tac chiro 'bhavat sā prācī
yām dakṣiṇata upādadhāt sa dakṣiṇaḥ pakṣo 'bhavat sā dakṣiṇā
yām paścād upādadhāt tat pucham abhavat sā praticī
yām uttarata upādadhāt ||

[[5-6-4-4]]

sa uttaraḥ pakṣo 'bhavat sodicī
yām upariṣṭād upādadhāt tat pṛṣṭham abhavat sordhvā
iyam vā agniḥ pañceṣṭakas
tasmād yad asyām khananty abhiṣṭakām tṛndanty abhi śarkarām |
sarvā vā iyam vayobhyo naktam dṛṣe dīpyate

tasmād imāṃ vayāṃsi naktam nādhy āsate
ya evaṃ vidvān agniṃ cinute praty eva ॥

[[5-6-4-5]]

tiṣṭhaty abhi diśo jayati |
āgneyo vai brāhmaṇas
tasmād brāhmaṇāya sarvāsu dikṣv ardhukam |
svām eva tad diśam anv eti |
apāṃ vā agniḥ kulāyam |
tasmād āpo 'gniṃ hārukāḥ
svām eva tad yonim pra viśanti ॥

[[5-6-5-1]]

saṃvatsaram ukhyam bhṛtvā dvitiye saṃvatsara āgneyam aṣṭākapālam nir vaped
aindraṃ ekādaśakapālam vaiśvadevaṃ dvādaśakapālam bārhaspatyaṃ caruṃ
vaiṣṇavaṃ trikapālam |
tritiye saṃvatsare 'bhijitā yajeta
yad aṣṭākapālo bhavaty aṣṭākṣarā gāyatri āgneyam gāyatram prātaḥsavanam
prātaḥsavanam eva tena dādihāra gāyatrīm chandas |
yad ekādaśakapālo bhavaty ekādaśākṣarā triṣṭug aindraṃ traiṣṭubham
mādhyamdinam savanam
mādhyamdinam eva savanam tena dādihāra triṣṭubham ॥

[[5-6-5-2]]

chandas |
yad dvādaśakapālo bhavati dvādaśākṣarā jagati vaiśvadevaṃ jāgataṃ
ṛṭiyasavanam |
ṛṭiyasavanam eva tena dādihāra jagatiṃ chandas |
yad bārhaspatyaś carur bhavati brahma vai devānām bṛhaspatis |
brahmaiva tena dādihāra
yad vaiṣṇavas trikapālo bhavati yajño vai viṣṇus |
yajñam eva tena dādihāra
yat ṛṭiye saṃvatsare 'bhijitā yajate 'bhijityai
yat saṃvatsaram ukhyam bibhartimam eva ॥

[[5-6-5-3]]

tena lokaṃ sprṇoti
yad dvitiye saṃvatsare 'gniṃ cinute 'ntarikṣam eva tena sprṇoti
yat ṛṭiye saṃvatsare yajate 'mum eva tena lokaṃ sprṇoti |
etaṃ vai para kākṣivāṃ auśijo vītahavyaḥ śrāyasaś trasadasyuḥ paurukutsyaḥ
prajākāmā acinvata
tato vai te sahasraṃsahasram putrān avindanta
prathate prajayā paśubhis tām mātrām āpnoti yāṃ te 'gachan ya evaṃ vidvān agniṃ
cinute ॥

[[5-6-6-1]]

prajāpatir agniṃ acinuta
sa kṣurapavir bhūtvātiṣṭhat
taṃ devā bibhyato nopāyan
te chandobhir ātmānaṃ chādayitvopāyan
tac chandasāṃ chandastvam
brahma vai chandāṃsi

brahmaṇa etad rūpaṃ yat kṛṣṇājinam |
kārṣṇī upānahāv upa muñcatehandobhir evātmānaṃ chādayitvāgnim upa caraty
ātmano 'hiṃsāyai
devanidhir vā eṣa ni dhīyate yad agniḥ ||

[[5-6-6-2]]

anye vā vai nidhim aguptaṃ vindanti na vā prati pra jānāti |
ukhām ā krāmaty ātmānaṃ evādhipāṃ kurute guptyai |
atho khalv āhus |
nākramyeti
nairṛty ukhā yad ākrāmen nirṛtyā ātmānaṃ api dadhyāt tasmān nākramyā
puruṣaśirṣam upa dadhāti guptyai |
atho yathā brūyāt |
etan me gopāyeti tādrg eva tat ||

[[5-6-6-3]]

prajāpatir vā atharvā |
agnir eva dadhyaññ ātharvaṇas
tasyeṣṭakā asthāni |
etañ ha vāva tad ṛṣir abhyanūvāca |
indro dadhico asthabhir iti
yad iṣṭakābhīr agniṃ cinoti sātmanāṃ evāgniṃ cinute
sātmāmuṣmiṃloke bhavati ya evaṃ veda
śarīraṃ vā etad agner yac citya ātmā vaiśvānaraḥ |
yac cite vaiśvānaraṃ juhōti śarīraṃ eva saṃskṛtya ||

[[5-6-6-4]]

abhyārohati
śarīraṃ vā etad yajamānaḥ saṃs kurute yad agniṃ cinute
yac cite vaiśvānaraṃ juhōti śasīraṃ eva saṃskṛtyātmanābhyārohati
tasmāt tasya nāva dyanti jivann eva devān apy eti
vaiśvānaryarcā purīṣam upa dadhāti |
iyaṃ vā agnir vaiśvānaraḥ
tasyaiṣā citir yat purīṣam
agnim eva vaiśvānaraṃ cinute |
eṣā vā agneḥ priyā tanūr yad vaiśvānaraḥ
priyām evāsya tanuvam ava runddhe ||

[[5-6-7-1]]

agner vai dikṣayā devā virājam āpnuvan
tisro rātrīr dikṣitaḥ syāt
tripadā
virājam āpnoti
ṣaḍ rātrīr dikṣitaḥ syāt
ṣaḍ vā ṛtavaḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaro
virājam āpnoti
daśa rātrīr dikṣitaḥ syāt |
daśākṣarā
virājam āpnoti
dvādaśa rātrīr dikṣitaḥ syāt |
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ

saṃvatsaro
virājam āpnoti
trayodaśa rātrīr dikṣitaḥ syāt
trayodaśa ॥

[[5-6-7-2]]

māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaro
pañcadaśa rātrīr dikṣitaḥ syāt
pañcadaśa vā ardhamāsasya rātrayas |
ardhamāsaśaḥ saṃvatsara āpyate
saṃvatsaro
virājam āpnoti
saptadaśa rātrīr dikṣitaḥ syāt |
dvādaśa māsāḥ pañcartavaḥ sa saṃvatsaraḥ
saṃvatsaro
virājam āpnoti
caturviṃśatiṃ rātrīr dikṣitaḥ syāt |
caturviṃśatir ardhamāsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaro
virājam āpnoti
triṃśataṃ rātrīr dikṣitaḥ syāt ॥

[[5-6-7-3]]

triṃśadakṣarā
virājam āpnoti
māsaṃ dikṣitaḥ syāt |
yo māsaḥ sa saṃvatsaraḥ
saṃvatsaro
virājam āpnoti
caturo māso dikṣitaḥ syāt |
caturo vā etam māso vasavo 'bibharus te pṛthivīm ājayan gāyatrīm chandas |
aṣṭau rudrās te 'ntarikṣam ājayan gāyatrīm chandas |
aṣṭau rudrās te 'ntarikṣam ājayan triṣṭubham chandas |
devādaśādityās te divam ājayañ jagatīm chandas
tato vai te vyāvṛtam agachañ charaiṣṭhyam devānām |
tasmād dvādaśa māso bhṛtvāgniṃ cinvīta
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaro 'gniś cityas
tasyāhorātrāṇiṣṭakās |
āpteṣṭakam enaṃ cinute 'tho vyāvṛtam eva gachati śraiṣṭhyam samānānām ॥

[[5-6-8-1]]

suvargāya vā eṣa lokāya cīyate yad agnis
taṃ yan nānvārohet suvargāl lokād yajamāno hiyeta
pṛthivīm ākramiṣam prāṇo mā mā hāsīt |
antariṣam ākramiṣam prajā mā mā hāsīt |
divam ākramiṣam suvar aganma |
ity āha |
eṣa vā agner anvārohas
tenaivainam anvārohati
suvargasya lokasya samaṣṭyai

yat pakṣasammitām minuyāt ॥

[[5-6-8-2]]

kanīyāṁsam yajñakratum upeyāt pāpīyasy asyātmanaḥ prajā syāt ।
vedisammitām minoti
jyāyāṁsam eva yajñakratum upaiti
nāsyātmanaḥ pāpīyasī prajā bhavati
sāhasraṁ cinvīta prathamam cinvānaḥ
sahasrasammito vā ayam lokas ।
imam eva lokam abhi jayati
dviśāhasraṁ cinvīta dvitīyam cinvānas ।
dviśāhasraṁ vā antarikṣam
antarikṣam evābhi jayati
triśāhasraṁ cinvīta tṛtīyam cinvānaḥ ॥

[[5-6-8-3]]

triśāhasro vā asau loko 'mum eva lokam abhi jayati
jānudaghnam cinvīta prathamam cinvānas ।
gāyatriyaivemaṁ lokam abhyārohati
nābhidaghnam cinvīta dvitīyam cinvānas
triṣṭubhaivāntarikṣam abhyārohati
grīvadaghnam cinvīta tṛtīyam cinvānas ।
jagatyaivāmuṁ lokam abhyārohati
nāgniṁ citvā rāmām upeyād ayonau reto dhāsyāmīti
na dvitīyam citvānyasya striyam ॥

[[5-6-8-4]]

upeyāt ।
na tṛtīyam citvā kām canopeyāt ।
reto vā etan ni dhatte yad agniṁ cinute
yad upeyād retasā vy ṛdhyeta ।
atho khalv āhus ।
aprajasyam tad yan nopeyād iti
yad retaḥsicāv upadadhāti te eva yajamānasya reto bibhṛtas
tasmād upeyād retaso 'skandāya
trīṇi vāva retāṁsi pitā putraḥ pautraḥ ॥

[[5-6-8-5]]

yad dve retaḥsicāv upadadhyād reto 'sy vi chindyāt
tisra upa dadhāti retasaḥ saṁtatyai ।
iyam vāva prathamā retaḥsig vāg vā iyam tasmāt paśyantīmām paśyanti vācam
vadantīm
antarikṣam dvitīyā prāṇo vā antarikṣam tasmān nāntarikṣam paśyanti na prāṇam
asau tṛtīyā cakṣur vā asau tasmāt paśyanty amūm paśyanti cakṣus ।
yajuşemām ca ॥

[[5-6-8-6]]

amūncopa dadhāti manasā madhyamām
eṣam lokānām kṛptyai ।
atho prāṇānām
iṣṭo yajño bhṛgubhir āśīrdā vasubhis tasya ta iṣṭasya vītasya draviṇeha bhakṣiyety
āha

stutaśastre evaitena duhe
pitā mātariśvāchidrā padā dhā achidrā uśijaḥ padānu takṣuḥ somo viśvavin netā
neṣad bṛhaspatir ukthāmadāni śaṁsiṣad ity āha |
etad vā agner uktham |
tenaivainam anu śaṁsati ||

[[5-6-9-1]]

sūyate vā eṣa 'gninām ya ukhāyām bhriyate
yad adhaḥ sādayed garbhāḥ prapādukāḥ syus |
atho yathā savāt pratyavarohati tādṛg eva tat |
āsandī sādāyati garbhāṇām dhṛtyā aprapādāya |
atho savam evainam karoti
garbho vā eṣa yad ukhyo yoniḥ śikyam |
yac chikyād ukhām nirūhed yoner garbham nir hanyāt
ṣaḍudyāmaṁ śikyam bhavati
ṣoḍhāvihito vai ||

[[5-6-9-2]]

puruṣa ātmā ca śiraś ca catvāry aṅgāni |
ātmann evainam bibharti
prajāpatir vā eṣa yad agnis
tasyokhā colūkhalaṁ ca stanau
tāv asya prajā upa jīvanti
yad ukhām colūkhalaṁ copadadhāti tābhyām eva yajamāno 'muṣmimlloke 'gnim
duhe
saṁvatsaro vā eṣa yad agnis
tasya tredhāvihitā iṣṭakāḥ prajāpatyā vaiṣṇaviḥ ||

[[5-6-9-3]]

vaiśvakarmaṇis |
horātrāṇy evāsyā prajāpatyās |
yad ukhyam bibharti prajāpatyā eva tad upa dhatte
yat samidha ādadhāti vaiṣṇavā vai vanaspatayas |
vaiṣṇavīr eva tad upa dhatte
yad iṣṭakābhir agnim cinotīyaṁ vai viśvakarmā
vaiśvakarmaṇir eva tad upa dhatte
tasmād āhus
trivṛd agnir iti
taṁ vā etaṁ yajamāna eva cinvīta
yad asyānyaś cinuyād yat taṁ dakṣiṇābhir na rādhayed agnim asya vṛñjīta
yo 'syāgnim cinuyāt taṁ dakṣiṇābhī rādhayet |
agnim eva tat sprṇoti ||

[[5-6-10-1]]

prajāpatir agnim acinutartubhiḥ saṁvatsaram |
vasantenaivāsyā pūrvārdham acinuta
grīṣmeṇa dakṣiṇam pakṣam |
varṣābhiḥ pucham |
śaradottaram pakṣam |
hemantena madhyam
brahmaṇā vā asya tat pūrvārdham acinuta
kṣatreṇa dakṣiṇam pakṣam

paśubhiḥ pucham |
viśottaram pakṣam
āśayā madhyam |
ya evaṃ vidvān agniṃ cinuta ṛtubhir evainaṃ cinute |
atho etad eva sarvam ava ||

[[5-6-10-2]]

runddhe
śṛṅvanty enam agniṃ cikyānam
atty annam |
rocate |
iyam vāva prathamā citir ośadhayo vanaspatayaḥ puriṣam
antarikṣam dvitīyā vayāṃsi puriṣam
asau tṛtīyā nakṣatrāṇi puriṣam |
yajñāś caturthī dakṣiṇā puriṣam |
yajamānaḥ pañcamī prajā puriṣam |
yat tricitikaṃ cinvīta yajñam dakṣiṇām ātmānam prajāṃ antar iyāt
tasmāt pañcacitikaś cetavyas |
etad eva sarvaṃ spṛṇoti
yat tisraś citayaḥ ||

[[5-6-10-3]]

trivṛd dhy agnis |
yad dve dvipād yajamānaḥ pratiṣṭhityai
pañca citayo bhavanti
pāṅktaḥ puruṣas |
ātmānam eva spṛṇoti
pañca citayo bhavanti
pañcabhiḥ puriṣair abhy ūhati
daśa sam padyante
daśākṣaro vai puruṣas |
yāvān eva puruṣas taṃ spṛṇoti |
atho daśākṣarā
annam
virājy evānnādye prati tiṣṭhati
saṃvatsaro vai ṣaṣṭhī citis |
ṛtavaḥ puriṣam |
ṣaṭ citayo bhavanti ṣaṭ puriṣāṇi
dvādaśa sam padyante
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsara eva prati tiṣṭhati ||

[[5-6-11-1]]

rohito dhūmrarohitaḥ karkandhurohitas te prājāpatyās |
babhrur aruṇababhruḥ śukababhrus te raudrāḥ
śyetaḥ śyetākṣaḥ śyetaḥgrīvas te pitṛdevatyās
tisraḥ kṛṣṇā vaśā vāruṇyas
tisraḥ śvetā vaśāḥ sauryas |
maitrābārhaspatyā dhūmralalāmās tūparāḥ ||

[[5-6-12-1]]

ṛṣṇis tiraścīnapṛṣṇir ūrdhvapṛṣṇis te mārutāḥ

phalgūr lohitorṇī balakṣī tāḥ sārasyatyaḥ
pṛṣatī sthūlapṛṣatī kṣudrapṛṣatī tā vaiśvadevyas
tisraḥ śyāmā vaśāḥ pauṣṇiyas
tisro rohiṇī vaśā maitriyas |
aindrābārhaspatyā aruṇalālāmās tūparāḥ ||

[[5-6-13-1]]

śitibāhur anyataḥśitibāhuḥ samantaśitibāhus ta aindravāyavāḥ
śitirandhro 'nyataḥśitirandhraḥ samantaśitirandhras te maitrāvaruṇāḥ
śuddhavālaḥ sarvaśuddhavālo maṇivālas ta āśvinās
tisraḥ śilpā vaśā vaiśvadevyas
tisraḥ śyenīḥ parameṣṭhine
somāpauṣṇāḥ śyāmalālāmās tūparāḥ ||

[[5-6-14-1]]

unnata ṛṣabho vāmanas ta aindrāvaruṇāḥ
śitikakuc chitipṛṣṭhaḥ śitibhasat ta aindrābārhaspatyāḥ
śitipāc chityoṣṭhaḥ śitibhrus ta aindrāvaiṣṇavās
tisraḥ sidhmā vaśā vaiśvakarmaṇyas
tisro dhātre pṛṣodarā aindrāpauṣṇāḥ śyetalālāmās tūparāḥ ||

[[5-6-15-1]]

karṇās trayo yāmāḥ
saumyās trayāḥ śvitiṅgā agnaye yaviṣṭhāya trayo nakulās
tisro rohiṇīs trayavyas tā vasūnām |
tisro 'ruṇā dityauhyas tā rudrāṇām |
somaindrā babhrulālāmās tūparāḥ ||

[[5-6-16-1]]

śuṅṭhās trayo vaiṣṇavās |
adhīlodhakarṇās trayo viṣṇava urukramāya
lapsudinas trayo viṣṇava urugāyāya
pañcāvīs tisra ādityānām |
trivatsās tisro 'ṅgirasām
aindrāvaiṣṇavā gauralālāmās tūparāḥ ||

[[5-6-17-1]]

indrāya rājñe trayāḥ śitipṛṣṭhās |
indrāyādhirājāya trayāḥ śitikakudas |
indrāya svarājñe trayāḥ śitibhasadas
tisras turyauhyaḥ sādhyānām |
tisraḥ paṣṭhauhyo viśveṣām devānām
āgnendrāḥ kṛṣṇalālāmās tūparāḥ ||

[[5-6-18-1]]

adityai trayo rohitaitās |
indrāṇyai trayāḥ kṛṣṇaitāḥ
kuhvai trayo 'ruṇaitās
tisro dhenavo rākāyai
trayo 'naḍvāhaḥ sinivālyās |
āgnāvaiṣṇavā rohitalālāmās tūparāḥ ||

[[5-6-19-1]]

saumyās trayah piśamṅāḥ
somāya rājñe trayah sāraṅgāḥ
pārjanyā nabhorūpās
tisro 'jā malhā indrāṅyai
tisro meṣya ādityās |
mālaṅgās tūparāḥ ||

[[5-6-20-1]]

vāruṇās trayah kṛṣṇalalāmās |
varuṇāya rājñe trayo rohitolalāmās |
varuṇāya riśādase trayo 'ruṇalalāmāḥ
śilpās trayo vaiśvadevās
trayaḥ pṛśnayaḥ sarvadevatyās |
aindrāsūrāḥ śyetalalāmās tūparāḥ ||

[[5-6-21-1]]

somāya svarājñe 'novāhāv anaḍvāhau |
indrāgnibhyām ojadābhyām uṣṭārau |
indrāgnibhyām baladābhyāṃ śiravāhāv avi
dve dhenū bhaumī
digbhyo vaḍabe
dve dhenū bhaumī
vairāji puruṣī
dve dhenū bhaumī
vayava ārohaṇavāhāv anaḍvāhau
vāruṇī kṛṣṇe vaśe
arāḍyau divyāv ṛṣabhau parimarau ||

[[5-6-22-1]]

ekādaśa prātar gavyāḥ paśava paśava ā labhyante chagalaḥ kalmāṣaḥ kikiḍivir
vidigayas te tvāṣṭrāḥ
saurīr nava śvetā vaśā anūbandhyā bhavanti |
āgneya aindrāgna āśvinaś te viśālayūpa ā labhyante ||

[[5-6-23-1]]

piśamṅās trayo vāsantāḥ
sāraṅgās trayo graiṣmāḥ
pṛṣantas trayo vārṣikāḥ
pṛśnayas trayah śāradāḥ
pṛśnisakthās trayo haimantikās
avaliptās trayah śaiśirāḥ
saṃvatsarāya nivakṣasaḥ ||

[[5-7-1-1]]

yo vā ayathādevatam agniṃ cinuta ā devatābhyo vṛṣcyate pāpīyān bhavati
yo yathādevatam na devatābhyā ā vṛṣcyate vasīyān bhavati |
āgneyyā gāyatriyā prathamam citim abhi mṛṣet triṣṭubhā dvitīyām jagatyā tṛtīyām
anuṣṭubhā caturthīm paṅktyā pañcamīm |
yathādevatam evāgniṃ cinute na devatābhyā ā vṛṣcyate vasīyān bhavati |
iḍāyai vā eṣā vibhaktiḥ
paśava iḍā

paśubhir enam ॥

[[5-7-1-2]]

cinute

yo vai prajāpataye pratiprocyāgniṃ cinoti nārtim ārchati ।

aśvāv abhitas tiṣṭhetām kṛṣṇa uttaraṭaḥ śveto dakṣiṇas

tāv ālabhyeṣṭakā upa dadhyāt ।

etad vai prajāpate rūpam

prājāpatyo 'śvaḥ

sākṣād eva prajāpataye pratiprocyāgniṃ cinoti nārtim ārchati ।

etad vā ahno rūpaṃ yac chveto 'śvo rātriyai kṛṣṇas ।

etad ahnaḥ ॥

[[5-7-1-3]]

rūpaṃ yad iṣṭakā rātriyai puriṣam

iṣṭakā upadhāsyāñ chvetam aśvam abhi mṛset puriṣam upadhāsyān kṛṣṇam

ahorātrābhyām evainaṃ cinute

hiraṇyapātram madhoḥ pūrṇam dadāti

madhavyo 'sāniti

sauryā citravatyāveksate

citram eva bhavati madhyamḍine ।

aśvam ava ghrāpayati ।

asau vā āditya indra eṣa prajāpatiḥ

prājāpatyo 'śvas

tam eva sākṣād ṛdhnoti ॥

[[5-7-2-1]]

tvām agne vṛṣabhaṃ cekitānam punar yuvānam janayann upāgām । asthūri ṇo

gārhapatyāni santu tigmena no brahmaṇā saṃ śisādhi ॥

paśavo vā ete yad iṣṭakās cityāṃcityām ṛṣabham upa dadhāti mithunam evāsya tad

yajñe karoti prajānanāya tasmād yūtheyūtha ṛṣabhaḥ

saṃvatsarasya pratimāṃ yāṃ tvā rātry upāsate । prajāṃ suvīrāṃ kṛtvā viśvam āyur

vy aśnavat ॥

prājāpatyām ॥

[[5-7-2-2]]

etām upa dadhātīyaṃ vāvaiṣaikāṣṭakā yad evaikāṣṭakāyām annam kriyate tad

evaitayāva runddhe ।

eṣā vai prajāpateḥ kāmādughā tayaiva yajamāno 'muṣmiṃlloke 'gniṃ duhe

yena devā jyotiṣordhvā udāyan yenādityā vasavo yena rudrāḥ । yenāṅgirasō

mahimānam ānaśus tenaitu yajamānaḥ svasti ॥

suvargāya vā eṣa lokāya ॥

[[5-7-2-3]]

cīyate yad agnis ।

yena devā jyotiṣordhvā udāyann ity ukhyaṃ sam inddha iṣṭakā evaitā upa dhatte

vānaspatyāḥ suvargasya lokasya samaṣṭyai

śatāyudhāya śatavīryāya śatotaye 'bhimātiṣāhe । śataṃ yo naḥ śarado ajitān indro

neṣad ati dūritāni viśvā ॥

ye catvāraḥ pathayo devayānā antarā dyāvāpṛthivī viyanti । teṣāṃ yo ajoyānim ajitim

āvahāt tasmai no devāḥ ॥

[[5-7-2-4]]

pari datteha sarve ॥
grīṣmo hemanta uta no vasantaḥ śarad varṣāḥ suvitam no astu | teṣām ṛtūnām
śataśāradānām nivāta eṣām abhaye syāma ॥
iduvatsarāya parivatsarāya samvatsarāya kṛṇutā bṛhan namaḥ | teṣām vyaṁ
sumatau yajñiyānām jyog ajītā ahatāḥ syāma ॥
bhadrān naḥ śreyāḥ sam anaiṣṭa devās tvayāvasena sam aśimahi tvā | sa no
mayobhūḥ pito ॥

[[5-7-2-5]]

ā viśasva śam tokāya tanuve syonaḥ ॥
ajyānir etā upa dadhāty etā vai devatā aparājitās tā eva pra viśati naiva jiyate
brahmavādino vadanti
yad ardhmāsā māsā ṛtavaḥ samvatsara oṣadhīḥ pacanty atha kasmād anyābhyo
devatābhya āgrayaṇam nir upyata iti |
etā hi tad devatā udajayan yad ṛtubhyo nirvaped devatābhyaḥ samadam dadhyāt |
āgrayaṇam nirupyaitā āhutir juhōti |
ardhmāsān eva māsān ṛtūnt samvatsaram pṛiṇāti na devatābhyaḥ samadam
dadhāti
bhadrān naḥ śreyāḥ sam anaiṣṭa devā ity āha hutādyāya yajamānasyāparābhāvāya ॥

[[5-7-3-1]]

indrasya vajro 'si vārtraghnas tanūpā naḥ pratispaśaḥ | yo naḥ purastād dakṣiṇataḥ
paścād uttarato 'ghāyur abhidāsaty etaṁ so 'śmānam ṛchatu ॥
devāsuraḥ saṁyattā āsan
te 'surā digbhya ābādhanta
tān devā iṣvā ca vajreṇa cāpānudanta
yad vajriṇir upadadhātīṣvā caiva tad vajreṇa ca yajamāno bhrātṛvyān apa nudate
dikṣūpa ॥

[[5-7-3-2]]

dadhāti
devapurā evaitās tanūpāniḥ pary ūhate |
agnāviṣṇū sajośasemā vardhantu vām giraḥ | dyumnair vājebhir ā gatam ॥
brahmavādino vadanti
yan na devatāyai juhvaty atha kiṁdevatyā vasor dhāreti |
agnir vasus tasyaiṣā dhārā
viṣṇur vasus tasyaiṣā dhārā |
agnāvaiṣṇavyarcā vasor dhārām juhōti
bhāgadheyenaivainau sam ardhayati |
atho etām ॥

[[5-7-3-3]]

evāhutim āyatanavatim karoti
yatkāma enām juhōti tad evāva runddhe
rudro vā eṣa yad agnis
tasyaite tanuvau ghorānyā śivānayā
yac chatarudriyam juhōti yaivāsya ghorā tanūs tām tena śamayati
yad vasor dhārām juhōti yaivāsya śivā tanūs tām tena pṛiṇāti
yo vai vasor dhārayai ॥

[[5-7-3-4]]

pratiṣṭhām veda praty eva tiṣṭhati
yad ājyam ucchiṣyeta tamsin brahmaudanam pacet
tam brāhmaṇās catvāraḥ prāśnīyus |
eṣa vā agnir vaiśvānaro yad brāhmaṇas |
eṣā khalu vā agneḥ priyā tanūr yad vaiśvānaraḥ
priyāyām evainām tanuvām prati ṣṭhāpayati
catasro dhenūr dadyāt
tābhir eva yajamāno 'muṣmiṃlloke 'gniṃ duhe ||

[[5-7-4-1]]

cittim juhomi manasā gṛtena |
ity āha |
adābhyā vai nāmaṣāhutir vaiśvakarmaṇī
nainam cikyānam bhrātṛvyo dabhnoti |
atho devatā evāva runddhe |
agne tam adya |
iti paṅktyā juhoti
paṅktyāhutyā yajñamukham ārabhate
sapta te agne samidhaḥ sapta jihvās |
ity āha
hotrā evāva runddhe |
agnir devebhyo 'pākrāmad bhāgadheyam ||

[[5-7-4-2]]

ichamānas
tasmā etad bhāgadheyam prāyachan |
etad vā agner agnihotram
etarhi khalu vā eṣa jāto yarhi sarvaś citas |
jātāyaivāsmā annam api dadhāti
sa enam prītaḥ prīṇāti
vasiyān bhavati
brahmavādino vadanti yad eṣa gārhapatyaś cīyate 'tha kvāsyāhavanīya iti |
asāv āditya iti brūyāt |
etasmin hi sarvābhyo devatābhyo juhvati ||

[[5-7-4-3]]

ya evaṃ vidvān agniṃ cinute sākṣād eva devatā ṛdhnoti |
agne yaśasvin yaśasemam arpayendrāvatiṃ apacitīm ihā vaha | ayam mūrdhā
parameṣṭhī suvarcāḥ samānānām uttamaśloko astu ||
bhadram paśyanta upa sedur agre tapo dikṣām ṛṣayaḥ suvarvidaḥ | tataḥ kṣatram
balam ojaś ca jātaṃ ad asmai devā abhi saṃ namantu ||
dhātā vidhātā paramā ||

[[5-7-4-4]]

uta saṃdr̥k prajāpatiḥ parameṣṭhī virājā | stomās chandāṃsi nivido ma āhur etasmai
rāṣṭram abhi saṃ namāma ||
abhyāvartadhvam upa meta sākam ayaṃ śāstādhipatir vo astu | asya vijñānam anu
saṃ rabhadhvam imam paścād anu jivātha sarve ||
rāṣṭrabhṛta etā upa dadhāti |
eṣā vā agneś citi rāṣṭrabhṛt
tayaivāsmiṃ rāṣṭram dadhāti
rāṣṭram eva bhavati

nāsmād rāṣṭram bhramśate ॥

[[5-7-5-1]]

yathā vai putro jāto mriyate evaṃ vā eṣa mriyate yasyāgnir ukhya udvāyati
yan nirmanthyaṃ kuryād vi chindyād bhrātṛvyam asmaḥ janayet
sa eva punaḥ parīdhyāḥ
svād evainaṃ yoneḥ janayati
nāsmāḥ bhrātṛvyam janayati
tamo vā etaṃ gṛhṇāti yasyāgnir ukhya udvāyati
mṛtyus tamaḥ
kṛṣṇaṃ vāsaḥ kṛṣṇā dhenur dakṣiṇā
tamasā ॥

[[5-7-5-2]]

eva tamo mṛtyum apa hate
hiraṇyāṃ dadāti
jyotir vai hiraṇyam ।
jyotiṣaiva tamo 'pa hate ।
atho tejo vai hiraṇyam ।
teja evātman dhatte
suvar na gharmaḥ svāhā
suvar nārkaḥ svāhā
suvar na śukraḥ svāhā
suvar na jyotiḥ svāhā
suvar na sūryaḥ svāhā ।
arko vā eṣa yad agnir asāv ādityaḥ ॥

[[5-7-5-3]]

aśvamedhas ।
yad etā āhutir juhoty arkāśvamedhayor eva jyotimṣi saṃ dadhāti ।
eṣa ha tvā arkāśvamedhī yasyaitad agnau kriyate ।
āpo vā idam agre salilam āsīt
sa etāṃ prajāpatiḥ prathamāṃ citim apaśyat tām upādhatta tad iyam abhavat
taṃ viśvakarmābravīt ।
upa tvāyānīti
neha loko 'stīti ॥

[[5-7-5-4]]

abravīt
sa etāṃ dvitīyāṃ citim apaśyat tām upādhatta tad antarikṣam abhavat
sa yajñāḥ prajāpatim bravīt ।
upa tvāyānīti
neha loko 'stīti abravīt
sa viśvakarmāṇam abravīt ।
upa tvāyānīti
kena mopaiśyasīti
diśyābhir ity abravīt
tam diśyābhir upait
tā upādhatta
tā diśaḥ ॥

[[5-7-5-5]]

abhavan |
sa parameṣṭhī prajāpatim abravīt |
upa tvāyānīti
neha loko 'stīty abravīt
sa viśvakarmāṇaṃ ca yajñaṃ cābravīt |
upa vām āyānīti
neha loko 'stīty abrūtām |
sa etāṃ ṛṭiyāṃ citim apaśyat
tām upādhatta
tad asāv abhavad
sa ādityaḥ prajāpatim abravīt |
upa tvā ||

[[5-7-5-6]]

āyānīti
neha loko 'stīty abravīt
sa viśvakarmāṇaṃ ca yajñaṃ cābravīt |
upa vām āyānīti
neha loko 'stīty abrūtām |
sa parameṣṭhinam abravīt |
upa tvāyānīti
kena mopaiśyasīti
lokamprṇayety abravīt
taṃ lokamprṇayopait
tasmād ayātayāmnī lokamprṇā |
ayātayāmā hy asau ||

[[5-7-5-7]]

ādityas
tān ṛṣayo 'bruvan |
upa va āyāmeti
kena na upaiśyatheti
bhūmnety abruvan
tān dvābhyāṃ citībhyāṃ upāyan |
sa pañcacitikaḥ sam apadyata
ya evaṃ vidvān agniṃ cinute bhūyān eva bhavaty abhimāṃllokāñ jayati vidur enaṃ
devās |
atho etāsām eva devatānāṃ sāyujyaṃ gachati ||

[[5-7-6-1]]

vayo vā agnir yad agnicit pakṣiṇo 'śniyāt tam evāgnim adyād ārtim ārchet
saṃvatsaraṃ vrataṃ caret
saṃvatsaraṃ hi vrataṃ nāti
paśur vā eṣa yad agnis |
hinasti khalu vai tam paśur ya enam purastāt pratyañcam upacarati
tasmāt paścāt prāñ upacarya ātmano 'hiṃsāyai
tejo 'si tejo me yacha pṛthivīm yacha ||

[[5-7-6-2]]

pṛthivyai mā pāhi jyotir asi jyotir me yachāntarikṣaṃ yachāntarikṣān mā pāhi suvar
asi suvar me yacha divaṃ yacha divo mā pāhi |
iti āhaitābhir vā ime lokā vidhṛtās |

yad etā upadadhāty eṣāṃ lokānāṃ vidhṛtyai
svayamātr̥ṇṇā upadhāya hiraṇyeṣṭakā upa dadhātime vai lokāḥ svayamātr̥ṇṇā jyotir
hiraṇyam |
yat svayamātr̥ṇṇā upadhāya ||

[[5-7-6-3]]

hiraṇyeṣṭakā upadadhātīmān evaitābhir lokāñ jyotiṣmataḥ kurute 'tho etābhir
evāsmā ime lokāḥ pra bhānti
yās te agne sūrye ruca udyato divam ātanvanti raśmibhiḥ | tābhiḥ sarvābhī ruce
janāya nas kṛdhi ||
yā vo devāḥ sūrye ruco goṣv aśveṣu yā rucaḥ | indrāgnī tābhiḥ sarvābhī rucam no
dhatta bṛhaspate ||
rucam no dhehi ||

[[5-7-6-4]]

brāhmaṇeṣu rucam rājasu nas kṛdhi | rucam viśyeṣu śūdreṣu mayi dhehi rucā rucam
||
dvedhā vā agniṃ cikyānasya yaśa indriyaṃ gachaty agniṃ vā citam ijānaṃ vā
yad etā āhutir juhōti |
ātmann eva yaśa indriyaṃ dhatte |
īśvaro vā eṣa ārtim ārtor yo 'gniṃ cinvann adhikrāmati
tat tvā yāmi brahmaṇā vandamānas |
iti vāruṇyarcā ||

[[5-7-6-5]]

juhuyāc chāntir evaiṣāgner guptir ātmanas |
haviṣkr̥to vā eṣa yo 'gniṃ cinute
yathā vai havi skandaty evaṃ vā eṣa skandati yo 'gniṃ citvā striyam upaiti
maitrāvaruṇyāmikṣayā yajeta maitrāvaruṇatām evopaity ātmano 'skandāya
yo vā agniṃ ṛtusthām vedarturṛtur asmai kalpamāna eti praty eva tiṣṭhati
saṃvatsaro vā agniḥ ||

[[5-7-6-6]]

ṛtusthās tasya vasantaḥ śiro grīṣmo dakṣiṇaḥ pakṣo varṣāḥ puchaṃ śarad uttaraḥ
pakṣo hemanto madhyam pūrvapakṣāś citayo 'parapakṣāḥ puriṣam ahorātrāṇiṣṭakā
eṣa vā agniṃ ṛtusthā ya evaṃ vedarturṛtur asmai kalpamāna eti praty eva tiṣṭhai
prajāpatir vā etaṃ jyaiṣṭhyakāmo ny adhatta
tato vai sa jyaiṣṭhyam agachat |
ya evaṃ vidvān agniṃ cinute jyaiṣṭhyam eva gachati ||

[[5-7-7-1]]

yad ākūtāt samasusrod dhṛdo vā manaso vā sambhṛtaṃ cakṣuṣo vā | tam anu prehi
sukṛtasya lokaṃ yatrarṣayaḥ prathamajā ye purāṇāḥ ||
etaṃ sadhastha pari te dadāmi yam āvahāc chevadhim jātavedāḥ | anvāgantā
yajñapatir vo atra taṃ sama jānīta parame vyoman ||
jānītād enam parame vyoman devāḥ sadhasthā vida rūpam asya | yad āgachāt ||

[[5-7-7-2]]

pathibhir devayānair iṣṭāpūrte kṛṇutād āvir asmai ||
sam pra cyavadvam anu sam pra yātāgne patho devayānān kṛṇudhvam | asmint
sadhasthe adhy uttarasmin viśve devā yajamānaś ca sīdata ||

prastareṇa paridhinā srucā vedyā ca barhiṣā | ṛcemam yajñam no vaha suvar deveṣu
gantave ||

yad iṣṭam yat parādānam yad dattam yā ca dakṣiṇā | tat ||

[[5-7-7-3]]

agnir vaiśvakarmaṇaḥ suvar deveṣu no dadhat ||

yenā sahasram vahasi yenāgne sarvavedasam | tenemam yajñam no vaha suvar
deveṣu gantave ||

yenāgne dakṣiṇā yuktā yajñam vahanty ṛtvijaḥ | tenemam yajñam no vaha suvar
deveṣu gantave ||

yenāgne sukṛtaḥ pathā madhor dhārā vyānaśuḥ | tenemam yajñam no vaha suvar
deveṣu gantave ||

yatra dhārā anapetā madhor ghṛtasya ca yāḥ | tad agnir vaiśvakarmaṇaḥ suvar
deveṣu no dadhat ||

[[5-7-8-1]]

yās te agne samidho yāni dhāma yā jihvā jātavedo yo arcīḥ | ye te agne meḍayo ya
indavas tebhīr ātmānam cinuhi prajānan ||

utsannayajño vā eṣa yad agniḥ kiṃ vāhaitasya kriyate kiṃ vā na yad vā adhvaryur
agneś cinvann antarety ātmano vai tad antar eti yās te agne samidho yāni ||

[[5-7-8-2]]

dhāmety āhaiṣā vā agneḥ svayamcītir agnir eva tad agniṃ cinoti nādhvaryur ātmano
'ntar eti

catasra āśāḥ pra carantv agnaya imaṃ no yajñam nayatu prajānan | ghṛtam pinvann
ajaram suvīram brahma samid bhavaty āhutinām ||

suvargāya vā eṣa lokāyopa dhīyate yat kūrmas catasra āśāḥ pra carantv agnaya ity
āha ||

[[5-7-8-3]]

diśa evaitena pra jānātīmam no yajñam nayatu prajānan ity āha suvargasya

lokasyābhīnītyai brahma samid bhavaty āhutinām ity āha brahmaṇā vai devaḥ

suvargam lokam āyan yad brahmaṇvatyopadadhāti brahmaṇaiva tad yajamānaḥ
suvargam lokam eti

prajāpatir vā eṣa yad agnis tasya prajāḥ paśavaś chandāṃsi rūpaṃ sarvān varṇān
iṣṭakānām kuryād rūpeṇaiva prajāṃ paśūñ chandāṃsy ava runddhe 'tho prajābhya
evainam paśubhyaś chandobhyo 'varuddhya cinute ||

[[5-7-9-1]]

mayi gṛhṇāmy agre agniṃ rāyas poṣāya suprajāstvāya suvīryāya | mayi prajāṃ mayi
varco dadhāmy ariṣṭāḥ syāma tanuvā suvīrāḥ ||

yo no agniḥ pitaro hṛtsv antar amartyo martyāṃ āviveśa | tam ātman pari gṛhṇīmahe
vayam mā so asmāṃ avahāya parā gāt ||

yad adhvaryur ātmann agniṃ agrhītvāgniṃ cinuyād yo 'sya svo 'gnis tam api ||

[[5-7-9-2]]

yajamānāya cinuyād agniṃ khalu vai paśavo 'nūpa tiṣṭhante 'pakrāmukā asmāt
paśavaḥ syur mayi gṛhṇāmy agre agniṃ ity āhātman eva svam agniṃ dādharma

nāsmāt paśavo 'pa krāmanti

brahmavādino vadanti yan mṛc cāpaś cāgner anādyam atha kasmān mṛdā cādbhiś
cāgniś cīyata iti yad adbhiḥ saṃyauti ||

[[5-7-9-3]]

āpo vai sarvā devatā devatābhir evainaṃ saṃ sṛjati yan mṛdā cinotīyaṃ vā agnir
vaiśvānaro 'gninaiva tad agniṃ cinoti
brahmavādino vadanti yan mṛdā cādbhiś cāgniś cīyatetha kasmād agnir ucyata iti
yac chandobhiś cinoty agnayo vai chandāṃsi tasmād agnir ucyate 'tho iyaṃ vā agnir
vaiśvānaro yat ||

[[5-7-9-4]]

mṛdā cinoti tasmād agnir ucyate
hiraṇyeṣṭakā upa dadhāti jyotir vai hiraṇyaṃ jyotir evāsmiṃ dadhāty atho tejo vai
hiraṇyaṃ teja evātman dhatte
yo vā agniṃ sarvatomukhaṃ cinute sarvāsu prajāsv annam atti sarvā diśo 'bhi jayati
gāyatrīm purastād upa dadhāti tṛṣṭubhaṃ dakṣiṇato jagatīm paścād anuṣṭubham
uttarataḥ pañktim madhya eṣa vā agniḥ sarvatomukhas taṃ ya evaṃ vidvāṃś
cinute sarvāsu prajāsv annam atti sarvā diśo 'bhi jayaty atho diśy eva diśam pra
vayati tasmād diśi dik protā ||

[[5-7-10-1]]

prajāpatir agnim asṛjata
so 'smāt sṛṣṭaḥ prāṇ prādaravat tasmā aśvam praty āsyat
sa dakṣiṇāvartata tasmai vṛṣṇim praty āsyat
sa pratyāñ āvartata tasmā ṛṣabham praty āsyat
sa udaññ āvartata tasmai bastam praty āsyat
sa ūrdhvo 'dravat tasmai puruṣam praty āsyat |
yat paśuśīrṣāṇy upadadhāti sarvata evainam ||

[[5-7-10-2]]

avarudhya cinute |
etā vai prāṇabhṛtaś cakṣuṣmatir iṣṭakā yat paśuśīrṣāṇi
yat paśuśīrṣāṇy upadadhāti tābhir eva yajamāno 'muṣmimlloke prāṇity atho tābhir
evāsmā ime lokāḥ pra bhānti
mṛdābhilipyopa dadhāti medhyatvāya
paśur vā eṣa yad agnir annam paśavas |
eṣa khalu vā agnir yat paśuśīrṣāṇi
yaṃ kāmayeta
kanīyo 'syānnam ||

[[5-7-10-3]]

syād itisaṃtarāṃ tasya paśuśīrṣāṇy upa dadhyāt kanīya evāsyānnam bhavati
yaṃ kāmayeta
samāvad asyānnaṃ syād iti madhyatas tasyopa dadhyāt samāvad evāsyānnam
bhavati
yaṃ kāmayeta
bhūyo 'syānnaṃ syād ity anteṣu tasya vyudūhyopa dadhyād antata evāsmā annam
ava runddhe bhūyo 'syānnam bhavati ||

[[5-7-11-1]]

stegān daṃṣṭrābhyām
maṇḍūkāñ jambhyebhis |
ādakāṃ khādēna |
ūrjaṃ saṃsūdēna |
araṇyaṃ jāmbīlena

mṛdam barsvebhiḥ
śarkarābhir avakām
avakābhiḥ śarkarām
utsādena jihvām
avakrandena tālum |
sarasvatim jihvāgreṇa ||

[[5-7-12-1]]

vājaṃ hanūbhyām
apa āsyena |
ādityāṃ chmaśrubhis |
upayāmam adharenṣṭhena
sad uttareṇa |
antareṇānūkāśam
prakāśena bāhyam |
stanayinum nirbādhenā
sūryāgnī cakṣurbhyām |
vidyutau kanānakābhyām
aśanim mastiṣkeṇa
balam majjabhiḥ ||

[[5-7-13-1]]

kūrmāñ chapḥais |
achalābhiḥ kapiñjalān |
sāma kuṣṭhikābhis |
javaṃ jañghābhis |
agadam jānubhyām |
vīryam kuhābhyām
bhayam pracālābhyām |
guhōpapakṣābhyām
aśvināv aṃsābhyām
aditim śīrṣṇā
nirṛtim nirjālmakena śīrṣṇā ||

[[5-7-14-1]]

yoktram ḡdhrābhis |
yugam ānatena
cittam manyābhiḥ
saṃkrośān prāṇaiḥ
prakāśena tvacam
parākāśenāntarām
maśakān keśais |
indram svapasā vahena
bṛhaspatim śkunisādena
ratham uṣṇihābhiḥ ||

[[5-7-15-1]]

mitrāvaruṇau śronībhyām
indrāgnī śikhaṇḍābhyām
indrābṛhaspatī ūrubhyām
indrāviṣṇū aṣṭhivadbhyām |
savitāram puchena

gandharvāñ chepena |
apsaraso muskhābhyām
pavamānam pāyunā
pavitram potrābhyām
ākramaṇam̐ sthūrābhyām
pratikramaṇam̐ kuṣṭhābhyām ||

[[5-7-16-1]]

indrasya kroḍas |
adityai pājasyam |
diśām̐ jatras |
jīmūtān hr̥dayaupasābhyām
antarikṣam puritatā
nabha udaryeṇa |
indrāṇīm plīhnā
valmīkān klomnā
girīn plāśibhiḥ
samudram udareṇa
vaiśvānaram bhasmanā ||

[[5-7-17-1]]

pūṣṇo vaniṣṭhus |
andhāhe sthūragudā
sarpān gudābhis |
ṛtūn pṛṣṭibhis |
divam pṛṣṭhena
vasūnām̐ prathamā kikasā
rudrāṇām̐ dvitīyā |
ādityānām̐ tṛtīyā |
aṅgirasām̐ caturthī
sādhyānām̐ pañcamī
viśveṣām̐ devānām̐ ṣaṣṭhī ||

[[5-7-18-1]]

ojo grīvābhis |
niṛṛtim asthabhis |
indram̐ svapasā vahena
rudrasya vicala skandhas |
ahorātrayor dvitīyas |
ardhamāsānām̐ tṛtīyas |
māsām̐ caturthas |
ṛtūnām̐ pañcamah
saṃvatsarasya ṣaṣṭhaḥ ||

[[5-7-19-1]]

ānandaṃ nandathunā
kāmam̐ pratyāsābhyām
bhayaṃ̐ śitīmabhyām
praśiṣam̐ prasāsābhyām |
sūryācandramasau vṛkyābhyām |
śyāmasābalau matasnābhyām |
vyuṣṭim̐ rūpeṇa

nimruktim arūpeṇa ||

[[5-7-20-1]]

ahar māṁsena
rātrim pīvasā |
apo yūṣeṇa
ghṛtaṁ rasen
śyāṁ vasayā
dūṣikābhir hrādunim
aśrubhiḥ pṛṣvām |
divaṁ rūpeṇa
nakṣatrāṇi pratirūpeṇa
pṛthiviṁ carmaṇā
chaviṁ chavyā |
upākṛtāya svāhā |
ālabdhāya svāhā
hutāya svāhā ||

[[5-7-21-1]]

agneḥ pakṣatiḥ
sarasvatyai nipakṣatiḥ
somasya tṛtīyā |
apāṁ caturthī |
oṣadhīnām pañcamī
saṁvatsarasya ṣaṣṭhī
marutāṁ saptamī
bṛhaspater aṣṭamī
mitrasya navamī
varuṇasya daśamī |
indrasyaikādaśī
viśveṣāṁ devānām dvādaśī
dyāvāpṛthivyoḥ pārśvam |
yamasya pāṭūraḥ ||

[[5-7-22-1]]

vāyoḥ pakṣatiḥ
sarasvato nipakṣatis |
candramasas tṛtīyā
nakṣatrāṇām caturthī
savituḥ pañcamī
rudrasya ṣaṣṭhī
sarpāṇāṁ saptamī |
aryamṇo 'ṣṭamī
tvaṣtur navamī dhātur daśamī |
indrāṇyā ekādaśī |
adityai dvādaśī
dyāvāpṛthivyoḥ pārśvam |
yamyai pāṭūraḥ ||

[[5-7-23-1]]

panthām anūvṛgbhyām |
saṁtatiṁ snāvanyābhyām |

śukān pittena
harimāṇaṃ yaknā
halikṣṇān pāpavatena
kūsmāñ chakabhiḥ
śavartān ūvadyena
śuno viśasanena
sarpāṃllohitagandhena
vayāṃsi pakvagandhena
pipīlikāḥ praśādena ॥

[[5-7-24-1]]

kramair aty akramīd vājī viśvair devair yajñiyaiḥ saṃvidānaḥ
sa no naya sukṛtasya lokam tasya te vyaṃ svadhayā madema ॥

[[5-7-25-1]]

dyaus te pṛṣṭham
pṛthivī sadhastham
ātmāntarikṣam |
samudro yoniḥ
sūryas te cakṣus |
vātaḥ prāṇas |
candramāḥ śrotram
māsās cārdhamāṣās ca parvāni |
ṛtavoṅgāni
saṃvatsaro mahimā ॥

[[5-7-26-1]]

agniḥ paśur āsīt
tenāyajanta
sa etaṃ lokam ajayad yasminn agniḥ
sa te lokas
taṃ jeṣyasi |
athāva jighra
vāyuḥ paśur āsīt
tenāyajanta
sa etaṃ lokam ajayad yasmin vāyuḥ
sa te lokas
tasmāt tvāntar eṣyāmi yadi nāvajighrasi |
ādityaḥ paśur āsīt
tenāyajanta
sa etaṃ lokam ajayad yasminn ādityaḥ
sa te lokas
taṃ jeṣyasi yady avajighrasi ॥

[[6-1-1-1]]

prācīnavaṃśaṃ karoti
devamanuṣyā diśo vy abhajanta
prācīm devā dakṣiṇā pitarāḥ pracīm manuṣyā udicīm rudrās |
yat prācīnavaṃśaṃ karoti devalokam eva tad yajamāna upāvartate
pari śrayati |
antarhito hi devaloko manuṣyalokāt |
nāsmāl lokāt svetavyam ivety āhuḥ

ko hi tad veda yady amuṣmimlloke 'sti vā na veti
dhikṣv atikāśān karoti ||

[[6-1-1-2]]

ubhayor lokayor abhijityai
keśāśmaśru vapate nakhāni ni kṛntate
mṛtā vā eṣā tvag amedhyā yat keśāśmaśru
mṛtām eva tvacam amedhyām apahatya yajñiyo bhūtvā medham upaiti |
aṅgirasah suvargaṃ lokam yanto 'psu dikṣātapasī prāveśayan |
apsu snāti
sākṣād eva dikṣātapasī ava runddhe
tīrthe snāti
tīrthe hi te tām prāveśayan
tīrthe snāti ||

[[6-1-1-3]]

tīrtham eva samānānām bhavati |
apo 'śnāti |
antarata eva medhyo bhavati
vāsasā dikṣayati
saumyaṃ vai kṣaumaṃ devatayā
somam eṣa devatām upaiti yo dikṣate
somasya tanūr asi tanuvam me pāhīty āha
svām eva devatām upaiti |
atho āśiṣam evaitām ā śāste |
agnes tūṣādhānam |
vāyor vātapānam
pitṛṇām nīvis |
oṣadhīnām praghātaḥ ||

[[6-1-1-4]]

ādityānām prācīnatānas |
viśveṣām devānām otus |
nakṣatrāṇām atikāśās
tad vā etat sarvadevatyaṃ yad vāsas |
yad vāsasā dikṣayati sarvābhir evainam devatābhir dikṣayati
bahiḥprāṇo vai manuṣyas
tasyāśanam prāṇas |
āsnāti saprāṇa eva dikṣate |
āśito bhavati
yāvān evāsya prāṇas tena saha medham upaiti
ghṛtaṃ devānām
mastu pitṛṇām |
niṣpakvam manuṣyāṇām |
tad vai ||

[[6-1-1-5]]

etat sarvadevatyaṃ yan navanītam |
yan navanītenābhyānkte sarvā eva devatāḥ priṇāti
pracyuto vā eṣo 'smāl lokād agato devalokaṃ yo dikṣitas |
antareva navanītam |
tasmān navanītenābhyānkte |

anulomam |
yajuṣā
vyāvṛtṭyai |
indro vṛtram ahan
tasya kanīnikā parāpatat
tad āñjanam abhavat |
yad āñkte cakṣur eva bhrātrīvyasya vṛñkte
dakṣiṇam pūrvam āñkte ||

[[6-1-1-6]]

savyaṁ hi pūrvam manuṣyā āñjate
na ni dhāvate
nīva hi manuṣyā dhāvante
pañca kṛtva āñkte
pañcākṣarā pañktiḥ
pāñkto yajñas |
yajñam evāva runddhe
parimitam āñkte |
aparimitaṁ hi manuṣyā āñjate
satūlayāñkte |
apatūlayā hi manuṣyā āñjate
vyāvṛtṭyai
yad apatūlayāñjīta vajra iva syāt
satūlayāñkte mitratvāya ||

[[6-1-1-7]]

indro vṛtram ahan |
so 'po 'bhyy amriyata
tāsāṃ yan medhyaṃ yajñīyaṁ sadevam āsīt tad apod akrāmat
te darbhā abhavan
yad darbhapuñjīlaiḥ pavayati yā eva medhyā yajñīyāḥ sadevā āpas tābhir evainam
pavayati
dvābhyām pavayati |
ahorātrābhyām evainam pavayati
tribhiḥ pavayati
traya ime lokās |
ebhir evainam lokaiḥ pavayati
pañcabhiḥ ||

[[6-1-1-8]]

pavayati
pañcākṣarā pañktiḥ
pāñkto yajñas |
yajñāyaivainam pavayati
ṣaḍbhiḥ pavayati
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evainam pavayati
saptabhiḥ pavayati
sapta chandāṁsi
chandobhir evainam pavayati
navabhiḥ pavayati
nava vai puruṣe prāṇāḥ

saprāṇam evainam pavayati |
ekaviṁśatyā pavayati
daśa hastyā aṅgulayo daśa padyā ātmaikaviṁśas |
yāvān eva puruṣas tam aparivargam ||

[[6-1-1-9]]

pavayati
citpatis tvā punātv ity āha
mano vai citpatis |
manasaivainam pavayati
vākpatis tvā punātv ity āha
vācaivainam pavayati
devas tvā savitā punātv ity āha
savitṛprasūta evainam pavayati
tasya te pavitrapate pavitreṇa yasmai kam pune tac chakeyam ity āha |
āśiṣam evaitām ā śāste ||

[[6-1-2-1]]

yāvanto vai devā yajñāyāpunata ta evābhavan
ya evaṃ vidvān yajñāya punīte bhavaty eva
bahiḥ pavayitvāntaḥ pra pādayati
manuṣyaloka evainam pavayitvā pūtaṃ devalokam pra ṇayati |
adīkṣita ekayāhutyety āhuḥ
sruveṇa catasro juhōti dīkṣitatvāya srucā pañcamīm
pañcākṣarā pañkitiḥ
pañkto yajñas |
yajñam evāva runddhe |
ākūtyai prayuje 'gnaye ||

[[6-1-2-2]]

svāhety āha |
ākūtyā hi puruṣo yajñam abhi prayunkte
yajeyeti
medhāyai manase 'gnaye svāhety āha
medhayā hi manasā puruṣo yajñam abhigachati
sarasvatyai pūṣṇe 'gnaye svāhety āha
vāg vai sarasvatī pṛthivī pūṣā
vācaiva pṛthivyā yajñam pra yunkte |
āpo devīr bṛhatīr viśvaśambhuva ity āha
yā vai varṣyās tāḥ ||

[[6-1-2-3]]

āpo devīr bṛhatīr viśvaśambhuvā |
yad etad yajur na brūyād divyā āpo 'śāntā imaṃ lokam ā gacheyus |
āpo devīr bṛhatīr viśvaśambhuva ity āha |
asmā evainā lokāya śamayati
tasmāc chāntā imaṃ lokam ā gachanti
dyāvāpṛthivī ity āha
dyāvāpṛthivyor hi yajñas |
urv antarikṣam ity āha |
antarikṣe hi yajñas |
bṛhaspatir no haviṣā vṛdhātu ||

[[6-1-2-4]]

ity āha
brahma vai devānām bṛhaspatis ।
brahmaṇaivāsmāi yajñam ava runddhe
yad brūyāt ।
vidher iti yajñasthāṇum ṛchet ।
vṛdhātv ity āha yajñasthāṇum eva pari vṛṇakti
prajāpatir yajñam asṛjata
so 'smāt sṛṣṭaḥ parān ait
sa pra yajur avlīnāt pra sāma
tam ṛg ud ayachat ।
yad ṛg udayachat tad audgrahaṇasyaudgrahaṇatvam
ṛcā ॥

[[6-1-2-5]]

juhōti yajñasyodyatyai ।
anuṣṭup chandasām ud ayachad ity āhus
tasmād anuṣṭubhā juhōti
yajñasyodyatyai
dvādaśa vātsabandhāny ud ayachann ity āhus
tasmād dvādaśabhir vātsabandhavidō dikṣayanti
sā vā eṣarg
vāg
yad etayarcā dikṣayati vācaivainam sarvayā dikṣayati
viśve devasya netur ity āha sāvītry etena
marto vṛṇīta sakhyam ॥

[[6-1-2-6]]

ity āha pitṛdevatyaitena
viśve rāya iṣudhyasīty āha vaiśvadevy etena
dyumnam vṛṇīta puṣyasa ity āha pauṣny etena
sā vā eṣark sarvadevatyā
yad etayarcā dikṣayati sarvābhir evainam devatābhir dikṣayati
saptākṣaram prathamam padam aṣṭākṣarāṇi trīṇi
yāni trīṇi tāny aṣṭāv upa yanti
yāni catvāri tāny aṣṭau
yad aṣṭākṣarā tena ॥

[[6-1-2-7]]

gāyatrī
yad ekādaśākṣarā tena
yad dvādaśākṣarā tena jagatī sāvā eṣark sarvāṇi chandāṃsi
yad etayarcā dikṣayati sarvebhir evainam chandobhir dikṣayati
saptākṣaram prathamam padam ।
saptapadā śakvarī
paśavaḥ śakvarī
paśūn evāva runddhe ।
ekasmād akṣarād anāptam prathamam padam ।
tasmād yad vāco 'nāptam tan manuṣyā upa jīvanti
pūrṇayā juhōti
pūrṇa iva hi prajāpatiḥ

prajāpater āptyai
nyūnayā juhōti
nyūnād dhi prajāpatih prajā asṛjata prajānām sṛṣṭyai ॥

[[6-1-3-1]]

ṛksāme vai devebhyo yajñāyātiṣṭhamāne kṛṣṇo rūpaṃ kṛtvāpakramyātiṣṭhatām ।
te 'manyanta
yaṃ vā ime upāvartsyataḥ sa idam bhaviṣyatīti te upāmantrayant te ahorātrayor
mahimānam apanidhāya devān upāvartetām
eṣa vā ṛco varṇo yac chuklaṃ kṛṣṇājinasya ।
eṣa sāmno yatkrṣṇam
ṛksāmayaḥ śilpe stha ity āha ।
ṛksāme evāva rundhe ।
eṣaḥ ॥

[[6-1-3-2]]

vā ahno varṇo yac chuklaṃ kṛṣṇājinasyaiṣa rātriyā yat krṣṇam yad evainayos tatra
nyaktaṃ tad evāva runddhe
kṛṣṇājinena diṣayati brahmaṇo vā etad rūpaṃ yat kṛṣṇājinam brahmaṇaivainam
dikṣayati ।
imām dhiyaṃ śikṣamāṇasya devety āha yathāyajur evaitat ।
garbho vā eṣa yad dikṣita ulbaṃ vāsaḥ proraṇute tasmāt ॥

[[6-1-3-3]]

garbhāḥ prāvṛtā jāyante
na purā somasya krayād aporaṇvīta yat purā somasya krayād aporaṇvīta garbhāḥ
prajānām parāpātukāḥ syuḥ
krīte some 'poraṇute jāyata eva tad atho yathā vasiyāṃsam pratyaporaṇute tādr̥g eva
tad
aṅgirasah suvargaṃ lokaṃ yanta ūrjaṃ vy abhajanta tato yad atyaśiṣyata te śarā
abhavann ūrg vai śarā yac charamayī ॥

[[6-1-3-4]]

mekhalā bhavaty ūrjam evāva runddhe
madhyataḥ saṃ nahyati madhyata evāsmā ūrjaṃ dadhāti tasmān madhyata ūrjā
bhuñjate ।
ūrdhvaṃ vai puruṣasya nābhyai medhyam avācinam amedhyaṃ yan madhyataḥ
saṃnahyati medhyaṃ caivāsyāmedhyaṃ ca vyāvartayati ।
indro vṛtrāya vajram prāharat sa tredhā vy abhavat sphyas ṛṭīyaṃ rathas ṛṭīyaṃ
yūpas ṛṭīyam ॥

[[6-1-3-5]]

ye 'ntaḥśarā asīryanta te śarā abhavan tac charānām śaratvam
vajro vai śarāḥ kṣut khalu vai manuṣyasya bhrātṛvyo yac charamayī mekhalā bhavati
vajreṇaiva sāksāt kṣudham bhrātṛvyam madhyato 'pa hate
trivṛd bhavati trivṛd vai prāṇas trivṛtam eva prāṇam madhyato yajamāne dadhāti
prthvī bhavati rajjūnām vyāvṛtṭyai
mekhalayā yajamānam dikṣayati yoktreṇa patnīm mithunatvāya ॥

[[6-1-3-6]]

yajño dakṣiṇām abhy adhyāyat tām sam abhavat tad indro 'cāyat so 'manyata yo vā
ito janiṣyate sa idam bhaviṣyatīti tām praviśat tasyā indra evājāyata

so 'manyata

yo vai mad ito 'paro janiṣyate sa idam bhaviṣyatīti tasyā anumṛśya yonim āchinat sā
sūtavaśābhavat tat sūta vaśāyai janma ॥

[[6-1-3-7]]

tām haste ny aveṣṭayata tām mṛgeṣu ny adadhāt sā kṛṣṇaviṣāṇābhavad indrasya
yonir asi mā mā hiṃsīr iti kṛṣṇaviṣāṇām pra yachati sayonim eva yajñam karoti
sayoniṃ dakṣiṇām sayonim indram sayonitvāya
kṛṣyai tvā susasyāyā ity āha tasmād akṛṣṭapacyā ośadhayaḥ pacyante
supippalābhyas tvausadhībhyā ity āha tasmād ośadhayaḥ phalaṃ gṛhṇanti
yad dhastena ॥

[[6-1-3-8]]

kaṇḍūyeta pāmanambhāvukāḥ prajāḥ syur yat smayeta nagnambhāvukāḥ
kṛṣṇaviṣāṇayā kaṇḍūyate 'piḡṛhya smayate prajānām gopīthāya
na purā dakṣiṇābhyo netoḥ kṛṣṇaviṣāṇām ava cṛted yat purā dakṣiṇābhyo netoḥ
kṛṣṇaviṣāṇām avacṛted yoniḥ prajānām parāpātukā syāt |
nītāsu dakṣiṇāsu cātvāle kṛṣṇaviṣāṇām prāsyati yonir vai yajñasya cātvālam yoniḥ
ṛṣṇaviṣāṇā yonāv eva yoniṃ dadhāti yajñasya sayonitvāya ॥

[[6-1-4-1]]

vāg vai devebhyo 'pākrāmad yajñāyātiṣṭhamānā sā vanaspatīn prāviśat saiṣā vāg
vanaspatiṣu vadati yā dundubhau yā tūṇave yā viṇāyām |
yad dikṣitadaṇḍam prayachati vācam evāva runddhe |
audumbaro bhavaty ūrg vā udumbara ūrjam evāva runddhe
mukhena sammito bhavati mukhata evāsmā ūrjam dadhāti tasmān mukhata ūrjā
bhuñjate ॥

[[6-1-4-2]]

krīte some maitrāvaruṇāya daṇḍam pra yachati maitrāvaruṇo hi purastād ṛtvigbhyo
vācam vibhajati tām ṛtvijo yajamāne prati ṣṭhāpayanti
svāhā yajñam manasety āha manasā hi puruṣo yajñam abhigachati
svāhā dvyāvāpṛthiviyibhyām ity āha dyāvāpṛthivyor hi yajñāḥ
svāhoror antarikṣād ity āhāntarikṣe hi yajñāḥ svāhā yajñam vātād ārabha ity āhāyam
॥

[[6-1-4-3]]

vāva yaḥ pavate sa yajñas tam eva sākṣād ā rabhate
muṣṭi karoti vācam yachati yajñasya dhṛtyai |
adikṣiṣṭāyam brāhmaṇa iti trir upāṃśv āha devebhyā evainam prāha trir uccair
ubhayebhyā evainam devamanuṣyebhyaḥ prāha
na purā nakṣatrebhyo vācam vi sṛjet |
yat purā nakṣatrebhyo vācam visṛjed yajñam vi chindyāt ॥

[[6-1-4-4]]

uditeṣu nakṣatreṣu vratam kṛṇuteti vācam vi sṛjati yajñavratō vai dikṣito yajñam
evābhi vācam vi sṛjati
yadi visṛjed vaiṣṇavīm ṛcam anu brūyād yajño vai viṣṇur yajñenaiva yajñam sam
tanoti
daivim dhiyam manāmaha ity āha yajñam eva tan mradayati
supārā no asad vaśa ity āha vyuṣṭim evāva runddhe ॥

[[6-1-4-5]]

brahmavādino vadanti
hotavyaṃ dikṣitasya gṛhāsi na hotavyā3m iti
havir vai dikṣito yaj juhuyād yajamānasyāvadāya juhuyād yan na juhuyād
yajñaparur antar iyād ye devā manojātā manoyuja ity āha
prāṇā vai devā manojātā manoyujas
teṣv eva paro'kṣaṃ juhoti
tan neva hutam nevāhutam |
svapantaṃ vai dikṣitaṃ rakṣāṃsi jighāṃsanty agniḥ ||

[[6-1-4-6]]

khalu vai rakṣohāgne tvaṃ su jāgṛhi vayaṃ su mandiṣimahīty āhāgnim evādhipaṃ
kṛtvā svapiti
rakṣasām apahatyai |
avratyam iva vā eṣa karoti yo dikṣitaḥ svapiti tvam agne vratapā asity āhāgnir vai
devānāṃ vratapatiḥ sa evainaṃ vratam ālambhayati
deva ā martyeṣv ety āha
devaḥ ||

[[6-1-4-7]]

hy eṣa san martyeṣu
tvaṃ yajñeṣv idya ity āhaitaṃ hi yajñeṣv idate |
apa vai dikṣitāt suṣupuṣa indriyaṃ devatāḥ krāmanti
viśve devā abhi mām āvavṛtrann ity āha |
indriyenaivainaṃ devatābhiḥ saṃ nayati
yad etad yajur na brūyād yāvata eva paśūn abhi dikṣeta tāvanto 'sya paśavaḥ syū
rāsveyat ||

[[6-1-4-8]]

somā bhūyo bharety āhāparimitān eva paśūn ava runddhe
candram asi mama bhogāya bhavety āha
yathādevatam evaināḥ prati gṛhṇāti
vāyave tvā varuṇāya tveti yad evam etā nānudiśed ayathā devataṃ dakṣiṇā
gamayed ā devatābhyo vṛścyeta
yad evam etā anudiśati yathādevatam eva dakṣiṇā gamayati na devatābhya ā
vṛścyate

[[6-1-4-9]]

devīr āpo apāṃ napād ity āha
yad vo medhyaṃ yajñiyaṃ sadevaṃ tad vo māva kramiṣam iti vāvaitad āha |
achinnaṃ tantum pṛthivyā anu geṣam ity āha setum eva kṛtvāty eti ||

[[6-1-5-1]]

devā vai devayajanam adhyavasāya diśo na prajānan te 'nyo'nyam upādhāvan
tvayā pra jānāma tvayeti tedityaṃ sam adhriyanta
tvayā pra jānāmeti sābravid varam vṛnai matprāyaṇā eva vo yajñā madudayanā
asann iti
tasmād ādityaḥ prāyaṇīyo yajñānām āditya udayanīyaḥ
pañca devatā yajati pañca diśo diśām prajñātyai ||

[[6-1-5-2]]

atho pañcākṣarā pañktiḥ pañkto yajño yajñam evāva runddhe

pathyāṃ svastim ayajan prācīm eva tayā diśam prājānann agninā dakṣiṇā somena
praticīm savitrodicīm adityordhvām
pathyāṃ svastim yajati prācīm eva tayā diśam pra jānāti
pathyāṃ svastim iṣṭvāgnīṣomau yajati cakṣuṣī vā ete yajñasya yad agnīṣomau
tābhyām evānu paśyati ||

[[6-1-5-3]]

agnīṣomāv iṣṭvā savitāraṃ yajati savitrprasūta evānu paśyati
savitāraṃ iṣṭvāditim yajatiyam vā aditir asyām eva pratiṣṭhāyānu paśyati |
aditim iṣṭvā mārutīm ṛcam anvāha visām kṛptyai
brahmavādino vadanti
prayājavat ananūyājam prāyaṇīyaṃ kāryam anūyājavat ||

[[6-1-5-4]]

aprayājam udayanīyaṃ iti |
ime vai prayājā amī anūyājāḥ saiva sā yajñasya saṃtatis
tat tathā na kāryam ātmā vai prayājāḥ prajānūyājā yat prayājān antariyād ātmānam
antar iyād yad anūyājān antariyāt prajāṃ antar iyād yataḥ khalu vai yajñasya
vitatasya na kriyate tad anu yajñāḥ parā bhavati
yajñam parābhavantam yajamāno 'nu ||

[[6-1-5-5]]

parā bhavati
prayājavat evānūyājavat prāyaṇīyaṃ kāryam prayājavat anūyājavat udayanīyaṃ
nātmānam antareti na prajāṃ na yajñāḥ parābhavati na yajamānaḥ
prāyaṇīyasya niṣkāsa udayanīyaṃ abhi nir vapati saiva sā yajñasya saṃtatis |
yāḥ prāyaṇīyasya yājyā yat tā udayanīyasya yājyāḥ kuryāt parān amuṃ lokam ā
rohet pramāyukaḥ syāt |
yāḥ prāyaṇīyasya puro'nuvākyaś tā udayanīyasya yājyāḥ karoty asminn eva loke
prati tiṣṭhati ||

[[6-1-6-1]]

kadrūś ca vai suparṇī cātmarūpayor aspardhetām |
sā kadrūḥ suparṇīm ajayat
sābravīt
ṛṭīyasyām ito divi somas tam ā hara tenātmānaṃ niṣkrīṇīṣveti |
iyaṃ vai kadrūr asau suparṇī
chandāṃsi sauparṇeyāḥ
sābravīt |
asmai vai pitarau putrān bibhritas ṛṭīyasyām ito divi somas tam ā hara tenātmānaṃ
niṣ krīṇīṣva ||

[[6-1-6-2]]

iti mā kadrūr avocad iti
jagaty ud apatac caturdaśākṣarā satī
sāprāpya ny avartata
tasyai dve akṣare amīyetām |
sā paśubhiś ca dīkṣayā cāgachat
tasmāj jagatī chandasām paśavyatamā
tasmāt paśumantaṃ dīkṣopa namati
triṣṭug ud apatat trayodaśākṣarā satī
sāprāpya ny avartata

tasyai dve akṣare amīyetām |
sā dakṣiṇābhiś ca ||

[[6-1-6-3]]

tapasā cāgachat
tasmāt triṣṭubho loke mādhyam̐dine savane dakṣiṇā nīyante |
etat khalu vāva tapa ity āhur yaḥ svaṃ dadātīti
gāyatri ud apatac caturakṣarā saty ajāyā jyotiṣā
tam asyā ajābhy arunddha
tad ajāyā ajatvam |
sā somaṃ cāharac catvāri cākṣarāṇi
sāṣṭākṣarā sam apadyata
brahmavādino vadanti ||

[[6-1-6-4]]

kasmāt satyād kaniṣṭhā chandasāṃ satī yajñamukham pariyāyeti
yad evādaḥ somam āharat tasmād yajñamukham pary ait
tasmāt tejasvinītamā
padbhyāṃ dve savane samagr̥hṇān mukhenaikam |
yam mukhena samagr̥hṇāt tad adhayat
tasmād dve savane śukravatī prātaḥsavanam ca mādhyam̐dinam ca
tasmāt ṛtīyasavana ṛjīṣam abhi ṣuṇvanti
dhītam iva hi manyante ||

[[6-1-6-5]]

āśīram ava nayati saśukratvāyātho sam bharaty evainat
taṃ somam āhriyamāṇam gandharvo viśvāvasuḥ pary amuṣṇāt
sa tisro rātrīḥ parimuṣito 'vasat
tasmāt tisro rātrīḥ krītaḥ somo vasati
te devā abruvan |
strīkāmā vai gandharvā striyā niṣ krīṇāmeti
te vācam̐ striyam ekahāyanīm kṛtvā tayā nir akrīṇan |
sā rohid rūpaṃ kṛtvā gandharvebhyaḥ ||

[[6-1-6-6]]

apakramyātīṣṭhat
tad rohito janma
te devā abruvan |
apa yuṣmad akramīn nāsmān upāvartate vi hvayāmahā iti
brahma gandharvā avadann agāyan devāḥ
sā devān gāyata upāvartata
tasmād gāyantam̐ striyaḥ kāmāyante
kāmukā enaṃ striyo bhavanti ya evaṃ vedātho ya evaṃ vidvān api janyeṣu bhavati
tebhya eva dadaty uta yad bahutayāḥ ||

[[6-1-6-7]]

bhavanti |
ekahāyanyā krīṇāti
vācaivainaṃ sarvayā krīṇāti
tasmād ekahāyanā manuṣyā vācam vadanti |
akūṭayākarnayākaṇayāśloṇayāsaptaśaphayā krīṇāti
sarvayaivainaṃ krīṇāti

yac chvetayā krīṇiyād duścarmā yajamānaḥ syāt |
yat kṛṣṇayānustaraṇī syāt
pramāyuko yajamānaḥ syāt |
yad dvirūpayā vātraghnī syāt
sa vānyam jiniyāt taṃ vānyo jiniyāt |
aruṇayā piṅgākṣyā krīṇāti |
etad vai somasya rūpam |
svayaivainaṃ devatayā krīṇāti ||

[[6-1-7-1]]

tad dhiraṇyam abhavat
tasmād adbhyo hiraṇyam punanti
brahmavādino vadanti
kasmāt satyād anasthikena prajāḥ pravīyante 'sthanvatīr jāyanta iti
yad dhiraṇyam ghr̥te 'vadhāya juhōti tasmād anasthikena prajāḥ pra vīyante
'sthanvatīr jāyante |
etad vā agneḥ priyaṃ dhāma yad ghr̥taṃ tejo hiraṇyam
iyaṃ te śukra tanūr idaṃ varca ity āha
satejasam evainaṃ satanum ||

[[6-1-7-2]]

karoti |
atho sam bhāraty evainaṃ |
yad abaddham avadadhyād garbhāḥ prajānām parāpātukāḥ syus |
baddham ava dadhāti garbhāṇām dhṛtyai
niṣṭarkyam badhnāti
prajānām prajānanāya
vāg vā eṣā yat somakrayaṇī
jūr asīty āha
yad dhi manasā javate tad vācā vadati
dhṛtā manasety āha
manasā hi vāg dhṛtā
juṣṭā viṣṇava ity āha ||

[[6-1-7-3]]

yajño vai viṣṇus |
yajñāyaivaināṃ juṣṭāṃ karoti
tasyās te satyasavasahaḥ prasava ity āha
savitr̥prasūtām eva vācam ava runddhe
kāṇḍekāṇḍe vai kriyamāṇe yajñāṃ rakṣāṃsi jighāṃsanti |
eṣa khalu vā arakṣohataḥ panthā yo 'gneś ca sūryasya ca
sūryasya cakṣur āruham agner akṣṇaḥ kanīnikām ity āha
ya evārakṣohataḥ panthās taṃ samārohati

[[6-1-7-4]]

vāg vā eṣā yat somakrayaṇī
cid asi manāsīty āha
śāsty evainām etat
tasmāc chiṣṭāḥ prajā jāyante
cid asīty āha
yad dhi manasā cetayate tad vācā vadati
manāsīty āha

yad dhi manasābhigachati tat karoti
dhīr asīty āha
yad dhi manasā dhyāyati tad vācā ॥

[[6-1-7-5]]

vadati
dakṣiṇāsīty āha
dakṣiṇā hy eṣā
yajñiyāsīty āha
yajñiyām evaināṃ karoti
kṣatriyāsīty āha
kṣatriyā hy eṣā ।
aditir asy ubhayataḥśīrṣṇīty āha
yad evādityaḥ prāyaṇīyo yajñānām āditya udayanīyas tasmād evam āha
yad abaddhā syād ayatā syāt ।
yat padibaddhānustaraṇī syāt
pramāyuko yajamānaḥ syāt ॥

[[6-1-7-6]]

yat karṇagrhitā vārtraghnī syāt
sa vānyaṃ jiniyāt taṃ vānyo jiniyāt ।
mitras tvā padi badhnātv ity āha
mitro vai śivo devānām ।
tenaivainām padi badhnāti
pūṣadhvanaḥ pātv ity āha ।
iyaṃ vai pūṣā ।
imām evāsyā adhipām akar ।
samaṣṭyai ।
indrāyādhyakṣāyety āha ।
indram evāsyā adhyakṣaṃ karoti ॥

[[6-1-7-7]]

anu tvā mātā manyatām anu pitety āha ।
anumatayaivainayā kriṇāti
sā devi devam achedīty āha
devī hy eṣā devaḥ somas ।
indrāya somam ity āha ।
indrāya hi soma āhriyate
yad etad yajur na brūyāt parācy eva somakrayaṇīyāt ।
rudras tvā vartayatv ity āha
rudro vai krūraḥ ॥

[[6-1-7-8]]

devānām ।
tam evāsyai parastād dadhāty āvṛtṭyai
krūram iva vā etat karoti yad rudrasya kīrtayati
mitrasya pathety āha
śāntyai
vācā vā eṣa vi kriṇīte yaḥ somakrayaṇyā
svasti somasakhā punar ehi saha rayyety āha
vācaiva vikriya punar ātman vācaṃ dhatte ।
anupadāsukāsya vāg bhavati ya evaṃ veda ॥

[[6-1-8-1]]

ṣaṭ padāny anu ni krāmati
ṣaḍahaṃ vān nāti vadati |
uta saṃvatsarasasyāyane yāvaty eva vāk tām ava runddhe
saptame pade juhōti
saptapadā śakvarī
paśavaḥ śakvarī
paśūn evāva runddhe
sapta grāmyāḥ paśavaḥ saptāraṇyāḥ sapta chandāṃsi |
ubhayasyāvaruddhyai
vasvy asi rudrāsīty āha
rūpam evāsyā etan mahimānam ||

[[6-1-8-2]]

vyācaṣṭe
bṛhaspatis tvā sumne raṇvatv ity āha
brahma vai devānām bṛhaspatis |
brahmaṇaivāsmāi paśūn ava runddhe
rudro vasubhir ā ciketv ity āha |
āvṛtṭyai
pṛthivyās tvā mūrdhann ā jigharmi devayajana ity āha
pṛthivyā hy eṣa mūrdhā yad devayajanam
iḍāyāḥ pada ity āha |
iḍāyai hy etat padaṃ yat somakrayānyai
ghṛtavati svāhā ||

[[6-1-8-3]]

ity āha
yad evāsyai padād ghṛtam apīḍyata tasmād evam āha
yad adhvaryur anagnāv āhutiṃ juhuyād andho 'dhvaryuḥ bhavati na yajñam
rakṣāṃsi ghnanti
kāṇḍekāṇḍe vai kriyamāṇe yajñam rakṣāṃsi jighāṃsanti
parilikhitaṃ rakṣaḥ parilikhitā arātaya ity āha
rakṣasām apahatyai ||

[[6-1-8-4]]

idam ahaṃ rakṣaso grīvā api kṛntāmi yo 'smān dveṣṭi yaṃ ca vyaṃ dviṣma ity āha
dvau vāva puruṣau yaṃ caiva dveṣṭi yaś cainaṃ dveṣṭi tayor evānantarāyaṃ grīvāḥ
kṛntati
paśavo vai somakrayānyai padam |
yāvattmūtaṃ saṃ vapati
paśūn evāva runddhe |
asme rāya iti saṃ vapati |
ātmanam evādhvaryuḥ ||

[[6-1-8-5]]

paśubhyo nāntar eti
tve rāya iti yajamānāya pra yachati
yajamāna eva rayiṃ dadhāti
tote rāya iti patniyās |
ardho vā eṣa ātmano yat patnī

yathā gṛheṣu nidhatte tādṛg eva tat
tvaṣṭimatī te sapeyety āha
tvaṣṭā vai paśūnām mithunānām rūpakṛt |
rūpam eva paśuṣu dadhāti |
asmai vai lokāya gārhapatya ā dhīyate 'muṣmā āhavanīyas |
yad gārhapatya upavaped asmiṃlloke paśumānt syāt |
yad āhavanīye 'muṣmiṃlloke paśumānt syāt |
ubhayor upa vapati |
ubhayor evainam lokayoḥ paśumantaṃ karoti ||

[[6-1-9-1]]

brahmavādino vadanti
vicityaḥ somā³ na vicityā³ iti
somo vā oṣadhīnām rājā
tasmin yad āpannam grasitam evāsya tat |
yad vicinuyād yathāsyād grasitam niṣkhidati tādṛg eva tat |
yan na vicinuyād yathākṣann āpannam vidhāvati tādṛg eva tat
kṣodhulo 'dhvaryuḥ syāt kṣodhuko yajamānaḥ
somavikrayint somaṃ śodhayety eva brūyāt |
yadītaram ||

[[6-1-9-2]]

yadītaram ubhayenaiva somavikrayiṇam arpayati
tasmāt somavikrayī kṣodhukas |
aruṇo ha smāhaupaveśiḥ
somaakraṇa evāhaṃ tṛtīyasavanam ava rundha iti
paśūnām carman mimīte paśūn evāva runddhe
paśavo hi tṛtīyaṃ savanam |
yaṃ kāmayeta |
apaśuḥ syād ity ṛkṣatas tasya mimīta |
ṛkṣaṃ vā apaśavyam
apaśur eva bhavati
yaṃ kāmayeta
paśumānt syāt ||

[[6-1-9-3]]

iti lommatas tasya mimīta |
etad vai paśūnām rūpam |
rūpeṇaivāsmi paśūn ava runddhe
paśumān eva bhavati |
apām ante krīṇāti
sarasam evainam krīṇāti |
amātyo 'sīty āha |
amaivainam kurute
śukras te graha ity āha
śukro hy asya grahas |
anasācha yāti
mahimānam evāsyācha yāti |
anasā ||

[[6-1-9-4]]

acha yāti

tasmād anovāhyaṁ same jīvanam ।
yatra khalu vā etaṁ śīrṣṇā haranti
tasmāc chīrṣahāryaṁ girau jīvanam
abhi tyam devaṁ savitāram ity atichandasarcā mimīte ।
atichandā vai sarvāṇi chandāṁsi
sarvebhir evainaṁ chandobhir mimīte
varṣma vā eṣā chandasāṁ yad atichandās ।
yad atichandasarcā mimīte varṣmaivainaṁ samānānāṁ karoti ।
ekayaikayotsargam ॥

[[6-1-9-5]]

mimīte 'yātayāmnīyāyātayāmnīyaivainam mimīte
tasmān nānā aṅgulayaḥ
sarvāsv aṅguṣṭham upa ni grhṇāti
tasmāt samāvadviryo 'nyābhir aṅgulibhis
tasmāt sarvā anu saṁ carati
yat saha sarvābhir mimīta saṁśliṣṭā aṅgulayo jāyeraṇ ।
ekayaikayotsargam mimīte
tasmād vibhaktā jāyante
pañca kṛtvo yajuṣā mimīte
pañcākṣarā paṅktiḥ
pāṅkto yajñas ।
yajñam evāva runddhe
pañca kṛtvas tūṣṇīm ॥

[[6-1-9-6]]

daśa sam padyante
daśākṣarā
annaṁ
virājaiṅvānādyam ava runddhe
yad yajuṣā mimīte bhūtam evāva runddhe
yat tūṣṇīm bhaviṣyat
yad vai tāvān eva somaḥ syād yāvantaṁ mimīte yajamānasyaiva syān nāpi
sadasyānām
prajābhyas tvety upa sam ūhati
sadasyān evānvābhajati
vāsasopa nahyati
sarvadevatyaṁ vai ॥

[[6-1-9-7]]

vāsaḥ
sarvābhir evainaṁ devatābhiḥ sam ardhayati
paśavo vai somaḥ
prāṇāya tvety upa nahyati
prāṇam eva paśuṣu dadhāti
vyānāya tvety anu śṛnthati
vyānam eva paśuṣu dadhāti
tasmāt svapantaṁ prāṇā na jahati ॥

[[6-1-10-1]]

yat kalayā te śaphena te krīṇānīti paṇetāgoarghaṁ somaṁ kuryād agoarghaṁ
yajamānam agoargham adhvaryum ।

gos tu mahimānaṃ nāva tīret |
gavā te krīṇānīty eva brūyāt |
goargham eva somaṃ karoti goarghaṃ yajamānaṃ goargham adhvaryum |
na gor mahimānaṃ ava tirati |
ajayā krīṇāti
satapasam evainaṃ krīṇāti
hiraṇyena krīṇāti
saśukram eva ||

[[6-1-10-2]]

enaṃ krīṇāti
dhenvā krīṇāti
sāsīram evainaṃ krīṇāti |
ṛṣabheṇa krīṇāti
sendram evainaṃ krīṇāti |
anaḍuhā krīṇāti
vahnir vā anaḍvān
vahninaiva vahni yajñasya krīṇāti
mithunābhyāṃ krīṇāti
mithunasyāvaruddhyai
vāsasā krīṇāti
sarvadevatyaṃ vai vāsaḥ sarvābhya evainaṃ devatābhyaḥ krīṇāti
daśa sam padyante
daśākṣarā virāḍ annaṃ virāḍ virājaivānnādyam ava runddhe ||

[[6-1-10-3]]

tapasas tanūr asi prajāpater varṇa ity āha
paśubhya eva tad adhvaryur ni hnuta ātmano 'nāvrasakāya gachati śriyam pra paśūn
āpnoti ya evaṃ veda
śukraṃ te śukreṇa krīṇāmīty āha yathāyajur evaitat |
devā vai yena hiraṇyena somam akrīṇan tat abhīṣahā punar ādadata ko hi tejasā
vikreṣyata iti
yena hiraṇyena ||

[[6-1-10-4]]

somaṃ krīṇiyāt tad abhīṣahā punar ā dadīta teja evātman dhatte |
asme jyotiḥ somavikrayiṇi tama ity āha
jyotir eva yajamāne dadhāti
tamasā somavikrayiṇam arpayati
yad anupagrathya hanyād dandaśūkās tāṃ samāṃ sarpāḥ syus |
idam ahaṃ sarpāṇāṃ dandaśūkānāṃ grivā upa grathnāmīty āhādandaśūkās tāṃ
samāṃ sarpā bhavanti tamasā somavikrayiṇaṃ vidhyati
svāna ||

[[6-1-10-5]]

bhrājety āhaite vā amuṣmiṃlloke somam arakṣan tebhyo 'dhi somam āharan
yad etebhyaḥ somakrayaṇān nānudiśed akrīto 'sya somaḥ syān nāsyaite
'muṣmiṃlloke somaṃ rakṣeyus |
yad etebhyaḥ somakrayaṇān anudiśati krīto 'sya somo bhavaty ete 'syāmuṣmiṃlloke
somaṃ rakṣanti ||

[[6-1-11-1]]

vāruṇo vai krītaḥ soma upanaddhas |
mitro na ehi sumitradhā ity āha
śāntyai |
indrayorum ā viśa dakṣiṇam ity āha
devā vai yaṁ somam akrīṇan tam indrayorau dakṣiṇa āsādayan |
eṣa khalu vā etarhīndro yo yajate
tasmād evam aha |
ud āyuṣā svāyuṣety āha
devatā evānvārabhyot ||

[[6-1-11-2]]

tiṣṭhati |
urv antarikṣam anv ihīty āha |
antarikṣadevatyo hy etarhi somas |
adityāḥ sado 'sy adityāḥ sada ā sīdety āha
yathāyajur evaitat |
vi vā enam etad ardhayati yad vāruṇaṁ santam maitraṁ karoti
vāruṇarcā sādayatisvayaivainaṁ devatayā sam ardhayati
vāsasā paryānahyati
sarvadevatyaṁ vai vāsaḥ
sarvābhir eva ||

[[6-1-11-3]]

enam devatābhiḥ sam ardhayati |
atho rakṣasām apahatyai
vaneṣu vy antarikṣaṁ tatānety āha
vaneṣu hi vy antarikṣaṁ tatān
vājam arvatsv ity āha
vājaṁ hy arvatsu
payo aghniyāsv ity āha
payo hy aghniyāsu
hṛtsu kratum ity āha
hṛtsu hi kratum |
varuṇo vikṣv agnim ity āha
varuṇo hi vikṣv agnim |
divi sūryam ||

[[6-1-11-4]]

ity āha
divi hi sūryam |
somam adrāv ity āha
grāvāṇo vā adrayas
teṣu vā eṣa somaṁ dadhāti yo yajate
tasmād evam āha |
ud u tyam jātavedasam iti sauryarcā kṛṣṇājīnam pratyānahyati
rakṣasām apahatyai |
usrāv etaṁ dhūrṣāhāv ity āha
yathāyajur evaitat
pra cyavasva bhuvāsa pata ity āha
bhūtānāṁ hi ||

[[6-1-11-5]]

eṣa patis |
 viśvāny abhi dhāmānīty āha
 viśvāni hy eṣo 'bhi dhāmāni pracyavate
 mā tvā pariparī vidad ity āha
 yad evādaḥ somaṃ āhriyamāṇaṃ gandharvo viśvāvasuḥ paryamuṣṇāt tasmād evam
 āha |
 aparimoṣāya
 yajamānasya svastyayany asīty āha
 yajamānasyaivaīṣa yajñasyānvārambhas |
 anavachittiyai
 varuṇo vā eṣa yajamānam abhy aiti yat ||

[[6-1-11-6]]

krītaḥ soma upanaddhas |
 namo mitrasya varuṇasya cakṣas ity āha
 śāntyai |
 ā somaṃ vahanti |
 agninā prati tiṣṭhate
 tau sambhavantau yajamānam abhi sam bhavataḥ
 purā khalu vāvaiṣa medhāyātmānam ārabhya carati yo dīkṣitas |
 yad agniṣomiyam paśum ālabhata ātmaniṣkrayaṇa evāsya
 tasmāt tasya nāśyam
 puruṣaniṣkrayaṇa iva hi |
 atho khalv āhus |
 agniṣomābhyāṃ vā indro vṛtram ahann iti
 yad agniṣomiyam paśum ālabhate vārtraghna evāsya
 tasmād v āśyam |
 vāruṇyarcā pari carati
 svayaivainam devatayā pari carati ||

[[6-2-1-1]]

yad ubhau vimucyātithyaṃ gṛhṇīyād yajñam vi chindyāt |
 yad ubhāv avimucya yathānāgatāyātithyaṃ kriyate tādr̥g eva tat |
 vimukto 'nyo 'naḍvān bhavaty avimukto 'nyo 'thātithyaṃ gṛhṇāti yajñasya saṃtatyai
 patny anvārabhate
 patnī hi pārīṇahyasyeṣe patniyaivānumataṃ nir vapati
 yad vai patnī yajñasya karoti mithunaṃ tat |
 atho patniyā eva ||

[[6-2-1-2]]

eṣa yajñasyānvārambho 'navachittiyai
 yāvadbhir vai rājānucarair āgachati sarvebhyo vai tebhya ātithyaṃ kriyate
 chandāṃsi khalu vai somasya rājño 'nucarāṇi |
 agner ātithyam asi viṣṇave tvety āha gāyatriyā evaitena karoti
 somasyātithyam asi viṣṇave tvety āha triṣṭubha evaitena karoti |
 atither ātithyam asi viṣṇave tvety āha jagatyai ||

[[6-2-1-3]]

evaitena karoti |
 agnaye tvā rāyaspoṣadāvne viṣṇave tvety āhānuṣṭubha evaitena karoti
 śyenāya tvā somabhṛte viṣṇave tvety āha gāyatriyā evaitena karoti
 pañca kṛtvo gṛhṇāti pañcākṣarā paṅktiḥ paṅkto yajño yajñam evāva runddhe

brahmavādino vadanti
kasmāt satyād gāyatriyā ubhayata ātithyasya kriyata iti
yad evādaḥ somam ā ||

[[6-2-1-4]]

aharat tasmād gāyatriyā ubhayata ātithyasya kriyate purastāc copariṣṭāc ca
śiro vā etad yajñasya yad ātithyaṃ navakapālaḥ puroḍāśo bhavati tasmān navadhā
śiro viṣyūtam |
navakapālaḥ puroḍāśo bhavati te trayas trikapālās trivṛtā stomena sammitās tejas
trivṛt teja eva yajñasya śirṣan dadhāti
navakapālaḥ puroḍāśo bhavati te trayas trikapālās trivṛtā prāṇena sammitās trvṛd
vai ||

[[6-2-1-5]]

prāṇas trivṛtam eva prāṇam abhipūrvam yajñasya śirṣan dadhāti
prajāpater vā etāni pakṣmāṇi yad āśvavālā aikṣavī tiraścī yad āśvavālaḥ prastaro
bhavaty aikṣavī tiraścī prajāpater eva tac cakṣuḥ sam bharati
devā vai yā āhutir ajuhavus tā asurā niṣkāvam ādan te devāḥ kārṣmaryam apaśyan
karmaṇyo vai
karmainena kurvīte te kārṣmaryamayān paridhīn ||

[[6-2-1-6]]

akurvata tair vai te rakṣāṃsy apāghnata
yat kārṣmaryamayāḥ paridhayo bhavanti rakṣasām apahatyai
saṃ sparśayati rakṣasām ananvavacārāya
na purastāt pari dadhāty ādityo hy evodyan purastād rakṣāṃsy apahanti |
ūrdhve samidhāv ā dadhāty upariṣṭād eva rakṣāṃsy apahanti
yajusānyām tūṣṇīm anyām mithunatvāya
dve ā dadhāti dvipād yajamānaḥ pratiṣṭhityai
brahmavādino vadanti ||

[[6-2-1-7]]

agnīś ca vā etau somaś ca kathā somāyātithyaṃ kriyate nāgnaya iti
yad agnāv agnim mathitvā praharati tenaivāgnaya ātithyaṃ kriyate |
atho khalv āhur agniḥ sarvā devatā iti yad dhavir āsādyāgnim manthati
havyāyaivāsannāya sarvā devatā janayati ||

[[6-2-2-1]]

devāsurāḥ saṃyattā āsan
te devā mitho vipriyā āsan
te 'nyo'nyasmai jyaiṣṭhyāyātiṣṭhamānāḥ pañcadhā vy akrāmann agnir vasubhiḥ
somo rudrair indro marudbhīr varuṇa ādityair bṛhaspatir viśvair devais
te 'manyanta |
asurebhyo vā idam bhrātṛvyebhyo radhyāmo yan mitho vipriyāḥ smo yā na imāḥ
priyās tanuvas tāḥ samavadyāmahai tābhyaḥ sa nir ṛchād yaḥ ||

[[6-2-2-2]]

naḥ prathamo 'nyo'nyasmai druhyād iti
tasmād yaḥ satānūnaptriṇām prathamo druhyati sa ārtim ārchati
yat tānūnaptraṃ samavadyati bhrātṛvyābhibhūtyai
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati
pañca kṛtvo 'va dyati

pañcadhā hi te tat samavādyanta |
atho pañcākṣarā pañktiḥ
pañkto yajñas |
yajñam evāva runddhe |
āpataye tvā gṛhṇāmīty āha
prāṇo vai ||

[[6-2-2-3]]

āpatiḥ
prāṇam eva prīṇāti
paripataya ity āha
mano vai paripatis |
mana eva prīṇāti
tanūnaptra ity āha
tanuvo hi te tāḥ samavādyanta
śākvarāyety āha
śaktyai hi te tāḥ samavādyanta
śakmann ojiṣṭhāyety āha |
ojiṣṭhaṁ hi te tad ātmanaḥ samavādyanta |
anādhṛṣṭam asya anādhṛṣyam ity āha |
anādhṛṣṭaṁ hy etad anādhṛṣyam |
devānām ojaḥ ||

[[6-2-2-4]]

ity āha
devānāṁ hy etad ojas |
abhiśastipā anabhiśastenyam ity āha |
abhiśastipā hy etad anabhiśastenyam
anu me dikṣāṁ dikṣāpatir manyatām ity āha
yathāyajur evaitat |
ghṛtaṁ vai devā vajraṁ kṛtvā somam aghnan |
antikam iva khalu vā asyaitac caranti yat tātūnaptreṇa pracaranti |
aṁśuraṁśś te deva somā pyāyatām ity āha
yat ||

[[6-2-2-5]]

evāsyāpuvāyate yan mīyate tad evāsyaitenā pyāyayati |
ā tubhyam indraḥ pyāyatām ā tvam indrāya pyāyasvety āha |
ubhāv evendram ca somam cā pyāyayati |
ā pyāyaya sakhīnt sanyā medhayety āha |
ṛtvijo vā asya sakhāyas
tān evā pyāyayati
svasti te deva soma sutyām aśīya ||

[[6-2-2-6]]

ity āha |
āśiṣam evaitām ā śāste
pra vā ete 'smāl lokāc cyavante ye somam āpyāyayanti |
antarikṣadevatyo hi soma āpyāyitas |
eṣṭā rāyaḥ preṣe bhagāyety āha
dyāvāpṛthivībhyām eva namaskṛtyāsmimlloke prati tiṣṭhanti
devāsuraḥ saṁyattā āsan

te devā bibhyato 'gnim prāviśan
tasmād āhus |
agniḥ sarvā devatā iti
te ||

[[6-2-2-7]]

agnim eva varūthaṃ kṛtvāsurān abhy abhavan |
agnim iva khalu vā eṣa pra viśati yo 'vāntaradīkṣām upaiti
bhrātrvyābhibhūtyai
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātrvyo bhavati |
ātmānam eva dīkṣayā pāti prajāṃ avāntaradīkṣayā
saṃtarāṃ mekhalāṃ samāyachate
prajā hy ātmano 'ntaratarā
taptavrato bhavati
madantībhir mārjayate
nir hy agniḥ śītena vāyati
samiddhyai
yā te agne rudriyā tanūr ity āha
svayaivainad devatayā vratayati
sayonitvāya śāntyai ||

[[6-2-3-1]]

teṣāṃ asurāṇāṃ tisraḥ pura āsann ayasmayy avamātha rajatātha hariṇī
tā devā jetuṃ nāsaknuvan tā upasadaivājigīṣan
tasmād āhur yaś caivaṃ veda yaś ca na |
upasadā vai mahāpuraṃ jayantīti
ta iṣuṃ sam askurvātāgnim anīkaṃ somaṃ śalyaṃ viṣṇuṃ tejanam |
te 'bruvan
ka imām asiṣyatīti ||

[[6-2-3-2]]

rudra ity abruvan rudro vai krūraḥ so 'syatv iti
so 'bravīt |
varam vṛṇā aham eva paśūnām adhipatir asānīti tasmād rudraḥ paśūnām adhipatis
tāṃ rudro 'vāsṛjat sa tisraḥ puro bhittvaibhyo lokebhyo 'surān prāṇudata
yad upasada upasadyante bhrātrvyaparāṇuttayai
nānyām āhutim purastāj juhuyāt |
yad anyām āhutim purastāj juhuyāt ||

[[6-2-3-3]]

anyan mukhaṃ kuryāt
sruvenāghāram ā ghārayati yajñasya prajñatyai
parān atikramya juhōti
parāca evaibhyo lokebhyo yajamāno bhrātrvyān pra ṇudate
punar atyākramyopasadaṃ juhōti
praṇudyaivaibhyo lokebhyo jītvā bhrātrvyalokam abhyārohati
devā vai yāḥ prātar upasada upāsīdann aḥnas tābhir asurān prāṇudanta
yāḥ sāyaṃ rātriyai tābhis |
yat sāyamprātar upasadaḥ ||

[[6-2-3-4]]

upasadyante 'horātrābhyām eva tad yajamāno bhrātrvyān pra ṇudate

yāḥ prātar yājyāḥ syus tāḥ sāyam puro'nuvākyāḥ kuryād ayātayāmatvāya
tisra upasada upaiti traya ime lokā imān eva lokān prīṇāti
ṣaṭ sam padyante ṣaḍ vā ṛtava ṛtūn eva prīṇāti dvādaśāhine soma upaiti dvādaśa
māsāḥ saṃvatsaraḥ saṃvatsaram eva prīṇāti
caturviṃśatiḥ sam ॥

[[6-2-3-5]]

padyante
caturviṃśatir ardhamāsā ardhamāsān eva prīṇāti |
ārāgrām avāntaradīkṣām upeyād yaḥ kāmayeta |
asmin me loke 'rdhukam̐ syād ity ekam agre 'the dvāv atha trīn atha catura eṣā vā
ārāgrāvāntaradīkṣāsminn evāsmi loke 'rdhukam bhavati
parovariyasim avāntaradīkṣām upeyād yaḥ kāmayeta |
amuṣmin me loke 'rdhukam̐ syād iti caturo 'gre 'the trīn atha dvāv athaikam eṣā vai
parovariyasy avāntaradīkṣāmuṣminn evāsmi loke 'rdhukam bhavati ॥

[[6-2-4-1]]

suvargaṃ vā ete lokāṃ yanti ya upasada upayanti
teṣāṃ ya unnayate hīyata eva
nod aneṣīti sūnnīyam iva
yo vai svārthetāṃ yatām̐ śrānto hīyata uta sa niṣṭyāya saha vasati
tasmāt sakṛd unniya nāparam unnayeta
dadhnon nayeta |
etad vai paśūnām̐ rūpaṃ |
rūpeṇaiva paśūn ava runddhe ॥

[[6-2-4-2]]

yajño devebhyo nilāyata viṣṇū rūpaṃ kṛtvā
sa pṛthivīm prāviśat
taṃ devā hastānt saṃrabhyaichan
tam indra uparyupary aty akrāmat
so 'bravīt
ko māyam uparyupary aty akramīd iti |
ahaṃ durge hantety atha kas tvam iti |
ahaṃ durgād āharteti
so 'bravīt |
durge vai hantāvocathā varāho 'yaṃ vāmamoṣaḥ ॥

[[6-2-4-3]]

saptānām girīṇām parastād vittaṃ vedyam asurāṇām bibharti taṃ jahi yadi durge
hantāsīti
sa darbhapuñjīlam udvṛhya saptagirīn bhittvā tam ahan |
so 'bravīt |
durgād vā āhartāvocathā etam ā hreti
tam ebhyo yajña eva yajñam āharat |
yat tad vittaṃ vedyam asurāṇām avindanta tad ekam vedyai veditvam
asurāṇām ॥

[[6-2-4-4]]

vā iyam agra āsīt |
yāvad āsīnaḥ parāpaśyati tāvad devānām |
te devā abruvan |

astv eva no 'syām apīti
kiyad vo dāsyāma iti
yāvad iyaṁ salāvṛkī triḥ parikrāmati tāvan no datteti
sa indraḥ salāvṛkī rūpaṁ kṛtvemāṁ triḥ sarvataḥ pary akrāmat
tad imām avindanta
yad imām avindanta tad vedyai veditvam ॥

[[6-2-4-5]]

sā vā iyaṁ sarvaiva vedis ।
iyati śaksyāmīti tvā avamāya yajante
triṁśat padāni paścāt tiraścī bhavati ṣaṭtriṁśat prācī caturviṁśatiḥ purastāt tiraścī
daśadaśa sam padyante
daśākṣarā
annam
virājaivānnādyam ava runddhe ।
ud dhanti
yad evāsyā amedhyaṁ tad apa hanti ।
ud dhanti
tasmād oṣadhayaḥ parā bhavanti
barhi str̥ṇāti
tasmād oṣadhayaḥ punar ā bhavanti ।
uttaram barhiṣa uttarabarhi str̥ṇāti
prajā vai barhir yajamāna uttarabarhis ।
yajamānam evāyajamānād uttaram karoti
tasmād yajamāno 'yajamānād uttaraḥ ॥

[[6-2-5-1]]

yad vā anīśāno bhāram ādatte vi vai sa liśate
yad dvādaśa sāhnasyopasadaḥ syus tisro 'hīnasya yajñasya viloma kriyeta
tisra eva sāhnasyopasado dvādaśāhīnasya yajñasya savīryatvāyātho saloma kriyate
vatsasyaika stano bhāgī hi so 'thaikaṁ stanam vratam upaity atha dvāv atha trīn
atha catura etad vai ॥

[[6-2-5-2]]

kṣurapavi nāma vratam yena pra jātān bhrātṛvyān nudate prati janiṣyamāṇān atho
kanīyasaiva bhūya upaiti
caturo 'gre stanān vratam upaity atha trīn atha dvāv athaikam etad vai sujaghanam
nāma vratam tapasyaṁ suvargyam atho praiva jāyate prajayā paśubhis ।
yavāgū rājanyasya vratam krūreva vai yavāgūḥ krūra iva ॥

[[6-2-5-3]]

rājanyo vajrasya rūpaṁ samṛddhyai ।
āmikṣā vaiśyasya pākayajñasya rūpaṁ puṣṭyai
payo brāhmaṇasya tejo vai brāhmaṇas tejaḥ payas tejasaiva tejaḥ paya ātman
dhatte ।
atho payasā vai garbhā vardhante garbha iva khalu vā eṣa yad dikṣito yad asya payo
vratam bhavaty ātmānam eva tad vardhayati
trivrato vai manur āsīd dvivratā asurā ekavratāḥ ॥

[[6-2-5-4]]

devās ।
prātar madhyam̐dine sāyam̐ tan manor vratam āsīt pākayajñasya rūpaṁ puṣṭyai

prātaś ca sāyaṃ cāsurāṇāṃ nirmadhyāṃ kṣudho rūpaṃ tatas te parābhavan
madhyāṃdine madhyarātre devānāṃ tatas te 'bhavant suvargaṃ lokam āyan
yad asya madhyāṃdine madhyarātre vratam bhavati madhyato vā annena bhuñjate
madhyata eva tad ūrjaṃ dhatte bhrātr̥vyābhibhūtyai
bhavaty ātmanā ॥

[[6-2-5-5]]

parāsyā bhrātr̥vyo bhavati
garbho vā eṣa yad dikṣito yonir dikṣitavimitaṃ yad dikṣito dikṣitavimitāt pravased
yathā yoner garbha skandati tādr̥g eva tan na pravastavyam ātmano gopīthāya ।
eṣa vai vyāghraḥ kulagopo yad agnis tasmād yad dikṣitaḥ pravaset sa enam īśvaro
'nūtthāya hantor na pravastavyam ātmano guptyai
dakṣiṇataḥ śaya etad vai yajamānasyāyatanaṃ sva evāyatane śaye ।
agnim abhyāvṛtya śaye devatā eva yajñam abhyāvṛtya śaye ॥

[[6-2-6-1]]

purohaviṣi devayajane yājayed yaṃ kāmayeta ।
upainam uttaro yajño named abhi suvargaṃ lokam jayed iti ।
etad vai purohvir devayajanaṃ yasya hotā prātaranuvākam anubruvann agnim apa
ādityam abhi vipaśyati ।
upainam uttaro yajño namaty abhi suvargaṃ lokam jayati ।
āpte devayajane yājayed bhrātr̥vyavantam
panthāṃ vādhisparśayet kartaṃ vā
yāvan nānase yātavai ॥

[[6-2-6-2]]

na rathāyaitad vā āptaṃ devayajanam
āpnoty eva bhrātr̥vyam nainam bhrātr̥vya āpnoti ।
ekonnate devayajane yājajet paśukāmam
ekonnatād vai devayajanād aṅgirasah paśūn asṛjanta ।
antarā sadohavirdhāne unnataṃ syāt ।
etad vā ekonnataṃ devayajanam
paśumān eva bhavati
tryunnate devayajane yājayet suvargakāmam ।
tryunnatād vai devayajanād aṅgirasah suvargaṃ lokam āyan ।
antarāhavanīyaṃ ca havirdhānaṃ ca ॥

[[6-2-6-3]]

unnataṃ syād antarā havirdhānaṃ ca sadaś cāntarā sadaś ca gārhapatyam ca ।
etad vai tryunnataṃ devayajanam ।
suvargam eva lokam eti
pratiṣṭhite devayajane yājayet pratiṣṭhākāmam
etad vai pratiṣṭhitaṃ devayajanaṃ yat sarvataḥ samam
praty eva tiṣṭhati
yatrānyānyā ośadhayo vyatiṣaktāḥ syus tad yājayet paśukāmam
etad vai paśunām rūpam ।
rūpeṇaivāsmāi paśūn ॥

[[6-2-6-4]]

ava runddhe
paśumān eva bhavati
nirṛtigṛhite devayajane yājayed yaṃ kāmayeta

nirṛtyāsyā yajñam grāhayeyam iti |
etad vai nirṛtigṛhītam devayajanam yat sadṛśyai satyā ṛkṣam |
nirṛtyaivāsyā yajñam grāhayati
vyāvṛtte devayajane yājayed vyāvṛtkāmaṃ yam pātre vā talpe vā mīmāṃseran
prācinam āhavanīyāt pravaṇam syāt praticīnam gārhapatyād etad vai vyāvṛttam
devayajanam |
vi pāpmanā bhrātrvyeṇā vartate
nainam pātre na talpe mīmāṃsante
kārye devayajane yājayed bhūtikāmam |
kāryo vai puruṣas |
bhavaty eva ||

[[6-2-7-1]]

tebhya uttaravediḥ siṃhī rūpaṃ kṛtvobhayān antarāpakramyātiṣṭhat
te devā amanyanta
yantārān vā iyam upāvartsyati ta idam bhaviṣyantīti
tām upāmantrayanta
sābravīd
varam vṛṇai sarvān mayā kāmān vy asnavatha pūrvam tu māgner āhutir asnavatā iti
tasmād uttaravedim pūrvam agner vyāghārayanti
vārevṛtam hy asyai
śamyayā pari mimīte ||

[[6-2-7-2]]

mātraivāsyai sātho yuktenaiva yuktam ava runddhe
vittāyanī me 'sity āha
vittā hy enān āvat
tiktāyanī me 'sity āha
tiktān hy enān āvat
avatān mā nāthitam ity āha
nāthitān hy enān āvad
avatān mā vyathitam ity āha
vyathitān hy enān āvad
vider agnir nabho nāma ||

[[6-2-7-3]]

agne āngira iti trir harati
ya evaiṣu lokeṣv agnayas
tān evāva runddhe tūṣṇīm caturtham haraty
aniruktam evāva runddhe
siṃhīr asi mahiṣīr asīty āha
siṃhīr hy eṣā rūpaṃ kṛtvobhayān antarāpakramyātiṣṭhad
uru prathasvoru te yajñapatiḥ prathatām ity āha
yajamānam eva prajayā paśubhiḥ prathayati
dhruvā ||

[[6-2-7-4]]

asīti saṃ hanti dhṛtyai devebhyaḥ śundhasvadevebhyaḥ śumbhasvety ava cokṣati
pra ca kirati śuddhyai |
indraghoṣas tvā vasubhiḥ purastāt pātv ity āha digbhya evainām prokṣati
devāṃś ced uttaravedir upāvavartīhaiva vi jāyāmāhā ity asurā vajram udyatya
devān abhy āyanta tān indraghoṣo vasubhiḥ purastād apa ||

[[6-2-7-5]]

anudata manojavāḥ piṭṛbhir dakṣiṇataḥ pracetā rudraiḥ paścād viśvakarmādityair
uttarato

yad evam uttaravedim prokṣati digbhya eva tad yajamāno bhrāṭṛvyān praṇudata
indro yatīnt sālāvṛkebhyaḥ prāyachat tān dakṣiṇata uttaravedyā ādan
yat prokṣaṇinām ucchiṣyeta tad dakṣiṇata uttaravedyai ni nayed
yad eva tatra krūraṃ tat tena śamayati
yaṃ dviṣyāt taṃ dhyāyec chucaivainam arpayati

[[6-2-8-1]]

sottaravedir abravīt
sarvān mayā kāmān vy aśnavatheti
te devā akāmayanta |
asurān bhrāṭṛvyān abhi bhavemeti
te 'juhavuḥ
siṃhīr asi sapatnasāhī svāheti
te 'srurān bhrāṭṛvyān abhy abhavan
te 'surān bhrāṭṛvyān abhibhūyākāmayanta
prajāṃ vindemahīti
te 'juhavuḥ
siṃhīr asi suprajāvaniḥ svāheti
te prajāṃ avindanta
te prajāṃ vittvā ||

[[6-2-8-2]]

akāmayanta
paśūn vindemahīti
te 'juhavuḥ
siṃhīr asi rāyaspoṣavaniḥ svāheti
te paśūn avindanta
te paśūn vittvākāmayanta
pratiṣṭhāṃ vindemahīti
te 'juhavuḥ
siṃhīr asy ādityavaniḥ svāheti
ta imām pratiṣṭhāṃ avindanta
ta imām pratiṣṭhāṃ vittvākāmayanta
devatā āśiṣa upeyāmeti
te 'juhavuḥ
siṃhīr asy ā vaha devān devayate ||

[[6-2-8-3]]

yajamānāya svāheti
te devatā āśiṣa upāyan
pañca kṛtvo vyāghārayati
pañcākṣarā paṅktiḥ
paṅkto yajñas |
yajñam evāva runddhe |
akṣṇyā vyāghārayati
tasmād akṣṇayā paśavo 'ngāni pra haranti
pratiṣṭhityai
bhūtebhyas tveti srucam ud gṛhṇāti

ya eva devā bhūtās teṣāṃ tad bhāgadheyam |
tān eva tena prīṇāti
pautudravān paridhīn pari dadhāti |
eṣāṃ ||

[[6-2-8-4]]

lokānāṃ vidhr̥tyai |
agnes trayo jyāyāṃso bhrātara āsan
te devebhyo havyaṃ vahantaḥ prāmīyānta
so 'gnir abibhet |
itthaṃ vāva sya ārtim āriṣyatīti
sa nilāyata
sa yāṃ vanaspatiṣv avasat tām pūtudrau yām oṣadhīṣu tām sugandhitejane yām
paśuṣu tām petvasyāntarā śṛṅge
taṃ devatāḥ pariṣam aichan
tam anv avindan
tam abruvan ||

[[6-2-8-5]]

upa na ā vartasva havyaṃ no vaheti
so 'bravīt |
varam vṛṇai yad eva gṛhītas-yāhutasya bahiḥparidhi skandāt tan me bhrātṛṇām
bhāgadheyam asad iti
tasmād yad gṛhītas-yāhutasya bahiḥparidhi skandati teṣāṃ tad bhāgadheyam tān
eva tena prīṇāti
so 'manyata |
asthanvanto me pūrve bhrātaraḥ prāmeṣatāsthāni śātayā iti
sa yāni ||

[[6-2-8-6]]

asthāny aśātayata tat pūtudrv abhavat |
yan māṃsam upamṛtaṃ tad gulgulu yad etānt sambhārānt sambharaty agnim eva
tat sam bharati |
agneḥ purīṣam asīty āha |
agner hy etat purīṣam yat sambhārās |
atho khalv āhus |
ete vāvainaṃ te bhrātaraḥ pari śere yat pautudravāḥ paridhaya iti ||

[[6-2-9-1]]

baddham ava syati
varuṇapāśād evaine muñcati
pra ṇenecti medhye evaine karoti
sāvitrīyarcā hutvā havirdhāne pra vartayati
savitṛprasūta evaine pra vartayati
varuṇo vā eṣa durvāg ubhayato baddho yad akṣaḥ
sa yad utsarjed yajamānasya gṛhān abhyutsarjet
suvāg deva duryāṃ ā vadety āha
gṛhā vai duryāḥ
śāntyai
patnī ||

[[6-2-9-2]]

upānakti
patnī hi sarvasya mitram
mitratvāya
yad vai patnī yajñasya karoti mithunaṃ tat |
atho patniyā evaiṣa yajñasyānvārambhonavachittyai
vartmanā vā anvitya yajñam rakṣāṃsi jighāṃsanti
vaiṣṇavibhyām ṛgbhyām vartmanor juhōti
yajño vai viṣṇus |
yajñād eva rakṣāṃsy apa hanti
yad adhvaryur anagnāv āhutiṃ juhuyād andho 'dhvaryuḥ syād rakṣāṃsi yajñam
hanyuḥ ||

[[6-2-9-3]]

hiraṇyam upāsya juhōti |
agnivaty eva juhōti
nāndho 'dhvaryur bhavati na yajñam rakṣāṃsi ghnanti
prāci pretam adhvaraṃ kalpayanti ity āha
suvargam evaine lokaṃ gamayati |
atra ramethāṃ varṣman pṛthivyā ity āha
varṣma hy etat pṛthivyā yad devayajanam |
śiro vā etad yajñasya yad dhavirdhānam |
divo vā viṣṇav uta vā pṛthivyāḥ ||

[[6-2-9-4]]

ity āsīrpadayarcā dakṣiṇasya havirdhānasya methim ni hanti
śirṣata eva yajñasya yajamāna āśiṣo 'va runddhe
daṇḍo vā auparas ṛtīyasya havirdhānasya vaṣatkārenākṣam achinat |
yat ṛtīyaṃ chadir havirdhānāyor udāhriyate ṛtīyasya havirdhānasyāvaruddhyai
śiro vā etad yajñasya yad dhavirdhānam |
viṣṇo rarāṭam asiviṣṇoḥ pṛṣṭham asīty āha
tasmād etāvaddhā śiro viṣyūtam |
viṣṇoḥ syūr asi viṣṇor dhruvam asīty āha
vaiṣṇavaṃ hi devatayā havirdhānam |
yam prathamam granthim grathniyāt yat taṃ na visramṣayed amehenādhvaryuḥ pra
mīyeta
tasmāt sa visrasyaḥ ||

[[6-2-10-1]]

devasya tvā savituḥ prasava ity abhrim ā datte prasūtyai |
aśvinor bāhubhyām ity āha |
aśvinau hi devānām adhvaryū āstām
pūṣṇo hastābhyām ity āha yatyai
vajra iva vā eṣā yad abhrir abhrir asi nārīr asīty āha śāntyai
kāṇḍekāṇḍe vai kriyamāṇe yajñam rakṣāṃsi jighāṃsanti
parilikhitaṃ rakṣaḥ parilikhitā arātaya ity āha rakṣasām apahatyai ||

[[6-2-10-2]]

idam ahaṃ rakṣaso grīvā api kṛntāmi yo 'smān dveṣṭi yaṃ ca vayaṃ dviṣma ity āha
dvau vāva puruṣau yaṃ caiva dveṣṭi yaś cainaṃ dveṣṭi tayor evānantarāyaṃ grīvāḥ
kṛntati
dive tvāntarikṣāya tvā pṛthivyai tvety āhaibhya evainaṃ lokebhyaḥ prokṣati
parastād arvācīm prokṣati tasmāt ||

[[6-2-10-3]]

parastād arvācīm manuṣyā ūrjam upa jīvanti
krūram iva vā etad karoti yat khanaty apo 'va nayati śāntyai
yavamatir̥ ava nayaty ūrg vai yava ūrg udumbara ūrjaivorjaṃ sam ardhayati
yajamānena sammitaudumbarī bhavati yāvān eva yajamānas tāvatīm evāsminn
ūrjaṃ dadhāti
pitṛṇāṃ sadanam asīti barhir ava str̥ṇāti pitṛdevatyam ||

[[6-2-10-4]]

hy etad yan nikhātam |
yad barhir anavastīrya minuyāt pitṛdevatyā nikhātā syād barhir avastīrya minoty
asyām evaināṃ minoty atho svāruham evaināṃ karoti |
ud divaṃ stabhānāntarikṣam pṛṇety āhaiṣāṃ lokānāṃ vidhṛtyai
dyutānas tvā māruto minotv ity āha dyutāno ha sma vai māruto devānāṃ
audumbarīm minoti tenaiva ||

[[6-2-10-5]]

enām minoti
brahmavaniṃ tvā kṣatravanim ity āha yathāyajur evaitat |
ghṛtena dyāvāpṛthivī ā pṛṇethām ity audumbaryāṃ juhōti dyāvāpṛthivī eva
rasenānakti |
āntam anvavasrāvayaty āntam eva yajamānaṃ tejasānakti |
aindrām asīti chadir adhi ni dadhāty aindraṃ hi devatayā sadas |
viśvajanasya chāyety āha viśvajanasya hy eṣā chāyā yat sadas |
navachadi ||

[[6-2-10-6]]

tejaskāmasya minuyāt trivṛtā stomena sammitam tejas trivṛt tejasvy eva bhavati |
ekādaśachadīndriyakāmasyaikādaśākṣarā tṛṣṭug indriyaṃ triṣṭug indriyāvy eva
bhavati
pañcadaśachadi bhrātṛvyavataḥ pañcadaśo vajro bhrātṛvyābhibhūtyai
saptadaśachadi prajākāmasya saptadaśaḥ prajāpatiḥ prajāpater āptyai |
ekaviṃśatichadi stomānāṃ pratiṣṭhā pratiṣṭhityai |
udaraṃ vai sada ūrg udumbaro madhyata audumbarīm minoti madhyata eva
prajānām ūrjaṃ dadhāti tasmāt ||

[[6-2-10-7]]

madhyata ūrjā bhūñjate
yajamānaloke vai dakṣiṇāni chadim̃ṣi bhrātṛvyaloka uttarāni dakṣiṇāny uttarāni
karoti yajamānam evāyajamānād uttaraṃ karoti tasmād yajamāno 'yajamānād
uttaras |
antarvartān karoti vyāvṛtṭyayai tasmād aranyaṃ prajā upa jīvanti
pari tvā girvaṇo gira ity āha yathāyajur evaitat |
indrasya syūr asīndrasya dhruvam asīty āhaindraṃ hi devatayā sadas |
yam prathamam granthim̃ grathniyād yat taṃ na visraṃsayed amehenādhvaryuḥ
pra miyeta tasmāt sa visrasyaḥ ||

[[6-2-11-1]]

śiro vā etad yajñasya yad dhavirdhānam prāṇā uparavās |
havirdhāne khāyante
tasmāc chīrṣan prāṇās |

adhastāt khāyante
tasmād adhastāc chirṣṇaḥ prāṇās |
rakṣohaṇo valagahano vaiṣṇavān khanāmīty āha
vaiṣṇavā hi devatayoparavās |
asurā vai niryanto devānām prāṇeṣu valagān ny akhanan
tān bāhumātre 'nv avindan
tasmād bāhumātrāḥ khāyante |
idam ahaṃ taṃ valagaṃ ud vapāmi ||

[[6-2-11-2]]

yaṃ naḥ samāno yam asamāno nicakhānety āha
dvau vāva puruṣau yaś caiva samāno yaś cāsamānas |
yam evāsmāi tau valagaṃ nikhanastas tam evod vapati
saṃ tṛṇatti
tasmāt saṃtṛṇṇā antarataḥ prāṇās |
na sam bhinatti
tasmād asambhinnāḥ prāṇās |
apo 'va nayati
tasmād ārdṛā antarataḥ prāṇās |
yavamatīr ava nayati ||

[[6-2-11-3]]

ūrg vai yavaḥ
prāṇā uparavāḥ
prāṇeṣv evorjaṃ dadhāti
barhir ava stṛṇāti
tasmāl lomaśā antarataḥ prāṇās |
ājyena vyāghārayati
tejo vā ājyam
prāṇā uparavāḥ
prāṇeṣv eva tejo dadhāti
hanū vā ete yajñasya yad adhiṣavāṇe
na saṃ tṛṇatti |
asaṃtṛṇṇe hi hanū
atho khalu dīrghasome saṃtṛḍye
dhṛtyai
śiro vā etad yajñasya yad dhavirdhānam ||

[[6-2-11-4]]

prāṇā uparavā hanū adhiṣavāṇe jihvā carma grāvāṇo dantā mukham āhavanīyo
nāsikottaravedir udaraṃ sadas |
yadā khalu vai jihvayā datsv adhi khādaty atha mukhaṃ gachati
yadā mukhaṃ gachaty athodaraṃ gachati
tasmād dhavirdhāne carmann adhi grāvabhir abhiṣutyāhavanīye hutvā pratyañcaḥ
paretya sadasi bhakṣayanti
yo vai virājo yajñamukhe dohaṃ veda
duha evainām
iyaṃ vai
tasyai tvak carmodho 'dhiṣavāṇe stanā uparavā grāvāṇo vatsā ṛtvijo duhanti somaḥ
payas |
ya evaṃ veda duha evainām ||

[[6-3-1-1]]

cātvālād dhiṣṇiyān upa vapati
yonir vai yajñasya cātvālam yajñasya sayonitvāya
devā vai yajñam parājayanta
tam āgnīdhrāt punar apājayan |
etad vai yajñasyāparājitam yad āgnīdhram |
yad āgnīdhrād dhiṣṇiyān viharati yad eva yajñasyāparājitam tata evainam punas
tanute
parājityeva khalu vā ete yanti ye bahiṣpavamānaṃ sarpanti
bahiṣpavamāne stute ||

[[6-3-1-2]]

āha |
agnīd agnīn vi hara barhi strnāhi puroḍāsāṃ alam kurv iti
yajñam evāpajitya punas tanvānā yanti |
aṅgārair dve savane vi harati śalākābhis tṛṭiyam |
saśukratvāya |
atho sam bharaty evainad |
dhiṣṇiyā vā amuṣmiṃlloke somam arakṣan
tebhyo 'dhi somam āharan
tam anvavāyan tam pary aviśan
ya evaṃ veda vindate ||

[[6-3-1-3]]

pariveṣṭāram |
te somapīthena vy ārdhyanta
te deveṣu somapītham aichanta
tān devā abruvan
dvedve nāmanī kurudhvam atha pra vāpsyatha na veti |
agnayo vā atha dhiṣṇiyās
tasmād dvināmā brāhmaṇo 'rdhukas
teṣāṃ ye nediṣṭham paryaviśan te somapītham prāpnuvann āhavanīya āgnīdhrīyo
hotriyo mārjāliyas
tasmāt teṣu juhvati |
atihāya vaṣaṭ karoti
vi hi ||

[[6-3-1-4]]

ete somapīthenārdhyanta
devā vai yāḥ prācīr āhutir ajuhavur ye purastād asurā āsan tāṃs tābhiḥ prānudanta
yāḥ prācīr ye paścād asurā āsan tāṃs tābhir apānudanta
prācīr anyā āhutayo hūyante pratyañ āsīno dhiṣṇiyān vyāghārayati
paścāc caiva purastāc ca yajamāno bhrātṛvyān pra ṇudate
tasmāt parācīḥ prajāḥ pra vīyante prācīḥ ||

[[6-3-1-5]]

jāyante
prāṇā vā ete yad dhiṣṇiyās |
yad adhvaryuḥ pratyañ dhiṣṇiyān atisarpet prāṇānt sam karṣet
pramāyukaḥ syāt |
nābhir vā eṣā yajñasya yad dhotā |
ūrdhvaḥ khalu vai nābhyai prāṇo 'vān apānas |

yad adhvaryuḥ pratyāñ hotāram atisarped apāne prāṇaṃ dadhyāt pramāyukaḥ syāt |
nādhvaryur upa gāyet |
vāgvīryo vā adhvaryus |
yad adhvaryur upagāyed udgātre ||

[[6-3-1-6]]

vācaṃ sam pra yached upadāsukāsyā vāk syāt |
brahmavādino vadanti
nāsaṃsthite some 'dhvaryuḥ pratyāñk sado 'tīyād atha kathā dākṣiṇāni hotum eti
yāmo hi sa teṣāṃ kasmā aha devā yāmaṃ vāyāmaṃ vānu jñāsyantīti |
uttareṇāgnīdhram parītya juhōti dākṣiṇāni
na prāṇānt saṃ karṣati
ny anye dhiṣṇiyā upyante nānye
yān nivapati tena tān prīṇāti
yān na nivapati yad anudīśati tena tān ||

[[6-3-2-1]]

suvargāya vā etāni lokāya hūyante yad vaisarjanāni
dvābhyāṃ gārhapatyē juhōti
dvipād yajamānaḥ
pratiṣṭhityai |
āgnīdhre juhōti |
antarikṣa evā kramate |
āhavanīye juhōti
suvargam evainaṃ lokam gamayati
devān vai suvargam lokam yato rakṣāṃsy ajighāṃsan
te somena rājñā rakṣāṃsy apahatyāptum ātmānaṃ kṛtvā suvargam lokam āyan
rakṣasām anupalābhāyā |
āttaḥ somo bhavaty atha ||

[[6-3-2-2]]

vaisarjanāni juhōti rakṣasām apahatyai
tvaṃ soma tanūkṛdbhya ity āha
tanūkṛd dhy
dveṣobhyo 'nyakṛtebhya ity āha |
anyakṛtāni hi rakṣāṃsi |
uru yantāsi varūtham ity āha |
uru ṇas kṛdhīti vāvaitad āha
ṣāṇo aptur ājyasya vetv ity āha |
aptum eva yajamānaṃ kṛtvā suvargam lokam gamayati
rakṣasām anupalābhāyā |
ā somaṃ dadate ||

[[6-3-2-3]]

ā grāvṇa ā vāyavyāny ā droṇakalaśam
ut patnīm ā nayanti |
anv anāṃsi pra vartayanti
yāvad evāsyāsti tena saha suvargam lokam eti
nayavatyardcāgnīdhre juhōti
suvargasya lokasyābhiniṭyāi
grāvṇo vāyavyāni droṇakalaśam āgnīdhra upa vāsayati
vi hy enaṃ tair grīṇate

yat sahopavāsayed apuvāyeta
saumyarcā pra pādayati
svayā ॥

[[6-3-2-4]]

evainam devatayā pra pādayati |
adityāḥ sado 'sy adityāḥ sada ā sīdety āha
yathāyajur evaitat |
yajamāno vā etasya purā goptā bhavati |
eṣa vo deva savitaḥ soma ity āha
savitṛprasūta evainam devatābhyaḥ sam pra yachati |
etat tvaṁ soma devo devān upāgā ity āha
devo hy eṣa san ॥

[[6-3-2-5]]

devān upaiti |
idam aham manuṣyo manuṣyān ity āha
manuṣyo hy eṣa san manuṣyān upaiti
yad etad yajur na brūyād aprajā apaśur yajamānaḥ syāt
saha prajayā saha rāyas poṣeṇety āha
prajayaiva paśubhiḥ sahemam lokam upāvartate
namo devebhya ity āha
namaskāro hi devānām |
svadhā pitṛbhya ity āha
svadhākāro hi ॥

[[6-3-2-6]]

pitṛṇām
idam aham nir varuṇasya pāsād ity āha
varuṇapāsād eva nir mucyate |
agne vratapate |
ātmanaḥ pūrvā tanūr ādeyety āhuḥ
ko hi tad veda yad vasiyānt sve vaśe bhūte punar vā dadāti na veti
grāvāno vai somasya rājño malimlusenā
ya evam vidvān grāvṇa āgnīdhra upavāsayati nainam malimlusenā vindati ॥

[[6-3-3-1]]

vaiṣṇavyarcā hutvā yūpam achaiti vaiṣṇavo vai devatayā yūpaḥ svayaivainam
devatayāchaity
aty anyān agām nānyān upāgām ity āhāti hy anyān eti nānyān upaity arvāk tvā
parair avidam parovarair ity āhārvāg ghy enam parair vindati parovarais tam tvā juṣe
॥

[[6-3-3-2]]

vaiṣṇavam devayajyāyā ity āha devayajyāyai hy enam juṣate
devas tvā savitā madhvānaktv ity āha tejasaivainam anakty oṣadhe trāyasvainam
svadhite mainam hiṁsīr ity āha vajro vai svadhitiḥ sāntyai
svadhiter vṛkṣasya bibhyataḥ prathamena śakalena saha tejaḥ parā patati yaḥ
prathamaḥ śakalaḥ parāpatet tam apy ā haret satejasam ॥

[[6-3-3-3]]

evainam ā haratīme vai lokā yūpāt prayato bibhyati divam agreṇa mālekhīr
antarikṣam madhyena mā hiṃsīr ity āhaibhya evainam lokebhyaḥ śamayati
vanaspate śatavalśo vi rohety āvraścane juhōti tasmād āvraścānād vṛkṣāṇām
bhūyāṃsa ut tiṣṭhanti
sahasravalśā vi vayaṃ ruhemety āhāśiṣam evaitām ā śāste |
anakṣasaṅgam ||

[[6-3-3-4]]

vṛśced yad akṣasaṅgam vṛśced adhaīṣam yajamānasya pramāyukaṃ syād
yaṃ kāmayetāpratiṣṭhitaḥ syād ity āroham tasmai vṛśced eṣa vai vanaspatinām
apratīṣṭhitopratiṣṭhita eva bhavati
yaṃ kāmayetāpaśuḥ syād ity aparṇam tasmai śuṣkāgram vṛśced eṣa vai
vanaspatinām apaśavyo 'paśur eva bhavati
yaṃ kāmayeta paśumānt syād iti bahuparṇam tasmai bahuśākham vṛśced eṣa vai ||

[[6-3-3-5]]

vanaspatinām paśavyaḥ paśumān eva bhavati
pratiṣṭhitaṃ vṛścet pratiṣṭhākāmasyaiṣa vai vanaspatinām pratiṣṭhito yaḥ same
bhūmyai svād yone rūdhaḥ praty eva tiṣṭhati yaḥ pratyāñṇ upanatas taṃ vṛścet sa
hi medham abhy upanataḥ
pañcāratniṃ tasmai vṛśced yaṃ kāmayetopainam uttaro yajño named iti pañcākṣarā
pañktiḥ pañkto yajña upainam uttaro yajñaḥ ||

[[6-3-3-6]]

namati
ṣaḍaratniṃ pratiṣṭhākāmasya ṣaḍ vā ṛtava ṛtuṣv eva prati tiṣṭhati
saptāratniṃ paśukāmasya saptapadā śakvarī paśavaḥ śakvarī paśūn evāva runddhe
navāratniṃ tejaskāmasya trivṛitā stomena sammitaṃ tejas trivṛit tejasvy eva bhavati
|
ekādaśāratniṃ indriyakāmasyaikādaśākṣarā tṛṣṭug indriyaṃ triṣṭug indriyāvy eva
bhavati
pañcadaśāratniṃ bhrātṛvyavataḥ pañcadaśo vajro bhrātṛvyābhibhūtyai
saptadaśāratniṃ prajākāmasya saptadaśaḥ prajāpatiḥ prajāpater āptyai |
ekaviṃśatyaratniṃ pratiṣṭhākāmasyaikaviṃśa stomānām pratiṣṭhā pratiṣṭhityai |
aṣṭāśrīr bhavaty aṣṭākṣarā gāyatrī tejo gāyatrī gāyatrī yajñamukham tejasaiiva
gāyatriyā yajñamukhena sammitaḥ ||

[[6-3-4-1]]

prthivyai tvāntarikṣāya tvā dive tvety āhaibhya evainam lokebhyaḥ prokṣati
parāñcam prokṣati parāñ iva hi suvargo lokaḥ
krūram iva vā etat karoti yat khanaty apova nayati śāntyai yavamatīr ava nayaty ūrg
vai yavo yajamānena yūpaḥ sammito yāvān eva yajamānas tāvatīm evāsminn ūrjam
dadhāti ||

[[6-3-4-2]]

pitṛṇāṃ sadanam asīti barhir ava strīṇāti pitṛdevatyāṃ hy etad yan nikhātaṃ yad
barhir anavastīrya minuyāt pitṛdevatyō nikhātaḥ syād barhir avastīrya minoty asyām
evainam minoti
yūpaśakalam avāsyati satejasam evainam minoti
devas tvā savitā madhvānaktv ity āha tejasivainam anakti
supippalābhyaḥ tvausadhībhya iti caśālam prati ||

[[6-3-4-3]]

muñcati tasmāc chīrṣata oṣadhayaḥ phalaṃ gṛhṇanty
anakti tejo vā ājyaṃ yajamānenāgniṣṭhāśriḥ sammitā yad agniṣṭhām aśrim anakti
yajamānam eva tejasānakty
āntam anakty āntam eva yajamānaṃ tejasānakti
sarvataḥ pari mṛṣaty aparivargam evāsmin tejo dadhāty
ud divaṃ stabhānāntarikṣam pṛṇety āhaiṣāṃ lokānāṃ vidhṛtyai
vaiṣṇavyarcā ||

[[6-3-4-4]]

kalpayati vaiṣṇavo vai devatayā yūpaḥ svayaivainam devatayā kalpayati
dvābhyāṃ kalpayati dvipād yajmānaḥ pratiṣṭhityai
yaṃ kāmayeta tejasainam devatābhir indriyeṇa vy ardhayeyam ity agniṣṭhām
tasyāśrim āhavanīyād ittham vettham vāti nāvayet tejasainam devatābhir
indriyeṇa vy ardhayati
yaṃ kāmayeta tejasainam devatābhir indriyeṇa sam ardhayeyam iti ||

[[6-3-4-5]]

agniṣṭhām tasyāśrim āhavanīyena sam minuyāt tejasainam devatābhir indriyeṇa
sam ardhayati
brahmavaniṃ tvā kṣatravanim ity āha yathāyajur evaitat
pari vyayaty ūrg vai raśanā yajamānena yūpaḥ sammito yajamānam evorjā sam
ardhayati
nābhidaghne pari vyayati nābhidaghna evāsmā ūrjam dadhāti tasmān nābhidaghna
ūrjā bhuñjate
yaṃ kāmayetorjainam ||

[[6-3-4-6]]

vy ardhayeyam ity ūrdhvāṃ vā tasyāvācīm vāvohed ūrjaivainam vyardhayati
yadi kāmayeta varṣukaḥ parjanyaḥ syād ity avācīm avohed vṛṣṭim eva ni yachati
yadi kāmayetāvarṣukaḥ syād ity ūrdhvāṃ ud ūhed vṛṣṭim evod yachati
pitṛṇāṃ nikhātam manuṣyāṇāṃ ūrdhvaṃ nikhātād ā raśanāyā oṣadhīnāṃ raśanā
viśveṣāṃ ||

[[6-3-4-7]]

devānāṃ ūrdhvaṃ raśanāyā ā caṣālād indrasya caṣālaṃ sādhanāṃ atiriktaṃ sa vā
eṣa sarva devatyō yad yūpo yad yūpam minoti sarvā eva devatāḥ pṛiṇāti
yajñena vai devāḥ suvargaṃ lokam āyan te 'manyanta manuṣyā no 'nvābhaviṣyantīti
te yūpena yopayitvā suvargaṃ lokam āyan tam ṛṣayo yūpenaivānu pṛajānan tad
yūpasya yūpa tvam ||

[[6-3-4-8]]

yad yūpam minoti suvargasya lokasya prajñātyai
purastān minoti purastād dhi yajñasya prajñāyate 'prajñātaṃ hi tad yad atipanna
āhur idaṃ kāryam āsīt iti sādhyā vai devā yajñam aty amanyanta tān yajño nāsprṣat
tān yad yajñasyātiriktam āsīt tad asprṣad atiriktaṃ vā etad yajñasya yad agnāv
agnim mathitvā praharaty atiriktaṃ etat ||

[[6-3-4-9]]

yūpasya yad ūrdhvaṃ caṣālāt teṣāṃ tad bhāgadheyam tān eva tena pṛiṇāti

devā vai saṁsthite some pra srucoharan pra yūpaṁ te 'manyanta yajñaveśasaṁ vā
idaṁ kurma iti te prastaraṁ srucaṁ niṣkrayaṇam apaśyant svaruṁ yūpasya
saṁsthite some pra prastaraṁ harati juhōti svaruṁ ayajñaveśasāya

[[6-3-5-1]]

sādhyā vai devā asmimlloka āsan
nānyat kiṁ cana miṣat
te 'gnim evāgnaye medhāyālabhanta
na hy anyad ālambhyam avindan
tato vā imāḥ prajāḥ prajāyanta
yad agnāv agnim mathitvā praharati prajānām prajānanāya
rudro vā eṣa yad agniḥ yajamānaḥ paśus |
yat paśum ālabhyāgnim manthet rudrāya yajamānam ||

[[6-3-5-2]]

api dadhyāt
pramāyukaḥ syāt |
atho khalv āhus |
agniḥ sarvā devatā havir etad yat paśur iti
yat paśum ālabhyāgnim manthati havyāyaivāsannāya sarvā devatā janayati |
upākṛtyaiva manthyas
tan nevālabdham nevānālabdham
agner janitram asīty āha |
agner hy etaj janitram |
vṛṣaṇau stha ity āha
vṛṣaṇau ||

[[6-3-5-3]]

hy etau |
urvaśy asy āyur asīty āha
mithunatvāya
ghṛtenākte vṛṣaṇaṁ dadhāthām ity āha
vṛṣaṇaṁ hy ete dadhāte ye agnim |
gāyatraṁ chando 'nu pra jāyasvety āha
chandobhir evainam pra janayati |
agnaye mathyamānāyānu brūhīty āha
sāvitṛim ṛcam anv āha
savitṛprasūta evainam manthai
jātāyānu brūhi ||

[[6-3-5-4]]

prahriyamānāyānu brūhīty āha
kāṇḍekāṇḍa evainam kṛyamāṇe sam ardhayati
gāyatriḥ sarvā anv āha
gāyatrachandā vā agniḥ
svenaivainam chandasā sam ardhayati |
agniḥ purā bhavaty agnim mathitvā pra harati
tau sambhavantau yajamānam abhi sam bhavatas |
bhavataṁ naḥ samanasāv ity āha
śāntyai
prahṛtya juhōti
jātāyaivāsmā annam api dadhāti |

ājyena juhōti |
etad vā agneḥ priyaṃ dhāma yad ājyam
priyeṇaivainaṃ dhāmnā sam ardhayaty atho tejasā ||

[[6-3-6-1]]

iṣe tveti barhir ā datta ichata iva hy eṣa yo yajate |
upavīr asīty āhōpa hy enān ākaroti |
upo devān daivīr viśaḥ prāgur ity āha daivīr hy etā viśaḥ satīr devān upayanti
vahnīr uśija ity āhartvijo vai vahnaya uśijas tasmād evam āha
bṛhaspate dhārayā vasūnīti ||

[[6-3-6-2]]

āha brahma vai devānām bṛhaspatir brahmaṇaivāsmāi paśūn ava runddhe
havyā te svadantām ity āha svadayaty evainān
deva tvaṣṭar vasu raṇvety āha tvaṣṭā vai paśūnām mithunānām rūpakṛd rūpam eva
paśuṣu dadhāti
revatī ramadhvam ity āha paśavo vai revatīḥ paśūn evāsmāi ramayati
devasya tvā savitūḥ prasava iti ||

[[6-3-6-3]]

raśanām ā datte prasūtyā aśvinor bāhubhyām ity āhāśvinau hi devānām adhvaryū
āstām pūṣṇo hastābhyām ity āha yatyai |
ṛtasya tvā devahaviḥ pāśenā rabha ity āha satyaṃ vā ṛtaṃ satyenaivainaṃ ṛtenā
rabhate |
akṣṇayā pari harati vadhyam hi pratyañcam pratimuñcanti vyāvṛtṭyai
dharṣā mānuṣān iti ni yunakti dhṛtyai |
adbhyaḥ ||

[[6-3-6-4]]

tvausadhībhyāḥ prokṣāmīty āhādbhyo hy eṣa ośadhībhyāḥ sambhavati yat paśus |
apām perur asīty āhaṣa hy apām pātā yo medhāyārabhyate
svāttaṃ cit sadevaṃ havyam āpo devīḥ svadatainaṃ ity āha svadayaty evainaṃ
upariṣṭāt prokṣaty upariṣṭād evainaṃ medhyaṃ karoti pāyayaty antarata evainaṃ
medhyaṃ krotty adhastād upokṣati sarvata evainaṃ medhyaṃ karoti ||

[[6-3-7-1]]

agninā vai hotrā devā asurān abhy abhavann agnaye samidhyamānāyānu brūhīty
āha bhrātṛvyābhibhūtyai
saptadaśa sāmīdhenīr anv āha saptadaśaḥ prajāpatiḥ prajāpater āptyai
saptadaśānv āha dvādaśa māsāḥ pañcartavaḥ sa saṃvatsaraḥ saṃvatsaram prajā
anu pra jāyante prajānām prajānanāya
devā vai sāmīdhenīr anūcyā yajñam nānv apaśyant sa prajāpatis tūṣṇīm āghāram ||

[[6-3-7-2]]

āghārayat tato vai devā yajñam anv apaśyan yat tūṣṇīm āghāram āghārayati
yajñasyānukhyātyai |
asureṣu vai yajña āsīt taṃ devās tūṣṇīmhomenāvṛñjata yat tūṣṇīm āghāram
āghārayati bhrātṛvyasyaiva tad yajñam vṛñkte
paridhīnt sam mārṣṭi punāty evainān tristriḥ sam mārṣṭi tryāvṛd dhi yajño 'tho
rakṣasām apahatyai dvādaśa sam padyante dvādaśa ||

[[6-3-7-3]]

māsāḥ saṃvatsaraḥ saṃvatsaram eva prīṇāty atho saṃvatsaram evāsmā upa
dadhāti suvargasya lokasya samaṣṭyai
śiro vā etad yajñasya yad āghāro 'gñiḥ sarvā devatā yad āghāram āghārayati śīrṣata
eva yajñasya yajamānaḥ sarvā devatā ava runddhe
śiro vā etad yajñasya yad āghāra ātmā paśur āghāram āghārya paśuṃ sam anakty
ātmann eva yajñasya ॥

[[6-3-7-4]]

śiraḥ prati dadhāti
saṃ te prāṇo vāyunā gachatām ity āha vāyudevatyo vai prāṇo vāyāv evāsyā prāṇam
juhōti saṃ yajatrair aṅgāni saṃ yajñapatir āśiṣety āha yajñapatim evāsyāśiṣam
gamayati
viśvarūpo vai tvāṣṭra upariṣṭāt paśum abhy avamīt tasmād upariṣṭāt paśor nāva
dyanti yad upariṣṭāt paśuṃ samanakti medhyam eva ॥

[[6-3-7-5]]

enam karoti |
ṛtvijo vṛṇīte chandāṃsy eva vṛṇīte sapta vṛṇīte sapta grāmyāḥ paśavaḥ saptāraṇyāḥ
sapta chandāṃsy ubhayasyāvaruddhyai |
ekādaśa prayājān yajati daśa vai paśoḥ prāṇā ātmaikādaśo yāvān eva paśus tam pra
yajati
vapāṃ ekaḥ pari śaya ātmaivātmānam pari śaye
vajro vai svadhītir vajro yūpaśakalo ghr̥tam khalu vai devā vajraṃ kṛtvā somam
aghnān ghr̥tenāktau paśuṃ trāyethām ity āha vajreṇaivainam vaśe kṛtvā labhate ॥

[[6-3-8-1]]

paryagni karoti sarvahutam evainam karoty askandāyāskannaṃ hi tad yad dhutasya
skandati triḥ paryagni karoti tryāvṛd dhi yajño 'tho rakṣasām apahatyai
brahmavādino vadanti |
anvārabhyaḥ paśū3r nānvārabhya3 iti mṛtyave vā eṣa nīyate yat paśus tam yad
anvārabheta pramāyuko yajamānaḥ syād atho khalv āhuḥ
suvargāya vā eṣa lokāya nīyate yat ॥

[[6-3-8-2]]

paśur iti yan nānvārabheta suvargāl lokād yajamāno hīyeta vapāśrapaṇibhyām
anvārabhate tan nevānvārabdham nevānanvārabdham
upa preṣya hotar havya devebhya ity āheṣitaṃ hi karma kriyate
revatir yajñapatim priyadhā viśatety āha yathāyajur evaitad
agninā purastād eti rakṣasām apahatyai
pṛthivyāḥ saṃpṛcaḥ pāhīti barhiḥ ॥

[[6-3-8-3]]

upāsyaty askandāyāskannaṃ hi tad yad barhiṣi skandaty atho barhiṣadam evainam
karoti
parān ā vartate 'dhvaryuḥ paśoḥ saṃjñāpyamānāt paśubhya eva tan ni hnuta
ātmanonāvraskāya
gachati śriyam pra paśūn āpnoti ya evam veda
paścāl lokā vā eṣa prācy udānīyate yat patnī namas ta ātānety āhādityasya vai
raśmayaḥ ॥

[[6-3-8-4]]

ātānās tebhya eva namas karoti |

anarvā prehīty āha bhrātr̥vyo vā arvā bhrātr̥vyāpanuttyai
ghṛtasya kulyām anu saha prajayā saha rāyas poṣeṇety āhāśiṣam evaitām ā śāstā
āpo devīḥ śuddhāyuva ity āha yathāyajur evaitat ॥

[[6-3-9-1]]

paśor vā ālabdhasya prāṇāñ chug ṛchati
vāk ta ā pyāyatām prāṇas ta ā pyāyatām ity āha prāṇebhya evāsyā śucaṁ śamayati
sā prāṇebhyo 'dhi pṛthivīm śuk pra viśati
śam ahobhyām iti ni nayaty ahorātr̥abhyām eva pṛthivyai śucaṁ śamayati |
oṣadhe trāyasvainam svadhite mainam hiṁsīr ity āha varjo vai svadhitiḥ ॥

[[6-3-9-2]]

śāntyai
pārsvata ā chyati madhyato hi manuṣyā āchyanti tiraścīnam ā chyaty anūcīnam hi
manuṣyā āchyanti vyāvṛtṭyai
rakṣasām bhāgo 'sīti sthvimato barhir aktvāpāsyaty asnaiva rakṣāṁsi niravadayate |
idam aham rakṣo 'dhamam tamo nayāmi yo 'smān dveṣṭi yaṁ ca vyaṁ dviṣma ity
āha dvau vāva puruṣau yaṁ caiva ॥

[[6-3-9-3]]

dveṣṭi yaś cainam dveṣṭi tāv ubhāv adhamam tamo nayati |
iṣe tveti vapām ut khidatīdhata iva hy eṣa yo yajate
yad upatṛndyād rudro 'sya paśūn ghātukaḥ syād yan nopatṛndyād ayatā syād
anyayopatṛṇatty anyayā na dhṛtyai
ghṛtena dyāvāpṛthivī prōṇvāthām ity āha dyāvāpṛthivī eva rasenānakti |
achinnaḥ ॥

[[6-3-9-4]]

rāyaḥ suvīra ity āha yathāyajur evaitat
krūram iva vā etat karoti yad vapām utkhidaty urv antarikṣam anv ihīty āha śāntyai
pra vā eṣo 'smāl lokāc cyavate yaḥ paśum mṛtyave nīyamānam anvārabhate
vapāśrapaṇī punar avārabhate 'sminn eva loke prati tiṣṭhati |
agninā purastād eti rakṣasām apahatyā atho devatā eva havyena ॥

[[6-3-9-5]]

anv eti
nāntamam aṅgāram ati hared yad antamam aṅgāram atihared devatā ati manyeta
vāyo vīhi stokānām ity āha tasmād vibhaktā stokā ava padyante |
agram vā etat paśūnām yad vapāgram oṣadhīnām barhir agreṇaivāgram sam
ardhayaty atho oṣadhīsv eva paśūn prati ṣṭhāpayati
svāhākṛtibhyaḥ preṣyety āha ॥

[[6-3-9-6]]

yajñasya samiṣṭyai
prāṇāpānau vā etau paśūnām yat pṛṣadājyam ātmā vapā pṛṣadājyam abhighārya
vapām abhi ghārayaty ātmann eva paśūnām prāṇāpānau dadhāti
svāhordhvanabhasam mārutam gachatam ity āhordhvanabhā ha sma vai māruto
devānām vapāśrapaṇī praharati tenaivaine pra harati viṣūci pra harati tasmād
viṣvañcau prāṇāpānau ॥

[[6-3-10-1]]

paśum ālabhya puroḍāśam nir vapati samedham evainam ā labhate

vapayā pracarya puroḍāśena pra caraty ūrg vai puroḍāśa ūrjam eva paśūnām
madhyato dadhāty atho paśor eva chidram api dadhāti
pṛṣadājyasyopahatya triḥ pṛchati
śṛtaṁ haviḥ śamitar iti triṣatyā hi devā yo 'śṛtaṁ śṛtam āha sa enasā
prāṇāpānau vā etau paśūnām ||

[[6-3-10-2]]

yat pṛṣadājyam paśoḥ khalu vā ālabdhasya hṛdayam ātmābhi sam eti yat
pṛṣadājyena hṛdayam abhighārayaty ātmann eva paśūnām prāṇāpānau dadhāti
paśunā vai devāḥ suvargaṁ lokam āyan te 'manyanta
manuṣyā no 'nvābhaviṣyantīti tasya śiraś chittvā medham prākṣārayant sa prakṣo
'bhavat tat prakṣasya prakṣatvaṁ yat plakṣasākhottarabarhir bhavati
samedhasyaiva ||

[[6-3-10-3]]

paśor ava dyati
paśum vai hriyamāṇaṁ rakṣāṁsy anu sacante 'ntarā yūpaṁ cāhavanīyaṁ ca harati
rakṣasām apahatyai
paśor vā ālabdhasya mano pa krāmati
manotāyai haviṣo 'vadiyamānasyānu brūhity āha mana evāsyāva runddhe |
ekādaśāvadānāny ava dyati daśa vai paśoḥ prāṇā ātmaikādaśo yāvān eva paśus
tasyāva ||

[[6-3-10-4]]

dyati
hṛdayasyāgre 'va dyaty atha jihvāyā atha vakṣaso yad vai hṛdayenābhigachati taj
jihvayā vadati yaj jihvayā vadati tad uraso 'dhi nir vadati |
etad vai paśor yathāpūrvam yasyaivam avadāya yathākāmam uttareṣām avadyati
yathāpūrvam evāsyā paśor avattam bhavati
madhyato gudasyāva dyati madhyato hi prāṇa uttamasyāva dyati ||

[[6-3-10-5]]

uttamo hi prāṇo yadītaram yadītaram ubhayam evājāmi
jāyamāno vai brāhmaṇas tribhir ṛṇavā jāyate brahmacaryeṇarṣibhyo yajñena
devebhyaḥ prajayā pitṛbhya eṣa vā anṛṇo yaḥ putrī yajvā brahmacārivāsī tad
avadānair evāva dayate tad avadānānām avadānatvam |
devāsuraḥ saṁyattā āsan te devā agnim abruvan
tvayā vireṇāsuraṇ abhi bhavāmeti ||

[[6-3-10-6]]

so 'bravīd
varam vṛṇai paśor uddhāram ud dharā iti sa etam uddhāram ud aharata doḥ
pūrvārdhasya gudam madhyataḥ śroniṁ jaghanārdhasya tato devā abhavan
parāsura yat tryaṅgāṇāṁ samavadyati bhrātṛvyābhibhūtyai bhavaty ātmanā
parāsyā bhrātṛvyo bhavati |
akṣṇayāva dyati tasmād akṣṇayā paśavo 'ṅgāni pra haranti pratiṣṭhityai ||

[[6-3-11-1]]

medasā srucau prṇoti medorūpā vai paśavo rūpam eva paśuṣu dadhāti
yūṣann avadhāya prṇoti raso vā eṣa paśūnām yad yū rasam eva paśuṣu dadhāti

pārsvena vasāhomam pra yauti madhyaṃ vā etat paśūnāṃ yat pārsvaṃ rasa eṣa
paśūnāṃ yad vasā yat pārsvena vasāhomam prayauti madhyata eva paśūnāṃ rasam
dadhāti
ghnanti ||

[[6-3-11-2]]

vā etat paśuṃ yat saṃjñāpayanty aindraḥ khalu vai devatayā prāṇa aindro 'pāna
aindraḥ prāṇo aṅgeaṅge ni dedhyad ity āha prāṇāpānāv eva paśuṣu dadhāti
deva tvaṣṭar bhūri te saṃsam etv ity āha tvāṣṭrā hi devatayā paśavas |
viṣurūpā yat salakṣmāṇo bhavathety āha viṣurūpā hy ete santaḥ salakṣmāṇa etarhi
havanti
devatrā yantam ||

[[6-3-11-3]]

avase sakhāyo 'nu tvā mātā pitaro madantv ity āhānumatam evainam mātrā pitrā
suvargaṃ lokaṃ gamayati |
ardharce vasāhomam juhoty asau vā ardharca iyam ardhaca ime eva rasenānakti
diśo juhoti diśa eva rasenānakti atho digbhya evorjaṃ rasam ava runddhe
prāṇāpānau vā etau paśūnāṃ yat pṛṣadājyaṃ vānaspatyāḥ khalu ||

[[6-3-11-4]]

vai devatayā paśavo yat pṛṣadājyasyopahatyāha
vanaspataye 'nu brūhi vanaspataye preṣyeti prāṇāpānāv eva paśuṣu dadhāti |
anyasyānyasya samavattaṃ samavadyati tasmān nānārūpāḥ paśavas |
yūṣṇopa siñcati raso vā eṣa paśūnāṃ yad yū rasam eva paśuṣu dadhāti |
iḍām upa hvayate paśavo vā iḍā paśūn evopa hvayate catur upa hvayate ||

[[6-3-11-5]]

catuṣpādo hi paśavas |
yaṃ kāmāyeta |
apaśuḥ syād ity amedaskaṃ tasmā ā dadhyān medorūpā vai paśavo rūpeṇaivainam
paśubhyo nir bhajaty apaśur eva bhavati
yaṃ kāmāyeta
paśu mānt syād iti medasvat tasmā ā dadhyān medorūpā vai paśavo rūpeṇaivāsmāi
paśūn ava runddhe paśumān eva bhavati
prajāpatir yajñam asṛja sa ājyam ||

[[6-3-11-6]]

purastād asṛjata paśuṃ madhyataḥ pṛṣadājyaṃ paścāt tasmād ājyena prayājā
ijyante paśunā paśunā madhyataḥ pṛṣadājyenānūyājās tasmād etan miśram iva
paścātsṛṣṭaṃ hi |
ekādaśānūyājān yajati daśa vai paśoḥ prāṇā ātmaikādaśo yāvān eva paśus tam anu
yajati
ghnanti vā etat paśuṃ yat saṃjñāpayanti prāṇāpānau khalu vā etau paśūnāṃ yat
pṛṣadājyaṃ yat pṛṣadājyenānūyājān yajati prāṇāpānāv evā paśuṣu dadhāti ||

[[6-4-1-1]]

yajñena vai prajāpatiḥ prajā asṛjata
tā upayadbhir evāsṛjata
yad upayaja upayajati prajā eva tad yajamānaḥ sṛjate
jaghanārdhād ava dyati
jaghanārdhād dhi prajāḥ prajāyante

sthavimato 'va dyati
sthavimato hi prajāḥ prajāyante |
asambhindann ava dyati prāṇānām asambhedāya
na paryāvartayati
yat paryāvartayed udāvartaḥ prajā grāhukaḥ syāt
samudraṃ gacha svāhety āha
retaḥ ||

[[6-4-1-2]]

eva tad dadhāti |
antarikṣaṃ gacha svāhety āha |
antarikṣeṇaivāsmāi prajāḥ pra janayati |
antarikṣaṃ hy anu prajāḥ prajāyante
devaṃ savitāraṃ gacha svāhety āha
savitṛprasūta evāsmāi prajāḥ pra janayati |
ahorātre gacha svāhety āha |
ahorātrābhyām evāsmāi prajāḥ pra janayati |
ahorātre hy anu prajāḥ prajāyante
mitrāvaruṇau gacha svāhā ||

[[6-4-1-3]]

ity āha
prajāsv eva prajātāsu prāṇāpānau dadhāti
somaṃ gacha svāhety āha
saumyā hi devatayā prajāḥ |
yajñam gacha svāhety āha
prajā eva yajñiyāḥ karoti
chandāṃsi gacha svāhety āha
paśavo vai chandāṃsi
paśūn evāva runddhe
dyāvāpṛthivī gacha svāhety āha
prajā eva prajātā dyāvāpṛthivībhyām ubhayataḥ pari grhṇāti
nabhaḥ ||

[[6-4-1-4]]

divyaṃ gacha svāhety āha
prajābhya eva prajātābhyo vṛṣṭiṃ ni yachati |
agniṃ vaiśvānaraṃ gacha svāhety āha
prajā eva prajātā asyām prati ṣṭhāpayati
prāṇānām vā eṣo 'va dyati yo 'vadyati gudasya
mano me hārdi yachety āha
prāṇān eva yathāsthānam upa hvayate
paśor vā ālabdhasya hṛdayaṃ śug ṛchati
sā hṛdayasūlam ||

[[6-4-1-5]]

abhi sam eti
yat pṛthivyāṃ hṛdayasūlam udvāsayet pṛthivīm śucārpayet |
yad apsv apaḥ śucārpayet |
śuṣkasya cādrasya ca saṃdhāv ud vāsayat ubhayasya śāntyai
yaṃ dviṣyāt taṃ dhyāyet |
śucaivainam arpayati ||

[[6-4-2-1]]

devā vai yajñam āgnīdhre vy abhajanta
tato yad atyaśiṣyata tad
vasatu nu na idam iti
tad vasatīvarīṇām vasatīvaritvam |
tasmin prātar na sam aśaknuvan
tad apsu prāveśayan
tā vasatīvarīr abhavan
vasatīvarīr gṛhṇāti
yajño vai vasatīvarīs |
yajñam evārabhya gṛhīt vopa vasati
yasyāgṛhītā abhi nimroced anārabdho 'sya yajñah syāt ||

[[6-4-2-2]]

yajñam vi chindyāt |
jyotiṣyā vā gṛhṇīyād dhiranyaṃ vāvadhāya saśukrāṇām eva gṛhṇāti
yo vā brāhmaṇo bahuyājī tasya kumbhyānām gṛhṇīyāt
sa hi gṛhītavasatīvarīkas |
vasatīvarīr gṛhṇāti
paśavo vai vasatīvarīḥ
paśūn evārabhya gṛhīt vopa vasati
yad anvīpaṃ tiṣṭhan gṛhṇīyān nirmārgukā asmāt paśavaḥ syuḥ
pratīpaṃ tiṣṭhan gṛhṇāti
pratirudhyaivāsmāi paśūn gṛhṇāti |
indraḥ ||

[[6-4-2-3]]

vṛtram ahan |
so 'po 'bhy amriyata
tāsām yan medhyaṃ yajñīyaṃ sadevam āsīt tad aty amucyata
tā vahantīr abhavan
vahantīnām gṛhṇāti
yā eva medhyā yajñīyāḥ sadevā āpas tāsām eva gṛhṇāti
nāntamā vahantīr atīyāt |
yad antamā vahantīr atīyād yajñam ati manyeta
na sthāvarāṇām gṛhṇīyāt |
varuṇagṛhītā vai sthāvarās |
yat sthāvarāṇām gṛhṇīyāt ||

[[6-4-2-4]]

varuṇenāsya yajñam grāhayet |
yad vai divā bhavaty apo rātriḥ pra viśati
tasmāt tāmrā āpo divā dadṛśre
yan naktam bhavaty apo 'haḥ pra viśati
tasmāc candrā āpo naktam dadṛśre
chāyāyai cātapataś ca samdhau gṛhṇāti |
ahorātrayor evāsmāi varuṇam gṛhṇāti
haviṣmatīr imā āpa ity āha
haviṣkṛtānām eva gṛhṇāti
haviṣmām astu ||

[[6-4-2-5]]

sūrya ity āha
saśukrāṇām eva gṛhṇāti |
anuṣṭubhā gṛhṇāti
vāg vā
vācaivaināḥ sarvayā gṛhṇāti
catuṣpadayarcā gṛhṇāti
triḥ sādāyati
sapta sam padyante
saptapadā śakvarī
paśavaḥ śakvarī
paśūn evāva runddhe |
asmai vai lokāya gārhapatya ā dhīyate 'muṣmā āhavanīyas |
yad gārhapatya upasādayed asmiṃlloke paśumānt syāt |
yad āhavanīye 'muṣmin ||

[[6-4-2-6]]

loke paśumānt syāt |
ubhayor upa sādāyati |
ubhayor evainam lokayoḥ paśumantaṃ karoti
sarvataḥ pari harati
rakṣasām apahatyai |
indrāgniyor bhāgadheyī sthety āha
yathāyajur evaitat |
āgnīdhra upa vāsāyati |
etad vai yajñasyāparājitam yad āgnīdhram |
yad eva yajñasyāparājitam tad evainā upa vāsāyati
yataḥ khalu vai yajñasya vitatasya na kriyate tad anu yajñam rakṣāṃsya ava caranti
yad vahantiṇām gṛhṇāti kriyamānām eva tad yajñasya śāye
rakṣasām ananvacārāya
na hy etā ilayanti |
ā tṛtīyasavanāt pari śere
yajñasya saṃtatyai ||

[[6-4-3-1]]

brahmavādino vadanti
sa tvā adhvaryuḥ syād yaḥ somam upāvaharant sarvābhyo devatābhya upāvahared
iti
hṛde tvety āha manuṣyebhya evaitena karoti
manase tvety āha pitṛbhya evaitena karoti dive tvā sūryāya tvety āha devebhya
evaitena karoti |
etāvatiṛ vai devatās tābhya evainam sarvābhyo upāvaharati
purā vācaḥ ||

[[6-4-3-2]]

pravadiṭoḥ prātaranuvākam upākaroti yāvaty eva vāk tām ava runddhe |
apo 'gre 'bhivyāharati yajño vā āpo yajñam evābhi vācam vi sṛjati
sarvāṇi chandāṃsy anv āha paśavo vai chandāṃsi paśūn evāva runddhe
gāyatriyā tejaskāmasya pari dadhyāt triṣṭubhendriyakāmasya jagatyā
paśukāmasyānuṣṭubhā pratiṣṭhākāmasya paṅktyā yajñakāmasya virājānnakāmasya
śriṇotv agniḥ samidhā havam ||

[[6-4-3-3]]

ma ity āha savitr̥prasūta eva devatābhyo nivedyāpo 'chaiti |
apa iṣya hotar ity āheṣitaṁ hi karma kriyate
maitrāvaruṇasya camasādhvaryav ā dravety āha maitrāvaruṇau vā apāṁ netārau
tābhyām evainā achaiti
devīr āpo apāṁ napād ity āhāhutyavainā niṣkriya gr̥hṇāty atho haviṣkṛtānām
evābhighṛtānām gr̥hṇāti ||

[[6-4-3-4]]

kārṣir asity āha śamalam evāsām apa plāvayati
samudrasya vokṣityā un naya ity āha tasmād adyamānāḥ piyamānā āpo na kṣiyante
yonir vai yajñasya cātvalaṁ yajño vasativarīr hotṛcamasaṁ ca
maitrāvaruṇacamasāṁ ca saṁsparśya vasativarīr vyānayati yajñasya sayonitvāya |
atho svād evainā yoneḥ pra janayati |
adhvaryo 'ver
ity āha |
utem anaṁnamur utemāḥ paśya |
iti vāvaitad āha
yady agniṣṭomo juhōti yady ukthyaḥ paridhau ni mārṣṭi yady atirātro yajur vadan
pra padyate yajñakratūnām vyāvṛtṭyai ||

[[6-4-4-1]]

devasya tvā savitūḥ prasava iti grāvāṇam ā datte
prasūtyai |
aśvinor bāhubhyām ity āha |
aśvinau hi devānām adhvaryū āstām
pūṣṇo hastābhyām ity āha yatyai
paśavo vai somo vyāna upāṁśusavanas |
yad upāṁśusavanam abhi mimīte vyānam eva paśuṣu dadhāti |
indrāya tvendrāya tveti mimīte |
indrāya hi soma āhriyate
pañca kṛtvo yajuṣā mimīte ||

[[6-4-4-2]]

pañcākṣarā paṅktiḥ
paṅkto yajñas |
yajñam evāva runddhe
pañca kṛtvas tūṣṇīm |
daśa sam padyante
daśākṣarā
annaṁ
virājaivānnādyam ava runddhe
śvātrā stha vṛtratura ity āha |
eṣa vā apāṁ somapīthas |
ya evaṁ veda nāpsv ārtim ārchati
yat te soma divi jyotir ity āha |
ebhya evainam ||

[[6-4-4-3]]

lokebhyaḥ sam bharati
somo vai rājā diśo 'bhy adhyāyat
sa diśo 'nu prāviśat

prāg apāg udag adharāg ity āha
digbhya evainam sam bharaty atho diśa evāsmā ava runddhe |
amba ni şvarety āha
kā mukā enam striyo bhavanti ya evam veda
yat te somādābhyaṃ nāma jāgṛvīti ||

[[6-4-4-4]]

āha |
eṣa vai somasya somapīthas |
ya evam veda na saumyām ārtim ārchati
ghnanti vā etat somaṃ yad abhiṣuṅvanti |
amśūn apa gṛhṇāti
trāyata evainam
prāṇā vā amśavaḥ paśavaḥ somas |
amśūn punar api sṛjati
prāṇān eva paśuṣu dadhāti
dvaudvāv api sṛjati
tasmād dvaudvau prāṇāḥ ||

[[6-4-5-1]]

prāṇo vā eṣa yad upāṃśus |
yad upāṃśvagrā grahā gṛhyante prāṇam evānu pra yanti |
aruṇo ha smāhaupaveśiḥ
prātaḥsavana evāham yajñam sam sthāpayāmi tena tataḥ samsthitena carāmīti |
aṣṭau kṛto 'gre 'bhi ṣuṇoti |
aṣṭākṣarā gāyatrī
gāyatram prātaḥsavanam
prātaḥsavanam eva tenāpnoti |
ekādaśa kṛtvo dvitīyam
ekādaśākṣarā tṛṣṭubh |
traiṣṭubham mādhyamdinam ||

[[6-4-5-2]]

savanam
mādhyamdinam eva savanam tenāpnoti
dvādaśa kṛtvas tṛtīyam |
dvādaśākṣarā jagatī
jāgataṃ tṛtīyasavanam |
tṛtīyasavanam eva tenāpnoti |
etām ha vāva sa yajñasya samsthitim uvāca |
askandāya |
aksannaṃ hi tad yad yajñasya samsthitasya skandati |
atho khalv āhus |
gāyatrī vāva prātaḥsavane nātivāda iti |
anativāduka enam bhrātṛvyo bhavati ya evam veda
tasmād aṣṭavaṣṭau ||

[[6-4-5-3]]

kṛtvo 'bhiṣutyam
brahmavādino vadanati
pavitravanto 'nye grahā gṛhyante kimpavitra upāṃśur iti
vākpavitra iti brūyāt |

vācas pataye pavasva vājinn ity āha
vācaivainam pavayati
vṛṣṇo asm̐subhyām ity āha
vṛṣṇo hy etāv aṁsū yau somasya
gabhastipūta ity āha
gabhastinā hy enam pavayati
devo devānām pavitram asīty āha
devo hy eṣaḥ ॥

[[6-4-5-4]]

devānām pavitram ।
yeṣām bhāgo 'si tebhyaḥ tvety āha
yeṣāṁ hy eṣa bhāgas tebhya enam gṛhṇāti
svāmkr̥to 'sīty āha
prāṇam eva svam akṛta
madhumatīr na iṣas kṛdhīty āha
sarvam evāsmā idaṁ svadayati
viśvebhyaḥ tvendriyebhyo divyebhyaḥ pāṛthivebhya ity āha ।
ubhayeṣv eva devamanuṣyeṣu prāṇān dadhāti
manas tvā ॥

[[6-4-5-5]]

aṣṭv ity āha
mana evāśnute ।
urv antarikṣam anv ihīty āha ।
antarikṣadevatyo hi prāṇaḥ
svāhā tvā subhavaḥ sūryāyety āha
prāṇā vai svabhavasō devās
teṣv eva paro'kṣam juhoti
devebhyaḥ tvā marīcipebhya ity āha ।
ādityasya vai raśmayo devā marīcipās
teṣāṁ tad bhāgadheyam ।
tān eva tena prīṇāti
yadi kāmayeta
varṣukaḥ parjanyaḥ ॥

[[6-4-5-6]]

syād iti nīcā hastena ni mṛjyāt ।
vṛṣṭim eva ni yachati
yadi kāmayeta ।
avarṣukaḥ syād ity uttānena ni mṛjyāt ।
vṛṣṭim evod yachati
yady abhicared amuḥ jahy atha tvā hoṣyāmīti brūyāt ।
āhutim evainam prāpsan hanti
yadi dūre syād ā tamitos tiṣṭhet
prāṇam evāsyānugatya hanti
yady abhicared amuṣya ॥

[[6-4-5-7]]

tvā prāṇe sādayet ।
asanno vai prāṇaḥ
prāṇam evāsyā sādayati

ṣaḍbhir aṁśubhiḥ pavayati
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtubhir evainam pavayati
triḥ pavayati
traya ime lokās |
ebhir evainam lokaiḥ pavayati
brahmavādino vadanti
kasmād satyāt trayaḥ paśūnāṁ hastādānā iti
yat trir upāṁśuṁ hastena viḡṛhṇāti
tasmād trayaḥ paśūnāṁ hastādānāḥ puruṣo hastī markaṭaḥ ||

[[6-4-6-1]]

devā vai yad yajñe 'kurvata tad asurā akurvata
te devā upāṁśau yajñāṁ saṁsthāpyam apaśyan
tam upāṁśau sam asthāpayan
te 'surā vajram udyatya devān abhy āyanta
te devā bibhyata indram upādhāvan
tān indro 'ntaryāmeṇāntar adhatta
tad antaryāmasyāntaryāmatvam |
yad antaryāmo gṛhyate bhrātṛvyān eva tad yajamāno 'ntar dhatte |
antas te ||

[[6-4-6-2]]

dadhāmi dyāvāpṛthivī antar urv antarikṣam ity āha |
ebhir eva lokair yajamāno bhrātṛvyān antar dhatte
te devā amanyanta |
indro vā idam abhūd yad vayaṁ sma iti
te 'bruvan
maghavann anu na ā bhajeti
sajoṣā devair avaraiḥ paraiś cety abravīt |
ye caiva devāḥ pare ya cāvare tān ubhayān ||

[[6-4-6-3]]

anvābhajat
sajoṣā devair avaraiḥ paraiś cety āha
ye caiva devāḥ pare ya cāvare tān ubhayān anvābhajati |
antaryāme maghavan mādayasvety āha
yajñād eva yajamānaṁ nāntar eti |
upayāmagṛhīto 'sīty āha |
apānasya dhṛtyai
yad ubhāv apavitrau gṛhyeyātām prāṇam apāno 'nu ny ṛchet
pramāyukaḥ syāt
pavitravān antaryāmo gṛhyate ||

[[6-4-6-4]]

prāṇāpānayor vidhṛtyai
prāṇāpānau vā etau yad upāṁśvantaryāmau vyāna upāṁśusavanas |
yaṁ kāmayeta
pramāyukaḥ syād ity asaṁspṛṣṭau tasya sādayet |
vyānenaivāsya prāṇāpānau vi chinatti
tājak pramiyate
yaṁ kāmayeta

sarvam āyur iyād iti saṁspr̥ṣṭau tasya sādāyet |
vyānenaivāsya prāṇāpānau saṁ tanoti
sarvam āyur eti ||

[[6-4-7-1]]

vāg vā eṣā yad aindravāyavas |
yad aindravāyavāgrā grahā gṛhyante vācam evānu pra yanti
vāyum devā abruvan |
somaṁ rājānaṁ hanāmeti
so 'bravīt |
varam vṛṇai madagrā eva vo grahā gṛhyāntā iti
tasmād aindravāyavāgrā grahā gṛhyante
tam aghnan |
so 'pūyat
taṁ devā nopādhr̥ṣṇuvan
te vāyum abruvan |
imaṁ naḥ svadaya ||

[[6-4-7-2]]

iti
so 'bravīt |
varam vṛṇai maddevatyāny eva vaḥ pātrāṇy ucyāntā iti
tasmān nānādevatyāni santi vāyavyāny ucyante
tam ebhyo vāyur evāsvadayat
tasmād yat pūyati tat pravāte vi ṣajanti
vāyur hi tasya pavayitā svadayitā
tasya vighraṇaṁ nāvindan |
sāditir abravīt |
varam vṛṇā atha mayā vi gṛhṇīdhvam maddevatyā eva vaḥ somāḥ ||

[[6-4-7-3]]

sannā asann iti |
upayāmagṛhīto 'sīty āhādidevatyās tena
yāni hi dārumayāṇi pātrāṇy asyai tāni yoneḥ sambhūtāni
yāni mṛnmayāni sākṣāt tāny asyai
tasmād evam āha
vāg vai parācy avyākṛtāvadat
te devā indram abruvan |
imāṁ no vācam vyākurv iti
so 'bravīt |
varam vṛṇai mahyaṁ caivaīṣa vāyave ca saha gṛhyātā iti
tasmād aindravāyavaḥ saha gṛhyate
tām indro madhyato 'vakramya vyākarot
tasmād iyaṁ vyākṛtā vāg udyate
tasmāt sakṛd indrāya madhyato gṛhyate dvir vāyave
dvau hi sa varāv avṛṇīta ||

[[6-4-8-1]]

mitraṁ devā abruvan |
somaṁ rājānaṁ hanāmeti
so 'bravīt |
nāhaṁ sarvasya vā aham mitram asmīti

tam abruvan
hanāmaiveti
so 'bravīt |
varam vṛṇai payasaiva me somaṁ śrīṇann iti
tasmān maitrāvaruṇam payasā śrīṇanti
tasmāt paśavo 'pākrāman
mitraḥ san krūram akar iti
krūram iva khalu vā eṣaḥ ||

[[6-4-8-2]]

karoti yaḥ somena yajate
tasmāt paśavo 'pa krāmanti
yan maitrāvaruṇam payasā śrīṇāti paśubhir eva tan mitraṁ samardhayati paśubhir
yajamānam
purā khalu vāvaivam mitro 'vet |
apa mat krūram cakruṣaḥ paśavaḥ kramiṣyantīti
tasmād evam avṛṇīta
varuṇam devā abruvan
tvayāṁśabhuvā somaṁ rājānaṁ hanāmeti
so 'bravīt |
varam vṛṇai mahyaṁ ca ||

[[6-4-8-3]]

evaiṣa mitrāya ca saha gṛhyātā iti
tasmān maitrāvaruṇaḥ saha gṛhyate
tasmād rājñā rājānam aṁśabhuvā ghnanti vaiśyena vaiśyaṁ sūdreṇa sūdrām |
na vā idaṁ divā na naktam āsīd avyāvṛttam |
te devā mitrāvaruṇāv abruvan |
idaṁ no vi vāsayatam iti
tāv abrūtām |
varam vṛṇāvahā eka evāvat pūrvo gṛhyātā iti
tasmād aindravāyavaḥ pūrvo maitrāvaruṇād gṛhyate
prāṇāpānau hy etau yad upāṁśvantaryāmau
mitro 'har ajanayad varuṇo rātrim |
tato vā idaṁ vy auctat |
yan maitrāvaruṇo gṛhyate vyuṣṭyai ||

[[6-4-9-1]]

yajñasya śīro 'chidyata
te devā āsvināv abruvan
bhiṣajau vai stha idaṁ yajñasya śiraḥ prati dhattam iti
tāv abrūtām |
varam vṛṇāvahai graha eva nāv atrāpi gṛhyatām iti
tābhyām etam āsvinam aḡṛṇan
tato vai tau yajñasya śiraḥ praty adhatām |
yad āsvino gṛhyate yajñasya niṣkṛtyai
tau devā abruvan |
apūtau vā imau manuṣyacarau ||

[[6-4-9-2]]

bhiṣajāv iti
tasmād brāhmaṇena bheṣajaṁ na kāryam apūto hy eṣo 'medhyo yo

tau bahiṣpavamānena pavayitvā tābhyām etam āśvinam agr̥hṇan
tasmād bahiṣpavamāne stuta āśvino gr̥hyate
tasmād evaṃ viduṣā bahiṣpavamāna upasadyaḥ pavitraṃ vai bahiṣpavamāna
ātmānam eva pavayate
tayos tredhā bhaisajyaṃ vi ny adadhus |
agnau ṛṭīyam apsu ṛṭīyam brāhmaṇe ṛṭīyam |
tasmād udapātram ||

[[6-4-9-3]]

upanidhāya brāhmaṇaṃ dakṣiṇato niṣādya bheṣajaṃ kuryāt |
yāvad eva bheṣajaṃ tena karoti samardhukam asya kṛtam bhavati
brahmavādino vadanti
kasmāt satyād ekapātrā dvidevatyā gr̥hyante dvipātrā hūyanta iti
yad ekapātrā gr̥hyante tasmād eko 'ntarataḥ prāṇo dvipātrā hūyante tasmād
dvaudvau bahiṣṭāt prāṇāḥ
pāṇā vā ete yad dvidevatyāḥ paśava idā yad idām pūrvāṃ dvidevatyebhya
upahvayeta ||

[[6-4-9-4]]

paśubhiḥ prāṇān antar dadhīta pramāyukaḥ syāt |
dvidevatyān bhakṣayitvedām upa hvayate
prāṇān evātman dhitvā paśūn upa hvayate
vāg vā aindra vāyavaś cakṣur maitrāvaruṇaḥ śrotram āśvinaḥ
purastād aindravāyavam bhakṣayati tasmāt purastād vācā vadati
purastān maitrāvaruṇaṃ tasmād purastāc cakṣuṣā paśyati sarvataḥ praihāram
āśvinaṃ tasmāt sarvataḥ śrotreṇa śṛṇoti
prāṇā vā ete yad dvidevatyāḥ ||

[[6-4-9-5]]

ariktāni pātrāṇi sādāyati
tasmād ariktā antarataḥ prāṇā yataḥ khalu vai yajñasya vitatasya na kriyate tad anu
yajñam rakṣāṃsy ava caranti
yad ariktāni pātrāṇi sādāyati kriyamānam eva tad yajñasya śaye rakṣasām
ananvavacārāya
dakṣiṇasya havirdhānasyottarasyām vartanyām sādāyati vācy eva vācam dadhāti |
ā ṛṭīyasavanāt pari śere yajñasya samṭatyai

[[6-4-10-1]]

bṛhaspatir devānām purohita āsīc chaṇḍāmarkāv asurāṇām
brahmaṇvanto devā āsan brahmaṇvanto 'surās
te 'nyo'nyam nāsaknuvann abhibhavitum |
te devāḥ śaṇḍāmarkāv upāmantrayanta
tāv abrūtām |
varam vṛṇāvahai grahāv eva nāv atrāpi gr̥hyetām iti
tābhyām etau śukrāmanthināv agr̥hṇan
tato devā abhavan parāsurās |
yasyaivaṃ viduṣaḥ śukrāmanthināu gr̥hyete bhavaty ātmanā parā ||

[[6-4-10-2]]

asya bhrātrivyo bhavati
tau devā apanudyātmana indrāyājuhavirus |
apanuttāu śaṇḍāmarkau sahāmuneti brūyād yaṃ dviṣyāt |

yam eva dveṣṭi tenainau sahāpa nudate
sa prathamah saṃkṛtir viśvakarmety evaināv ātmana indrāyājuhavirus |
indro hy etāni rūpāṇi karikrad acarat |
asau vā ādityaḥ śukraś candramā manthī |
apigṛhya prāñcau niḥ ||

[[6-4-10-3]]

krāmatas
tasmāt prāñcau yantau na paśyanti
pratyañcāv āvṛtya juhutas
tasmāt pratyañcau yantau paśyanti
cakṣuṣī vā ete yajñasya yac chukrāmanthinau nāsikottaravedis |
abhitaḥ parikramya juhutas
tasmād abhito nāsikāṃ cakṣuṣī
tasmān nāsikayā cakṣuṣī vidhr̥te
sarvataḥ pari krāmato rakṣasām apahatyai
devā vai yāḥ prācīr āhutir ajuhavur ye purastād asurā āsan tāṃs tābhiḥ pra ||

[[6-4-10-4]]

anudanta
yāḥ pracīr ye paścād asurā āsan tāṃs tābhir apānudanta
prācīr anyā āhutayo hūyante pratyañcau śukrāmanthinau
paścāc caiva purastāc ca yajamāno bhrātṛvyān pra ṇudate
tasmāt parācīḥ prajāḥ pra vīyante pracīr jāyante
śukrāmanthinau vā anu prajāḥ pra jāyante 'ttriś cādyās ca
suvīrāḥ prajāḥ prajanayan parihi śukraḥ śukraśociṣā ||

[[6-4-10-5]]

suprajāḥ prajāḥ prajanayan parihi manthī manthiśociṣety āha |
etā vai suvīrā yā attris |
etāḥ suprajā yā ādyās |
ya evaṃ vedāttry asya prajā jāyate nādyā
prajāpater akṣy aśvayat
tat parāpatat
tad vikaṅkatam prāviśat
tad vikaṅkate nāramata
tad yavam prāviśat
tad yave 'ramata
tad yavasya ||

[[6-4-10-6]]

yavatvam |
yad vaikaṅkatam manthipātram bhavati saktubhiḥ śrīṇāti prajāpater eva tac cakṣuḥ
sam bharati
brahmavādino vadanti
kasmāt satyān manthipātraṃ sado nāsnuta iti |
ārtapātraṃ hīti brūyāt |
yad aśnūvītāndho 'dhvaryuḥ syād ārtim ārchet
tasmān nāsnute ||

[[6-4-11-1]]

devā vai yad yajñe 'kurvata tad asurā akurvata

te devā āgrayaṇāgrān grahān apaśyan
tān agrhṇata
tato vai te 'gram pary āyan
yasyaivaṃ viduṣa āgrayaṇāgrā grahā grhyante 'gram eva samānānām pary eti
ruṅnavatyarcā bhrātrvyavato grhṇiyāt |
bhrātrvyasyaiva ruktvāgraṃ samānānām pary eti
ye devā divy ekādaśa sthety āha ||

[[6-4-11-2]]

etāvatīr vai devatās tābhya evainaṃ sarvābhyo grhṇāti |
eṣa te yonir viśvebhyaḥ tvā devebhya iti āha
vaiśvadevo hy eṣa devatayā
vāg vai devebhyyo 'pākramad yajñāyātiṣṭhamānā te devā vācy apakrāntāyām
tūṣṇīm grahān agrhṇata sāmānyata vāg antar yanti vai meti sāgrayaṇam praty
āgachat
tad āgrayaṇasyāgrayaṇatvam ||

[[6-4-11-3]]

tasmād āgrayaṇe vāg vi sṛjyate
yat tūṣṇīm pūrve grahā grhyante yathā tsārī |
iyati ma ākha iyati nāpa rātsyāmīty upāvasṛjaty evam eva tad adhvaryur āgrayaṇam
grhītvā yajñam ārabhya vācam vi sṛjate
trir hiṃ karoty udgātīn eva tad vṛṇite
prajāpatir vā eṣa yad āgrayaṇo yad āgrayaṇam grhītvā hiṃkaroti prajāpatir eva ||

[[6-4-11-4]]

tat prajā abhi jighrati
tasmād vatsam jātam gaur abhi jighrati |
ātmā vā eṣa yajñasya yad āgrayaṇaḥ savanesavane 'bhi grhṇāty ātmann eva yajñam
sam tanoti |
upariṣṭād ā nayati reta eva tad dadhāti |
adhastād upa grhṇāti pra janayaty eva tat |
brahmavādino vadanti
kasmāt satyād gāyatrī kaniṣṭhā chandasāṃ satī sarvāṇi savanāni vahatīti |
eṣa vai gāyatriyai vatso yad āgrayaṇas tam eva tad abhinivartam sarvāṇi savanāni
vahati
tasmād vatsam apākṛtam gaur abhi ni vartate ||

[[6-5-1-1]]

indro vṛtrāya vajram ud ayachat
sa vṛtro vajrād udyatād abibhet
so 'bravīt |
mā me pra hār asti vā idam mayi vīryam tat te pra dāsyāmīti
tasmā ukthyam prāyachat
tasmai dvitīyam ud ayachat
so 'bravīt |
mā me pra hār asti vā idam mayi vīryam tat te pra dāsyāmīti ||

[[6-5-1-2]]

tasmā ukthyam eva prāyachat
tasmai tṛtīyam ud ayachat
tam viṣṇur anv atiṣṭhata

jahīti
so 'bravīt |
mā me pra hār asti vā idam mayi vīryam tat te pra dāsyāmīti
tasmā ukthyam eva prāyachat
taṃ nirmāyam bhūtam ahan
yajño hi tasya māyāsīt |
yad ukthyo gṛhyata indriyam eva ||

[[6-5-1-3]]

tad vīryam yajamāno bhrātṛvyasya vṛṅkte |
indrāya tvā bṛhadvate vayasvata ity āha |
indrāya hi sa tam prāyachat
tasmai tvā viṣṇave tvety āha
yad eva viṣṇur anvatiṣṭhata
jahīti tasmād viṣṇum anvābhajati
trir nir gṛhṇāti
trir hi sa taṃ tasmai prāyachat |
eṣa te yoniḥ punarhavir asīty āha
punaḥpunaḥ ||

[[6-5-1-4]]

hy asmān nirgṛhṇāti
cakṣur vā etad yajñasya yad ukthyas
tasmād ukthyaṃ hutam somā anvāyanti
tasmād ātmā cakṣur anv eti
tasmād ekaṃ yantam bahavo 'nu yanti
tasmād eko bahūnām bhadro bhavati
tasmād eko bahvīr jāyā vindate
yadi kāmayetādhvaryus |
ātmānam yajñayaśasenārpayeyam ity antarāhavanīyam ca havirdhānam ca tiṣṭhann
ava nayet ||

[[6-5-1-5]]

ātmānam eva yajñayaśasenārpayati
yadi kāmayeta
yajamānam yajñayaśasenārpayeyam ity antarā sadohavirdhāne tiṣṭhann ava nayet |
yajamānam eva yajñayaśasenārpayati
yadi kāmayeta
sadasyān yajñayaśasenārapayeyam iti sada ālabhyāva nayet
sadasyān eva yajñayaśasenārpayati ||

[[6-5-2-1]]

āyur vā etad yajñasya yad dhruvas |
uttamo grahāṇam gṛhyate tasmād āyuh prāṇānām uttamam
mūrdhānam divo aratim pṛthivyā ity āha
mūrdhānam evainam samānānam karoti
vaiśvānaram ṛtāya jātam agnim ity āha
vaiśvānaram hi devatayāyus |
ubhayatovaiśvānaro gṛhyate
tasmād ubhayataḥ prāṇās |
adhastāc copariṣṭāc ca |
ardhino 'nye grahā gṛhyante 'rdhī dhruvas

tasmād ॥

[[6-5-2-2]]

ardhy avān prāṇo 'nyeṣām prāṇānām
upopte 'nye grahāḥ sādyaṅte 'nupopte dhruvas
tasmād asthnānyāḥ prajāḥ pratitiṣṭhanti māṁsenānyās |
asurā vā uttarataḥ pṛthivīm paryācikīrṣan
tām devā dhruveṇādṛmhan
tad dhruvasya dhruvatvam |
yad dhruva uttarataḥ sādyaṅte dhṛtyai |
āyur vā etad yajñasya yad dhruva ātmā hotā
yad dhotṛcamase dhruvam avanayaty ātmann eva yajñasya ॥

[[6-5-2-3]]

āyur dadhāti
purastād ukthasyāvāniya ity āhuḥ
purastād dhy āyuso bhuṅkte
madhyato 'vaniya ity āhus |
madhyamena hy āyuso bhuṅkte |
uttarārdhe 'vaniya ity āhus |
uttamena hy āyuso bhuṅkte
vaiśvadevyām ṛci śasyamānāyām ava nayati
vaiśvadevyo vai prajāḥ
prajāsv evāyur dadhāti ॥

[[6-5-3-1]]

yajñena vai devāḥ suvargaṃ lokam āyan
te 'manyanta
manuṣyā no 'nvābhaviṣyantīti
te saṃvatsareṇa yopayitvā suvargaṃ lokam āyan
tam ṛṣaya ṛtugrahair evānu prajānan
yad ṛtugrahā gṛhyante suvargasya lokasya prajñātyai
dvādaśa gṛhyante
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsarasya prajñātyai
saha prathamau gṛhyete sahottamau
tasmād dvaudvāv ṛtū
ubhayatomukham ṛtupātram bhavati
kaḥ ॥

[[6-5-3-2]]

hi tad veda yata ṛtūnām mukham
ṛtunā preṣyeti ṣaṭ kṛtva āha
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtūn eva prīṇāti |
ṛtubhir iti catus |
catuṣpada eva paśūn prīṇāti
dviḥ punar ṛtunāha
dvipada eva prīṇāti |
ṛtunā preṣyeti ṣaṭ kṛtva āhartubhir iti catus
tasmāc catuṣpādaḥ paśava ṛtūn upa jīvanti
dviḥ ॥

[[6-5-3-3]]

punar ṛtunāha
tasmād dvipādaś catuṣpadaḥ paśūn upa jīvanti |
ṛtunā preṣyeti ṣaṭ kṛtva āhartubhir iti catur dviḥ punar ṛtunāha |
ākramaṇam eva tat
setuṃ yajamānaḥ kurute suvargasya lokasya samaṣṭyai
nānyo'nyam anu pra padyeta
yad anyo 'nam anuprapadyetartur ṛtum anu pra padyetartavo mohukāḥ syuḥ ||

[[6-5-3-4]]

prasiddham evādhvaryur dakṣiṇena pra padyate prasiddham pratiprasthātottareṇa
tasmād ādityaḥ ṣaṇ māso dakṣiṇenaiti ṣaḍ uttareṇa |
upayāmagṛhīto 'si saṃsarpo 'sy aṃhaspatyāya tvety āha |
asti trayo daśo māsa ity āhus
tam eva tat prīṇāti ||

[[6-5-4-1]]

suvargāya vā ete lokāya gṛhyante yad ṛtugrahās |
jyotir indrāgnī
yad aindrāgnam ṛtupātreṇa gṛhṇāti jyotir evāsmā upariṣṭād dadhāti
suvargasya lokasyānukhyātyai |
ojobhṛtau vā etau devānām yad indrāgnī
yad aindrāgno gṛhyata oja evāva runddhe
vaiśvadevaṃ śukrapātreṇa gṛhṇāti
vaiśvadevyo vai prajāś |
asāv ādityaḥ śukas |
yad vaiśvadevaṃ śukrapātreṇa gṛhṇāti tasmād asāv ādityaḥ ||

[[6-5-4-2]]

sarvāḥ prajāḥ pratyaññ ud eti
tasmāt sarva eva manyate
mām praty ud agād iti
vaiśvadevaṃ śukrapātreṇa gṛhṇāti
vaiśvadevyo vai prajāś |
tejaḥ śukras |
yad vaiśvadevaṃ śukrapātreṇa gṛhṇāti prajāśv eva tejo dadhāti ||

[[6-5-5-1]]

indro marudbhiḥ sāmvidyena mādhyam̐dine savane vṛtram ahan
yan mādhyam̐dine savane marutvatīyā gṛhyante vārtraghnā eva te yajamānasya
gṛhyante
tasya vṛtram jaghnuṣa ṛtavo 'muhyant sa ṛtupātreṇa marutvatīyān agrhṇāt
tato vai sa ṛtūn prājānāt |
yad ṛtupātreṇa marutvatīyā gṛhyanta ṛtūnām prajñātyai
vajraṃ vā etaṃ yajamāno bhrātṛvyāya pra harati yan marutvatīyā ud eva
prathamena ||

[[6-5-5-2]]

yachati pra harati dvitīyena stṛṇute tṛtīyena |
āyudhaṃ vā etad yajamānaḥ saṃs kurute yan marutvatīyā dhanur eva prathamō jyā
dvitīya iṣus tṛtīyaḥ

praty eva prathamena dhatte vi sṛjati dvitīyena vidhyati tṛtīyena |
indro vṛtram̐ hatvā parām parāvataṁ agachat |
apārādham iti manyamānaḥ
sa harito 'bhavat
sa etān marutvatīyān ātmasparaṇān apaśyat
tān agrhṇīta ||

[[6-5-5-3]]

prāṇam eva prathamena spr̥ṇute dvitīyena tṛtīyena
yajamānasya gṛhyante yan marutvatīyāḥ
prāṇam eva prathamena spr̥ṇute 'pānaṁ dvitīyena tṛtīyena |
indro vṛtram ahan
taṁ devā abruvan
mahān vā ayam abhūd yo vṛtram avadhīd iti
tan mahendrasya mahendratvam |
sa etam mahendram uddhāram ud aharata vṛtram̐ hatvānyāsu devatāsv adhi
yan mahendro gṛhyata uddhāram eva taṁ yajamāna ud dharate 'nyāsu prajāsv adhi
śukrapātreṇa gṛhṇāti
yajamānadevatyo vai mahendras tejaḥ śukro yan māhendram̐ śukrapātreṇa gṛhṇāti
yajamāna eva tejo dadhāti ||

[[6-5-6-1]]

aditiḥ putrakāmā sādhyebhyo devebhyo brahmaudanam apacat
tasyā uccheṣaṇam adadus
tat prāśnāt
sā reto 'dhatta
tasyai catvāra ādityā ajāyanta
sā dvitīyam apacat
sāmānyata |
uccheṣaṇān ma ime 'jñata yad agre prāśisyāmīto me vasīyāṁso janiṣyanta iti
sāgre prāśnāt
sā reto 'dhatta
tasyai vyṛddham āṇḍam ajāyata
sādityebhya eva ||

[[6-5-6-2]]

tṛtīyam apacat |
bhogāya ma idaṁ śrāntam astv iti
te 'bruvan
varam̐ vṛṇāmahai yo 'to jāyātā asmākam̐ sa eko 'sad yo 'sya prajāyām ṛdhyātā
asmākam bhogāya bhavād iti
tato vivasvān ādityo 'jāyata
tasya vā iyam prajā yan manuṣyas
tāsv eka evarddho yo yajate
sa devānām bhogāya bhavati
devā ||

[[6-5-6-3]]

rudram antar āyan |
sa ādityān anvākramata
te dvidevatyān prāpadyanta
tān na prati prāyachan

tasmād api vadhyam prapannaṃ na prati pra yachanti
tasmād api vadhyam prapannaṃ na prati pra yachanti
tasmād dvidevatyebhya ādityo nir gṛhyate
yad uccheṣaṇād ajāyanta tasmād uccheṣaṇād gṛhyate
tisṛbhir ṛgbhir gṛhṇāti
mātā pitā putras tad eva tan mithunam
ulbaṃ garbho jarāyu tad eva tat ॥

[[6-5-6-4]]

mithunam
paśavo vā ete yad āditya ūrg dadhi
dadhnā madhyataḥ śrīṇāty ūrjam eva paśūnām madhyato dadhāti
śṛtātāṅkyena
medhyatvāya
tasmād āmā pakvaṃ duhe
paśavo vā ete yad ādityaḥ
parisṛitya gṛhṇāti
pratirudhyaivāsmai paśūn gṛhṇāti
paśavo vā ete yad āditya eṣa rudro yad agniḥ
parisṛitya gṛhṇāti rudrād eva paśūn antar dadhāti ॥

[[6-5-6-5]]

eṣa vai vivasvān ādityo yad upāṃśusavanaḥ
sa etam eva somapītham pari śaya ā ṛṭīyasavanāt |
vivasva ādityaiṣa te somapītha ity āha
vivasvantam evādityaṃ somapīthena sam ardhayati
yā divyā vṛṣṭis tayā tvā śrīṇāmīti vṛṣṭikāmasya śrīṇīyāt |
vṛṣṭim evāva runddhe
yadi tājak praskanded varṣukaḥ parjanyaḥ syāt |
yadi ciram avarṣukas |
na sādāyati |
asannād dhi prajāḥ prajāyante
nānu vaṣat karoti
yad anuvaṣatkuryād rudram prajā anvavasṛjet |
na hutvānv ikṣeta
yad anvikṣeta cakṣur aysa pramāyukaṃ syāt
tasmān nānvikṣyaḥ ॥

[[6-5-7-1]]

antaryāmapātreṇa sāvitrām āgrayaṇād gṛhṇāti
prajāpatir vā eṣa yad āgrayaṇaḥ
prajānām prajānanāya
na sādāyati |
asannād dhi prajāḥ prajāyante
nānu vaṣat karoti
yad anuvaṣatkuryād rudram prajā anvavasṛjet |
eṣa vai gāyatro devānām yat savitā |
eṣa gāyatriyai loke gṛhyate yad āgrayaṇas |
yad antaryāmapātreṇa sāvitrām āgrayaṇād gṛhṇāti svād evainam yoner nir gṛhṇāti
viśve ॥

[[6-5-7-2]]

devās ṛtīyaṁ savanam nod ayachan
te savitāram prātaḥsavanabhāgaṁ santam ṛtīyasavanam abhi pary aṇayan
tato vai te ṛtīyaṁ savanam ud ayachan
yat ṛtīyasavane sāvitro gṛhyate ṛtīyasya savanasyodyatyai
savitrpātreṇa vaiśvadevaṁ kalaśād gṛhṇāti
vaiśvadevyo vai prajā
vaiśvadevaḥ kalaśaḥ
savitā prasavānām iṣe
yat savitrpātreṇa vaiśvadevaṁ kalaśād gṛhṇāti savitrprasūta evāsmāi prajāḥ pra ॥

[[6-5-7-3]]

janayati
some somam abhi gṛhṇāti
reta eva tad dadhāti
suśarmāsi supraṭiṣṭhāna ity āha
some hi somam abhigṛhṇāti
praṭiṣṭhityai |
etasmin vā api grahe manuṣyebhyo devebhyaḥ pitṛbhyaḥ kriyate
suśarmāsi supraṭiṣṭhāna ity āha
manuṣyebhya evaitena karoti
bṛhad ity āha
devebhya evaitena karoti
nama ity āha
pitṛbhya evaitena karoti |
etāvatir devatās
tābhya evainaṁ sarvābhyo gṛhṇāti |
eṣa te yonir viśvebhyas tvā devebhya ity āha
vaiśvadevo hy eṣaḥ ॥

[[6-5-8-1]]

prāṇo vā eṣa yad upāṁśus |
yad upāṁśupātreṇa prathamāś cottamaś ca grahau gṛhyete prāṇam evānu prayanti
prāṇam anūd yanti
prajāpatir vā eṣa yad āgrayaṇaḥ prāṇa upāṁśuḥ patnīḥ prajāḥ pra janayanti
yad upāṁśupātreṇa pātnīvatam āgrayaṇād gṛhṇāti prajānām prajananāya
tasmāt prāṇam prajā anu pra jāyante
devā vā itaitaḥ patnīḥ suvargam ॥

[[6-5-8-2]]

lokam ajigāṁsan
te suvargaṁ lokam na prajānan
ta etam pātnīvatam apaśyan
tam agrhṇata
tato vai te suvargaṁ lokam prajānan
yat pātnīvato gṛhyate suvargasya lokasya prajāntyai
sa somo nātiṣṭhata strībhyo gṛhyamānas
tam ghṛtam vajraṁ kṛtvāghnan
tam nirindriyam bhūtam agrhṇan
tasmāt striyo nirindriyā adāyādīr api pāpāt puṁsa upastitaram ॥

[[6-5-8-3]]

vadanti

yad ghr̥tena pātnīvataṃ śrīṇāti vajreṇaivainaṃ vaṣe kṛtvā ghr̥ṇāti |
upayāmagr̥hito 'sīty āha |
iyam vā upayāmas
tasmād imām prajā anu pra jāyante
bṛhaspatisutasya ta ity āha
brahma vai devānām bṛhaspatis |
brahmaṇaivāsmāi prajāḥ pra janayati |
indo ity āha
reto vā indus |
reta eva tad dadhāti |
indriyāva iti ||

[[6-5-8-4]]

āha
prajā vā indriyam
prajā evāsmāi pra janayati |
agnā³ ity āha |
agnir vai retodhāḥ
patnīva ity āha
mithunatvāya
sajūr devena tvaṣṭrā somam pibety āha
tvaṣṭā vai paśūnām mithunānām rūpakṛt |
rūpam eva paśuṣu dadhāti
devā vai tvaṣṭāram ajighāṃsan |
sa patnīḥ prāpadyata
taṃ na prati prāyachan
tasmād api ||

[[6-5-8-5]]

vadhyam prapannaṃ na prati pra yachanti
tasmāt pātnīvate tvaṣṭre 'pi ghr̥hyate
na sādāyati |
asannād dhi prajāḥ prajāyante
nānu vaṣaṭ karoti
yad anuvaṣaṭkuryād rudram prajā anvavasṛjet |
yan nānuvaṣaṭkuryād aśāntam agnīt somam bhakṣayet |
upāṃśv anu vaṣaṭ karoti
na rudram prajā anvavasṛjati śāntam agnīt somam bhakṣayati |
agnīn neṣṭur upastham ā sīda ||

[[6-5-8-6]]

neṣṭaḥ patnīm udānayety āha |
agnīd eva neṣṭari reto dadhāti neṣṭā patniyām
udgātrā saṃ khyāpayati
prajāpatir vā eṣa yad udgātā
prajānām prajānanāya |
apa upa pra vartayati
reta eva tat siñcati |
ūruṇopa pra vartayati |
ūruṇā hi retaḥ sicyate
nagnaṃkriyorem upa pra vartayati
yadā hi nagna ūrur bhavaty atha mithunī bhavatas |

atha retaḥ sicyate |
atha prajāḥ pra jāyante ||

[[6-5-9-1]]

indro vṛtram ahan
tasya śīrṣakapālam ud aubjat
sa droṇakalaśo 'bhavat
tasmāt somaḥ sam asravat
sa hāriyojano 'bhavat
taṃ vy acikitsat |
juhavānī³ mā hauṣā³m iti
so 'manyata
yad dhoṣyāmy āmaṃ hoṣyāmi yan na hoṣyāmi yajñaveśasaṃ kariṣyāmīti
tam adhriyata hotum |
so 'gnir abravīt |
na mayy āmaṃ hoṣyasīti
taṃ dhānābhir aśrīṇāt ||

[[6-5-9-2]]

taṃ śṛtam bhūtam ajuhota
yad dhānābhir hāriyojanaṃ śrīṇāti śṛtatvāya
śṛtam evainam bhūtaṃ juhota
bahvībhiḥ śrīṇāti |
etāvatiṛ evāsyāmuṣmiṃlloke kāmādughā bhavanti |
atho khalv āhus |
etā vā indrasya pṛsnayaḥ kāmādughā yad dhāriyojanīr iti
tasmād bahvībhiḥ śrīṇīyāt |
ṛksāme vā indrasya harī somapānau
tayoḥ paridhaya ādhānam |
yad apraḥṛtya paridhīṅ juhuyād antarādhānābhyām ||

[[6-5-9-3]]

ghāsam pra yachet
praḥṛtya paridhīṅ juhota nirādhānābhyām eva ghāsam pra yachati |
unnetā juhota
yātayāmeva hy etarhy adhvaryuḥ svagākṛtas |
yad adhvaryur juhuyād yathā vimuktam punar yunakti tādṛg eva tat |
śīrṣann adhinidhāya juhota
śīrṣato hi sa samabhavat |
vikramya juhota
vikramya hīndro vṛtram ahan |
samṛddhyai
paśavo vai hāriyojanīs |
yat sambhindyād alpāḥ ||

[[6-5-9-4]]

enam paśavo bhuñjanta upa tiṣṭheran
yan na sambhindyād bahava enam paśavo 'bhuñjanta upa tiṣṭheran
manasā sam bādhate |
ubhayaṃ karoti
bahava evainam paśavo bhuñjanta upa tiṣṭhante |
unnetary upahavam ichante

ya eva tatra somapithas tam evāva rundhate |
uttaravedyām ni vapati
paśavo vā uttaravediḥ
paśavo hāriyojanīḥ
paśuṣv eva paśūn prati ṣṭhāpayanti ||

[[6-5-10-1]]

grahān vā anu prajāḥ paśavaḥ pra jāyante |
upāṁśvantaryāmāv ajāvayaḥ
śukrāmanthināu puruṣās |
ṛtugrahān ekaśaphās |
ādityagrahaṃ gāvas |
ādityagraho bhūyiṣṭhābhir ṛgbhir gṛhyate
tasmād gāvaḥ paśūnām bhūyiṣṭhās |
yat trir upāṁśum hastena vigṛhṇāti
tasmād dvau trīn ajā janayaty athāvayo bhūyasiḥ
pitā vā eṣa yad āgrayaṇaḥ putraḥ kalaśas |
yad āgrayaṇa upadasyet kalaśād gṛhṇiyāt |
yathā pitā ||

[[6-5-10-2]]

putraṃ kṣita upadhāvati tādṛg eva tat |
yat kalaśa upadasyed āgrayaṇād gṛhṇiyāt |
yathā putraḥ pitaraṃ kṣita upadhāvati tādṛg eva tat |
ātmā vā eṣa yajñasya yad āgrayaṇas |
yad graho vā kalaśo vopadasyed āgrayaṇād gṛhṇiyāt |
ātmana evādhi yajñam niṣ karoti |
avijñāto vā eṣa gṛhyate yad āgrayaṇas |
sthālyā gṛhṇāti vāyavyena juhōti tasmāt ||

[[6-5-10-3]]

garbheṇāvijñātena brahmahā |
avabhṛtham ava yanti
parā sthālir asyanty ud vāyavyāni haranti
tasmāt striyaṃ jātām parāsyanty ut pumāṁśam haranti
yatpurorucam āha yathā vasyasa āharati tādṛg eva tat |
yad grahaṃ gṛhṇāti yathā vasyasa āhṛtya prāha tādṛg eva tat |
yat sādayati yathā vasyasa upanidhāyāpakrāmati tādṛg eva tat |
yad vai yajñasya sāmṇā yajuṣā kriyate śithilaṃ tat |
yad ṛcā tad dṛdham
purastādupayāmā yajuṣā gṛhyanta upariṣṭādupayāmā ṛcā yajñasya dhṛtyai ||

[[6-5-11-1]]

prānyāni pātrāṇi yujyante nānyāni
yāni parācīnāni prayujyante 'mum eva tair lokam abhi jayati
parāṅ iva hy asau lokas |
yāni punaḥ prayujyanta imam eva tair lokam abhi jayati
punaḥpunar iva hy ayaṃ lokaḥ
prānyāni pātrāṇi yujyante nānyāni
yāni parācīnāni prayujyante tāny anv oṣadhayaḥ parā bhavanti
yāni punaḥ ||

[[6-5-11-2]]

prayujyante tāny anv oṣadhayaḥ punar ā bhavanti
prānyāni pātrāṇi yujyante nānyāni
yāni parācīnāni prayujyante tāny anv āraṇyāḥ paśavo 'raṇyam apa yanti
yāni punaḥ prayujyante tāny anv grāmyāḥ paśavo grāmam upāvayanti
yo vai grahāṇaṃ nidānaṃ veda nidānavān bhavati |
ājyam ity ukthaṃ tad vai grahāṇaṃ nidānam |
yad upāṃśu śaṃsati tat ||

[[6-5-11-3]]

upāṃśvantaryāmayos |
yad uccais tad itareṣāṃ grahāṇaṃ
etad vai grahāṇaṃ nidānam |
ya evaṃ veda nidānavān bhavati
yo vai grahāṇaṃ mithunaṃ veda pra prajayā paśubhir mithunair jāyate
sthālibhir anye grahā gṛhyante vāyavyair anye |
etad vai grahāṇaṃ mithunam |
ya evaṃ veda pra prajayā paśubhir mithunair jāyate |
indras tvaṣṭuḥ somam abhiṣahāpibat
sa viṣvaṃ ||

[[6-5-11-4]]

vy ārchat
sa ātmann āramaṇaṃ nāvindat
sa etān anusavanam puroḍāśān apaśyat
tān nir avapat
tair vai sa ātmann āramaṇaṃ akuruta
tasmād anusavanam puroḍāśā nir upyante
tasmād anusavanam puroḍāśānām prāśnīyād ātmann evāramaṇaṃ kurute nainaṃ
somo 'ti pavate
brahmavādino vadanti
narcā na yajuṣā paṅktir āpyate 'tha kiṃ yajñasya pāṅktatvam iti
dhānāḥ karambhaḥ parivāpaḥ puroḍāśaḥ payasyā
tena paṅktir āpyate
tad yajñasya pāṅktatvam ||

[[6-6-1-1]]

suvargāya vā etāni lokāya hūyante yad dākṣiṇāni
dvābhyāṃ gārhapatye juhōti
dvipād yajamānaḥ
pratiṣṭhityai |
āgnīdhre juhōti |
antarikṣa evā kramate
sado 'bhy aiti
suvargam evainaṃ lokaṃ gamayati
sauribhyāṃ ṛgbhyāṃ gārhapatye juhōti |
amum evainaṃ lokaṃ samārohayati
nayavatyarcāgnīdhre juhōti
suvargasya lokasyābhiniṭyai
divaṃ gacha suvaḥ pateti hiraṇyam ||

[[6-6-1-2]]

hutvod gṛhṇāti
suvargam evainaṃ lokam gamayati
rūpeṇa vo rūpam abhy aimīty āha
rūpeṇa hy āsāṃ rūpam abhy aiti yad dhiranyaena
tutho vo viśvavedā vi bhajatv ity āha
tutho ha sma vai viśvavedā devānāṃ dakṣiṇā vi bhajati
tenaivainā vi bhajati |
etat te agne rādhaḥ ||

[[6-6-1-3]]

aiti somacyutam ity āha
somacyutaṃ hy asya rādha aiti
tan mitrasya pathā nayety āha
śāntyai |
ṛtasya pathā preta candradakṣiṇā ity āha
satyaṃ vā ṛtam |
satyenaivainā ṛtena vi bhajati
yajñasya pathā suvitā nayantīr ity āha
yajñasya hy etāḥ pathā yanti yad dakṣiṇās |
brāhmaṇam adya rādhyāsam ||

[[6-6-1-4]]

ṛṣim ārṣeyam ity āha |
eṣa vai brāhmaṇa ṛṣir ārṣeyo yaḥ śuśruvān
tasmād evam āha
vi suvaḥ paśya vy antarikṣam ity āha
suvargam evainaṃ lokam gamayati
yatasva sadasyair ity āha
mitratvāya |
asmaddātrā devatrā gachata madhumatīḥ pra dātāram ā viśatety āha
vayam iha pradātāraḥ smo 'smān amutra madhumatīr ā viśateti ||

[[6-6-1-5]]

vāvaitad āha
hiraṇyaṃ dadāti
otir vai hiraṇyam |
jyotir eva purastād dhatte
suvargasya lokasyānukhyātyai |
agnīdhe dadāti |
agnimukhān evartūn priṇāti
brahmaṇe dadāti
prasūtyai
hotre dadāti |
ātmā vā eṣa yajñasya yad dhotā |
ātmānam eva yajñasya dakṣiṇābhiḥ sam ardhayati ||

[[6-6-2-1]]

samiṣṭayajūṃṣi juhوتي
yajñasya samiṣṭyai
yad vai yajñasya krūraṃ yad viliṣṭam yad atyeti yan nātyeti yad atikaroti yan nāpi
karoti tad eva taiḥ priṇāti
nava juhوتي

nava vai puruṣe prāṇāḥ
puruṣeṇa yajñāḥ sammitas |
yāvān eva yajñas tam prīṇāti
ṣaḍ ṛgmiyāṇi juhōti
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtūn eva prīṇāti
trīṇi yajūṃṣi ||

[[6-6-2-2]]

traya ime lokās |
imān eva lokān prīṇāti
yajña yajñam gacha yajñapatim gachety āha
yajñapatim evainam gamayati
svām yoniṃ gachety āha
svām evainam yoniṃ gamayati |
ṣa te yajño yajñapate sahasūktavākaḥ suvīra ity āha
yajamāma eva vīryam dadhāti
vāsiṣṭho ha sātyahavyo devabhāgam papracha
yat sṛñjayān bahuyājino 'yīyajo yajñe ||

[[6-6-2-3]]

yajñam praty atiṣṭhipā3 yajñapatā3v iti
sa hovāca
yajñapatāv iti
satyād vai sṛñjayāḥ parā babhūvur iti hovāca yajñe vāva yajñāḥ pratiṣṭhāpya āsīd
yajamānasyāparābhāvāyeti
devā gātuvido gātum vittvā gātum itety āha
yajña eva yajñam prati ṣṭhāpayati
yajamānasyāparābhāvāya ||

[[6-6-3-1]]

avabhṛthayajūṃṣi juhōti
yad evārvācīnam ekahāyanād enaḥ karoti tad eva tair ava yajate |
apo 'vabhṛtham avaiti |
apsu vai varuṇāḥ
sākṣād eva varuṇam ava yajate
vartmanā vā anvitya yajñam rakṣāṃsi jighāṃsanti
sāmnā prastotānvavaiti
sāma vai rakṣohā
rakṣasām apahatyai
trir nidhanam upaiti
traya ime lokās |
ebhya eva lokebhyo rakṣāṃsi ||

[[6-6-3-2]]

apa hanti
puruṣaḥpuruṣo nidhanam upaiti
puruṣaḥpuruṣo hi rakṣasvī
rakṣasām apahatyai |
urum hi rājā varuṇas cakārety āha
pratiṣṭhityai
śatam te rājan bhiṣajaḥ sahasram ity āha

bheṣajam evāsmāi karoti |
abhiṣṭhito varuṇasya pāśa ity āha
varuṇapāśam evābhi tiṣṭhati
barhir abhi juhōti |
āhutīnām pratiṣṭhityai |
atho agnivatya eva juhōti |
apabarhiṣaḥ prayājān ||

[[6-6-3-3]]

yajati
prajā vai barhiḥ
prajā eva varuṇapāśān muñcati |
ājyabhāgau yajati
yajñasyaiva cakṣuṣī nāntar eti
varuṇam yajati
varuṇapāśād evainam muñcati |
agnīvaruṇau yajati
sākṣād evainam varuṇapāśān muñcati |
apabarhiṣāv anūyajau yajati
prajā vai barhiḥ
prajā eva varuṇapāśān muñcati
caturāḥ prayājān yajati dvāv anūyajau
ṣaṭ sam padyante
ṣaḍ vā ṛtavaḥ ||

[[6-6-3-4]]

ṛtuṣv eva prati tiṣṭhati |
avabhṛtha nicanḥkṛṇety āha
yathoditam eva varuṇam ava yajate
samudre te hṛdayam apsv antar ity āha
samudrehy antar varuṇaḥ
sam tvā viśantv oṣadhīr utāpa ity āha |
adbhir evainam oṣadhībhiḥ samyañcam dadhāti
devīr āpa eṣa vo garbha ity āha
yathāyajur evaitat
paśavo vai ||

[[6-6-3-5]]

somas |
yad bhindūnām bhakṣayet paśumānt syād varuṇas tv enam gṛhṇīyāt |
yan na bhakṣayed apaśuḥ syān nainam varuṇo gṛhṇīyāt |
upaspṛśyam eva paśumān bhavati nainam varuṇo gṛhṇāti
pratiyuto varuṇasya pāśa ity āha
varuṇapāśād eva nir mucyate |
apratikṣam ā yanti varuṇasyāntarhityai |
edho 'sy edhiṣīmahīty āha
samidhaivāgniṃ namasyanta upāyanti
tejo 'si tejo mayi dhehīty āha
teja evātman dhatte ||

[[6-6-4-1]]

sphyena vedim ud dhanti rathākṣeṇa vi mimīte yūpam minoti trivṛtam eva vajraṃ
sambhṛtya bhrātrīvyāya pra harati strītyai
yad antarvedi minuyād devalokam abhi jayed yad bahirvedi manuṣyalokaṃ
vedyantasya saṃdhau minoty ubhayaḥ lokayor abhijityai |
uparasammitām minuyāt pitṛlokakāmasya raśanasammitām manuṣyalokakāmasya
caśālasammitām indriyakāmasya sarvānt samān pratiṣṭhākāmasya ye trayo
madhyamās tānt samān paśukāmasya itān vai ||

[[6-6-4-2]]

anu paśava upa tiṣṭhante paśumān eva bhavati
vyatiṣajed itarān prajayaivainam paśubhir vyatiṣajati
yaṃ kāmāyeta pramāyukaḥ syād iti gartamitaṃ tasya minuyād uttarārdhyaṃ
varṣiṣṭham atha hrasiyāṃsam eṣā vai gartamid yasyaivam minoti tājak pra miyate
dakṣiṇārdhyaṃ varṣiṣṭham minuyāt suvargakāmasyātha hrasiyāṃsam ākramaṇam
eva tat setuṃ yajamānaḥ kurute suvargasya lokasya samaṣṭyai ||

[[6-6-4-3]]

yad ekasmin yūpe dve raśane parivyayati tasmād eko dve jāye vindate yan naikāṃ
raśanāṃ dvayor yūpayoḥ parivyayati tasmān naikā dvau patī vindate
yaṃ kāmāyeta stry asya jāyetety upānte tasya vyatiṣajet stry evāsyā jāyate
yaṃ kāmāyeta pumān asya jāyetety āntaṃ tasya pra veṣṭayet pumān evāsyā ||

[[6-6-4-4]]

jāyate |
asurā vai devān dakṣiṇata upānayan tān devā upaśayenaivāpānudanta tad
upaśayasyopaśayatvaṃ yad dakṣiṇata upaśaya upaśaye bhrātrīvyāpanuttyai
sarve vā anye yūpāḥ paśumanto 'thopaśaya evāpaśus tasya yajamānaḥ paśur yan na
nirdiśed ārtim ārched yajamāno 'sau te paśur iti nir diśed yaṃ dviṣyād yam eva ||

[[6-6-4-5]]

dveṣṭi tam asmaḥ paśuṃ nir diśati
yadi na dviṣyād ākhus te paśur iti brūyān na grāmyān paśūn hinasti nāraṇyān
prajāpatiḥ prajā sṛjata so 'nnādyena vy ārdhyata sa etām ekādaśinīm apaśyat tayā
vai so 'nnādyam avārunddha yad daśa yūpā bhavanti daśākṣarā virāḍ annaṃ virāḍ
virājai vānnādyam ava runddhe ||

[[6-6-4-6]]

ya ekādaśa stana evāsyai sa duha evaināṃ tena
vajro vā eṣā sam miyate yad ekādaśinī seśvarā purastāt pratyañcaṃ yajñam
sammarditor yat pātnīvatam minoti yajñasya praty uttabdhyai sayatvāya ||

[[6-6-5-1]]

prajāpatiḥ prajā sṛjata sa riricāno 'manyata sa etām ekādaśinīm apaśyat tayā vai sa
āyur indriyaṃ vīryam ātmann adhatta prajā iva khalu vā eṣa sṛjate yo yajate sa
etarhi riricāna iva yad eṣaikādaśinī bhavaty āyur eva tayendriyaṃ vīryaṃ yajamāna
atman dhatte
praivāgneyena vāpayati mithunaṃ sārasvatyā karoti retaḥ ||

[[6-6-5-2]]

saumyena dadhāti pra janayati pauṣṇena bārhaspatyo bhavati brahma vai devānām
bṛhaspatir brahmaṇaivāsmāi prajāḥ pra janayati vaiśvadevo bhavati vaiśvadevyo vai

prajāḥ prajā evāsmāi pra janayatīndriyam evaindreṇāvarunddhe viśam mārutenaujo
balam aindrāgnena prasavāya sāvītro nirvaruṇatvāya vāruṇas |
madhyata aindram ā labhate madhyata evendriyaṃ yajamāne dadhāti ||

[[6-6-5-3]]

purastād aindrasya vaiśvadevam ālabhate vaiśvadevaṃ vā annam annam eva
purastād dhatte tasmāt purastād annam adyata aindram ālabhya mārutam ā labhate
viḍ vai maruto viśam evāsmā anu badhnāti
yadi kāmayeta yo 'vagataḥ so 'pa rudhyatām yo 'paruddhaḥ so 'va gachatv ity
aindrasya loke vāruṇam ā labheta vāruṇasya loka aindram ||

[[6-6-5-4]]

ya evāvagataḥ so 'pa rudhyate yo 'paruddhaḥ so 'va gachati
yadi kāmayeta prajā muhyeyur iti paśūn vyatiṣajet prajā eva mohayati
yad abhivāhato 'pām vāruṇam ālabheta prajā varuṇo gṛhṇīyād dakṣiṇata udañcam ā
labhate 'pavāhato 'pām prajānām avaruṇagrāhāya ||

[[6-6-6-1]]

indraḥ patniyā manum ayājayat tām paryagnikṛtām ud asṛjat tayā manur ārdhnod
yat paryagnikṛtam pātnīvatam utsṛjati yām eva manur ṛddhim ārdhnot tām eva
yajamāna ṛdhnoti
yajñasya vā apratiṣṭhitād yajñāḥ parā bhavati yajñam parābhavantam yajamāno 'nu
parā bhavati yad ājyeṇa pātnīvatam saṁsthāpayati yajñasya pratiṣṭhityai yajñam
pratitiṣṭhantam yajamāno 'nu prati tiṣṭhati |
iṣṭam vapayā ||

[[6-6-6-2]]

bhavati aniṣṭam vaśayātha pātnīvatena pra carati tīrtha eva pra caraty atho etarhy
evāsyā yāmas
tvāṣṭro bhavati tvaṣṭā vai retasaḥ siktasya rūpāṇi vi karoti tam eva vṛṣāṇam patniṣv
api sṛjati so 'smai rūpāṇi vi karoti ||

[[6-6-7-1]]

ghnanati vā etat somaṃ yad abhiṣuṇvanti
yat saumyo bhavati yathā mṛtāyānustaraṇiṃ ghnanti tādr̥g eva tat |
yad uttarārdhe vā madhye vā juhuyāt devatābhyaḥ samadam dadhyād dakṣiṇārdhe
juhoty eṣā vai pitṛṇām dik svāyām eva diśi pitṛn niravadayate |
udgāṭṛbhyo haranti sāmadvatyō vai saumyo yad eva sāmnaś chambaṭkurvanti
tasyaiva sa śāntis |
ava ||

[[6-6-7-2]]

īkṣante pavitraṃ vai saumya ātmānam eva pavayante
ya ātmānam na paripaśyed itāsuḥ syād abhidadiṃ kṛtvāvekṣeta tasmin hy ātmānam
paripaśyaty atho ātmānam eva pavayate
yo gatamanāḥ syāt so 'vekṣeta yan me manaḥ parāgatam yad vā me aparāgatam |
rājñā somena tad vayam asmāsu dhārayāmasīti mana evātman dādihāra ||

[[6-6-7-3]]

na gatamanā bhavati |
apa vai tṛtīyasavane yajñāḥ krāmatījānād anijānam abhy āgnāvaiṣṇavyarcā ghṛtasya
yajaty agniḥ sarvā devatā viṣṇur yajño devatās caiva yajñam ca dādihāra |

upāṁśu yajati mithunatvāya
brahmavādino vadanti mitro yajñasya sviṣṭam yuvate varuṇo duriṣṭam kva tarhi
yajñah kva yajamāno bhavatiti yan maitrāvaruṇim vaśam ālabhate mitreṇaiva ॥

[[6-6-7-4]]

yajñasya sviṣṭam śamayati varuṇena duriṣṭam nārtim ārchati yajamānas |
yathā vai lāṅgaleno 'rvarām prabhindanty evam ṛksāme yajñam pra bhintto yan
maitrāvaruṇim vaśam ālabhate yajñāyaiva prabhinnāya matyam anvavāsyati śāntyai
yātayāmāni vā etasya chandāṁsi ya ijānaś chandasām eṣa raso yad vaśā yan
maitrāvaruṇim vaśam ālabhate chandāṁsy eva punar ā prīṇaty ayātayāmatvāyātho
chandaḥsv eva rasam dadhāti ॥

[[6-6-8-1]]

devā vā indriyaṃ vīryaṃ vy abhajanta
tato yad atyaśiṣyata tad atigrāhyā abhavan
tad atigrāhyāṇām atigrāhyatvam |
yad atigrāhyā gṛhyanta indriyam eva tad vīryaṃ yajamāna ātman dhatte
teja āgneyenendriyam aindreṇa brahmavarcasaṃ sauryeṇa |
upastambhanam vā etad yajñasya yad atigrāhyāś cakre pṛṣṭhāni
yat pṛṣṭhye na gṛhṇiyāt prāñcam yajñam pṛṣṭhāni saṃ śṛṇiyus |
yad ukthye ॥

[[6-6-8-2]]

gṛhṇiyāt pratyañcam yajñam atigrāhyāḥ saṃ śṛṇiyus |
viśvajiti sarvapṛṣṭhe grahitavyā yajñasya savīryatvāya
prajāpatir devebhyo yajñān vyādīśat
sa priyās tanūr apa ny adhatta
tad atigrāhyā abhavan
vitanus tasya yajña ity āhur yasyātigrāhyā na gṛhyanta iti |
apy agniṣṭome grāhitavyā yajñasya satanutvāya
devatā vai sarvāḥ sadṛśir āsan
tā na vyāvṛtam agachan
te devāḥ ॥

[[6-6-8-3]]

eta etān grahān apaśyan
tān agrhṇata |
āgneyam agnir aindram indraḥ sauryaṃ sūryas
tato vai te 'nyābhir devatābhir vyāvṛtam agachan
yasyaivaṃ viduṣa ete grahā gṛhyante vyāvṛtam eva pāpmanā bhrātṛvyeṇa gachati |
ime lokā jyotiṣmantaḥ samāvadviryāḥ kāryā ity āhus |
āgneyenāsmimlloke jyotir dhatta aindreṇāntarikṣe |
indravāyū hi sayujau
sauryeṇāmuṣmimlloke ॥

[[6-6-8-4]]

jyotir dhatte
jyotiṣmanto 'smā ime lokā bhavanti samāvadviryān enān kurute |
etān vai grahān bambāviśvavayasāv avittām |
tābhyām ime lokāḥ parāñcaś cārvāñcaś ca prābhus |
yasyaivaṃ viduṣa ete grahā gṛhyante prāsmā ime lokāḥ parāñcaś cārvāñcaś ca
bhānti ॥

[[6-6-9-1]]

devā vai yad yajñe 'kurvata tad asurā akurvata
te devā adābhye chandāmsi savanāni sam asthāpayan
tato devā abhavan parāsurās |
yasyaivam viduṣo 'dābhyo gṛhyate bhavaty ātmanā parāsyā bhrāṭṛvyo bhavati
yad vai devā asurān adābhyenādabhnuvan tad adābhyasyādābhyatvam |
ya evam veda dabhnoty eva bhrāṭṛvyam nainam bhrāṭṛvyo dabhnoti ||

[[6-6-9-2]]

eṣā vai prajāpater atimokṣiṇī nāma tanūr yad adābhyas |
upanaddhasya gṛhṇāty atimuktyai |
ati pāpmānam bhrāṭṛvyam mucyate ya evam veda
ghnanti vā etat somaṃ yad abhiṣuṅvanti
some hanyamāne yajño hanyate yajñe yajamānas |
brahmavādino vadanti
kiṃ tad yajñe yajamānaḥ kurute yena jīvant suvargaṃ lokam etīti
jīvagaho vā eṣa yad adābhyas |
anabhiṣutasya gṛhṇāti
jīvantam evainaṃ suvargaṃ lokam gamayati
vi vā etad yajñam chindanti yad adābhye saṃsthāpayanti |
aṃśūn api sṛjati yajñasya saṃtatyai ||

[[6-6-10-1]]

devā vai prabāhug grahān agrhṇata
sa etam prajāpatir aṃśum apaśyat
tam agrhṇīta
tena vai sa ārdhnot |
yasyaivam viduṣo 'mśur gṛhyata ṛdhnoty eva
sakṛdabhiṣutasya gṛhṇāti
sakṛd dhi sa tenārdhnot |
manasā gṛhṇāti
mana iva hi prajāpatiḥ
prajāpater āptyai |
audumbareṇa gṛhṇāti |
ūrg vā udumbaras |
ūrjam evāva runddhe
catuḥsrakti bhavati
dikṣu ||

[[6-6-10-2]]

eva prati tiṣṭhati
yo vā aṃśor āyatanam vedāyatanavān bhavati
vāmadevyam iti sāma tad vā asyāyatanam manasā gāyamāno gṛhṇāti |
āyatanavān eva bhavati
yad adhvaryur aṃśum gṛhṇan nārdhayed ubhābhyām nardhyetādhvaryave ca
yajamānāya ca
yad ardhayed ubhābhyām ṛdhyeta |
anavānam gṛhṇāti saivāsyarddhis |
hiraṇyam abhi vy aniti |
amṛtam vai hiraṇyam āyuh prāṇa āyuṣaivāmṛtam abhi dhinoti
śatamānam bhavati

śatāyuh puruṣaḥ śatendriyas |
āyuṣy evendriye prati tiṣṭhati ||

[[6-6-11-1]]

prajāpatir devebhyo yajñān vyādīsat
sa riricāno 'manyata
sa yajñānām ṣoḍaśadhendriyaṃ vīryam ātmānam abhi sam akkhidat
tat ṣoḍaśy abhavat
na vai ṣoḍaśī nāma yajño 'sti
yad vāva ṣoḍaśam stotraṃ ṣoḍaśam śastraṃ tena ṣoḍaśī
tat ṣoḍaśinaḥ ṣoḍaśitvam |
yat ṣoḍaśī gṛhyata indriyam eva tad vīryaṃ yajamāna ātman dhatte
devebhyo vai suvargo lokaḥ ||

[[6-6-11-2]]

na prābhavat
ta etaṃ ṣoḍaśinam apaśyan
tam agrhṇata
tato vai tebhyaḥ suvargo lokaḥ prābhavat |
yat ṣoḍaśī gṛhyate suvargasya lokasyābhijityai |
indro vai devānām ānujāvāra āsit
sa prajāpatim upādḥavat
tasmā etaṃ ṣoḍaśinam prāyachat
tam agrhṇīta
tato vai so 'gram devatānām pary ait |
yasyaivam viduṣaḥ ṣoḍaśī gṛhyate ||

[[6-6-11-3]]

agram eva samānānām pary eti
prātaḥsavane gṛhṇāti
vajro vai ṣoḍaśī
vajraḥ prātaḥsavanam |
svād evainam yoner ni gṛhṇāti
savanasavane 'bhi gṛhṇāti
savanātsavanād evainam pra janayati
ṛṭṭiyasavane paśukāmasya gṛhṇīyāt |
vajro vai ṣoḍaśī paśavas ṛṭṭiyasavanam |
vajreṇaivāsmāi ṛṭṭiyasavanāt paśūn ava runddhe
nokthye gṛhṇīyāt
prajā vai paśava ukthāni
yad ukthye ||

[[6-6-11-4]]

gṛhṇīyāt prajāṃ paśūn asya nir dahet |
atirātre paśukāmasya gṛhṇīyāt |
vajro vai ṣoḍaśī
vajreṇaivāsmāi paśūn avarudhya rātriyopariṣṭāc chamayati |
apy agniṣṭome rājanyasya gṛhṇīyat |
vyāvṛtkāmo hi rājanyo yajate
sāhna evāsmāi vajraṃ gṛhṇāti
sa enaṃ vajro bhūtyā inddhe nir vā dahati |
ekaviṃśam stotraṃ bhavati pratiṣṭhityai

harivac chasyate |
indrasya priyaṃ dhāma ||

[[6-6-11-5]]

upāpnoti
kañiyāṃsi vai deveṣu chandāṃsy āsañ jyāyāṃsy asureṣu
te devāḥ kañiyasā chandasā jyāyaś chando 'bhi vy aśaṃsan
tato vai te 'surāṇāṃ lokam avṛñjata
yat kañiyasā chandasā jyāyaś chando 'bhi viśaṃsati bhrātr̥vyasyaiva tal lokam
vṛñkte
ṣaḍ akṣarāṇy ati recayanti
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtūn eva prīṇāti
catvāri pūrvāṇy ava kalpayanti ||

[[6-6-11-6]]

catuṣpada eva paśūn ava runddhe dve uttare dvipada evāva runddhe |
anuṣṭubham abhi sam pādayanti
vāg vā
tasmāt prāṇānāṃ vāg uttamā
samayāviṣite sūrye ṣoḍaśina stotram upākaroti |
etasmin vai loka indro vṛtram ahan |
sākṣād eva vajram bhrātr̥vyāya pra harati |
aruṇapiśaṃgo 'śvo dakṣiṇā |
tad vai vajrasya rūpam |
samṛddhyai ||

[[7-1-1-1]]

prajananam jyotir agnir devatānām jyotir virāṭ chandasām jhotis |
virāḍ vāco 'gnau sam tiṣṭhate
virājam abhi sam padyate
tasmāt taj jyotir ucyate
dvau stomau prātaḥsavanam vahato yathā prāṇas cāpānas ca
dvau mādhyamdinam savanam yathā cakṣus ca śrotram ca
dvau ṛtīyasavanam yathā vāk ca pratiṣṭhā ca
puruṣasammito vā eṣa yajño 'sthūriḥ ||

[[7-1-1-2]]

yaṃ kāmam kāmayate tam etenābhy aśnute
sarvaṃ hy asthuriṇābhyasñute |
agniṣṭomena vai prajāpatiḥ prajā asṛjata
tā agniṣṭomenaiva pary agr̥hṇāt
tāsām pariḡhītānām aśvataro 'ty apravata
tasyānuhāya reta ādatta
tad gardabhe ny
tāsām pariḡhītānām aśvataro 'ty apravata
tasyānuhāya reta ādatta
tad gardabhe ny
tasmād gardabho dviretās |
atho āhus |
vaḍabāyām ny amārḍ iti
tasmād vaḍabā dviretās |

atho āhus |
oṣadhīṣu ||

[[7-1-1-3]]

ny amārḍ iti
tasmād oṣadhayo 'nabhyaktā rebhanti |
atho āhuḥ
prajāsu ny amārḍ iti
tasmād yamau jāyete
tasmād aśvataro na pra jāyata āttaretā hi
tasmād barhiṣy anavakḷptaḥ
sarvavedase vā sahasre vāvakḷptas |
ati hy apravata
ya evaṃ vidvān agniṣṭomena yajate prājātāḥ prajā janayati pari prajātā gṛhṇāti
tasmād āhus |
jyeṣṭhayajña iti ||

[[7-1-1-4]]

prajāpatir vāva jyeṣṭhaḥ
sa hy etenāgre 'yajata
prajāpatir akāmayata
pra jāyeyeti
sa mukhatas trivṛtaṃ nir amimīta
tam agnir devatānv asṛjyata gāyatrī chando rathaṃtaraṃ sāma brāhmaṇo
manuṣyāṇām ajaḥ paśūnām |
tasmāt te mukhyās |
mukhato hy asṛjyanta |
uraso bāhubhyām pañcadaśaṃ nir amimīta
tam indro devatānv asṛjyata triṣṭup chando bṛhat ||

[[7-1-1-5]]

sāma rājanyo manuṣyāṇām aviḥ paśūnām |
tasmāt te vīryāvantas |
vīryād dhy asṛjyanta
madhyataḥ saptadaśaṃ nir amimīta
taṃ viśve devā devatā anv asṛjyanta jagatī chando vairūpaṃ sāma vaiśyo
manuṣyāṇām gāvaḥ paśūnām |
tasmāt ta ādyās |
annadhānād dhy asṛjyanta
tasmād bhūyāṃso 'nyebhyas |
bhūyiṣṭhā hi devatā anv asṛjyanta
patta ekaviṃśaṃ nir amimīta
tam anuṣṭup chandaḥ ||

[[7-1-1-6]]

anv asṛjyata vairājaṃ sāma sūdro manuṣyāṇām
aśvaḥ paśūnām |
tasmāt tau bhūtasamkrāmiṇāv aśvaś ca sūdraś ca
tasmāc chūdro yajñe 'navakḷptas |
na hi devatā anv asṛjyata
tasmāt pādāv upa jīvataḥ
patto hy asṛjyetām

prāṇā vai trivṛt |
ardhamāsāḥ pañcadaśaḥ
prajāpatiḥ saptadaśas
traya ime lokās |
asāv āditya ekaviṃśas |
etasmin vā ete śrītā etasmin pratiṣṭhitās |
ya evaṃ vedaitasminn eva śrayata etasmin prati tiṣṭhati ||

[[7-1-2-1]]

prātaḥsavane vai gāyatrena chandasā trivṛte stomāya jyotir dadhad eti
trivṛtā brahmavarcasena pañcadaśāya jyotir dadhad eti
pañcadaśenaujasā vīryeṇa saptadaśāya jyotir dadhad eti
saptadaśena prajāpatyena prajānanaikaviṃśāya jyotir dadhad eti
stoma eva tat stomāya jyotir dadhad eti |
atho stoma eva stomam abhi pra ṇayati
yāvanto vai stomās tāvantaḥ kāmās
tāvanto lokās
tāvanti jyotiṃṣi |
etāvata eva stomān etāvataḥ kāmān etāvato lokān etāvanti jyotiṃṣy ava runddhe ||

[[7-1-3-1]]

brahmavādino vadanti
sa tvai yajeta yo 'gniṣṭomena yajamāno 'tha sarvastomena yajeteti
yasya trivṛtam antaryanti prāṇāṃś tasyāntaryanti
prāṇeṣu me 'py asad iti khalu vai yajñena yajamāno yajate
yasya pañcadaśam antaryanti vīryam tasyāntar yanti
vīrye me 'py asad iti khalu vai yajñena yajamāno yajate
yasya saptadaśam antaryanti ||

[[7-1-3-2]]

prajāṃ tasyāntar yanti
prajāyām me 'py asad iti khalu vai yajñena yajamāno yajate
yasyaikaviṃśam antaryanti pratiṣṭhām tasyāntar yanti
pratiṣṭhāyām me 'py asad iti khalu vai yajñena yajamāno yajate
yasya triṇavam antaryanty ṛtūṃś ca tasya nakṣatriyām ca virājam antar yanti |
ṛtuṣu me 'py asan nakṣatriyāyām ca virājīti ||

[[7-1-3-3]]

khalu vai yajñena yajamāno yajate
yasya trayastriṃśam antaryanti devatās tasyāntar yanti
devatāsu me 'py asad iti khalu vai yajñena yajamāno yajate
yo vai stomānām avamam paramatām gachantaṃ veda paramatām eva gachati
trivṛd vai stomānām avamas trivṛt paramas
ya evaṃ veda paramatām eva gachati ||

[[7-1-4-1]]

aṅgirasō vai sattram āsata
te suvargaṃ lokam āyan
teṣāṃ haviṣmāṃś ca haviṣkṛc cāhiyetām |
tāv akāmayetām |
suvargaṃ lokam iyāveti
tāv etaṃ dvirātram apaśyatām |

tam āharatām |
tenāyajetām |
tato vai tau 'suvargaṃ lokam aitām |
ya evaṃ vidvān dvirātreṇa yajate suvargam eva lokam eti
tāv aitām pūrveṇāhnāgachatām uttareṇa ||

[[7-1-4-2]]

abhiplavaḥ pūrvam ahar bhavati gatiḥ uttaram
jyotiṣtomo 'gniṣtomaḥ pūrvam ahar bhavati tejas tenāva runddhe
sarvastomo 'tirātra uttaram sarvasyāptyai sarvasyāvaruddhyai
gāyatram pūrvehant sāma bhavati
tejo vai gāyatrī
gāyatrī brahmavarcaṣam |
teja eva brahmavarcaṣam ātman dhatte
traīṣṭubham uttare |
ojo vai vīryam
oja eva vīryam ātman dhatte
rathaṃtaram pūrve ||

[[7-1-4-3]]

ahant sāma bhavati |
iyaṃ vai rathaṃtaram
asyām eva prati tiṣṭhati
bṛhad uttare |
asau vai bṛhat |
amuṣyām eva prati tiṣṭhati
tad āhuḥ
kva jagatī cānuṣṭup ceti
vaikhānasam pūrve 'hant sāma bhavati tena jagatyai naiti
ṣoḍaśy uttare tenānuṣṭubhas |
athāhus |
yat samāne 'rdhamāse syātām anyatarasyāhno vīryam anu padyeteti |
amāvāyāyām pūrvam ahar bhavaty uttarasminn uttaram |
nānaivārdhamāsayor bhavatas |
nānāvīrye bhavatas |
haviṣmannidhanam pūrvam ahar bhavati haviṣkṛnnidhanam uttaram
pratiṣṭhityai ||

[[7-1-5-1]]

āpo vā idam agre salilam āsīt
tasmin prajāpatir vāyur bhūtvācarat
sa imām apaśyat
tām varāho bhūtvāharat
tām viśvakarmā bhūtvā vy
sāprathata
sā pṛthivy abhavat
tat pṛthivyai pṛthivitvam |
tasyām aśrāmyat prajāpatiḥ
sa devān aśṛjata vasūn rudrān ādityān
te devāḥ prajāptim abruvan
pra jāyāmahā iti
so 'bravīt ||

[[7-1-5-2]]

yathāham yuṣmāṁs tapasāsṛkṣy evaṁ tapasi prajānanam ichadhvam iti
tebhyo 'gnim āyatanam prāyachat |
etenāyatanena śrāmyateti
te 'gnināyatanenāśrāmyan
te saṁvatsara ekāṁ gām asṛjanta
tām vasubhyo rudrebhya ādityebhyaḥ prāyachan |
etāṁ rakṣadhvam iti
tām vasavo rudrā ādityā arakṣanta
sā vasubhyo rudrebhya ādityebhyaḥ prājāyata trīṇi ca ||

[[7-1-5-3]]

śatāni trayastrimśataṁ ca |
atha saiva sahasratamy abhavat
te devāḥ prajāpatim abruvan |
sahasreṇa no yājayeti
so 'gniṣṭomena vasūn ayājayat
ta imaṁ lokam ajayan
tac cādaduḥ
sa ukthyena rudrān ayājayat
te 'ntarikṣam ajayan
tac cādaduḥ
so 'tirātreṇādityān ayājayat
te 'muṁ lokam ajayan
tac cādadus
tad antarikṣam ||

[[7-1-5-4]]

vyavairyata
tasmād rudrā ghātukās |
anāyatanā hi
tasmād āhuḥ
śithilaṁ vai madhyamam ahas trirātrasya vi hi tad avairyateti
traīṣṭubham madhyamasyāhna ājyam bhavati
saṁyānāni sūktāni śaṁsati
ṣoḍaśinaṁ śaṁsati |
ahno dhṛtyā aśithilambhāvāya
tasmāt trirātrasyāgniṣṭoma eva prathamam ahaḥ syād athokthyo 'thātirātras |
eṣāṁ lokānāṁ vidhṛtyai
trīṇitrīṇi śatāny anūcināham avyavachinnāni dadāti ||

[[7-1-5-5]]

eṣāṁ lokānāṁ anu saṁtatyai
daśataṁ na vi chindyāt |
virājaṁ ned vichinadāniti |
atha yā sahasratamy āsīt tasyām indraś ca viṣṇuś ca vyāyachetām |
sa indro 'manyata |
anayā vā idaṁ viṣṇuḥ sahasraṁ varkṣyata iti
tasyām akalpetām |
dvibhāga indras tṛtīye viṣṇus
tad vā eṣābhyānūcyate |

ubhā jigyathur iti
tām vā etām achāvākaḥ ॥

[[7-1-5-6]]

eva śaṁsati |
atha yā sahasratamī sā hotre deyeti
hotāraṁ vā abhyatiricyate
yad atiricyate hotānāptasyāpayitā |
athāhus |
unnetre deyeti |
atiriktā vā eṣā sahasrasya |
atirikta unnetartvijām
athāhuḥ
sarvebhyaḥ sadasyebhyo deyeti |
athāhus |
udākṛtyā sā vaśaṁ cared iti |
athāhus |
brahmaṇe cāgnīdhe ca deyeti ॥

[[7-1-5-7]]

dvibhāgam brahmaṇe tṛtiyam agnīdhe |
aindro vai brahmā vaiṣṇavo 'gnīdh |
yathaiva tāv akalpetām iti |
athāhus |
yā kalyāṇī bahurūpā sā deyeti |
athāhus |
yā dvirūpobhayataenī sā deyeti sahasrasya parigṛhītyai
tad vā etat sahasrasyāyanam |
sahasraṁ stotrīyāḥ
sahasraṁ dakṣiṇāḥ
sahasrasammitaḥ suvargo lokaḥ
suvargasya lokasyābhijityai ॥

[[7-1-6-1]]

somo vai sahasram avindat
tam indro 'nv avindat
tau yamo nyāgachat
tāv abravīt |
astu me 'trāpīti |
astu hī3 ity abrūtām |
sa yama ekasyāṁ vīryam pary apaśyat |
iyaṁ vā asya sahasrasya vīryam bibhartīti tāv abravīd iyam mamāstv etad yuvayor
iti
tāv abrūtām |
sarve vā etad etasyāṁ vīryam ॥

[[7-1-6-2]]

pari paśyāmo 'mśam ā harāmahā iti
tasyām aṁśam āharanta
tām apsu prāveśayan |
somāyodehīti
sā rohiṇī piṅgalaikahāyanī rūpaṁ kṛtvā trayastrimśatā ca tribhiś ca śataiḥ sahodait |

tasmād rohiṇyā piṅgalayaikahāyanyā somaṃ krīṇiyāt |
ya evaṃ vidvān rohiṇyā piṅgalayaikahāyanyā somaṃ krīṇāti trayastrimśatā caivāsya
tribhiś ca ||

[[7-1-6-3]]

śataiḥ somaḥ krīto bhavati
sukrītena yajate
tām apsu prāveśayan |
indrāyodehīti
sā rohiṇī lakṣmaṇā paṣṭhauhī vārtraghnī rūpaṃ kṛtvā trayastrimśatā ca tribhiś ca
śataiḥ sahodait
tasmād rohiṇīm lakṣmaṇām paṣṭhauhīm vārtraghnīm dadyāt |
ya evaṃ vidvān rohiṇīm lakṣmaṇām paṣṭhauhīm vārtraghnīm dadāti trayastrimśac
caivāsya trīṇi ca śatāni sā dattā ||

[[7-1-6-4]]

bhavati
tām apsu prāveśayan
yamāyodehīti
sā jaratī mūrkhā tajjaghanyā rūpaṃ kṛtvā trayastrimśatā ca tribhiś ca śataiḥ
sahodait
tasmāj jaratīm mūrkhām tajjaghanyām anustaraṇīm kurvīta
ya evaṃ vidvān jaratīm mūrkhām tajjaghanyām anustaraṇīm kurute trayastrimśac
caivāsya trīṇi ca śatāni sāmuṣmimlloke bhavati
vāg eva sahasratamī
tasmāt ||

[[7-1-6-5]]

varo deyaḥ
sā hi varaḥ
sahasram asya sā dattā bhavati
tasmād varo na pratigṛhyaḥ
sā hi varaḥ
sahasram asya pratigṛhītam bhavati |
iyaṃ vara itī brūyāt |
athānyām brūyāt |
iyam mameti
tathāsya tat sahasram apratigṛhītam bhavati |
ubhayataenī syāt
tad āhus |
anyataenī syāt sahasram parastād etam iti
yaiva varaḥ ||

[[7-1-6-6]]

kalyāṇī rūpasamṛddhā sā syāt
sā hi varaḥ
samṛddhyai
tām uttareṇāgnīdhram paryāṇīyāhavanīyasyānte droṇakalaśam ava ghrāpayet |
ā jighra kalaśam mahy urudhārā payasvaty ā tvā viśantv indavaḥ samudram iva
sindhavaḥ
sā mā sahasra ā bhaja prajayā paśubhiḥ saha punar mā viśatād rayir iti
prajayaivainam paśubhī rayyā sam ||

[[7-1-6-7]]

ardhayati

prajāvān paśumān rayimān bhavati ya evaṃ veda

tayā sahāgnīdhram paretya purastāt praticyāṃ tiṣṭhantyaṃ juhuyāt |

ubhā jigyaathur na parā jayethe na parā jigye katarasā canainoḥ |

indraś ca viṣṇo yad apasṛdhethāṃ tredhā sahasraṃ vi tad airayethāṃ iti

tredhāvibhaktam vai trirātre sahasram |

sāhasrīm evaināṃ karoti

sahasrasyaivaināṃ mātrāṃ ||

[[7-1-6-8]]

karoti

rūpāṇi juhōti

rūpair evaināṃ sam ardhayati

tasyā upōthāya karṇam ā jayet |

īde rante 'dite sarasvati priye preyasi mahi viśrutya etāni te aghniye nāmāni

sukṛtam mā deveṣu brūtād iti

devebhya evainam ā vedayati |

anv enaṃ devā budhyante ||

[[7-1-7-1]]

sahasratamyā vai yajamānaḥ suvargaṃ lokam eti

sainaṃ suvargaṃ lokam gamayati

sā mā suvargaṃ lokam gamayety āha

suvargam evainam lokam gamayati

sā mā jyotiṣmantam lokam gamayety āha

jyotiṣmantam evainam lokam gamayati

sā mā sarvān puṇyāṃllokān gamayety āha

sarvān evainam puṇyāṃllokān gamayati

sā ||

[[7-1-7-2]]

mā pratiṣṭhāṃ gamaya prajāyā paśubhiḥ saha punar mā viśatād rayir iti

prajāyaivainam paśubhī rayyām prati ṣṭhāpayati

prajāvān paśumān rayimān bhavati ya evaṃ veda

tām agnīdhe vā brahmaṇe vā hotre vodgātre vādhvaryave vā dadyāt

sahasram asya sā dattā bhavati

sahasram asya pratigṛhitam bhavati yas tām avidvān ||

[[7-1-7-3]]

pratigṛhṇāti

tām prati gṛhṇīyāt |

ekāsi na sahasram

ekāṃ tvā bhūtām prati gṛhṇāmi na sahasram

ekā mā bhūtā viśa mā sahasram iti |

ekāṃ evaināṃ bhūtām prati gṛhṇāti na sahasram ya evaṃ veda

syonāsi suśadā suśevā syonā mā viśa suśadā mā viśa suśevā mā viśa ||

[[7-1-7-4]]

ity āha

syonaivaināṃ suśadā suśevā bhūtvā viśati naināṃ hinasti

brahmavādino vadanti
sahasraṁ sahasratamy anv etiḥ sahasratamim̐ sahasrāḥm iti
yat prācīm utsṛjet sahasraṁ sahasratamy anv iyāt
tat sahasram aprajñātram |
suvargaṁ lokaṁ na pra jānīyāt
praticīm ut sṛjati
tām̐ sahasram anu paryāvartate
sā prajānatī
suvargaṁ eti
yajamānam abhy ut sṛjati
kṣipre sahasram pra jāyate |
uttamā nīyate prathamā devān gachati ||

[[7-1-8-1]]

atrir adadād aurvāya prajāṁ putrakāmāya
sa riricāno 'manyata nirvīryaḥ śīthilo yātayāmā
sa etaṁ catūrātram apaśyat
tam āharat
tenāyajata
tato vai tasya catvāro vīrā ājāyanta suhotā sūdgātā svadhvaryuḥ susabheyas |
ya evaṁ vidvām̐ś catūrātreṇa yajata āsya catvāro vīrā jāyante suhotā sūdgātā
svadhvaryuḥ susabheyas |
ye caturviṁśāḥ pavamānā brahmavarcasaṁ tat ||

[[7-1-8-2]]

ya udyanta stomāḥ śrīḥ sā |
atrim̐ śraddhādevaṁ yajamānaṁ catvāri vīryāṇi nopānaman teja indriyam
brahmavarcasam annādyam |
sa etām̐ś caturaś catuṣṭomānt somān apaśyat
tān āharat tair ayajata
teja eva prathamenāvārunddhendriyaṁ dvitīyena brahmavarcasaṁ
ṛtīyenānnādyam caturthena
ya evaṁ vidvām̐ś caturaś catuṣṭomānt somān āharati tair yajate teja eva
prathamenāva runddha indriyaṁ dvitīyena brahmavarcasaṁ ṛtīyenānnādyam
caturthena
yām evātrir ṛddhim ārdhnot tām eva yajamānā ṛdhnoti ||

[[7-1-9-1]]

jamadagniḥ puṣṭikāmaś catūrātreṇāyajata
sa etān poṣām̐ apuśyat
tasmāt palitau jāmadagniyau na saṁ jānāte
etān eva poṣān puśyati ya evaṁ vidvām̐ś catūrātreṇa yajate
puroḍāśīnya upasado bhavanti
paśavo vai puroḍāśaḥ
paśūn evāva runddhe |
annaṁ vai puroḍāśas |
annam evāva runddhe |
annādaḥ paśumān bhavati ya evaṁ vidvām̐ś catūrātreṇa yajate ||

[[7-1-10-1]]

saṁvatsaro vā idam eka āsīt
so 'kāmayata |

ṛtūnt sṛjeyeti
sa etam pañcarātram apaśyat
tam āharat tenāyajata
tato vai sa ṛtūn asṛjata
ya evaṃ vidvān pañcarātreṇa yajate praiva jāyate
ta ṛtavaḥ sṛṣṭā na vyāvartanta
ta etam pañcarātram apaśyan
tam āharan
tenāyajanta
tato vai te vyāvartanta ॥

[[7-1-10-2]]

ya evaṃ vidvān pañcarātreṇa yajate vi pāpmanā bhrātṛvyenā vartate
sārvaseniḥ śauceyo 'kāmayata
paśumānt syām iti
sa etam pañcarātram āharat
tenāyajata
tato vai sa sahasram paśūn prāpnot |
ya evaṃ vidvān pañcarātreṇa yajate pra sahasram paśūn āpnoti
babaraḥ prāvāhaṇir akāmayata
vācaḥ pravadiṭā syām iti
sa etam pañcarātram ā ॥

[[7-1-10-3]]

aharat
tenāyajata
tato vai sa vācaḥ pravadiṭābhavat |
ya evaṃ vidvān pañcarātreṇa yajate pravadiṭaiva vāco bhavati |
atho enaṃ vācas patir ity āhus |
anāptaś catūrātro 'tiriktaḥ ṣaḍrātro 'tha vā eṣa samprati yajño yat pañcarātras |
ya evaṃ vidvān pañcarātreṇa yajate sampraty eva yajñena yajate
pañcarātro bhavati
pañca vā ṛtavaḥ saṃvatsaraḥ ॥

[[7-1-10-4]]

ṛtuṣv eva saṃvatsare prati tiṣṭhati |
atho pañcākṣarā pañktiḥ
pañkto yajñas |
yajñam evāva runddhe
trivṛd agniṣṭomo bhavati
teja evāva runddhe
pañcadaśo bhavati |
indriyam evāva runddhe
saptadaśo bhavati |
annādyasyāvaruddhyai |
atho praiva tena jāyate
pañcaviṃśo 'gniṣṭomo bhavati prajāpater āptyai
mahāvratavān annādyasyāvaruddhyai
viśvajit sarvapṛṣṭho 'tirātro bhavati
sarvasyābhijityai ॥

[[7-1-11-1]]

devasya tvā savituḥ prasave 'śvinor bāhubhyām pūṣṇo hastābhyām ā dade |
imām aḡrbhṇan raśanām ṛtasya pūrva āyūṣi vidatheṣu kavyā | tayā devāḥ sutam ā
babhūvur ṛtasya sāmant saram ārapantī ||
abhidhā asi bhuvanam asi yantāsi dhartāsi so 'gnim vaiśvānaram saprathasam
gacha svāhākṛtaḥ
pṛthivyām yantā rāḍ yantāsi yamano dhartāsi dharuṇaḥ
kṛṣyai tvā kṣemāya tvā rayyai tvā poṣāya tvā
pṛthivyai tvāntarikṣāya tvā dive tvā
sate tvāsate tvādbhyas tvausadhībhyas tvā viśvebhyas tvā bhūtebhyas ||

[[7-1-12-1]]

vibhūr mātrā prabhūḥ pitrāśvo 'si hayo 'sy atyo 'si naro 'sy arvāsi saptir asi vājy asi
vṛṣāsi nṛmaṇā asi yayur nāmāsy ādityānām patvānv ihi |
agnaye svāhā svāhendrāgnibhyām svāhā prajāpataye svāhā viśvebhyo devebhyas
svāhā sarvābhyo devetābhyas |
iha dhṛtiḥ svāheha vidhṛtiḥ svāheha rantiḥ svāheha ramatiḥ svāhā
bhūr asi bhuve tvā bhavyāya tvā bhaviṣyate tvā viśvebhyas tvā bhūtebhyas |
devā āśāpālā etaṃ devebhyo 'śvam medhāya prokṣitam gopāyata ||

[[7-1-13-1]]

āyanāya svāhā
prāyaṇāya svāhā |
uddrāvāya svāhā |
uddrutāya svāhā
śūkārāya svāhā
śūkṛtāya svāhā
palāyitāya svāhā |
āpalāyitāya svāhā |
āvalgate svāhā
parāvalgate svāhā |
āyate svāhā
prayate svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-1-14-1]]

agnaye svāhā
somāya svāhā
vāyave svāhā |
apām modāya svāhā
savitre svāhā
sarasvatyai svāhā |
indrāya svāhā
bṛhaspataye svāhā
mitrāya svāhā
varuṇāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-1-15-1]]

pṛthivyai svāhā |
antarikṣāya svāhā
dive svāhā
sūryāya svāhā

candramase svāhā
nakṣatrebhyaḥ svāhā
prācyai diśe svāhā
dakṣiṇāyai diśe svāhā
praticyai diśe svāhā |
udīcyai diśe svāhā |
ūrdhvāyai diśe svāhā
digbhyaḥ svāhā |
avāntaradiśābhyaḥ svāhā
samābhyaḥ svāhā
śaradbhyaḥ svāhā |
ahorātrebhyaḥ svāhā |
ardhamāsebhyaḥ svāhā
māsebhyaḥ svāhā |
ṛtubhyaḥ svāhā
saṃvatsarāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-1-16-1]]

agnaye svāhā
somāya svāhā
savitre svāhā
sarasvatyai svāhā
pūṣṇe svāhā
bṛhaspataye svāhā |
apām modāya svāhā
vāyave svāhā
mitrāya svāhā
varuṇāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-1-17-1]]

pṛthiviyai svāhā |
antarikṣāya svāhā
dive svāhā |
agnaye svāhā
somāya svāhā
sūryāya svāhā
candramase svāhā |
ahne svāhā
rātriyai svāhā |
ṛjave svāhā
sādhave svāhā
sukṣityai svāhā
kṣudhe svāhā |
āśitimne svāhā
rogāya svāhā
himāya svāhā
śītāya svāhā |
ātapāya svāhā |
araṇyāya svāhā
suvargāya svāhā

lokāya svāhā
sarvasmai svāhā ॥

[[7-1-18-1]]

bhuvo devānāṃ karmaṇāpasartasya pathyāsi vasubhir devebhir devatayā gāyatreṇa
tvā chandasā yunajmi vasantena tvartunā haviṣā dīkṣayāmi
rudrebhir devebhir devatayā traiṣṭubhena tvā chandasā yunajmi grīṣmeṇa tvartunā
haviṣā dīkṣayāmi |
ādityebhir devebhir devatayā jāgatena tvā chandasā yunajmi varṣābhir tvartunā
haviṣā dīkṣayāmi
viśvebhir devebhir devatayānuṣṭubhena tvā chandasā yunajmi ॥

[[7-1-18-2]]

śaradā tvartunā haviṣā dīkṣayāmi |
aṅgirobhir devebhir devatayā pānktena tvā chandasā yunajmi hemantaśiśirābhyāṃ
tvartunā haviṣā dīkṣayāmi |
āhaṃ dīkṣāṃ aruham ṛtasya patnīm gāyatreṇa chandasā brahmaṇā cartāṃ satye
'dhāṃ satyam ṛte 'dhām ॥
mahīm ū ṣu
sutrāmāṇam
iha dhṛtiḥ svāhā |
iha vidhṛtiḥ svāhā |
iha rantiḥ svāhā |
iha ramatiḥ svāhā ॥

[[7-1-19-1]]

īṃkārāya svāhā |
īṃkṛtāya svāhā
krandate svāhā |
avakrandate svāhā
prothate svāhā
praprothate svāhā
gandhāya svāhā
ghrātāya svāhā
prāṇāya svāhā
vyānāya svāhā |
apānāya svāhā
saṃdiyamānāya svāhā
saṃditāya svāhā
vicṛtyamānāya svāhā
vicṛttāya svāhā
palāyīṣyamānāya svāhā
palāyitāya svāhā |
uparaṃsyate svāhā |
uparatāya svāhā
nivekṣyate svāhā
niviśamānāya svāhā
niviṣṭāya svāhā
niṣatsyate svāhā
niṣidate svāhā
niṣaṇṇāya svāhā ॥

[[7-1-19-2]]

āsiṣyate svāhā |
āsināya svāhā |
āsitāya svāhā
nipatsyate svāhā
nipadyamānāya svāhā
nipannāya svāhā
śayiṣyate svāhā
śayānāya svāhā
śayitāya svāhā
sammiliṣyate svāhā
sammilate svāhā
sammilitāya svāhā
svapsyate svāhā
svapate svāhā
suptāya svāhā
prabhotsyate svāhā
prabudhyamānāya svāhā
prabuddhāya svāhā
jāgarīṣyate svāhā
jāgrate svāhā
jāgaritāya svāhā
śuśrūṣamāṇāya svāhā
śṛṇvate svāhā
śrutāya svāhā
vikṣiṣyate svāhā ||

[[7-1-19-3]]

vikṣamāṇāya svāhā
vikṣitāya svāhā
samhāsyate svāhā
smājihānāya svāhā |
ujjihānāya svāhā
vivartsyate svāhā
vivartamānāya svāhā
vivṛttāya svāhā |
utthāsyate svāhā |
uttiṣṭhate svāhā |
utthitāya svāhā
vidhaviṣyate svāhā
vidhūnvānāya svāhā
vidhūtāya svāhā |
utkraṁsyate svāhā |
utkrāmate svāhā |
utkrāntāya svāhā
caṁkramiṣyate svāhā
caṁkramyamāṇāya svāhā
caṁkramitāya svāhā
kaṇḍūyiṣyate svāhā
kaṇḍūyamānāya svāhā
kaṇḍūyitāya svāhā
nikaṣiṣyate svāhā

nikaṣamāṇāya svāhā
nikaṣitāya svāhā
yad atti tasmai svāhā
yat pibati tasmai svāhā
yan mehati tasmai svāhā
yac chakṛt karoti tasmai svāhā
retase svāhā
prajābhyaḥ svāhā
prajananāya svāhā
sarvasmai svāhā ॥

[[7-1-20-1]]

agnaye svāhā vāyave svāhā sūryāya svāhā ।
ṛtam asy ṛtasyartam asi satyam asi satyasya satyam asi ।
ṛtasya panthā asi devānāṃ chāyāmṛtasya nāma tat satyaṃ yat tvam prajāpatir asi ।
adhi yad asmin vājinīva śubha spardhante divaḥ sūryeṇa viśo 'po vṛṇānaḥ pavate
kavyan paśuṃ na gopā iryaḥ pariṃmā ॥

[[7-2-1-1]]

sādhyā vai devāḥ suvargakāmā etaṃ ṣaḍrātram apaśyan
tam āharan
tenāyajanta
tato vai te suvargaṃ lokam āyan
ya evaṃ vidvāṃsaḥ ṣaḍrātram āsate suvargam eva lokam yanti
devasattram vai ṣaḍrātraḥ
pratyakṣaṃ hy etāni pṛṣṭhāni
ya evaṃ vidvāṃsaḥ ṣaḍrātram āsate sāksād eva devatā abhyārohanti
ṣaḍrātro bhavati
ṣaḍ vā ṛtavaḥ
ṣaṭ pṛṣṭhāni ॥

[[7-2-1-2]]

pṛṣṭhair evartūn anvārohanty ṛtubhiḥ saṃvatsaram ।
te saṃvatsara eva prati tiṣṭhanti
bṛhadrathamtarābhyāṃ yanti ।
iyam vāva rathamtararam asau bṛhat ।
ābhyām eva yanti ।
atho anayor eva prati tiṣṭhanti ।
ete vai yajñasyāñjasāyanī srutī
tābhyām eva suvargaṃ lokam yanti
trivṛd agniṣṭomo bhavati
teja evāva rundhate
pañcadaśo bhavati ।
indriyam evāva rundhate
saptadaśaḥ ॥

[[7-2-1-3]]

bhavati ।
annādyasyāvaruddhyai ।
atho praiva tena jāyante ।
ekaviṃśo bhavati pratiṣṭhityai ।
atho rucam evātman dadhate

triṇavo bhavati vijityai
trayastrimśo bhavati
pratiṣṭhityai
sadhavirdhānina etena ṣaḍrātreṇa yajeran |
āśvatthī havirdhānaṃ cāgnīdhraṃ ca bhavatas
tad dhi suvargyam |
cakrīvati bhavataḥ
suvargasya lokasya samaṣṭyai |
ulūkhalabudhno yūpo bhavati
pratiṣṭhityai
prāñco yānti
prāñ iva hi suvargaḥ ||

[[7-2-1-4]]

lokaḥ
sarasvatyā yānti |
eṣa vai devayānaḥ panthās
tam evānvārohanti |
ākrośanto yānti |
avartim evānyasmin pratiṣajya pratiṣṭhāṃ gachanti
yadā daśa śataṃ kurvanty athaikam utthānam |
śatāyuh puruṣaḥ śatendriyas |
āyusy evendriye prati tiṣṭhanti
yadā śataṃ sahasraṃ kurvanty athaikam utthānam |
sahasrasammito vā asau lokas |
amum eva lokam abhi jayanti
yadaishāṃ pramiyeta yadā vā jīyerann athaikam utthānam |
tad dhi tīrtham ||

[[7-2-2-1]]

kusurubinda auddālakir akāmayata
paśumānt syām iti
sa etaṃ saptarātram āharat
tenāyajata
tena vai sa yāvanto grāmyāḥ paśavas tān avārunddha
ya evaṃ vidvānt saptarātreṇa yajate yāvanta eva grāmyāḥ paśavas tān evāva
runddhe
saptarātro bhavati
sapta grāmyāḥ paśavaḥ saptāraṇyāḥ sapta chandāṃsi |
ubhayasyāvaruddhyai
trivṛd agniṣṭomo bhavati
tejaḥ ||

[[7-2-2-2]]

evāva runddhe
pañcadaśo bhavati |
indriyam evāva runddhe
saptadaśo bhavati |
annādyasyāvaruddhyai |
atho praiva tena jāyate |
ekaviṃśo bhavati
pratiṣṭhityai |

atho rucam evātman dhatte
triṇavo bhavati
vijityai
pañcaviṃśo 'gniṣṭomo bhavati prajāpater āptyai
mahāvratavān annādyasyāvaruddhyai
viśvajit sarvapṛṣṭho 'tirātro bhavati
sarvasyābhijityai
yat pratyakṣam pūrveṣv ahaḥsu pṛṣṭhāny upeyuh pratyakṣam ॥

[[7-2-2-3]]

viśvajiti yathā dugdhām upasīdaty evam uttamam ahaḥ syāt |
naikarātraś cana syāt |
bṛhadrathantare pūrveṣv ahaḥsūpa yanti |
iyam vāva rathantaram asau bṛhat |
ābhyām eva na yanty atho anayor eva prati tiṣṭhanti
yat pratyakṣam viśvajiti pṛṣṭhāny upayanti yathā prattām duhe tādṛg eva tat ॥

[[7-2-3-1]]

bṛhaspatir akāmayata
brahmavarcasī syām iti
sa etam aṣṭarātram apaśyat
tam āharat
tenāyajata
tato vai sa brahmavarcasy abhavat |
ya evam vidvān aṣṭarātreṇa yajate brahmavarcasy eva bhavati |
aṣṭarātro bhavati |
aṣṭākṣarā gāyatrī
gāyatrī brahmavarcasam |
gāyatriyaiva brahmavarcasam ava runddhe |
aṣṭarātro bhavati
catarso vai diśas |
catarso 'vāntaradiśās |
digbhya eva brahmavarcasam ava runddhe ॥

[[7-2-3-2]]

trivṛd agniṣṭomo bhavati
teja evāva runddhe
pañcadaśo bhavati |
indriyam evāva runddhe
saptadaśo bhavaty annādyasyāvaruddhyai |
atho praiva tena jāyate |
ekaviṃśo bhavati
pratiṣṭhityai |
atho rucam evātman dhatte
triṇavo bhavati
vijityai
trayastrimśo bhavati
pratiṣṭhityai
pañcaviṃśo 'gniṣṭomo bhavati prajāpater āptyai
mahāvratavān annādyasyāvaruddhyai
viśvajit sarvapṛṣṭho 'tirātro bhavati
sarvasyābhijityai ॥

[[7-2-4-1]]

prajāpatih prajā asṛjata
tāḥ sṛṣṭāḥ kṣudhaṃ ny āyan |
sa etaṃ navarātram apaśyat
tam āharat
tenāyajata
tato vai prajābhyo 'kalpata
yarhi prajāḥ kṣudhaṃ nigacheyus tarhi navarātreṇa yajeta |
ime hi vā etāsāṃ lokā akṣptā athaitāḥ kṣudhaṃ ni gachanti |
imān evābhyo lokān kalpayati
tān kalpamānān prajābhyo 'nu kalpate
kalpante ||

[[7-2-4-2]]

asmā ime lokā ūrjam prajāsu dadhāti
trirātreṇaivemaṃ lokam kalpayati trirātreṇāntarikṣam trirātreṇāmum lokam |
yathā guṇe guṇam anvasyaty evam eva tal loke lokam anv asyati dhṛtyā
asīthilambhāvāya
jyotir gaur āyur iti jñātā stomā bhavanti |
iyam vāva jyotir antarikṣam gaur asāv āyus |
eṣv eva lokeṣu prati tiṣṭhanti
jñātram prajānām ||

[[7-2-4-3]]

gachati
navarātro bhavati |
abhipūrvam evāsmin tejo dadhāti
yo jyogāmayāvī syāt sa navarātreṇa yajeta
prāṇā hi vā etasyādhṛtās |
athaitasya jyog āmayati prāṇān evāsmin dādharas |
ata yaditāsū bhavati jīvaty eva ||

[[7-2-5-1]]

prajāpatir akāmayata
pra jāyeyeti
sa etaṃ daśahotāram apaśyat
tam ajuhota
tena daśarātram asṛjata
tena daśarātreṇa prajāyata
daśarātrāya dikṣiṣyamāno daśahotāram juhuyāt |
daśahotraiva daśarātram sṛjata
tena daśarātreṇa pra jāyate
vairājo vā eṣa yajño yad daśarātras |
ya evaṃ vidvān daśarātreṇa yajate virājam eva gachati
prajāpatyo vā eṣa yajño yad daśarātraḥ ||

[[7-2-5-2]]

ya evaṃ vidvān daśarātreṇa yajate praiva jāyate |
indro vai sadṛṇ devatābhir āsīt
sa na vyāvṛtam agachat
sa prajāpatim upādhāvat

tasmā etaṃ daśarātram prāyachat
tam āharat
tenāyajata
tato vai so 'nyābhir devatābhir vyāvṛtam agachat |
ya evaṃ vidvān daśarātreṇa yajate vyāvṛtam eva pāpmanā bhrātṛvyeṇa gachati
trikakud vai ||

[[7-2-5-3]]

eṣa yajño yad daśarātraḥ
kakut pañcadaśaḥ kakud ekaviṃśaḥ kakut trayastriṃśas |
ya evaṃ vidvān daśarātreṇa yajate trikakud eva samānānām bhavati
yajāmanaḥ pañcadaśo yajamāna ekaviṃśo yajamānas trayastriṃśaḥ pura itarās |
abhicaryamāṇo daśarātreṇa yajeta
devapurā eva pary ūhate
tasya na kutaś canopāvyādho bhavati
nainam abhicarant str̥ṇute
devāsurāḥ saṃyattā āsan
te devā etāḥ ||

[[7-2-5-4]]

devapurā apaśyan yad daśarātras
tāḥ pary auhanta
teṣāṃ na kutaś canopāvyādho 'bhavat
tato devā abhavan parāsurās |
yo bhrātṛvyavānt syāt sa daśarātreṇa yajeta
devapurā eva pary ūhate
tasya na kutaś canopāvyādho bhavati
bhavaty ātmanā parāsyā bhrātṛvyo bhavati
stoma stomasyopastir bhavati
bhrātṛvyam evopastiṃ kurute
jāmi vai ||

[[7-2-5-5]]

etat kurvanti yaj jyāyāṃsaṃ stomam upetya kanīyāṃsam upayanti
yad agniṣṭomasāmāny avastāc ca parastāc ca bhavanty ajāmitvāya
trivṛd agniṣṭomo 'gniṣṭud āgneyīṣu bhavati
teja evāva runddhe
pañcadaśa ukthya aindriṣu |
indriyam evāva runddhe
trivṛd agniṣṭomo vaiśvadevīṣu
puṣṭim evāva runddhe
saptadaśo 'gniṣṭomaḥ prājāpatyāsu tīvrasomas |
annādyasyāvaruddhyai |
atho praiva teha jāyate ||

[[7-2-5-6]]

ekaviṃśa ukthyaḥ saurīṣu pratiṣṭhiyai |
atho rucam evātman dhatte
saptadaśo 'gniṣṭomaḥ prājāpatyāsūpahavyas |
upahavam eva gachati
triṇavāv agniṣṭomāv abhita aindriṣu
vijityai

trayastriṃśa ukthyo vaiśvadevīṣu
pratiṣṭhityai
viśvajit sarvapṛṣṭho 'tirātro bhavati
sarvasyābhijityai ॥

[[7-2-6-1]]

ṛtavo vai prajākāmāḥ prajāṃ nāvindanta
te 'kāmayanta
prajāṃ sṛjemahi prajāṃ ava rundhīmahi prajāṃ vindemahi prajāvantaḥ syāmeti
ta etam ekādaśarātram apaśyan
tam āharan
tenāyajanta
tato vai te prajāṃ asṛjanta prajāṃ avārundhata prajāṃ avindanta prajāvanto
'bhavan
ta ṛtavo 'bhavan
tad ārtavānām ārtavatvam
ṛtūnām vā ete putrās
tasmāt ॥

[[7-2-6-2]]

ārtavā ucyante
ya evaṃ vidvāṃsa ekādaśarātram āsate prajāṃ eva sṛjante prajāṃ ava rundhate
prajāṃ vindante prajāvanto bhavanti
jyotir atirātro bhavati
jyotir eva purastād dadhate
suvargasya lokasyānukhyātyai
pṛṣṭhyaḥ ṣaḍaho bhavati
ṣaḍ vā ṛtavaḥ ṣaṭ pṛṣṭhāni
pṛṣṭhair evartūn anvārohanty ṛtubhiḥ samvatsaram ।
te samvatsara eva prati tiṣṭhanti
caturviṃśo bhavati
caturviṃśatyakṣarā gāyatrī ॥

[[7-2-6-3]]

gāyatram brahmavarcasam ।
gāyatriyām eva brahmavarcase prati tiṣṭhanti
catuṣcatvāriṃśo bhavati
catuṣcatvāriṃśadakṣarā
indriyaṃ
triṣṭubhy evendriye prati tiṣṭhanti ।
aṣṭācatvāriṃśo bhavati ।
aṣṭācatvāriṃśadakṣarā jagatī
jāgatāḥ paśavas ।
jagatyām eva paśuṣu prati tiṣṭhanti ।
ekādaśarātro bhavati
pañca vā ṛtava ārtavāḥ pañca ।
ṛtuṣv evārtaveṣu samvatsare pratiṣṭhāya prajāṃ ava rundhate ।
atirātrāv abhito bhavataḥ
prajāyati parigrhītyai ॥

[[7-2-7-1]]

aindravāyavāgrān grhṇīyād yaḥ kāmayeta

yathāpūrvam prajāḥ kalperann iti
yajñasya vai kṛptim anu prajāḥ kalpante yajñasyākṛptim anu na kalpante
yathāpūrvam eva prajāḥ kalpayati
na jyāyāmsaṁ kanīyān ati krāmāti |
aindravāyavāgrān gṛhṇīyād āmayāvinaḥ
prāṇena vā eṣa vy ṛdhyate yasyāmayati
prāṇa aindravāyavaḥ
prāṇenaivainaṁ sam ardhayati
maitrāvaruṇāgrān gṛhṇīran yeṣāṁ dikṣitānām pramiyeta ||

[[7-2-7-2]]

prāṇāpānābhyāṁ vā ete vy ṛdhyante yeṣāṁ dikṣitānām pramiyate
prāṇāpānau mitrāvaruṇau
prāṇāpānāv eva mukhataḥ pari harante |
āśvināgrān gṛhṇītānujāvaras |
āśvinau vai devānām ānujāvarau paścevāgram pary aitām
āśvināv etasyā devatā ya ānujāvaras
tāv evainam agram pari ṇayataḥ
śukrāgrān gṛhṇīta gataśrīḥ pratiṣṭhākāmas |
asau vā ādityaḥ śukra eṣo 'ntas |
antam manuṣyaḥ ||

[[7-2-7-3]]

śriyai gattvā ni vartate |
antād evāntam ā rabhate
na tataḥ pāpiyān bhavati
manthyagrān gṛhṇītābhicaran |
ārtapātram vā etad yan manthipātram
mṛtyunaivainaṁ grāhayati
tājag ārtim ārchati |
āgrayaṇāgrān gṛhṇīta yasya pitā pitāmahaḥ puṇyaḥ syād atha tan na prāpnuyāt |
vācā vā eṣa indriyeṇa vy ṛdhyate yasya pitā pitāmahaḥ puṇyaḥ ||

[[7-2-7-4]]

bhavaty atha tan na prāpnoti |
ura ivaitad yajñasya vāg iva yad āgrayaṇas |
vācaivainam indriyeṇa sam ardhayati
na tataḥ pāpiyān bhavati |
ukthyāgrān gṛhṇītābhicaryamāṇaḥ
sarveṣāṁ vā etat pātrāṇām indriyaṁ yad ukthyapātram |
sarveṇaivainam indriyeṇāti pra yuṅkte
sarasvaty abhi no neṣi vasya iti purorucaṁ kuryāt |
vāg vai ||

[[7-2-7-5]]

sarasvatī vācaivainam ati pra yuṅkte
mā tvat kṣetrāṇy araṇāni ganmety āha
mṛtyor vai kṣetrāṇy araṇāni
tenaiva mṛtyoḥ kṣetrāṇi na gachati
pūrṇān grahān gṛhṇīyād āmayāvinaḥ
prāṇān vā etasya śug ṛchati yasyāmayati
prāṇā grahāḥ

prāṇān evāsya śuco muñcati |
uta yadītāsur bhavati jīvaty eva
pūrṇān grahān gṛhṇīyād yarhi parjanya na varṣet
prāṇān vā etarhi prajānām śug ṛchati yarhi parjanya na varṣat
prāṇā grahāḥ
prāṇān eva prajānām śuco muñcati
tājak pra varṣati ||

[[7-2-8-1]]

gāyatro vā aindravāyavas |
gāyatram prāyaṇīyam ahar |
tasmāt prāyaṇīye 'hann aindravāyavo gṛhyate
sva evainam āyatane gṛhṇāti
traīṣṭubho vai śukras
traīṣṭubham dvitīyam ahar |
tasmād dvitīye 'hañ chukro gṛhyate
sva evainam āyatane gṛhṇāti
jāgato vā āgrayaṇas |
jāgataṃ tṛtīyam ahar |
tasmāt tṛtīye 'hann āgrayaṇo gṛhyate
sva evainam āyatane gṛhṇāti |
etad vai ||

[[7-2-8-2]]

yajñam āpad yac chandāṃsy āpnoti
yad āgrayaṇaḥ śvo gṛhyate yatraiva yajñam adṛśan tata evainam punaḥ pra yunkte
jaganmukho vai dvitīyas trirātras |
jāgata āgrayaṇas |
yac caturthe 'hann āgrayaṇo gṛhyate sva evainam āyatane gṛhṇāti |
atho svam eva chando 'nu paryāvartante
rāthaṃtaro vā aindravāyavas |
rāthaṃtaram pañcamam ahar |
tasmāt pañcame 'han ||

[[7-2-8-3]]

aindravāyavo gṛhyate
sva evainam āyatane gṛhṇāti
bārhato vai śukras |
bārhataṃ ṣaṣṭham ahar |
tasmāt ṣaṣṭhe 'hañ chukro gṛhyate
sva evainam āyatane gṛhṇāti |
etad vai dvitīyaṃ yajñam āpad yac chandāṃsy āpnoti
yac chukraḥ śvo gṛhyate yatraiva yajñam adṛśan tata evainam punaḥ pra yunkte
triṣṭuṇmukho vai tṛtīyas trirātras
traīṣṭubhaḥ ||

[[7-2-8-4]]

śukras |
yat saptame 'hañ chukro gṛhyate sva evainam āyatane gṛhṇāti |
atho svam eva chando 'nu paryāvartante
vāg vā āgrayaṇas |
vāg aṣṭamam ahar |

tasmād aṣṭame 'hann āgrayaṇo gṛhyate
sva evainam āyatane gṛhṇāti
prāṇo vā aindravāyavaḥ
prāṇo navamam ahar |
tasmān navame 'hann aindravāyavo gṛhyate
sva evainam āyatane gṛhṇāti |
etat ||

[[7-2-8-5]]

vai tritīyaṃ yajñam āpad yac chandāṃsy āpnoti
yad aindravāyavaḥ śvo gṛhyate yatraiva yajñam adṛśan tata evainam punaḥ pra
yunkte |
atho svam eva chando 'nu paryāvartante
patho vā ete dhy apathena yanti ye 'nyenaindravāyavāt pratipadyante |
antaḥ khalu vā eṣa yajñasya yad daśamam ahar
daśame 'hann aindravāyavo gṛhyate
yajñasya ||

[[7-2-8-6]]

evāntaṃ gatvāpathāt panthām api yanti |
atho yathā vahiyaśā pratisāraṃ vahanti tādṛg eva tat |
chandāṃsy anyo'nyasya lokam abhya adhyāyan
tāny etenaiva devā vy avāhayan |
aindravāyavasya vā etad āyatanam yac caturtham ahar |
tasminn āgrayaṇo gṛhyate
tasmād āgrayaṇasyāyatane navame 'hann aindravāyavo gṛhyate
śukrasya vā etad āyatanam yat pañcamam ||

[[7-2-8-7]]

ahar |
tasminn aindravāyavo gṛhyate
tasmād aindravāyavasyāyatane saptame 'hañ chukro gṛhyate |
āgrayaṇasya vā etad āyatanam yat ṣaṣṭham ahar |
tasmaiñ chukro gṛhyate
tasmāc chukrasyāyatane 'ṣṭame 'hann āgrayaṇo gṛhyate
chandāṃsy eva tad vi vāhayati
pra vasyaso vivāham āpnoti ya evaṃ veda |
atho devatābhya eva yajñe saṃvidam dadhāti
tasmād idam anyo'nyasmai dadhāti ||

[[7-2-9-1]]

prajāpatir akāmayata
pra jāyeyeti
sa etaṃ dvādaśarātram apaśyat
tam āharat
tenāyajata
tato vai sa prajāyata
yaḥ kāmayeta
pra jāyeyeti
sa dvādaśarātreṇa yajeta
praiva jāyate
brahmavādino vadanti |

agniṣṭomaprāyaṇā yajñā atha kasmād atirātraḥ pūrvaḥ pra yujyata iti
cakṣuṣī vā ete yajñasya yad atirātrau kanīnike agniṣṭomau
yat ||

[[7-2-9-2]]

agniṣṭomaṃ pūrvam prayuñjīran bahirdhā kanīnike dadhyus
tasmād atirātraḥ pūrvaḥ pra yujyate
cakṣuṣī eva yajñe dhritvā madhyataḥ kanīnike prati dadhati
yo vai gāyatṛim jyotiḥpakṣam veda jyotiṣā bhāsā suvargaṃ lokam eti
yāv agniṣṭomau tau pakṣau
ye 'ntare 'ṣṭāv ukthyāḥ sa ātmā |
eṣā vai gāyatṛi jyotiḥpakṣā
ya evaṃ veda jyotiṣā bhāsā suvargaṃ lokam ||

[[7-2-9-3]]

eti
prajāpatir vā eṣa dvādaśadhā vihito yad dvādaśarātras |
yāv atirātrau tau pakṣau
ye 'ntare 'ṣṭāv ukthyāḥ sa ātmā
prajāpatir vāvaiṣa sant sad dha vai sattreṇa sprṇoti
prāṇā vai sat
prāṇān eva sprṇoti
sarvāsām vā ete prajānām prāṇair āsate ye sattram āsate
tasmāt pṛchanti
kim ete sattriṇa iti
priyaḥ prajānām utthito bhavati ya evaṃ veda ||

[[7-2-10-1]]

na vā eṣo 'nyatovaiśvānaraḥ suvargāya lokāya prābhavat |
ūrdhvo ha vā eṣa ātata āsīt
te devā etaṃ vaiśvānaram pary auhant suvargasya lokasya prabhūtyai |
ṛtavo vā etena prajāpatim ayājayan
teṣv ārdhnod adhi tat |
ṛdhnoti ha vā ṛtvikṣu ya evaṃ vidvān dvādaśāhena yajate
te 'sminn aichanta
sa rasam aha vasantāya prāyachat ||

[[7-2-10-2]]

yavaṃ grīṣmāyauśadhīr varṣābhyo vṛihīñ charade māṣatīlau hemantaśīśirābhyām |
tenendram prajāpatir ayājayat
tato vā indra indro 'bhavat
tasmād āhus |
ānujāvarasya yajñā iti
sa hy etenāgre 'yajata |
eṣa ha vai kuṇapam atti yaḥ sattre pratigrhṇāti puruṣakuṇapam aśvakuṇapam |
gaur vā annam |
yena pātreṇānnam bibhrati yat tan na nirṇenijati tato 'dhi ||

[[7-2-10-3]]

malaṃ jāyate |
eka eva yajeta |
eko hi prajāpatir ārdhnot |

dvādaśa rātrīr dikṣitaḥ syāt |
dvādaśa māsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaraḥ prajāpatiḥ
prajāpatir
eṣa ha tvai jāyate yas tapaso 'dhi jāyate
caturdhā vā etās tistrastisro rātrayo yad dvādaśo 'pasadas |
yāḥ prathamā yajñam tābhiḥ sam bharati
yā dvitīyā yajñam tābhir ā rabhate ||

[[7-2-10-4]]

yās tṛtīyāḥ pātrāṇi tābhir nir ṇenikte
yās caturthīr api tābhir ātmānam antarataḥ śundhate
yo vā asya paśum atti māṃsam so 'tti
yaḥ puroḍāśam matiṣkam
yaḥ parivāpam purīṣam
ya ājyam majjānam
yaḥ somaṃ svedaṃ sas |
api ha vā asya śirṣaṇyā niṣpadaḥ prati gṛhṇāti yo dvādaśāhe pratigṛhṇāti
tasmād dvādaśāhena na yājyam pāpmano vyāvṛtṭyai ||

[[7-2-11-1]]

ekasmai svāhā
dvābhyāṃ svāhā
tribhyaḥ svāhā
caturbhyaḥ svāhā
pañcabhyaḥ svāhā
ṣaḍbhyaḥ svāhā
saptabhyaḥ svāhā |
aṣṭābhyaḥ svāhā
navabhyaḥ svāhā
daśabhyaḥ svāhā |
ekādaśabhyaḥ svāhā
dvādaśabhyaḥ svāhā
trayodaśabhyaḥ svāhā
caturdaśabhyaḥ svāhā
pañcadaśabhyaḥ svāhā
ṣoḍaśabhyaḥ svāhā
saptadaśabhyaḥ svāhā |
aṣṭādaśabhyaḥ svāhā |
ekān na viṃśatyai svāhā
navaviṃśatyai svāhā |
ekān na catvāriṃśate svāhā
navacatvāriṃśate svāhā |
ekān na ṣaṣṭyai svāhā
navaṣaṣṭyai svāhā |
ekān nāśītyai svāhā
navāśītyai svāhā |
ekān na śatāya svāhā
śatāya svāhā
dvābhyāṃ śatābhyāṃ svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-12-1]]

ekasmai svāhā
tribhyaḥ svāhā
pañcabhyaḥ svāhā
saptabhyaḥ svāhā
navabhyaḥ svāhā |
ekādaśabhyaḥ svāhā
trayodāśabhyaḥ svāhā
pañcadaśabhyaḥ svāhā
saptadaśabhyaḥ svāhā |
ekān na viṃśatyai svāhā
navaviṃśatyai svāhā |
ekān na catvāriṃśate svāhā
navacatvāriṃśate svāhā |
ekān na ṣaṣṭyai svāhā
navaṣaṣṭyai svāhā |
ekān nāśītyai svāhā
navāśītyai svāhā |
ekān na śatāya svāhā
śatāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-13-1]]

dvābhyāṃ svāhā
caturbhyaḥ svāhā
ṣaḍbhyaḥ svāhā |
aṣṭābhyaḥ svāhā
daśabhyaḥ svāhā
dvādaśabhyaḥ svāhā
caturdaśabhyaḥ svāhā
ṣoḍaśabhyaḥ svāhā |
aṣṭādaśabhyaḥ svāhā
viṃśatyai svāhā |
aṣṭānavatyai svāhā
śatāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-14-1]]

tribhyaḥ svāhā
pañcabhyaḥ svāhā
saptabhyaḥ svāhā
navabhyaḥ svāhā |
ekādaśabhyaḥ svāhā
trayodāśabhyaḥ svāhā
pañcadaśabhyaḥ svāhā
saptadaśabhyaḥ svāhā |
ekān na viṃśatyai svāhā
navaviṃśatyai svāhā |
ekān na catvāriṃśate svāhā
navacatvāriṃśate svāhā |
ekān na ṣaṣṭyai svāhā
navaṣaṣṭyai svāhā |

ekān nāśītyai svāhā
navāśītyai svāhā |
ekān na śatāya svāhā
śatāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-15-1]]

caturbhyaḥ svāhā |
aṣṭābhyaḥ svāhā
dvādaśabhyaḥ svāhā
ṣoḍaśabhyaḥ svāhā
viṃśatyai svāhā
ṣaṇṇavatyai svāhā
śatāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-16-1]]

pañcabhyaḥ svāhā
daśabhyaḥ svāhā
pañcadaśabhyaḥ svāhā
viṃśatyai svāhā
pañcanavatyai svāhā
śatāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-17-1]]

daśabhyaḥ svāhā
viṃśatyai svāhā
triṃśate svāhā
catvāriṃśate svāhā
pañcāśate svāhā
ṣaṣṭyāi svāhā
saptatyai svāhā |
aśītyai svāhā
navatyai svāhā
śatāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-18-1]]

viṃśatyai svāhā
catvāriṃśate svāhā
ṣaṣṭyāi svāhā |
aśītyai svāhā
śatāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-19-1]]

pañcāśate svāhā
śatāya svāhā
dvābhyāṃ śatābhyāṃ svāhā
tribhyaḥ śatebhyaḥ svāhā
caturbhyaḥ śatebhyaḥ svāhā

pañcabhyaḥ śatebhyaḥ svāhā
ṣaḍbhyaḥ śatebhyaḥ svāhā
saptabhyaḥ śatebhyaḥ svāhā |
aṣṭābhyaḥ śatebhyaḥ svāhā
navabhyaḥ śatebhyaḥ svāhā
sahasrāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-2-20-1]]

śatāya svāhā
sahasrāya svāhā |
ayutāya svāhā
niyutāya svāhā
prayutāya svāhā |
arbudāya svāhā
nyarbudāya svāhā
samudrāya svāhā
madhyāya svāhā |
antāya svāhā
parārdhāya svāhā |
uṣase svāhā
vyuṣṭyai svāhā |
udeṣyate svāhā |
udyate svāhā |
uditāya svāhā
suvargāya svāhā
lokāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-3-1-1]]

prajavaṃ vā etena yanti yad daśamam ahar |
pāpāvahīyaṃ vā etena bhavanti yad daśamam ahar
yo vai prajavaṃ yatām apathena pratipadyate ya sthānum̐ hanti yo bhreṣaṃ nyeti sa
hīyate
sa yo vai daśame 'hann avivākya upahanyate sa hīyate
tasmai ya uphatāya vyāha tam evānvārabhya sam aśnute |
atha yo vyāha saḥ ||

[[7-3-1-2]]

hīyate
tasmād daśame 'hann avivākya uphatāya na vyucyam
atho khalv āhur
yajñasya vai samṛddhena devāḥ suvargaṃ lokam āyan yajñasya vyṛddhenāsuraṇ
parābhāvayann iti
yat khalu vai yajñasya samṛddham tad yajamānasya yad vyṛddham tad bhrātṛvyasya
sa yo vai daśame 'hann avivākya upahanyate sa evāti recayati
te ye bāhyā dṛśikavaḥ ||

[[7-3-1-3]]

syus te vi brūyus |
yadi tatra na vindeyur antaḥsadasād vyucyam |
tad vyucyam eva |

atha vā etat sarparājñiyā ṛgbhi stuvanti |
iyaṃ vai sarpatō rājñī
yad vā asyāṃ kiṃ cārcanti yad ānṛcus teneyaṃ sarparājñī
te yad eva kiṃ ca vācānṛcur yad ato 'dhy arcitāraḥ ||

[[7-3-1-4]]

tad ubhayam āptvāvarudhyot tiṣṭhāmeti
tābhir manasā stuvate
na vā imām aśvaratho nāśvatarīrathaḥ sadyaḥ paryāptum arhati
mano vā imāṃ sadyaḥ paryāptum arhati manaḥ paribhavitum
atha brahma vadanti
parimitā vā ṛcaḥ parimitāni sāmāni parimitāni yajūṃṣy athaitasyaivānto nāsti yad
brahma
tat pratigr̥ṇata ā cakṣīta
sa pratigaraḥ ||

[[7-3-2-1]]

brahmavādino vadanti
kiṃ dvādaśāhasya prathamēnāhnartvijāṃ yajamāno vṛṅkta iti
teja indriyam iti
kiṃ dvitīyēneti
prāṇān annādyam iti
kiṃ tṛtīyēneti
trīn imāṃllokān iti
kiṃ caturthēneti
catuṣpadaḥ paśūn iti
kim pañcamēneti
pañcākṣarām pañktim iti
kiṃ ṣaṣṭhēneti
ṣaḍ ṛtūn iti
kiṃ saptamēneti
saptapadāṃ śakvarīm iti ||

[[7-3-2-2]]

kim aṣṭamēneti |
aṣṭākṣarām gāyatrīm iti
kiṃ navamēneti
trivṛtaṃ stomam iti
kiṃ daśamēneti
daśākṣarām virājam iti
kim ekādaśēneti |
ekādaśākṣarām tṛṣṭubham iti
kiṃ dvādaśēneti
dvādaśākṣarām jagatīm iti |
etāvad vā asti yāvad etat |
yāvad evāsti tad eṣāṃ vṛṅkte ||

[[7-3-3-1]]

eṣa vā āpto dvādaśāho yat trayodaśarātraḥ
samānaṃ hy etad ahar yat prāyaṇīyaś codayanīyaś ca
tryatirātro bhavati
traya ime lokās |

eṣāṃ lokānām āptyai
prāṇo vai prathamo 'tirātro vyāno dvitīyo 'pānas tṛtīyaḥ
prāṇāpānodāneṣv evānnādye prati tiṣṭhanti sarvam āyur yanti ya evaṃ vidvāṃsas
trayodaśarātram āsate
tad āhus |
vāg vā eṣā vitatā ||

[[7-3-3-2]]

yad dvādaśāhas
tāṃ vi chindyur yan madhye 'tirātraṃ kuryur upadāsukā gṛhapater vāk syāt |
upariṣṭāc chandomānām mahāvratam kurvanti saṃtatām eva vācam ava runddhe
'nupadāsukā gṛhapater vāg bhavati
paśavo vai chandomā annam mahāvratam |
yad upariṣṭāc chandomānām mahāvratam kurvanti paśuṣu caivānnādye ca prati
tiṣṭhanti ||

[[7-3-4-1]]

ādityā akāmayanta |
ubhayor lokayor ṛdhnuyāmeti
ta etaṃ caturdaśarātram apaśyan
tam āharan
tenāyajanta
tato vai ta ubhayor lokayor ārdhnuvann asmiṃś cāmuṣmiṃś ca
ya evaṃ vidvāṃsaś caturdaśarātram āsata ubhayor eva lokayor ṛdhnuvanty asmiṃś
cāmuṣmiṃś ca
caturdaśarātro bhavati
sapta grāmyā ośadhayaḥ saptāraṇyā ubhayiṣām avaruddhyai
yat parācīnāni prāṣṭhāni ||

[[7-3-4-2]]

bhavanty amum eva tair lokam abhi jayanti
yat prācīnāni prāṣṭhāni bhavantīmam eva tair lokam abhi jayanti
trayastrīṃsau madhyata stomau bhavataḥ sāmraṅyam eva gachanti |
adhirājau bhavato 'dhirājā eva samānānām bhavanti |
atirātrā vabhito bhavataḥ
parigrhītyai ||

[[7-3-5-1]]

prajāpatiḥ suvargaṃ lokam ait
taṃ devā anv āyan
tān ādityāś ca paśavaś cānv āyan
te devā abruvan
yān paśūn upājīviṣma ta ime 'nvāgmann iti
tebhya etaṃ caturdaśarātram praty auhan
ta ādityāḥ prāṣṭhaiḥ suvargaṃ lokam ārohan tryahābhyām asmiṃlloke paśūn praty
auhan
prāṣṭhair ādityā amuṣmiṃlloka ārdhnuvan tryahābhyām asmin ||

[[7-3-5-2]]

loke paśavas |
ya evaṃ vidvāṃsaś caturdaśarātram āsata ubhayor eva lokayor ṛdhnuvanty asmiṃś
cāmuṣmiṃś ca

pr̥ṣṭhair evāmuṣmiṃlloka ṛdhnvanti tryahābhyām asmimlloke
jyotir gaur āyur iti tryaho bhavati |
iyam vāva jyotir antarikṣam gaur asāv āyus |
imān eva lokān abhyārohanti
yad anyataḥ pr̥ṣṭhāni syur vivivadhaṃ syāt |
madhye pr̥ṣṭhāni bhavanti savivadhatvāya ||

[[7-3-5-3]]

ojo vai vīryam pr̥ṣṭhāni |
oja eva vīryam madhyato dadhate
bṛhadrathamtarābhyām yanti |
iyam vāva rathamtaram asau bṛhat |
ābhyām eva yanti |
atho anayor eva prati tiṣṭhanti |
ete vai yajñasyāñjasāyanī sruti
tābhyām eva suvargam lokam yanti
parāñco vā ete suvargam lokam abhyārohanti ye parācīnāni pr̥ṣṭhāny upayanti
pratyañ tryaho bhavati pratyavarūḍhyā atho pratiṣṭhiyai |
ubhayor lokayor ṛddhvot tiṣṭhanti
caturdaśaitās |
tāsām yā daśa daśākṣarā virāḍ annam virāḍ virājaivānnādyam ava rundhate
yās catasraś catasro diśo dikṣv eva prati tiṣṭhanti |
atirātrāv abhito bhavataḥ parigr̥hītyai ||

[[7-3-6-1]]

indro vai sadṛñ devatābhir āsīt
sa na vyāvṛtam agachat
sa prajāpatim upādhāvat
tasmā etam pañcadaśarātram pāyachat
tam āharat
tenāyajata
tato vai so 'nyābhir devatābhir vyāvṛtam agachat |
ya evam vidvāṃsaḥ pañcadaśarātram āsate vyāvṛtam eva pāpmanā bhrātrvyeṇa
gachanti
jyotir gaur āyur iti tryaho bhavati |
iyam vāva jyotir antarikṣam ||

[[7-3-6-2]]

gaur asāv āyus |
eṣv eva lokeṣu prati tiṣṭhanti |
asatram vā etad yad achandomam |
yac chandomā bhavanti tena sattram |
devatā eva pr̥ṣṭhair ava rundhate paśūñ chandomais |
ojasy eva vīrye paśuṣu prati tiṣṭhanti
pañcadaśarātro bhavati
pañcadaśo vajras |
vajram eva bhrātrvyebhyaḥ pra haranti |
atirātrāv abhito bhavatas |
indriyasya parigr̥hītyai ||

[[7-3-7-1]]

indro vai śīthila ivāpratiṣṭhita āsīt

so 'surebhyo 'bibhet
sa prajāpatim upādihāvat
tasmā etam pañcadaśarātram vajram prāyachat
tenāsurān parābhāvya vijitya śriyam agachat |
agniṣṭutā pāpmānaṃ nir adahata pañcadaśarātreṇaujo balam indriyaṃ vīryam
ātman adhatta
ya evaṃ vidvāṃsaḥ pañcadaśarātram āsate bhrātr̥vyān eva parābhāvya vijitya
śriyam gachanti |
agniṣṭutā pāpmānaṃ niḥ ||

[[7-3-7-2]]

dahante pañcadaśarātreṇaujo balam indriyaṃ vīryam ātman dadhate |
etā eva paśavyāḥ
pañcadaśa vā ardhamāsasya rātrayas |
ardhamāsaśaḥ saṃvatsara āpyate
saṃvatsaram paśavo 'nu pra jāyante
tasmāt paśavyās |
etā eva suvargyāḥ
pañcadaśa vā ardhamāsasya rātrayas |
ardhamāsaśaḥ saṃvatsara āpyate
saṃvatsaraḥ suvargo lokas
tasmād suvargyās |
jyotir gaur āyur iti tryaho bhavati |
iyaṃ vāva jyotir antarikṣam ||

[[7-3-7-3]]

gaur asāv āyus |
imān eva lokān abhyārohanti
yad anyataḥ pṛṣṭhāni syur vivivadhaṃ syāt |
madhye pṛṣṭhāni bhavanti savivadhatvāya |
ojo vai vīryam pṛṣṭhāni |
oja eva vīryam madhyato dadhate
bṛhadrathamtarābhyāṃ yanti |
iyaṃ vāva rathamtarām asau bṛhat |
ābhyām eva yanti |
atho anayor eva prati tiṣṭhanti |
ete vai yajñasyāñjasāyanī sruti
tābhyām eva suvargaṃ lokam ||

[[7-3-7-4]]

yanti
parāñco vā ete suvargaṃ lokam abhyārohanti ye parācīnāni pṛṣṭhāny upayanti
pratyañ tryaho bhavati pratyavarūḍhyā atho pratiṣṭhiyai |
ubhayor lokayor ṛddhvot tiṣṭhanti
pañcadaśaitās
tāsāṃ yā daśa daśākṣarā virāḍ annaṃ virāḍ virājaivānnādyam ava rundhate
yāḥ pañca pañca diśaḥ dikṣv eva prati tiṣṭhanti |
atirātrāv abhito bhavatas |
indriyasya vīryasya prajāyati paśūnām pariḡṛhityai ||

[[7-3-8-1]]

prajāpatir akāmayata |

annādaḥ syām iti
sa etaṁ saptadaśarātram apaśyat
tam āharat
tenāyajata
tato vai so 'nnādo 'bhavat |
ya evaṁ vidvāṁsaḥ saptadaśarātram āsate 'nnādā eva bhavanti
pañcāho bhavati
pañca vā ṛtavaḥ saṁvatsaras |
ṛtuṣv eva saṁvatsare prati tiṣṭhanti |
atho pañcākṣarā pañktiḥ
pañkto yajñas |
yajñam evāva rundhate |
asattram vā etat ||

[[7-3-8-2]]

yad achandomam |
yac chandomā bhavanti tena sattram |
devatā eva pṛṣṭhair ava rundhate paśūñ chandomais |
ojasy eva vīrye paśuṣu prati tiṣṭhanti
saptadaśarātro bhavati
saptadaśaḥ prajāpatiḥ
prajāpater āptyai |
atirātrāv abhito bhavatas |
annādyasya parigrhītyai ||

[[7-3-9-1]]

sā virāḍ vikramyātiṣṭhad brahmaṇā deveṣv annenāsuresu
te devā akāmayanta |
ubhayaṁ saṁ vṛñjīmahī brahma cānnaṁ ceti
ta etā viṁśatiṁ rātrīr apaśyan
tato vai ta ubhayaṁ saṁ avṛñjata brahma cānnaṁ ca brahmavarcasino 'nnādā
abhavan
ya evaṁ vidvāṁsa etā āsata ubhayam eva saṁ vṛñjate brahma cānnaṁ ca ||

[[7-3-9-2]]

brahmavarcasino 'nnādā bhavanti
dve vā ete virājau
tayor eva nānā prati tiṣṭhanti
viṁśo vai puruṣo daśa hastyā aṅgulayo daśa padyās |
yāvān eva puruṣas tam āptvot tiṣṭhanti
jyotir gaur āyur iti tryahā bhavanti |
iyam vāva jyotir antarikṣam gaur asāv āyus |
imān eva lokān abhyārohanti |
abhipūrvam tryahā bhavanti |
abhipūrvam eva suvargam ||

[[7-3-9-3]]

lokam abhyārohanti
yad anyataḥ pṛṣṭhāni
madhye pṛṣṭhāni bhavanti savivadhatvāya ||
ojo vai vīryam pṛṣṭhāni |
oja eva vīryam madhyato dadhate

bṛhadrathamtarābhyāṃ yanti |
iyam vāva rathamtarām asau bṛhat |
ābhyām eva yanti |
atho anayor eva prati tiṣṭhanti |
ete vai yajñasyāñjasāyanī sruti
tābhyām eva suvargam lokam yanti
parāñco vā ete suvargam lokam abhyārohanti ye parācīnāni pṛṣṭhāny upayanti
pratyāñ tryaho bhavati pratyavarūḍhyā atho pratiṣṭhiyai |
ubhayor lokayor ṛddhvot tiṣṭhanti |
atirātrāv abhito bhavatas |
brahmavarcasasyānnādyasya pari gṛhītyai ||

[[7-3-10-1]]

asāva ādityo 'smimlloka āsīt
taṃ devāḥ pṛṣṭhaiḥ pariḡṛhya suvargam lokam agamayan
parair avastāt pary agr̥ḥṇan divākīrtyena suvarge loke praty asthāpayan
paraiḥ parastāt pary agr̥ḥṇan pṛṣṭhair upāvārohan |
sa vā asāv ādityo 'muṣmimlloke parair ubhayataḥ pariḡṛhītas |
yat pṛṣṭhāni bhavanti suvargam eva tair lokam yajamānā yanti
parair avastāt pari gṛḥṇanti divākīrtyena ||

[[7-3-10-2]]

suvarge loke prati tiṣṭhanti
paraiḥ parastāt pari gṛḥṇanti pṛṣṭhair upāvarohanti
yat pare parastān na syuḥ parāsuvargāl lokān niṣ padyeranñcaḥ
yad avastān na syuḥ prajā nir daheyus |
abhito divākīrtyam paraḥsāmāno bhavanti
suvarga evaināmlloka ubhayataḥ pari gṛḥṇanti
yajamānā vai divākīrtyam |
saṃvatsaraḥ paraḥsāmānas |
abhito divākīrtyam paraḥsāmāno bhavanti
saṃvatsara evobhayataḥ ||

[[7-3-10-3]]

prati tiṣṭhanti
pṛṣṭham vai divākīrtyam pārśve paraḥsāmānas |
abhito divākīrtyam paraḥsāmāno bhavanti
tasmād bhitaḥ pṛṣṭham pārśve
bhūyiṣṭhā grahā gṛhyante
bhūyiṣṭham śasyate
yajñasyaiva tan madhyato granthim grathnanty avisraṃsāya
sapta gṛhyante
sapta vai śīrṣanyāḥ prāṇāḥ
prāṇān eva yajamāneṣu dadhati
yat parācīnāni pṛṣṭhāni bhavanty amum eva tair lokam abhyārohanti
yad imam lokam na ||

[[7-3-10-4]]

pratyavarohayur ud vā mādyeyur yajamānāḥ pra vā mīyeran
yat praticīnāni pṛṣṭhāni bhavanti |
imam eva tair lokam pratyavarohanti |
atho asminn eva loke prati tiṣṭhanty anunmādāya |

indro vā apratiṣṭhita āsīt
sa prajāpatim upādhāvat
tasmā etam ekaviṁśatirātram prāyachat
tam āharat
tenāyajata
tato vai sa praty atiṣṭhat |
ye bhuyājino 'pratiṣṭhitāḥ ||

[[7-3-10-5]]

syus ta ekaviṁśatirātram āsīran
dvādaśa māsāḥ pañcartavas traya ime lokā asāv āditya ekaviṁśas |
etāvanto vai devalokās
teṣv eva yathāpūrvam prati tiṣṭhanti |
asāv ādityo na vy arocata
sa prajāpatim upādhāvat
tasmā etam ekaviṁśati rātram prāyachat
tam āharat
tenāyajata
tato vai so 'rocata
ya evaṁ vidvāṁsa ekaviṁśatirātram āsate rocanta eva |
ekviṁśatirātro bhavati
rug vā ekaviṁśas |
rucam eva gachanty atho pratiṣṭhām eva
pratiṣṭhā hy ekaviṁśas |
atirātrāv abhito bhavato brahmavarcasasya parigrhītyai ||

[[7-3-11-1]]

arvāṅ yajñāḥ saṃ krāmatv amuṣmād adhi mām abhi | ṛṣiṅām yaḥ purohitaḥ ||
nirdevaṃ nirvīraṃ kṛtvā viṣkandhaṃ tasmin hīyatām yo 'smān dveṣṭi śarīraṃ
yajñāsamalaṃ kusīdaṃ tasmint sīdatu yo 'smān dveṣṭi ||
yajña yajñasya yat tejas tena saṃ krāma mām abhi | brāhmaṇān ṛtvijo devān
yajñasya tapasā te savāham ā huve ||
iṣṭena pakvam upa ||

[[7-3-11-2]]

te huve savāham | saṃ te vṛñje sukṛtaṃ sam prajāṃ paśūn ||
praiśānt sāmīdhenīr āghārāv ājyabhāgāv āsrutam pratyāsrutam ā śṛṇāmi te |
prayājānūyājānt sviṣṭakṛtam idām āśiṣa ā vṛñje suvaḥ ||
agninendreṇa somena sarasvatyā viṣṇunā devatābhiḥ | yājyānuvākyaḥbyām upa te
huve svāhaṃ yajñam ā dade te vaṣaṭkṛtam ||
stutaṃ śāstram pratigaraṃ graham idām āśiṣaḥ ||

[[7-3-11-3]]

ā vṛñje suvaḥ | patnīsamīyājān upa te huve savāhaṃ samīṣṭayajur ā dade tava ||
paśūnt sutam puroḍāśānt savanāny ota yajñam | devānt sendrān upa te huve
savāham agnimukhānt somavato ye ca viśve ||

[[7-3-12-1]]

bhūtam bhavyam bhaviṣyad vaṣaṭ svāhā namas |
ṛk sāma yajur vaṣaṭ svāhā namas |
gāyatrī triṣṭub jagatī vaṣaṭ svāhā namaḥ
pṛthivy antarikṣaṃ dyaur vaṣaṭ svāhā namas |

agnir vāyuh sūryo vaṣaṭ svāhā namaḥ
prāṇo vyāno 'pāno vaṣaṭ svāhā namaḥ |
annaṃ kṛṣīr vṛṣṭir vaṣaṭ svāhā namaḥ
pitā putraḥ pautro vaṣaṭ svāhā namaḥ |
bhūr bhuvaḥ suvar vaṣaṭ svāhā namaḥ ||

[[7-3-13-1]]

ā me gṛhā bhavantv ā prajā ma ā mā yajño viśatu vīryāvān | āpo devīr yajñiyā mā
viśantu sahasrasya mā bhūmā mā pra hāsīt ||
ā me graho bhavatv ā puroruk stutaśastre mā viśatām̐ samīcī | ādityā rudrā vasavo
me sadasyāḥ sahasrasya mā bhūmā mā pra hāsīt ||
ā māgniṣṭomo viśatūkthyaś cātirātro mā viśatv āpiśarvaraḥ | tiroahniyā mā suhutā ā
viśantu sahasrasya mā bhūmā mā pra hāsīt ||

[[7-3-14-1]]

agninā tapo 'nv abhavat |
vācā brahma
mañinā rūpāṇi |
indreṇa devān
vātena prāṇān |
sūryeṇa dyām |
candramasā nakṣatrāṇi
yamena pitṛn
rājñā manuṣyān
phalena nādeyān
ajagareṇa sarpān
vyāghreṇāraṇyān paśūn |
śyenena patatṛiṇas |
vṛṣṇāśvān
ṛṣabheṇa gās |
bastenājās |
vṛṣṇināvis |
vīriṇānnāni
yavenauṣadhīs |
nyagrodhena vanaspatīn
udumbareṇorjam |
gāyatriyā chandāṁsi
trivṛtā stomān
brāhmaṇena vācam ||

[[7-3-15-1]]

svāhādhim ādhītāya svāhā svāhādhitam
manase svāhā svāhā manaḥ
prajāpataye svāhā
kāya svāhā
kasmai svāhā
katamasmai svāhā |
adityai svāhā |
adityai mahyai svāhā |
adityai sumṛḍikāyai svāhā
sarasvatyai svāhā
sarasvatyai bṛhatyai svāhā

sarasvatyai pāvakāyai svāhā
pūṣṇe svāhā
pūṣṇe prapathyāya svāhā
pūṣṇe naramdhiṣāya svāhā
tvaṣṭre svāhā
tvaṣṭre turīpāya svāhā
tvaṣṭre pururūpāya svāhā
viṣṇave svāhā
viṣṇave nikhuryapāya svāhā
viṣṇave nibhūyapāya svāhā ॥

[[7-3-16-1]]

dadbhyaḥ svāhā
hanūbhyāṃ
loṣṭhābhyāṃ svāhā
mukhāya svāhā
nāsikābhyāṃ svāhā |
akṣībhyāṃ svāhā
karṇābhyāṃ svāhā
pāra ikṣavo 'vāryebhyaḥ pakṣmabhyaḥ svāhā |
avāra ikṣavaḥ pāryebhyaḥ pakṣmabhyaḥ svāhā
śīrṣṇe svāhā
bhrūbhyāṃ svāhā
lalāṭāya svāhā
mūrdhne svāhā
mastiṣkāya svāhā
keśebhyaḥ svāhā
vahāya svāhā
grīvābhyaḥ svāhā
skandhebhyaḥ svāhā
kikasābhyaḥ svāhā
pṛṣṭībhyaḥ svāhā
pājasyāya svāhā
pārśvābhyāṃ svāhā ॥

[[7-3-16-2]]

aṃsābhyāṃ svāhā
doṣabhyāṃ svāhā
bāhubhyāṃ svāhā
jaṅghābhyāṃ svāhā
śronībhyāṃ svāhā |
ūrubhyāṃ svāhā |
aṣṭhivadbhyāṃ svāhā
jaṅghābhyāṃ svāhā
bhasade svāhā
śikhaṇḍebhyaḥ svāhā
vāladhānāya svāhā |
āṇḍābhyāṃ svāhā
śepāya svāhā
retase svāhā
prajābhyaḥ svāhā
prajānanāya svāhā

padbhyaḥ svāhā
śaphebhyaḥ svāhā
lomabhyaḥ svāhā
tvace svāhā
lohitāya svāhā
māmsāya svāhā
snāvabhyaḥ svāhā |
asthabhyaḥ svāhā
majjabhyaḥ svāhā |
aṅgebhyaḥ svāhā |
ātmane svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-3-17-1]]

añjyetāya svāhā |
añjisakthāya svāhā
śitipade svāhā
śitikakude svāhā
śitirandhrāya svāhā
śitipṛṣṭhāya svāhā
śityaṁsāya svāhā
puṣpakarṇāya svāhā
śityoṣṭhāya svāhā
śitibhrave svāhā
śitibhasade svāhā
śvetānūkāsāya svāhā |
añjaye svāhā
lalāmāya svāhā |
asitajñave svāhā
kṛṣṇaitāya svāhā
rohitaitāya svāhā |
aruṇaitāya svāhā |
īdṛśāya svāhā
kidṛśāya svāhā
tādrśāya svāhā
sadrśāya svāhā
visadrśāya svāhā
susadrśāya svāhā
rūpāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-3-18-1]]

kṛṣṇāya svāhā
śvetāya svāhā
piśaṁgāya svāhā
sāraṁgāya svāhā |
aruṇāya svāhā
gaurāya svāhā
babhrave svāhā
nakulāya svāhā
rohitāya svāhā
śoṇāya svāhā

śyāvāya svāhā
śyāmāya svāhā
pākalāya svāhā
surūpāya svāhā |
anurūpāya svāhā
virūpāya svāhā
sarūpāya svāhā
pratirūpāya svāhā
śabalāya svāhā
kamalāya svāhā
pṛśnaye svāhā
pṛśnisakthāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-3-19-1]]

oṣadhībhyaḥ svāhā
mūlebhyaḥ svāhā
tūlebhyaḥ svāhā
kāṇḍebhyaḥ svāhā
valśebhyaḥ svāhā
puṣpebhyaḥ svāhā
phalebhyaḥ svāhā
gṛhitebhyaḥ svāhā |
agr̥hitebhyaḥ svāhā |
avapannebhyaḥ svāhā
śayānebhyaḥ svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-3-20-1]]

vanaspatibhyaḥ svāhā
mūlebhyaḥ svāhā
tūlebhyaḥ svāhā
skandhobhyaḥ svāhā
śākhābhyaḥ svāhā
parṇebhyaḥ svāhā
puṣpebhyaḥ svāhā
phalebhyaḥ svāhā
gṛhitebhyaḥ svāhā |
agr̥hitebhyaḥ svāhā |
avapannebhyaḥ svāhā
śayānebhyaḥ svāhā
śiṣṭāya svāhā |
atiśiṣṭāya svāhā
pariśiṣṭāya svāhā
saṁśiṣṭāya svāhā |
ucchiṣṭāya svāhā
riktāya svāhā |
ariktāya svāhā
prariktāya svāhā
saṁriktāya svāhā |
udriktāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-4-1-1]]

bṛhaspatir akāmayata
śran me devā dadhīran gacheyam purodhām iti
sa etaṃ caturviṃśatirātram apaśyat
tam āharat
tenāyajata
tato vai tasmai śrad devā adadhatāgachat purodhām |
ya evaṃ vidvāṃśaś caturviṃśatirātram āsate śrad ebhyo manuṣyā dadhate gachanti
purodhām |
jyotir gaur āyur iti tryahā bhavanti |
iyaṃ vāva jyotir antarikṣaṃ gaur asāv āyuh ||

[[7-4-1-2]]

imān eva lokān abhyārohanti |
abhipūrvam tryahā bhavanti |
abhipūrvam eva suvargaṃ lokam abhyārohanti |
asatram vā etad yad achandomam |
yac chandomā bhavanti tena sattram |
devatā eva pṛṣṭhair ava rundhate paśūñ chandomais |
ojo vai vīryam pṛṣṭhāni paśavaś chandomās |
ojasy eva vīrye paśuṣu prati tiṣṭhanti
bṛhadrathaṃtarābhyāṃ yanti |
iyaṃ vāva rathaṃtaram asau bṛhat |
ābhyām eva ||

[[7-4-1-3]]

yanti
atho anayor eva prati tiṣṭhanti |
ete vai yajñasyāñjasāyanī sruti
tābhyām eva suvargaṃ lokam yanti
caturviṃśatirātro bhavati
caturviṃśatir ardhamāsāḥ saṃvatsaraḥ
saṃvatsaraḥ suvargo lokaḥ
saṃvatsara eva suvarge loke prati tiṣṭhanti |
atho caturviṃśatyakṣarā gāyatrī
gāyatrī brahmavarcasam |
gāyatriyaiva brahmavarcasam ava rundhate |
atirātrāv abhito bhavatas |
brahmavarcasasya parigrhītyai ||

[[7-4-2-1]]

yathā vai manuṣyā evaṃ devā agra āsan
te 'kāmayanta |
avartim pāpmānam mṛtyum apahatya daivīm saṃsadam gachemeti
ta etaṃ caturviṃśatirātram apaśyan
tam āharan
tenāyajanta
tato vai te 'vartim pāpmānam mṛtyum apahatya daivīm saṃsadam agachan
ya evaṃ vidvāṃśaś caturviṃśatirātram āsate 'vartim eva pāpmānam apahatya
śriyaṃ gachanti
śrīr hi manuṣyasya ||

[[7-4-2-2]]

daivī saṁsad |
jyotir atirātro bhavati
suvargasya lokasyānukhyātyai
pṛṣṭhyaḥ ṣaḍaho bhavati
ṣaḍ vā ṛtavaḥ saṁvatsaras
tam māsā ardhamāsā ṛtavaḥ praviśya daivīm saṁsadam agachan
ya evaṁ vidvāṁsaś caturviṁśatirātram āsate saṁvatsaram eva praviśya vasyasīm
saṁsadam gachanti
trayas trayastriṁsā avastād bhavanti trayas trayastriṁsāḥ parastāt
trayastriṁsair evobhavayoto 'vartim pāpmānam apahatya daivīm saṁsadam
madhyataḥ ||

[[7-4-2-3]]

gachanti
pṛṣṭhāni hi daivī saṁsad |
jāmi vā etat kurvanti yat trayas trayastriṁsā anvañcas |
madhye 'nirukto bhavati tenājāmi |
ūrdhvāni pṛṣṭhāni bhavanty ūrdhvās chandomās |
ubhābhyāṁ rūpābhyāṁ suvargaṁ lokaṁ yanti |
asatram vā etad yad achandomam |
yac chandomā bhavanti tena satram |
devatā eva pṛṣṭhair ava rundhate paśūñ chandomais |
ojo vai vīryam pṛṣṭhāni paśavaḥ ||

[[7-4-2-4]]

chandomās |
ojasy eva vīrye paśuṣu prati tiṣṭhanti
trayas trayastriṁsā avastād bhavanti trayas trayastriṁsāḥ parastān madhye
pṛṣṭhāni |
uro vai trayastriṁsā ātmā pṛṣṭhāni |
ātmana eva tad yajamānāḥ śarma nahyante 'nārtiyai
bṛhadrathamtarābhyāṁ yanti |
iyam vāva rathamtarām asau bṛhat |
ābhyām eva yanti |
atho anayor eva prati tiṣṭhanti |
ete vai yajñasyāñjasāyanī sruti
tābhyām eva ||

[[7-4-2-5]]

suvargaṁ lokaṁ yanti
parāñco vā ete suvargaṁ lokam abhyārohanti ye parācīnāni pṛṣṭhāny upayanti
pratyaṅ ṣaḍaho bhavati pratyavarūḍhyā atho pratiṣṭhityai |
ubhayor lokayor ṛddhvot tiṣṭhanti
trivṛto 'dhi trivṛtam upa yanti stomānāṁ sampattiyai prabhavāya
jyotir agniṣṭomo bhavati |
ayam vāva sa kṣayas |
asmād eva tena kṣayān na yanti
caturviṁśatirātro bhavati

[[7-4-1-3]]

caturviṁśatir ardhmāsāḥ saṁvatsaraḥ
saṁvatsaraḥ suvargo lokāḥ
saṁvatsara eva suvarge loke prati tiṣṭhanti |
atho caturviṁśatyakṣarā gāyatrī
gāyatrī brahmavarcasam |
gāyatriyaiva brahmavarcasam ava rundhate |

[[7-4-2-5]]

atirātrāv abhito bhavatas |
brahmavarcasasya pariḡhītyai ||

[[7-4-3-1]]

ṛkṣā vā iyam alomakāsīt
sākāmayata |
oṣadhībhir vanaspatibhiḥ pra jāyeyeti
saiṭās triṁśataṁ rātrīr apaśyat
tato vā iyam oṣadhībhir vanaspatibhiḥ prajāyata
ye prajākāmāḥ paśukāmāḥ syus ta etā āsīran
praiva jāyante prajāyā paśubhis |
iyam vā akṣudhyat
saiṭām virājam apaśyat
tām ātman dhitivānnādyam avārunddhausadhīḥ ||

[[7-4-3-2]]

vanaspatīn prajāṁ paśūn
tenāvardhata
sā jemānam amhimānam agachat |
ya evaṁ vidvāṁsa etā āsate virājam evātman dhitivānnādyam ava rundhate
vardhante prajāyā paśubhis |
jemānam mahimānaṁ gachanti
jyotir atirātro bhavati suvargasya lokasyānukhyātyai
prṣṭhyaḥ ṣaḍaho bhavati
ṣaḍ vā ṛtavaḥ ṣaṭ prṣṭhāni
prṣṭhair evartūn anvārohanty ṛtubhiḥ saṁvatsaram |
te saṁvatsara eva ||

[[7-4-3-3]]

prati tiṣṭhanti
trayastrīṁśāt trayastrīṁśam upa yanti yajñasya saṁtatyai |
atho prajāpatir vai trayastrīṁśaḥ prajāpatim evā rabhante pratiṣṭhityai
triṇavo bhavati vijityai |
ekaviṁśo bhavati pratiṣṭhityai |
atho rucam evātman dadhate
trivṛd agniṣṭud bhavati
pāpmānam eva tena nir dahante 'tho tejo vai trivṛt teja evātman dadhate
pañcadaśa indrastomo bhavati |
indriyam evāva ||

[[7-4-3-4]]

rundhate
saptadaśo bhavati |
annādyasyāvaruddhyai |

atho praiva tena jāyante |
ekaviṁśo bhavati
rpatiṣṭhityai |
atho rucam evātman dadhate
caturviṁśo bhavati
caturviṁśatir ardhmāsāḥ saṁvatsaraḥ
saṁvatsaraḥ suvargo lokāḥ
saṁvatsara eva suvarge loke prati tiṣṭhanti |
atho eṣa vai viṣūvān
viṣūvanto bhavanti ya evaṁ vidvāṁsa etā āsate
caturviṁśāt pṛṣṭhāny upa yanti
saṁvatsara eva pratiṣṭhāya ||

[[7-4-3-5]]

devatā abhyārohanti
trayastrimśāt trayastrimśam upa yanti
trayastrimśad vai devatās |
devatāsv eva prati tiṣṭhanti
triṇavo bhavati |
ime vai lokās triṇavas |
eṣv eva lokeṣu prati tiṣṭhanti
dvāv ekaviṁśau bhavataḥ
pratiṣṭhityai |
atho rucam evātman dadhate
bahavaḥ ṣoḍaśino bhavanti
tasmād bahavaḥ prajāsu vṛṣāṇas |
yad ete stomā vyatiṣaktā bhavanti
tasmād iyam oṣadhībhīr vanaspatībhīr vyatiṣaktā ||

[[7-4-3-6]]

vyatiṣajyante prajāyā paśubhir ya evaṁ vidvāṁsa etā āsate |
akṣptā vā ete suvargaṁ lokam yanti |
uccāvacān hi stomān upayanti
yad eta ūrdhvāḥ kṣptā stomā bhavanti kṣptā eva suvargaṁ lokam yanty ubhayor
ebhyo lokayoḥ kalpate
trimśad etās
trimśadakṣarā
annaṁ
virājāivānnādyam ava rundhate |
atirātrāv abhito bhavatas |
annādyasya pariḡhītyai ||

[[7-4-4-1]]

prajāpatiḥ suvargaṁ lokam ait
taṁ devā yenayena chandasānu prāyuñjata tena nāpnuvan
ta etā dvātrimśataṁ rātrīr apaśyan
ānuṣṭubhaḥ prajāpatiḥ
svenaiva chandasā prajāpatim āptvābhyāruhya suvargaṁ lokam āyan
ya evaṁ vidvāṁsa etā āsate dvātrimśad etās |
ānuṣṭubhaḥ prajāpatiḥ
svenaiva chandasā prajāptim āptvā śriyaṁ gachanti ||

[[7-4-4-2]]

śrīr hi manuṣyasya suvargo lokas |
dvātriṃśad etās |
vāg

sarvām eva vācam āpnuvanti
sarve vāco vaditāro bhavanti
sarve hi śriyaṃ gachanti

vyotir gaur āyur iti tryahā bhavanti |

iyam vāva vyotir antarikṣam gaur asāv āyur imān eva lokān abhyārohanti |
abhipūrvam tryahā bhavanti |
abhipūrvam eva suvargam lokam abhyārohanti
bṛhadrathamtarābhyāṃ yanti ||

[[7-4-4-3]]

iyam vāva rathamtarām asau bṛhat |
ābhyām eva yanti |

atho anayor eva prati tiṣṭhanti |

ete vai yajñasyāñjasāyanī sruti

tābhyām eva suvargam lokam yanti

parāñco vā ete suvargam lokam abhyārohanti ye parācas tryahān upayanti

pratyāñ tryaho bhavati pratyavarūḍhyā atho pratiṣṭhityai |

ubhayor lokayor ṛddhvot tiṣṭhanti

dvātriṃśad etās

tāsām yās triṃśat triṃśadakṣarā virāḍ annam virāḍ virājaivānnādyam ava rundhate

ye dve ahorātre eva te ubhābhyām rūpābhyām suvargam lokam yanti |

atirātrāv abhito bhavataḥ parigrhītyai ||

[[7-4-5-1]]

dve vāva devasatre dvādaśāhaś ca trayastriṃśadahaś ca

ya evaṃ vidvāṃsas trayastriṃśadaham āsate sākṣād eva devatā abhyārohanti

yathā khalu vai śreyān abhyārūḍhaḥ kāmayate tathā karoti

yady avavidhyati pāpīyān bhavati

yadi nāvavidhyati sadṛṅ

ya evaṃ vidvāṃsas trayastriṃśadaham āsate vi pāpmanā bhrātṛvyenā vartante
'harbhājo vā etā devā agra āharan ||

[[7-4-5-2]]

ahar eko 'bhajatāhar ekas

tābhir vai te prabāhug ārdhnuvan

ya evaṃ vidvāṃsas trayastriṃśadaham āsate sarva eva prabāhug ṛdhnuvanti

sarve grāmaṇīyam prāpnuvanti

pañcāhā bhavanti

pañca vā ṛtavaḥ saṃvatsaras |

ṛtuṣv eva saṃvatsare prati tiṣṭhanti |

atho pañcākṣarā pañktiḥ

pañkto yajñas |

yajñam evāva rundhate

trīṇy āśvināni bhavanti

traya ime lokās |

eṣu ||

[[7-4-5-3]]

eva lokeṣu prati tiṣṭhanti |
atho trīṇi vai yajñasyendriyāṇi
tāny evāva rundhate
viśvajid bhavaty annādyasyāvaruddhyai
sarvapṛṣṭho bhavati
sarvasyābhijityai
vāg vai dvādaśāhas |
yat purastād dvādaśāham upeyur anāptām vācam upeyur upadāsukaiṣām vāk syāt |
upariṣṭād dvādaśāham upa yanti āptām eva vācam upa yanti tasmād upariṣṭād vācā
vadāmas |
avāntaram ||

[[7-4-5-4]]

vai daśarātrena prajāpatiḥ prajā sṛjata
yad daśarātro bhavati prajā eva tad yajamānāḥ sṛjante |
etaṁ ha vā udaṅkaḥ śaulbāyanaḥ sattrasyarddhim uvāca yad daśarātras |
yad daśarātro bhavati sattrasyarddhyai |
atho yad eva pūrveṣv ahaḥsu viloma kriyate tasyaivaiṣā śāntis |
dvyanikā vā etā rātrayo yajamānā viśvajit
sahātirātrena pūrvāḥ ṣoḍaśa sahātirātenottarāḥ ṣoḍaśa
ya evaṁ vidvāṁsas trayastriṁśadaham āsata aiṣām dvyanikā prajā jāyate |
atirātrāv abhito bhavataḥ
parigrhītyai ||

[[7-4-6-1]]

ādityā akāmayanta
suvargaṁ lokam iyāmeti
te suvargaṁ lokam na prajānan na suvargaṁ lokam āyan
ta etaṁ ṣaṭtriṁśadrātram apaśyan
tam āharan
tenāyajanta
tato vai te suvargaṁ lokam prajānant suvargaṁ lokam āyan
ya evaṁ vidvāṁsaḥ ṣaṭtriṁśadrātram āsate suvargam eva lokam pra jānanti
suvargaṁ lokam yanti
jyotir atirātraḥ ||

[[7-4-6-2]]

bhavati
jyotir eva purastād dadhate
suvargasya lokasyānukhyātyai
ṣaḍahā bhavanti
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtuṣv eva prati tiṣṭhanti
catvāro bhavanti
catasro diśas |
dikṣv eva prati tiṣṭhanti |
asatram vā etad yad achandomam |
yac chandomā bhavanti tena satram |
devatā eva pṛṣṭhair ava rundhate paśūñ chandomais |
ojo vai rīvyam pṛṣṭhāni paśavaś chandomās |
ojasy eva ||

[[7-4-6-3]]

vīrye prati tiṣṭhanti
ṣaṭtriṃśadrātro bhavati
ṣaṭtriṃśadakṣarā bṛhatī
bārhatāḥ paśavas |
bṛhatyaiva paśūn ava rundhate
bṛhatī chandasāṃ svārājyam āśnuta |
āśnuvate svārājyam ya evaṃ vidvāṃsaḥ ṣaṭtriṃśadrātram āsate suvargam eva
lokaṃ yanti |
atirātrāv abhito bhavataḥ suvargasya lokasya parigrhītyai ||

[[7-4-7-1]]

vasiṣṭho hataputro 'kāmayata
vindeya prajāṃ abhi saudāsān bhaveyam iti
sa etam ekasmānnapañcāśam apaśyat
tam āharat
tenāyajata
tato vai so 'vindata prajāṃ abhi saudāsān abhavat |
ya evaṃ vidvāṃsa ekasmānnapañcāśam āsate vindante prajāṃ abhi bhrātrvyān
bhavanti
trayas trivṛto 'gniṣṭomā bhavanti
vajrasyaiva mukahṃ saṃ śyanti
daśa pañcadaśā bhavanti
pañcadaśo vajraḥ ||

[[7-4-7-2]]

vajram eva bhrātrvyebhyaḥ pra haranti
ṣoḍaśimad daśamam ahar bhavati
vajra eva vīryam dadhati
dvādaśa saptadaśā bhavanti |
annādyasyāvaruddhyai |
atho praiva tair jāyante
pṛṣṭhyaḥ ṣaḍaho bhavati
ṣaḍ vā ṛtavaḥ
ṣaṭ pṛṣṭhāni
pṛṣṭhair evartūn anvārohanty ṛtubhiḥ saṃvatsaram |
te saṃvatsara eva prati tiṣṭhanti
dvādaśaikaviṃśā bhavanti
pratiṣṭhityai |
atho rucam evātman ||

[[7-4-7-3]]

dadhate
bahavaḥ ṣoḍaśino bhavanti
vijityai
ṣaḍ āśvināni bhavanti
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtuṣv eva prati tiṣṭhanti |
ūnātirikṭā vā etā rātrayas |
ūnās tad yad ekasyai na pañcāśad atiriktās tad yad bhūyasir aṣṭācatvāriṃśatas |
ūnāc ca khalu vā atiriktāc ca prajāpatiḥ prājāyata |
ye prajākāmāḥ paśukāmāḥ syus ta etā āsiran

praiva jāyante prajayā paśubhis |
vairājo vā eṣa yajño yad ekasmānnapañcāśas |
ya evaṃ vidvāṃsa ekasmānnapañcāśam āsate virājam eva gachanty annādā
bhavanti |
atirātrāv abhito bhavatas |
annādyasya parigrhītyai ||

[[7-4-8-1]]

saṃvatsarāya dikṣiṣyamānā ekāṣṭakāyāṃ dikṣeran |
eṣā vai saṃvatsarasya patnī yad ekāṣṭakā |
etasyāṃ vā eṣa eṣāṃ rātriṃ vasati
sākṣād eva saṃvatsaram ārabhya dikṣante |
ārtam vā ete saṃvatsarasyābhi dikṣante ya ekāṣṭakāyāṃ dikṣante 'ntanāmānāv ṛtū
bhavatas |
vyastam vā ete saṃvatsarasyābhi dikṣante ya ekāṣṭakāyāṃ dikṣante 'ntanāmānāv
ṛtū bhavataḥ
phalgunīpūrṇamāse dikṣeran
mukham vā etat ||

[[7-4-8-2]]

saṃvatsarasya yat phalgunīpūrṇamāsas |
mukhata eva saṃvatsaram ārabhya dikṣante
tasyaikaiva niryā yat sāmmeḡhye viṣūvānt sampadyate
citrāpūrṇamāse dikṣeran
mukham vā etat saṃvatsarasya yac citrāpūrṇamāsas |
mukhata eva saṃvatsaram ārabhya dikṣante
tasya na kā cana niryā bhavati
caturahe purastāt paurṇamāsyai dikṣeran
teṣāṃ ekāṣṭakāyāṃ krayaḥ sam padyate
tenaikāṣṭakāṃ na chambaṭ kurvanti
teṣāṃ ||

[[7-4-8-3]]

pūrvapakṣe sutyā sam padyate
pūrvapakṣam māsā abhi sam padyante
te pūrvapakṣa ut tiṣṭhanti
tān uttiṣṭhata oṣadhayo vanaspatayo 'nūt tiṣṭhanti
tān kalyāṇī kīrtir anūt tiṣṭhati |
arātsur ime yajamānā iti
tad anu sarve rādhnuvanti ||

[[7-4-9-1]]

suvargaṃ vā ete lokaṃ yanti ye sattram upayanti |
abhīndhata eva dikṣābhir ātmānaṃ śrapayanta upasadbhis |
dvābhyāṃ lomāva dyanti dvābhyāṃ tvacam |
dvābhyāṃ asṛt |
dvābhyāṃ māṃsam |
dvābhyāṃ asthi
dvābhyāṃ majjānam
ātmadakṣiṇaṃ vai sattram
ātmānam eva dakṣiṇaṃ nītvā suvargaṃ lokaṃ yanti
śikhāṃ anu pra vapante |

rddhyai |
atho raghīyāṁsaḥ suvargaṃ lokam ayāmeti ||

[[7-4-10-1]]

brahmavādino vadanti |
atirātraḥ paramo yajñakratūnām kasmāt tam prathamam upa yantiti |
etat vā agniṣṭomam prathamam upa yanty athokthyam atha ṣoḍaśinam
athātirātram
anupūrvam evaitad yajñakratūn upetya tām ālabhya pariḡṛhya somam evaitat
pibanta āsate
jyotiṣṭomam prathamam upa yanti
jyotiṣṭomo vai stomānām mukham
mukhata eva stomān pra yuñjate
te ||

[[7-4-10-2]]

saṁstutā virājam abhi sam padyante
dve carcāv ati ricyete
ekayā gaur atirikta ekayāyur ūnaḥ
suvargo vai loko jyotir ūrg virāṭ suvargam eva tena lokaṃ yanti
rathaṃtaram divā bhavati rathaṃtaram naktam ity āhur brahmavādinaḥ kena tad
ajāmīti
saubharam ṛtīyasavane brahmasāmam bṛhat
tan madhyato dadhati vidhṛtyai
tenājāmi ||

[[7-4-11-1]]

jyotiṣṭomam prathamam upa yanti |
asminn eva tena loke prati tiṣṭhanti
goṣṭomaṃ dvitīyam upa yanti |
antarikṣa eva tena prati tiṣṭhanti |
āyusṭomaṃ ṛtīyam upa yanti |
amuṣṭinn eva tena loke prati tiṣṭhanti |
iyam vāva jyotir antarikṣam gaus |
asāv āyus |
yad etānt stomān upayanty eṣv eva tal lokeṣu sattriṇaḥ pratitiṣṭhanto yanti
te saṁstutā virājam ||

[[7-4-11-2]]

abhi sam padyante
dve carcāv ati ricyete
ekayā gaur atirikta ekayāyur ūnaḥ
suvargo vai loko jyotir ūrg virāḍ ūrjam evāva rundhate
te na kṣudhārtim ārchanti |
akṣodhukā bhavanti
kṣutsambādḥā iva hi sattriṇas |
agniṣṭomāv abhitaḥ pradḥī tau |
ukthyā madhye nabhyam tat
tad etat pariyad devacakram |
yad etena ||

[[7-4-11-3]]

ṣaḍahena yanti devacakram eva samārohanty ariṣṭyai
te svasti sam aśnuvate
sāḍahena yanti
ṣaḍ vā ṛtavas |
ṛtuṣv eva prati tiṣṭhanti |
ubhayatojyotiṣā yanti |
ubhayata eva suvarge loke pratitiṣṭhanto yanti
dvau ṣaḍahau bhavatas
tāni dvādaśāhāni sam padyante
dvādaśo vai puruṣo dve sakthyau dvau bāhū ātmā ca śiraś ca catvāry aṅgāni stanau
dvādaśau ||

[[7-4-11-4]]

tat puruṣam anu paryāvartante
trayaḥ ṣaḍahā bhavanti
tāny aṣṭādaśāhāni sam padyante
navānyāni navānyāni
nava vai puruṣe prāṇās
tat prāṇān anu paryāvartante
catvāraḥ ṣaḍahā bhavanti
tāni caturviṃśatir ahāni sam padyante
caturviṃśatir ardhamāsāḥ saṃvatsaras
tat saṃvatsaram anu paryāvartante |
apratīṣṭhitaḥ saṃvatsara iti khalu vā āhur varṣiyān pratīṣṭhāyā iti |
etāvad vai saṃvatsarasya brāhmaṇaṃ yāvan māsas |
māsimāsy eva pratīṣṭhanto yanti ||

[[7-4-12-1]]

meṣas tvā pacatair avatu lohitagrīvaś chāgaiḥ śalmalir vṛddhyā parṇo brahmaṇā
plakṣo medhena nyagrodhaś camasair udumbara ūrjā gāyatrī chandobhis trivṛt
stomais |
avantī sthāvantī tvāvantu priyaṃ tvā priyāṇāṃ varṣiṣṭham āpyānāṃ nidhināṃ tvā
nidhipatiṃ havāmahe vaso mama ||

[[7-4-13-1]]

kūpyābhyaḥ svāhā
kūlyābhyaḥ svāhā
vikaryābhyaḥ svāhā |
avaṭyābhyaḥ svāhā
khanyābhyaḥ svāhā
hradyābhyaḥ svāhā
sūdyābhyaḥ svāhā
sarasyābhyaḥ svāhā
vaiśantībhyaḥ svāhā
palvalyābhyaḥ svāhā
varṣyābhyaḥ svāhā |
avarṣyābhyaḥ svāhā
hrādunībhyaḥ svāhā
pṛṣvābhyaḥ svāhā
syandamānābhyaḥ svāhā
sthāvarābhyaḥ svāhā
nādeyībhyaḥ svāhā

saindhavībhyaḥ svāhā
samudriyābhyaḥ svāhā
sarvābhyaḥ svāhā ॥

[[7-4-14-1]]

adbhyaḥ svāhā
vahantībhyaḥ svāhā
parivahantībhyaḥ svāhā
samantaṃ vahantībhyaḥ svāhā
śīghraṃ vahantībhyaḥ svāhā
śībhaṃ vahantībhyaḥ svāhā ।
ugraṃ vahantībhyaḥ svāhā
bhīmaṃ vahantībhyaḥ svāhā ।
ambhobhyaḥ svāhā
nabhobhyaḥ svāhā
mahobhyaḥ svāhā
sarvasmai svāhā ॥

[[7-4-15-1]]

yo arvantaṃ jighāṃsati tam abhy amīti varuṇaḥ । paro marataḥ paraḥ śvā ॥
aham ca tvaṃ ca vṛtrahant sam babhūva sanibhya ā । arātīvā cid adrivo 'nu nau sūra
maṃsatai bhadrā indrasya rātayaḥ ॥
abhi kratvendra bhūr adha jman na te vivyaṅ mahimānaṃ rajāṃsi । svenā hi vṛtraṃ
śavasā jaghantha na śatrur antaṃ vividat yudhā te ॥

[[7-4-16-1]]

namo rājñe
namo varuṇāya
namo 'śvāya
namaḥ prajāpataye
namo 'dhipataye ।
adhipatir asy adhipatim mā kurv adhipatir aham prajānām bhūyāsam
māṃ dhehi
mayi dhehi ।
upākṛtāya svāhā ।
ālabdhāya svāhā
hutāya svāhā ॥

[[7-4-17-1]]

mayobhūr vāto abhi vātūsrā ūrjasvatīr ośadhīr ā rīśantām । pīvasvatīr jīvadhanyāḥ
pibantv avasāya padvate rudra mṛḍa ॥
yā sarūpā virūpā ekarūpā yāsām agnir iṣṭyā nāmāni veda । yā aṅgirasas tapaseha
cakrus tābhyaḥ parjanya mahi śarma yacha ॥
yā deveṣu tanuvam airayanta yāsāṃ somo viśvā rūpāṇi veda । tā asmabhyam payasā
pinvamānāḥ prajāvatīr indra ॥

[[7-4-17-2]]

goṣṭhe rirīhi ॥
prajāpatir mahyam etā rarāṇo viśvair devaiḥ pitṛbhiḥ saṃvidānaḥ । śivāḥ satīr upa no
goṣṭham ākas tāsāṃ vayam prajāyā saṃ sadema ॥
iha dhṛtiḥ svāhā ।
iha vidhṛtiḥ svāhā ।

iha rantih svāhā |
iha ramatih svāhā
mahim ū ṣu
sutrāmāṇam ||

[[7-4-18-1]]

kiṃ svid āsīt pūrvacittih kiṃ svid āsīd bṛhad vayah | kiṃ svid āsīt piśaṅgilā kiṃ svid
āsīt pilippilā ||
dyaur āsīt pūrvacittir aśva āsīd bṛhad vayah | rātrir āsīt piśaṅgilāvir āsīt pilippilā ||
kaḥ svid ekākī carati ka u svij jāyate punaḥ | kiṃ svid dhimasya bheṣajam kiṃ svid
āvapanam mahat ||
sūrya ekākī carati ||

[[7-4-18-2]]

candramā jāyate punaḥ | agnir himasya bheṣajam bhūmir āvapanam mahat ||
pṛchāmi tvā param antam pṛthivyāḥ pṛchāmi tvā bhuvanasya nābhim | pṛchāmi tvā
vṛṣṇo aśvasya retaḥ pṛchāmi vācaḥ paramaṃ vyoma ||
vedim āhuḥ param antam pṛthivyā yajñam āhur bhuvanasya nābhim | somam āhur
vṛṣṇo aśvasya reto brahmaiva vācaḥ paramaṃ vyoma ||

[[7-4-19-1]]

ambe ambāly ambike
na mā nayati kaś cana | sasasty aśvakaḥ ||
subhage kāmpilavāsini suvarge loke sam prṇvāthām |
āham ajāni garbhadham ā tvam ajāsi garbhadham |
tau saha caturaḥ padaḥ sam pra sārāyāvahai |
vṛṣā vāṃ retodhā reto dadhātu |
ut sakthyor gṛdaṃ dhehy añjim udañjim anv aja | ya strīṇām jīvabhojano ya āsām ||

[[7-4-19-2]]

biladhāvanaḥ | priya strīṇām apīcyah | ya āsām kṛṣṇe lakṣmaṇi sardigṛdim
parāvadhīt ||
ambe ambāly ambike na mā yabhati kaś cana | sasasty aśvakaḥ ||
ūrdhvām enām uc chrayatād veṇubhāraṃ girāv iva | athāsyā madhyam edhatāṃ śīte
vāte punann iva ||
ambe ambāly ambike na mā yabhati kaś cana | sasasty aśvakaḥ ||
yad dhariṇī yavam atti na ||

[[7-4-19-3]]

puṣṭam paśu manyate | śūdrā yad aryajāṛā na poṣāya dhanāyati ||
ambe ambāly ambike na mā yabhati kaś cana | sasasty aśvakaḥ ||
iyam yakā śakuntikāhalam iti sarpati | āhataṃ gabhe paso ni jalgulīti dhāṇikā ||
ambe ambāly ambike na mā yabhati kaś cana | sasasty aśvakaḥ ||
mātā ca te pitā ca te 'graṃ vṛkṣasya rohataḥ ||

[[7-4-19-4]]

pra sulāmīti te pitā gabhe muṣṭim ataṃsayat ||
dadhikrāvṇo akāriṣaṃ jiṣṇor aśvasya vājinaḥ | surabhi no mukhā karat pra ṇa āyūṃṣi
tāriṣat |
āpo hi ṣṭhā mayobhuvas tā na ūrje dadhātana | mahe raṇāya cakṣase ||
yo vaḥ śivatamo rasas tasya bhājayateha naḥ | uśatīr iva mātaraḥ ||
tasmā araṃ gamāma vo yasya kṣayāya jinvatha | āpo janayathā ca naḥ ||

[[7-4-20-1]]

bhūr bhuvahḥ suvar
vasavas tvāñjantu gāyatrena chandasā rudrās tvāñjantu traiṣṭubhena
chandasādityās tvāñjantu jāgatena chandasā
yad vāto apo agamad indrasya tanuvam priyām | etaṃ stotar etena pathā punar
āsvam ā vartayāsi naḥ ||
lāji3ñ chāci3n yaśo mamā3m |
yavyāyai gavyāyā etad devā annam attaitad annam addhi prajāpate
yuñjanti bradhnam aruṣaṃ carantam pari tasthuṣaḥ | rocante rocanā divi ||
yuñjanty asya kāmyā harī vipakṣasā rathe | śoṇā dhṛṣṇū nṛvāhasā ||
ketuṃ kṛṇvann aketave peśo maryā apeśase | sam uṣadbhir ajāyathāḥ ||

[[7-4-21-1]]

prāṇāya svāhā
vyānāya svāhā |
apānāya svāhā
snāvabhyaḥ svāhā
saṃtānebhyaḥ svāhā
parisaṃtānebhyaḥ svāhā
parvabhyaḥ svāhā
saṃdhānebhyaḥ svāhā
śāirebhyaḥ svāhā
yajñāya svāhā
dakṣiṇābhyaḥ svāhā
suvargāya svāhā
lokāya svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-4-22-1]]

sitāya svāhā |
asitāya svāhā |
abhihitāya svāhā |
anabhihitāya svāhā
yuktāya svāhā |
ayuktāya svāhā
suyuktāya svāhā |
udyuktāya svāhā
vimuktāya svāhā
pramuktāya svāhā
vañcate svāhā
parivañcate svāhā
saṃvañcate svāhā |
anuvañcate svāhā |
udvañcate svāhā |
yate svāhā
dhāvate svāhā
tiṣṭhate svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-5-1-1]]

gāvo vā etat sattram āsatāśṛṅgāḥ satih

śṛṅgāṇi no jāyantā iti kāmēna
tāsāṃ daśa māsā niṣaṅṅā āsann atha śṛṅgāṇy ajāyanta
tā ud atiṣṭhan |
arātsmeti |
atha yāsāṃ nājāyanta tāḥ saṃvatsaram āptvod atiṣṭhan |
arātsmeti
yāsāṃ cājāyanta yāsāṃ ca na tā ubhayir ud atiṣṭhan |
arātsmeti
gosattram vai ||

[[7-5-1-2]]

saṃvatsaras |
ya evaṃ vidvāṃsaḥ saṃvatsaram upayanty ṛdhnuvanty eva
tasmāt tūparā vārṣikau māsau partvā carati
satrābhijitāḥ hy asyai
tasmāt saṃvatsarasado yat kiṃ ca grihe kriyate tad āptam avaruddham abhijitāḥ
kriyate
samudraṃ vā ete pra plavante ye saṃvatsaram upayanti
yo vai samudrasya pāram na paśyati na vai sa tata ud eti
saṃvatsaraḥ ||

[[7-5-1-3]]

vai samudras
tasyaitat pāram yad atirātrau
ya evaṃ vidvāṃsaḥ saṃvatsaram upayanty anārtā evodṛcam gachanti |
iyam vai pūrvo 'tirātro 'sāv uttaras |
manaḥ pūrvo vāg uttaraḥ
prāṇaḥ pūrvo 'pāna uttaraḥ
prarodhanam pūrva udayanam uttaras |
jyotiṣṭomo vaiśvānaro 'tirātro bhavati
jyotir eva purastād dadhate
suvarṅasya lokasyānukhyātyai
caturviṃśaḥ prāyaṇīyo bhavati
caturviṃśatir ardhamāsāḥ ||

[[7-5-1-4]]

saṃvatsaraḥ
prayanta eva saṃvatsare prati tiṣṭhanti
tasya trīṇi ca śatāni ṣaṣṭiś ca stotriyas
tāvatiḥ saṃvatsarasya rātrayas |
ubhe eva saṃvatsarasya rūpe āpnuvanti
te saṃsthityā ariṣṭyā uttarair ahobhiś caranti
ṣaḍahā bhavanti
ṣaḍ vā ṛtavaḥ saṃvatsaras |
ṛtuṣv eva saṃvatsare prati tiṣṭhanti
gauś cāyus ca madhyata stomau bhavataḥ
saṃvatsarasyaiva tan mithunam madhyataḥ ||

[[7-5-1-5]]

dadhati
rpajananāya
jyotir abhito bhavati

vimocanam eva tat |
chandāmsy eva tad vimokaṃ yanti |
atho ubhayatojyotiṣaiva ṣaḍahena suvargaṃ lokaṃ yanti
brahmavadino vadanti |
āsate kena yantīti
devayānena patheti brūyāt |
chandāmsi vai devayānaḥ panthā gāyatrī triṣṭub jagatī
jyotir vai gāyatrī gaus triṣṭug āyur jagatī
yad ete stomā bhavanti
devayānenaiva ||

[[7-5-1-6]]

tat pathā yanti
samānaṃ sāma bhavati
devaloko vai sāma
devalokād eva na yanti |
anyānyā ṛco bhavanti
manuṣyaloko vā ṛcas |
manuṣyalokād evānyamanyam devalokam abhyārohanto yanti |
abhivarto brahmasāmam bhavati
suvargasya lokasyābhivṛtṭyai |
abhijid bhavati
suvargasya lokasyābhijityai
viśvajid bhavati viśvasya jityai
māsimāsi pṛṣṭhāny upa yanti
māsimāsy atigrāhyā gr̥hyante
māsimāsy eva vīryam dadhati
māsām pratiṣṭhityai |
upariṣṭān māsam pṛṣṭhāny upa yanti
tasmād upariṣṭād oṣadhayaḥ phalaṃ gr̥hṇanti ||

[[7-5-2-1]]

gāvo vā etat sattram āsatāśṛngāḥ satīḥ śṛngāṇi siṣāsantīs
tāsāṃ daśa māsā niṣaṇṇā āsan |
atha śṛngāṇy ajāyanta
tā abruvan |
arātsmot tiṣṭhāmāva taṃ kāmam arutsmahi yena kāmena nyaṣadāmeti
tāsām u tvā abruvann ardhā yāvatir vā |
āsamahā evemau dvādaśau māsau samvatsaram sampādyot tiṣṭhāmeti
tāsām ||

[[7-5-2-2]]

dvādaśe māsi śṛngāṇi prāvartanta śraddhayā vāsraddhayā vā
tā imā yās tūparās |
ubhayo vāva tā ārdhnuvan yās ca śṛngāṇy asanvan yās corjam avārundhata |
ṛdhnoti daśasu māsūttiṣṭhann ṛdhnoti dvādaśasu ya evaṃ veda
padena khalu vā ete yanti vindati khalu vai padena yan
tad vā etad ṛdham ayanam |
tasmād etad gosani ||

[[7-5-3-1]]

prathame māsi pṛṣṭhāny upa yanti madhyama upa yanty uttama upa yanti

tad āhus |
yāṃ vai trir ekasyāhna upasīdanti dahraṃ vai sāparābhyāṃ dohābhyāṃ duhe 'tha
kutaḥ sā dhokṣyate yāṃ dvādaśa kṛtva upasīdantīti
saṃvatsaram̐ sampādyottame māsi sakṛt pṛṣṭhāny upeyus
tad yajamānā yajñam paśūn ava rundhate
samudraṃ vai ||

[[7-5-3-2]]

ete 'navāram apāram pra plavante ye saṃvatsaram upayanti
yad bṛhadrathamtare anvarjeyur yathā madhye samudrasya plavam anvarjeyus
tādṛk tat |
anutsargam bṛhadrathamtarābhyām itvā pratiṣṭhām gachanti
sarvebhyo vai kāmebhyaḥ saṃdhir duhe
tad yajamānāḥ sarvān kāmān ava rundhate ||

[[7-5-4-1]]

samānya ṛco bhavanti
manuṣyaloko vā ṛcas |
manuṣyalokād eva na yanti |
anyadanyat sāma bhavati
devaloko vai sāma
devalokād evānyamanyam manuṣyalokam pratyavarohanto yanti
jagatim agre upa yanti
jagatim vai chandāṃsi pratyavarohanty āgrayaṇam grahā bṛhat pṛṣṭhāni
trayastrīṃśam̐ stomās
tasmā j jyāyāṃsam̐ kanīyān pratyavarohati
vaiśvakarmaṇo gṛhyate
viśvāny eva tena karmāṇi yajamānā ava rundhate |
ādityaḥ ||

[[7-5-4-2]]

gṛhyate |
iyaṃ vā aditis |
asyām eva prati tiṣṭhanti |
anyo'nyo gṛhyete mithunatvāya prajātyai |
avānataram̐ vai daśarātreṇa prajāpatiḥ prajā asṛjata
yad daśarātro bhavati prajā eva tad yajamānāḥ sṛjante |
etāṃ ha vā udaṅkaḥ śaulbāyanaḥ sattrasyarddhim uvāca yad daśarātas |
yad daśarātro bhavati sattrasyarddhyai |
atho yad eva pūrveṣv ahaḥsu viloma kriyate tasyaivaiṣā śāntiḥ ||

[[7-5-5-1]]

yadi somau saṃsutau syātām mahati rātriyai prātaranuvākam upākuryāt
pūrvo vācam pūrvo devatāḥ pūrvas chandāṃsi vṛṅkte vṛṣaṇvatim pratipadam̐ kuryāt
prātaḥsavanād evaiṣām indraṃ vṛṅkte |
atho khalv āhuḥ
savanamukhesavanamukhe kāryeti
savanamukhātsavanamukhād evaiṣām indraṃ vṛṅkte
saṃveśyopaveśāya gāyatriyās triṣṭubho jagatyā anuṣṭubhaḥ paṅktyā abhibhūtyai
svāhā
chandāṃsi vai saṃveśa upaveśas |
chandobhir evaiṣām ||

[[7-5-5-2]]

chandāṃsi vṛṅkte
sajanīyaṃ śasyam |
vihavyaṃ śasyam
agastyasya kayāsubhīyaṃ śasyam
etāvad vā asti yāvad etat |
yāvad evāsti tad eṣāṃ vṛṅkte
yadi prātaḥsavane kalaśo dīryeta vaiṣṇavīṣu śipiviṣṭavatīṣu stuvīran
yad vai yajñasyātiricyate viṣṇuṃ tac chipiviṣṭam abhy ati ricyate
tad viṣṇuḥ śivipiṣṭo 'tirikta evātiriktaṃ dadhāti |
atho atiriktenaivātiriktaṃ āptvāva rundhate
yadi madhyaṃdine dīryeta vaṣaṭkāranidhanaṃ sāma kuryus |
vaṣaṭkāro vai yajñasya pratiṣṭhā
pratiṣṭhām evainad gamayanti
yadi tṛtīyasavana etad eva ||

[[7-5-6-1]]

ṣaḍahair māsānt sampādyāhar ut sṛjanti
ṣaḍahair hi māsānt sampāsyanti |
ardhamāsair māsānt sampādyāhar ut sṛjanati |
ardhamāsair hi māsānt sampāsyanti |
amāvāyayā māsānt sampādyāhar ut sṛjanti |
amāvāsyayā hi māsānt sampāsyanti
paurṇamāsyā māsānt sampādyāhar ut sṛjanti
paurṇamāsyā hi māsānt sampāsyanti
yo vai pūrṇa āsiñcati parā sa siñcati
yaḥ pūrṇād udacati ||

[[7-5-6-2]]

prāṇam asmint sa dadhāti
yat paurṇamāsyā māsānt sampādyāhar utsṛjanti saṃvatsarāyaiva tat prāṇaṃ
dadhati
tad anu sattriṇaḥ prāṇanti
yad ahar notsṛjeyur yathā dṛtir upanaddho vipataty evaṃ saṃvatsaro vi patet |
ārtim ārcheyus |
yat paurṇamāsyā māsānt sampādyāhar utsṛjanti saṃvatsarāyaiva tad udānaṃ
dadhati
tad anu sattriṇa ut ||

[[7-5-6-3]]

ananti
nārtim ārchanti
pūrṇamāse vai devānāṃ sutas |
yat paurṇamāsyā māsānt sampādyāhar utsṛjanti devānāṃ eva tad yajñena yajñam
pratyavarohanti
vi vā etad yajñam chindanti yat ṣaḍahasamṭataṃ santam athāhar utsṛjanti
prājāpatyam paśum ālabhante
prajāpatiḥ sarvā devatās |
devatābhir eva yajñam saṃ tanvanti
yanti vā ete savanād ye 'haḥ ||

[[7-5-6-4]]

utsrjanti
turiyaṃ khalu vā etat savanaṃ yat sāmṇāyāya |
yat sāmṇāyāya bhavati tenaiva savanān na yanti
samupahūya bhakṣayanti |
etatsomapiṭhā hy etarhi
yathāyatanam vā eteṣāṃ savanabhājo devatā gachanti ye 'har utsrjanti |
anusavanaṃ puroḍāśān nir vapanti
yathāyatanād eva savanabhājo devatā ava rundhate |
'ṣṭākapālān prātaḥsavana ekādaśakapālān mādhyamḍine savane dvādaśakapālāṃs
ṭṭīyasavane
chandāṃsy evāptvāva rundhate
vaiśvadevaṃ caruṃ ṭṭīyasavane nir vapanti
vaiśvadevaṃ vai ṭṭīyasavanaṃ |
tenaiva ṭṭīyasavanān na yanti ||

[[7-5-7-1]]

utsrjyā3ṃ notsrjyā3ṃ iti mīmāṃsante brahmavādināḥ
tad v āhus |
utsrjyam eveti |
amāvāsyāyāṃ ca paurṇamāsyāṃ cotsrjyam ity āhus |
ete hi yajñam vahata iti
te tvāva notsrjye ity āhur ye avāntaram yajñam bhejāte iti
yā prathamā vyaṣṭakā tasyāṃ utsrjyam ity āhus |
eṣa vai māso viśara iti
nādiṣṭam ||

[[7-5-7-2]]

ut srjeyus |
yad ādiṣṭam utsrjeyur yādṛṣe punaḥ paryāplāve madhye ṣaḍahasya sampadyeta
ṣaḍahair māsānt sampādyā yat saptamam ahas tasminn ut srjeyus
tad agnaye vasumate puroḍāśam aṣṭākapālam nir vapeyur aindraṃ dadhīndrāya
marutvate puroḍāśam ekādaśakapālam vaiśvadevaṃ dvādaśakapālam
agner vai vasumataḥ prātaḥsavanaṃ |
yad agnaye vasumate puroḍāśam aṣṭākapālam nirvapanti devatām eva tad bhāginīm
kurvanti ||

[[7-5-7-3]]

savanaṃ aṣṭābhir upa yanti
yad aindraṃ dadhi bhavatīndram eva tad bhāgadheyān na cyāvayanti |
indrasya vai marutvato mādhyamḍinaṃ savanaṃ |
yad indrāya marutvate puroḍāśam ekādaśakapālam nirvapanti devatām eva tad
bhāginīm kurvanti savanaṃ ekādaśabhir upa yanti
viśveṣāṃ vai devānām ṛbhumatām ṭṭīyasavanaṃ |
yad vaiśvadevaṃ dvādaśakapālam nirvapanti devatā eva tad bhāginīm kurvanti
savanaṃ dvādaśabhiḥ ||

[[7-5-7-4]]

upa yanti
prājāpatyam paśum ā labhante
yajño vai prajāpatir yajñasyānanusargāya |
abhivarta itaḥ ṣaṇ māso brahmasāmam bhavati

brahma vā abhivartas |
brahmaṇaiva tat suvargaṃ lokam abhivartayanto yanti
pratikūlam iva hītaḥ suvargo lokas |
indra kratuṃ na ā bhara pitā putrebhyo yathā |
śikṣā no asmin puruhūta yāmani jīvā jyotir aśimahīty amuta āyatāṃ ṣaṇ māso
brahmasāmam bhavati |
ayaṃ vai loko jyotiḥ prajā jyotis |
imam eva tal lokam paśyanto 'bhivadanta ā yanti ||

[[7-5-8-1]]

devānāṃ vā antaṃ jagmuṣām indriyaṃ vīryam apākrāmat
tat krośenāvā rundhata
tat krośasya krośatvam |
yat krośena cātvālasyaṅte stuvanti yajñasyaivāntaṃ gatvendriyaṃ vīryam ava
rundhate
sattrasyarddhyāhavanīyasyānte stuvanti |
agnim evopadraṣṭāraṃ kṛtvarddhim upa yanti
prajāpaterhṛdayena havirdhāne 'nta stuvanti
premāṇam evāsya gachanti
ślokena purastāt sadasaḥ ||

[[7-5-8-2]]

stuvanty anuślokena paścāt |
yajñasyaivāntaṃ gatvā ślokabhājo bhavanti
navabhir adhvaryur ud gāyati
nava vai puruṣe prāṇāḥ
prāṇān eva yajamāneṣu dadhāti
sarvā aindriyo bhavanti
prāṇeṣv evendriyaṃ dadhati |
apratihṛtābhir ud gāyati
tasmāt puruṣaḥ sarvāṅy anyāni śīrṣṇo 'ngāni praty acati
śira eva na
pañcadaśaṃ rathaṃtaram bhavatīndriyam evāva rundhate
saptadaśam ||

[[7-5-8-3]]

bṛhad annādyasyāvaruddhyai |
atho praiva tena jāyante |
ekaviṃśam bhadraṃ dvipadāsu pratiṣṭhityai
patnaya upa gāyanti
mithunatvāya prajātyai
prajāpatiḥ prajā asṛjata
so 'kāmayata |
āsām ahaṃ rājyam pariṅyām iti
tāsāṃ rājanenaiva rājyam pary ait
tad rājanasya rājanatvam |
yad rājanam bhavati prajānām eva tad yajamānā rājyam pari yanti
pañcaviṃśam bhavati prajāpateḥ ||

[[7-5-8-4]]

āptyai
pañcabhis tiṣṭhanta stuvanti devalokam evābhi jayanti

pañcabhir āsīnā manuṣyalokam evābhi jayanti
daśa sam padyante daśākṣarā
annaṃ
virājaivānnādyam ava rundhate
pañcadhā viniṣadya stuvanti
pañca diśas |
dikṣav eva prati tiṣṭhanti |
ekaikayāstutayā samāyanti digbhya evānnādyam sam bharanti
tābhir udgātoḍ gāyati
digbhya evānnādyam ||

[[7-5-8-5]]

sambhṛtya teja ātman dadhate
tasmād ekaḥ prāṇaḥ sarvāṅy aṅgāny avati |
atho yathā suparṇa utpaṭiṣyañ chira uttamaṃ kuruta evam eva tad yajamānāḥ
prajānām uttamā bhavanti |
āsandīm udgātā rohati sāmrajyam eva gachanti
pleṅkhaṃ hotā nākasyaiva pṛṣṭhaṃ rohanti
kūrcāv adhvaryur bradhnyasyaiva viṣṭapam gachanti |
etāvanto vai devalokās teṣv eva yathāpūrvam prati tiṣṭhanti |
atho ākramaṇam eva tat setuṃ yajamānāḥ kurvate suvargasya lokasya samaṣṭyai ||

[[7-5-9-1]]

arkyeṇa vai sahasraśaḥ prajāpatiḥ prajā sṛjata
tābhya ilāṃdenerāṃ lūtām avārunddha
yad arkyam bhavati prajā eva tad yajamānāḥ sṛjante |
ilāṃdam bhavati prajābhya eva sṛṣṭābhya irāṃ lūtām ava rundhate
tasmād yāṃ samāṃ sattraṃ samṛddham kṣodhukās tāṃ samām prajā iṣaṃ hy āsām
ūrjam ādadate
yāṃ samāṃ vyṛddham akṣodhukās tāṃ samām prajāḥ ||

[[7-5-9-2]]

na hy āsām iṣam ūrjam ādadate |
utkrodam kurvate
yathā bandhān mumucānā utkrodam kurvata evam eva tad yajamānā devabandhān
mumucānā utkrodam kurvata iṣam ūrjam ātman dadhānās |
vāṇaḥ śatatantur bhavati
śatāyuh puruṣaḥ śatendriyas |
āyus evendriye prati tiṣṭhanti |
ājīm dhāvanty anabhijitasyābhijityai
dundubhīnt samāghnanti
paramā vā eṣā vāg yā dundubhau
paramām eva ||

[[7-5-9-3]]

vācam ava rundhate
bhūmidundubhim ā ghnanti
yaivemāṃ vāk praviṣṭā tāṃ evāva rundhate |
atho imām eva jayanti
sarvā vāco vadanti
sarvāsāṃ vācām avaruddhyai |
ārdre carman vyāyachete

indriyasyāvaruddhyai |
ānyaḥ krośati prānyaḥ śaṁsati
ya ākrośati punāty evainānt
yaḥ praśaṁsati pūteṣv evānnādyam dadhāti |
ṛṣikṛtaṃ ca ||

[[7-5-9-4]]

vā ete devakṛtaṃ ca pūrvair māsair ava rundhate
yad bhūtechadāṁ sāmāni bhavanty ubhayasyāvaruddhyai
yanti vā ete mithunād ye saṁvatsaram upayanti |
antarvedi mithunau sam bhavatas
tenaiva mithunān na yanti ||

[[7-5-10-1]]

carmāva bhindanti
pāpmānam evaiṣām ava bhindanti
māpa rātsir māti vyātsir ity āha
sampraty evaiṣām pāpmānam ava bhindanti |
udakumbhān adhinidhāya dāsyo mārjāliyam pari nṛtyanti pado nighnatir
idammadhuṃ gāyantyā |
madhu vai devānām paramam annādyam
paramam evānnādyam ava rundhate
pado ni ghnanti
mahiyām evaiṣu dadhati ||

[[7-5-11-1]]

prthiviyai svāhāntarikṣāya svāhā dive svāhā
sampoṣyate svāhā samplavamānāya svāhā samplutāya svāhā
medhāyiṣyate svāhā meghāyate svāhā meghitāya svāhā meghāya svāhā
nihārāya svāhā nihākāyai svāhā
prāsacāya svāhā pracalākāyai svāhā
vidyotiṣyate svāhā vidyotamānāya svāhā saṁvidyotamānāya svāhā
stanayiṣyate svāhā stanayate svāhogram stanayate svāhā
varṣiṣyate svāhā varṣate svāhābhivarṣate svāhā parivarṣate svāhā saṁvarṣate ||

[[7-5-11-2]]

svāhānuvarṣate svāhā
śikāyiṣyate svāhā śikāyate svāhā śikitāya svāhā
proṣiṣyate svāhā pruşṇate svāhā paripruṣṇate svāhā |
udgrahīṣyate svāhodgrṛhṇate svāhodgrṛhitāya svāhā
viploṣyate svāhā viplavamānāya svāhā viplutāya svāhā |
ātapsyate svāhātapate svāhogram ātapate svāhā |
ṛgbhyaḥ svāhā yajurbhyaḥ svāhā sāmabhyaḥ svāhāngirobhyaḥ svāhā
vedebhyaḥ svāhā gāthābhyaḥ svāhā nārāśaṁsibhyaḥ svāhā raibhībhyaḥ svāhā
sarvasmai svāhā ||

[[7-5-12-1]]

datvate svāhādantakāya svāhā
prāṇine svāhāprāṇāya svāhā
mukhavate svāhāmukhāya svāhā
nāsikavate svāhānāsikāya svāhā |
akṣaṇvate svāhānakṣikāya svāhā

karnine svāhākarnakāya svāhā
śiṛṣaṅvate svāhāśiṛṣakāya svāhā
padvate svāhāpādakāya svāhā
prāṇate svāhāprāṇate svāhā
vadate svāhāvadate svāhā
paśyate svāhāpaśyate svāhā
śṛṅvate svāhāśṛṅvate svāhā
manasvine svāhā ॥

[[7-5-12-2]]

amanase svāhā
retasvine svāhāretaskāya svāhā
prajābhyaḥ svāhā prajānanāya svāhā
lomavate svāhālomakāya svāhā
tvace svāhātvakkāya svāhā
carmaṅvate svāhācarmakāya svāhā
lohitavate svāhālohitāya svāhā
māṁsanvate svāhāmāṁsakāya svāhā
snāvabhyaḥ svāhāsnāvakāya svāhā |
asthanvate svāhānasthikāya svāhā
majjanvate svāhāmajjakāya svāhā |
aṅgine svāhānaṅgāya svāhā |
ātmane svāhānātmane svāhā
sarvasmai svāhā ॥

[[7-5-13-1]]

kas tvā yunakti sa tvā yunaktu
viṣṇus tvā yunaktu |
asya yajñasyarddhyai mahyaṁ saṁnatyai |
amuṣmai kāmāya |
āyuṣe tvā prāṇāya tvāpānāya tvā vyānāya tvā
vyuṣṭyai tvā
rayyai tvā rādhase tvā
ghoṣāya tvā poṣāya tvārādghoṣāya tvā
pracyutyai tvā ॥

[[7-5-14-1]]

agnaye gāyatrāya trivṛte rāthaṁtarāya vāsantāyāṣṭākapālas |
indrāya traiṣṭubhāya pañcadaśāya bārhatāya graiṣmāyaikādaśakapālas |
viśvebhyo devebhyo jāgatebhyaḥ saptadaśebhyo vairūpebhyo vārṣikebhyo
dvādaśakapālas |
mitrāvaruṇābhyām ānuṣṭubhābhyām ekaviṁśābhyām vairājābhyām śāradābhyām
payasyā
brhaspataye pāṅktāya triṇavāya śākvarāya haimantikāya caruḥ
savitra ātichandasāya trayastriṁśāya raivatāya śaiśirāya dvādaśakapālas |
adityai viṣṇupatnyai carus |
agnaye vaiśvānarāya dvādaśakapālas |
anumatyai caruḥ
kāya ekakapālaḥ ॥

[[7-5-15-1]]

yo vā agnāv agniḥ prahriyate yaś ca somo rājā tayor eṣa ātithyaṁ yad agniṣomīyas |

athaiṣa rudro yaś cīyate
yat saṃcite 'gnāv etāni havim̃ṣi na nirvapet |
eṣa eva rudro 'śānta upotthāya prajāṃ paśūn yajamānasyābhi manyeta
yat saṃcite 'gnāv etāni havim̃ṣi nirvapati bhāgadheyenaivainaṃ śamayati nāsyā
rudro 'śāntaḥ ||

[[7-5-15-2]]

upotthāya prajāṃ paśūn abhi manyate
daśa havim̃ṣi bhavanti
nava vai puruṣe prāṇā nābhir daśamī
prāṇān eva yajamāne dadhāti |
atho daśākṣarā
annaṃ
virājy evānnādye prati tiṣṭhati |
ṛtubhir vā eṣa chandobhi stomaiḥ pṛṣṭhaiś cetavya ity āhus |
yad etāni havim̃ṣi nirvapaty ṛtubhir evainaṃ chandobhi stomaiḥ pṛṣṭhaiś cinute
diśaḥ suṣuvāṇena ||

[[7-5-15-3]]

abhijityā ity āhus |
yad etāni havim̃ṣi nirvapati diśām abhijityai |
etayā vā indraṃ devā ayājayan tasmād indrasavas |
etayā manum manuṣyās tasmān manusavas |
yathendro devānām yathā manur manuṣyāṇām evam bhavati ya evaṃ vidvān
etayeṣṭyā yajate
digvatīḥ puro'nuvākya bhavanti
sarvāsām diśām abhijityai ||

[[7-5-16-1]]

yaḥ prānato nimiṣato mahitvaika id rājā jagato babhūva | ya īse asya dvipadaś
catuṣpadaḥ kasmai devāya haviṣā vidhema ||
upayāmagṛhito 'si prajāpataye tvā juṣṭam gṛhṇāmi tasya te dyaur mahimā
nakṣatrāṇi rūpam ādityas te tejas tasmai tvā mahimne prajāpataye svāhā ||

[[7-5-17-1]]

ya ātmadā baladā yasya viśva upāsate praśiṣam yasya devāḥ | yasya chāyāmṛtam
yasya mṛtyuḥ kasmai devāya haviṣā vidhema ||
upayāmagṛhito 'si prajāpataye tvā juṣṭam gṛhṇāmi tasya te pṛthivī mahima uṣadhayo
vanaspatayo rūpam agnis te tejas tasmai tvā mahimne prajāpataye svāhā ||

[[7-5-18-1]]

ā brahman brāhmaṇo brahmavarcasī jāyatām
āsmīn rāṣṭre rājanya iṣavyaḥ śūro mahāratho jāyatām |
dogdhrī dhenus |
voḍhānadvān
āśuḥ saptiḥ
puraṃdhir yoṣā
jiṣṇū ratheṣṭhāḥ
sabheyo yuvā |
āsyā yajamānasya viro jāyatām |
nikāmenikāme naḥ parjanyo varṣatu
phalinyo na oṣadhayaḥ pacyantām |

yogakṣemo naḥ kalpatām ॥

[[7-5-19-1]]

ākṛān vājī pṛthivīm agniṃ yujam akṛta vājy arvākṛān vājy antarikṣam vāyum yujam
akṛta vājy arvā dyām vājy ākraṃsta sūryam yujam akṛta vājy arvā |
agnis te vājin yuññ anu tvā rabhe svasti mā sam pārāya vāyus te vājin yuññ anu tvā
rabhe svasti mā sam ॥

[[7-5-19-2]]

pārāyādityas te vājin yuññ anu tvā rabhe svasti mā sam pārāya prāṇadhṛg asi
prāṇam me dṛṃha vyānadhṛg asi vyānam me dṛṃhāpānadhṛg asy apānam me
dṛṃha cakṣur asi cakṣur mayi dhehi śrotram asi śrotram mayi dhehy āyur asy āyur
mayi dhehi ॥

[[7-5-20-1]]

jajñi bījam |
varṣtā parjanyaḥ
paktā sasyam |
supippalā oṣadhayaḥ
svadhicaraṇeyam |
sūpasadano 'gniḥ
svadhyakṣam antarikṣam |
supāvaḥ pavamānaḥ
sūpasthānā dyauḥ
śivam asau tapan
yathāpūrvam ahorātre
pañcadaśino 'rdhamāsās
triṃśino māsāḥ
kṛptā ṛtavaḥ
śāntaḥ saṃvatsaraḥ ॥

[[7-5-21-1]]

āgneyo 'ṣṭākāpālaḥ
saumyaś caruḥ
sāvitra 'ṣṭākāpālaḥ
pauṣṇaś carus |
raudraś carus |
agnaye vaiśvānarāya dvādaśakapālo mṛgākhare yadi nāgachet |
agnaye 'm̐homuce 'ṣṭākāpālaḥ
sauryam payas |
vāyavya ājyabhāgaḥ ॥

[[7-5-22-1]]

agnaye 'm̐homuce 'ṣṭākāpālas |
indrāyām̐homuca ekādaśakapālas |
mitrāvaruṇābhyām āgomugbhyām payasyā
vāyosāvitra āgomugbhyām carus |
asvibhyām āgomugbhyām dhānās |
marudbhya enomugbhyāḥ saptakapālas |
viśvebhya devebhya enomugbhyo dvādaśakapālas |
anumatyai carus |
agnaye vaiśvānarāya dvādaśakapālas |

dyāvāpṛthivībhyām aṁhomugbhyām dvikapālaḥ ॥

[[7-5-23-1]]

agnaye sam anamat pṛthivyai sam anamat |
yathāgniḥ pṛthivyā samanamad evam mahyam bhadraḥ saṁnatayaḥ saṁ namantu
vāyave sam anamad antarikṣāya sam anamat |
yathā vāyur antarikṣeṇa
sūryāya sam anamad dive sam anamat |
yathā sūryo divā
candramase sam anaman nakṣatrebhyaḥ sam anamat |
yathā candramā nakṣatrais |
varuṇāya sam anamad adbhyaḥ sam anamat |
yathā ॥

[[7-5-23-2]]

varuṇo 'dbhiḥ
sāmne sam anamad ṛce sam anamat |
yathā sāmārcā
brahmaṇe sam anamat kṣatrāya sam anamat |
yathā brahma kṣatreṇa
rājñe sam anamad viśe sam anamat |
yathā rājā viśā
rathāya sam anamad aśvebhyaḥ sam anamat |
yathā ratho 'śvaiḥ
prajāpataye sam anamad bhūtebhyaḥ sam anamat |
yathā prajāpatir bhūtaiḥ samanamad evam mahyam bhadraḥ saṁnatayaḥ saṁ
namantu ॥

[[7-5-24-1]]

ye te panthānaḥ savitaḥ pūrvyāso 'reṇavo vitatā antarikṣe | tehir no adya pathibhiḥ
sugebhī rakṣā ca no adhi ca deva brūhi ॥
namo 'gnaye pṛthivikṣite lokasṛte lokam asmai yajamānāya dehi namo vāyave
'ntarikṣakṣite lokasṛte lokam asmai yajamānāya dehi namaḥ sūryāya divikṣite
lokasṛte lokam asmai yajamānāya dehi ॥

[[7-5-25-1]]

yo vā aśvasya medhyasya śiro veda śirṣaṇvān medhyo bhavati |
uṣā vā aśvasya medhyasya śiraḥ
sūryaś cakṣus |
vātaḥ prāṇas |
candramāḥ śrotram |
diśaḥ pādau |
avāntaradiśāḥ parśavas |
ahorātre nimeṣas |
ardhamāsāḥ parvāṇi
māsāḥ saṁdhānāni |
ṛtavo 'ṅgāni
saṁvatsara ātmā
raśmayaḥ keṣās |
nakṣatrāṇi rūpam |
tārakā asthāni
nabho māṁsāni |

oṣadhayo lomāni
vanaspatayo vālās |
agnir mukham |
vaiśvānaro vyāttam ||

[[7-5-25-2]]

samudra udaram
antarikṣam pāyus |
dyāvāpṛthivī āṇḍau
grāvā śepaḥ
somo retas |
yaj jañjabhyate tad vi dyotate
yad vidhūnute tat stanayati
yan mehati tad varṣati
vāg evāśya
ahar vā aśvasya jāyamānasya mahimā purastāj jāyate rātrir enam mahimā paścād
anu jāyate |
etau vai mahimānāv aśvam abhitaḥ sam babhūvatus |
hayo devān avahad arvāsurān vājī gandharvān aśvo manuṣyān |
samudro vā aśvasya yoniḥ samudro bandhuḥ ||